

7
DAD AU
CCIÓN GE

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO
1845

LIGORIO

THEOLOGIA

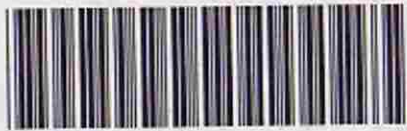
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO
1845

N
BX1757
L547
1845
v.4
c.1
RALD

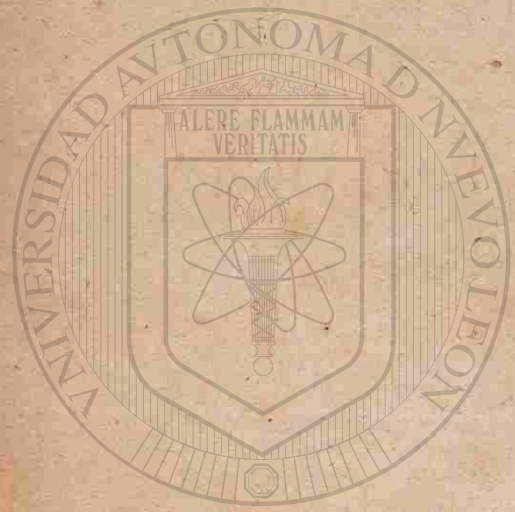
230

José Angel Benavides.

1080042612

E # 2 - 6 # 4 2

THEOLOGIA

MORALIS.

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

®

THEOLOGIA

MORALIS

BEATI A.-M. DE LIGORIO.

EDITIO NOVA EMENDATA,
CUI NOTÆ ACCEDUNT AMPLISSIMÆ

CURA ET STUDIO

DOMINI RECEVEUR,

PROFESSORIS IN SORDONA.

TOMUS QUARTUS.

DE HORTIS CANONICIS, DE ACTIBUS HUMANIS, DE PECCATIS, DE SACRAMENTIS
IN GENERE, DE BAPTISMO ET CONFIRMATIONE.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE N

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOT

PARENT-DESBARRES, ÉDITEUR DE L'ENCYCLOPÉDIE CATHOLIQUE,
RUE CASSETTE, 23.

1845
FONDO BIBLIOTECARIO
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
53518 30797

THEOLOGIA MORALIS.

LIBRI QUARTI CAPITIS SECUNDI DUBIUM II. DE HORIS CANONICIS.

ARTICULUS I.

Qui obligentur ad Horas?

140. Quinam Clerici teneantur ad Officium? Qualem partem Officii teneantur dicere Subdiaconi ea die qua ordinantur? Et an Subdiaconus qui Officium recitavit ante ordinationem teneatur repetere? — **141.** An teneantur ad Horas canonicas omnes Religiosi et Moniales? — **142.** An Religiosi non constituti in sacris, et Moniales non dicentes Officium in Choro teneantur recitare privatim? Dub. I. An teneantur ad Officium Religiosi ejeti? Dub. II. An profugi? Dub. III. An ad trireres damnati? An degentes extra Clausura? — **143.** Not. 1. An, et quando Religiosi teneantur recitare in Choro? Quid si sint occupati? Not. 2. An peccent graviter Prælati negligentes Officium recitari in Choro? An teneantur Episcopi recitare in Choro? Not. 3. An teneantur supplere omnia, quæ plura non percipiunt, ut Choro inserviant? An ad peccandum graviter in Choro sufficiat omissio minoris partis, quam in Officio privato? — **144.** De Obligatione Beneficiorum circa Officium. An Beneficiarius ordinatus per metum gravem teneatur ad Officium? *Vide alia apud Busemb.* — **145.** Qu. I. Quot peccata committat Sacerdos beneficiatus Officium omittens? Qu. II. An Beneficiarius graviter peccet omittendo Officium, si velit fructus restituere?

140. — « RESP. Clerici Majorum Ordinum etiam suspensi, » excommunicati, degradati, tenentur tum jure Ecclesiastico, » tum generali consuetudine Ecclesiæ.

« Dixi Majorum Ordinum; quia Minorum non tantum non ad » Horas, sed neque ad psalmum *Miserere* tenentur, quem, vel » simile quid, cum Episcopus primam Tonsuram conferens in- » junxit, non videtur obligare, nisi ut vel tantum fiat aliquoties, » vel per modum consilii. *Less. l. 2. c. 37. d. 9. n. 47.*

Unde resolvuntur hi casus :

- « 1. Tenetur ad Horas, qui cum dispensatione Papæ duxit uxorem : nisi in hoc ipso sit dispensatus : quia dispensatio, utpote odiosa, strictè est explicanda, et ipse characterem retinet. *Bon. et Az. l. 10 c. 5. contra alios.*

« 2. Clericus incipit obligari à puncto Subdiaconatus suscepti : et quidem ad Horas respondententes horæ, qua ordinatur. *Bon. tr. de Horis q. 1. punct. 5. ex communi. Hinc dicit Croix l. 4. n. 1187 cum Azor. et Stoz. teneri Subdiaconum die quo ordinatur ad Horam, quæ tunc dicenda esset in Choro. Unde, si ordinatur hora undecima, ait Croix cum Bonart. probabile esse teneri tantum ad Vesperas, cum eo tempore regulariter aliæ Horæ jam persolutæ sint in Choro. Sed huic opinioni non acquiesco, quia verius Ordinatus tenetur ad Horam, quæ respondet ad horam, in qua contrahit obligationem ; quapropter regulariter tenetur recitare ab Hora sexta, ut rectè ait P. Conc. t. 2. p. 397. n. 5. cui adhærent. Pal. et Gobatus.*

« An autem Subdiaconus qui recitaverit partem illam ante Ordinationem, suæ obligationi satisfecerit? Negant *Tourn. t. 1. p. 619. et Croix l. 4. n. 1187. cum Bon. Pal. etc.* tum quia debito nequit satisfieri antequam contrahatur ; tum quia Ecclesia exigit Officium à Subdiaconis, ut nomine ejus illud persolvant ; at qui non est adhuc Subdiaconus, nequit nomine Ecclesiæ Officium recitare. Affirmant verò *Tamb. Dec. t. 2. c. 5. n. 9. et Lugo, Trull. et Gob. ap. Dian. p. 6. tr. 6. R. 38.* et probabile putant *Croix l. c. et Viva q. 3. a. 1. n. 8.* quia benè potest debitum illud anticipatè solvi, quod certò moraliter est contrahendum. *Prima* sententia videtur probabilior, quia Ecclesia exigit Officium à Subdiacono, ut nomine ejus illud persolvat ; at qui non est Subdiaconus, neque ab Ecclesia, ut publicus Minister destinatus, non potest nomine Ecclesiæ recitare, neque Orationem publicam officere. Sed huic posset responderi, quòd Sacerdos excommunicatus nec etiam potest orare nomine Ecclesiæ, neque Orationem publicam facere, et hic utique tenetur Officium recitare, et recitando benè satisfacit ; ergo ad satisfaciendum non est opus, ut recitans nomine Ecclesiæ oret : Unde adhuc probabile puto secundam sententiam.

« 141. — « Resp. 2. Omnes Religiosi professi, ad chorum destinati, utriusque sexus, obligantur ad Horas : idque ex antiqua, et recepta consuetudine ; quam tamen quidam, ut *Aragonius*, putant non obligare tam strictè, ut peccent mortaliter, si bis, terve omittant. Et de monialibus dubitat *Caj. Med. Arm. Dian. tr. 12. R. 17.* Imò eas (atque adeo omnes Religiosos Sacris non initiatos) non teneri sub onere peccati absolute, sed nimis laxè docet *Petrus March. apud Dian. p. 9. tr. 6. res. 7.* contra aliorum communem et veram sententiam, quæ docet, teneri secundum suas regulas et consuetudines. *Bon. q. 2. p. 2. n. 5. ex Azor. Less. Malder.*

Unde resolves :

- « 1. Non tenentur ad Horas 1. Novitii, 2. Conversi, 3. Militantes, Hospitalarii, et cæteri Choro non destinati. *Trull. l. 1. c. 7. d. 12. §. 1. n. 5.*

« 2. Is, qui ex una Religione transit in aliam, in qua non est hæc consuetudo, non tenetur, quia consuetudo non obligat, ubi non est recepta. Ita *Suar. et Laym.* Idem dic de Religioso ejecto, vel qui dispensationem obtinuit perpetuò vivendi extra Monasterium, quia, etsi maneat Religiosus, non tamen regularis. Ita probabiliter *Sotus, Sanch. Bon. d. 1. q. 2. p. 2. n. 4. etc. contra Suar.*

Hic confert aliqua prænotare de institutione Divini Officii. Horæ Canonice, ut fertur, saltem quoad substantiam, institutæ fuerunt tempore Apostolorum, ut indicatur *Actor. 2.* ubi narratur, quòd Fideles erant *perseverantes in fractione panis et orationibus*; id est in psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus cantantes et psallentes, juxta Apost. ad Eph. 5. Idque clariùs significavit Clem. Papa l. 8. *Constit. Apost. can. 34.* ubi suis Clericis sic præcepit : *Preces facite manè, hora tertia, sexta, et nona, et vespere, atque ad galli cantum.* Gelasius autem I. ut ferunt *Azorius et Fill.* publicam legem constituit, qua Clerici septies in die preces Canonicas persolvere cogentur. Quoad verò pertinet ad Breviarii formam, refert Radulphus, in eunte Sæculo XIII. in *Æde Pontificia* illud brevium fuisse, et ideo *Breviarium* appellari V. alia apud *Thomassin. Disc. Eccl. p. 4. l. 1. c. 40.*

142. — Primo loco oportet hic plura adnotare de obligatione Religiosorum recitandi Officium, et deinde de recitatione in Choro. Ante omnia illa, magna quæstio occurrit, an Religiosi non constituti in Sacris, et Moniales teneantur sub gravi recitare quotidie Officium, saltem private? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Bordon. in Consil. R. 30. Arm. v. Horæ, Sa eod. verbo n. 1. item Marcant. Martin. à S. Jos. Castro, Anton. à Sp. S. Jo. Med. ap. Salm. tr. 16. de Hor. Can. c. 2. n. 16. et 17.* et probabilem putat *Less. Res. Cas. post p. 2. D. Th. v. Horæ casu 14.* Ratio, quia, licet in hoc adsit consuetudo, non tamen constat, ut dicunt *Caj. Led. Palac. etc. ap. Sanch. Cons. 7. c. 2. d. 3. n. 4.* eam fuisse introductam à Religiosis cum animo graviter se obligandi. *Secunda* sententia censet non peccare graviter Religiosos et Moniales, quæ aliquoties tantum et non frequenter Officium omittunt. *Tertia* verò sententia communis, quam sequimur, et tenent *Less. l. 2. c. 37. n. 47. Sanch. Conf. l. 7. c. 2. dub. 3. Anacl. pag. 190. n. 18. Salm. l. c. n. 19. et P. Conc. t. 2. p. 399. ex num. 3. cum S. Anton. Gonet. Pal. Tamb. Diana, Vasq. ac aliis, item Laym. tr. 6. n. 1. et 2. qui contrariam rejicit ; et Reg. apud Tamb. l. 2. c. 5. Dec. §. 1. n. 13. vocat temerariam, ac Diana prorsus improbandam, refertque *Cont. Tourn. t. 1. pag. 625. P. Mutium Vitteleschi Præp. Gen. Soc. JESU anno 1625 prohibuisse, ne quis suorum opinionem illam doceret et proba-**

billem; et eandem reprobata fuisse ab Universitatibus Hispaniensi, Comimbriensi, etc. Necnon jussu Pontificis ipsam erasam fuisse à libro *Emman. Sa.* Nostra autem sententia docet, quòd ipsi tenentur sub gravi officium quotidie recitare, ex consuetudine jam præscripta. Nec valet dicere, quòd non constet ipsam introductam fuisse à Religiosis animo se obligandi sub gravi; nam ex regula generali, pro eo stat possessio, pro quo stat præsumptio: Cum autem consuetudo hæc universè à Religiosis, et Monialibus cum magno incommodo constanter observata fuerit, et Prælati graviter semper reprehenderint eam non servantes; id sufficientem præbet præsumptionem, quòd ipsi recitantes talem consuetudinem verè introduxerint animo se obligandi: Si igitur præsumptio stat pro obligatione, pro ea stat quidem etiam possessio. Vide dicta in simili casu de abstinence à lacticiis l. 3. n. 1009. v. *Dubitatur III.* Concedunt autem communiter DD. 1. quòd Prælati, etiam inferiores, possint ex causa, puta studiorum, et simili, dispensare sicut in aliis observantiis cum suis subditis, ut non recitent officium. Ita *Salm. n. 20. cum Less. Garc. Vill. Tamb.* Concedunt 2. quòd, si in aliqua Religione constaret non esse talem consuetudinem, talis obligatio in illa non esset; *Salm. ibid. cum Bon. Caj. Sanch. etc.* De Privilegiis autem Religiosorum circa Divinum officium, vide dicta n. 63.

Dubitatur 1. an Religiosi ejecti per sententiam, teneantur ad officium? Affirmant *Cabass. T. I. l. 1. c. 21. n. 18. Conc. t. 2. pag. 403. n. 16. Anacl. pag. 191. n. 23. cum Azor. et Nav.*, quia ipsi retinent statum, et adhuc Religiosi reputantur. Sed non improbabiler negant *cum Busemb. Sanch. de Matr. l. 8. D. 8. n. 11. Less. l. 2. c. 37. n. 50. cum Soto, et Laym. l. 4. tr. 1. c. 4. n. 2.* qui hanc tutam vocat sententiam. Ratio, quia in eis jam extincta est essentia status Religiosi, cum non amplius teneantur ad vota, ut supponit *Sanch.* tanquam certum; nec sit in potestate eorum ad Religionem redire.

Dubitatur 2. an Religiosi profugi obligentur ad officium? Negat *Bon. de Hor. Can. D. 1. q. 11. p. 2. n. 6.* et probabile putat *Tamb. l. c.* quia (ut dicunt) isti constituuntur in statu, cui non convenit recitatio Horarum. Sed melius *Less. l. 2. c. 37. n. 50. et Conc. p. 403, n. 15.* docent teneri. Ratio, quia sicut ipsi non amittunt statum Religiosum, ita ab illius oneribus non eximuntur.

Dubitatur 3. an Religiosi ad triremes damnati teneantur Horas recitare? Affirmat *Laym. c. 4. num. 2. cum Nav. Rodr. Suar. Azor.* saltem pro diebus quibus non remigant; quia hi manent Religiosi. Sed communius negat *Cabass. l. 1. c. 21. n. 18.* qui tamen ait teneri Clericos constitutos in Sacris, sed de utrisque negat *Spor. p. 60. n. 9. Less. l. 2. c. 37. n. 45. Sot. l. 19. q. 5. art. 3. Sanch. de Matr. l. 8. D. 8. n. 11. Conc. t. 2. pag. 403. n. 17. et Salm. c. 2. n. 4. cum Pelliz. Diana, etc.* Ratio, tum quia talis recitatio videretur cedere in dedecus Ordinis Religiosi; si in illa damnatorum turba statum suum ostenderent; tum quia in eo

tam miserabili statu non videntur ipsi hoc onere gravandi. Religiosi autem ex licentia degentes extra Claustra, ad officium tenentur, ut *Concina pag. 403. n. 15. cum Suar.* (contra *Bonac. p. 3. n. 4. etc. ap. Busemb.*) Sicut etiam in carcere detenti, ut *Sporer loc. cit.*

145. — Hic autem plura opus est adicere, quæ pertinent ad recitationem Religiosorum in Choro. Notandum 1. quòd nullus Religiosus, aut Monialis in particulari tenetur sub gravi Horas dicere in Choro; ut communiter docent *Conc. t. 2. p. 377. n. 4. Anacl. pag. 191. n. 21. Viva de 1. Pr. q. 3. art. 1. n. 6. et Salm. c. 1. n. 5. cum Suar. Pal. Bonac. Pell. Tamb. etc.* Modo tamen Chorus non tollatur, ut bene advertunt *Viva et alii.* Paucitas autem Religiosorum excusat totam Communitatem à Choro. Ideo nisi adsint ad minus quatuor expediti, non est obligatio Chori, ut dicunt *Wigandt de Hor. Can. p. 429. n. 84. R. 2. Tamb. Dec. l. 2. c. 5. §. 1. n. 12. Holz. t. 1. pag. 448. n. 471. Ronc. de Hor. Can. p. 144. q. 1. Salm. n. 6. cum Pell. Bordon. etc.* Diximus expediti, nam si sint infirmi, vel legitime occupati, nec etiam si quatuor sint, ad Chorum obligantur. Probabiliter autem putant *Viva d. n. 6. Salm. ibid. cum Pell. et Anton. à Sp. S.* (contra *Wigandt pag. 430.*) sufficere ad satisfaciendum Choro, ut soli Novitii intersint, quia ipsi in favorabilibus reputantur ut Religiosi. Hic obiter nota cum *Conc. p. 337. n. 3.* quòd ex justa causa licet Religiosus aliquando recitare Horas in Sacristia.

Notandum 2. quòd graviter peccent Prælati, qui ex negligentia permittunt, ut omittatur recitari pars notabilis in Choro, uti communiter docent *Suar. de Rel. lib. 4. c. 10. n. 3. Concina tom. 2. pag. 385. n. 19. Salm. c. 1. n. 14. cum Pal. Pelliz. etc.* contra *Bordon. et alios*, quorum sententia non videtur mihi probabilis: quia, si non dabitur de præcepto dicendi Horas in Choro, nec dubitari debet violari præceptum, si pars notabilis officii omittatur. Episcopi tenentur invigilare, ut officium à Canonicis in Choro persolvatur, et ritè. Cæterum, per se loquendo, non tenentur Episcopi Choro interesse ne Festis quidem diebus; tum quia hæc est consuetudo, tum quia ipsi gravioribus negotiis vacare debent. Ita *Viva de Rest. q. 7. art. 9. n. 14. vers. Dico tertio, cum Val. Fill. et Bon. ex D. Th., qui 2. 2. q. 91. art. 2. ad 3. sic docet: Prælati non debent cantibus insistere ne per hoc à majoribus retrahantur.*

Notandum 3. quòd in Choro non tenentur omnia supplere, ii, qui dum alii cantant, parant aut transferunt libros, perquirunt psalmos, pulsant organa, aut campanas, vel alia Choro necessaria peragunt; tunc enim per socios suppletur, quòd ipsi fortè non satis percipiunt. Ita communiter cum *Bus. infra n. 155. Azor. lib. 10. c. 13. q. 2. Salm. cap. 1. nu. 197. nu. 19. Anacl. p. 52. Laym. cap. 5. n. 7. cum Sot. Sylb. st. et Henr. ac Croix lib. 4. n. 1300. cum Valent. Reg. Escob. et Gobat.* Contra *Pal. p. 4. n. 7. Bonac. p. 2. §. 1. 13. cum Nav. Vasp. Sz, Fill. etc.* qui dicunt hoc satisfacere quidem assistentiæ Chori quoad distributiones lucrandas, sed teneri ad

supplendum, si non attenderint ad ea, quæ interim sunt recitata. Et idem sentit *Holz. pag. 448. n. 471.* qui tamen excusat, si modica sit materia, puta quæ ad integrum psalmum non pertingat. Sed satis probabilis est prima sententia, eo quod dum aliquis occupatur in rebus ad Officii celebritatem pertinentibus, totus Chorus pro eo supplet; prout qui Missæ inservit, censetur eam audire, dum in re necessaria paranda attendit, ut dicunt *Tolet. et Rodr. apud Laym. l. c.* qui notat idem docere *Sotum, Nav. Arag. et Rodr.* de eo, qui Choro alternatim respondet, organum pulsando, quin versiculum suæ partis proferat: Sed huic non acquiesco, cum recte doceat *Bon. l. c. cum Mosses.* Officium tunc integrè non recitari, quia organum verba non profert. Probabiliter verò satisfacit, qui dum alii recitant, tussit, vel excreat, etiamsi integer psalmus interim dicatur, ut ait *Croix d. n. 1300. cum Sanch. et Gob.* Item probabiliter *ib. Sanch. Escob. et Diana* excusant eum qui in Choro perlegit lectionem, ne erret, alioquin erraturus; hæc enim causa satis excusat ab illa levi omissione.

Sentiant autem *Salm. cap. 1. n. 17. cum Suar. Pelliz. etc.* in omissione recitationis in Choro minorem Officii partem sufficere ad peccandum graviter, quam in recitatione privata. Sed probabiliter id negant *Bon. p. 1. n. 3. et Holz. p. 448. n. 471. cum Thamb. et Bambest.* qui dicunt illam tantum esse omissionem gravem in Choro, quæ gravis est in Officio privato.

Notandum 4. quod ex Bulla S. Pii V, *A Nobis*, omnes qui utuntur Breviario Romano deobligantur recitare in Choro Officium B. V. Mariæ, Defunctorum, et psalmos penitentiales; præcipitur verò ibidem servari consuetudinem hæc Officia recitandi in locis ubi viget. Hæc autem obligatio extra Chororum non afficit singulos privatos, sed tantum Communitatem, ut recte aiunt *Conc. pag. 385. n. 21. et Holz. pag. 450. n. 474. cum aliis.*

144. — « Resp. 3. Beneficiati, quotquot habent jus in re, et plenum dominium Beneficii, si fructus percipiant, vel percepturi sint, tenentur ad Horas, *Less. et Laym. l. 4. tr. 2. c. 4. n. 1.* ex communi, et *Conc. Later. sub Leone X.* Ratio est, quia Beneficium datur propter officium.

Unde resolves :

« 1. Non tenentur ante acceptam possessionem, nec si sine sua culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi sint. *Laym. l. 4. c. 5. n. 3.* quia non habent Beneficium secundum omnem effectum. (*Hoc certum est. Vide dicta de Rest. l. 3. n. 564.*)
 « Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. *Trull. l. c.*

« 2. Tenetur is qui etsi (sive sine, sive cum sua culpa) non recipiat omnes suos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ sufficit ad sustentationem. *Bon. d. 1. q. 6. p. 3.*

« 3. Tenentur ii, qui primo, aut etiam secundo anno non percipiunt fructus, eò, quod assignentur fabricæ, vel præcessori

» mortuo: quia etiam ipsi mortui fruuntur eodem privilegio, et sic pro tota vita satisfaciunt fabricæ. *Bon. p. 4. n. 22. Laym. c. 5. Suar. Regin. etc.* Contraria tamen sententia non est improbabilis. (*Et probabilem vocant Salm. de Hor. Can. c. 2. n. 45. cum Fill. Bon. Villal.*)^o et negat *Less. cum Caj.* se talem damnaturum, eò quod vel resignare, vel mori ante possit, et sic non frui anno gratiæ. *Laym. l. c. Pal. Trull. dub. 13. §. 3.*

« 4. Tenentur et ii, qui habent Beneficium tenue, octo v. g. vel decem aureorum; quia jura omnibus indistinctè obligationem Horarum imponunt, sicut iis, qui sunt in majoribus ordinibus. Ita probabiliter, *Sylo. Azor. Suar. Pal. Bon. d. 1. q. 2. n. 17. et communis contra Sot. Less. Rodr. et Dian. R. 9. Mald.* qui dicunt, si habet Beneficium tam tenue, ut tertiam partem mædocris sustentationis alicujus Clerici non adæquet, non teneri. Vide *Dian. l. c. Escob. tr. 5. E. 7. c. 13.* quorum sententiam non damno. (*Vide dicta l. 3. n. 674.*)^o Vide *Trull. l. 1. c. 7. dist. 12. §. 5.* ubi notat, eum, qui habet plura Beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat, teneri ad Horas.

« 5. Non excusatur, qui primis annis parum recipit, eo quod fructus expendat in substitutum; quia Horarum onus Beneficio annexum est, et personale, cum quo sponte acceptatur. *Bon. l. c. ex Az. Vasq. Fill. etc.*

« 6. Si filius a patre coactus ad statum Ecclesiasticum, percipiat ipse fructus, tenetur ad Horas; secus, si percipiat pater; hic verò ad restitutionem obligatur. *Laym. c. 5. n. 2. ex Less. l. 2. c. 34. d. 31.*

Idem tenent *Tourn. t. 1. pag. 618. in fin. et Conc. t. 2. p. 40.* Modò metus sit gravis; quo cessante (ait *Tourn.*) tenetur iste Clericus quamprimum Beneficium renunciare.

Quæritur autem hæc, an qui per metum injustè incussum Ordinem Sacrum suscepit, teneatur Officium recitare? Affirmant *Conc. pag. 357. n. 4. cum S. Anton. Sylo. Ledesm. Comit. et aliis,* quia metus non tollit voluntarium. Sed probabilius negant *Tourn. d. n. 618. cum Suar. et Henr. à S. Ign. Sanch. de Matr. l. 7. D. 2. n. 7. Pal. tract. 7. D. 2. p. 1. §. 1. n. 1. cum Nav. et Sa, Salm. tr. 8. c. 6. n. 50. cum Bon. Azor. Dic. etc.* Ratio, quia licet metus non tollat voluntarium, Ecclesia tamen rationabiliter non censetur velle obligare ad onus Officii, nisi eos qui omnino sponte Ordinem suscipiunt. Et ideo tales per metum gravem ordinati nec etiam ad castitatem tenentur, ut dicunt *Salm. l. c. n. 46. cum AA. cit. utque diximus de Voto lib. num. 197. vers. Sed quæstio,* et dicemus *l. 6. n. 811.*

« 7. Probabile est, eum, qui non residet ex legitima licentia, vel dispensatione, ideoque fructus non recipit, non teneri ad Horas; quia obligatio hæc est propter sustentationem datam. *Trull. l. 1. c. 7. d. 13. §. 3. ex Sanch. etc.*

« 8. Non tenentur qui habent præstimoniam, quæ solent dari adolescentibus in subsidium studiorum, eo quod non sint proprie dicta Beneficia. Ita *Med. Garz. et Less. contra Nav. Sot. et*

8
 » *Rodr.* Tamen rectè monet *Laym. c. 5. n. 6.* considerandam rationem præstimoniorum : Si enim dentur in titulum perpetuum » et habeant annexum aliquod obsequium spirituale, quod per » Laicum expediri nequit, esse Beneficia Ecclesiastica, proin- » deque obligare ad Horas; secus, si consistant in solo temporali » obsequio. Similiter non tenentur pensionarii, cum pensiones » non sint propriè dicta Beneficia, ut *dub. præc.* videri potest. » Quod limitat *Escob. l. 5. E. 6. c. 3. ex Palao*, si fruuntur pen- » sione ob secularia obsequia : secus, si titulo Clericali : * (*Vide » n. 138.*) * Denique neque tenetur Coadjutor, si non adminis- » trat; quia obligatio tenet proprietarium, *Pal. Escob. loc. cit.* » *V. Laym. c. 5. n. 9.* * (*Est commune cum Salm. c. 2. n. 29.*) * » 9. Etsi habens plura Beneficia satisfaciât unica recitatione » Horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes quot sunt » Beneficia, seu patroni Beneficiorum; quia par est omnino ratio. » *Bon. Trull. l. c. n. 27.*

143. — Quæritur I. An qui tenetur ad recitationem officii titulo Beneficii, et titulo Ordinis Sacri, omittendo illud, committat duo peccata? Tria hic ut certa supponenda : Certum est 1. quod iste peccat utique contra Religionem ratione Ordinis sacri, propter quem Ecclesia eum obligat ex motivo Religionis ad Horas recitandas. Certum est 2. quod Beneficiarius omittens Officium semper peccat contra Religionem, etiamsi non habeat Ordinem sacrum, et etiamsi velit fructus restituere, ut dicemus mox infra in quæst. seq. Certum est 3. quod talis Beneficiarius, si omittat Officium, et nolit restituere fructus, peccabit non solum contra Religionem, sed etiam contra justitiam, quia Officium negligendo non potuit fructus acquirere, ut dicunt *Salm. tr. 16. c. 2. n. 32.* juxta sententiam, quam tenent ut veram *Sotus, Suarez, Azor. etc. ac Croix l. 4. n. 1216.* (Quidquid dicant alii ib.) Id enim patet ex Concilio Lateran. relato *d. l. 3. n. 663.* ubi dicitur : *Qui Officium non dixerit, fructus suos non faciat.* Sed difficultas est, an Beneficiarius volens fructus restituere, peccet contra justitiam, etiamsi officium omittat animo restituendi fructus? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Laym. l. 4. tr. 1. c. 4. n. 5. in fin. Sanch. de Matr. l. 9. D. 15. n. 6. in fin. Bonac. D. 1. q. 5. p. 1. n. 4. et Less. l. 2. c. 37. n. 52.* Ratio, quia licet Beneficium principaliter detur pro sustentatione Beneficarii, attamen datur cum pacto recitandi Officium; morale enim axioma est, Beneficium propter officium conferri; unde Beneficiarius, omittendo Officium peccat contra justitiam, quia pactum non servat. Secunda verò sententia probabilior, quam tenent *Pal. D. 2. p. 5. n. 3. cum Henriq. et Garc. Anacl. p. 192. n. 30. Holzm. pag. 441. n. 457 Diana. p. 2. tr. 12. R. 22. cum Sa-las, et Homobon. Salm. tract. 16. c. 2. n. 32. cum Salaz. Anton. à Spir. S. et Trull.* tenet peccare quidem Beneficiarium contra Religionem, cum Ecclesia, imponendo illi onus Officii, imponit ex motivo Religionis, non autem contra justitiam, nam ut posses dici beneficiarium peccare contra justitiam, probandum esset pactum inter Beneficiatum et Fundatorem, vel Ecclesiam. Sed hoc

pactum neque habetur respectu Fundatorum, ut rectè dicunt *Filliuc. tract. 23. n. 157. et Holzm. l. c.* Aliàs (ut ait idem. *Holzm. pag. 443. n. 462. v. Instabis, cum Less. l. 2. c. 34. n. 180.*) non potuisset Ecclesia eximere Beneficiarios non recitantes primo semestri ab obligatione restitutionis. Neque habetur pactum respectu Ecclesiæ, cum illud nullo jure, aut ratione probetur. Donec igitur de hoc pacto non constet, nequit dici Beneficium omittentem Officium cum intentione restituendi fructus peccare contra justitiam. Nec obstat, beneficium dari propter Officium; nam bene respondet *Palao*, quod Beneficium non datur ab Ecclesia sub obligatione justitiæ, sed Religionis, cum obligatio Officii non oriatur ex Beneficio, sed ex præcepto Ecclesiæ ratione Beneficii imposito ex motivo Religionis.

Sed dices : si nullum intercedit pactum cum Beneficiario, qua ratione ipse peccabit contra justitiam, si fructus non restituet, uti supra tanquam certum suppositum est? Respondetur : Peccabit contra justitiam non ratione pacti imiti, sed ratione conditionis non impletæ : bene enim potuit Ecclesia Beneficiariis imponere pensum Officii ob motivum Religionis, vel sub conditione non faciendi fructus suos, si non recitaverint, vel sub pœna negativa non acquirendi fructus, si Officium omiserint juxta dicta *L. 3. n. 665.* et ut tenent *Viva ibid. et Lugo Resp. mor. l. 5. dub. 6. num. 6. Holzm. d. pag. 443. n. 462.* quod valde probabile putat *Azor. p. 2. l. 10. t. 14. qu. 7.* Ideo enim (ait *Holzmann*) Beneficarii non recitantes ante sententiam tenentur ad fructuum restitutionem, quia hæc, licet sit pœna, non est tamen pœna positiva, aut privativa, scil. quæ privet fructibus acquisitis, et ad quam sententia requiratur, sed est pœna negativa, nempe quæ negat posse acquiri fructus à non recitantibus, prout si Ecclesia dicat, non concedo tibi fructus nisi Officium recitaveris; (hoc tamen intelligitur, si culpabiliter Officium omittatur; secus verò, si sine culpa gravi, docet *Lugo. loc. cit.*, utque diximus *l. 3. n. 665. cum Less. Sanch. Concina, et communiori.*) Unde concluditur, respondendo ad quæsitum, quod si Sacerdos Beneficiarius omittit Officium nolens fructus restituere, peccat contra Religionem, et contra justitiam, cum retineat alienum quod acquirere non poterat omittendo Officium: Si verò omittit volens fructus restituere, tunc peccat tantum contra Religionem, non verò contra justitiam, quia tunc alienum non retinet.

Quæritur II. An Beneficiarius omittens Officium peccet gra- iter, si alias habeat animum restituendi fructus Beneficii. Affir- andum utique cum *Lugo Resp. mor. lib. 5. dub. 6. n. 2.* Ratio, uia datur duplex præceptum, unum antiquum, quo obligantur beneficiati ad Officium; hic enim fuit finis primarius Ecclesiæ in institutione Beneficiorum, scilicet servitium Ecclesiæ præstan- dum; aliud novum, ut omittens Officium, fructus restituat. Beneficiatus igitur, etsi fructus restituat, non liberatur obliga- tione recitationis: Quare, qui Officium omittit sex primis men- sibus à receptione Beneficii, non tenetur fructus restituere sed

utique graviter peccat, ut declaravit S. Pius V. in Bulla relata lib. 3. n. 663.

ARTICULUS II.

Quanta sit hæc obligatio?

146. Quæ culpa sit omittere Officium, vel partem ejus notabilem? — 147. Quæ sit parva materia in omissione Officii? — 148. An omisio Horarum sit unum, vel plura peccata? — 149. Quot peccata committit qui Officium in mare projiciens, redditur impotens ad recitandum? — 150. Utrùm dabitans an aliquid omiserit, teneatur id recitare? — 151. Quando Beneficiarii Officium omitterentes teneantur restituere fructus? — 152. Quibus sit applicanda fructuum restitutio? — 153. Quando possit Beneficiarius a restitutione excusari titulo pecuniæ expense?

146. — « RESP. I. Est tanta, ut peccet mortaliter quisquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita communiter omnes, contra Angelum, v. Hor., et Richardum: qui dicunt non esse mortale, nisi quis habeat consuetudinem omittendi: quam sententiam Less. non audet dicere probabilem, quòd sit contra torrentem Doctorum. Ratio est, quia violat præceptum in re gravi pertinente ad virtutem religionis. (Et hæc est omnino tenenda cum communi: vide Salm. de Hor. Can. cap. 2. n. 3. Verius autem est, hanc obligationem magis provenire ex recepta consuetudine, quam ex jure positivo. Ita Salm. l. c. cum Less. Pal. Suar. etc.) »

Ex dictis resolvuntur hi casus:

« 1. Non est mortale omittere unum psalmum, lectionem, vel quid simile, ut habet communis, contra Nav., nec tertiam partem parvæ Horæ, contra Azor et Mald. quia non censetur pars notabilis. Talem autem dicit Palaus l. 1. p. 5. esse in Matutino, quod est æquale uni parvæ Horæ. Sanch. in sum. t. 1. l. 1. c. 18. n. 8. dicit tres lectiones cum responsoriis in feriali Officio esse materiam parvam. In parvis Horis dicit Fern. Fill. et Laym. dimidium esse notabilem quantitatem. Vide Escob. l. c. c. 13. n. 107. ubi docet unam parvam Horam non esse partem notabilem, respectu totius Officii, quod per modum unius est præceptum. Verùm hoc merito rejicitur ab aliis.

« 2. Est mortale, si omittas vel unam integram ex Horis, quæ sunt septem, Matutinam cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, et Completorium: vel dimidium etiam ex brevioribus, docent Fern. Regin. Suar. Laym. contra Bon. et Less. vel ex Matutino 9. Lectiones cum responsoriis, ut Sanch. 1. mor. c. 18. aut partem æquivalentem Horæ uni minimæ, ut Suar. de rel. t. 2. l. 5. c. 25. et Gavantus; vel, ut alii, unum Nocturnum. Vide Bon. d. 1. q. 2. p. 1. Dian. p. 2. t. 2. R. 26. et 41. 147. — Queritur I. quænam sit parva materia in omissione Of-

ficii? Azor. Nav. Vill. etc. apud Conc. t. 2. pag. 447. n. 4. tenent peccare mortaliter, qui omittit dimidiam, vel, ut alii dicunt, tertiam partem Horæ etiam parvæ, quia talis pars respectu illius Horæ jam est notabilis materia. Sed probabilius id negant Less. l. 2. c. 37. n. 52. Bon. D. 1. q. 5. p. 1. n. 2. Contin. Tourn. t. 1. p. 645. v. Dico. 2. cum Suar. Pontas, Van. Roy, item Pal. Gar. Trull. Pell. Led. etc. apud Conc. l. c. Ratio, quia, licet illa pars sit notabilis respectu Horæ parvæ, est tamen levis in se, et respectu totius Officii; unde circa gravitatem materiæ, totius Officii quantitas respicienda est; non autem eujuslibet Horæ. Verius enim est præceptum Officii non esse septuplex ex septem Horis dicendis, sed unum præcipiens unicum Officium constans septem partibus, ut patet ex c. Dolentes, de Celebr. Miss. ubi præcipitur sub uno præcepto Officium recitari his verbis: « Præcipientes » in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium, nocturnum pariter » et diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter, et devotè. » Propter quod Pal. D. 2. p. 5. n. 1. Bon. D. 1. q. 5. p. 1. n. 6. Ronc. q. 5. R. 2. pag. 154. Spor. tom. 3. pag. 73. n. 94. Tamb. c. 5. §. 2. n. 11. Elbel. t. 2. pag. 547. n. 36. Holz. tom. 1. pag. 442. n. 455. Salm. c. 3. n. 23. cum Trull. Pell. Leand. etc. Croix l. 4. n. 1220. cum Laym. et Fill. probabiliter dicunt esse levem materiam omittere minus, quam integram Horam parvam. Sic etiam Elbel l. c. et Croix n. 1204. cum Marh. Pell. Tamb. et aliis, ratione parvitatæ materiæ, probabiliter dicunt non peccare graviter, qui omitteret totas Vesperas Sabbati sancti. Cæterum, ut rectè aiunt Bus. ut supra, et Mazzotta (contra Sol. Escob. Phil. etc. apud Salm. n. 22.) improbilis est opinio, quòd una parva Hora, prout Tertia, Sexta, etc. sit levis materia.

Ita etiam tenendum peccare graviter, qui omittit unum nocturnum integrum, ut bene censent Wigandt pag. 423. Holzm. p. 441. n. 455. Elbel. pag. 539. n. 39. Croix. l. 4. n. 1202 et Concina. pag. 468. n. 5. cum communi, contra Leand. Vercell. etc. apud Conc. Qui putat etiam esse gravem materiam omittere tres Lectiones cum Responsoriis, sed probabiliter huic contradicunt Sanch. l. 1. Dec. c. 10. n. 7. et Diana, p. 2. tr. 12. R. 41. Intellige, si Lectiones cum Responsoriis sint tales, ut parvam Horam non adæquent. Unde bene concludunt Sanch. dub. 11. n. 2. Pal. p. 5. n. 2. Less. c. 37. n. 57. Bon. p. 1. num. 2. et Salm. d. n. 23. cum Trull. Pell. etc. illam universè censi parvam materiam, quæ non pertingit ad quantitatem unius integræ Horæ. Immo Salm. ibid. admittunt in Officio longiori, puta Dominicæ, adhuc majorem materiam posse esse levem; sed huic non acquiesco, nam sic etiam omissio Horæ parvæ respectu totius Officii Dominicalis posset dici parva materia, quod minimè est admittendum, cum Hora etiam parva ex communi DD. sensu videatur materia absolutè gravis respectu cujuscumque Officii. Necnon bene addunt Holzm. et Croix censi gravem omissionem, si de Hora parva aliquid nimis modicum diceretur.

148. — « 3. Sive omissio Horarum (abstrahendo à multipli-

» catione actuum voluntatis) sit unum numero peccatum, ut vult
 » *Bon.*, sive sint plura formaliter, ut docet *Less.*, sive unum
 » multiplex, ut *Suarez*, sive unum pluribus æquivalens, ut *Fill.*
 » loquitur: probabile tamen est in Confessione explicandum, quot
 » Horæ sint omisæ, eo quod sit circumstantia tenens se ex parte
 » objecti, et constituens actum in ratione sua individuali. *Bonac.*
 » *l. 1. n. 9. Less. Suar. Fill.*

» The igitur quæritur I. Quot peccata committat, qui totum
 » omittit Officium? Alii dicunt committere septem peccata; quia
 » pro singulis Horis diversum adest præceptum; hancque opinio-
 » nem probabilem putant *Salm. c. 3. n. 22.* Sed verius dicendum
 » unum tantum peccatum committere. Ita communiter *Less. c. 37.*
 » *n. 53. Sanch. c. 2. dub. 12. n. 2. Pal. D. 2. p. 5. n. 1. Bon. g. 5.*
 » *p. 1. n. 8. Ronc. p. 154. q. 5. R. 3. Tourn. t. 1. pag. 646. Conc.*
 » *p. 483. n. 18. Elb. pag. 540. n. 393.* Idemque expressè docet *S.*
 » *Anton. 3. p. tit. 13. c. 4.* ubi de hoc veram rationem assignat, di-
 » cens: « Qui omittit omnes Horas unius diei, non propterea com-
 » mittere septem peccata mortalia, sed unum, et tantò gravius,
 » quanto plus de Officio omittit; quia totum Officium unius diei
 » cadit sub uno præcepto. » Bene tamen advertit *Elbel. l. c.* quod
 » si quis omitteret plures Horas ex intentionibus moraliter interrup-
 » tis, tunc plura committeret peccata.

» 149. — Quæritur II. Quot committat peccata, qui Officium in
 » mare projiciens redditur impotens ad recitandum? Hæc quidem
 » quæstio pendet ab alia, an omissione voluta in causa sit in sese pecca-
 » tum? In ea quæstione prima sententia negat, eamque tenent *Laym.*
 » *tr. 2. c. 3. num. 5. Azor. tom. 1. l. 4. c. 3. qu. 4. p. 4.* item *apud.*
 » *Salm. tr. 20. de Pecc. c. 10. n. 25. S. Bonav. Pal. Vasq. Fill. Coe.*
 » *Sayr. Gran. etc.* Ratio, quia talis omisio dum accidit non est
 » voluntaria in se, sed in causa, ideo tantum in causa erit peccatum.
 » Unde juxta hanc sententiam talis committit unum peccatum tan-
 » tum, nempe cum projicit Breviarium. *Secunda* tamen verior sen-
 » tentia affirmat, et hanc tenet *S. Thom. 1. 2. q. 76. a. 3. ad 3. et*
 » *q. 77. a. 7. et 2. 2. q. 150. a. 4.* ubi ait: « Si autem actus præce-
 » dens fuit culpabilis, sic non totaliter aliquis excusatur à peccato
 » sequenti, quod scilicet redditur voluntarium ex voluntate præce-
 » dentis actus, in quantum scilicet aliquis dans operam rei illicitæ
 » incidit in sequens peccatum. » Et eum sequuntur *Caj. ib. Nav.*
 » *Man. c. 16. n. 8. Sanch. de Matr. l. 9. D. 45. a. n. 27. Pal. tr. 2.*
 » *D. 1. p. 3. n. 6. et Salm. n. 26. cum Abul. Sot. Med. Lop. Vill. et*
 » *aliis.* Ratio, quia, licet ad omissionem peccaminosam requiratur,
 » ut adsit voluntarium, sufficit tamen voluntarium in causa, ut
 » patet ex *c. Mulieres, de Sent. Excom.* ubi dicitur quod si quis
 » voluntariè se inebriat prævidens occisurum Clericum, incurrit
 » excommunicationem secuta occisione. Ergo occisio illa est verè
 » peccatum, alias sine peccato externo non posset occisor ex-
 » communicationem contrahere. Propterea quoad casum nostrum
 » responderetur, projicientem Officium tot peccata committere,
 » quot sunt omissiones quas prævidet, nisi pœniteat primi peccati,

» nam alioquin perseverat voluntarium positum in causa. Ita
 » *Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub. 51. Tourn. t. 1. p. 657. et Elbel pag. 556.*
 » *n. 42. cum communissima. Vide dicenda l. 5. ex n. 49.*

» 150. — Quæritur III. Utrum, si quis dubitat, an aliquid omiserit
 » de Officio, teneatur id recitare? Resp. Scrupulosi non sunt obli-
 » gandi ad repetendum, quia in his ut plurimum dubia, non sunt
 » vera dubia, sed inanes apprehensiones. Quoad alios verò distin-
 » guendum: Si dubium est merè negativum, utique tenentur, quia
 » in dubio possessio stat pro præcepto, ita *Pal. D. 2. p. 6. n. 1.*
 » *Salm. cap. 3. n. 12.* et alii communiter. Si verò dubium est po-
 » sitivum, ita ut probabiliter iudices dixisse, non teneris repetere
 » prout docent communissimè *Pal. l. c. Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub.*
 » *34. n. 3. Tourn. t. 1. num. 645. et Salm. dict. num. 12. cum Pel-*
 » *liz. Trull. Diana, etc.* item *Laym. Lugo, Ronc. et Viva,* quos
 » adduximus *l. 1. n. 76.* Item dicit *Croix l. 4. n. 1255. cum Sanch.*
 » *l. c. Laym. et Illung.*, malè facere, qui habens conjecturam,
 » quòd aliquam partem dixerit, eam repetit, quia viam scrupulis
 » aperit; et docet *Nav. (apud Concin. t. 2. pag. 463. n. 12.)* sic
 » dicens: « Non solum non tenetur repetere id quod probabiliter
 » credit se dixisse, verum etiam malè ageret id faciendo eo quòd
 » habitum concipiendi scrupulos superfluos sibi quæreret. »

» Unde docent *Sanch. l. cit. cum Nav. Major. et Angles, Croix*
 » *d. n. 1255. cum Azor. Suar. Fil. Bon. Tamb. ac Salm. l. c. cum*
 » *Ang. Trull. et Pell.* quòd bene excusaris à repetendo, si non me-
 » mineris dixisse aliquid, et habens justam conjecturam credendi
 » quòd dixeris; puta (ut aiunt *Sanchez cum aliis citatis, et Salm.*
 » *tr. 29. c. 7. n. 7. cum Nav. Suarez, Bardi, etc.*) si recordaris te
 » incœpisse Psalmum, Lectionem, vel Horam, si postea non data
 » opera distractus, vel non interruptus te invenias in fine Horæ,
 » legendo, vel memoriter recitando ea in quibus ordinariè non soles
 » errare; et hoc locum habere dicunt *Gobat. et Tamb. apud Croix*
 » *num. 1235.* etiamsi habeas rationem probabilem omissionis, quia
 » præsumptio, quòd soleas perficere quòd incœpisti, efficit ut nihil
 » tenearis repetere, nisi eis sis moraliter certus quòd non dixeris.
 » Si verò dubites an totam Horam dixeris, vel non, censent *Salm.*
 » *dict. n. 7.* quòd si sæpius tali dubio labores, non teneris repetere,
 » quia tunc facile præsumitur tale dubium oriri à scrupulis; secus,
 » si raro. Cæterum bene ait *Croix d. n. 1255. cum Nav. Az. Suar.*
 » *Bon. etc.* quòd si ordinariè non soleas dicere Horam posteriorem
 » nisi post priorem, prudenter potes credere te nihil omisisse.

» 151. — Resp. 2. Tanta est obligatio, ut inducat ei onus res-
 » titutionis fructuum, pro rata omissionis Officii, qui titulo Bene-
 » ficii ad Horas tenetur, si elapsis sex mensibus post adeptam
 » possessionem (is enim, etsi graviter peccet omitendo, non ta-
 » men tenetur ad restitutionem) culpabiliter Officium non reci-
 » taverit. Patet ex Concil. Lateranensi sub Leone X. Sed quia
 » dubium fuit, utrum hoc Concilium esset receptum, Pius V.
 » Bullam edidit, quæ est apud *Navar. c. 25.* qua hoc decretum
 » confirmat, ac declarat sic, ut qui uno die totum Officium omi-

serit, teneatur restituere omnes fructus illi diei respondentes, v. g., qui accipit annuè 365 florenos, teneatur pro uno die restituere unum florenum; qui autem omiserit Matutinum tantum, mediam partem fructuum unius diei: qui reliquis Horas, etiam mediam partem: qui verò unam ex illis, sextam partem: eaque restitutio faciendâ est vel fabricæ, vel pauperibus. *Laym. Fill. Bonac. d. 1. q. 5. p. 2. etc. contra de la Cruæ, et Lopez, apud Dian. p. 2. l. 12. Res. 34.* qui dicunt, si Beneficiatus intra annum per 8 vel 10 dies tantum omittat, non teneri ad restitutionem, eo quòd sit servus libera lissimi Domini, qui multò minùs, quam Demini temporales, ad pauca attendat. * (*Vide dicta l. 3. n. 663.*) *

1. Clerici Majorum Ordinum, qui solo titulo Ordinis, et quocumque alio titulo, quam Beneficii, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam restitutionem, quia nullos percipiunt fructus propter onus recitandi Officium. *Bon. l. c. p. 2. n. 3.*

2. Nec ii obligantur, qui ex naturali oblivione, justo impedimento, bona fide, invincibili ignorantia, aut aliter absque culpa omiserunt. Ratio est, quia in conscientia non debetur poena, ubi non est culpa. *Less. Suar. Bon. n. 5.* * (*Ita etiam Viva cum Sanch. Vide l. 3. n. 665.*) *

3. Valde probabile est, quòd qui alia onera habent, quam precam, verbi gratia Pastores, Episcopi, etc. omittentes Horas possint retinere majorem partem fructuum istius diei, ratione dictorum onerum: sufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum: eo quòd tantum obligentur ad restitutionem fructuum respondentium oneri divini Officii. *Nav. Fill. Bon. p. 3. Dian. p. 2. tom. 12. Res. 8.* citans alios multos. * (*Ita etiam probabiliter tenet Croix l. 4. num. 1214. cum Sanch. et Gob. Vide dicta l. 3. n. 673.*) *

4. Si talis Pastor habeat tenues redditus ad sustentationem, videtur ad nihil obligandus, cum ob alia onera illi debeatur sustentatio. *Laym. l. 4. tr. 2. cap. 5. Imò Dian. pag. 2. tract. 12. Resp. 9. Mald. tr. 10. cap. 2. dub. 3.* dicunt eum, qui habet Beneficium valde tenue, v. gr. cujus redditus tertiam partem mediocris sustentationis non adæquent, non teneri, ob Horas aliquoties neglectas, ad restitutionem. * (*Et est probabile cum Less. Sanchez. Pell. Red. Rodr. Vide dicta l. 3. n. 774.*) *

152. — 5. Restitutio hæc fieri potest vel pauperibus amicis, vel aliis, vel ipsi etiam Beneficiato, si pauper est. Item impendi potest in fabricam domùs, vel meliorandos agros Beneficii; quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur apud *Suar. et Bonac.* * (*Vide dicta d. l. 3. n. 672.*) * Denique aliquando compensari potest, offerendo suffragia pro defunctis, aliisque precibus, ut vid. *Bon. l. cit. p. 4.* * (*Idem dicunt Salm. tr. 16. c. 2. n. 60.*) * *Sed vide dicta l. 3. n. 667. et 672. ubi huic non acquiescimus* * et sic etiam per alium, seu per Officium, aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, et à te defunctis applicatas, satisfieri posse, docet *Quintan. t. 8. sect. 6.* Nec continuo damnantur

dum, qui ordinariè recitare solitus, semel, verbi gratia, vel bis in anno omisit, etsi nihil restituat, docent *Sot. Med. Fill. c. 10. n. 316. et 317.* * (*Sed hoc non videtur posse sustineri, ut meritò dicunt Salm. d. c. 2. n. 55. cum S. Pius in sua Bulla dicat: Ut qui omnes Horas uno, vel pluribus diebus intermiserit.*) *

6. Qui pecuniam, quam ob neglectas Horas tenetur restituere sive erogare in usus pios, impendit, in alios, quam vel in pauperes, vel fabricam Beneficii, non satisfacit (secundum jus commune, ubi Concilium Lateranense, vel Bulla Pii Quinti est recepta) obligationi suæ; nisi aliud ferat consuetudo, vel statutum alicubi receptum; quia disertè præcipitur restitui pauperibus, vel fabricæ Beneficii. Vide *Bon. qu. 2. p. 2. et 4.* * (*Vide d. l. 3. n. 672.*) *

153. — 7. Posse aliquando Beneficium excusari à restitutione ob Horas neglectas, titulo pecuniæ expensæ; intellige post omissionem Horarum * (*Nam si ante omissionem, non excusatur, cum damnata sit Propos. 33. ab Alex. VII. dicens: Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque elemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.*) ; etsi non isto intuitu, in pauperes vel alios usus pios, censet *Dian. p. 3. R. 57. ex Laym. l. 3. s. 3. t. 2. c. 12. n. 9.* esse probabile tum quòd quidam Auctores ita sentiant; tum quòd videatur esse virtualis intentio omnium dantium elemosynas, satisfacere per illas omnibus obligationibus, quas suis peccatis contraxerunt; tum quòd leges ecclesiasticæ benignè debent explicari. * (*Et probabile est juxta sententiam, quam tenent Sanch. Cons. l. 2. c. 3. dub. 121. Lu go D. 4. n. 46. Laym. l. 2. tr. 2. c. 12. n. 9. Salm. c. 2. n. 63. cum Pelliz. et Croix l. 4. n. 1215. cum Suar. Gob. et aliis. Vide dicta l. 3. n. 700. v. Limitant.*) * Addit. *Jo. de Salas. de leg. d. 15. sess. 2. n. 27. Vesq.* : si Canonicus grossam, seu corpus sui Canonici tñs verè, et absolute lucretur, priusquam omittat Officium non teneri ad restitutionem propter omissionem sequentem, eo quòd poena non sit, ut fructus jam suos factos restituat, sed ut fructus non faciat suos. Sic ille apud *Dian. p. 2. t. 12. R. 8.* ut infra art. 4. §. 6. in fine.

8. Ubi Bulla Pii V. non est recepta, potest videri probabile, Beneficium ad dictam restitutionem non obligari, ut habet *Sylo. v. Clericus.* *

ARTICULUS III.

Quæ excusent à recitatione Horarum?

154. Quomodo excuset Infirmetas? Not. I. An excuset gravis molestia? Not. II. An excuset convalescentia? Not. III. Quid in dubio an infirmitas sufficiat ad excusandum? Not. IV. Quid si dubites an possis recitare partem? — 155. An excusentur laborantes febri tertiana vel quartana? — 156. Quomodo excuset justum impedimentum? Et an ideo excusentur Concionatores, Confessarii, peragentes necessaria

serit, teneatur restituere omnes fructus illi diei respondentes, v. g., qui accipit annuè 365 florenos, teneatur pro uno die restituere unum florenum; qui autem omiserit Matutinum tantum, mediam partem fructuum unius diei: qui reliquis Horas, etiam mediam partem: qui verò unam ex illis, sextam partem: eaque restitutio faciendâ est vel fabricæ, vel pauperibus. *Laym. Fill. Bonac. d. 1. q. 5. p. 2. etc. contra de la Cruce, et Lopez, apud Dian. p. 2. l. 12. Res. 34.* qui dicunt, si Beneficiatus intra annum per 8 vel 10 dies tantum omittat, non teneri ad restitutionem, eo quòd sit servus libera lissimi Domini, qui multò minùs, quam Demini temporales, ad pauca attendat. * (*Vide dicta l. 3. n. 663.*) *

1. Clerici Majorum Ordinum, qui solo titulo Ordinis, et quocumque alio titulo, quam Beneficii, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam restitutionem, quia nullos percipiunt fructus propter onus recitandi Officium. *Bon. l. c. p. 2. n. 3.*

2. Nec ii obligantur, qui ex naturali oblivione, justo impedimento, bona fide, invincibili ignorantia, aut aliter absque culpa omiserunt. Ratio est, quia in conscientia non debetur poena, ubi non est culpa. *Less. Suar. Bon. n. 5.* * (*Ita etiam Viva cum Sanch. Vide l. 3. n. 665.*) *

3. Valde probabile est, quòd qui alia onera habent, quam precam, verbi gratia Pastores, Episcopi, etc. omittentes Horas possint retinere majorem partem fructuum istius diei, ratione dictorum onerum: sufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum: eo quòd tantum obligentur ad restitutionem fructuum respondentium oneri divini Officii. *Nav. Fill. Bon. p. 3. Dian. p. 2. tom. 12. Res. 8.* citans alios multos. * (*Ita etiam probabiliter tenet Croix l. 4. num. 1214. cum Sanch. et Gob. Vide dicta l. 3. n. 673.*) *

4. Si talis Pastor habeat tenues redditus ad sustentationem, videtur ad nihil obligandus, cum ob alia onera illi debeat sustentatio. *Laym. l. 4. tr. 2. cap. 5. Imò Dian. pag. 2. tract. 12. Resp. 9. Mald. tr. 10. cap. 2. dub. 3.* dicunt eum, qui habet Beneficium valde tenue, v. gr. cujus redditus tertiam partem mediocris sustentationis non adæquent, non teneri, ob Horas aliquoties neglectas, ad restitutionem. * (*Et est probabile cum Less. Sanchez. Pell. Red. Rodr. Vide dicta l. 3. n. 774.*) *

132. — 5. Restitutio hæc fieri potest vel pauperibus amicis, vel aliis, vel ipsi etiam Beneficiato, si pauper est. Item impendi potest in fabricam domùs, vel meliorandos agros Beneficii; quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur apud *Suar. et Bonac.* * (*Vide dicta d. l. 3. n. 672.*) * Denique aliquando compensari potest, offerendo suffragia pro defunctis, aliisque precibus, ut vid. *Bon. l. cit. p. 4.* * (*Idem dicunt Salm. tr. 16. c. 2. n. 60.*) * *Sed vide dicta l. 3. n. 667. et 672. ubi huic non acquievimus* * et sic etiam per alium, seu per Officium, aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, et à te defunctis applicatas, satisfieri posse, docet *Quintan. t. 8. sect. 6.* Nec continuo damnantur

dum, qui ordinariè recitare solitus, semel, verbi gratia, vel bis in anno omisit, etsi nihil restituat, docent *Sot. Med. Fill. c. 10. n. 316. et 317.* * (*Sed hoc non videtur posse sustineri, ut meritò dicunt Salm. d. c. 2. n. 55. cum S. Pius in sua Bulla dicat: Ut qui omnes Horas uno, vel pluribus diebus intermiserit.*) *

6. Qui pecuniam, quam ob neglectas Horas tenetur restituere sive erogare in usus pios, impendit, in alios, quam vel in pauperes, vel fabricam Beneficii, non satisfacit (secundum jus commune, ubi Concilium Lateranense, vel Bulla Pii Quinti est recepta) obligationi suæ; nisi aliud ferat consuetudo, vel statutum alicubi receptum; quia disertè præcipitur restitui pauperibus, vel fabricæ Beneficii. Vide *Bon. qu. 2. p. 2. et 4.* * (*Vide d. l. 3. n. 672.*) *

133. — 7. Posse aliquando Beneficium excusari à restitutione ob Horas neglectas, titulo pecuniæ expensæ; intellige post omissionem Horarum * (*Nam si ante omissionem, non excusatur, cum damnata sit Propos. 33. ab Alex. VII. dicens: Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque elemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.*) ; etsi non isto intuitu, in pauperes vel alios usus pios, censet *Dian. p. 3. R. 57. ex Laym. l. 3. s. 3. t. 2. c. 12. n. 9.* esse probabile tum quòd quidam Auctores ita sentiant; tum quòd videatur esse virtualis intentio omnium dantium elemosynas, satisfacere per illas omnibus obligationibus, quas suis peccatis contraxerunt; tum quòd leges ecclesiasticæ benignè debent explicari. * (*Et probabile est juxta sententiam, quam tenent Sanch. Cons. l. 2. c. 3. dub. 121. Lu go D. 4. n. 46. Laym. l. 2. tr. 2. c. 12. n. 9. Salm. c. 2. n. 63. cum Pelliz. et Croix l. 4. n. 1215. cum Suar. Gob. et aliis. Vide dicta l. 3. n. 700. v. Limitant.*) * Addit. *Jo. de Salas. de leg. d. 15. sess. 2. n. 27. Vesq.* : si Canonicus grossam, seu corpus sui Canonici tñs verè, et absolute lucretur, priusquam omittat Officium non teneri ad restitutionem propter omissionem sequentem, eo quòd poena non sit, ut fructus jam suos factos restituat, sed ut fructus non faciat suos. Sic ille apud *Dian. p. 2. t. 12. R. 8.* ut infra art. 4. §. 6. in fine.

8. Ubi Bulla Pii V. non est recepta, potest videri probabile, Beneficium ad dictam restitutionem non obligari, ut habet *Sylo. v. Clericus.* *

ARTICULUS III.

Quæ excusent à recitatione Horarum?

134. Quomodo excuset Infirmitas? Not. I. An excuset gravis molestia? Not. II. An excuset convalescentia? Not. III. Quid in dubio an infirmitas sufficiat ad excusandum? Not. IV. Quid si dubites an possis recitare partem? — 135. An excusentur laborantes febri tertiana vel quartana? — 136. Quomodo excuset justum impedimentum? Et an ideo excusentur Concionatores, Confessarii, peragentes necessaria

in choro? (Vide de hoc dicta, n. 143, v. Not. 3.) — 137. Quomodo excuset cœcitas et carentia Breviarii? — 138. An impotens recitare totum Officium, teneatur ad partem? Quid, si non habeas Officium proprium? An tenearis recitare cum socio, si nequis solus? An Beneficiarius teneatur conducere socium, si non possit solus recitare? — 139. Quomodo excuset *Dispensatio*

134. — « RESP. — Hæc sequentia, I. *Infirmas* gravis, v. g. dolor notabilis capitis, ita ut sine incommodo, vel incremento morbi legi non possit: Dixi, *gravis*, quia levis, v. g. dolor stomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excusat, cum toto die non affligat. (Vel majore diei parte, ut Sanchez, Trull. Tamb. Pell. etc. cum Salm. de Hor. Can. c. 3. num. 35.) * Ita Nao. Fill. Laym. Bon. d. 1. q. 6. p. 1. Porro totaliter excusatus non tenetur, ut quidam volunt, audire alium legentem, nec alium substituere. (Nec alias preces; est commune apud Salm. ib. n. 33.) * (ut habet Fill. et Sa, v. Horæ. Si tamen commodè potest, et solet legere cum socio, tenetur, ut habet Less. et Bon. v. Dian. p. 2. t. 12. R. 43. * (Ita verius tenendum cum Sanch. Spor. Croix etc. contra alios. Vide infra n. 150. vers. Item.) *

Plura hic sunt notanda scitu necessaria. Notandum I. ratione infirmitatis excusari ab Officio non solum qui gravi laborant morbo, sed etiam qui non possunt recitare nisi cum gravi incommodo, aut probabilis talis incommodi periculo. Unde satis excusantur, qui prudenter credunt vel timent ob Officii recitationem eis forte proventuram notabilem gravedinem capitis, vel cruditatem stomachi aut virium lassitudinem, vel si credant febrem tardius esse remittendam. Ita Sanch. cap. 2. dub. 45. n. 4. Holzm. tom. 1. pag. 450. n. 477. Anacl. de Hor. Can. n. 77. Conc. tom. 2. p. 507. n. 23. et Salm. c. 3. n. 35. cum Trull. et Pell. ex c. Clericus 2. Dist. 91. ubi dicitur, quod excusat ab Officio *inæqualitas corporis*, quod non significat morbum gravem, ut bene advertit Croix l. 4. n. 1124. Et hoc probabiliter admittitur, etiamsi infirmus per magnam diei partem aliquem legeret librum ad animum solandum, ut dicunt Sanch. l. c. num. 7. Holzm. pag. 450. n. 477. Spor. n. 158. Elbel pag. 564. n. 462. et Salm. l. c. in fine cum Trull. Pell. Dian. etc. Ratio, quia licet iste posset legere librum recreationis, non tamen sequitur quod possit, et teneatur Officium recitare, ad quod alia quidem major attentio requiritur, quæ majorem affert difficultatem.

Notandum II. non solum actu ægrotantes, sed etiam convalescentes ex gravi morbo excusari ab Officio per aliquot dies ad arbitrium prudentis, donec vires reficiantur. Ita communiter Tourn. t. 1. pag. 654. q. 1. Conc. pag. 497. n. 5. Elbel pag. 564. n. 461. et alii A. A. supra cit. Et hoc admittendum, etiamsi etsi Missam celebrarent, ut Salm. d. n. 35. cum aliis.

Notandum III. quod in dubio, an infirmitas sufficiat vel ne ad excusandum, potest se committere judicio Medici; ex c. *Fraternitatis*, de *Frig. et mal.* aut judicio Superioris acquiescere, qui

in tali dubio etiam dispensare potest; vel denique potest se remittere judicio probabili viri prudentis. Ita Sotus, Sylvest. Sanchez, Tamb. etc. cum Salm. c. 3. n. 36. Et etiam stare potest judicio proprio, si tale iudicium ipsemet prudenter ferre possit, ut probabiliter ait Gobat. ap. Croix n. 1225.

Sed quid, si his præmissis, adhuc dubium perseveret? Respondetur, si dubium sit, quod recitatio graviter læderet, tunc certe non tenetur, immo nequit recitare, quia præferendum est jus naturale servandæ valetudinis præcepto Ecclesiæ, ut dicunt Viva de 1. Præc. q. 3. a. 6. n. 3. et Sal. c. 3. n. 36 cum aliis; nisi id faceret amore virtutis, secluso periculo mortis, juxta dicta l. 3. n. 371. cum Lugo Salm. Vill. etc. Si verò dubium tantum sit, an indispositio pertingat ad excusandum, ut supra: tunc, cum lex recitationis possideat, et dubium sit de exemptione, utique lex est implenda. Hoc tamen currit, quando sit purum dubium; secus, si sit probabile iudicium; ita Cont. Tourn. pag. 654. Ronc. c. 6. q. 2. Elbel 2. pag. 556. n. 433. Anacl. n. 77. Holz. pag. 451. n. 480. Viva l. c. et Salm. d. n. 35. cum Sanch. Pell. Trull. et Diana.

Notandum IV. quod, si quis ob suam infirmitatem certus est non posse totum Officium recitare, et dubitat, an possit partem, probabiliter ad nihil tenetur, ut docent Laym. l. 4. tr. 5. c. 6. n. 2. Sanch. c. 2. dub. 47. n. 4. cum Nao. Viva in propos. 54. Innoc. IX. n. 16. Ronc. cap. 6. qu. 2. item Suar. Sanch. Card. et alii apud Croix n. 1223. Nam rationabiliter iste à toto Officio excusatur, ne valde scrupulis angatur, nesciens quousque possit et teneatur recitare; hæc enim anxietas magnum illi incommodum afferret; maxime si ex recitatione verisimiliter crederet capitis gravedinem, virium lassitudinem, aut tardiozem febris remissionem.

135. — Queritur hic, an excusentur ab Officio laborantes febris tertiana, vel quartana? Absolutè excusat Leander; sed verius dicunt Sporer t. 3. pag. 84. n. 195. et Conc. t. 2. pag. 496. n. 2. et 4. cum Nao. Azor. Bon. et Trull. in hoc spectandas esse circumstantias; quando enim infirmus posset recitare sine gravi incommodo diebus, quibus est immunis ab infirmitate, non apparet causa cur excusetur. An autem talis infirmus teneatur Horas anticipare, vel postponere? Negant Canus in Relect. de Pœnit. p. 5. dub. 31. atque Henr. et alii apud Salm. c. 3. q. 4. et probabile id putant Sanch. dub. 55. n. 6. Less. c. 37. n. 43. et Viva q. 3. art. 6. n. 4. Ratio, tum quia quælibet Hora suo correspondet tempori, extra quod non currit obligatio; tum quia anticipatio vel postpositio est privilegium favoris, quo nemo tenetur. Sed melius affirmant Conc. pag. 502. n. 10. Tournely pag. 665. Less. l. c. Croix l. 4. n. 1226. Ronc. pag. 157. q. 3. v. Conferunt, et Salm. c. 3. n. 50. cum Trull. Sanch. Azor. Villal. et Pell. Ratio, quia Officium præcipitur recitari intra latitudinem totius diei, unde, cum præceptum jam urgeat, tenetur infirmus illud implere tempore quo potest: sicut si in die festo non potes circa meridiem Missam au-

dire, teneris anticipare, ut ait *Concina*, recte enim regulam assignat *Busemb. de Leg. dub. 2. n. 6. pag. 65.* quòd, cum quis manente vi præcepti est impediendus, tenetur prævenire. Hinc merito *Salm. l. c.* contrariam opinionem laxam vocant. Verumtamen valde probabile est cum *Holz. pag. 451. n. 478. vers. Confirmatur, Sporer tom. 3. pag. 86. n. 172. et Elbel pag. 457. n. 444.* quòd ille, qui non potest recitare Matutinum die sequenti, non tenetur in præcedenti anticipare; tunc enim est obligatio anticipandi Officium, quando obligatio præcepti jam est incepta: quòd autem Matutinum possit dici præcedenti die, non est ex præcepto, sed ex privilegio à consuetudine introducta, quo nemo tenetur uti.

136. — « 2. *Justum impedimentum*, v. gr. metus prodicionis inter hæreticos. Item gravis, vel repentina occupatio, vel opera charitatis majoris momenti, quam Horæ, quæ sine scandalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius omitti non possint. Quo modo, etsi Concionatores, vel Confessarii aliquando excusari possint, idque ex benigna Ecclesie intentione, ut docet *Sylo. Suar. et Laym. etc.* tenentur tamen anticipare, si possint, v. gr. si mane prævideas, te tota die confessionibus occupandum, quæ differri non possint. Ita ex *Suar. et Azor. Bonac. l. c. p. 2. n. 1. et 2. etc. communiter.* »

Excusantur ab Horis, qui occupantur tota die in Officiis religionis, aut charitatis, quæ sine scandalo, aut magno detrimento proprio vel alieno omitti non possunt; ita communissimè *Salm. c. 3. n. 37. Ronc. c. 6. qu. 3. Elbel t. 2. pag. 557. n. 444. Wigandt pag. 432. n. 96. Holz. t. 1. pag. 450. n. 477. et Sporer tom. 3. pag. 85. n. 161. cum Sylvest. Nav. Tolet. etc.* Hinc excusantur Concionatores, si nequeant omittere concionem sine scandalo, aut nota, ut dicunt *Laym. l. 4. tr. 1. c. 6. n. 1. Salm. n. 37. Viva qu. 3. a. n. 6. et Wigandt. l. c.* Item excusantur Confessarii, qui per totum diem Confessiones excipiunt, quas differre non possint, ut *Concina t. 2. pag. 500. n. 5. Laym. Wigandt et Salm. ll. cc.* Item qui occupantur in sedandis jurgiis, aut assistendis infirmis, *Sanch. dub. 52. Ronc. d. 9. 2.* Item qui ex Officio attendere debent publicis thesibus, *Sanch. Salm. et Ronc.* Item habentes publicam lectionem ad Cathedram, aut Lauream acquirendam, si occupatio esset totius diei, nec possit differri sine damno proprio, aut aliorum, *Wigandt l. c. Conc. p. 498. n. 2. cum Suar.* Item Scholares, qui debeant in aliquo Actum defendere, *Sanch. d. dub. 52.* Super autem hac materia advertenda est Propos. 21. damnata ab Alexand. VII. quæ dicebat: « Habens Capellaniam collativam, vel quodvis aliud Beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi si Officium per alium recitet. » Bene autem advertunt *Laym. c. 6. num. 1. Ronc. et Wigandt ll. cc.* quòd, si omnes isti sine magna difficultate possint recitationem anticipare vel postponere, ad id utique tenentur, unde bene concludit *P. Wigandt*, quòd rarissimè accidit casus, quòd tales Officium sine culpa omittere poterunt.

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non teneri te repetere quòd neglexisti (nec recitando, nec audiendo), dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros necessarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam prævidendo, vel alia in Choro necessaria peragendo occupatus fuisset, quia Chorus totus pro eo, qui in re ad Officii celebritatem pertinet occupatur, videtur supplere et non tantum suo sed etiam aliorum ministrantium nomine recitare, aut canere. Ita *Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 7. Henr. Sylo. Azor. Sol. Moltif. Nald. Arag. Regin. citati à Dian. p. 2. t. 12. Res. 3.* Idem de eo, qui Choro, organis, musicis alternis versibus respondet, dicunt *Nav. Sanc. Arag. et Rodr. apud Laym. l. c.* scilicet eum non esse obligatum, ut etiam voce proferat; sed negat *Escob. t. 5. E. 6. V. Trull. d. 15. ** (Vide dicta de his n. 145. vers. Notandum 3.) »

137. — « 3. *Cæcitas*, *Bon. p. 2. num. 4. etc. communiter.* »
 « 4. *Carentia Breviarii inculpata.* Quòd si tamen memoriter possis dicere, vel totum Officium, vel unam Hram, teneris. Si verò tantum scias Psalmos, vel Lectiones vel Capitula, dicit *Fill. t. 2. tr. 23. c. 9. n. 287. Nav. et Suarez, item Escob. E. 6. ar. 149.* probabile esse, non teneri: quia Psalmi, ut sic, non sunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus. Idem dicit *Garc. de benef. t. 1. part. 2. c. 1. n. 221. Mald. in 2. 2. t. 10. c. 2. d. 5. et Jo. Sancius in select. d. 15. n. 1. citati à Dian.*, eò quòd Lectiones et capitula sint pars, licet minor, maxime principalis, ita ut absque illis non sit Officium Canonicum. Idem concedit *Sanch. l. 1. c. 19.* in Matutino festi duplicis, vel semiduplicis. *V. Bonac. p. 2. n. 6. Dian. par. 2. tr. 12. R. 30. et 43.* Verùm hæc probare non ausim; sed potiùs, quòd docet *Bopac. d. 1. art. 6. part. 2.* impeditum ex aliqua dictarum causarum, si possit dicere partem notabilem, ad id teneri, aliàs ad nihil. Denique si quis careret Breviario, quo uti solet, v. gr. Romano, tenetur legere aliud, quòd habere potest, quia per virumvis impletur substantia præcepti. *Creus. Escob. Dian. p. 9. t. 9. R. 25.* »

138. — Hinc primò advertenda est Propos. 54. damnata ab Innoc. XI. quæ dicebat: Qui non potest recitare Matutinum, et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem. Hinc certum est, quòd is qui caret Breviario, et nihil scit memoriter, quam Laudes, aut Completorium, illud sub gravi tenetur recitare, ut contra aliquos docent communiter *Sporer. t. 3. pag. 87. n. 177. Pal. p. 6. n. 11. cum Nav. Suar. Valent. etc. Wigandt pag. 431. n. 90. et Croix. l. 4. n. 1230. cum Sanch. Bon. et Carden.* Unde secus tenetur recitare partem, quam scit memoriter, non verò tenetur memoriter mandare quòd nescit, *Concina pag. 494. n. 6.* Dicunt autem *Palau d. 6. num. 7. cum Torre, et Sanctio, ac Fill. Garc. Tamb. etc. apud Sporer. l. c.* quòd, si haberes Psalmos, sed non lectiones Matutini, nihil teneris dicere, quia tunc deficit forma præ-

scripta à S. Pio V. At merito *Bussemb. ut supra*, id non approbat; et *Sporer d. n. 177.* ait omnino in praxi amplectendam sententiam contrariam, quam tenent *Croix n. 1220. et Bon. Gob. ac Leand. apud ipsum Sporer.* Ratio, quia cum possis notabilem partem Officii recitare, non est cur ab ea excuseris. Unde *Bus. cum. Bon. Holzm. p. 451. n. 459. cum Ills. et Croix l. c. cum Laym. ac Fill.* rectè hanc regulam assignant, quòd si potes recitare quantum sub parva Hora, teneris sub gravi eam dicere; sin verò minus, ne sub veniali quidem aliquid recitare obligaris, quia talis modica pars, seorsim sumpta, non censetur æstimabilis ad finem à lege intentum.

Præterea, si haberes Officium commune et non proprium illius diei, teneris ex communi Horas recitare, ut verius sentit *Croix l. 4. n. 1221. cum Sporer et Gob.* contra aliquos. Idem tenent *Conc. p. 89. n. 3. et Wigandt p. 430. num. 88:* si careres Breviario Romano, et haberes aliud, puta Beneficium, aut simile, teneris sub illo recitare. Ratio, quia duplex est præceptum Officii, unum universale de Horis persolvendis, aliud de servanda formula cujuscumque diei; unde, si non potes servare unam teneris ad aliud. Huic verò contradicunt *Salm. c. 1. n. 28.* dicentes non teneri, quia (ut aiunt) præceptum Officii est indivisibile, id est illud recitandi, et recitandi sub una formula: idque inferunt ex verbis Bullæ S. Pii V ubi dicitur, *nisi hac sola forma satisfacere posse.* Hoc tamen non obstante, prima opinio ut magis pia et rationalis mihi sequenda videtur. Certum est autem, quòd Religiosus factus Episcopus bene potest uti Breviario suæ Diocesis, *Concina pag. 392. n. 9.*

Item, qui non potest solus recitare, tenetur adhibere socium gratuitum si potest sine magno incommodo, ut verius censent cum *Bus. ut supra n. 154. Sanch. c. 2. dub. 48. Ronc. c. 6. q. 4. Holzm. p. 451. n. 478. Sporer n. 181. Croix l. 4. n. 1231. cum Bonac. et Suar. Salm. c. 4. n. 44. Concina l. 2. p. 493. n. 5. cum Nao. Azor. Less. Pal. Laym. Valent. etc.* (contra *Leand. Jo. Sanch. Dianu. etc. ap. eundem Conc.*) Ratio, quia quodcumque præceptum impleri debet, quòd mediis ordinariis impleri potest. Diximus *gratuitum*, quia non tenetur socium adhibere stipendio soluto, ut dicunt *Salm. c. 3. n. 42. et Bon. p. 2. n. 8. cum Suar. Nao. Vill. etc.*

An autem Beneficiarius teneatur socium conducere ex fructibus Beneficii? Affirmant *Bonac. D. 1. q. 6. 2. n. 7. cum Suar. Laym. Molf. etc. Cont. Tourn. i. v. p. 655. Holz. p. 451. n. 478. Palauis p. 6. n. 14. et consentii Sporer l. 3. p. 88. n. 183,* si Beneficium sit pingue. Ratio, quia fructus Beneficii dantur propter Officium: unde Beneficiarius debet illos erogare, ut Officium persolvat. Sed contradicunt *Gobat. Tamb. Diana, etc. apud eundem Spor.* qui merito id probabile putat. Ratio, quia (ut diximus *l. 3. num. 665. cum Less. Innoc. Panorm. Sylvest. Palud. etc.*) obligatio Horarum probabilius non est de jure naturali, seu ex justitia, sed de jure positivo Ecclesiæ illam præcipientis ex motivo Religionis, (ut diximus supra *n. 145. vers. Quær. I.*), fructusque Beneficii

non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione Beneficiarii. Quapropter ipse non tenetur Officium persolvere medio extraordinario, quale esset conductio socii, tanto magis, quia Concilium Lateranense (ut videre potes *d. l. 3. n. 665.*) absolute excusat ab onere Officii legitime impeditos. Utraque sententia est probabilis; hinc dico, quòd si talis Beneficiarius omisit Officium eo quòd non adhibuit socium, et in bona fide fructus perceperit, potest eos retinere, quia melior est conditio possidentis. Secus, si ille non adhuc perceperit, sed innixus probabilitati hujus secundæ sententiæ velit percipere: quia non potest inchoari possessio cujuscumque rei, nisi cum certitudine juris, ut pluries diximus. Vide *l. 3. n. 669. et 761. v. Quær. II.* Propterea dico, quòd si hic velit percipere fructus, tenetur socium adhibere.

139. — « 5. *Dispensatio*, quam sine causa solus Papa dat valide, cum causa Episcopi. Et sic Subdiaconum, qui ex dispensatione Pontificia ducit uxorem, hoc ipso liberari ab onere Horarum, contra *Bon. et Azor.* docet *Sanch. de matr. l. 8. Dian. p. 8. tr. 3. R. 34.* »

Papa potest dispensare in Officio, etiam cum Beneficiario, ut rectè ait *Croix l. 4. n. 1233.* asserens esse commune. Probabilius enim, ut diximus mox supra cum *Sylo. Less. Panorm.* onus officii non est de jure naturali, sed de præcepto Ecclesiæ; et ideo potest Papa adhuc sine causa validè dispensare. Episcopus autem non potest dispensare, nisi cum causa et cum aliquo particulari, necnon ad breve tempus, ut dicunt *Wigandt p. 431. n. 94. Holz. p. 451. n. 477. Conc. p. 398. n. 6. et Croix ibid.*, cui cum *Tamb.* inquit sic esse usu receptum. Causa autem dispensandi est, si dubitatur de morali impotentia Clerici, ut *Croix l. c. ex D. Thom. 2. 2. q. 147. art. 4.* Dicit autem *Gobatus apud Croix*, idem posse Vicarium Generalem; sed hoc intelligendum, si habeat speciale mandatum ab Episcopo, juxta dicta *l. 3. n. 1032.*

ARTICULUS IV.

Quomodo recitandæ sint Horæ?

160. Requiritur I. Ut recitentur juxta præscriptum Breviarii Romanæ. — 161. Qu. I. An sit obligatio recitandi Litanias? Qu. II. An Officium Defunctorum? Qu. III. An liceat Officium in brevius permutare? Qu. IV. An possis te conformare cum Clerico privilegiato? Qu. V. An errans in Officio teneatur repetere? — 162. Requiritur II. Pronuntiatio vocalis. — 165. Qu. I. An satisfaciatur legens, si se non audiat? An autem satisfaciatur submisso recitans in Choro? (*Remissio ad l. 3. n. 675. v. Dub. 4.*) Qu. II. An si recites Officium in Choro, vel cum Socio, tenearis repetere quæ non percipis? Qu. III. An satisfaciatur sardus, vel surdaster recitans in Choro? — 164. Requiritur III. Pronuntiatio integra. — 163. Quomodo peccet mutilans verba? Quid, si recites cum socio mutilante? — 166. Requiritur IV. Pronuntiatio continuata. — 167. An Matutinum possit separari à Laudibus? Et an tunc sit obligatio terminare Horas et

scripta à S. Pio V. At merito *Bussemb. ut supra*, id non approbat; et *Sporer d. n. 177.* ait omnino in praxi amplectendam sententiam contrariam, quam tenent *Croix n. 1220. et Bon. Gob. ac Leand. apud ipsum Sporer.* Ratio, quia cum possis notabilem partem Officii recitare, non est cur ab ea excuseris. Unde *Bus. cum. Bon. Holzm. p. 451. n. 459. cum Ills. et Croix l. c. cum Laym. ac Fill.* rectè hanc regulam assignant, quòd si potes recitare quantum sub parva Hora, teneris sub gravi eam dicere; sin verò minus, ne sub veniali quidem aliquid recitare obligaris, quia talis modica pars, seorsim sumpta, non censetur æstimabilis ad finem à lege intentum.

Præterea, si haberes Officium commune et non proprium illius diei, teneris ex communi Horas recitare, ut verius sentit *Croix l. 4. n. 1221. cum Sporer et Gob.* contra aliquos. Idem tenent *Conc. p. 89. n. 3. et Wigandt p. 430. num. 88:* si careres Breviario Romano, et haberes aliud, puta Beneficium, aut simile, teneris sub illo recitare. Ratio, quia duplex est præceptum Officii, unum universale de Horis persolvendis, aliud de servanda formula cujuscumque diei; unde, si non potes servare unam teneris ad aliud. Huic verò contradicunt *Salm. c. 1. n. 28.* dicentes non teneri, quia (ut aiunt) præceptum Officii est indivisibile, id est illud recitandi, et recitandi sub una formula: idque inferunt ex verbis Bullæ S. Pii V ubi dicitur, *nisi hac sola forma satisfacere posse.* Hoc tamen non obstante, prima opinio ut magis pia et rationalis mihi sequenda videtur. Certum est autem, quòd Religiosus factus Episcopus bene potest uti Breviario suæ Diocesis, *Concina pag. 392. n. 9.*

Item, qui non potest solus recitare, tenetur adhibere socium gratuitum si potest sine magno incommodo, ut verius censent cum *Bus. ut supra n. 154. Sanch. c. 2. dub. 48. Ronc. c. 6. q. 4. Holzm. p. 451. n. 478. Sporer n. 181. Croix l. 4. n. 1231. cum Bonac. et Suar. Salm. c. 4. n. 44. Concina t. 2. p. 493. n. 5. cum Nao. Azor. Less. Pal. Laym. Valent. etc.* (contra *Leand. Jo. Sanch. Dianu. etc. ap. eundem Conc.*) Ratio, quia quodcumque præceptum impleri debet, quòd mediis ordinariis impleri potest. Diximus *gratuitum*, quia non tenetur socium adhibere stipendio soluto, ut dicunt *Salm. c. 3. n. 42. et Bon. p. 2. n. 8. cum Suar. Nao. Vill. etc.*

An autem Beneficiarius teneatur socium conducere ex fructibus Beneficii? Affirmant *Bonac. D. 1. q. 6. 2. n. 7. cum Suar. Laym. Molf. etc. Cont. Tourn. i. v. p. 655. Holz. p. 451. n. 478. Palauis p. 6. n. 14. et consentii Sporer t. 3. p. 88. n. 183,* si Beneficium sit pingue. Ratio, quia fructus Beneficii dantur propter Officium: unde Beneficiarius debet illos erogare, ut Officium persolvat. Sed contradicunt *Gobat. Tamb. Diana, etc. apud eundem Spor.* qui merito id probabile putat. Ratio, quia (ut diximus *l. 3. num. 665. cum Less. Innoc. Panorm. Sylvest. Palud. etc.*) obligatio Horarum probabilius non est de jure naturali, seu ex justitia, sed de jure positivo Ecclesiæ illam præcipientis ex motivo Religionis, (ut diximus supra *n. 145. vers. Quær. I.*), fructusque Beneficii

non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione Beneficiarii. Quapropter ipse non tenetur Officium persolvere medio extraordinario, quale esset conductio socii, tanto magis, quia Concilium Lateranense (ut videre potes *d. l. 3. n. 665.*) absolute excusat ab onere Officii legitime impeditos. Utraque sententia est probabilis; hinc dico, quòd si talis Beneficiarius omisit Officium eo quòd non adhibuit socium, et in bona fide fructus perceperit, potest eos retinere, quia melior est conditio possidentis. Secus, si ille non adhuc perceperit, sed innixus probabilitati hujus secundæ sententiæ velit percipere: quia non potest inchoari possessio cujuscumque rei, nisi cum certitudine juris, ut pluries diximus. Vide *l. 3. n. 669. et 761. v. Quær. II.* Propterea dico, quòd si hic velit percipere fructus, tenetur socium adhibere.

139. — « 5. *Dispensatio*, quam sine causa solus Papa dat valide, cum causa Episcopi. Et sic Subdiaconum, qui ex dispensatione Pontificia ducit uxorem, hoc ipso liberari ab onere Horarum, contra *Bon. et Azor.* docet *Sanch. de matr. l. 8. Dian. p. 8. tr. 3. R. 34.* »

Papa potest dispensare in Officio, etiam cum Beneficiario, ut rectè ait *Croix l. 4. n. 1233.* asserens esse commune. Probabilius enim, ut diximus mox supra cum *Sylo. Less. Panorm.* onus officii non est de jure naturali, sed de præcepto Ecclesiæ; et ideo potest Papa adhuc sine causa validè dispensare. Episcopus autem non potest dispensare, nisi cum causa et cum aliquo particulari, necnon ad breve tempus, ut dicunt *Wigandt p. 431. n. 94. Holz. p. 451. n. 477. Conc. p. 398. n. 6. et Croix ibid.*, cui cum *Tamb.* inquit sic esse usu receptum. Causa autem dispensandi est, si dubitatur de morali impotentia Clerici, ut *Croix l. c. ex D. Thom. 2. 2. q. 147. art. 4.* Dicit autem *Gobatus apud Croix*, idem posse Vicarium Generalem; sed hoc intelligendum, si habeat speciale mandatum ab Episcopo, juxta dicta *l. 3. n. 1032.*

ARTICULUS IV.

Quomodo recitandæ sint Horæ?

160. Requiritur I. Ut recitentur juxta præscriptum Breviarii Romanæ. — 161. Qu. I. An sit obligatio recitandi Litanias? Qu. II. An Officium Defunctorum? Qu. III. An liceat Officium in brevius permutare? Qu. IV. An possis te conformare cum Clerico privilegiato? Qu. V. An errans in Officio teneatur repetere? — 162. Requiritur II. Pronuntiatio vocalis. — 165. Qu. I. An satisfaciatur legens, si se non audiat? An autem satisfaciatur submissè recitans in Choro? (*Remissio ad l. 3. n. 675. v. Dub. 4.*) Qu. II. An si recites Officium in Choro, vel cum Socio, tenearis repetere quæ non percipis? Qu. III. An satisfaciatur sardus, vel surdaster recitans in Choro? — 164. Requiritur III. Pronuntiatio integra. — 163. Quomodo peccet mutilans verba? Quid, si recites cum socio mutilante? — 166. Requiritur IV. Pronuntiatio continuata. — 167. An Matutinum possit separari à Laudibus? Et an tunc sit obligatio terminare Horas et

Matutinum cum Pater, et Oratione Officii currentis? Et an Nocturni possint ab invicem separari? — 163. An sit repetenda Hora, si magna intercedat interruptio? Quæ sint causæ justæ interrumpendi? — 169. Requiritur V. Ne invertatur ordo. — 170. Causa invertendi ordinem. — 171. An in Choro sit gravis obligatio recitandi Horas ordine debito, et statis horis? — 172. Requiritur VI. Ut dicantur Horæ tempore suo. — 175. Quæ sint causæ justæ anticipandi, vel postponendi? Quo tempore dicendæ sint Horæ? — 174. Qu. I. Quando possit dici Matutinum? Qu. II. An Matutinum Defunctorum possit pridie recitari? Qu. III. An in Vespera diei antecedentis possint recitari Litanie? — 175. Requiritur VII. Ut Horæ recitentur attentè, et devotè. — 176. Quænam intentio requiratur? Et quænam attentio? Et I. de attentione externa. An dormitans in Officio, vel recitans dum alii fabulantur, vel in platea etc. satisfaciatur? II. de attentione interna. — 177. An attentio interna sit necessaria ad satisfaciendum? Et an Beneficiarius recitans sine attentione interna teneatur ad restitutionem? *Remissio ad lib. 3. n. 669. Regula ad scrupulos abjiciendos.* — 178. An et quomodo peccet recitans Officium existens in peccato mortali? — 179. An liceat Officium dicere in loco indecenti? An extra Chorum situs recitandi sit de præcepto?

160. — « RESP. In recitatione Horarum sequentes circumstantiæ sunt servandæ: I. ut recitentur *juxta præscriptum Breviarii Romani*, jussu Pii V. editi, saltem publicè. Excipe Religiosos, qui habent peculiare Breviarium Ordinis, et Ecclesias, quæ 200 annis ante institutionem Breviarii per Pium V. peculiare habuerunt: hæ enim sine consensu Episcopi illud mutare non possunt. Privatim tamen omnibus etiam Regularibus probabile est, licere ex consuetudine uti Romano, ut docet *Less. c. 37. d. 12. Rodr. et Sa. v. Horæ, Bon. d. 1. q. 3. p. 1.* Adde, quod qui eo utitur, ne in Choro quidem obligetur ad Psalmos pœnitentiales, graduales, Officium Defunctorum, excepto die Animarum. Officium tamen B. V. in Choro recitari debet, ubi est consuetudo. Ita *Fill. et Bon. ex Bulla Pii V. et Clem. VIII.* Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum tum quia sunt pars Officii eo die; tum quia peculiaris de ea re est constitutio. Ita *Bon. l. c. ex Fill. Etsi contrarium probabile esse dicat Diana p. 2. t. 12. R. 42. ex Vasq. Item Escob. t. 5. E. 6.* Quod si ex inadvertentia, vel necessitate, v. g. quia lectiones de festo nullas habes, Officium mutes, ita ut dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contra, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licet consultum sit repetere ea, quæ ad proprium Officium pertinent: si verò studio idem mutes, aliud sentiendum videtur, cum ratio non sit eadem. Quanquam, quod eo casu venialiter tantum pecces, nec tenearis repetere, vel restituere quiddam, eo quod substantia præcepti sit impleta, probabile esse censent *Escob. t. 5. E. 6. c. 5. Dian. p. 3. t. 12. R. 3. item Caj. Sylo. Binsfeld Az. Valent. Less. Fill. etc.* citati à *Bon. d. 1. q. 1. p. 1. n. 17. et Dian. l. c.* contra alios multos quos citat, et sequitur *Barb. Laym. verò i. 4. l. 1.*

cap. 4. n. 4. cum *Suar.* limitat, nisi per fraudem, ut si multò longius in multò brevius, v. g. paschale, mutetur (licet *Caram.* apud *Dian. p. 7. t. 11. R. 6.* contra communem sentiat, etiam sic præceptum impleri, et venialiter tantum peccari); aut idem pro libito toto anno dicatur; quia est gravis inordinatio. Vide *Trull. d. 14. n. 11.* ubi docet, eum qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v. g. colitur, posse cras legere de Sancto, qui hodie celebratur, ne is hoc anno omittatur; imò ita faciendum esse vult *Quintan. t. 8. sing. 10.* Verum contrarium rectius tenet *Vill.* eo quod præstat semel, quam bis. errare; idque multis bene confirmat *C. Lugo Resp. m. l. 5. d. 8.* Similiter eum, qui per errorem vel oblivionem in festo duplici vel semiduplici non recitavit de proprio, posse de eo legere primo die non impedito q. lectionum Officio, docet idem *Quintan. t. 9. s. g.* esse probabile. Verum et hoc merito rejicit *C. Lugo l. c.* et ipse *Quintan.* contrariam sententiam agnoscit probabiliorem. Denique, qui in aliquibus Horis erravit, legendo v. g. de feria, quando erat de festo, vel contra, agnoscens errorem non debet eum continuare, sed reliquas Horas legere juxta Officium eo die currens, ut in his saltem conformet se toti Ecclesiæ, vel communitati, cujus est pars, et observet legem, quantum potest. *C. Lugo l. c.*

161. — Quær. hic I. An sit obligatio sub gravi recitandi Litanias in diebus S. Marci, et Rogationum? Prima sententia communior affirmat, eamque tenent *Glossa in c. 3. de Consecr. Dist. 3. Pal. D. 2. p. 2. n. 13. Bon. q. 3. p. 1. n. 13. Tournely t. 1. pag. 631. Conc. t. 2. pag. 387. n. 23. Viva q. 1. art. 2. n. 2. Sporer. t. 3. pag. 74. n. 95. Croix l. 4. n. 1290. Mazz. t. 1. p. 301. Holz. p. 450. n. 475. et Sa. m. c. 1. n. 23. cum Suar. Bon. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia in Rubrica (post *Fer. 2. Dom. 5. post Pasch.*) sic dicitur: « Qui non intersunt processioni Litaniarum, dicant illas privatim post Matutinum, cum suis precibus, et orationibus. » Verbum autem *dicant*, importat grave præceptum, quando materia est gravis (qualis sine dubio est materia Litaniarum), ut docet *Sanch. Dec. l. 6. c. 4. art. 24.* Idque confirmatur ex *Declarat. S. C. (apud Gavant. Rubr. Brev. Sect. 6. c. 16.)* qua dictum fuit, eos qui interfuerunt processioni, at non secinerunt, teneri Litanias repetere, vel dicere privatim. Secunda verò sententia negat, quam tenent *Diana p. 4. tract. 4. r. 243. cum Vasq. Graff. et Homob. item Machab. Pelliz. Molles. Ant. a Spir. S. Philib. Tancredi et Marchant. ap. Salm. l. c.* qui probabilem putant, sicut censet etiam *Mazzott. l. c.* Ratio istorum, quia nullibi adest de hoc præcisum præceptum obligans sub gravi. Nec obstat dicunt Rubricam allatam, nam verbum *dicant*, inquit non continere præceptum, ut tenet *Cajet. 2. 2. q. 166. art. 9. in Solut. ad 2.* ubi dicit: « De modo verò loquendi, putà, quia lex utitur imperativo modo, quod non inducit vinculum præcepti; modus enim hujusmodi imperium grammaticè denotat, non juridicè. » Vel censent saltem non inducere præceptum

grave, ut docet *Nao. Man. c. 23. 49.* dicens: « *Leges autem* » Canonice, quæ non habent præceptiva vel prohibitive, sed
 » solum ordinativa, vel constitutiva, etiamsi sint imperativi modi
 » qualia sunt illa faciant, dicant etc. quæ secundum communem
 » intellectum non significant præceptum. » Et hoc videtur esse
 juxta doctrinam *D. Thomæ*, qui 2. 2. q. 86. a. q. ad 2. dicit: « *Nec* »
 » in lege Ecclesiæ omnes ordinationes obligant ad mortale. » Et
 idem dicunt *Sa. v. Lav. n. 6. et Sayr. l. 3. c. 7. n. 16.* Ideo hanc
 secundam sententiam improbabilem dicere non audeo; sed prima
 mihi magis arridet, quia (ut asserunt *Tourn. l. c. et Anacl. p.*
194. n. 36.) ubique viget consuetudo recitandi Litania, quæ est
 optima legum interpret.

Quær. II. An sit obligatio gravis recitandi Officium Defuncto-
 rum? Negant aliqui, quorum opinionem putant probabilem
Mazzot. t. 1. p. 301. et Gob. ac Tamb. a. p. Croix l. 4. n. 1289.
 Sed verius affirmandum cum sententia communi, quam tenent
Tourn. p. 631. Conc. p. 387. n. 14. Pal. l. c. n. 23. Bon. n. 12.
Viva q. 3. art. 2. Spor. p. 74. n. 95. Hêl. p. 450. n. 475. cum
Anacl. Sto. etc. Salm. c. 1. n. 22. cum Anton. a Spir. S. et Pellis.
 qui ait oppositam opinionem non esse probabilem, at *Croix. l. c.*
cum Suar. et Dianâ, dicit non esse satis tutam. Ratio, quia hæc
 obligatio jam introducta est ex consuetudine, quæ, cum universè
 et constanter cum gravi incommodo observetur, non est ab ea
 recedendum, juxta dicta *l. 3. n. 1009. v. Dub. III.* Et ob hanc
 rationem *Diana. p. 4. tr. 4. R. 243.* licet oppositam sententiam
 conatus sit patrocinari, tandem dixit non auctere à communi sen-
 tentia recedere.

Quær. III. An sit peccatum mortale, Officium diei in aliud
 brevius permutare? Ante omnia notanda est Prop. 36. damnata
 ab Alex. VIII. quæ dicebat: « *In die Palmarum recitans Offi-* »
 » cium Paschale satisfacit præcepto. » Et sic pariter excluditur
 Officium Pentecostes, ut bene aiunt *Salm. c. 3. n. 19.* et alii
 communiter. E converso, qui ex inadvertentia dicit unum Offi-
 cium pro alio, nihil tenetur repetere, ut communiter docent
Busemb. ut sup. n. 160. Less. l. 2. c. 37. n. 77. Anacl. p. 190. n. 62.
Viva ar. 2. n. 6. Continuator Tourn. pag. 629. q. 4. Concinat. t.
2. pag. 481. n. 13. Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 5. cum Sylo. Caj.
Azor. et Less. Abelly Append. pag. 456. n. 2. Croix l. 4. n. 1351.
et Salm. c. 3. n. 21. cum Vill. Trull. etc. Ratio, quia non præ-
 sumitur Ecclesia velle aliquem uno die bis ad tantum onus obli-
 gari. Dicit autem *Laym. d. n. 5.* consilium esse (non verò obli-
 gationem) subjungere propria Officii omisi. Imò rationabiliter
 advertit *Tourn. l. c. cum eod. Laym. Bon. etc.* quòd, si dictum
 fuerit Officium notabiliter brevius, putà Officium Sancti loco
 Dominicæ, debet fieri compensatio, recitando novem psalmos ex
 primo Nocturno. Circa verò quæsitam quatuor sunt sententiæ:
 Prima absolute negat esse peccatum mortale, hancque tenent
Lessius l. 2. c. 73. n. 77. Caj. v. Horæ, c. 2. Sylvest. eod. n. n.
15. Az. p. 1. l. 20. c. 10. q. 2. item Vill. Dian. Anton. a Spir.

S. etc. apud Salm. c. 3. num. 18. Ratio, quia ad implendum præ-
 ceptum Officii sufficit, ut in substantia impleatur, idque fit cum
 septem Horæ dicuntur. Et hanc sententiam probabilem putant
Salm. n. 18. et Carden. ac Gobat. apud Croix l. 4. n. 1250. Et
 hæc olim adhæsi; sed nunc verius censeo cum *Ronc. c. 5. q. 6.*
 eam sustineri non posse, quia cum recitatur Officium notabiliter
 brevius, tum illud non impletur neque in ejus forma, neque in
 substantia æquivalenti, juxta secundam sententiam, quam mox
 afferemus.

Secunda igitur sententia, quam tenent *Bon. q. 3. p. 1. n. 18. cum*
Suar. et Fill. Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 4. et 5 (quem male citant
Salm. pro prima sententia,) Anacl. p. 190. n. 61 et probabilem
 putant *Pal. D. 2. p. 2. n. 17. ac Holzm. p. 446. v. Sed petes,* te-
 nent non peccare graviter, qui mutat officium in æquale, vel fere
 æquale. Ratio, quia, ut dicitur in *l. Fin. ff. Mandati: Formarcepisa*
servatur, si per æquivalentem id fiat. Hinc dicunt citati AA. quòd
 Pontifex in assignanda forma specifica pro recitatione Breviarii
 potius respexit ad quantitatem tanquam formam substantialem,
 quam ad qualitatem Officii, quæ est forma accidentalis, sive
 modus recitandi. Dicitur non peccare graviter; nam mutans Of-
 ficium, adhuc in æquale, sine causa, nequit excusari à veniali.
 Causa autem excusans potest esse, v. gr. necessitas studendi,
 concionandi, docendi, itinerandi, ut dicitur *Viva qu. 3. art. 3. n. 4.*
et Sanch. Nao. ac Tamb. apud Croix l. 4. n. 1252.

Tertia sententia, quam tenent *Palauus, D. 2. p. 2. n. 18. Conc.*
t. 2. pag. 480. n. 11. Tournely pag. 629. Holz. p. 444. n. 466.
Salm. cap. 3. n. 20. cum Reg. Suar. Bell. Garc. Trull. Rodr. Fill.
Led. Machad. etc. docet esse mortale Officium mutare, etiam in
 æquale, etsi semel. Ratio quia S. Pius V. in sua Bulla, *A nobis*,
 præcipit Officium recitandum in specie, et in individuo sub
 forma unicuique diei assignata, cum dixit: « *Hoc nostrum Bre-* »
 » viarium præcipimus observare quoscunque, qui Horas Cano-
 » nicas dicere debent, dicendum ex hujus Romani Breviarii præ-
 » scripto et ratione omnino teneri, neminemque nisi hac sola
 » forma satisfacere. » Unde dicunt Auctores hujus sententiæ,
 præceptum Officii non esse de recitando in genere, sed secundum
 formam præscriptam, nimirum tali die, de tali Sancto, de tali
 Dominica, etc. quod ad substantiam pertinet.

Quarta demum sententia, quam tenent *Sporer p. 78. n. 624.*
Ronc. c. 5. q. 6. Viva q. 1. art. 2. n. 4. Elbel. p. 556. n. 433.
Tamb. c. 5. §. 2. num. 20. et probabilem putant *Laym. c. 5.*
n. 4. cum aliis apud Salm. num. 21. docet peccare graviter, qui
 frequenter Officium mutat: venialiter verò qui mutat raro, puta
 ter vel quater in anno, modo mutatio non fiat in Officium nota-
 biliter brevius, atque sine causa; nam ex aliqua rationabili causa,
 nempe studii, itineris, infirmæ valetudinis, magnæ defatigationis,
 vel specialis devotionis erga aliquem Sanctum, nec etiam erit
 veniale, ut dicunt *Viva l. c. et Nao. Carden. ac Tamb. ap. Croix.*
l. 4. n. 1251. Rationem autem, cur frequens mutatio Officii sit

mortale, alii dicunt esse, quia talis mutatio videtur virtualis contemptus ritus Officii. Sed hæc ratio non convincit; nam verius negatur cum *D. Thom.* 2. 2. q. 186. art. 9. n. 3. (quem sequuntur *Sanch. Dec. l. 1. c. 5. n. 8 et alii*) quòd frequentia transgressio- num involvat contemptum legis: sic enim ait S. Doctor: « Di- » cendum, quòd tunc aliquis transgreditur ex contemptu, quande » voluntas ejus renuit subijci ordinationi legis vel regulæ, et ex » hoc procedit ad faciendum contra legem; quando autem è con- » versò propter aliquam particularem causam, puta concupis- » centiam, vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra » statuta legis, non peccat ex contemptu, etiamsi frequenter » peccatum iteret. » Ratio aptior est, quia ipsa frequens Officii mutatio (ut ait *Laymann*) evaderet gravis perversio ordinis, nam, licet quælibet variatio, seorsim sumpta, sit venialis ratione par- vilitatis materiæ, omnes tamen intra annum coalescunt, et graviter perturbant ordinem Breviarii præcepti pro totius anni Officii, quæ simul sumptæ unum complexum faciunt. Ex his sentiitiis (ut meum proferam iudicium) prima, pace tantorum DD. qui eam tuentur, vix (ut dixi) sustineri potest; secunda et tertia satis probabiles videntur, sed quartam æquiorè puto.

Juxta autem omnes præfatas sententias, probabiliter excusant à mutatione Officii sequentes causæ, videlicet I. Si aliò pergis, potes recitare Officium illius loci, ut dicunt *Laym. lib. 4. tr. 1. c. 5. n. 3. Holzm. p. 445. n. 66. v. Diximus, cum Stoz. et Bon. ac Tamb. apud Croix l. 4. num. 1253.* Excipit verò *Holzm. cum Pal. Tamb. Cherub. etc.* Religiosos, quia isti tenentur ad Breviarium sui Ordinis ex vi professionis, cujus vinculo obligantur quocumque ierint. Probabiliter autem dicit *Croix n. 1244 cum Suar. Quintan. et Gobat.* quòd si sis alicubi tanquam advena, potes recitare Officia tuæ patriæ. Additque *Gobat. ibid.* quòd si mutes domicilium, potes compensare Officia ommissa in priori loco. II. Capellanus Episcopi potest illi se conformare in Officio, *Holz. l. c. cum communi ex Decr. S. C. Rituum ann. 1605.* Idque magis firmatur ex *Clement. Dignum, de Cel. Miss.* ubi Commensalibus et Domesticis Cardinalium, et Episcoporum indulgetur uti Officio et Breviario, quo hi utuntur. Idem dicitur de Capellano Monialium, qui cum possit legere Missam de Sancto Ordinis, ita etiam potest de eo dicere Officium; Rubrica enim monet Officium cum Missa concordandum, *Holzm. l. c. et Croix num. 1254. cum Gob. Stoz. Tamb. Quintanad.* Idem probabiliter dicit *Laym. l. c. et Gobat. apud Croix n. 1253.* de eo qui obit exercitia apud Religiosos. III. Beneficiatus potest recitare sub ritu primæ classis cum Octava Officium sui Tituli, ut *Lugo Resp. Mor. l. 5. Dab. 8. n. 10. et Holzm. l. c. cum Tamb. Gob. Clericato, etc.* Beneficiarius autem qui habet duo Beneficia, debet recitare Officium loci, ubi res det, *Conc. p. 392. n. 10.* IV. Si recites cum socio, cujus ritu potes te conformare ex causa, ut dicunt alii, sed etiam sine causa, ut sentiunt *Vioa q. 3. art. 2. n. 8. cum Quintanad. et Henr. Ronc. c. 5. qu. 5. pag. 155. cum Protell. ac Dian. p. 2. tr. 12. R. 35.*

Et hoc satis probabile mihi videtur, modò Officium permutetur, in æquale, vel quasi; juxta enim secundam sententiam circa permutationem Officii, quam supra probabilem diximus, quælibet rationalis causa sufficit ad mutandum officium in æquale; satis autem rationalis causa hic ipsa societas videtur, dum Clemens Rom. lib. 4. Const. cap. 34. (apud Bon. p. 2. §. 1. n. 7.) admonet fideles, ut *Saltem duo vel tres orent, juxta illud Matth. 18. Ubi... sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

Quæritur IV. An possis te conformare cum Clerico privilegiato in Officio breviori? Absolutè negat *P. Conc. p. 393. num. 12.* Affirmant verò, adhuc nulla accedente causa, *Roncaglia l. c. Stoz. apud Holz. p. 445. v. Diximus, Diana p. 2. tr. 12. R. 35. cum Portell. Tamb. dic. n. 27. cum Henr. et alii;* item *Trull. Rodriq. et Leand. ap. Conc. loc. cit.* Ratio istorum, quia in correlativis eadem est habenda ratio; unde privilegium unius extenditur ad alium, ex *l. fin. de Acceptas.* Præterea, cum quisque licitè possit in Officio socium adhibere, si non posset Officium illud brevius cum socio recitare, videretur privilegium aliquo modo juri suo derogare. Alii autem dicunt, ut *Croix n. 1256. Holzm. l. cit. Sporer p. 79. n. 123. et Gob. de Hor. Can. n. 911.* tunc posse socium conformari cum privilegiato saltem semel vel iterum, quando iste ob aliquam rationabilem causam, puta infirmitatem, debilitatem visus, et similem, difficulter posset suo privilegio uti, nisi juvetur à socio. Verumtamen harum opinio- num neutra mihi satisfacit; ratio enim correlativorum, ut supra, non convincit, cum ipsa quidem valeat pro correlativis necessariis, ut sunt viri et uxores, non verò pro voluntariis, nimirum pro sociis, qui pro eorum libitu socii evadunt. Ratio autem sola infirmitatis, seu difficultatis privilegiati in recitando non videtur sufficiens, ut possit excusare socium ad officium permutandum in aliud notabili- ter brevius.

Quæritur V. An qui hodie ex errore recitavit de Sancto, omisso proprio illius diei, possit alia die de Officio prætermissio recitare? Dicunt *Pell. tr. 5. c. 8. n. 74. Quintanad. v. Sing. 9. n. 3. et Salm. cap. 3. n. 21.* melius facere se conformando cum communi ritu Ecclesiæ, sed probabiliter posse etiam recitare de Officio omisso. Attamen *Lugo Respons. moral. l. 5. dub. 8. n. 2. et Villal. p. 1. tr. 22. n. 3. cum Busemb. ut supra* tenent omnino recitandum Officium diei currentis, Ratio, quia Ecclesia tum solùm præscribit Officium transferri, cum est impeditum à Domini- ca, vel Officio majori. Hæc quidem sententia est probabilior, sed prima non videtur improbabilis cum *Felice Potestate 53. num. 448. et Tamb. cap. 5. §. 2. num. 29.* Ratio, quia, sicut ritè trans- fertur Officium de Sancto ob impedimentum diei ad alium diem non impeditum, ita videtur rationabiliter posse Officium trans- ferri ob impedimentum morale, quale censetur error, vel igno- rantia, ne Sanctus in illo anno suo honore privetur.

Si autem advertas errasse postquam multum processeris in

Officio indebito, puta si dixeris Matutinum; tunc potes vel prosequi, vel reliquum recitare de Officio debito, ut dicitur *Less. l. 2. c. 37. n. 77. Ronc. p. 155. q. 6. et Salm. c. 3. n. 21. cum Vill. Quintan. Trull. etc.* Sed puto cum *Croix. l. 4. n. 1255. et Tamb. d. §. 2. n. 3.* melius esse recitare de proprio, ne errorem prosequaris.

Si verò oblitus es aliquam partem Horæ, sufficit illam recitare, quin aliud repetas, ut rectè dicit *Croix lib. 4. n. 1311. cum Nao. Vasq. Sanch. Bon. Fill. Abelly, etc.* Secus tamen probabilius censent *Armillæ, et alii ib.* (contra *Vasq.*) totam Horam esse repetendam, si omiseris partem notabilem ex culpa, quia est obligatio (saltem sub levi) ut orationem continuatam secundum ritum præscriptum facias; sed vide *infra n. 168.*

162. — « II. *Pronuntiatio vocalis exterior*; ea enim est de substantia præcepti. Et si quidem cum socio legis (quod rectè sit, et est conforme primæ institutioni Ecclesiæ, ac publico orandi ritui, estque licitum, etiamsi is ad Horas non obligetur, nec interiorius attendat, *Bonac. qu. 3. p. 2. §. 1.*) ea pronuntiatio adhibenda est, ut ab eo audiri possis, eumque audire, vicissim. *Sa* tamen v. *Horæ*, putat satisfieri, etsi quedam non percipias quæ a socio dicuntur: neque ideo aliquid scrupulosè repetendum esse. Si verò solus legas, ita legendas esse, ut audire te ipsum possis, docent *Regin. et Suar.* Sed probabile est id non requiri, cum Ecclesia id non præcipiat, ut docent *Azor. p. 1. l. 10. c. 11. q. 4. Bonac. et Dian. res. 11. admittitque Fill. tr. 23. c. 3. n. 117.* pro scrupulosis. Si plures duobus recitent Officium simul, non debet unus unum, alter alterum, tertius tertium versum recitare, sed alternatim, facto duplici tantum choro, sive plures sint ex una parte, sive pauciores, quia sic habet usus et praxis Ecclesiæ: secus est de lectionibus, quarum primus primam, secundus secundam, tertius tertiam recitat, imò alicubi consuetudo permittit, ut omnes ab uno recitentur, aliis audientibus. *Bonac. in disp. 1. q. 5. part. 2. §. 1. ex Suar. Azor. et Layman,* addens etiam satisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel responsoria tantum audit, et non recitat. Vide *Bonac. l. cit. Trull. d. 16. n. 17.*

Communis est sententia, ut tradunt cum *Busemb. mox supra Salm. c. 3. n. 6. cum Suar. Pell. et Croix l. 4. nu. 1298. cum Bonac. Fill. Reg. Stoz. Tamb. etc.* bene satisfacere, qui audit a socio Lectiones, Responsoria, Capitula, et Orationes, ac Antiphonas ut bene addit *Croix. l. c. cum AA. citatis.* Et probabiliter sentiunt *Pelliz. et Anton. à Spir. S. apud Salm. l. cit.* (contra *Croix loc. ut supra, cum Gob. et Dian. ac Mazz. t. 1. p. 302.*) adhuc satisfacere eum, qui solus dicit Psalmos, et Lectiones audit; vel qui partem Psalmorum dicit solus, et partem cum socio, quia satis communicat in ea parte quam audit, et cui ex recepto usu jam satisficit per auditum.

163. — Quæritur autem I. An recitans Officium debeat se audire, ut satisficiat? Affirmant *Pal. p. 3. n. 6. Suar. l. 4. de*

Rel. c. 7. n. 6. item Pelliz. Reg. et Ant. à Spir. S. apud Salm. c. 3. n. 5. Quia (ut dicunt) ad hoc, ut oratio sit vocalis, debet voce proferri; verba autem, quæ tantum inter dentes modulantur, non sunt vox, sed potius inchoatio vocis. Sed satis probabiliter dicitur satisfacere *Laym. c. 5. n. 8. Azor. p. 1. l. 10. c. 11. q. 4. Spor. p. 76. n. 110. Tourn. t. 1. p. 644. Diana 7. p. tr. 11. R. 16. Salm. c. 3. n. 5. cum Rodr. Trull. Leand. etc.* et idem docet doctissimus *Syloius (in Res. v. Horæ. n. 3.)*, cujus doctrinam noster SS. P. Bened. XIV. in multis locis suarum Bullarum magni æstimat; hic Auctor sic suam sententiam profert, et probat: « Sufficit etiam si te non audias, quia nullo jure probatur recipi tantem Horas teneri ad se audiendum, cum præceptum obliget ad dicendum, non ad audiendum Horas. » Quod autem sic recitans jam vocaliter oret, hanc rationem subdit: « Quia oratio potest ore et voce fieri etiamsi non audiatur ab ipso recitante, et ex se sit sonus quidam formatus ex allisione aeris ad dentes et labia. » Ratio igitur est, quia ad satisfaciendum Horis non præcipitur auditio, sed tantum recitatio sive pronuntiatio verborum, quæ dicitur vocalis; ut autem pronuntiatio hæc vocalis dicatur, et à mentali distinguatur, non certè requiritur elatio sive formatio vocis, aliàs non satisfaceret qui recitaret absque vocis sonitu, sed sufficit quod formetur aliquis sonitus verborum, licet modicus et vix sensibilis sit (recitando à fiato, ut vulgò dicitur), prout communiter recitant qui privatim Officium persolvunt, et sicut dicenda sunt secreta Missæ. Hic autem levis sonitus, quando verba proferunt (ut bene ait *Syloius*) ex se semper fit, cum prolatis non possit fieri, quin per linguam et labia fiat aeris compressio, ex qua necessario aliqualis sonitus formatur. Per accidens verè se habet, quod sonitus ille audiatur vel non.

An autem satisficiant Choro, qui submissè recitant Psalmos, alteram partem audiendo? Loquendo de Choro in generali, probabiliter satisficiunt, ut docent *Suarez t. 2. l. 4. c. 12. n. 8. Sanchez Cons. t. 2. l. 7. c. 2. dub. 14. n. 2. Less. l. 2. c. 39. n. 184. Soto de Just. l. 10. q. 5. art. 4. Bonac. D. 1. q. 3. p. 2. §. 1. n. 16. et Salm. c. 1. n. 25. cum Fill. Arag. Trull. Villal. Philib. etc.* Ratio, quia non requiritur, ut recitantes in uno Choro audiant voces omnium recitantium in altero (quod supponitur ut certum in *Quæst. II. seq. in fin.*), cum una pars unum corpus cum altera constituat, et invicem communicent. Secus verò dicendum de Canonicis, qui si non canunt, amittunt tam distributiones, quam fructus Præbendæ, juxta dicta *l. 3. n. 675. n. Dub. 4.*

Quæritur II. An si recites Officium in Choro, vel cum sociis, tenearis repetere ea quæ non satis percipis. Communiter omnes dicunt, quod si propter strepitum aliorum non audis, bene satisficiat Officio. Dubium est, an satisficias, si non audis propter culpam Chori, vel socii? Prima sententia negat, eamque tenent *Bonac. D. 1. q. 3. p. 2. §. 1. n. 9. Croix l. 4. n. 1294. et Pal. D. 3. p. 4. n. 6.* qui ait te lucrari ovidem distributiones Chori, sed

teneri ad repetendum; modò (ut dicit *Bonac.*) pars non audita sit notabilis, secus si modica. Ratio, quia audiens non potest communicare in iis, quæ non percipit. *Secunda* verò sententia affirmat, et hanc tenent *Sporer tom. 3. n. 107. Sabinus in sua Lucæ Mor. p. 2. tr. 54. n. 26. Tamb. e. 2. c. 5. §. 4. n. 12. Felix Pot. tom. 1. qu. 2. c. 3. n. 444. et Salm. c. 1. num. 24. cum Trull. Dian. Pasq. et Pelliz. item. Sa, et Major apud Laym. c. 5. n. 8. qui non reprobant, et probabilem putat Elbel. p. 558. n. 447. cum Pelliz. et Gob. Idem censent Ronc. p. 155. q. 8. et Trull. loquens de recitatione in Choro. Hi censent bene te satisfacere, si attendis quantum potes, et ob defectum Chori, vel socii non percipis quæ dicunt. Faveat non parum *S. Anton. qui 2. p. tit. 9. c. 12. sic docet: « Si quis lectionem vel aliud, quod in Choro legitur, non intelligat propter legentis ineptitudinem, non peccat, dummodo conetur intelligere saltem verba. »* Ratio, quia tunc per societatem ipsam, et simul per illam tuam applicationem censeris moraliter communicare orationi, dum intendis Deo exhibere omnes laudes et preces, quas Chorus vel socius profert. Hæcque opinio videtur satis probabilis; præceptum enim hoc Officii ex benignitate Ecclesiæ benignè est interpretandum; tum è converso valde erit anxietatibus obnoxium, quòd socii in Officio semper solliciti esse debeant, ad quamnam quantitatem pervenerit omissio auditus ut teneantur vel non repetere. Certum autem est cum *Holzm. p. 449. et Ronc. d. q. 8. cum Az. et Reg.* quòd non oportet in Choro audire omnes, sed sufficit unum audire, et sufficit audire in confuso saltem partem alterius Chori, licet distinctè nequeas audire, ut *Salm. d. num. 24.* qui testantur hoc docere fere DD. omnes. Sic pariter est certum ut docet *Lucoc. IV. cap. 9. de Celeb. Miss.* quòd « si in Choro omittas aliquid dicere » verbum (intellige non ultro), non peccas, Chorus enim supplet. »*

Quæritur III. An satisfaciatur Officio surdus, qui ex obligatione Choro assistit, et suam recitat partem? Affirmant *Suar. t. 4. de Rel. c. 28. n. 18. Escob. de Hor. Can. qu. 4. n. 6. Ronc. c. 5. q. 8. et Sa, ac Recafull. apud Dian. p. 9. tract. 9. R. 28.* qui probabile putat. Ratio, quia hic ex una parte tenetur Choro assistere, ex alia autem non stat per ipsum, quin audiat; unde sufficit, ut præstet assistentiam quam potest, partem suam recitando; conditio enim, quam aliquis ponere tenetur, censetur impleri, quando per eum non deest, quominus impleatur; et dorum est talem ad duplex officium obligare. Magis tamen mihi placet sententia opposita cum *Palao D. 3. p. 4. n. 6. Sanch. c. 1. d. 13. Salm. c. 3. n. 5. et Elbel n. 448.* qui dicunt surdum lucrari quidem distributiones, sed teneri ad repetendum non audita. Nec verum est quòd ille sic obligabitur ad duplex Officium, nam tenetur tantum ad suppleendam partem non auditam. Ultra quamquod bene potest eodem tempore satisfacere, submissè dicendo partem alterius Chori. Secus verò dicunt *Salm. c. 1. n. 24. Elbel l. c. Tamb. c. 5. §. 4. n. 13. cum Suar.* de surdastro, qui possit aliquoties audire, et præstet attentionem quam potest. Et hoc

probabile est, saltem si advertat in Breviario, quæ in confuso audit, ita ut bene percipiat quæ dicuntur.

164. — « III. *Pronuntiatio integra*, sine syncope, et abbreviatione verborum et syllabarum, absque præcipitania, *Bonac. dist. 1. q. 3. p. 1. §. 2.* Ex hoc tamen defectu in publico facilius peccari potest mortaliter, ratione scandali, et severioris præcepti Ecclesiæ, quam in privato. *Azor. et Fill. t. 2. l. 23. n. 208. 209. Escob. Dian. p. 2. tr. 12. Res. 23.* ubi addit 1. eum, qui cum tali, qui ultimas syllabas abscindit, recitat Officium, satisfacere suo Officio, nec teneri repetere. Quando in cantu, propter nimiam celeritatem, et abscissionem syllabarum (vel alia de causa) audientes non possunt verba percipere, et attendere, ordinariè tantum esse peccatum veniale, neque obligari ad iteratam recitationem Officii; nisi adsit contemptus, vel grave scandalum, seu notabilis corruptio, et deformatio verborum, in toto cantu. *V. Diana l. 4. Sylo. et Trull. dist. 15. n. 4.* ubi ex *Nao. Azor. Less. et Palao*, negant satisfacere eos, qui cum sociis recitant ita festinanter, ut, nondum expletis à socio versiculis, ipsi incipiant; quia pars, quæ anticipatur, non communicatur cum socio qui eam audire nequit. Excusant autem ex *Nao. Sa, et Suar.* surdum, qui alios in Choro carentes non intelligit, nec sequi potest. »

165. — Peccas tantum venialiter, si syllabas ita mutiles, vel synopes, ut verborum sensus non corrumpatur, vel si mutiles in parva quantitate: imò nullo modo peccas, si hoc facias, involuntariè ob inadvertentiam, vel balbutiem, vel inveteratam consuetudinem, quæ difficulter vinci possit. E converso non excusaris à mortali, si mutilatio esset magna, et sensus notabiliter variaretur. Ita communiter *Lessius lib. 2. c. 37. n. 52. Palao D. 2. p. 4. n. 2. Laym. c. 5. n. 8. Anacl. p. 197. n. 50. Sporer p. 75. n. 103. Croix l. 4. n. 1302. Salm. c. 3. num. 2. cum Trull. Pelliz. et Viva qu. 3. art. 2. n. 4. cum Azor. Fill. etc.* quo casu teneris utique compensare partem, in qua sensus est corruptus, recitando quantitatem æquivalentem, ut bene aiunt *Mazzotta t. 1. p. 302. et Croix num. 1303.* Et hoc etiamsi involuntariè hoc feceris. Cæterum probabiliter dicunt communissimè *Palao l. c. Sporer n. 102.* (qui dicit hoc omnes fateri) *Anacl. l. cit. et Croix. n. 1302. cum Suar. Garc. et Gobat.* ac probabile putant *Salm. d. n. 2. in fin. cum Fill. Vill. et Leand.* quòd satis implet obligationem Officii, etiamsi verba notabiliter mutiles, quando servatur aliqua significatio verborum.

Hinc probabile est, quòd nec teneris repetere, si recites cum socio, qui obtruncat syllabas, sed ita ut sensus notabiliter non mutetur, ut ait *Viva l. c.* Qui bene addit te non teneri ad repetendum, nisi tibi constet socium notabilem partem omisisse, quia præsumptio stat pro debita recitatione. Putarem tamen te non excusari à veniali, si ultro recitas cum tali socio mutilante, nisi adsit aliqua causa, nimirum si inviteris à Superiore, vel persona valde gravi, aut simili causa. Certum autem est non satisfacere

eos, qui alternatim recitando non expectant versus absolvi, si hoc fiat, in magna quantitate; vide *AA. apud Bus.*

166. — « IV. Pronuntiatio continuata unius Horæ: si autem interruptio notabili tempore sine causa fiat, erit tamen veniale tantum, ut aiunt *Fern. Laym. et Less. d. 10.* quia singuli Psalmi suam completam significationem habent. Si justa ex causa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora, quod verum est, etiamsi animo repetendi interrupisses: consilii tamen est, si interruptio longa esset, repetere ab initio Psalmi, vel Nocturni: imò probabile est, Nocturnos singulos separatim, saltem intra trium horarum spatium dici posse (quod certum videtur, si justa causa concurrat): quia secundum quosdam antiquitus ita fiebat, ut docet *Vill. t. 23. c. 6. et Bon. p. 5. p. 3. Escob. etc.* (Idem tenent *Salm. d. n. 5. sine dubitatione*). Addit, *Quintanad. t. 9. sess. 3.* lectiones, sive tres sint, sive novem, posse absque culpa gravi, sine causa, et cum hac, absque ulla culpa dividi à psalmodia ejusdem Matutini. Divisio autem Matutini à Laudibus non dicit interruptionem Officii: unde privatim fieri potest sine causa. *Dian. p. 5. tract. 14. Res. 48. ex Bonac. Fill. Sanch. etc. Item Trull. l. 1. c. 7. d. 11.* »

167. — Commune est, quòd Matutinum potest à Laudibus separari sine ulla causa, ut *Salm. c. 3. n. 4. Bon. p. 3. n. 11. Conc. p. 368. cum Suar. Sanch. Nav. Fill. etc. Croix l. 4. n. 1305. cum Less. et Abelly.* Sed cum separantur, debet adjici *Pater noster*, ut bene ait *Croix* ex Rubrica, quæ præcipit dici *Pater* post quamcumque Horam, quando terminatur Officium. An autem addenda sit etiam Oratio? Affirmant *Nav. Bon. Gavani. etc. ap. Croix ibid.* qui probabile putat, cum probabile sit Matutinum et Laudes esse duas Horas: et colligunt ex *Rubr. tit. 31. n. 4.* ubi præscribitur, quòd *Te deum* dicto, statim inchoantur Laudes, præterquam in nocte Nativitatis Domini, quia tunc dicitur Oratio, postea celebratur Missa, etc. Negant verò etiam probabiliter *Salm. c. 3. n. cum Sanch. et Az. Vioa q. 3. a. 9. n. Mazzot. t. 1. p. 303. et Croix n. 1305. cum Pelliz. Stoz. Gob. etc.* quia probabile est Matutinum et Laudes unam esse Horam. Illud autem quod præcipitur in *Rubr. cit.* currit tantum pro Officio illius noctis. An verò possint Nocturni invicem separari? Negant *Thomassin. ap. Tourn. t. 1. p. 535. q. 5.* Sed affirmant probabiliter *Bus. Bon. p. 3. n. 13. Salm. c. 3. num. 4. cum Pell. Fill. et Vioa l. c.* saltem ut aiunt *Bus* et *Vioa*, si quilibet Nocturnus non distet ab alio plusquam tribus horis, juxta ritum antiquum, ut refert *D. Thomas*, idemque tenet *D. Th. Henr. à S. Ign. Durand. etc. apud Tourn. l. c.* qui ait tutius esse oppositum, sed non reprehendendos, qui ob justam necessitatem dividunt Nocturnos.

168. — Quæritur autem, an si in eadem Hora, vel Psalmo magna fiat interruptio, tota Hora sit repetenda? Affirmant *Vasq. Nav. Suar. Covar. etc. ap. Croix l. 4. n. 1306.* quia tollitur tunc unilas præscripta. Negant verò probabilius et communiùs *Pa-*

leus D. 2. p. 3. n. 3. Bon. q. 3. p. 2. §. 1. n. 27. Less. c. 37. n. 57. c. 2. d. 19. Laym. c. 1. n. 6. Salm. c. 3. n. 3. cum Vill. Pell. Mach. et Croix loc. cit. cum Sporer, Barb. Tamb. Arriaga, Quintan. Tannero, Diana, et aliis. Ratio, quia singuli Psalmi, et singuli versus completam habent significationem, et satis uniuersum vel per intentionem continuandi, vel per ipsam recitationem adjunctam. Hinc dicunt ibi *Tamb. Gob. Stoz. ap. Croix ib.* posse eum qui hodie incœpit Matutinum, illud complere in crastino sine peccato gravi, etsi differat sine causa.

Causæ autem justæ interrumpendi Officium sunt (ut dicunt *Croix l. 4. n. 1307. Anacl. p. 197. n. 54. et Salm. c. 3. n. 4. cum Nac. Vill. etc.*) quælibet utilitas propria, vel aliena, quæ incommodè differretur, item urbanitas, aut devotio, ut dicere Missam, exequi mandata Superiorum, si excipias Confessionem alicujus qui non libenter expectaret, si velis aliquid agere, aut notare, ut tollas distractionem, sive sollicitudinem ne obliviscaris; modò (ut bene advertit *Gobatus*) hoc non fiat frequenter. Licet etiam potest intermitteri aliqua brevis oratio inter orandum, vel affectus, ut dicunt *Anacl. ac Gob. etc. ap. Croix.*

169. — « V. Ne invertatur Ordo Horarum absque justa causa: quod si tamen fiat, erit tantum veniale: quia ordo iste (saltem extra Chorum) non est sub præcepto, nisi secundario, et tantumquam circumstantia minoris momenti. Quòd si autem per inadvertentiam, vel ex justa causa mutet, verbi gratia, ut amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, satisfacias, nullum erit peccatum: vel si in Choro dicantur posteriores Horæ, cum tu necdum dixeris priores, vel si inter orandum advertas te aliquid omisisse, vel priorem Horam nondum dixisse: perges enim, et supplebis in fine. Similiter, si causa, vel necessitas instet Horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectionibus, vel aliquo simili, quod ad manus non est. Vide *Bon. q. 3. p. 4.* »

170. — Justæ causæ igitur invertendi ordinem recitationis probabiliter sunt I. Si inviteris ab amico ad recitandum cum ipso, ut *Anacl. p. 197. num. 57. ac Suar. Pal. Bon. Pelliz. Bassæus et Stoz. ap. Croix l. 4. n. 1309.* II. Si non habeas promptè Breviarium, nec possis commodè expectare, ut *Palauis. Gob. et Tamb. ib. III.* Si serò venias ad Chorum, Officio jam incœpto, ut *Sanch. Laym. et Gob. ib. ac Anacl. l. c.* Et sic etiam excusat à veniali quælibet rationalis causa, ut *Conc. p. 485. n. 5. Salm. c. 3. n. 8. cum Suar. Pal. Trull. Reg. etc.* Et idem dicendum, si in eadem Hora invertatur ordo, *Salm. n. 10. cum Suar. et Bon.*

Docet autem communis sententia, quòd inversio ordinis non est mortale, ut testantur *Salm. c. 3. n. 8. et Conc. p. 485. n. 5.* Ordo enim Officii non cadit sub præcepto. Dicit verò *Conc. ib. cum Vasq.* (contra *Salm. l. c.*) non excusari à culpa gravi, qui frequenter ordinem inverteret, quia hæc frequens inversio videtur gravis inordinatio, juxta dicta *num. 161. v. Quarta.* Sed probabilius hoc videtur negandum cum sit communis sententia

ut asserit ipse *Concina*, præfatum ordinem non cadere sub præcepto, prout alias cadit recitatio Officii currentis in quolibet die, ut dictum est *loc. cit.*

171. — Queritur verò, an in Choro sit gravis obligatio recitandi Officium ordine debito, et statis horis? Affirmant *Conc. t. 2. p. 382. n. 15. et Salm. c. 1. n. 11. cum Suar. Azor. Sot. Pall. Fill. Vill. Reg. et Tamb.* Modò anticipatio vel postpositio sit notabilis, et desit aliqua legitima causa excusans. Ratio, tum quia Canones pluries repetunt Horas recitandas esse statutis horis et temporibus, tum quia talis inversio gravem involvit deformitatem. Negant verò *Caj. v. Horæ, Laym. l. 8. tr. 1. c. 3. n. 6. Sanch. Cons. t. 2. l. 7. c. 2. dub. 42. num. 3. Bon. D. 1. q. 3. p. 3. n. 7. Gao. in Rubr. t. 2. c. 5. t. 6. n. 9. ac Trull. Tancr. Diana, etc. ap. Salm. l. c. n. 10.* Ratio, quia hujusmodi circumstantia temporis, vel ordinis non pertinet ad substantiam præcepti, sed est quædam cæremonia accidentalis. Utraque est probabilis, sed hæc secunda videtur probabilior, eo quòd non constat de gravi præcepto super hac re imposito.

An sit licitum celebrare Missam ante recitationem Matutini? Probabilius est esse tantum veniale, si sit sine causa; *Concina t. 2. p. 490. n. 11. cum aliis communissimè.* Vide dicenda de *Sacrif. Missæ l. 6. n. 347.*

172. — « VI. Ut, nisi justa causa excuset, dicantur tempore præfixo à jure, vel consuetudine, quæ nunc obtinuit ut Matutinum, et Laudes, absoluto Completorio in Ecclesia, hora circiter quarta, et secundum *Bonac.* etiam tertia dicantur: et hyeme quidem, mediâ hora ante solis occasum dici posse, ait *Fill.* ex communi sententia, cum etiam Privilegium quibusdam concedatur, ut horas ante occasum dicant. Quod tamen non est signum id sine Privilegio fieri non posse, quia talia sæpe dantur ad tollendos scrupulos, et dubia, quæ sequuntur ex varietate opinionum. Juxta eandem sententiam non peccabit, ait *Bonacina*, qui Primam, Tertiam, Sextam, et Nonam duabus, vel tribus horis post ortum solis dicit; tum quia est moderata, et consueta postpositio: tum quia tempus à jure præscriptum magnam latitudinem, teste consuetudine, habet: erit tamen veniale Matutinum sine causa ad vesperum differre, vel ante prandium sine causa Vesperas, et Completorium dicere; quia hæc est insuetâ inversio. In Quadragesima autem Vesperæ legi possunt privatim post prandium, cum rubrica Breviarii feria quarta Cinerum non imponat præceptum. *Nav. Sanch. Trull. dist. 18. n. 6.*

» Dixi sine causa: quia, si iter, aliave causa urgeat, secundum *Cajet.* et alios, omnes Horæ mane dici possunt, usque ad vespas inclusivè. Denique ad vitandum mortale, sufficit dici omnes à mediâ nocte usque ad alteram mediam noctem, præterquam quòd Matutinum pridie possit anticipari. (Nota hic prop. 35. damnatam ab *Alex. VII.* dicentem: unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis, et

» *crastina*) Quod si intra dictum tempus quis Horas non dixerit, peccavit quidem, non tamen tenetur postmodum dicere: quia sunt onus affixum diei; etsi supplendo possit secundum quosdam restitutionem subterfugere, eo quòd rependat æquale, *Molles. 3. t. 2. item. Major. Palud. Ledesma, etc.* apud *Henriq. l. 13. c. 13. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. n. 5.* ubi dicit, eam sententiam esse probabilem, citatque pro ea *Suar. et Fill.*, sed malè, quia hi loquuntur tantum de primo medio anno, vel spectato solo jure naturæ, et secluso jure positivo. Expressè autem eam sequitur *Quintan. t. 8. s. 6.* vocatque veriorum contrariam. Vide etiam *Dian. p. 2. t. 12. res. 24.* (Sed huic opinioni non acquiesco. Vide dicta lib. 3. num. 667. ubi diximus eum teneri ad restitutionem.)

173. — Ut quis licite possit anticipare vel postponere debitum tempus Horarum, sufficit quævis causa utilis vel honesta, nimirum concio paranda vel audienda, periculum supervenientis occupationis sive laboris, major devotio sive quies, tempus aptius ad studendum, et simile. Ita communiter *P. Conc. t. 2. p. 487. n. 3. Anac. p. 200. n. 72. Croix l. 4. n. 1313. Less. l. 2. c. 37. n. 79.* qui admittit etiam pro causa justa amicorum interpellationem. Meritò tamen ait *Conc. l. c.* non sufficere ad excusandum solam majorem commoditatem, sine alio motivo honesto, contra *Pelliz.*, qui pro se citat *Sanch.*, sed non bene; nam *Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub. 36. n. 3.* id admittit tantum gratia studendi, ut admittunt etiam *Salm. c. 3. num. 14.*

Tempus Horarum incipit a puncto mediæ noctis antecedentis diei, et terminatur ad punctum mediæ noctis diei sequentis. *Conc. t. 2. p. 486. n. 3. Holz. t. 1. p. 446. vers. Dicitur. 6.* et alii communiter. Horæ autem parvæ licite recitantur à tempore auroræ usque ad meridiem, ut *Salm. c. 3. n. 13. Tourn. t. 1. p. 633. v. Dicitur 3.* cum communi. Nona verò potest dici etiam post meridiem, ut ait *Croix. l. 4. n. 1312.* Imò juxta alios etiam Sexta, ut asserit *Tournely.* Meritò tamen *Conc. p. 487. n. 4. et Salm. l. c. cum Nav.* rejiciunt opinionem *Mollesii*, et aliorum dicentium posse Horas parvas recitari à Vesperis diei antecedentis: hoc enim nullibi est consuetudine receptum. Vesperæ autem dici possunt à meridie usque ad mediam noctem. *Holz. Tourn. et Croix ll. cc.*

174. — Matutinum hodie ex consuetudine jam præscripta bene potest recitari hora Vesperarum diei antecedentis, ita communiter *Salmantic. cap. 2. num. 13. lib. 4. num. 1314. cum D. Thom. Quodlib. 5. art. 18. ad 1.* ubi ait: «Quantum ad ecclesiasticum Officium, et solemnitatem celebrandi, incipit dies à Vesperis: unde si aliquis post dictas Vesperas, et Completorium dicat Matutinas, jam hoc pertinet ad diem sequentem.» Juxta enim ritum veteris legis, ad novam translatus, dies ecclesiasticus et omnia Festa à Vesperis incipiebant, ut patet ex *Leo. 23. 32.* ubi «A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.»

Hic quæritur I. an possint recitari Matutinum et Laudes hora

secunda post meridiem? Prima sententia affirmat et hanc tenent *Sanch. Cons. l. 7. c. 3. d. 37. n. 3. Dian. 4. p. tr. 4. R. 9. et 10. et probabilem putat Tamb. l. 2. c. 5. §. 5. n. 3. ac probabilissimam vocant Salm. c. 3. n. 15. cum Trull. Quintan. Led. Leand. Anton. à Sp. S. Ratio quia (ut dicunt) jam in prædicta hora solent Vesperæ recitari; unde, cum dies ecclesiasticus incipiat à primis Vesperis, pariter eo tempore Matutinum recitari potest. Secunda tamen sententia mihi verior (licet olim oppositæ adhæsi) negat, et hanc tenent *Conc. t. 1. p. 487. n. 6. Holz. p. 445. n. 476. Tourn. t. 1. p. 633. et Croix. l. 4. n. 1314. cum Pal. Fill. Comit. et Pell. qui dicunt non posse recitari Matutinum, nisi cum sol propior sit ad occasum, quam ad meridiem. Ratio, quia Matutinum, adhuc juxta hodiernam consuetudinem, non potest recitari, nisi hora Vesperarum; hora autem Vesperarum, ut communiter traditur, est illa quæ subsequitur horam nonam, quæ est media intra meridiem et occasum; estque diversa pro diversis temporibus; in æstate enim est hora quarta post meridiem, et in hyeme non advenit nisi ad minus post duas horas cum quadrante à meridie. Ergo, nisi terminata sit hora nona, et incepta hora Vesperarum, non potest dici Matutinum. Nec valet dicere, quod Vesperæ recitari soleant duabus horis post meridiem, ex quo fiat, ut jam inceptus sit posterus dies ecclesiasticus. Nam etiam posito quod Vesperæ tali hora soleant communiter dici (de quo adhuc dubito, et *Concina* id penitus negat,) non recte necessario inferitur, quod sit inceptus sequens dies ecclesiasticus; consuetudo enim potuit quidem introducere, ut in illa hora sine culpa dicerentur Vesperæ; sicut licitè recitantur in Quadragesima ante meridiem; sed non potuit introducere, ut hora nona sit vespertina. Id autem quod contrarii supponunt, nempe quod consuetudo jam introduxerit, sequentem diem ecclesiasticum hora secunda post meridiem jam incipere, hoc probandum esset, cum omne factum sit probandum: sed usque dum id non certè probatur, possidet lex, quæ vetat recitari Matutinum priusquam incipiat dies ecclesiasticus, qui (ut ipsi adversarii fatentur) non incipit nisi ab hora Vesperarum.**

Cæterum impunè potest privatim recitari Matutinum juxta Directorium Romanum, quod tradunt *Tournely, et Croix ll. cc.* Hinc Tabellæ nostrates dicunt sic posse privatim recitari Matutinum et Laudes, videlicet:

A die 1 Jan. hora 21 $\frac{1}{4}$.	A die 13 Julii hora 20.
A die 1 Febr. hora 21.	A die 16 Aug. hora 20 $\frac{1}{4}$.
A die 25 Febr. hora 20 $\frac{3}{4}$.	A die 6 Sept. hora 20 $\frac{1}{2}$.
A die 17 Martii hora 20 $\frac{1}{2}$.	A die 28 Sept. hora 20 $\frac{3}{4}$.
A die 11 April. hora 20 $\frac{1}{4}$.	A die 11 Octob. hora 21.
A die 1 Maii hora 20.	A die 16 Nov. } hora 21 $\frac{1}{4}$.
A die 1 Junii hora 19 $\frac{3}{4}$.	et Dec. }

Quæritur II. An Matutinum defunctorum possit pridie recitari? Quoad recitationem in Choro publicam, omnino quidem

negandum, ut bene ait *P. Concina t. 2. p. 386. n. 22.* et patebit ex infra dicendis. Dubium fit quoad recitationem privatam. Ad sunt duæ sententiæ. Prima negat, quam sequuntur *Holz. de Hor. Can. t. 1. p. 450. n. 476. et Croix l. 6. p. 2. n. 2066.* licet ipse prius in *l. 4. n. 1292.* oppositum tenuerat. Citatur etiam pro hac prima sententia *Gavantus*, sed *Gavantus Sect. 9. c. 2. n. 16.* videtur loqui de sola recitatione in Choro prout loqui videtur Decretum mox afferendum. Hæc sententia nititur Decreto S. C. Rituum edito 1. Septemb. 1607. in quo (ut refert *Croix l. 6. p. 2. n. 2055. Decr. ibi n. 33.*) sic dicitur: « Matutinum defunctorum pro generali eorum commemoratione recitandum est » mane die secunda Novembris, non verò pridie vespere. » Secunda tamen sententia satis probabilis, quam tenent *Tamb. Dec. l. 2. cap. 5. §. 5. n. 7.* item *Leand. Stoz etc. ap. Croix l. 4. n. 1292.* ac probabilem putat *Viva l. c. q. 3. a. n. 2.* affirmat; cum enim Rubrica dicat *Dicto Benedicamus Domino, absolute incipit Matutinum defunctorum*: probabiliter inferitur, quod sicut pridie undique ex consuetudine permittitur privatè recitare Matutinum diei sequentis, ita etiam matutinum defunctorum. Ad Decretum autem oppositum non immeritò respondet *Tamb.* illud intelligi tantum pro Choro, cum ibi S. Cong. prohibeat pridie Matutinum cantari, quo verbo videtur prohiberi dumtaxat publica recitatio, non autem privata. Et revera Decretum relatum, ut habetur apud *Merati Consultorem S. C. Rit. in Addit. ad Gav. t. 2. p. 651. Decr. n. 28.* (diversè ab eo quod affert *Croix*, ut supra) sic loquitur: « Matutinum defunctorum pro generali eorum Commemoratione » non debet cantari pridie vespere in festo omnium Sanctorum, » sed recitari mane die secunda Novembris post Laudes diei, die 1. Septemb. 1607. » Alterum simile Decretum habetur apud eundem *Meratum l. c. p. 505. num. 7.* prius editum die 23. Maii 1603. ubi pariter vetatur Matutinum cantari. Aliud simile afferitur *Decr. n. 220.* ubi expressa fit mentio de Choro: « Matutinum » diei Commemorationis omnium fidelium defunctorum non potest recitari in Choro in die festivitatis omnium Sanctorum post Completorium, sed servandæ sunt Rubricæ, die 22. Jan. 1701. » Certum est autem Rubricas præcipere, ut in Choro mane ipsius diei recitetur Matutinum, non autem vespere diei antecedentis.

Quæritur III. An autem is, qui recitat vespere Matutinum cum Laudibus, possit etiam recitare Litanias. Affirmant *Gavantus Sect. 6. c. 16. num. 6. et Arnand. ac Lohm. ap. Croix l. 4. n. 1292.* et hanc sententiam olim tenuit *Gobatus. tr. 5. n. 615.* Ratio quia Rubrica conjungit Litanias cum Laudibus in quibus ideo omittitur versiculus *Fidelium animæ*, et apponitur in fine Litaniarum, ut habetur ex *Rubr. tit. 30. n. 3.* Ergo, cum faciant quid unum Litanie cum Matutino, accessorium sequitur principale. Sed contrarium communius, et verius sentiant *Viva, Tamb. Holz. Croix ll. cc. in q. præc. et Meratus l. supra cit. pag. 467. num. 5. cum Stoz. Halden, et Guyeto*: hancque sententiam *Gobatus* in posteriore editione *tract. 5. num. 616.* probabiliorum vo-

cavit. Ratio, quia verum non est, quod Litanæ conjungantur cum Matutino, sed sunt quid distinctum: et hoc patet 1. ex eo quod ipsæ possunt dividi, et de facto separantur, præcipue in iis Ecclesiis, ubi Litanæ dicuntur vesperi: patet 2. quia illæ recitantur loco assistentiæ ad processionem, quæ assistentiâ ipsis diebus naturalibus est affixa, et ideo si Officium S. Marci transferatur, non transferuntur Litanæ, ut præscribitur in *Rubr. tit. 30. n. 3.* Obiter hæc notandum cum *Salm. c. 3. n. 17. Vioa a. 5. n. 5. et communi*, non esse audiendos *Leandrum, et alios* dicentes, quod liceat incipere Officium hodiernum paulò ante mediam noctem diei sequentis, et illud prosequi post mediam noctem; tunc enim jam transactum est tempus ad Officium præfinitum; nam Officium cum sit pensum diurnum, cum die omnino terminatur.

175. — « VII. Ut devotè, et cum attentione interna, virtuali saltem, recitentur, sive ea ad Deum sit, sive ad sensum verborum, sive (ut ait *Caj.*) ad verba solum. Quam postremam sufficere, rectè notat *Less.* supposito tamen animo orandi, et vacandi Deo. Unde attentionem confusam (sive generalem, ut *Salm. ib. cum DD. cit.*) saltem ad Deum, attentio ad verba includit, cum alioqui attentio præcisè ad sola verba nihil ab externa attentione differre videatur. Ita communiter, contra *Nao. Sylo. et Con.* qui nullam attentionem internam requirunt, sed tantum externam, quæ excludat omnem actionem impossibilem cum attentione interna, licet animo voluntariè interea distraharis. Quæ sententia, secundum *Laym. et Less.*, non est improbabilis, et utilis tum scrupulosis, tum Confessariis, ne Beneficiatis sine attentione Horas recitantibus impenitent restitutionem fructuum, partim ob Doctorum auctoritatem, partim quòd hoc præcepto tantum materiales quædam preces, earumque externa pronuntiatio (per quam, sicut per hymnos organo cantatos, a Deo aliquid Ecclesia potest impetrare) præcipi videantur; devotio verò tanquam finis præcepti extrinsecus ad ejus substantiam non pertinet. Verum nostra sententia est communior, et probabilior. Et probatur; sine attentione enim interna nulla est oratio, ergo hoc ipso, quòd sub mortali ad orationem obligaris, sub mortali item ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quòd Ecclesia non possit per se actus internos præcipere; potest enim eos præcipere, ut sunt necessarii ad actus externos debite præstandos, ut sunt actus virtutis: quo modo, cum possit præcipere Confessionem, potest etiam contritionem. Dixi, cum attentione interna virtuali saltem: etsi enim melior sit actualis, sufficit tamen virtualis: quam *Bon.* et alii communiter dicunt manere ex actuali, quamdiu non revocatur expressè, vel tacitè per distractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione impossibilem. Unde licet involuntariè distraharis, virtualiter tamen attendis. 1. Si in genere intenderis Officium dicere, modo consueto, vel animo laudandi Deum, vel satisfaciendi tuo muneri: 2. Si cum confusa aliqua apprehensione.

et proposito opus consuetum faciendi recites. Vide *Bon. d. 1. q. 3. p. 2.*
 1. Is, qui dubitat ob evagationem mentis, an aliquid omiserit, si probabilem conjecturam habeat se dixisse, vel quia proposuit initio attendere vel quia se reperit in fine, verbi gr. Psalms, præsumere potest, se dixisse, si ex libro, vel memoria, cæteroque non errare solita, dixit: (*Idem Salm. n. 12. cum Sanch. Trull. Pal. etc.* Scrupulosos autem dicunt obligandos esse ad non repetendum in dubio, *Salm. ibid.* cum *A. A. cit.* Quoad cæteros autem, aiunt quemquam habentem justam conjecturam, quòd dixerit, non teneri aliquid repetere, nisi sciat se non dixisse.) Promdeque melius erit, si non repetat, ad vitandas anxias consuetudines, et scrupulos, et ut totum Officium sine perturbatione decurratur. Ita *Binsfeld. c. 11. d. 13. Laym. c. 5.*

2. Qui sponte distractus nullam harum attentionum habuit, graviter peccavit, teneturque secundum sententiam communem Horas repetere; nec fructus facit suos, quia non fecit opus præceptum, quòd erat, ut devotè oraret. *Sot. Navar. Reg. Fern. Suar. Bon. et Trull. l. 1. c. 7. d. 17. n. 6.* ubi ex *Nao.* addit non excusari à mortali eum, qui recitationem Horarum ita differt, vel ita se componit, ut advertat se somno præoccupandum, v. gr. si Completorium vesperi reservet dicendum in lecto, sciens se tunc in eo somno solere obrui. Quidam tamen Doct. paulò ante citati negant eo casu necessariam esse repetitionem, eò quòd substantia operis sit impleta, absque circumstantia devotionis. Multoque magis, ac probabilius iidem negant obligationem restitutionis; eò quòd ad illam tantum teneantur, qui Officium omiserunt, non qui distractè dixerunt. Vide *Bon. l. c. Less. Laym. et Dian. tr. de Horis, R. 1 et 2. Escob. t. 5 E. 4. c. 3. n. 62.* (*Vide l. 3. n. 66g.*)

3. Cum recitatione Officii conjungere actiones, quæ notabiliter non impediunt, v. gr. induendi, abluendi, veniale est, si fiat sine causa; aliàs nullum. *Escob. loc. cit. c. 7.* Qui verò advertenter occupat se in aliqua re impossibile cum attentione interna, v. gr. in scriptione, et lectione, etc. (*Sive si attendat ad spectacula, vel ad fabulationes, Pal. Bon. Suar. etc. cum Salm. c. 3. n. 28.*) graviter peccat, et præcepto non satisfacit: atque ideo tenetur repetere. *Nao. Suar. Ronc. Trul. n. 7.*

176. — Ad Officium igitur persolvendum requiritur *Intentio* et *Attentio*. Circa *Intentionem*, certum est non requiri intentionem actualem explicitam, sed sufficere virtualem implicitam, nimirum si de more Breviarium accipias, ut Officium impleas, uti soles, ut communiter docent *Sanch. c. 1. dub. 28. cum Nao. Conc. t. 2. p. 464. n. 2. Tourn. t. 1. p. 649. Bon. p. 2. §. 2. num. 22. Croix. l. 4. n. 1326. Anacl. p. 195. n. 41.* et alii passim. Imò rectè addit *Croix, n. 1329.* non esse opus renovare intentionem ad singulas Horas, etsi aliqua interruptio intercedat, etiam sine causa: quia illa resurrectio fit ex prima intentione: imò puto sem-

per adesse exercitè intentionem actualem implendi Officium. Dubitatur autem an satisfaciatur Officio, qui recitat sine intentione implendi? Negat probabiliter *Conc. l. c. n. 5. cum Nav. Azor. Sylo. Prado, Med. Led. Rodriq. etc.* Ratio, quia ad implenda præcepta requiritur necessario intentio implendi; si enim tu deberes alteri centum, et conscius debiti centum illi dones, certe non liberaris à debito. Sed probabilius affirmant *Suarez in 3. D. 88. Sect. 3.* (licet ab aliquo citetur in contrarium) *Pal. tr. 7. D. 2. p. 3. n. 5. 10. Sanch. Dec. t. 1. l. 1. c. 13. n. 16. Less. c. 37. n. 59. Croix n. 1330. cum communissima, Tourn. p. 649. cum Vasq. Val. et Pontas, Salmant. c. 3. n. 24. cum Trull. Tamb. Pelliz. Garc. Henr. etc.* Licet enim utique is ea caret ob voluntatem non implendi præceptum, jam tamen actu satisfaciatur. Ratio, quia qui sponte implet opus præceptum, verè exequitur id quod à superiore præcipitur; ad implendum enim præceptum non requiritur ut quis habeat animum implendi, sed sufficit, ut actu præceptum ponat. Nec obstat paritas adducta, nam respondetur cum *P. Suarez*, quod ibi, cum obligatio pendeat à voluntate propria, bene potest debitor illam de novo sibi imponere, et non obstante solutione debiti, remanere obligatus; ac cum obligatio Officii pendeat à voluntate Ecclesie, non potest Clericus eam sponte sibi imponere, quapropter dum illam implet, nequit velle non implere.

Circa autem *Attentionem*, hæc potest esse externa, et interna: *Externa* habetur, cum non ponitur actio impossibilis cum attentione interiori, ut esset fabulari, scribere, attentè audire alios loquentes, celeriter se vestire, magna applicatione aliquid agere: Secus, ait *Croix l. 4. n. 1336.* si actio non exigit magnam animi curam, et si sit aliqua difficultas attendendi cum tali actione, potest compensari per majorem curam attendendi. E converso bene satisfaciatur, qui ponit actionem satis compatibilem cum attentione interna, ut esset ambulare, se lavare, induere non omnino prophanter (cum Sacerdotes inò teneantur orare, dum se induunt sacris vestibus); item colligere herbas, flores, aut uvas, instruere focum, sternere lectum, pectere caput, respicere collem, flumen, etc.; ita communiter cum *Bus. Bonac. D. 2. p. 2. §. 2. n. 12. cum Nav. Suar. Fill. etc. Tournely t. 1. p. 646. Conc. t. 2. p. 460. n. 7. Croix n. 1337. cum Nav. et Gob. idem ait Sanch. ib. permittit autem Croix l. c. aptare calamum ad scribendum, sed non immeritò id permittunt *ibid. Nav. Caj. et Beja*, si recitans possit in eo retinere attentionem: Rectè enim advertit *Bonac l. c.* quod aliquæ actiones respectu alicujus fortè sunt distractivæ, respectu alterius non. Communiter autem permittitur, inter recitandum facere necessaria ad ipsam recitationem, ut perquirere Psalmos, Lectiones, etc. dum recitas memoriter, ut *Croix l. c. cum Sanch. Nav. Sylo. et Gob.* Sic pariter satisfaciatur, si recitas, dum alii fabulantur, canunt etc., modò his seriò animum non applices, ut ait *Croix n. 1338.* Item notant *Sotus, Nav. Tolet. Val. Diana.**

et *Gob.* apud eundem *Croix n. 1339.* quòd si exerceas aliquam actionem externam, et non advertas per illam impediri internam, non teneris postea repetere. Hoc tamen intelligendum, si actio de se sit compossibilis cum attentione interna. Præterea, notant *Palasus. D. 2. p. 4. n. 6. et Bonac. D. 1. q. 3. p. 5. n. 6.* cum aliis communiter ap. *Croix. l. c.* non excusari saltem à culpa veniali, qui sine aliqua necessitate Officium diceret in loco distractioni exposito, ut in foro, platea: Imò addit *Bonac. cum Nav. Suar. Molles. etc.* ex *Concil. Basileensi Sess. 21.* hunc periculo se exponere non satisfaciendi præcepto, nisi is (adderem) magno conatu mentem applicet ad recitationem. Probabilissimè autem satisfaciatur qui recitat dum Missam audit, *Conc. t. 2. p. 462. n. 10. cum Bus. Suar. Pal. et communissima; Vide l. 3. n. 309.* Si quis autem vexetur à somno, sed adeo resistit, ut pronuntiet suam partem, et distinctè audiat versiculos alterius partis, bene satisfaciatur, ut *Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub. 33. n. 1. cum Nav. et Leand. p. 2. q. 14.* cum pluribus Theologis. Ait tamen *Sanch. cum eod. Nav.* non excusari à veniali: modò (intelligendum) possit recitationem differre ad tempus opportunius.

Attentio autem *Interna* habetur, cum attenditur ad verba, ad sensum, et ad Deum. Attentio ad Deum est quidem omnibus perfectior, minirum cum mens elevatur ad Deum, meditando v. g. Divinam Bonitatem, Justitiam etc. aut Mystera Passionis, ut *Conc. p. 457. n. 3. Tourn. p. 651. et Salm. c. 3. n. 25. Croix. l. 4. n. 133.* cum communi. Sicut etiam gesta B. Virginis Mariæ, aut Sanctorum (ut aiunt *Concina, et Croix*), quia hæc proximam habent relationem ad Deum. Ad eam reduci etiam examen conscientie dicunt *Salm. ib.* Sed huic non acquiesco. Attentio ad sensum habetur, cum attenditur ad percipiendam intelligentiam verborum. Attentio tandem ad verba est, cum attenditur ad rectè illa proferenda, ne error fiat mutilando, transponendo etc. Et hæc quidem, licet sit omnibus inferior, tamen bene sufficit, ut dicunt *Less. c. 37. n. 69. et 70. Salm. l. c. Anacl. p. 199. n. 42. Croix. l. 4. n. 1344. Holzm. pag. 218. n. 270. Laym. c. 5. n. 9. et alii communiter: Quidquid dicat Tournely, qui ait cum attentione ad verba requiri etiam attentionem ad Deum: sed melius dicunt Laym. et Salm. sufficere attentionem ad verba unà cum intentione generali colendi Deum; idque clarè docet *D. Th. 4. Dist. 15. q. 7. Sol. 5.* ubi dicit: « Primo est attentio ad verba quibus » petimus, deinde ad petitionem ipsam... Et quæcumque earum » attentionum adsit, non est reputanda inattenta oratio; unde » etiam illi, qui non intelligunt petitionis verba, ad orationem » attentè esse possunt. » Rectèque addit *Croix d. n. 1344.* non requiri attentionem ad singula verba, sed sufficere moralem et generalem, qua quis curet bene omnia dicere cum intentione orandi.*

177. — Queritur I. An attentio interna sit necessaria ad implendam rationem Divini Officii? Adest triplex sententia. Prima communior et probabilior affirmat omnino requiri, eamque tenent *Sanch. Cons. t. 2. l. 7. c. 2. d. 28. Sotus l. 10. q. 5. concl. 6.*

*Caj. in 2. 2. q. 83. a. 13. Sa v. Horæ num. 19. Azor. p. 1. l. 10. c. 16. q. 6. Ronc. c. 9. Wigand tract. 10. Ex. 5. q. 7. Anacl. de Hor. C. p. 195. n. 43. P. Conc. t. 2. p. 443. n. 26. qui fuse et perdoctè hanc sententiam tuetur cum Naçar. Gao. Val. Maid. Led. Med. et aliis innumeris. Diversè autem Auctores hanc primam sententiam probant ex c. Dolentes, de Celeb. Miss. Sed ex hoc textu, sapienter ait Conc. cum Suar. non bene hanc sententiam probari. Ibi enim nullum fit verbum de attentione interna, sed tantum præcipitur externa, opposita colloquiis Ecclesiasticorum cum laicis in Choro, quæ colloquia causam dederant constructioni hujus Canonis: unde Pontifex præcepit, quòd recitantes Officium nocturnum pariter et diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent, et devotè. Et hunc Canonem explicans Antoninus 3. p. tit. 13. c. 4. §. 7. : « Præcipimus, ut unusquisque die » ac nocte dicat Horas suas; intentionem et devotionem in præcepto non ponimus, sed gratiæ Dei, secundum quod ipse dare » voluerit duximus relinquendum: Et hunc intellectum teneas, » quia benigniorem, et quia non debet Ecclesia alicui laqueum » injicere. » Alii probant ex Prop. 14. damnata ab Alexandro VII. quæ dicebat: « Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satis » facit præcepto Ecclesiæ. » Ergo (inferunt) bene potest Ecclesia actus internos præcipere. Sed neque præfata sententia hac ratione satis probatur, nam sic non probatur Ecclesia præcipere actus internos, sed tantum præcipere Confessionem validam, sicut Christus præcepit. Ratio igitur potior est, quia sine attentione interna non constituitur oratio, quæ universè definitur: *Elevatio mentis ad Deum*. Unde, quamvis Ecclesia non imposuerit speciale præceptum positivum attentionis internæ, tamen præcipiendo recitationem Officii per modum Orationis ad Deum colendum, veram præcepit orationem, quæ sine attentione interna non est vera oratio; nec Deus colitur per solam recitationem externam ab iis, qui voluntariè se distrahunt; imò Deus de his conqueritur: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Matth. 15.* Et è converso in *Jo. 4.* dicitur: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate.**

Secunda sententia, quam tenent *Salm. tr. 16. cap. 3. n. 31.* quærit conciliare prædictam primam sententiam cum tertia, quæ tenet (ut infra dicemus) non requiri attentionem internam; et dicit quòd, posito ex una parte quòd attentio ad sola verba sufficiat ad satisfaciendum Officio, et posito ex alia quòd omnino requiratur ad rectam recitationem attentio saltem ad verba cum animo (generali saltem seu confuso) Deum colendi, jam orabit qui tali modo ad verba attendet, cum non sit impossibile aliquem ad alia distrahi, et simul attendere ad verba rectè profertenda: unde is bene satisfaciet semper ac per contrariam voluntatem non retractabit propositum attendendi. Sed juxta primam sententiam, quæ requirit attentionem formalem et explicitam, merito dicit *P. Concina*, quòd qui voluntariè se distrahit, minimè potest attendere ad rectam prolationem verborum; vel ejus

attentio erit adeo tenuis, ut nequaquam pertingat ad debitam attentionis rationem.

Tertia sententia tenet ad satisfaciendum substantialiter præcepto Officii, non requiri attentionem internam, sed sufficere intentionem recitandi cum attentione externa; hanc tuetur *Lugo de Euch. D. 22. ex n. 25. cum Palud. Ang. Meud. Durando. Rosell. item Coninch. de Sacr. 3. p. q. 83. n. 291. Sylvester v. Missa 2. q. 6. Ang. v. Horæ n. 17. Machad. tr. 21. Docum. 5. Gob. tract. 5. n. 821. q. 5. Croix. l. 4. n. 1342. Tamb. l. 4. c. 2. §. 1. n. 19. Elbel. t. 2. pag. 541. n. 463. et probabilem vocant Less. l. 2. c. 37. n. 63. Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 10. Sporer de Sacram. à n. 75. Pelliz. tom. 2. tr. 10. c. 6. n. 17. Vioa de Rest. q. 7. a. 9. n. 6. P. Zachar. l. 4. n. 1341. et 1342. et alii plures et hanc quoque expressè tenet *D. Anton.* ut infra afferetur. Ratio 1. quia oratio, ut definitur à Damasceno *l. 3. Fid. Ort. c. 24. et à D. Thom. in 4. Dist. 15. q. 4. art. 2. q. 1. n. 1.* est *Petitio decentium à Deo*: Non repugnat autem posse à nobis Deo representari nostras petitiones etiam cum actuali mentis evagatione; sicut si quis recitaret coram Rege orationem compositam ad aliquam gratiam impetrandam, certè quidem oraret, illam coram Rege recitando, etiamsi esset tunc ad alia mente distractus; Sic etiam recitans Officium, non obstante interna et voluntaria distractione, adhuc potest Deum orare; attentio enim externa conjuncta cum intentione recitandi efficit, ut recitatio Horarum fiat quoad substantiam vera oratio. Et ita non potest negari tenuisse *D. Antoninum l. supra cit.* in explicando textum in *c. Dolentes*. Verba *S. Doctoris* opus est hinc repetere: « Præcipimus, ut unus- » quisque die ac nocte dicat Horas suas: intentionem, et devotio- » nem in præcepto non ponimus, sed gratiæ Dei, secundum quod » ipse dare voluerit, duximus relinquendum. Et hunc intellectum » teneas, quia benigniorem, et quia non debet Ecclesia alicui » laqueum injicere. » Ex quibus verbis patet, quòd sanctus non tantum expressit textum intelligendum de sola externa attentione, sed ex ratione generaliter adducta, etiam probare intendit Ecclesiam non requirere attentionem internam. Imò *D. Ant.* non solum asseruit Ecclesiam hanc attentionem internam non præcipere, sed deinde *eod. loc. §. 8.* docuit nec etiam posse præcipere; ibi enim post relatam doctrinam *D. Thomæ*, quòd attentio in oratione debeat manere secundum sui virtutem, sic subdit: « Non tamen requiritur quòd intentio comitetur actualiter totam orationem... requiritur tamen quòd orans scienter » non distrahat mentem ab oratione; hoc enim non potest esse » sine culpa mortali vel veniali. » Deinde explicat, quòd recitans tunc peccaret mortaliter, quando per contemptum internæ attentionis voluntariè se distraheret vel quando recitaret cum externa quoque distractione. En ejus verba: « Sed si evagatio » est advertenter, et solum secundum actum interiore, licet » temeraria et gravis foret, non tamen mortale, nisi per contemptum, quia Ecclesia non habet iudicare de actibus mere*

» interioribus; propter quòd Minister Ecclesiæ, licet dicendo
 » orationem cogitet aliud, non videtur transgressor præcepti ex
 » natura facti. Si autem evagatio mentis sit ex hoc quòd aliquis
 » scienter se occupat in actu exteriori, qui non secum patiatur
 » attentionem, videtur esse mortalis, et directè contra præceptum
 » Ecclesiæ, de Celeb. Miss. c. Dolentes, ubi præcipitur quòd
 » Officium celebretur studiose pariter et devotè. Hoc non ob-
 » servant, qui occupantes se in actu exteriori scienter sibi atten-
 » tionem subtrahunt. » Ergo procul dubio supponit *S. Anton.*,
 » attentionem internam neque ab Ecclesia esse præceptam, neque
 » esse de essentia orationis: sed sufficere attentionem externam
 » una cum intentione prius habita orandi: nam alias, si attentio
 » interna esset de essentia orationis, illam Ecclesia non solum po-
 » tuisset, sed etiam debuisset præcipere.

Et pro hac sententia clarè videtur esse idem *S. Th. in 4. D. 15. q. 5. a. 2. Solut. 4. ad 3. q.* ubi prima fronte videtur stare pro sententia opposita, cum dicat; « Dicendum, quòd attentio actualis requiritur ad orationem aliquo modo, vel ad evitandam transgressionem in illa oratione, quæ est in præcepto, vel ad meritum in illa quæ non est in præcepto. » Attamen inferius *ad 2. explicat*, quòd illa *attentio actualis*, omnino requisita ad orationem, intelligitur de sola attentione externa, en ejus verba: « Quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in orando, tunc enim sine culpa non est, præcipuè si in aliis sponte se occupat quæ mentem distrahant, sicut sunt exteriora opera: et si ad contrarium mens evagetur, etiam culpa mortalis erit. » Ubi nota *S. Doctorem* utique distinguere culpam in voluntaria distractione interna, quam ait non esse sine culpa (nempe veniali), ab illa culpa quæ est in distractione externa impossibili cum interna attentione, hancque culpam dicit esse mortalem. Et ita in hunc locum *D. Th.* exponit *S. Antonin. l. c.* dicens: *Unde S. Thomas (4. p. Dist. 15.)* « dicit ibi quòd in oratione, si in aliis sponte se quis occupat in his quæ mentem distrahant, sicut sunt opera exteriora, et si ad contrarium mens evagetur, etiam culpa mortalis erit: exponit idem Petrus, et dicit quòd loquendo de oratione, quæ est præcepti humani, illud verbum *contrarium* non refertur ad orationem, quia bona opera exteriora non sunt contraria orationi, sed est referendum ad attentionem, quando scilicet se exterius occupat, circa aliquid impossibile attentioni orationis. » Ergo (sicut *S. Antoninus* explicat) Angelicus supponit tunc tantum deesse orationem, quando apponitur distractio externa per opus impossibile cum attentione interna, dum tunc solum in transgressionem orationis præceptæ culpam mortalem agnoscit.

Ratio 2. quia, si attentio interna necessariò requiretetur ad essentiam orationis, ille qui involuntariè distrahitur, nec etiam officio satisfaceret. Certum autem est apud omnes, quòd per distractionem involuntariam minimè impeditur impletio præcepti recitandi Officium ex *D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 13 ad 3.* ubi docet:

» Evagatio mentis, quæ sit præter oppositum, fructum non tollit. » Hoc concedunt adhuc Auctores primæ sententiæ, sed dicunt quòd ille qui sponte se distrahit, actu revocat primam attentionem, et ideo non satisfacit, cum amplius non orat; qui verò involuntariè distrahitur, manet virtualiter attentus, et propterea orat, et satisfacit. Ego tamen fateor imbecillitatem meam, nunquam potuisse intelligere, quomodo possit attentio virtualiter permanere in eo qui distrahitur, licet involuntariè? Bene quidem intelligo, quòd intentio, cum pertineat ad voluntatem, quando semel est habita, et non retractatur, virtualiter perseverat in affectu, seu in mediis susceptis, quia hæc media ex illa intentione procedunt: non intelligo autem, quomodo potest dici virtualiter attentus orationi, qui mentem alibi habet occupatam: Rectè dicitur, quòd hic involuntariè distractus post intentionem habitam attendendi, et non retractatam, velit attendere; sed non poterit dici quòd attendat, quando alibi est omnino evagatus: Sicut enim repugnat dici virtualiter intelligere quod legit, eum qui actu non intelligit, licet habuisset intentionem intelligendi; ita repugnat dici virtualiter attendere, qui actu non attendit. Unde bene concludit *Lugo n. 39.* quòd si ad orationem requiretur attentio interna, is qui esset involuntariè distractus, non effectivè sed tantum affectivè oraret. In tantum igitur dicit hunc verè orare, in quantum intentionem internam prius habitam orandi conjungit cum externa attentione.

Ratio 3. quia Sacerdos conferens Extremam Unionem (cujus forma est deprecatoria) cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, etsi actu mentem divertat, validè confert; ergo sine attentione interna bene stare potest oratio. Ad hanc difficilem objectionem diversè respondent Fautores primæ sententiæ. Alii apud *Concinam* dicunt, quòd eo casu invalidè Sacramentum conferretur, quia tunc Sacerdos nullam haberet intentionem, nec attentionem; cum enim quis alio mentem distrahit, utramque actu tractat. Sed hæc responsio nimis debilis videtur, quia ad rationem universalem Sacramentorum exigitur sola prolatio formæ super debitam materiam à ministro habente potestatem, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, juxta illud celebre dictum *D. August. tr. 80. in Joan. Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum.* Et magis patet ex Conc. Florent. in Decreto *Fidei Eugen. IV. §. V.* ubi fuit sancitum: « Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. » Unde, cum hæc omnia concurrant, debet dici, Ministrum verba formæ profertentem cum debita intentione in Extrema Unctione, Sacramentum utique validum facere. Aliter respondet *P. Concina*, et ait, quòd in Sacramentis Deus elevat verba Ministri, quamcumque ille perversam habeat intentionem, ad gratiam conferendam; Sed huic opponit *Lugo n. 30.* quòd, si attentio esset de essentia orationis, hac ablata, deesset oratio, et consequenter evanesceret

forma Sacramenti Extremæ Uctionis, quæ est deprecatoria. Repleat *Concina*, quod eo casu, licet destruat oratio moralis, remanet tamen physica, scilicet illa externa verborum prolatio, quam ex sententia aliquorum asserit sufficere: ad implendam autem obligationem Officii, dicit requiri, ut oratio sit moralis; et ut oratio moralis sit, exigit essentiali attentionem. Sed huic respondetur 1. sententiam præfatam illorum improbabilem esse, ut probamus *l. 6. n. 23.* ubi dicimus, omnino requiri ad valorem Sacramentorum, ut Minister saltem intendat facere quod facit Ecclesia. Respondetur 2. et petitur: Estne attentio de essentia orationis genericè sumpta, vel tantum orationis moralis? Si dicis, est de essentia orationis moralis, non autem physicæ, conceditur, quia talis oratio non esset meritoria; at esset satisfactoria, cum esset vera oratio: Ergo recitans officium voluntariè distractus, careret quidem merito, sed jam satisfaceret cum Ecclesia præcipiat absolute orationem; non autem orationem meritoriam, saltem non constat hanc præcipere. Si verò dicis, quod attentio est de essentia cujuscumque orationis, debet concedi orationem sine attentione neque moraliter, neque physicè posse dici orationem; attentio enim, si est de essentia cujuscumque orationis, oratio sine attentione erit mera prolatio verborum, non autem oratio, neque moralis, neque physica, cum deficiat constitutum orationis. Quapropter cum de essentia formæ Sacramenti Extremæ Uctionis requiratur, ut sit deprecatoria, juxta illud S. Jacobi, quod *Presbyteri orient super infirmum*, Sacramentum erit nullum, si formam Sacerdos proferet sine attentione; Etenim posito, quod forma hujus Sacramenti debet esse vera oratio, et oratio sine attentione non est oratio, non potest Deus elevare ad conferendam gratiam Sacramenti nisi formam aptam, qualis non esset illa mera prolatio verborum, licet enim possit efficere Deus, quod res non apta ad producendum aliquem effectum, illud producat, non potest tamen efficere, quod sit oratio illa, quæ non est oratio.

His tamen non obstantibus, prima sententia probabilior videtur, saltem ob auctoritatem extrinsecam, et omnino ut tutior consulenda; Sed secundam tum ob Doctorum auctoritatem, quæ non est contemnenda, tum ob rationes non levibus fundamentis innixas, satis probabilis apparet: saltem quia non constat adesse præceptum de attentione interna in recitatione Divini Officii. Unde non audeam ad restitutionem damnare Beneficiarium, qui bona fide Officium recitasset cum distractione voluntaria, et bona fide pariter fructus percepisset, prout ab ea excusat *Croix l. 4. n. 1213. et ap. ipsum Sotus, Tolet. Azor. B. Med. Garcia, Gobat. etc.* Vide dicta *l. 3. n. 669.*

Cæterum ad scrupulos abjiciendos, et ad animum levandam Horas recitantium, valde refert hic advertere id quod, communiter D. D. adhuc primæ sententiæ fautores docent, nempe, quod ut dicatur aliquis Officio non satisfacere, non solum requiritur, ut voluntariè se distrahat, sed etiam ut plenè advertat, se

distrahi, nam aliàs iste, licet sponte se divertat, non tamen sponte se divertit à recitatione. Ita *Sanch. c. 1. dub. 28. n. 10. et 11. cum Suar. Nav. Soto, et Arm. Conc. p. 451. Croix l. 4. n. 1346. cum Fill. Gob. et Salm. c. 3. n. 42. et Cajet. Summa v. Hora*, ubi ait: « Si quis advertit se cogitare extranea, sed non » advertit quod ab Officio Divino distrahat; quamvis voluntariè illa meditetur, non tamen voluntariè ab Officio animus » distrahitur. » Bene enim ait *Conc.*, has distractiones esse hominibus impossibile omnes vitare, maximè studiosis, quia hujusmodi exercitia sunt intellectus, qui, cum sit necessaria facultas, ex assiduis occupationibus ita inflectitur, ut veluti calcaribus adjectis in suas controversias abjiciatur. Hinc notant *Sanch. n. 13. Salm. n. 43. cum Nav. Caj. et Croix n. 1346.* et alii communiter, quod, si quis advertens se distrahi, habeat mediocrem diligentiam ad attendendum, nullo modo peccat. Additque *Sanch. n. 10. cum Gers. Margar. et pluribus aliis*, non oportere, ut homo semper tota conetur sollicitudine, quin tolerari possit aliqua divagatio ad caput refocillandum.

Dictum est, ut plenè advertat, quia licet recitans semiplene idverteret ad distractionem, et venialiter peccaret, adhuc tamen substantialiter Officio satisfaceret, cum prima attentio sive intentio attendendi semper perseveret, donec cum plena advertentia non revocetur; intentio enim cum plena deliberatione prius concepta non desinit existere, nisi cum alia plena advertentia retractatur. Ita *Sanch. Salm. Croix, et Conc. ll. cc.* Unde insert *Sanch. n. 14. cum Nav. et aliis*, quod tunc recitans graviter peccaret, juxta sensum primæ sententiæ, quando ex contemptu, vel industria se diverteret: « Quamdiu ergo (sic concludit Cajet. » loco citato) eis non constiterit evidenter se mutasse propositum » vel advertendo et sciendo circa alia vagatos fuisse, credere possunt suæ obligationi satisfacisse: » Subditque *Croix cum Nav.* quod non rectè faciunt, qui se occupant in cogitando, an advertant, nec ne; nam hoc ipsum est distrahi.

Remedia autem opportuniore ad repellendas animi distractiones sunt. I. Sub initium formare intentionem Deum laudandi. II. Renovare intentionem ad *Gloria Patri*, vel in principio cujuscumque psalmi. III. Mysterium aliquod Passionis sibi repræsentare. IV. Sensus sedulo custodire, et alia hujusmodi, quæ videri possunt apud *Anacl. et Elbel. ll. cc.*

Pro scrupulosis verò advertit *Croix lib. 4. num. 1350. et 1351.* eos nihil teneri ad repetendum, nisi certi sint mutasse intentionem orandi. Additque *Gob. ib. n. 1354.* quod si quis pateretur graves anxietates, posset aliquando etiam ei interdici recitatio Officii, donec videatur posse recitare sine tanto incommodo, cum magnum incommodum excuset per se à præceptis Ecclesiæ.

178. — Quæritur hic II. An mortaliter peccet, qui recitat Horas existens in peccato mortali? *Adrianus ap. Sanch. l. 7. c. 2. dub. 9.* absolute affirmat, quia exercet actum Ordinis; licet dicat satisfacere præcepto. Alii, ut *Medina, et Ledesma ap. eundem*

Sanch. dicunt tunc peccare mortaliter, quando habet actuale propositum peccandi; quia tunc irrogat Deo magnam irreverentiam, cum eodem tempore, quo petit beneficium à Deo, intendat illum offendere. *Continuator* autem *Tourn.* t. 1. p. 653. in fin. censet, quòd si recitans habet desiderium exeundi à peccato, tunc jam pie orat, et satisfacit Officio; si verò habet actuale propositum peccandi, ad minus ait dubium esse an satisfaciat, cum dubitetur an verè oret. Verior tamen et communior sententia est, quòd iste satisfaciat, et non peccat mortaliter ut sentiunt *Sanchez num. 3. cum Navar. et Croix lib. 4. num. 1348. cum Corduba.* Ratio, quia ex una parte recitatio Officii non est actus Ordinis sacri, quamvis imponatur constitutis in sacris: ex alia quamvis iste nihil sibi impetret, cum tamen oret nomine Ecclesie, bene potest obtinere pro aliis. Quòd autem oret nomine Ecclesie cum proposito peccandi, non videtur tanta irreverentia, ut damnetur de mortali, licet non videatur posse excusari saltem à veniali, ut dicit *Croix cum Corduba.* Cæterum non auderem de peccato ullo damnare alium ex devotione orantem, qui actualem voluntatem peccandi haberet. Aliàs teneremur hos hortari, ut ab omni oratione absterent.

179. — Quær. III. An sit licitum recitare Officium in locis immundis? Alii ut *Sot. de Just. l. 10. q. 5. ar. 4. in fin. Viva q. 3. ar. 5. n. 5. Anacl. p. 191. n. 67. Conc. p. 491. n. 1. et Spor. p. 82. n. 148. cum Tamb. et Gob.* sentiunt id esse veniale, si fiat sine causa, quia videtur hoc non carere aliqua irreverentia. Alii verò, ut *Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub. 44. n. 4. Salm. c. 3. num. 11. cum Trull. Angles. Leand. et Diana p. 10. tract. 11. Res. 33. cum Escob. Fausto, etc.* nullam in hoc culpam agnoscunt, quia cum Deus sit ubique, in nullo loco est irreverentia illum orare: aliàs, si esset irreverentia, necetiam liceret ullo modo orare mente aut voce in loco indecenti: quod nemo dicit, imò *Apost. ad Tim. 1. c. 1. v. 8.* inquit: *Volo viros in omni loco orare.*

Quær. IV. An sit culpa non servare situm in recitatione Officii, scil. stando, genuflectendo, juxta Rubricam? Alii negant, ut *Salm. cap. 3. num. 11. et Sporer p. 82. num. 149. cum Zeroll.* quia (ut dicunt) id non præcipitur, sed consulitur, et ordinatur majoris devotionis gratia; Et idem tenent *Tol. Bonac. et Fill. apud Croix l. 4. num. 1321.*, qui dicit in hoc potius posse peccari ratione scandali, quam omissionis. Sed probabilius affirmant *Viva q. 3. a. 5. n. 7. et Tournely p. 646. q. 2.* quia id præscriptum est in Rubrica; etsi omissio non excedat veniale, ut dicunt *Nav. et Viva l. c.* cum hæc Rubrica sit tantum directiva. Hoc autem intelligitur de Choro, nam extra Chorum communiter docent prælati A. A. (quidquid aliqui dicant) nullam esse culpam, situm præscriptum omittente; licet laudabile sit illum servare. Censet autem *Concina pag. 491. n. 2. et Viva l. c. n. 6.* non excusari à veniali, qui sine causa Officium recitaret recumbendo in lecto.

DUBIUM III.

Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum Beneficiorum?

180. An Beneficarii sint domini fructuum quoad necessaria sustentationi? — 181. An quoad non necessaria? Vide etiam lib. 3. num. 491. — 182. Quid notandum circa congruam sustentationem Clerici? — 183. Quanam quantitas in vanis expensis censeatur gravis? — 184. Quæ teneantur Clerici erogare in usus pios? — 185. Quid intelligatur nomine usus pii? — 186. Vide Resolutiones. — 187. An Clerici possint testari de fructibus Beneficii? DE ALIENATIONE honorum Ecclesiasticorum Not. I. De pænis in alienantes bona Ecclesie. Not. II. An possint alienari si talis facultas data sit a donante? Not. III. Quid veniat nomine Bonorum Ecclesiasticorum? Not. IV. Quid si alienatio vetita sit à donante? Et quæ sint causæ justæ alienandi? Not. V. Quæ solemnitates requirantur? Et quid, si deficiat causa? Not. VI. Quæ bona possint alienari sine solemnitatibus, et in quibus casibus? Not. VII. Quid de Locatione honorum Ecclesiasticorum?

180. — « Resp. 1. Clerici Beneficarii, quoad eam partem » honorum Ecclesiasticorum, quæ necessaria est ad congruam » sustentationem, et decentiam statûs, ita fiunt domini, ut de iis » possint liberè disponere. Ubi rectè notat *Nav.* hanc congruitatem et decentiam habere latitudinem, et suos gradus, proinde » que si infirmum congruæ sustentationis pretium sint floreni 300, » medium 400, summum 500, Clericus autem infirmo vivat, de » reliquo liberè posse disponere. Ita commun. quia id acquisivit » ut stipendium sustentationis, quasi mercedem operis præstiti. » (Vide l. 3. n. 491. v. III. Idem.) »

181. — « Resp. 2. Probabilius etiam est, contra *Nav.* et mul- » tos Canonistas, Beneficarios non regulares (secus enim est de » regularibus, ut ait *Card. Lugo. t. 1. d. 4. s. 1. n. 2.*) absolutos » esse dominos omnium suorum proventuum, ideoque, etsi in » profanos usus expendant, non teneri ad restitutionem. Est » communior inter recentiores, apud *Binsfeld. Mald. et Bon. t. 1. » d. 4. p. 4. ex S. Thom. Sot. Mol. etc.* tum quia fructus faciunt » suos, ut supponit *Trid. sess. 24. c. 12.* tum quia alioqui non » possent fructuum dominium in alios transferre (extra pios » usus) omnesque eorum donationes, et contractus essent inva- » lidi, et ut tales à iudice declarandi, et bona Ecclesie restituenda » quod, cum nunquam sit factum, præsumi non debet esse fa- » ciendum. *Card. Lugo d. 4. n. 1. (Sed vide dicta lib. 3. » n. 491.)* Quo non obstante, teneri eos bona Ecclesiastica, con- » gruæ sustentationi superflua expendere in pios usus, tam est » communis sententia, ut *Card. Lugo. d. 4. n. 10.* dicat nimis » singularem esse sententiam *Petri Hurt. et Dian.* dicentium, » eos satisfacere, si (seclusis gravibus necessitatibus) erogent in » communibus necessitatibus quartam partem reddituum Eccle-

» siasticorum, vel certè dimidium ejus, quod congruè sustentationi superest. Vide *C. Lugo l. c.* ubi plurimis pro se citatis
 » *Auct.* ostendit, *Tol. Molin. et Bonac.* malè citari pro contraria
 » sententia, imò ipsemet *Hurt.* in ea non perstitisse,
 » atque nulla vel auctoritate, vel ratione fulciri: ac denique
 » suam multis probat, præsertim ex *Trident. sess. 21. c. 5. de*
 » *ref.* ostenditque istam obligationem nasci ex jure non tantum
 » humano, sed etiam divino naturali. Vide etiam *Bonac. l. c. p.*
 » 2. ^o (*Vide l. 3. n. 491. vers. IV. Major.*)^o Porro congrua
 » sustentatio Clerici censetur, quæ necessaria est ad statum, et
 » familiæ sustentationem, secundum conditionem status, gradus,
 » dignitatis, qualitatís, et regionis in qua habitat. *Bon. l. c. Mol.*
 » *Laym. C. Lugo, etc.* ^o (*Vide l. 3. n. 491. v. Q. II.*)^o

Unde resolvuntur hi Casus:

182. — « 1. Congrua sustentatio non est æqualis respectu omnium, quia plus requirit Episcopus quam Decanus; Decanus, quam Canonicus; Canonicus in Ecclesia principali, quam Parochus; debilis, et tener, quam robustus, et valens: et quod sufficit in uno loco, non sufficit in alio. Quapropter attendi debet ad usum aliorum timoratae conscientiae in eodem gradu, etc. Nec obstat, quòd Beneficiarius emergerit ex humili, quominus possit statui suo convenientes sumptus facere, ut ex *Mol. docet Card. Lugo l. c. v. Bann. l. c. n. 8.*
 » 2. Nominè congruè sustentationis etiam intelligitur debita hospitalitas, non tantum in pauperes peregrinos (qui maxime commendantur Clericis à *Trid.*), sed etiam urbanos. *Card. Lugon. 66.*
 » 3. Debita, quæ Clericus contraxit pro sua sustentatione, vel ob piam causam, potest solvere ex redditibus Ecclesiasticis: non item quæ contraxit ante Beneficium obtentum, nisi sit pauper, *ib. n. 67.*
 » 4. Potest Clericus ex bonis superfluis licitè in studiis alere suos consanguineos, si aliunde non habent; eò quòd parentes, vel nolint, vel non possint alere in studiis, *ib. et Bon. p. 2. n. 13.*
 » 5. Si habet sorores pauperes, vel filios spurios, ex fructibus beneficii dotare licet, si aliunde non potest. ^o (Imò tenetur dotare sororem ex parte Patris, ut dicunt Nav. et Burg. cum *Croix l. 4. n. 1357.* A fortiori tenetur alere Matrem, *Croix ibid.*)^o quia naturali jure debet illis alimenta, in quorum locum succedit dos. *Mol. Binsfeld.* etc. Cavendum tamen sub mortali ne vel illas notabiliter supra statum exaltet, vel hos legitimis æquet: etsi nobilis plus possit dare, quam alius infimæ sortis. *V. Laym. l. 4. tr. 2. cap. 3. num. 4.*
 183. — « 6. Si bona superflua expendat in usus profanos, v. g. in venationes, canes, equos, parasitos, ludiones, luxum, in amicos cognatosque ditandos; etc. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longè major est, quam in

» genere furti) ^o (*Palas apud Croix l. 4. n. 1358.* requirit tertiam, vel quartam partem: *Coninck* requirit quartam: *Sed Croix* cum *Lugo*, et *Hann.* hoc reproband, et dicunt vigesimam partem esse materiam gravem.)^o graviter peccat quidem non tamen tenetur ad restitutionem: quia est dominus fructuum: et consequenter neque is, qui accepit. Ita contra. *Nav. etc. communiter Doctor alii ex Trid. sess. 21. c. 1. Azor. t. 2. l. 7. cap. 8. q. 2. Vide Laym. l. 4. t. 2. c. 3. n. 4. Bon. d. 4. p. 2. n. 9. et p. 4. n. 1. etc.* ^o (*Vide l. 3. n. 492.*)^o

184. — « Quæres 1. Quæ teneantur in pios usus expendere? Resp. Ea omnia, quæ acceperunt sive ab Ecclesia, sive ab aliis tanquam procuratores cultus Divini; non autem illa, quæ vel in cultum Divinum oblata non sunt, vel jam ab Ecclesia in cultum Divinum sunt expensa. *C. Lugo. d. 4.* Ratio est, quia priora habent annexam obligationem Religionis, posteriora non: vel si habuerint, ea jam est extincta per expansionem in pios usus.

Animadvertite hinc doctrinam *D. Thomæ, 2. 2. q. 185. art. 7. ad 3.* ubi ait: « Non omnia bona Ecclesiarum sunt pauperibus largienda, nisi fortè in articulo necessitatis, in quo etiam pro redemptione captivorum, et aliis necessitatibus pauperum vasa cultui Divino dicata distrahuntur, ut dicit *S. Ambrosius*; Et in tali necessitate peccaret Clericus, si vellet de rebus Ecclesiae vivere, dummodo haberet patrimonialia bona. Vide dicta *l. 3. n. 491. Quær. V.* Addit verò *S. Doctor ad 4.* Necessitate non imminente providendi pauperibus, de his, quæ superfluum ex proventibus Ecclesiae, possessiones emat, vel in thesaurum reponat in futurum utilitati ecclesiae, etc.

« 1. In profanos usus expendi possunt à Clericis bona patrimonialia, eaque quæ hæreditate, industria, donatione, aliove modo ut Laici acquirunt, vivendo interim ex Beneficiis. Item quasi Patrimonialia, hoc est, quæ acquirunt quidem Clerici, non tamen ut reditus Beneficii, sed ut stipendia alicujus Officii Clericalis, v. g. ratione concionis, pro Missa, funere, Officio defunctorum, administratione Sacramentorum, anniversariis, etc. *Sanch. C. Lugo l. c. n. 23. Bon. p. 2. n. 19.* ^o (*Et hoc vocat longè probabilius Sanch. Conc. l. 2. c. 2. dist. 45. num. 4. contra Innoc. cum Sot. Nav. Host. Sylo. Panorm. et aliis communiter. Vide dicta lib. 3. n. 491.*)^o

« 2. Probabilius est, in profanos usus posse expendi distributiones, sive præsentias (ut vocant) quæ Beneficiariis ob præsentiam in Choro distribuuntur. Ita *Sylo. C. Lugo num. 24. Bon. p. 2. num. 17. contra Sanch. etc.* ^o (*Vid. l. 3. n. 491.*)^o

« 3. Fructus qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collativam, sed ad nutum amovibilem, possunt expendi in usus profanos; quia non sunt fructus Beneficii (hoc enim confertur per collationem Canonicam,) sed bona quasi Patrimonialia. Vide *C. Lugon. 28.*

« 4. Probabiliter etiam Pensionarius licitè suam Pensionem

» expendit in usus profanos: quia eam Papa extrahit ex redditibus
 » Beneficii, et dat alteri qui id Beneficium non habet. *C. Lugo*
 » *l. c. contra Bonac. etc.* Secus est de eo, qui Beneficium habet
 » in commendam, quia substituitur loco Beneficiarii, *ib.* (Vide
 » *dict. l. 3. n. 491. vers. Qu. VI.*)
 » 5. Partem, quam Clericus parçè vivendo sibi servat ex con-
 » grua sustentatione, licitè expendit in usus profanos, quia ex-
 » pensa est jam ante in usus pios. *ibid. et Bon. d. 4. p. 2. n. 14.*
 » *ex Mol.* (Vide *l. 3. n. 491. v. III. Idem.*)

135. — « Quæres 2. Quid intelligatur nomine usûs pii? Resp.
 » Qui vel ad cultum Divinum, vel misericordiam spiritualem, aut
 » corporalem ordinatur, v. g. ad cultum templorum, necessita-
 » tem pauperum, hoc est eorum, qui non habent necessaria sive
 » ad naturam, sive ad statum servandum; item in usum Religio-
 » sorum, in Capellanas, Missas, suffragia pro Defunctis, hospi-
 » talia, etc. » (Vide *l. n. 491. v. Qu. II. et n. 672.*)

Unde resolves sequentes Casus.

136. — « 1. Si Clericus superflua expenderit in usus profanos,
 » v. g. emerit sibi bona immobilia, non potest hæc retinere, quia
 » obligationi bonis iis annexæ non satisfacit: et adhuc potest sa-
 » tisfacere, cum bona empta pretio æquivalent. *C. Lugo n. 43.*
 » *V. Bon. n. 20.*

» 2. Qui in usum profanum à Clerico bona accipit dono, ex
 » superfluis, potest excusari à peccato, si eum non induxit ad
 » talem donationem, neque per eam Clericus redditor impotens
 » ad superflua expendenda in usus pios. *Card. Lugo, num. 40.*
 » Quia clericus ex patrimonialibus vel quasi patrimonialibus
 » potest substituere. » (Vide *l. 3. n. 492. v. Qu. VIII.*)

137. — « 3. Clerici quidem ex consuetudine, multis locis
 » recepta, licitè possunt testari de redditibus Beneficiorum, non
 » tamen, nisi ad causas pias: etsi enim, ubi consuetudo in-
 » valuit, etiam in usus profanos validè testentur, peccant tamen
 » mortaliter. Vide *Less. lib. 2. c. 19. n. 41. Laym. l. c. Bon. d.*
 » *4. p. 3. n. 2 et 5. Trid. sess. 25. c. 1. de ref. et sequitur ex dictis.*
 » Nisi tamen fecerint cum facultate Papæ: quæ, licet superve-
 » niat testamento jam condito, facit illud convallescere. Vide
 » *Sanct. Salm. Dian. p. 8. t. 3. R. 99. supra l. 3. t. 5. c. 4.* »

De ALIENATIONE bonorum Ecclesiasticorum, (*V. Not. I, p. 346.*)

Circa hujusmodi alienationem refert hic plura adnotare. Nota
 I. Quòd Pius II in *Extrav. Ambitiosæ de Reb. Eccl. non alie-*
nand. prohibet sub gravibus pœnis alienari bona immobilia, et
 mobilia pretiosa Ecclesiæ quæ servari possunt; atque aliena-
 tionem omnino irritam declarat: Vide *La Croix l. 4. n. 1363.* Et
 idem declaravit Urbanus VIII anno 1624, apud *Delbene de*
Immun. Eccl. c. 18. D. 1. n. 7. idemque dicitur de loco Pio erecto
 auctoritate Episcopi, ut dicunt *Wading. de Contr. D. 2. dub. 8*

s. 4. et *Dicast. apud Croix ibid.* Præterea declaravit S. C. Reli-
 giosos non posse accipere mutuo pecunias cum solutione interesse
 Vide *Delbene l. c. d. 1. n. 12.* Nomine autem *Alienationis* pro-
 hibetur etiam permutatio, et transactio super re possessa, si pars
 ejus sit dimittenda. *Delbene dicto dub. n. 12.* Potest autem re-
 mitti caducitas Emphyteusis, *Delbene ib.* Insuper notandum,
 quòd nomine Alienationis venit etiam permutatio, traditio rei
 in pignus, et transactio, semper ac relaxatur pars rei jam possessæ
 ab Ecclesia: quia tunc est vera alienatio; si autem Ecclesia non
 possidebat, bene potest Episcopus transactionem facere, ita *Del-*
bene, et Barbosa cum Rebuff. Quaranta, etc. Pœnæ autem in
 alienantes bona Ecclesiastica sine debitis solemnitatibus sunt pri-
 vatio perpetua ab omni Officio, et excommunicatio, *Croix n.*
1369. Ibi tamen advertit *Delbene* cum communi DD. quòd præ-
 fata Bulla Pii II. in *Extrav. Ambitiosæ*, quoad has pœnas paucis
 in locis est recepta; et quoad obligationem attendenda est con-
 suetudo locorum. Notandum verò quòd in *cit. Extrav. Ambitiosæ*,
 dicitur *presumpserit*, unde excusantur ab his pœnis eas invinci-
 biliter ignorantes.

Nota II quòd licet aliquod bonum donatum sit Monasterio
 cum expressa facultate illud alienandi propria auctoritate, non
 potest tamen alienari sine assensu Pontificio, ut ait *Lugo Resp.*
mor. l. 3. dub. 10. n. 2. et dub. 12. n. 3., quia tunc res acquirit
 conditionem bonorum Ecclesiasticorum. Sed non immeritò *Croix*
l. 4. num. 1364. probabilem putat sententiam oppositam quam
 tenent *Delbene loc. cit. dub. 10. et Bonac. Covarr. Arm. et Qua-*
ranta etc. apud Croix num. .... Ratio, quia sicut donans poterat
 de re disponere, ita etiam poterit donatarius ex illius potestate;
 neque res tunc absolute acquiritur Ecclesiæ, sed tantum ad bene-
 placitum donantis: Quod concedit etiam *Lugo*, casu quo donator
 expressè voluisset, ut res alienaretur, tunc enim certum est nun-
 quam absolute acquisitam fuisse Ecclesiæ; Ita etiam neque res
 dici debet absolute acquisita Ecclesiæ, quando donata est cum tali
 facultate alienandi; Sicut contra, si donator prohibeat posse ullo
 casu rem alienari, non poterit quidem alienari, etiam cum assensu
 Pontificio, et justa accedente causa, nisi causa sit talis, ut faciat
 præsumere consensum donantis, juxta infra dicenda in *Nota IV.*
 Pariter videtur licitum esse repudiare rem immobilem nondum
 acquisitam, ut dicunt *Croix l. c. cum Sylo. et Abb. ac Delb. d. 5.*
 qui tamen *d. 6. cum Mol. Barb. Tamb. etc.* ait Prælatum, vel
 Religiosum non posse repudiare legatum, quia illud acquiritur
 Ecclesiæ, vel Monasterio etiam ante traditionem, ut habent jura,
 saltem acquiritur jus ad illud. Contradiciunt verò *Sanct. Bon.*
Rebell. Abb. Menoc. Gob. et alii apud Croix dict. n. 1364. Quia
 ante acceptationem Ecclesia nullum jus, aut actionem ad leg-
 atum acquirunt; sed verior mihi apparet prima sententia, nam
 ad validitatem donationis requiritur quidem acceptatio, non au-
 tem ad legatum, quod statim acquiritur à legatario post mortem
 legantis. Permittunt autem *Abbas, Covarr. Molina, Del*

bene, etc apud Croix loc. cit. posse sine assensu Pontificis hypothecari bona Ecclesiastica; sed probabilius contradicunt *Vasq. Rodr. Quarta. etc. ib.* Ratio, quia hypothecatio est vera alienatio.

Nota III. quod nomine *Bonorum Ecclesiasticorum* veniunt simul jura, et actiones ad immobilia, necnon nomina debitorum, ac servitutes, *Delbene loc. cit. dub. 12. Croix l. 4. num. 1365. cum Wading. et Piasecio.* Nomine autem *Rerum pretiosarum* veniunt vasa aurea, vel argentea, gemmæ, Bibliothecæ copiosæ, *Delbene dub. 2. sect. 1. et Croix cum Tamb.* Item greges, et armenta totaliter considerata, *Delbene sect. 4.* Item incisio arborum, et sylvarum, si fiat cum deterioratione, ut *Laym. lib. 3. tr. 9. c. 10. n. 2. Delbene s. 5. et Piasec. Wading. apud Croix.* Venit magna pecuniæ summa donata ac destinata ad emenda immobilia, tunc enim illa censetur quid immobile, *Delbene sess. 1. art. .... num. 2. et Vasq. Fill. Lex. apud Croix contra Wading. et Tirag.* Etiam demum pertinent ad immobilia annui reditus perpetui, *Croix ibid. cum Wading.*

Nota IV. quod alienatio bonorum Ecclesiasticorum facta cum causa, et solemnitatibus, valet, etiamsi donans prohibuerit alienationem, quia prohibitio præsumitur facta, si absit causa debita, ut probabiliter ait *Croix lib. 4. n. 1366. cum Delbene, et aliis.* Causæ autem justæ sunt *Necessitas, vel Utilitas, ex Auth. Hoc jus, Can. de Sacr. Eccl.* Item *Pietas*, puta pro redemptione captivorum, vel alia gravi necessitate sublevanda. Item *incommoditas*, si res alienanda valde distat, etc. Ita *Laym. loc. cit. n. 3. cum. Mol. Abb. Sylo. Navarr. etc.* communiter. Item quando magna *convenientia*, ut aiunt *Croix, et Delbene Dub. 28.* Utrum alienatio facta sine justa causa à Pontifice sit licita et valida? Resp. Si alienatio fiat in aliam Ecclesiam, erit valida, sed non licita. Si verò fiat in usus profanos, erit illicita, et invalida; Ita rectè *Laym. dict. c. 10. n. 11. cum Nav.* Ratio, quia Papa non est dominus bonorum Ecclesiasticorum, sed administrator, juxta dicta *l. 3. n. 931.*

Nota V. quod debite Solemnitates sunt videlicet, 1. Communis consultatio, 2. Consensus Capituli vel Cleri. 3. Consensus Episcopi, vel Superioris Regularis, et etiam Patroni, si alienatur Beneficium patronatum, ut censet *Piasesius*, sed huic contradicit *Laym. cum aliis apud Croix n. 1366.* 4. subscriptio consentientium pro casibus à jure expressis. 5. Consensus Pontificis, sive facultas sacræ C. Vide *Croix l. c.*

Si autem alienatio fit sine causa, censet *Delbene dub. 20.* eam esse invalidam, etiamsi fiat ex consensu Pontificis: Intellige, si fiat in usus profanos, secus si in aliam Ecclesiam, prout rectè ait *Laym. l. c.* Si autem alienatio fit cum sufficiente causa, sed sine solemnitatibus, dicunt *Abbas, Sylo. Angel. Fill. Rodriq. et alii apud Croix n. 1366.* (qui probabile putat) valere pro foro conscientie, contra *Covar. Mol. Vasq. etc. cum Delbene dub. 21.* qui probabilius tenent, jura irritare hujusmodi alienationes ob damni periculum, si solemnitates omittantur, easque dicunt invalidas esse omnino sine assensu Pontificio, cum assensus ad formam prære-

quiratur. An autem hic assensus præsumatur concessus per præscriptionem 30 vel 40 annorum *Negant? Quartana, Fachin. etc.* Sed *Croix ib. cum Masc. Dicast. Delb. Ricc. etc.* aiunt probabilius esse consensum præsumendum ex generali axiomate, quod omne factum ritè præsumitur factum, si de jure faciendum erat.

Nota VI. Sine autem causa speciali, et sine solemnitate licite alienari possunt 1. Res quæ verisimiliter ad triennium sine notabili deterioratione non perdurant, ut fructus, vestes, singularia jumenta, *Laym. d. c. 10. n. 2. et Piasec. ap. Croix l. 4. n. 1367.* 2. Res exigui valoris respectivè ad possessorem, nempe si non attingat ad summam ducalorum centum, ut aiunt *Pal. et Zerol. ap. Croix l. c.* Attamen *Delbene* cum aliis communiter (ut ait *Croix ibid.*) restringunt summam ad 25 scuta, quæ faciunt 40 scuta moneta Romanæ; Et rectè advertit *Delbene* hujusmodi rem debere esse ab aliis disjunctam, ita ut pretium totius rei non excedat præfatam summam, alias posset totum prædium per partes modicas alienari. 3. Res Academice, Seminarii, Hospitalis, Confraternitatis, modò non sint erecta auctoritate Episcopi, ut limitant *Palas, et Delbene apud Croix ibid.* 4. Res ad quam conservandam ejus reditus non sufficerent, ut *Palas, Bonasp.* Si verò res sit sterilis, requiritur licentia Pontificis, ut dicunt *Quaranta, Bonac. etc.* Sed *Wading.* dicit sufficere consensum Episcopi cum capitulo. 5. Si oportet vendere ad solvendum debitum, pro quo creditor urget apud Judicem, *Abbas, Quaranta, et Bonasp. apud Croix d. n. 1367.* 6. In casu magnæ necessitatis, quæ non permittat expectari consensum Superioris, *Delbene dub. 1. n. 26. et Croix l. c. cum Quaranta.* Item in casu notoriæ utilitatis Ecclesie, si expectato consensu Pontificio transiret occasio, *Delbene dub. 22. n. 2. et Croix ibid. cum Bald. Boss. et Bonasp.* in his tamen duobus casibus necessitatis, et utilitatis, requiritur saltem consensus Episcopi, ut dicunt *Felin. Abb. et alii cum Carden. ibid.* Verum *Delbene* excipit Regulares exemptos, quos ait tunc non teneri ad Episcopum recurrere. 7. Si donentur bona iis, qui illa retinere non possunt, *Delbene, Barbos. Ricc. et Quaranta.* 8. Si fiat remuneratio pro aliquo Beneficio Ecclesie collato, *Barbos. Delbene apud Croix loc. cit.*

Nota VII. Quoad Locationem autem bonorum ecclesiasticorum pertinet, si res fructificet annuatim, non potest locari ultra triennium; si verò fructificet alternis annis, ultra sexennium; si ternis, ultra novennium, ita *Croix l. 4. n. 1368. cum Less. Azor. Vasq. Coo. Delbene, etc.* Non prohibetur tamen fieri locatio fructuum usque ad vitam Beneficiarii, cum successor non teneatur stare tali locationi ut *Croix ibid. cum Mol. Paul. Sylo. Abb. Coo. et Delbene.* Putant autem *Fill. Mol. Lugo. Gatrier. apud Croix l. c.* et probabile censet *Delbene* (contra *Wading.*) licite posse Beneficiarium se obligare personaliter ad locandum fundum de novo post triennium. Item potest revocari locatio post duos annos, non autem prius, *Pal. Mol. Delbene, etc. apud Croix ibid.* Hic autem dicta intelliguntur etiam de locatione bonorum ejus-

cumque Loci pii, qui auctoritate Episcopi sit erectus, *Croix ibi cum Pal. et Delbene.*

DUBIUM IV.

Quis sit habitus clericorum; quæ artes, officia actiones iis prohibeantur.

188. Quinam Clerici teneantur ad Habitum, et Tonsuram? —

189. Quæ artes prohibeantur Clericis? — 190. Quæ Officia? —

191. Quæ actiones? (*V. Not. II, pag. 346.*)

188. — « RESP. I. Clericos majoribus Ordinibus initiatos, vel etiam minoribus, si habeant Beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonsuram, et vestem Clericalem, quæ non debet esse virgata, in qua diversi coloris virgæ ducantur, nec partita, seu dissecta. (*Circa habitum et tonsuram vide dicenda de Sacr. Ord. lib. 6. n. 825.*) »

189. — « RESP. 2. Quoad artes, prohibentur macellariorum, tabernariorum, joculariorum, quorum etiam ludis, uti et hastiludiis prohibentur interesse. Item medicorum, aut chirurgorum, ubi opus est incisione, aut adustione; nisi, ut habet *Nav.* erga pauperes, aut propinquos, aut in necessitate. (*Vide l. 7. n. 384. in fin. ad V. et n. 385.*) »

190. — « RESP. 3. Quoad Officia, prohibentur (si sint Beneficiati, vel initiati sacris) Officium Judicis in causa sanguinis; Advocatorum, Patronorum, Tabellionum, seu Notariorum in placitis sæcularibus. Quod addo, quia in specialibus quibusdam casibus hæc licent; v. g. advocare pro Eccles., pro personis conjunctis et miserabilibus. Ratio autem est, quia Clericus non debet se immiscere negotiis sæcularibus. *Sayr. l. 12. c. 25. n. 6.* qui tamen concedit instrumenta ab eo facta valere (*Bonac. to. 2. in præc. dub. 10. qu. 3. p. 4. Laym. l. 1. t. 5. c. 8. n. 3.*) et notat consuetudine inductam esse, ut Officio Cancellarii, consilarii, imò etiam Judicis fungi possint in causis civilibus. (*An autem Clericus possit exercere Officium Administratoris bonorum, vulgo Fattore? Vide l. 3. num. 838. vers. Valde refert.*) »

191. — « RESP. 4. Quoad actiones prohibentur arma portare, nisi in itinere, tabernas intrare, venationi clamorosa vacare, quod addo, quia venatio sine strepitu, recreationis causa, permittitur (*Vide dicta l. 3. n. 606.*) »; accipitres, vel falcones alere pro venatione; aleis, aut taxillis ludere; mercaturam, aut negotiationem lucri causa (non tamen necessitatis) exercere (*Vide dicta l. 3. n. 831. et seq.*) »; cohabitare mulieri, nisi sit mater, soror, amita, aut certè talis, quacum nullum periculum aut scandalum imminuat. *Less. l. 2. c. 5. d. 9. n. 40. Caj.* tamen v. Clericus, contra *Ang. et Nab.* docet, horum et similium transgressionem non esse mortalem, si absit temeritas, contumacia, contemptus, et scandalum. *Vide Laym. l. 5. t. 9. c. 12. num. 2. et 3.* Nec refert, quòd transgressor sit excommunicar-

» dus, quia hæc pœna est sententiæ ferendæ, quam non nisi contumax post monitionem incurrit. Quod tamen universim *Nav.* putat esse laxius, maximè cum Canones utantur verbo, *præcipio.* Unde ait esse mortale, si habitum, vel tonsuram non gestent. Quod restringit *Bonac. d. 8. de Sacr. q. 1. p. ult. n. 8.* si sint initiati majoribus Ordinibus, aut habeant Beneficium, et tonsuram, vel habitum longo tempore, absque justa causa, non gestent, tunc enim dicit peccare mortaliter; citatque pro se *Reg. Nav. Vasq.* Negant tamen *Sylv. et Laym. l. c.* si non sit notabilis excessus supra loci consuetudinem. Negotiari verò esse mortale, concedit idem *Laym. l. 3. tom. 4. c. 17.* et alii commun. Sed de hoc vide supra *lib. 3. cap. 3. d. 8. de Emptione et Venditione.* (*Tom. 3. pag. 54. et seqq.*) »

CAPUT III.

DE STATU, ET OFFICIO PERSONARUM SÆCULARIUM QUARUMDAM, ET PRÆSERTIM JUDICIALIUM.

DUBIUM I.

Quæ requirantur ad legitimum Judicium?

192. — RESP. Hæc tria. Primum est *Jurisdictio*, sine qua sententia nulla est. (*Nisi adsit titulus coloratus, et error communis, ut communiter Salm. Append. de Offic. etc. in fine tom. 3. num. 14. ex l. Barbarius, ff. de Offic. Prætor.*) » et peccatur mortaliter, ut ex *S. Th. 2. 2. q. 60.* habet communis: quare peccat Judex secularis, si personas, aut causas merè ecclesiasticas ad se trahat; uti et ecclesiasticus, si merè civiles, nisi fortè per accidens, ob defectum justitiæ in foro seculari, aut nisi sint causæ miserabilium personarum. Porro, quæ causæ dicantur merè civiles, quæ Ecclesiasticæ, quæ mixtæ, nosse oportet judices et jurisperitos, potestque videri apud *Laym. l. 4. c. 2. Card. de Lugo d. 27. sect. 3.* (*V. not. III, pag. 346.*)

193. — « Secundum, *Rectus processus.* v. g. ut citetur Reus et audiatur, etc. nisi fortè expediat aliquando, cum delicta sunt atrocia, in flagranti crimine deprehensos subito plectere, vel in criminibus exceptis communem procedendi modum mutare: nam Judici Supremo (dummodo crimen sit publicum) aliando licere, sine citatione, defensione, et omni processu, Reum morti adjudicare, eò quòd factum notorium et publicum sit loco accusatorum, et testium, neque reo jus defendendi se in judicio relinquat, docent *Nav. c. 25. n. 10. Less. Fill. Bonac. d. 10. in præcept. q. 2. p. 2. n. 5.* Vide etiam *Card. Lugo d. 37. s. 5. Trull. l. 8. c. 1. d. 13.* Ubi tamen notandum, quòd, etsi talia crimina excipiantur à communi dispositione legis positivæ, et juris communis, non tamen legis, seu naturæ; ideoque graviter peccare Judicem, qui in tali processu, v. gr. contra sagas,

DUBIUM IV.

Quis sit habitus clericorum; quæ artes, officia actiones iis prohibeantur.

188. Quinam Clerici teneantur ad Habitum, et Tonsuram? —

189. Quæ artes prohibeantur Clericis? — 190. Quæ Officia? —

191. Quæ actiones? (*V. Not. II, pag. 346.*)

188. — « RESP. I. Clericos majoribus Ordinibus initiatos, vel etiam minoribus, si habeant Beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonsuram, et vestem Clericalem, quæ non debet esse virgata, in qua diversi coloris virgæ ducantur, nec partita, seu dissecta. (*Circa habitum et tonsuram vide dicenda de Sacr. Ord. lib. 6. n. 825.*) »

189. — « RESP. 2. Quoad artes, prohibentur macellariorum, tabernariorum, joculariorum, quorum etiam ludis, uti et hastiludiis prohibentur interesse. Item medicorum, aut chirurgorum, ubi opus est incisione, aut adustione; nisi, ut habet *Nav.* erga pauperes, aut propinquos, aut in necessitate. (*Vide l. 7. n. 384. in fin. ad V. et n. 385.*) »

190. — « RESP. 3. Quoad Officia, prohibentur (si sint Beneficiati, vel initiati sacris) Officium Judicis in causa sanguinis; Advocatorum, Patronorum, Tabellionum, seu Notariorum in placitis sæcularibus. Quod addo, quia in specialibus quibusdam casibus hæc licent; v. g. advocare pro Eccles., pro personis conjunctis et miserabilibus. Ratio autem est, quia Clericus non debet se immiscere negotiis sæcularibus. *Sayr. l. 12. c. 25. n. 6.* qui tamen concedit instrumenta ab eo facta valere (*Bonac. to. 2. in præc. dub. 10. qu. 3. p. 4. Laym. l. 1. t. 5. c. 8. n. 3.*) et notat consuetudine inductam esse, ut Officio Cancellarii, consilarii, imò etiam Judicis fungi possint in causis civilibus. (*An autem Clericus possit exercere Officium Administratoris bonorum, vulgo Fattore? Vide l. 3. num. 838. vers. Valde refert.*) »

191. — « RESP. 4. Quoad actiones prohibentur arma portare, nisi in itinere, tabernas intrare, venationi clamorose vacare, quod addo, quia venatio sine strepitu, recreationis causa, permittitur (*Vide dicta l. 3. n. 606.*) »; accipitres, vel falcones alere pro venatione; aleis, aut taxillis ludere; mercaturam, aut negotiationem lucri causa (non tamen necessitatis) exercere (*Vide dicta l. 3. n. 831. et seq.*) »; cohabitare mulieri, nisi sit mater, soror, amita, aut certè talis, quacum nullum periculum aut scandalum imminuat. *Less. l. 2. c. 5. d. 9. n. 40. Caj.* tamen v. Clericus, contra *Ang. et Nab.* docet, horum et similium transgressionem non esse mortalem, si absit temeritas, contumacia, contemptus, et scandalum. *Vide Laym. l. 5. t. 9. c. 12. num. 2. et 3.* Nec refert, quòd transgressor sit excommunicar-

» dus, quia hæc pœna est sententiæ ferendæ, quam non nisi contumax post monitionem incurrit. Quod tamen universim *Nav.* putat esse laxius, maxime cum Canones utantur verbo, *præcipio*. Unde ait esse mortale, si habitum, vel tonsuram non gestent. Quod restringit *Bonac. d. 8. de Sacr. q. 1. p. ult. n. 8.* si sint initiati majoribus Ordinibus, aut habeant Beneficium, et tonsuram, vel habitum longo tempore, absque justa causa, non gestent, tunc enim dicit peccare mortaliter; citatque pro se *Reg. Nav. Vasq.* Negant tamen *Sylv. et Laym. l. c.* si non sit notabilis excessus supra loci consuetudinem. Negotiari verò esse mortale, concedit idem *Laym. l. 3. tom. 4. c. 17.* et alii commun. Sed de hoc vide supra *lib. 3. cap. 3. d. 8. de Emptione et Venditione.* (*Tom. 3. pag. 54. et seqq.*) »

CAPUT III.

DE STATU, ET OFFICIO PERSONARUM SÆCULARIUM QUARUMDAM, ET PRÆSERTIM JUDICIALIUM.

DUBIUM I.

Quæ requirantur ad legitimum Judicium?

192. — RESP. Hæc tria. Primum est *Jurisdictio*, sine qua sententia nulla est. (*Nisi adsit titulus coloratus, et error communis, ut communiter Salm. Append. de Offic. etc. in fine tom. 3. num. 14. ex l. Barbarius, ff. de Offic. Prætor.*) » et peccatur mortaliter, ut ex *S. Th. 2. 2. q. 60.* habet communis: quare peccat Judex secularis, si personas, aut causas merè ecclesiasticas ad se trahat; uti et ecclesiasticus, si merè civiles, nisi fortè per accidens, ob defectum justitiæ in foro seculari, aut nisi sint causæ miserabilium personarum. Porro, quæ causæ dicantur merè civiles, quæ Ecclesiasticæ, quæ mixtæ, nosse oportet judices et jurisperitos, potestque videri apud *Laym. l. 4. c. 2. Card. de Lugo d. 27. sect. 3.* (*V. not. III, pag. 346.*)

193. — « Secundum, *Rectus processus*. v. g. ut citetur Reus et audiatur, etc. nisi fortè expediat aliquando, cum delicta sunt atrocia, in flagranti crimine deprehensos subito plectere, vel in criminibus exceptis communem procedendi modum mutare: nam Judici Supremo (dummodo crimen sit publicum) aliando licere, sine citatione, defensione, et omni processu, Reum morti adjudicare, eò quòd factum notorium et publicum sit loco accusatorum, et testium, neque reo jus defendendi se in judicio relinquat, docent *Nav. c. 25. n. 10. Less. Fill. Bonac. d. 10. in præcept. q. 2. p. 2. n. 5.* Vide etiam *Card. Lugo d. 37. s. 5. Trull. l. 8. c. 1. d. 13.* Ubi tamen notandum, quòd, etsi talia crimina excipiantur à communi dispositione legis positivæ, et juris communis, non tamen legis, seu naturæ; ideoque graviter peccare Judicem, qui in tali processu, v. gr. contra sagas,

» quidvis licere putat. Vide *Cautionem criminalem c. 17. 18.*

» 37. et seq.

194. — « Tertium, *Recta intentio*, ut scilicet procedatur ex intentione justitiæ. Unde, si iudex procedat ex odio, aliove fine malo, v. g. ob inanem gloriam, peccabit, non quidem contra justitiam, sed caritatem, alianve virtutem mortaliter aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit. *Bonac. to. 2. d. 10. q. 2. p. 3.*

DUBIUM II.

DE POTESTATE ET OFFICIO JUDICIS.

ARTICULUS I.

Quid requiratur in Iudice.

195. — « RESP. I. Præter tria dicta superiore dubio, requiritur scientia, qua sciat suo munere recte fungi. Ita commun. Doct. et *Bonac. d. 10. q. 2. p. 3.* Ratio est, quia quilibet tenetur scire ea quæ pertinent ad proprium Officium, et sine quorum cognitione manus suam, et Officium exercere non potest. »

Unde resolvuntur sequentes Casus :

« 1. Petens, aut suscipiens Officium Judicis, *idem est de Medico et Chirurgo*, ut vid. infra d. 7. quo indignus est, ita ut probabile sit, inde notabile damnum proximi secuturum, peccat mortaliter. *Nav. c. 25. S. Anton. C. de Lugo. d. 37. n. 1.*

« 2. Iudex carens necessaria scientia non debet absolvi, nisi facta renunciatione Officii, vel nisi firmum habeat propositum renunciandi. Ita *S. Th. 2. 2. q. 76. a. 2. Caj. Clavis. reg. l. 12. c. 13. n. 2. Regin. l. 25. n. 675. Nav. c. 25. Farin. 3. part. q. 3. art. 16.* Ratio est, quia nullus potest Officium, cujus munia obire non potest, retinere, præsertim cum damno, vel periculo proximi.

« 3. Si Iudex ex magna imperitia malè judicet, tenetur ad interesse Parti læsæ, et ad expensas litis; uti etiam, quotiescumque notabile damnum, sive in substantia litis, sive in superfluis expensis, propter ejus culpabilem ignorantiam, partibus accedit; *Bonac. Card. Lugo ll. cc. ** (*Est commune cum Salm. de Offic. cap. 1. n. 58. Quidquid dicant reliqui Jurisperiti.*) *

« 4. Si Iudex agnoscat errorem à se (etsi sine gravi culpa) commissum in præjudicium litigantis, tenetur, si potest citra infamiam, impedire errorem, v. g. monendo occulte partem læsam, ut sibi appellatione, vel aliter consulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem. *De Lugo l. c. n. 3.*

196. — « Resp. 2. Iudex tenetur causas judicare, et celerite.

» expedire, quia ex Officio tenetur cuique tribuere suum; quod non facit si sententiam sine justa causa differt. »

Unde resolvuntur sequentes Casus :

« 1. Iudex mortaliter peccat contra Officium suum, differendo valde notabiliter causarum expeditionem, sine justa causa. *Sylo. v. Judex, q. 12. Clavis Reg. c. 12. n. 8. Nav. c. 25. n. 14. etc. cum Bon. d. 10. q. 2. p. 3.*

« 2. In casu dicto, idem Iudex tenetur parti læsæ damna, et expensas, quæ ex iniqua dilatione secutæ sunt, restituere: quia est earum injusta causa, *ibid. Auct. ll. cc.* »

An autem Iudex possit accipere pecuniam ad expediendam causam alicujus præ alia? Dicit *Laym. l. 3. sect. 5. tr. 4. c. 4. n. 9.* spectato jure naturali, non audere id damnare, quia illa nov. obligatio, quam suscipit est pretio digna. Sed verius contradicunt *Salm. l. cit. n. 66.* quia Iudex ex justitia tenetur cito expedire causas eorum, qui æquale jus habent ad expeditionem nisi extraordinarium susciperet laborem, ad quem ex vi sui muneris non teneretur. (*V. Not. IV, pag. 346.*)

« 3. Si Iudex in exequenda causa, et profrenda sententia, negligens aut iniquus sit, non tantum parti læsæ, sed interdum etiam Fisco tenetur; v. g. si multam pecuniariam, quam ex consuetudine, vel lege communi debebat imponere reo, sine causa remisit. *S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. ad 3. Syol. v. Pœna. q. 28. Salm. Laym. l. 3. t. 2. c. 5. n. 7. contra Azor. ** (*Et cum Azor. probabiliter sentiunt Lugo de Contr. D. 36. n. 97. cum Less. Salas, et. Salm. de Offic. c. 1. n. 31. et de Leg. c. 2. n. 76. cum Gregor. Martin. ad nihil teneri Judicem, si ad multam reus nondum sit condemnatus. Ratio, quia ante sententiam nullum Fisco jus acquiritur ad pœnam; hinc, si Iudex injustè reum absolvit, peccat contra justitiam legalem, non commutativam. Dicit autem Thom. l. c. loquitur tantum de pœna corporali, et de damno Reip. eventuro ex injusta remissione. Vide dicenda de Accusatore num. 237.*) (*V. Not. V, pag. 346.*)

ARTICULUS II.

Quid Judici servandum circa Inquisitionem.

197. Quibus modis possit procedi contra Reos? — 198. In quibus Iudex possit instituire Inquisitionem Generalem? Et in hac ad quid teneantur Subditi? — 199. Quando Iudex possit procedere sine Accusatore? — 200. Quando possit Iudex inquirere in particulari? — 201. Plura notanda de Iudice procedente per Inquisitionem.

197. — « TRIBUS modis procedi potest contra criminosos. 1. Via accusationis, cum est aliquis actor, qui spondet se objecta probaturum. 2. Via denunciationis, cum deferens crimen non vult suscipere onus probandi. 3. Via inquisitionis, quæ est

» triplex. 1. Generalis, quando in genere quæritur an leges ser-
 » ventur. 2. Specialis, quando de certa persona, et certo crimine
 » quæritur. 3. Mixta, quando vel sola persona, vel crimen solum
 » est speciale, ut si quæretur quis Caium occiderit.

198. — « Resp. 1. Judex sine ulla data occasione, ex solo Of-
 » ficio suo, potest instituere inquisitionem generalem, in qua
 » tamen ejus potestas non extendit se ad occulta elicienda, de
 » quibus nulla est fama. Ratio prioris est, quia id necessarium est
 » Reip. nec cuiquam fit injuria. Ac, licet quorundam scelera
 » delegantur, id fit per accidens, præter intentionem; cui in-
 » commodo bonum commune prævalet. Ratio posterioris est, quia
 » inde maxima sequerentur incommoda. *Farin. Less. lib. 2. tr.*
 » 28. *dist. 13.* »

Unde resolves:

« 1. In hac Inquisitione, subditus etiam rogatus sub juramento
 » non tenetur, imò nec potest prodere criminis occultum:
 » *Laym. l. 3. t. 6. c. 2. Less. loc. cit.* (*Est commune cum Salm.*
 » *App. de Offic. cap. 1. n. 150. cum Trull. Fill.*) »

« 2. Si talem revelet, peccat contra justitiam (nisi fortè cede-
 » ret non tam in pœnam, quam certam ejus, qui deliquit, emen-
 » dationem, vel ad grave malum ab aliis avertendum): cum
 » enim crimen, ut ponitur, probari non possit, ac proinde ex ejus
 » revelatione non possit aliud sequi quam infamia, nullum ha-
 » bet jus revelandi. *Laym. ib. et t. 3. p. 2. c. 4.*

« 3. Si hac inquisitione ex revelatione duorum, vel trium de-
 » prehendantur alicujus criminis auctor, potest per tales testes
 » contra illum procedi, ut habet praxis communis. *Laym. p. 2.*
 » *t. 3. c. 4. n. 12.* »

199. — Revera Judex nullum condemnare potest sine accu-
 » satore, ut communiter *S. Th. Caj. Sanch. Sol. Less. etc.* cum
 » *Salm. Append. de Offic. in fine. t. 3. c. 1. n. 47.* Sed dicitur ali-
 » quando sufficere accusatorem virtuales, qui adesse censetur.
 I. Quando adest notorietas criminis, ita ut probabiliter negari haud
 possit; in quo casu dicitur in *c. Ad nostram, 2. De Jurejur. Manifesta*
accusatione non indigent, nec in eis ordo judicarius observandus.

Vide *Salm. n. 48.* II. Quando adest infamia publica judicialiter
 contestata, saltem per duos testes; vel clamorosa insinuatio, id
 est rumor multorum de crimine. Hæc tamen infamia sufficit tan-
 tum ad inquirendam, *Salm. n. 49.* An autem ad inquirendum suf-
 ficiant indicia occulta, scilicet quæ particularibus personis nota
 sint, vel an requirantur manifesta, id est nota majori parti Populi
 sive Collegii, aut Viciniæ, aut majori parti hominum graviorum
 illius? Primum tenent *Sot. Azor. Nav. apud. Salm. de Offic. c. 1. n.*
115. Secundum tenent *Salm. ex num. 119. cum Less. Suar. Sanch.*
et communiter. III. Quando crimen patratum coram Judice, aliis
 adstantibus; maxime, si Judex sit in actu ministrandi justitiam,
Salm. n. 50 et 51. IV. Quando delictum est contra Remp. vel
 Regem, prout in crimine hæresis, vel læsæ Majestatis; quand

delinquitur in Ecclesia contra Ecclesiasticos; quando intenditur
 vitari electio indigni, aut impedimentum matrimonii; quando
 reus confessus sit coram pluribus, aut judicialiter coram duobus
 testibus; quando quis est accusatus; quando adest semiplena pro-
 batio, id est unus testis omni exceptione major; quando crimina
 sunt connexa; quando invenitur occisus Dominus (tunc enim in-
 quiri potest contra famulos); quando crimen pendet in futurum,
 et quando denunciatur Minister Fiscalis, ut *Sylv. S. Antonin.*
Fill. etc. contra Sanch. etc. et utramque esse probabilem aiunt
Salm. c. 1. n. 143. In his omnibus casibus potest procedi ad in-
 quirendum sine publica infamia, aut rumore, et aliquando etiam
 ad sententiam. Vide *Salm. n. 53. et ex n. 132.*

200. — « Resp. 2. Quando crimen est manifestum, et ignoratur
 » auctor, licet Judici quærerere in genere quis fecerit: (*U. Sanch.*
 » *Vill. Trull. cum Salm. ibid. n. 144. contra Caj. etc.*) » non
 » tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit, nisi infamia aliqua,
 » aut indicia præcesserint. Pars prior patet, tum ex praxi Judi-
 » cum, tum ex incommodis contrariis. Ratio posterioris patebit
 » ex sequentibus. » Vide *Bon. d. 10. in. 8. præcept. q. 2. part. 5.*

Communis est sententia cum *Bus.* quod, nulla præcedente in-
 famia, aut clamorosa insinuatione ut supra, non possit Judex
 inquirere in particulari (licet possit in genere). Et tunc, si testis
 ab eo interrogatur, potest iste, imò debet reum celare, ut *Bus.*
n. 1. et Salm. de offic. c. 1. n. 150. cum aliis communiter. Si ta-
 men testis sponte reum manifestaret, tunc probabiliter posset
 Judex per inquisitionem contra reum procedere, ut *Sot. Less. etc.*
 Quia Judex ex vi Officii rite procedit contra reum, qui sine suo
 dolo jam est juridicè cognitus; secus verò, si Judex notitiam rei
 à teste injustè extorserit, ut *Salm. ib. n. 158. cum Nav. Sanch.*
Less. c. 1. et communi.

201. — Notandum I. quòd Judex procedens per inquisitionem
 etiam crimine probato, pœnam diminuere debet; intelligitur hoc
 tamen de Judice Ecclesiastico, non seculari. Ita *Salm. de Offic.*
c. 1. n. 158. Et intelligitur, nisi crimen sit tale, quòd per illud
 incurratur irregularitas, ut *Salm. n. 150.*

Notandum II. quòd Prælati nequeunt inquirere contra Reli-
 giosos in dubio an adsint indicia sufficientia ut supra ad inquisi-
 tionem; quia in dubio possidet illorum fama, quæ per inquisi-
 tionem inde deturparetur; intellige tamen, nisi imminet periculum
 damni communis, tunc enim prævalet jus Religionis. Ita *Bon.*
Rodr. Salm. de Offic. c. 1. n. 137.

Notandum III. quòd ad inquisitionem specialem plura requi-
 runtur: I. Probatio corporis delicti, nisi sit crimen difficilis
 probationis. II. Accusator; saltem virtualis, ut supra *n. 109.*
 III. Probatio loci, temporis, etc. IV. Judex competens. V. Ut
 fiat inquisitio, antequam sint transacti viginti anni à die criminis.
 Vide hæc, et alia apud *Salm. de Offic. c. 1. n. 159.*

Notandum IV. quòd processus per Inquisitionem (etiam in
 causis Religiosorum) sic efformandus est; I. Eligendus est à

Superiore Secretarius Actorum. II. Examinandi sunt per distinctos articulos, præstito juramento. III. Si ex testibus nulla semiplena probatio habeatur, nondum reus potest legitime interrogari, nec, si interrogatur, ipse tenetur respondere, nisi (ait *Suar.*) sufficienter infamia sit probata, et alia gravia indicia accedant. IV. Demum, si reus fatetur delictum, proceditur ad sententiam; si non, proceditur ad eum convincendum, vel ad torturam, si ille vehementer sit de crimine suspectus. Hæc, et alia apud *Salm. d. c. 1. ex n. 167.*

« Resp. 3. Ut Judex faciat inquisitionem specialem, debet » saltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, » quod justam det causam. Ratio est, tum quia alioqui diffamaret » sine causa, tum quia Judex procedere debet ex scientia publica, » quam non habet, nisi per accusationem, vel confessionem Rei, » vel evidentiam facti, vel per infamiam; ad quam non sufficiunt » duo testes, qui jurent se vidisse crimen admitti, quia adhuc est » occultum: sed requiritur ut rumor sit sparsus per majorem » partem Communitatis, id est Civitatis, Viciniæ, vel Monaste- » rii, neque à maledicis sit exortus, etsi hac in re tutum sit sequi » praxim communem bonorum virorum, et Rerumpub. ut habet » *Laym. l. c. et Less. d. 15. n. 19. ex aliis Bon. l. c.* »

Unde resolves Casus:

« 1. Antequam Judex procedat ad inquisitionem specialem vi » infamiæ, ipsa infamia prius examinari debet, et probari per » testes, saltem per duos, qui nominent personas, à quibus id » publice audiverint. *Navar. Rub. de Jud. Trull. l. 8. c. 1. d. 17.*

« 2. Judex infamatum de uno crimine, v. g. adulterio, non » potest interrogare de alio de quo non est infamatus, v. g. furto; » quia esset inquisitio specialis sine prævia infamia; *Salon. Caj. » Trull. l. 8. c. 1. d. 18. nisi tamen crimina sint connexa, vel » unum sit circumstantia alterius. ibid. et Sanch. 2. p. cons. l. » 6. c. 3. d. 21.*

« Dixi in resp. Regulariter, quia ad specialem inquisitionem » non requiritur infamia prævia in casibus certis, quos vide apud » *Less. l. 2. c. 29. d. 15. Bon. tom. 2. d. 10. p. 5. Sanch. 2. p. » cons. l. 6. d. 19. Trull. l. c.* »

ARTICULUS III.

Quid liceat Judici circa quæstiones, sive torturam.

202. Quæ requirantur, ut possit procedi ad torquendum Reum? — 203. Usquequo possit Reus torqueri? — 204. An semel tortus possit iterum torqueri? (*V. not. VI, pag. 347.*)

202. — « RESP. I. Ad torquendum reum (si tamen torqueri » potest) requiruntur alicujus gravis criminis ea saltem indicia » quæ faciant semiplenam probationem, id est, reddant rem

» plus quàm probabilem; qualia habentur, v. gr. testis unus omni » exceptione major, Rei confessio extra judicium, item probabi- » liter etiam assertio duorum, vel trium criminis sociorum in » criminibus exceptis, præterquam veneficii (in quo an ex sola » denuntiatione complicum, et quomodo procedere liceat, vide » *Tann. t. 3. d. 4. de Just. d. 2. et 3. Laym. l. 3. t. 6. c. 5.*); » item fama publica à viris honestis orta, ac per testes probata; » cum alterius judicii admiculo (nam fama sola non probat, » sed habet se instar accusatoris) *Laym. l. 3. t. 6. c. 5. n. 9. ex variis.* » Ratio responsi est, quia tortura instituta est ad subsidium pro- » bationis, quando argumenta, et indicia sunt valde efficacia, » ut sic plena probatio eliciatur: nam confessio rei (si eam ra- » tificet extra torturam, maneatque in ea usque ad sequentem » diem) ex semiplena probatione facit plenam. *Less. l. 2. c. 29. » d. 18. Delr. l. 5. s. 3. Laym. l. c.*

« Dixi in responsione, si tamen torqueri potest, quia quædam » personæ prohibentur torqueri, nisi in criminibus exceptis: tales » sunt viri in magna dignitate constituti, Officiales Principum, » urbium Governatores, Nobiles Equestris Ordinis, Milites, » Doctores, eorumque liberi, item impuberes, senes, memoria » vacillantes, prægnantes, et nondum confirmatæ à partu. *Delr. » s. 9. Binsf. c. 6 C. de Lug. d. 37. s. 14.*

Unde resolves:

« 1. Peccat Judex graviter, si non prius omnia alia media mi- » tiora detegendæ veritatis tentet, quàm ad torturam descendat.

« 2. Tortura simpliciter abstinendum est, quando adest plena » probatio criminis, quia ad hanc ordinatur tortura. *Nav. » Less. l. c.*

« 3. Insufficiencia ad torturam indicia sunt: si cadaver occisi » sanguinet ad præsentiam alicujus, si sagæ non possint lacrymari. » Item illicita est probatio per aquas, etc. de quibus vide *Del. l. » 5. Less. num. 156. Trull. l. 8. c. 1. d. 21. 4. Peccant Judices, » qui in causis criminalibus, aut notabilis infamiæ, reum com- » prehensum, antequam habeant probationem contra ipsum, » juramento astringunt ad dicendam veritatem de omnibus perti- » nentibus ad causam, ob quam comprehensus est. *Nav. c. 18. n. » 41. et c. 25. n. 36.* Additque idem esse, si (etsi sine juramento) » minis, terroribus, tormentorum ostensione hominem turbent, » et implicant, ut sibi contradicens circumstantiam aliquam » revelet, qua vincatur, et puniatur. Vide *Card. de Lugo. d. » 40. n. 1.**

« 5. Si Judex extorserit confessionem per injuriam, v. g. si » extorserit exemptos, si sine sufficientibus indicis, si dolo malo, » mendaciis, ficta impunitatis promissione induxerit ad faten- » dum, vel aliter (sive quoad substantiam, sive quoad modum) » notabiliter excesserit in tortura, confessio nulla est, nec po- » test ex ea procedi: imò tenetur Judex ad compensationem dam-

» norum, ut docet *C. de Lugo. d. 37. s. 14. n. 157. V. Less. c. 19. d. 18. Laym. l. 3. t. 6. c. 5.* ubi etiam dolos bonos, quos *Del.* suggerit Judici, planè rejicit. Vid. *Tann. t. 3. d. 2.*

» 6. Licet reus confessionem injustè extortam postridie ratificet, nihilominus Judex non potest procedere ad punitionem rei, vel complicitis occulti : quia, cum confessio fuerit irrita, consequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex *l. penult. ff. de Quæst.* atque adeo etiamsi cognitio per illud medium parva est injusta. *Nao. Salon. Less. Sayr. Trull. l. c. disp. 10.*

205. — « Resp. 2. Gravius torqueri potest, contra quem graviora sunt iudicia, non tamen ita, ut moraliter sit impossibile tormenta sustinere, habita ratione personarum. Unde si hic excedatur, confessio extorta erit involuntaria, et habenda pro nulla; etiam si extra tormenta coram iudice ratificet, metu novæ torturæ. *Laym. c. 5. n. 11.*

204. — « Resp. 3. Semel tortus, si nihil est fassus iterum torqueri non debet, nisi nova criminis iudicia superveniant : quia per torturam priora elisit. Si verò crimen in tortura fassus, extra eam revocet coram Iudice, repeti tortura potest : tum quia iudicia manent in suo vigore, tum ob inconstantiam. Si verò tertio tortus, ac confessus tertio retractet, absolvendus est : quia præsumendum est, vi tormentorum coactam fuisse confessionem, ideoque nullam. *Less. c. 17. d. 7.* Exciipiunt quidam si iudicia sint gravissima, quæ violentam præsumptionem pariunt, crimen malitiosè a reo negari. *Laym. l. c. V. Card. de Lug. d. 37. n. 157. Dian. t. 3. tr. 6. R. 16. et. 23. Trull. l. c.* Vide infra hic *d. 6. et 7.* An, quando, et quomodo Judex possit interrogare reum de complicitibus. Vide *Trull. l. 18. c. 1. d. 22.*

ARTICULUS IV.

Quid servandum Judici circa sententiam, et pœnam.

205. Quandoam Judex inferior possit pœnam relaxare, vel minuere ? Quid, si Judex sit supremus ? — 206. An possit Judex judicare in causa, ubi fuit Advocatus ? — 207. An possit damnare nocentem, qui juridicè est innocens ? — 208. Quid, si sciat innocentem, et probatus sit nocens ? — 209. Quid facere debeat Judex, si utrinque sententiæ sint probabiles ? — 210. Plura notanda super hac materia. — 211. An liceat Judici accipere munera à Litigantibus ? — 212. An peccent munera dantes Judici, vel ejus Ministris ? — 213. Quibus pœnis puniendus Judex ob munera iniquam ferens sententiam ? — 214. Ad quid teneatur Judex ferens injustam sententiam ? — 215. An sententia injusta obliget in conscientia ? — 216. Ad quid teneatur Judex, qui munera accepit ? — 217. Quid possint accipere Commissarii, sive Executores ?

205. — « RESP. 1. Judex debet judicare secundum leges. Unde inferior Judex ordinariè non potest pœnam relaxare, vel minuere, esiamsi actor consentiat, nisi aliquando ad bonum Reip.

» aliud necessarium esse diceret epikeia; vel nisi de privata tantum injuria actoris ageretur; *S. Th. 2. 2. q. 65. art. 5. Reg. l. 25. n. 634. Bon. etc. Trull. l. 8. c. 1. d. 12.* (Vel nisi justè interpretetur Judex voluntatem Superioris; Vel nisi adsit alia justa causa, v. g. si ex diminutione pœnæ speretur correctio: Vel si reus sponte fateatur crimen, etc. Vide *Salm. Appen. de Offic. c. 1. n. 31.*) *

» « Dixi, inferior; quia supremus ob justam causam » (*Putà, si reus sit benemeritus, vel sit occasio publicæ latitiæ, etc.* (*Excipe, si reus sit nocivus Reipublicæ*) *S. Thom. Suar. Sanch. cum Salm. ibid. n. 29.*) * id potest : sine tamen causa graviter peccaret, secundum *Caj.* verbo *Judex*, quia amaret delinquentes, et concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Judicem pro liberatione rei? Vide *Bon. l. c. Trull. l. c.* (*Resp. maxime in iis, quæ Judex licite facere potest, Sol. Lugo, Trull. Salm. n. 32.*) * (*V. Not. VII, pag. 437.*)

206. — « Resp. 2. Si in aliqua causa fuit Advocatus, in eadem Judex esse, et sententiam ferre non potest, *l. eos in princ. C. de appell. et lib. præter de jurisd.* quia iudicium ejus habetur suspectum, propter affectum ad unam partem, ut ex communi DD. docet *Sanch. l. c. Consil. c. un. d. 26.* (*additque n. 3.* sententiam non fore validam, quod tamen alii negant, si sit Judex ordinarius) *C. de Lugo de just. d. 41. l. 1. n. 4.* Vide etiam *Dian. p. 3. t. 5. misc. R. 56.* ubi ex *Corduba* sentit talem Judicem in conscientia non peccare, si sine affectu secundum leges, altera parte inscia, judicet.

207. — « Resp. 3. Quem Judex privata scientia scit esse nocentem, si juridicè sit probatus innocens, non potest condemnare : quia judicat ut persona publica, ideoque sequi debet scientiam publicam, ac procedere secundum allegata et probata, præsertim in favorem ait *S. Th. 2. 2. qu. 67. Nav. cap. 25. Caj. Fill. Less. Bon. d. 10. q. 2. pag. 2.*

208. — « Resp. 4. Quem Judex privatim scit esse innocentem, si juridicè probatus sit nocens, tenetur omni modo liberare, si potest, v. g. impediendo accusationem, extrahendo iudicium, aperiendo carcerem (si sine majori malo potest), remittendo causam ad Superiorem : et si sic nihil efficiat, probabiliter quidem plurimi Doctores tenent eum *S. Th. l. cit.* (*Cum Sanch. Tamb. Vasq. et Salm. Tr. 25. de V. Præc. c. 1. n. 29.*) * ob rationem paulò ante datam, quòd possit condemnare : Verius tamen videtur contrarium, quòd cum aliis docent *Less. l. 2. c. 29. d. 10. Sa. verb. Judex. Petr. Nao. Fill. Bon. d. 10. q. 2. p. 2. n. 2. Tal. etc.* * « Idque valde probabile est, quia damnare innocentem est intrinsecè malum; sicut esset cogere mulierem ad convivendum cum eo, quem privatim scit Judex non esse suum maritum : » *Ita fuse Holzman. t. 1. p. 499. ex n. 668. cum Anacl. Less. lib. 2. cap. 29. n. 78. item Nao. Syloius, Ang. Panorm. Host. Malder. Corduba etc. apud Salm. l. c. n. 27.* (*V. Card. de Lug. d. 37. s. 14.*) quia directè occidere innocen-

tem est intrinsecè malum; ergo quomodocumque sciatur esse innocens, erit peccatum, *Less. l. c.* In causis tamen civilibus, et criminalibus minoribus, ubi tantùm agitur de pœnis pecuniariis, potest etiam Judex, secundùm hos Auctores, simpliciter procedere secundùm allegata, et probata, tum quia innocens per appellationem potest restitui in integrum; tum quia respublica habet potestatem in bonum suorum civium, quando bonum publicum id requirit, ut in hoc casu, ne forma publicorum judiciorum cum populi scandalo evertatur. * (*Cum Lugo, Less. Vica. Bann. Bon. ib. n. 28. Ambæ hæ sententiæ probabiles sunt.*) Vide *Laym. c. 2. n. 8. Less. dist. 10. Bonac. l. c. n. 4. 209.* — « Quæres I. Quid faciendum Judici, cum utrinque sunt sententiæ probabiles in quæstione juris, v. g. an ex testamento minùs solemnè debeatur hæreditas?

« Resp. Debet ferre sententiam secundùm opinionem de jure probabiliorem, saltem si sit Judex supremus. Neque tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum satisfacere conscientiæ, si causam adjudicet defendenti se probabiliter, licet altera probabilius. Ratio est, quia Judex est constitutus, ut secundùm merita causæ, et sententiam, quæ ei maximè videtur rationi consona, causam decidat, quia alioquin esset acceptor personarum.

« Dixi, si supremus sit: quia, si sententia aliqua communiter sit accepta in Tribunali superiore, Judex inferior videtur secundùm eam posse judicare, licet minùs probabilem: quia videt probabiliorem cum honoris sui præjudicio revocandam in superiore Tribunali. *l. 1. t. 1. c. 5. §. 3. n. 16. ex Sylv. Vasq. etc. Vid. tamen C. de Lugo. d. 37. s. 10.* »

210. — Adverte hîc Prop. 2. damnatam ab Innoc. XI quæ dicebat: « Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem. » Ratio damnationis est, quia Judex à Republica cum hoc pacto constituitur, ut unicuique jus suum tribuat, et quidem jus majus habet is, cui probabilior opinio favet.

Sed notant DD. I. Quòd attendenda est illa opinio, quæ probabilior est secundùm allegata et probata. Hinc dicunt non posse Judicem aperire alteri parti, quòd ipsa posset pro se allegare: quia hoc esset agere munus Advocati, quòd Judici non licet. Ita *Salm. App. de Offic. c. 1. n. 40. cum Vasq. Suar. Pal. contra Dicast.* Notant II. Propositionem damnatam loqui præcisè de sententia, quare dicunt, ex illa non vetari Judici opinionem minùs probabilem sequi quoad actus, prout examinare testes, etc. sententiam præcedentes. *Salm. ibid. cum Tap. et aliis cit.*

Quæritur autem hîc I. An in causis civilibus parè probabilitatis possit Judex ferre sententiam pro parte, pro qua maluerit? In æquali probabilitate facti si jus æquè faveat partibus, communiter dicunt DD. tunc omnino rem esse dividendam. Ita *Lugo de Just. D. 37. n. 115. Sanch. de Matr. l. 2. D. 41. n. 16. Pal. t. 1. tr. 1. D. 2. p. 10. n. 2. cum Suar. Con. Salon. Bon. etc. contra*

paucos. Dubium fit, quando sub opinione est, cui partium jus magis faveat? Prima sententia tenet in eo casu posse Judicem rem adjudicare cui voluerit, quia cum utraque pars tunc habeat juxta diversas DD. probabiles sententias integrum jus ad rem, bene poterit Judex uni ex iis sententiis se conformare, et tunc nullam alteri parti injuriam infert. Ita *Lugo l. c. Sanchez num. 45. cum Sot. Valent. Salas, Led. Metin. item Palaus, qui n. 5. vocat communem (sed immeritò, ut videbimus.) Secunda verò sententia, quam probabiliorem putant Salmant. tr. 29. c. 1. n. 42. cum Suar. Cann. Conc. Fill. Prado, Sayr. etc. et rectius omnino tenendam censet Ronc. tr. 15. Qu. 2. c. 1. q. 9. et Anacl. tr. 1. D. 3. §. 3. n. 62. docet adhuc in eo casu rem esse dividendam. Ratio, quia Judex non est rerum dominus, sed distributor juxta jura partium, et ideo, si jura sunt æqualia, æqualiter inter eas rem dividere debet.*

Quoniam tamen jus cæteris paribus magis favet possessori, propterea excipitur I. Si eo casu, quo probationes sunt æquales, vel utrinque adsint opiniones æquè probabiles, una pars bona fide possideat; tunc enim ipsi favendum, ut rectè aiunt *Pal. l. c. Salm. n. 44. et Sporer de Conc. 1. n. 69. et probatur ex c. Litteris de Probat.* Ubi dicitur quòd, si ambarum partium testes sint æquè idonei, possessoris testes præferuntur. Excipitur II. Si agatur de causis matrimonii, dotis, viduæ, pupilli, et aliis causis piis, nam tunc pro iis judicandum, cum jura sunt æqualia, etiamsi sint actores, etc. *Fin. de Sent. et re jud. Secus, verò, si pars opposita jus potius habeat, ex lib. Si pars, ff. de Ineff. Test.* Excipitur III. Si agitur de causis criminalibus maximè capitalibus quia tunc omnino judicandum pro reo, etiamsi pro ipso stet opinio minùs probabilis. Ratio, quia nemo condemnandus, nisi constet de ejus crimine, ex lib. Si absentem, ff. de Pœnis, et lib. Sciant. S. de Prob. ubi ad proferendam sententiam sanguinis probationes debent esse luce clariore. Et hanc fuisse mentem Pontificis, cum prædictam Prop. 2. damnavit, dicunt *Lamb. Filguer. et alii apud Salm. n. 45.*

Quæres II. An in causis civilibus debeat Judex judicare contra legitimum possessorem, si Actori faveat opinio probabilior? Certum est 1. quòd si rationes sint æquales, judicandum pro legitimo possessore, ut probat *Sanch. de matr. l. 2. D. 42. n. 12. cum Soto, Cov. Sylv. Mol. et aliis innumeris, reg. 65. de Reg. jur. in 6. ubi dicitur: In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis.* Ratio, quia licet in dubio jus sit æquale quoad proprietatem, potius tamen est jus possidentis, qui certus est juris possidendi. Certum est 2. quòd in dubio possessionis et proprietatis judicandum est pro eo qui habet rationes probabiliores; id patet ex prop. 2. damnata ab Innoc. XI quæ dicebat: « Probabiliter existimo juxta » dicare juxta opinionem etiam minùs probabilem. » Ratio, quia Judex est constitutus à Republica, ut unicuique jus suum reddat secundùm merita causæ; unde ipse debet rem adjudicare ei qui pro se jus potius habeat. Vide *Sanch. Dec. l. 1. c. 9. n. 47. Lugo D. 37. n.*

106. et *Salm. tit. 29. c. 1. n. 39.* Dubium fit, si pro Actore sint rationes probabiliores, pro quo tunc judicandum? *Tamb. Dec. l. 1. c. 3. §. 4. n. 6.* respondet eo casu judicem teneri rem adjudicare Actori ob eandem rationem mox allegatam, quia jus possessionis praevalet in pari causa, non autem in causa minus probabilis *Cardinalis autem de Lugo de Just. D. 16. n. 99.* dicit quod iudex non tenetur, sed potest pro actore ferre sententiam, eò quod potest sequi opinionem probabilem, nempe quod Actor, rationes pro se probabiliores adducendo, satis jus suum probet. Alii verò communiter, ut *Cardenas 1. Crisi D. 16. c. 9. n. 156. et 192. cum Diana, etc. et in dicta. Prop. 2. Diss. c. 3. 4. n. 33. et 59. item Croix l. 4. n. 1485. Elbel. l. 1. pag. 70. n. 198. Holzm. l. 1. p. 37. n. 172.* et alius doctus Scriptor neotericus, qui (cum *Filiguera* in eadem *Prop. 2.*) hanc sententiam vocat communem, satis probabiliter tenent, quod Iudex non potest Reum legitime possidentem, re exspoliare, si pro ipso stent rationes probabiles, etiamsi pro Actore stent probabiliores. Ratio, quia possessio dat jus certum possidenti ad rem retinendam, donec constet de jure alterius, ut loquitur *Roncaglia*, dicens: «Tutulus possessionis ex communi Theologorum sententia elidit rationes probabiliores.» Idque dicit *Cardenas. l. c. n. 143.* probari auctoritate communissima Doctorum cum *Bartholo, Innoc. Abb. Jason, Felin* etc. et pluribus textibus. Unde doctissimus *Cardinalis Sfondratus in Reg. Sac. lib. 1. §. 20. n. 11.* scripsit, non esse procedendum contra possessionem, nisi ex certitudine. Cum enim jus possessionis sit jus certum, non potest elidi nisi ab alio jure certo Actoris, et jam probato. Nequit autem dici Actor jus suum probare, qui rationes probabiliores, non autem convincentes, adducit contra possessorem, qui probabile jus habet. Huic sententiae se adjungit *Bon. de Rest. D. 1. q. 2. p. 2. n. 2.* ubi loquens de obligatione restitutionis, dicit quod possessor habens pro se rationem probabilem non tenetur ad ullam restitutionem, etiamsi jus alterius ipsi videatur probabilius, has rationes adducens. «Tum quia in foro externo non obligaretur ad ullam restitutionem, ergo nec obligandus est in foro conscientiae, cum idem esse debeat iudicium fori interni et externi; quando forum exterius non nititur falsa praesumptione; tum quia possessio certa praevalet rationibus inducentibus in partem oppositam, sed non generantibus assensum.» Ergo ut certum habet hic Auctor, quod etiamsi Actor habet pro se rationes probabiliores, sed non convincentes, possessor non est iudicio exspoliandus re possessa. Nec obstat textus supra oppositus: «In pari causa potior est conditio possidentis.» Ergo (ut ait *Tamb.*) non est potior in causa non pari. Nam responderi potest, quod ex textu illo non necessario inferitur, quod sententia ferenda sit pro Actore habente rationes probabiliores contra possessorem legitimum, qui pro se rationem probabilem habet, hoc enim casu potius attendi debet illa alia Regula Juris 11. nimirum; *Cum sunt partium jura obscura, potius fovendum est Reo, quam Actori.*

Dixi possessorem legitimum, quia alioquin (ut supra diximus) si possessio non esset certa, aut non certè legitima, tunc Iudex debet jus dicere secundum opinionem probabiliorum de proprietate, ut omnes docent cum ipso *Carden. loc. cit. in d. Prop. 2.* Et ideo iudices communiter res adjudicant habentibus jus probabilius, quia in foro externo difficulter, bona fides possessoris probari potest.

211. — Quæritur III. An sit licitum iudici accipere aliqua munera à litigantibus? Certum est non licere accipere munera magna, quæ vocantur *sportulas*, scilicet pecunias, vestes, et alias res pretiosas. Dubium est, an liceat accipere munera parva quæ vocantur *xenia*, id est esculenta et poculenta? Affirmant *Azor. Cajet. Sylvest. Angel. et Menoch. apud Salm. c. 1. n. 73. 74. et 80. ex lib. Solet §. Non verò, ff. de Off. Procur. ubi dicitur, nomine munerum, non venire xenia. Probant insuper ex c. Statutum §. insup. de Rescript. in 6.* ubi Bon. VIII sic ait: «Insuper, ut gratis... Judicium... procedat, nullum munus... (nisi forsitan esculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus, vel nisi, cum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas,) recipere ab iisdem partibus quacumque litercumque præsumat.» Verumtamen contradicunt *Salm. n. 79. et 80. cum Navar. Sot. Cord. et aliis* et aiunt prædictam *l. Solet.* correctam fuisse ex §. *Scriptum. 2. Auth. et S. Auth. Jurjurandum, etc.* Textum autem in §. *Insuper* ut supra, aiunt loqui tantum de Iudice Delegato Apostolico, non de aliis ut constat ex *c. Cum ab omni. De Vita, et honest. Cler. et c. Romana de Censuris in 6.* Excipi tantum dicunt Episcopum dum visitat Diocesim, aut Ecclesiam consecrat, qui tantum expensas victus moderatas accipere potest, ex *c. Romana. §. Procuraciones. De Cens. in 6.* Vide *Salm. n. 68.* His verò non obstantibus, primam sententiam cum *Glossa in cit. §. Insuper* nescimus reprobare, dummodo esculenta illa à Iudice nec directè, nec indirectè postulentur; nescimus enim agnoscere, in quo differant Iudices delegati ab aliis. Sicut autem (ait præfata *Glossa*) non reputatur simonia: si Prælati Regularis gratis aliquid recipit ab eo, qui petit Religionem ingredi, ut habetur in *Cap. Dilectus 30. de Simon. in fin.* cum nequeat supponi Prælatum propter aliquid tenue donum gratis oblatum admissionem ad Religionem vendere velle; ita nec supponi potest ob simile munus Iudicem velle injustam ferre sententiam.

212. — Quæritur IV. Utrum peccet, qui munera dat Iudici aut ejus ministris? Distingue, si det sine justa causa, siquidem peccat, cooperando injustæ receptioni; Secus, si cum causa, nempe ad redimendam injustam vexationem; modò periculum sit probabile, quod alias manifesta injustitia sibi inferretur; tunc enim hæc non est corruptio, sed cautio, ut jus suum sibi tribuatur. Ita communiter *Sanch. Cons. l. 3. c. un. D. 3. n. 3. Lugo D. 3. n. 136. Mol. Cord. Pal. etc. ac Salm. c. 1. n. 89.* contra *Ledesm.*

etc. *ib. n. 90.* Nec obstant huic Leges prohibentes, nam Leges intendunt vitare, ne dantes muneribus Judices corrumpant, non autem ut justam sententiam obtineant. Notandum autem, quod dans munera posset post sententiam repetere, in judicio, quod dedit, et Judex certe ante sententiam illud restituere tenetur, ex *c. Non sane 14. q. 5.*

213.— Notandum denique, quod Judex sæcularis baratriam committens (id est pecunia corruptus iniquam ferens sententiam) ex legibus dignitate privatur, inhabilis redditur ad amplius judicandum, et relegatione punitur: insuper reputatur infamis, et tenetur restituere triplum pro pœna, et omnia damna parti læsæ. Hoc in causa civili. Sed in causa criminali, ubi innocentem damnasset ad mortem, capitis pœna mulctatur. Judex autem Ecclesiasticus suspenditur ab Officio per annum, et potest alia pœna puniri. Vide *Salm. c. 1. n. 94.* Corruptens autem judicem, ut iniquam sententiam proferat, punitur eadem pœna, qua judex ut supra. Ita communiter DD. cum *Sanch. de Matr. l. 1. D. 54. n. 1.* Addunt *Farinac. et Menoch.* quod corruptens amittit etiam actionem ad datum repetendum. Dantes autem, aut recipientes pro obtinenda gratia, aut justitia apud Sedem Apostolicam incurrunt præterea excommunicationem ipso facto reservatam, et accipientes ad restitutionem tenentur; atque Clerici omni Officio, aut Beneficio privantur. Vide *Salm. l. c. n. 88. (V. N. VIII, p. 347.)*

« Resp. 2. Si opiniones oppositæ æquè probabiles videantur, non licebit uni eorum adjudicare totum pro suo arbitrio, cum uterque æquale jus habeat, sed suadebit compositionem: imò etiam imperabit, in casu nimis intricato (aliàs enim non licet); vel uni dimidium, et alteri alterum dimidium juris, aut rei, de qua lis est, adjudicabit, memor interim axiomatis, quod, si partium jura sint obscura, potius favendum sit reo, quam actori. *ib. Bon. de peccatis. d. 2. q. 4. p. 9.*

214.— « Quæres 2. Ad quid teneatur judex, qui sententiam injustam tulit?

« Resp. Si dolo, (vel ut dixi *d. 1. art. 1.*) magna imperitia id fecit, litem fecit suam, id est damnum partis læsæ in se tulit, cui tenetur restituere. *Bon. d. 19. qu. 2. p. 4. ex S. Th. etc.* Vide supra num. 195.

« Resp. 2. Si alioqui dignus suo munere (tametsi id petens impetraverit, aliis dignioribus neglectis) per oblivionem, ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conscientia ad restitutionem ex propriis, cum injuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali sententia acceperit, vel potius (secundum alios) cum culpam theologiam non commiserit; debet tamen revocare sententiam, si potest sine gravi incommodo. *Laym. lib. 3. t. 6. c. 2. n. 11.*

215.— « Quæres 3. An sententia judicis injusta obliget in foro conscientie?

« Resp. Sententia injusta ex natura rei, aut ex omissione ordinis juris simpliciter necessarij, sive feratur per falsò allegata, et

» probata, sive ex Judicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientie; manetque parti læsæ, tametsi non appellet, jus suum, licebitque, si absque scandalo possit, recuperare bona. » *S. Th. Sayr. Bonac. d. 10. q. 2. p. 4. Trull. lib. 8. c. 1. d. 7.* Ratio est, quia sententia eatenus obligat in conscientia, quatenus habet rationem judicii, hoc est, ut est determinatio juris, et definitio justitiae.

« Dixi, in foro conscientie: quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quam probatio juridica spectatur, sententia prolata servanda est, ad evitanda scandala, et incommoda, neque elapso termino (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege sic statuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, ut litium sit finis. *Trull. l. 8. c. 4. d. 7. ex Sayr. etc.*

Unde resolves:

« 1. Is, cujus bona per sententiam manifestè injustam adjudicata sunt alteri, potest (nisi alter justè præscripserit) per occultam compensationem ea recipere: quia recuperat jus suum. *ib.*

« 2. Qui sciens per injustam sententiam mala fide accepit bona, tenetur ea semper restituere, neque unquam præscribere potest, quia sunt aliena, et possessor malæ fidei nunquam præscribit: imò tenetur expensas restituere, et compensare damna, etiamsi pars læsa non appellaverit, cum non renuntiet ideo juri suo.

« 3. Qui bona fide rem postulavit à judice, et bona fide accipit intelligitque ante tempus præscriptionis finitum, fuisse sententiam injustam, tenetur eam, non tamen expensas restituere. Si verò possedit rem bona fide, tempore ad præscribendum necessario, non tenetur restituere, quia legitime præscripsit. » *Salon. Sayr. Trull. l. c.*

216.— « Quæres 4. Quid liceat Judici circa munera? Respond. 1. Etsi à partibus munera liberalia accipiens aliquando peccet, vel ob scandalum, vel ob periculum pervertendi justitiam, acceptorum tamen dominium comparat, spectato jure naturæ. (Hoc est commune, et certum, *Salm. de Resp. c. 1. n. 109.*)

« Resp. 2. Etsi lex positiva munerum acceptionem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad restitutionem ante sententiam Judicis, nisi lex exprimat, quod non illicita tantum, sed etiam invalida sit acceptio. » Vide *Bon. in 8. pr. q. 2. p. 8. Laym. l. 3. tr. 4. c. 4. n. 9. et 10.*

Quæritur hæc, an Judex teneatur restituere accepta ante sententiam Judicis? Prima opinio, quam tenent *Sotus l. 4. q. 7. art. 1. ad 2. et Tapia, Cord. Rodrig. Arag. etc. apud Salm. tr. 13. c. 1. n. 172.* affirmat, ex *leg. Jurisgentium. D. de Pactis, leg. Si Plagii D. de Verb. oblig. etc.* ubi tales conventiones nullæ declarantur. Et favet huic sententiæ *D. Th. qui 2. 2. q. 62. art. 5.*

ad 2. dicit: « Et quia etiam ille, qui accipit, contra legem accipit, non debet sibi retinere. » *Secunda* verò opinio negat, et hanc tenent *Lugo D. 18. d. 54. Less. l. 2. c. 14. n. 54. et S. Antonin. Pal. Bon. Nao. Azor. Trull. et alii apud Salm. n. 170.* qui æquè probabilem vocant. Ratio, quia hæc restitutio non debetur de jure naturæ, juxta dicta *libro. 3. numero 712.* Nec de jure positivo, quia leges præfatæ, et aliæ vel intelliguntur pro foro tantum externo, vel de restitutione, in pœnam criminis, pro qua semper requiritur sententia, etsi non inflictiua pœnæ, saltem declaratoria criminis. Utraque sententia est satis probabilis.

« *Resp. 3.* Si Judex injustè extorqueat munera, nolens facere quod justum est, et debet, nisi ea dentur, tenetur restituere: ut etiam, si quid datum sit ad redimendam vexationem, v. g. ne injustè faveat parti adversæ, ne causam nimis differat. » Quamquam hoc casu interdum præsumi possit, datorem remittere obligationem restituendi. » *Laym. l. c. ex. Gob. et Reb. etc.*

Certum est igitur, et commune inter DD. quòd quicumque accipit aliquid, ut faciat, aut omittat id quod ex justitia facere, vel omittere tenebatur, acceptum restituere debet. Ita *S. Th. Pal. Lug. Bon. etc. cum Salm. de Rest. cap. 1. n. 177.* Dixi ex justitia, nam qui non tenetur ad aliquid ex justitia, sed ex charitate, aut alia virtute, bene potest pro eo pretium accipere, quandoquidem quod promittit, est pretio æstimabile, ut rectè censent *Sot. Bon. Lugo D. 18. n. 67. atque Salm. de Rest. c. 1. n. 185.* contra *Less. Trull. etc. ib.* Judex igitur, qui ex justitia tenetur justas ferre sententias, certè restituere tenetur pretium acceptum pro justa sententia ferenda; Et hoc etiamsi acceperit, non ab una ex partibus, sed ab extraneo, puta illius amico, familiari, ut verius sentiunt *Lugo D. 37. n. 125. Tap. Reb. et Salm. d. c. 1. n. 183.* contra *Sot. Bann. Led. Dic. Vill. ex. c. ib.* An autem Judex teneatur restituere acceptum pro ferenda injusta sententia? Vide dicta *l. 3. n. 712.*

Sed hinc quæritur, an, cum justitia est dubia, sive paris probabilitatis, ita ut Judex possit ferre sententiam pro parte, pro qua maluerit (juxta opinionem aliquorum quos retulimus *n. 210.* Quæritur autem; quam verò opinionem ut probabilem non admisimus), teneatur Judex restituere quod accepit ab una ex partibus, ut pro ea sententiam proferret? Certum est talem exceptionem esse illicitam ex *Propos. 26.* damnata ab *Alex. VII* quæ dicebat: « Quando litigantes pro se habent opiniones æquè probabiles potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia, » in favorem unius præ alio. » Sed *prima* sententia negat exceptionem esse invalidam de jure naturali, quia Judex accipit, ut faciat id, ad quod ex justitia non tenebatur. Ita *Less. lib. 2. c. 14. n. 64.* et probabilem vocant *Trull. Fagund. etc.* Et ideo dicunt, si non adsit lex particularis, non deberi restitutionem. *Secunda* sententia verò, cui subscribo, contradicit: quia Judex, semper ac sententiam fert, exercet actum, ad quem ex justitia tenetur. Nihil igitur accipere potest pro sententia, quam profert, cum ad

id ex justitia teneatur. Ita *Dian. Pal. Mol. Coop. cum Salm. de Rest. cap. 1. n. 181.*

217. — Circa autem stipendium Commissarii, seu Executoris, quæritur, an si Commissarius mittitur ad plures executiones faciendas, possit à singulis debitoribus integrum stipendium diarium exigere? Affirmant *Lugo disp. 37. n. 138. et Less. lib. 2. c. 24. n. 28.* eodem modo, quo quis locans operam suam alicubi pro alicujus negotio, tantundem ab alio pro alio negotio posset exigere. Sed negant *Sanch. Cons. l. 3. c. unic. d. 23. Tann. Dian. etc. cum Salm. de Offic. c. 1. n. 96.* qui verius dicunt omnino tenendum oppositum, quia, ut aiunt, salarium diurnum non datur Commissario pro numero Executionum, sed pro opere cujusque diei, ideo solum salarium ordinarium exigere potest et aliquid amplius quidem, si labor ob numerum Executionum sit extraordinarius, ut bene notant *Salm. n. 96. cum aliis.*

Certum autem videtur cum *Sanch. l. c. D. 24. n. 1. Arag. Salon. Sot. ac Salm. n. 98. et 99.* non posse Judicem dividere stipendium cum Executore (et tantò minus posse Executorem dividere cum alio, ut dicunt; sed hoc non placet): quia Judex de Officio tenetur eligere Commissarium; idcirco pro tali electione nullum pretium recipere potest.

DUBIUM III.

Quid sit officium Advocati.

218. Quæ requirantur in Advocato? — **219.** Quibus prohibeatur Officium Advocati exercere? — **220.** Quid licitum sit Advocato? — **221.** Quos pauperes teneatur Advocatus tueri? — **222.** An possit Advocatus tueri causam minus probabilem? — **223.** Quando Advocatus teneatur ad restitutionem? — **224.** An liceat Advocato convenire de pretio, incepta lite? An de quota litis? — **225.** Plura notanda circa Advocati Salarium. — **226.** Quando peccet Advocatus contra suum officium?

218. — SUPPONO secundum omnes, in Advocato quatuor requiri, scilicet scientiam convenientem, justitiam causæ, fidelitatem et pretium justum: quod si taxatum est, non licet ultra hoc accipere: ubi non est taxatum, sufficit justum naturale, ut vide apud *Bon.*

219. — Sed ante omnia notandum est, vetitum esse munus Advocati exercere impotentibus, infamibus, item Monachis, nisi interveniat utilitas Monasterii, et licentia Prælati, ex *c. Ex parte. De Postulando.* Item Sacerdotibus, sive in foro laicali, sive Ecclesiastico, ex *c. ex Sacerdotibus. Ne Cler. vel. Mon.* Nisi sit causa propria, vel propriæ Ecclesiæ, vel pauperum, vel consanguineorum infra 4. gradum, modò isti alium Advocatum ita idoneum non inveniant. In causa tamen criminali non licet unquam Sacerdotibus advocare coram Judice sæculari, *Sanch. Sylo. etc. cum Salm. de Offic. c. 4. n. 5.* Idem dicitur de Clericis in Sacris con-

ad 2. dicit: « Et quia etiam ille, qui accipit, contra legem accipit, » non debet sibi retinere. » *Secunda* verò opinio negat, et hanc tenent *Lugo D. 18. d. 54. Less. l. 2. c. 14. n. 54. et S. Antonin. Pal. Bon. Nao. Azor. Trull. et alii apud Salm. n. 170.* qui æquè probabilem vocant. Ratio, quia hæc restitutio non debetur de jure naturæ, juxta dicta *libro. 3. numero 712.* Nec de jure positivo, quia leges præfatæ, et aliæ vel intelliguntur pro foro tantum externo, vel de restitutione, in pœnam criminis, pro qua semper requiritur sententia, etsi non inflictiua pœnæ, saltem declaratoria criminis. Utraque sententia est satis probabilis.

« *Resp. 3.* Si Judex injustè extorqueat munera, nolens facere » quod justum est, et debet, nisi ea dentur, tenetur restituere: » ut etiam, si quid datum sit ad redimendam vexationem, v. g. » ne injustè faueat parti adversæ, ne causam nimis differat. » Quamquam hoc casu interdum præsumi possit, datorem remittere obligationem restituendi. » *Laym. l. c. ex. Gob. et Reb. etc.*

Certum est igitur, et commune inter DD. quòd quicumque accipit aliquid, ut faciat, aut omittat id quod ex justitia facere, vel omittere tenebatur, acceptum restituere debet. Ita *S. Th. Pal. Lug. Bon. etc. cum Salm. de Rest. cap. 1. n. 177.* Dixi ex justitia, nam qui non tenetur ad aliquid ex justitia, sed ex charitate, aut alia virtute, bene potest pro eo pretium accipere, quandoquidem quod promittit, est pretio æstimabile, ut rectè censent *Sot. Bon. Lugo D. 18. n. 67. atque Salm. de Rest. c. 1. n. 185.* contra *Less. Trull. etc. ib.* Judex igitur, qui ex justitia tenetur justas ferre sententias, certè restituere tenetur pretium acceptum pro justa sententia ferenda; Et hoc etiamsi acceperit, non ab una ex partibus, sed ab extraneo, puta illius amico, familiari, ut verius sentiunt *Lugo D. 37. n. 125. Tap. Reb. et Salm. d. c. 1. n. 183.* contra *Sot. Bann. Led. Dic. Vill. ex. c. ib.* An autem Judex teneatur restituere acceptum pro ferenda injusta sententia? Vide dicta *l. 3. n. 712.*

Sed hinc quæritur, an, cum justitia est dubia, sive parè probabilitatis, ita ut Judex possit ferre sententiam pro parte, pro qua maluerit (juxta opinionem aliquorum quos retulimus *n. 210.* *Quæritur autem;* quam verò opinionem ut probabilem non admisimus), teneatur Judex restituere quod accepit ab una ex partibus, ut pro ea sententiam proferret? Certum est talem exceptionem esse illicitam ex *Propos. 26.* damnata ab *Alex. VII* quæ dicebat: « Quando litigantes pro se habent opiniones æquè probabiles potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia, » in favorem unius præ alio. » Sed *prima* sententia negat exceptionem esse invalidam de jure naturali, quia Judex accipit, ut faciat id, ad quod ex justitia non tenebatur. Ita *Less. lib. 2. c. 14. n. 64.* et probabilem vocant *Trull. Fagund. etc.* Et ideo dicunt, si non adsit lex particularis, non deberi restitutionem. *Secunda* sententia verò, cui subscribo, contradicit: quia Judex, semper ac sententiam fert, exercet actum, ad quem ex justitia tenetur. Nihil igitur accipere potest pro sententia, quam profert, cum ad

id ex justitia teneatur. Ita *Dian. Pal. Mol. Coop. cum Salm. de Rest. cap. 1. n. 181.*

217. — Circa autem stipendium Commissarii, seu Executoris, quæritur, an si Commissarius mittitur ad plures executiones faciendas, possit à singulis debitoribus integrum stipendium diarium exigere? Affirmant *Lugo disp. 37. n. 138. et Less. lib. 2. c. 24. n. 28.* eodem modo, quo quis locans operam suam alicubi pro alicujus negotio, tantundem ab alio pro alio negotio posset exigere. Sed negant *Sanch. Cons. l. 3. c. unic. d. 23. Tann. Dian. etc. cum Salm. de Offic. c. 1. n. 96.* qui verius dicunt omnino tenendum oppositum, quia, ut aiunt, salarium diurnum non datur Commissario pro numero Executionum, sed pro opere cujusque diei, ideo solum salarium ordinarium exigere potest et aliquid amplius quidem, si labor ob numerum Executionum sit extraordinarius, ut bene notant *Salm. n. 96. cum aliis.*

Certum autem videtur cum *Sanch. l. c. D. 24. n. 1. Arag. Salon. Sot. ac Salm. n. 98. et 99.* non posse Judicem dividere stipendium cum Executore (et tantò minus posse Executorem dividere cum alio, ut dicunt; sed hoc non placet): quia Judex de Officio tenetur eligere Commissarium; idcirco pro tali electione nullum pretium recipere potest.

DUBIUM III.

Quid sit officium Advocati.

218. Quæ requirantur in Advocato? — **219.** Quibus prohibeatur Officium Advocati exercere? — **220.** Quid licitum sit Advocato? — **221.** Quos pauperes teneatur Advocatus tueri? — **222.** An possit Advocatus tueri causam minus probabilem? — **223.** Quando Advocatus teneatur ad restitutionem? — **224.** An liceat Advocato convenire de pretio, incepta lite? An de quota litis? — **225.** Plura notanda circa Advocati Salarium. — **226.** Quando peccet Advocatus contra suum officium?

218. — SUPPONO secundum omnes, in Advocato quatuor requiri, scilicet scientiam convenientem, justitiam causæ, fidelitatem et pretium justum: quod si taxatum est, non licet ultra hoc accipere: ubi non est taxatum, sufficit justum naturale, ut vide apud *Bon.*

219. — Sed ante omnia notandum est, vetitum esse munus Advocati exercere impotentibus, infamibus, item Monachis, nisi interveniat utilitas Monasterii, et licentia Prælati, ex *c. Ex parte. De Postulando.* Item Sacerdotibus, sive in foro laicali, sive Ecclesiastico, ex *c. ex Sacerdotibus. Ne Cler. vel. Mon.* Nisi sit causa propria, vel propriæ Ecclesiæ, vel pauperum, vel consanguineorum infra 4. gradum, modò isti alium Advocatum ita idoneum non inveniant. In causa tamen criminali non licet unquam Sacerdotibus advocare coram Judice sæculari, *Sanch. Sylo. etc. cum Salm. de Offic. c. 4. n. 5.* Idem dicitur de Clericis in Sacris con-

titutis, sive in Minoribus si sint Beneficiati, nisi careant patrimonio sufficienti ad victum, ut *Sanch. c. 1. d. 4. n. 7. Panor. Lancell. Sylo. et Salm. n. 7. et 8.* Si quis autem ex his semel, vel his causas advocaret contra prohibitionem, non peccaret graviter; Secus, si ex professo, ut *Sanch. etc. cum Salm. num. 10.*

Sed notandum I. ex communi sententia non esse vetitum Clericis non Sacerdotibus advocare pro negotiis Ecclesiasticis (ratione vel personæ vel rei Ecclesiæ) in quocumque foro. Ita iidem *A. A. ibid. n. 7.* Et constat ex *cap. 1. de Postulat. n. 2.* ubi Clericis tantum prohibetur advocare in foro laicali pro causis sæcularibus. Notandum II. quod Clerici in Minoribus sine Beneficio, possunt quascumque causas civiles in quolibet foro advocare. An verò possint in causa criminali? Aff. alii apud *Salm. n. 9.* Sed tutius negandum ex *c. 9. Ne Cler. etc. et c. 1. Dist. 51.* Probabiliter tamen licet Reum tueri, ut *Sanch. l. 6. c. 7. d. 3. cum Nao.* cum textus loquantur de tuendo Actore.

220. — « Resp. 1. Non potest sub gravi peccato suscipere causam quam scit esse injustam: ex causis autem civilibus, in utramque partem probabilibus, et dubiis potest utramvis, etiam minus probabilem tueri: dummodo cliens de minore probabilitate moneatur. *Vasq. Salas, C. de Lugo, Dian. t. 4. p. 2. R. 4.* Quia utraque pars habet jus proferendi suas rationes in iudicio: ergo etiam advocatus patrocinandi; neque semper est verius quod videtur probabilius: et forte aliud erit iudicium Iudicis: *Bon. de pecc. d. 2. q. 4. p. 9. et supra l. 1. c. 2. d. 2. et in Præcepta d. 10. q. 3. p. 4.*

« Dixi, civilibus; quia in causa criminali dubia non licet tueri partes actoris, qui in tali casu graviter peccat contra reum, ergo etiam advocatus. *Fill. l. 40. c. 1.* Neque quando actor contra possessorem agens scit, se nihil posse evincere, sed rem mansuram semper dubiam; quia tunc injuste vexatur possessor: pro quo tandem iudex debet iudicare, ut vide *Cardinal. de Lugo de just. d. 41. n. 7. Salas in t. 1. 2. d. 1. sect. ult. num. 108.*

« Resp. 2. In causa criminali potest reum etiam sententiam defendere, ut mortem, aliamve pœnam evadat, quia reus non tenetur ad pœnam, nisi convictus, ergo potest per se, vel alium, eam avertere, donec convincatur. *Bonac. d. 10. q. 3. p. 4. n. 7.*

221. — « Resp. 3. Advocatus tenetur pauperibus in extrema » (*Etiã cum suo incommodo gravi (non autem gravissimo)*, ut *S. Thom. 2. 2. qu. 71. art. 1. quando non apparet in promptu, quomodo possit pauperi aliter subveniri, item Sanch. Paul. et Salm. de offic. c. 4. n. 20. et 21. communiter,*) » vel gravi necessitate gratis patrocinari: sine notabili tamen suo incommodo. Ratio est lex charitatis. *Nao. Cajet. Less. Fill. Bonac. l. c.*

« (An autem in necessitate grati teneatur pauperes tueri sub mortali? Negant *Nao. et Caj. Sed verius affirmant Sotus, Val. Tol. et. cum. Salm. ib. n. 25.* quando Advocatus superfluum habet suo statui. Tenetur etiam Advocatus causas pauperum advocare in necessitatibus communibus: Sufficit tamen, si ipse in hoc

» aliquid largiatur ex superfluis intellige temporis, et divitiarum.) »

222. — Magna est quæstio an possit Advocatus tueri causam minus probabilem. Quod possit tunc Reum tueri, commune est; Dicunt tamen *Val. Sylo. Marin. etc. apud Salm. de offic. c. 4. n. 37.* non posse cum opinione minus probabili defendere Actorem. Alii tamen communius cum *Bus. ut Lugo. D. 41. Sect. 1. num. 8. Sanch. Dec. 1. c. 9. num. 52. Azor. Vill. Lorca, etc.* indiscretè concedunt Advocatis tueri tam Actorem, quam Reum in causa minus probabili, quia, si potest quisque cum iure probabili litigare, potest etiam alius cum tueri, modo moneat suum Clientem de minori probabilitate suæ causæ. Utramque sententiam *Salm. n. 48. in fine* vocant satis probabilem, sed revera huic secundæ sententiæ adhærent, sicut et ego. Ratio, tum quia opinio minus probabilis decursu temporis potest probabilior evadere, tum quia multoties opinio, quæ advocato minus probabilis apparet, ipsa iudici videtur probabilior. Notat tamen I. *Lugo, Malder. Diana, et Lorca apud Salm. n. 36.* quod hoc currit, si probabilitas sit juris; nam, si sit facti, etiam in pari probabilitate (quia tunc omnino favendum est Reo) communiter dicunt non licere Advocato Actorem tueri. Notant II. *Salm. d. n. 35* cum *Lugo. l. c.* quod in causa paræ probabilitatis Juris commune est inter DD. licitum esse advocare sive pro Reo, sive Actore.

223. — « 1. Advocatus, qui sciens patrocinatur causæ injustæ » (*Sive qui culpabiliter ignorat causam esse injustam. Salm. d. c. 4. n. 23.*) » tenetur ad compensationem omnium damnorum inde consequentium. Unde parti contrariæ restituere debet ex peccato commissionis, quia fuit illi causa positiva damni (similiterque, si causam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude; quia intercedit injustitia ratione partis adversæ): clienti verò suo tenetur restituere ex peccato omissionis; quia ex officio tenetur monere ignorantem causæ injustitiam. Quod addo, quia si clienti constabat de causæ injustitia, non tenetur illi restituere. *Bonac. d. 10. q. 3. p. 4. Less. l. 2. c. 31. d. 8. Fill. Laym Tann. q. 4. d. 6. num. 127.*

« 2. Similiter peccare, et ad restitutionem teneri, quando defendit articulum justum causæ injustæ, ut sic adversarium vexet, impediatur, differatur, aut pervertatur, docet *Trull. l. 8. c. 5. dist. 3. ex. Cajet. Sayr. etc.* quia censetur defendere causam injustam.

« 3. Quando causa nihil fere habet probabilitatis, ita ut vix moraliter sit spes obtinendi, eò quod apud Iudices semper rejiciatur, regulariter non licet suscipere; tum quia facit, ut cliens sine fructu tempus et pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. *Card. Lugo de just. d. 41.* Quando autem cliens habet bonum jus in causa possessionis, non tamen in proprietate, an liceat advocato eum defendere in causa possessoria (dum de proprietate non agitur)? Quidam affirmant, negant alii. Vide *Fag. in p. 8. c. 47. n. 13. Mol. t. 1. tract. 2. d. 81. Card. de Lugo l. c. n. 30.*

Alii igitur dicunt licere Advocato talem Clientem defendere quia tunc solum permissivè cooperatur ad peccatum Clientis, cum eo casu exerceat munus consultoris apud Judicem. Sed verius contradicit *Lugo D. 41. n. 10. cum Mol. Fagund. Med. etc.* Ratio quia sicut peccat Clientis rem retinendo, sic Advocatus in tali retentione ei cooperando; Advocatus autem non se habeat ex parte Judicis, sed Clientis.

« 4. Advocatus, antequam patrocinium causæ suscipiat, tenetur examinare ejus æquitatem et probabilitatem, eamque clienti indicare sincerè: si enim falsa promissione, vel inani spe victoriæ, sumptibus involvat, tenetur ad restitutionem. *Bonac. de pecc. d. 2. q. 4. p. 9.* uti etsi qualitatem ac statum causæ, seu periculum ejus perdendæ indicare neglexerit, et cliens, eo cognito, litigaturus non fuisset. Quod si dubium sit an eo casu litem prosecuturus fuisset, neque id ulla diligentia cognosci possit, non teneri Advocatum ad damna resarcienda, docet *Barb. d. 4. c. 20.* quod melior sit conditio possidentis, dum de damno illato non constat.

« 5. Si clientis causam minus probabilem dicat esse omnino justam, tenetur de damno, si cliens, cognito causæ dubio, non fuisset litigaturus. *Bon. l. c.*

« 6. Si in progressu causæ iniquitatem videt, tenetur mox monere clientem, et suadere, ut desistat; alias ad restitutionem damnorum obligabitur; quia, cum stipendio sit conductus, tenetur ex justitia monere. *Tann. l. c.* Neque potest, vel ipse vel Judex suadere compositionem cum damno partis; quia compositio non habet locum nisi quando res est dubia. Si verò inducat ad transactionem, sine damno, deceptione, vi, et metu, non tenetur, quia nulli facit injuriam, *Val. Azor. Less. Laym. Bon. loc. cit.*

« 7. Non potest absolvi qui paratus est quasvis causas defendendas suscipere. *Sayr. l. 12. c. 23. n. 18.*

224. — « 8. Non licet cum cliente convenire de pretio, post inchoatam litem, sed vel ante cœptam, vel post finitam, ex *c. Infames, 3 q. 7.* quia cliens, postquam sua instrumenta ostendit, cogetur quolibet pretio stare, ne prodatur. (Si tamen Advocatus procedat sine dolo, et pretium sit justum, non peccat conveniendo de illo, etiam in medio litis, ita *Salm. d. c. 4. n. 57. cum Nav.*)

« Nec licet pacisci de parte aliquota, v. gr. dimidia, tertia vel quarta litis, pro pretio, si victoria obtigerit, quia id graviter prohibetur. *L. Sumptus, ff. de pactis, L. Item. C. de Procur. c. Arcentur. 3. qu. 7. L. qui, Cod. de post.* Ratio est, ne præbeatur occasio, per fas, et nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen casu non obligatur ad restitutionem, si justum pretium non excedat, et dolus, ac fraus absit. Vide *Sylo. v. Advocatus. Nav. c. 15. Fill. Laym. Bon. Sanch. lib. 5. consil. c. 7. d. 9. n. 3. et 7. C. de Lugo. l. c. (V. Not. IX, pag. 347.)*

225. — Notandum est I. quod Advocatus non potest exigere

pretium, quantum vult, sed debet exigere moderatè et respectivè ad gravitatem et difficultatem causæ, ad scientiam et dignitatem Advocati, atque usum Religionis. Si autem pretium sit taxatum à lege recepta, et non abrogata, illi standum; alias Advocatus, qui pretium notabiliter excedens recipit, peccat, et restituere tenetur. Vide *Salm. c. 4. n. 43 et 54.*

Notandum II, quod, si de pretio conveniatur, et Cliens deserat causam, Advocatus potest totum pretium petere, si per ipsum non stet quominus litem prosequatur; pari modo ac locans operam suam pro aliqua mercede, illam bene exigere potest, si per conductorem stat ne opera compleatur, ut ex *leg. Si uno, ff. de locat. Ita Salm. c. 4. num. 58. cum Sayr. Vide dicta lib. 3. num. 342. v. Peccant.* Hoc tamen intelligendum dico, si nulla supervenit justa causa litem deserendi; hæc enim conditio semper subintelligitur apposta in conventionem facta.

Notandum III. esse valde probabile, quod si Advocatus conveniat de salario cum aliquo per totum annum pro omnibus suis causis tuendis possit salarium exigere, etiamsi nulla lis in illo anno occurrat. Ratio, quia, si altero anno plures concurrant lites, quæ majus salarium merentur, nequit postea majus salarium exigere: Ita *Guttier, cum Salm. Corella, c. 4. n. 55.* Hoc autem currit in litibus et laboribus ordinariis; nam si occurrat extraordinaria lis, vel labor, non vetatur Advocato majus salarium exigere. Bene tamen advertunt è converso *Azor. et Corell. ibid. n. 56.* quod, si dum agitur lis, Advocatus in infirmitatem incidat, pro rata temporis debet salarium remittere: intellige si infirmitas fuerit longa.

226. — « 9. Peccat Advocatus I. Si, cum non sit idoneus, officium Advocati exerceat, et patrocinetur. *l. Nemini, ff. de Advoc. S. Th. 2. 2. q. 71.* estque peccatum ex genere suo mortale. 2. Si defendat causam injustam secundum dicta *R. 1.* 3. Si ob nimias dilationes, illicitas subornationes testium, etc. notabiliter officiat parti adversæ, habenti alias justam causam, etc. Vide *Nav. c. 25. Fill. c. 10. 4.* Si utrique parti patrocinetur, quia repugnat ut utramque partem æquè defendat. *Sylo. Sanch. cons. p. 2. l. 6. c. 7. d. 7.* In diversis tamen causis, secluso scandalo, non repugnat. 5. Si in eadem causa, in qua est Judex, vel assessor, agat advocatum; quia duo Officia contraria in eadem causa exercere non licet. *Sylo. v. Advocatus. q. 2. 6.* Si, tametsi defendat causam justam, producat scripturas, vel testes falsos, aut instrumenta; non tamen peccat, si in causa manifestè justa adversarium decipiat, dummodo nulla utatur falsitate, v. gr. allegando falsa, etc. *S. Th. 2. 2. q. 71. art. 7. Sanch. cons. p. 2. l. 6. c. 7. d. 8. Trull. l. c. 7.* Si adducat leges falsas, vel abrogatas, vel doctrinam reprobam, vel leges bonas in falsos sensus sciens prudens detorqueat. 8. Si in gravamen alterius partis quærat dilationes, ad rem non facientes. Vide *Fill. Trull. l. c. 9.* Si accipiat mercedem injustam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum est, censetur illud justum, quod habetur

» tale iudicio prudentum, attenta qualitate negotii, dignitate, scientia, et peritia advocati, et labore, quem impendit, ac demum consuetudine approbata. Vide *Trull. l. c. d. 5. 10.* Si contractum usurarium, vel aliter iniquum suadeat, aut probet.

» 11. Si *leges*, statuta et consuetudines patriæ ignoret (unde, si grave damnum clienti obveniat, tenetur compensare), vel intelligere non studeat.

» 10. Peccat Advocatus contra iustitiam, si rationes, et fundamenta clientis, quem iuste defendit, vel secreta causæ detegat adversario: ut ex aliis probat. *Fag. in p. 8. c. 47. n. 15.* Vide etiam *C. de Lug. lib. c. n. 6.* teneturque ad restitutionem, si eam ob causam cliens causam perdidit, victurus aliis; quia fecit contra Officium, nec adhibuit diligentiam ad causam obtinendam in favorem clientis. *Az. Fill. etc. ll. cc. Limitant tamen aliqui, nisi periculum sit, ne pars adversa grave damnum inique patiatur; quia aiunt, quilibet potest sine suo damno grave damnum alterius prohibere. Vide Less. l. 2. c. 31. Azor. Reg. Fill. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 18. Verum hanc limitationem cum S. Thom. alii non admittunt, nisi forte reus capite plectendus esset, et accusator iniuste procederet; tunc enim, aiunt, advocatus accusatoris deberet falsitatem prodere, si tamen spes esset futurum, accusatore prius monito, ut desistat. Vide C. de Lugo. l. c.*

» 11. Advocatus, si causarum expeditiones cum præiudicio clientum differat, postponat, vel plures acceptet, quam expedire possit, peccat, ac tenetur ad restitutionem, uti et omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, malitiam vel negligentiam cliens, aut actor incurrit; non tamen tenetur in omnibus causis adhibere eandem diligentiam, sed majorem, vel minorem pro causæ qualitate. Vide *Bon. t. 2. in præc. 8. d. 10. q. 3. Less. l. 2. c. 39. d. Laym. t. 1. c. 5.*

DUBIUM IV.

Quæ sit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii, et Procuratoris.

227. Ad quid teneantur Referentes, etc. — 228. Quando peccent Referentes? — 229. Quando Secretarii? — 230. Quando Tabelliones, sive Notarii? — 231. Plura notanda circa Notarios, et Tabelliones? — 232. Quando peccent Procuratores? — 233. Plura notanda de Stipendio Procuratoris?

227. — « **RESP.** Tenentur ii omnes iuste, fideliterque exercere suum Officium, sive ex debito muneris tantum, sive etiam ex juramento. Item tenentur scire ea, quæ ad suum Officium spectant, debitamque diligentiam adhibere, præstando omnia necessaria, terminos justos petendo, appellando, cum fuerit necessarium. *Bon. Escob. et comm.*

Unde resolves sequentes casus:

« 1. Peccant, si odio, vel amore, spe, vel timore abutantur officiis suis; si secreta servanda non servent; si partibus, vel earum sollicitatoribus, aliisve tradant processus, vel scripturas originales, quas non debent; accipiant stipendium majus justo, vel ultra pretium taxatum; si lites iniquas suadeant, etc.

228. — « 2. Referens peccat 1. Si defectu studii, vel per incuriam malè referat, vel aliquid substantiale prætermittat. 2. Si sit partialis, coneturque magis unius partis iustitiam quàm alterius, explicare. 3. Si sententiam alterutri parti manifestet, priusquam evulgetur, unde possint gravia incommoda sequi, v. g. *Judex recusari, etc. V. Esc.*

229. — « 3. Secretarius peccat. 1. Si juramentum violet. 2. Si arcanum prodatur. 3. Si sententiam nondum publicatam manifestet. 4. Si processus, aut sententias non custodiat, vel partibus, sine præscripto Judicis, ostendat. 5. Si testimonia non fideliter transcribat, sive exaggerando, vel imminuendo, sive immutando, aut invertendo. *Escob.*

230. — « 4. Tabellio, sive Notarius publicus peccat, 1. si sine sufficiente peritia (v. g. clausulas communes, etc. ignorans) suscipiat Officium. 2. Si juramentum violet. 3. Si in depositione testium aliquid addat, vel detrahat non levis momenti. 4. Si ministro transcriptori (cum erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla, et acta, negligenter custodiat cum damno partium. 6. Si differat causarum expeditionem, ut pericuniam extorqueat. 7. Si testamentum scribat hominis rationis usu destituti. 8. Si testes falsos admittat. 9. Si solemnitates necessarias ex ignorantia culpabili, vel malitia prætermittat. 10. Si testimonium aliquod necessarium, unius rogatu, et alterius damno, non exhibeat; si conficiat instrumentum usurarium, vel falsum, præsertim in damnum tertii; si faciat, ut processus, et causæ veniant ad alios Judices, vel Referentes etc. quàm ordo illius tribunalis postulat: quia multum interest habere hunc vel illum Judicem. *Escob. V. Laym. l. 3. t. 6. c. 2. Bonnac. in pr. d. ult. p. ult. 11.* Si secretum violet, v. g. aperiendo parti adversæ dicta testium ante eorum publicationem; quod esse mortale contra iustitiam docet *Trull. l. 8. c. 7. n. 3. ex Navar. c. 25. n. 52.* 12. Si parti petenti instrumenta occultet, præsertim quæ continent legata. *Nav. l. cit. n. 35. Sylo. v. Tabellio, Trull. l. cit.* 13. Si acta occultet, vel parti petenti transumptum processus neget. 14. Peccat graviter, si amisso instrumento antiquo publico, vel testamento, aliud simile confingat.

231. — Quoad Notarios notandum I. quod infames infamia juris aut facti, nulliter instrumenta conficiunt, *Salm. de offic. c. 5. num. 2.* Nota II. Clericos in sacris, vel Beneficium habentes non posse exercere munus Notarii, nec etiam in foro Ecclesiastico publico; *Salm. cum. aliis. n. 5.* Nota III. quod Tabelliones nequeunt recipere aliquid à litigantibus ultra pretium jus-

tum. Sed dubium est an lex taxam ipsis statuens obliget in conscientia? Affirmant *Nav. Trull.* etc. apud *Salm. c. 5. n. 18.* cum sit lex justa. Sed negant *Machad. et Fagund.*, quia hæc lex est pœnalis, vel saltem mixta, ideoque non obligat in conscientia (ut de Lege mixta tenent *Vill. Dian. et alii.*) Negat etiam *Lugo*, cum *Turrian. et alii ap. Salm. n. 19.* sed alia ratione ductus, nempe quia cum Tabelliones, et alii Ministri justitiæ vivere debeant ex stipendiis proprii Officii, et tractu temporis augetur pretia rerum, ac expensæ, juxta morem circa victum et vestitum, ideo non injustè ipsi aliquid exigunt supra taxam; maxime si attendantur circumstantiæ laboris, et peritiæ. Et hanc sententiam *Lugonis* dicunt *Salm.* videri hisce temporibus conformiorem æquitati. Cæterum, communiter loquendo, docent D D. hos Tabelliones peccare, si ultra justum pretium, aliud, etiam per modum doni, à partibus accipiant, quia talia munera coactè, non sponte præstantur. Ita *Navar. Rodr. etc. cum Salm. c. 5. n. 22.* Advertunt tamen *Salm. n. 24. et 25. cum Lop. et Mercat. Rodr. P. Nav.* quòd bene Tabellio extraordinarium stipendium recipere potest, si extraordinarium præstet laborem, nempe, si cogatur celerius quàm par sit, tradere transumptum, adire longinquum locum, vel laborare noctu, etc.

252. — a 5. Procurator peccat, 1. si litem procuret injustam. 2. Si plures causas suscipiat quàm possit expedire (Ita *Pa-norm. et Caj. cum Salm. de Offic. c. 6. n. 4.*) 3. Si plus mercedis accipiat quàm justum. 4. Si suadet reo, vel parti, ut injustè veritatem neget. 5. Si sua incuria, negligentia, aliave culpa, causa sit ut lis perdat. 6. Si nomine partis juret, sine particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi. 7. Sicul-pabiliter tribunali non adsit, futuri incommodi metæ, etc. Vide *Escob. Laym. l. c. Bonac. q. 3. p. 4. 8.* Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat causam, vel pervertat Ju-dicem, petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas. 10. Si falsos testes inducat. Vide *Sayr. l. 12. c. 14. Fill. t. 40. c. 10. n. 294. Trull. l. 8. c. 6. dub. 1. (Vide Salm. loc. cit.)*

253. — Quær. I. An Procurator, si habeat Advocatum, aut Tabellionem qui gratis inserviat, possit justum pretium illis debitum sibi retinere? Resp. negativè: si Advocatus, aut Tabellio serviant magis in gratiam Clientis, ut *Bon. Panor. etc. cum Salm. cap. 5. n. 6.* Si autem serviant in gratiam simul Procuratoris et Clientis, dicunt *Bon. et Bass. ibid.* quòd tunc nihil etiam retinere possit, quia in dubio melior est conditio Clientis, qui possidet. Sed (addo) hoc currit in dubio; nam, si verè fiat remissio etiam intuitu Procuratoris, cur ille retinere non poterit saltem partem pretii juxta prudentum arbitrium? Modo, intellige, nisi donatio absolutè fiat Clienti, etsi in gratiam Procuratoris.

Quæritur II. An si Procurator alium substituat Procuratorem, possit partem salarii illi tradere, et partem retinere? Affirmant

probabiliter. *Salm. c. 4. n. 7. cum Sayr. Ripa. Ang.* modò illum admoneat de agendis, et insuper suscipiat ipse in se periculum causæ, si forè ob negligentiam Substituti causa amittatur: Procurator enim tenetur etiam ex culpa levi circa causæ defensionem: Hic enim intervenit duplex contractus justus, unus cum Cliente, alter cum Substituto.

Quæritur III. An, si Procurator ipse se offerat ad causam tuendam, possit justum pretium exigere? Alii negant; *Bassæus* verò affirmat, nisi ab initio animum habuerit suum opus donandi, vel nisi Clientis sit amicus, vel consanguineus, et Procurator causam suscipiens, nihil de pretio cogitaverit. tunc enim dicunt DD. censi voluisse gratis defendere. Sed ego tanquam minùs sapiens dico, quòd Procurator, nisi certè sciat donasse suam laborem, semper justum pretium recipere potest, nemo enim præsumitur donasse, nisi constet, quia donare est perdere. Imò, etiamsi internè donasset, nisi talis donatio ab alio fuerit acceptata, adhuc posset salarium exigere, juxta dicta de *Contract. l. 3. n. 725.* Clientis autem si Procurator est amicus, vel consanguineus, potest tunc justè præsumere donationem, ut dicunt *Trull. et Bass. apud Salm. c. 6. n. 10.* Et huic doctrinæ nec etiam acquiescerem, nisi aliæ circumstantiæ concurrerent, quæ præsumptionem certam facerent donationis factæ.

Quæritur IV. Si quis litigans mittat Procuratorem ad Advocatum, ut iste efformet aliquam petitionem, aut consilium, sed quia res est facilis, Procurator ipse scripturam conficit, et Advocatus tantum eam subscribit, utrùm Procurator possit inde ex pretio, quod Clientis mittit ad Advocatum, partem sibi retinere? Affirmant *Bon. et Trull.* quia, ut dicunt, tunc nemini fit injuria, non Advocato, quia pars illa jam ei sufficit pro sua mercede; non parti, quæ jam habet quod quærat. Negat tamen *Salm. c. 6. n. 11. cum Tol.* quia Procurator ageret contra voluntatem Clientis, qui, si scivisset scripturam à solo Procuratore confectam esse, minus pretium dedisset quàm tradidit: sed hæc ratio non aliud probat nisi quòd Procurator minorem pensionem sibi retinere debet, non autem nullam.

DUBIUM V

Quod sit officium Accusatoris?

254. Quæ sint cavenda ad servandam justitiam Accusatori? — 255. Quæ requirantur ad legitimam Accusationem? — 256. An, et quis teneatur alterum accusare, vel denunciare? — 257. An teneantur ad restitutionem pœnæ, obstricti ex officio ad denunciandum, prout Custodes gabellarum, si non denuncient? — 258. Qui prohibeantur accusare? — 259. Quando illicitum est crimen denunciare? — 260. An correctio fraterna debeat præcedere Accusationem? — 261. Quando verò liceat accusare sine prævia monitione? — 262. Quid notandum circa Denunciationem Evangelicam? — 263. Qu. I. An liceat deferre Prælato ut Patri crimen occultum, ommissa correc-

tum. Sed dubium est an lex taxam ipsis statuens obliget in conscientia? Affirmant *Nav. Trull.* etc. apud *Salm. c. 5. n. 18.* cum sit lex justa. Sed negant *Machad. et Fagund.*, quia hæc lex est pœnalis, vel saltem mixta, ideoque non obligat in conscientia (ut de Lege mixta tenent *Vill. Dian. et alii.*) Negat etiam *Lugo*, cum *Turrian. et alii ap. Salm. n. 19.* sed alia ratione ductus, nempe quia cum Tabelliones, et alii Ministri justitiæ vivere debeant ex stipendiis proprii Officii, et tractu temporis auferantur pretia rerum, ac expensæ, juxta morem circa victum et vestitum, ideo non injustè ipsi aliquid exigunt supra taxam; maxime si attendantur circumstantiæ laboris, et peritiæ. Et hanc sententiam *Lugonis* dicunt *Salm.* videri hisce temporibus conformiorem æquitati. Cæterum, communiter loquendo, docent D D. hos Tabelliones peccare, si ultra justum pretium, aliud, etiam per modum doni, à partibus accipiant, quia talia munera coactè, non sponte præstantur. Ita *Navar. Rodr. etc. cum Salm. c. 5. n. 22.* Advertunt tamen *Salm. n. 24. et 25. cum Lop. et Mercat. Rodr. P. Nav.* quòd bene Tabellio extraordinarium stipendium recipere potest, si extraordinarium præstet laborem, nempe, si cogatur celerius quàm par sit, tradere transumptum, adire longinquum locum, vel laborare noctu, etc.

252. — « 5. Procurator peccat, 1. si litem procuret injustam. » 2. Si plures causas suscipiat quàm possit expedire. (Ita *Pa-norm. et Caj. cum Salm. de Offic. c. 6. n. 4.*) » 3. Si plus » mercedis accipiat quàm justum. 4. Si suadet reo, vel parti, ut » injustè veritatem neget. 5. Si sua incuria, negligentia, aliave » culpa, causa sit ut lis perdat. 6. Si nomine partis juret, sine » particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi. 7. Sicul- » pabiliter tribunali non adsit, futuri incommodi metæ, etc. Vide » *Escob. Laym. l. c. Bonac. q. 3. p. 4. 8.* Si partes adducat ad » concordiam iniquam. 9. Si differat causam, vel pervertat Ju- » dicem, petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas. » 10. Si falsos testes inducat. Vide *Sayr. l. 12. c. 14. Fill. t. 40. » c. 10. n. 294. Trull. l. 8. c. 6. dub. 1.* » (Vide *Salm. loc. » cit.*) »

253. — Quær. I. An Procurator, si habeat Advocatum, aut Tabellionem qui gratis inserviat, possit justum pretium illis debitum sibi retinere? Resp. negativè: si Advocatus, aut Tabellio serviant magis in gratiam Clientis, ut *Bon. Panor. etc. cum Salm. cap. 5. n. 6.* Si autem serviant in gratiam simul Procuratoris et Clientis, dicunt *Bon. et Bass. ibid.* quòd tunc nihil etiam retinere possit, quia in dubio melior est conditio Clientis, qui possidet. Sed (addo) hoc currit in dubio; nam, si verè fiat remissio etiam intuitu Procuratoris, cur ille retinere non poterit saltem partem pretii juxta prudentum arbitrium? Modo, intellige, nisi donatio absolutè fiat Clienti, etsi in gratiam Procuratoris.

Quæritur II. An si Procurator alium substituat Procuratorem, possit partem salarii illi tradere, et partem retinere? Affirmant

probabiliter. *Salm. c. 4. n. 7.* cum *Sayr. Ripa. Ang.* modò illum admoneat de agendis, et insuper suscipiat ipse in se periculum causæ, si forè ob negligentiam Substituti causa amittatur: Procurator enim tenetur etiam ex culpa levi circa causæ defensionem: Hic enim intervenit duplex contractus justus, unus cum Cliente, alter cum Substituto.

Quæritur III. An, si Procurator ipse se offerat ad causam tuendam, possit justum pretium exigere? Alii negant; *Bassæus* verò affirmat, nisi ab initio animum habuerit suum opus donandi, vel nisi Clientis sit amicus, vel consanguineus, et Procurator causam suscipiens, nihil de pretio cogitaverit. tunc enim dicunt DD. censi voluisse gratis defendere. Sed ego tanquam minùs sapiens dico, quòd Procurator, nisi certè sciat donasse suam laborem, semper justum pretium recipere potest, nemo enim præsumitur donasse, nisi constet, quia donare est perdere. Imò, etiamsi internè donasset, nisi talis donatio ab alio fuerit acceptata, adhuc posset salarium exigere, juxta dicta de *Contract. l. 3. n. 725.* Clientis autem si Procurator est amicus, vel consanguineus, potest tunc justè præsumere donationem, ut dicunt *Trull. et Bass. apud Salm. c. 6. n. 10.* Et huic doctrinæ nec etiam acquiescerem, nisi aliæ circumstantiæ concurrerent, quæ præsumptionem certam facerent donationis factæ.

Quæritur IV. Si quis litigans mittat Procuratorem ad Advocatum, ut iste efformet aliquam petitionem, aut consilium, sed quia res est facilis, Procurator ipse scripturam conficit, et Advocatus tantum eam subscribit, utrùm Procurator possit inde ex pretio, quod Clientis mittit ad Advocatum, partem sibi retinere? Affirmant *Bon. et Trull.* quia, ut dicunt, tunc nemini fit injuria, non Advocato, quia pars illa jam ei sufficit pro sua mercede; non parti, quæ jam habet quod quærat. Negat tamen *Salm. c. 6. n. 11.* cum *Tol.* quia Procurator ageret contra voluntatem Clientis, qui, si scivisset scripturam à solo Procuratore confectam esse, minus pretium dedisset quàm tradidit: sed hæc ratio non aliud probat nisi quòd Procurator minorem pensionem sibi retinere debet, non autem nullam.

DUBIUM V

Quod sit officium Accusatoris?

254. Quæ sint cavenda ad servandam justitiam Accusatori? — 255. Quæ requirantur ad legitimam Accusationem? — 256. An, et quis teneatur alterum accusare, vel denunciare? — 257. An teneantur ad restitutionem pœnæ, obstructi ex officio ad denunciandum, prout Custodes gabellarum, si non denuncient? — 258. Qui prohibeantur accusare? — 259. Quando illicitum est crimen denunciare? — 260. An correctio fraterna debeat præcedere Accusationem? — 261. Quando verò liceat accusare sine prævia monitione? — 262. Quid notandum circa Denunciationem Evangelicam? — 263. Qu. I. An liceat deferre Prælato ut Patri crimen occultum, omitta correctio-

tionem? Qu. II. — 244. An crimen possit Prælatum denunciari, si Reus sit emendatus? Qu. III. — 245. Quid in dubio, an correctio melius fiat per Prælatum? Qu. IV. An liceat renunciare juri fraternæ correctionis? — 246. Quid notandum circa denunciationem Judicalem? — 247. An possint cogi à Prælato Denunciantes Evangelici ad faciendam Denunciationem Judicalem? — 248. Quid notandum de Monitoriis? — 249. An sit obligatio denunciandi Hæreticos cum periculo gravis damni? — 250. An teneamur denunciare Hæreticos nobis conjunctos? — 251. Quæ crimina denuncianda tanquam de hæresi suspecta? — 252. An, et quando denunciandi blasphemi? — 253. An denunciandi Superstitiosi? — 254. An denunciandi sint negligentes denunciare?

254. — «RESP. Ut in accusatione servetur justitia, cavenda sunt tria. Primum est calumnia, id est impositio falsi criminis, vel ejus, quod sufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem restituendi, et subeundi vel pœnam talionis, (Sed hæc pœna ex generali consuetudine vim amisit, ut dicunt Coarr. et Gomez apud Salm. de Offic. c. 2. n. 4.) vel aliam, arbitrio Judicis. Secundum est prævaricatio, id est, collusio cum Reo, et simulata tantum accusatio: Quæ in criminalibus, si Reipublicæ damnum sequatur, obligationem restitutionis inducit. Tertium est tergiversatio accusationis inchoatæ, absque justa causa. Quod addo, quia cum causa, v. g. ob imperium Principis, vel Judicis, quod intersit Reip. talem personam non puniri, vel infamari, vel quod in accusatione defectus substantialis sit commissus, potest desistere, imò tenetur, si in progressu causæ cognoscat se errasse, incipiat dubitare de crimine, si videat, se non posse probare. *Fill. t. 40. c. 7. n. 705.*

253. — Notandum I. quod ad legitimam Accusationem quinque requiruntur. 1. Ut fiat in scriptis, vel saltem scribatur à Tabellione. 2. Ut ibi exprimat nomen Accusatoris, et Rei. 3. Ut exprimat species delicti, et etiam nomen socii, si sit crimen adulterii, sodomizæ, et simile. 4. Ut exprimat tempus, locus delicti, et etiam hora, si Reus id postulet. 5. Ut Accusator accusationem subscribat, ut sic obligatus sit ad crimen probandum, alias ad pœnam subeundam. Et hinc notanda est differentia, quæ est inter Denunciationem fraternam, Denunciationem judicalem, et Accusationem. Denunciatio fraterna fit Superiori tanquam Patri, ut Reus emendetur. Denunciatio juridica fit Superiori tanquam Judici, ut Reus puniatur, sed sine obligatione crimen probandi. Accusatio autem fit Judici, ut Reus muletur, cum obligatione delictum probandi, et ideo hæc omnino fieri debet in scriptis. Ita DD. comm. Vide Salm. de Offic. c. 2. ex n. 5. (V. Not. X, pag. 347.)

256. — «Quæres, an, et quis teneatur alterum accusare?

«Resp. 1. Privatum raro ad id teneri; tum ex praxi timoratorum; tum quia alias tribunalia essent plena accusationibus, cum perturbatione Reip.

«Dixi 1. Privatum; quia si quis à Republica stipendium ob hoc accipiat, v. g. fiscalis, etc. tenetur ex justitia, et consequenter ad damna, omissionem accusationis secuta: *Fill. Bon. in. 8. pr. d. 10. q. 3. p. 1.*

«Dixi 2. Raro; quia, si exigat bonum publicum, v. gr. si proditio imminens, vel grave damnum vitæ innocentis aliter averti non possit, et crimen facile probari possit, tenetur etiam privatus accusare, vel saltem denunciare; id tamen ex charitate tantum, quæ restitutionem non importat. *Fill. Bon. l. c.*

Sed hæc omnia fusiùs examinanda. Quæritur an aliquando teneamur alium accusare, vel denunciare? Affirma in sequentibus casibus.

Et I. Quando agitur de communi damno vitando, et possit crimen probari; tunc enim docet S. Thomas. 2. 2. q. 68. art. 1. obligationem esse accusandi. Crimina autem contra bonum commune sunt hæresis, rebellio, falsificatio monetarum, homicidia, et furta ab assassinis, aut viarum grassatoribus: addunt alii subornationem suffragiorum in Cathedris, et in aliis electionibus. Et Lugo addit peccatum Religiosi, quod probabiliter damnum Religioni afferet. Si verò crimen probari nequeat, sufficit ut Reus denunciatur. Et communiter videntur DD. concludere satis esse in hisce temporibus delictum denunciari, ne ob metum pœnæ incurrerent, si illud non probetur, deterreantur homines à denunciatione criminum cum gravi damno communi. Ita Lugo de Just. D. 38. s. 1. n. 2. Sanch. cons. l. 6. c. 2. D. 2. n. 2. Caj. Sot. Bann. Trull. Villad. etc. apud Salm. d. c. 2. n. 10. Et sic servi, ac filii denunciare tenentur etiam delicta domini, et patris in commune detrimentum vergentia, ut Salm. ibid. cum eisdem. Si verò crimen jam sit patratum, nec ullum damnum exinde imminet, quia delinquentem jam constet esse damnatum (excepto crimine hæresis), non est obligatio denunciandi, ut Tol. *Fill. etc. apud Salm. n. 11.*

II. Tenemur denunciare delictum, si imminet grave damnum innocenti. Quod autem tunc teneamur etiam Reum accusare, si crimen probare possumus, ut dicunt Tol. Sot. etc. apud Salm. n. 12. hoc difficile accidere posse censeo, cum hæc obligatio sit tantum ex charitate, quæ non obligat cum gravi incommodo: hoc enim accusantes ordinariè subire solent; tanto magis si denunciatio, pariter ac accusatio, damnum satis impedire potest. Imò addo, quod nec etiam denunciare teneretur is qui ex denunciatione grave incommodum subire prudenter timeret; nisi commune damnum immineret.

III. Tenentur crimen denunciare, vel accusare, qui ad id Rep. vel à dominis stipendium accipiunt, ut sunt Fiscales, aut custodes agrorum, gabellarum, etc. Alias tenentur ad restitutionem damnorum, quæ Reip. vel Dominis ob omissionem accusationis obveniunt. Ita Busemb. hic cum *Fill. Nav. Bann. etc. communiter apud Salm. c. 2. n. 13.*

257. — An autem hi teneantur restituere valorem pœnæ, si

non denunciant? Affirmant valde probabiliter *Sotus l. 1. de just. qu. 6. art. 6. vel 9. Laym. l. 3. s. 5. tr. 2. c. 7. num. 4. Mol. tom. 1. tr. 2. D. 95. n. 36. Sporer t. 1. c. 3. n. 59. cum P. Nav. Med et Salon. Ratio*, quia omittendo denunciationem, ad quam tenebantur ratione Officii, sunt causa, ut Fiscus, vel Dominus non exigat pœnam, ad quam jus habet. Sed satis probabiliter negant *Lessius l. 2. c. 13. num. 73. Lugo de Contr. D. 37. n. 102. Salm. de Rest. c. 1. n. 136. Sanch. de Matr. lib. 10. D. 8. n. 14. cum Nav. Met. Angles. Salon. Bann. Lop. Manuel, Graff. item. Diana 3. p. tr. 6. R. 35. cum Vasq. Tann. Azor. Arag. Ratio*, quia lex pœnalis non intendit, ut Fiscus, vel Domini mulctis didentur, sed ut ipsi servantur indemnes et transgressores puniantur. Indirecte autem et per accidens lex præbet jus, ut inde mulctæ exigantur, sed post sententiam; nam ante illam neque Fiscus, neque Domini ad pœnam jus ullum habent. Unde, licet Fiscales non denunciando peccent contra justitiam legalem, non autem peccant contra commutativam respectu ad mulctam, et ideo tantum tenentur resarcire damnum vectigalium, quæ mercatores solvere debuissent. Idem dicunt *Less. loc. cit. et probabile putant Sporer loc. cit. ac Lugo de Just. D. 37. n. 97. cum Salas etc. (contra Suar. Ang. Sylo. etc. ibid.)* de Judice non ferente sententiam de mulcta contra reos convictos. Idem tenent *Salm. tr. II. cap. 2. num. 76.*

IV. Tenetur aliquando aliquis denunciare, immo etiam accusare delinquentem, si hoc sit necessarium ad vitandum, seu resarciendum damnum propriæ familiæ, quæ aliàs remaneret dehonoriata, vel destituta alimentis. Ita *Sanch. Cons. l. 6. c. 3. Düb. 26. n. 4. et 7. Sot. Bann. Nav. etc. ap. Salm. n. 14.* Et notat *Sanch. cum Gom. ib.* quòd Judex aliquando ob bonum commune compellere potest offensum, ut talem declaret, quis cum læserit, ut inde procedere possit ad inquirendum; intellige quando revera aliàs damnum commune inuincet, puta conjurationis, erroris in Fide, et similia.

Sed exceptis his casibus, nemo tenetur alium accusare; et quamvis possit, si sine odio accuset, sed zelo justitiæ; attamen difficile expers erit affectu vindictæ is qui contra suum offensorem accusationem proferret, cum accusatio de se intendat punitionem Rei, ut diximus de *Præc. Char. l. 2. n. 29. v. Licet.*

258. — « Resp. 2. Accusare prohibentur 1. Excommunicati. » proditores, infames; idque in pœnam criminis. 2. Filii, servi, » suos parentes, vel dominos, ob reverentiam. 3. Clerici in causa » sanguinis, ob indecentiam. *Less. l. 2. c. 30. d. 6.*

Quæritur, quinam prohibeantur accusare? I. Prohibentur excommunicati, infames, publici concubinarij aut usurarij, de majoribus criminibus accusati, nisi prius innocentes se demonstrant, item fœminæ, impuberes. Excipe tamen 1. Si isti prosequantur causam propriam, vel suorum usque ad 6 gradum. 2. Si crimen sit contra Legem Divinam, aut humanam, cujus violatio cedat in damnum tertij. 3. Si crimen sit contra bonum

commune. Quicumque autem, et si non possit accusare, potest tamen denunciare. Vide *Salm. de Offic. c. 2. n. 26. II. Filii non possunt accusare Parentes, nec è converso; neque servi Dominos, nisi crimen sit læsæ Majestatis, vel hæresis. Salm. n. 27. III. Laici nequeunt accusare Clericos, nisi Clericus sit dilapidator honorum Ecclesiæ, aut hæreticus, simoniacus, sacrilegus, etc. Vel nisi laicus causam suam, vel suorum prosequatur. Item nec Clerici accusare possunt Laicos, aut Religiosos, qui tantum à Religiosis ejusdem Ordinis accusari possunt. Salm. n. 28.*

Sed hic quæritur, an Religiosus possit accusare suum Prælatum? Affirmat. *ex c. Ex parte tua de Accus. Tria enim ibi habentur. 1. Quòd Monachi non sunt repellendi ab accusatione Prælati coram Judice Regulari, aut competenti. 2. Quòd tunc expensæ pro lite de bonis Monasterij eis sunt subministrandæ, si peculium ipsi non habeant. 3. Quòd Monachi nequeunt accusare Laicos sine licentia Abbatis. V. Salm. c. 2. n. 30 et 31.*

IV. Inimicus repellitur ab accusando delinquentem *ex c. Cum oporteat de Accus. Et hoc valet etiam in criminibus exceptis, ut supra, præter hæresim. Est commune cum Salm. c. 2. ex n. 35. Ratio*, quia tunc præsumitur accusatio semper procedere ex affectu vindictæ. V. Pariter repellitur socius criminis, *ex L. fin. C. de Accus. Excipiuntur tamen, quoad hoc, crimina hæresis, læsæ Majestatis, falsificationis monetæ, sodomix, furti famosi, et omnia alia, quæ sine socio fieri possunt. Vide Salm. c. 2. n. 37. VI. Nequeunt Clerici accusare in causa sanguinis, ex c. Sacerdotum. 2. q. 7. Sed dubium est, an valeant accusare ad resarciendam injuriam propriam, vel suorum, vel suæ Ecclesiæ. Affirma, dummodo Clericus (si sit causa sanguinis) præmittat expressam protestationem, se non intendere, ut Judex ad pœnam sanguinis procedat; tunc enim, etiamsi Reus ad mortem damnetur, irregularitatem effugiet. Hoc habetur *ex c. 2. de Homic. in 6. Vide Salm. c. 2. n. 39 et 40. et vide l. 7. n. 468 ad III. Nomine autem suorum, quinam veniant? Alii censent venire consanguineos usque ad 10 gradum. Alii usque ad 7 vel 6. Alii usque ad 4. Sed Salm. n. 42. tenent nomine suorum tantum servos venire; quia textus, ut supra, concedit Clericos accusare tantum suos malefactores; per To suos igitur non venire inferunt malefactores propinquorum. Attamen ipsi Salm. alibi, et alij cum P. Conc. probabiliter permittunt accusare, ad reparandum damnum cognatorum usque ad 4 gradum. Vide d. l. 7. n. 468 ad III.**

259. — « Resp. 3. Non teneris, imò nec debes, etiam posito » superioris præcepto, denunciare crimen. I. Si delinquens emen- » datus est, sine periculo recidendi, et parti læsæ est satisfactum » nec periculum imminet alijs: nec crimen est notorium; quia » sine causa proximi infamia sequeretur. Vide supra l. 2. t. 3. » c. 2. d. 4. II. Si crimen nosti sub secreto naturali, tanquam » consultor, advocatus, etc. Nisi tamen is, qui secretum com- » misit, innocentem, vel Remp. injustè vexaret, nec vellet de- » sistere. C. de Lug. de just. d. 14. n. 142. III. Si inde immi-

» neat, grave periculum honoris, vitæ, et rerum tuarum. IV. Si
» etiam probare cogereris, nec posses. Vide *C. de Lugo dist. 38.*
» *sect. 2.*

240. — Ouzér. hîc, an accusationem præcedere debeat correctio
fraterna? Plura hîc sunt distinguenda.

Et I. Si crimen est publicum, quia de eo adest infamia, vel
notorietas, nempe coram pluribus in platea, tunc nulla correctio
est præmittenda. Ita *S. Thom. 2. 2. q. 53. a. 7. Sanch. c. 2. d.*
28. n. 5. Sot. Palud. et Salm. c. 2. n. 20. cum communi. Ratio,
quia tunc non est tantum (verba *S. Thom.*) adhibendum reme-
dium ei, qui peccavit; sed etiam aliis, in quorum notitiam (crimen)
devenit. Et ideo crimen publicè est puniendum.

II. Si crimen non est publicum, etsi paucis notum, tunc cor-
rectio est præmittenda, si speratur fructus: quia tunc non res-
piciendum est bonum commune, sed peccantis, qui facilius emen-
dabitur per secretam monitionem, quam per publicam punitionem,
ut ex *c. Si peccaverit 2. q. 1. Ita Sot. Caf. Pal. Less. cum Salm.*
c. 2. n. 24. Advertit tamen *Less. l. 2. c. 30. n. 10, et 12.* et con-
sentit *Palud.*, quòd, si crimen probare possis in iudicio (puta
per duos testes), licet tunc tenearis ex charitate proximum mone-
re ante accusationem, ut à crimine desistat, non peccas tamen
contra iustitiam, si accuses; quia semper prodest ad commune
bonum crimina puniri. Et tunc tenetur Iudex accusationem
recipere, et in causa procedere, si aliàs timeat scandalum in Re-
publica eventurum. Secus, si scandalum absit, quia Iudex tunc
teneretur ex præcepto naturali charitatis accusationem non ad-
mittere. Ita *Salm. c. 2. n. 47 et 48.*

241. — Non peccas verò neque contra iustitiam, neque contra
charitatem, si accuses sine prævia monitione, in duobus casibus,
I. Quando crimen est in damnum Reipublicæ, ut conjuratio, de-
lictum læsæ Majestatis, etc. si signanter hæresis, pro qua maximè
est notanda *Prop. 5* damnata ab *Alex. VII* quæ dicebat. « Quam-
» vis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris
» denunciare, si probare non possis. » Ratio, quia in his crimi-
nibus nunquam, aut rarissimè ex correctione speratur fructus, et
mora valde nocere potest. Ita *Less. l. c. n. 13. Pal. Sanch. Vill.*
Trull. Bon. et Salm. c. 2. n. 22. cum communi. II. Quando alia
via non possis damnum passum tibi resarcire, nisi invasorem ac-
cuses; tunc enim potes accusare, ut saltem per pœnam Rei tibi
injuria reparetur: modò absit affectus vindictæ (quod autem
difficillimum esse reputo): *Salm. n. 23. Sanch. Trull. Salon. etc.*

Hic operæ pretium est aliqua adnotare de *Denuntiatione*, quæ
est duplex, ut supra dictum est. Alia *Evangelica*, quæ defertur
Superiori, et Patri, ad Rei emendationem; alia *Judicialis*, quæ
defertur Superiori, ut *Judici.*

242. — Et primò quoad *Denuntiationem Evangelicam*, sive
Paternam, notandum I. Quòd si crimen proximi est Reipub. vel
Communitati perniciosum, quamvis sit occultum, statim Prælato
denuntiari debet, nulla fraterna correctione præmissa, ut com-

muniter docent DD. cum *S. Th. 2. 2. q. 33. art. 7. et Laym. l.*
3. tract. 3. p. 2. c. 4. n. 4. Si verò crimen non est Communitati
damnosum, sed tantum ipsi delinquenti, tunc servandus est ordo
correctionis traditus in *Evangelio Matth. 18. 15.* ubi legitur:
« Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter
» te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum;
» si autem te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in
» ore duorum vel trium testium stet omne verbum; Quod si non
» audierit eos, dic Ecclesiæ. » Notandum II. Quòd si post secre-
tam correctionem frater non emendatur, tunc crimen, antequam
aliis manifestetur, denunciandum est Prælato tanquam Patri,
ut paternè corrigat. Ita *S. Th. d. q. 33. a. 8. ad 4. cum. S. Aug.*
in Epist. 109. ad Mon. cujus verba affert *Laym. l. c. n. 6.* Ratio
quia Superior, ut spiritualis Pater, magis idoneus est ad juvan-
dum fratrem, quam alii; nec decet in Congregatione, ut alii
crimenciant prius quam Prælatus, qui salubrius medelam afferre
potest.

243. — Sed quæritur I. An liceat deferre Prælato ut Patri
crimen occultum, Communitati non perniciosum, secreta cor-
rectione ommissa. Tres adsunt sententiæ. Prima generatim affir-
mat cum *Angel. v. Denunciatio, n. 10. et Gabr. Rosel. Turrian.*
apud Laym. l. 3. de Just. tr. 3. c. 4. n. 5. qui dicunt hoc saltem
in Religionibus permissum esse ob bonum observantiæ commune.
Secunda sententia huic omnino opposita cum *Adrian. Cordub.*
Sot. etc. apud Sanch. Dec. l. 6. c. 18. n. 46. tenet necessariò
præmittendam esse correctionem secretam. Tertia longè com-
muniòr, et longè probabilior sententia docet, bene posse de-
nunciari crimen occultum Prælato prudenti tanquam Patri,
nulla præmissa correctione, si speretur sic melius emendatio
fratris obtineri. Ratio patet, quia finis hujus Præcepti fraternæ
correctionis, ut dicunt *S. Th. et alii ut infra*, alius non est quam
charitas erga fratrem; Sed hic finis charitatis duplex est, alter
principalis, alter minùs principalis. Finis principalis est ut frater
emendetur, et ideo præcipitur correctio: Finis minùs principalis
est, ut servetur quantum fieri potest fama fratris, et ideo præ-
scribitur ordo secretæ correctionis præmittendæ: quare, cum
creditor magis expedire ad finem principalem, scilicet ad emen-
dationem fratris, ut correctio fiat immediatè à Prælato, cessare
debet finis minùs principalis, et ideo rectè omittendus ordo
secretæ correctionis. Ita *S. Th. Quodlib. XI. art. 13.* ubi *S. Doctor*
distinguit Inquisitionem, Accusationem, et Denuntiationem,
in quâ dicit observandum esse finem ejus, nempe ut frater emen-
detur: « Utrum autem (addit) statim, cum quis scit fratrem
» suum peccasse, debeat denunciare Prælato, dico quòd in his
» distinguendum est de conditionibus Subditi, et Prælati; Nam,
» si ego scio, quòd frater per me corrigetur, tunc non debeo hoc
» denunciare Prælato; Si autem videtur quòd hoc melius fiat per
» Prælatum, et Prælatus nihilominus sit pius, discretus, et spi-
» ritualis, non habens rancorem seu odium adversus illum Sub-

» ditum, tunc licite potest hoc denunciare sibi: Et tunc non
 » dicit Ecclesiæ, quia non ei sicut Prælato, sed sicut personæ
 » proficenti ad correctionem proximi et emendam. » *Et paulo post
 subjungit:* « Ideo tenendum est hoc pro regula, quod in omnibus
 » istis semper servanda est Charitas, et quod melius et magis
 » expedire videtur. Et si hoc intendat, scilicet emendam pro-
 » ximi, servet quantum potest bonum charitatis, tunc denun-
 » ciando non peccat. » Idem docet *S. Bonav.* in illud *S. Lucæ:*
Si peccaverit, etc. c. 17. et ita dicunt *Sanch. Decl. l. 6. c. 18. n. 46.*
cum S. Antonin. Gers. Abulens. Salmer. Sa. Sylo. Tabien. Bicc.
Ang. Waldens. Armill. Graff. Arag. Manuel. Philarch. etc.
ac Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. num. 5. cum Sot. Henr. Pal. Navar.
 244. — Quær. II. An, si Reus sit emendatus, possit crimen
 Prælato denunciari? Affirmant *Angelus*. *Denunciatio n. 10. Gabr.*
Ricc. Turrecr. apud Laym. d. n. 5. quia dicunt semper præstare, ut
 prælatus sciat vitia subditorum. Sed negandum cum *S. Th. Quodlib.*
XI. art. 13. Laym. cit. c. 4. Sanch. cit. c. 18. n. 49. et aliis.
 Secus verò dicendum (ait *Sanch. ib.*) si dubium sit, an frater
 sit plene emendatus, vel an frater sit in probabili periculo rela-
 bendi, aut an plene cessarit periculum relapsus: quia tunc bene
 potest crimen Prælato ut Patri deferri, cum prius consulendum
 sit profectui fratris, et bono Religionis, quam modico detri-
 mento famæ illius.

245. — Quær. III. Quid, si dubium sit, an correctio melius
 fiat per Prælatum, vel an Prælatus prudenter procedat?
 Respondit *Sanch. cit. c. 18. n. 47.* quod, nisi crimen verat in
 damnum commune, vel alterius privati, præmitti debet secreta
 correctio. Sed hic advertendum I. Quod in dubio, nisi constet
 de imprudentia, in Religionibus bene institutis (ut notat *Laym.*
cit. c. 4. n. 5. v. Fateor tamen.) Prælati præsumuntur prudentes.
 Advertendum II. id quod notat *ib. idem. Laym.*, nempe quod in
 talibus Ordinibus crimina occulta Fratrum, si nondum emen-
 data sint, vel relapsus timeatur, frequentius sine secreta moni-
 tione deferri possunt ad Prælatum tanquam Patrem: tum quia
 Prælati sunt viri pii et prudentes, qui admonitione magis pro-
 desse possunt; tum quia ipsi magis idonei sunt ad crimen emen-
 dandum, et ad occasiones relapsus amovendas: Nam, ut rectè
 dicunt *Suar. de Charit. disp. 8. sect. 6. n. 12. et Sanch. l. 6. c.*
16. n. 50. vel peccatum Religiosi est leve, et tunc, cum infamatio
 levis sit, major plerumque utilitas ex denunciatione proveniet,
 quam damnum fratris erit: præterquam quod hujusmodi con-
 suetudo denunciandi Prælato levia delicta, ut ait *Suarez*, est
 quasi necessaria ad Religionis statum conservandum: vel crimen
 fratris est grave, et tunc aut frater peccavit ex fragilitate, et melius
 occurret Superior, occasiones auferendo, quod alius nequit
 præstare; aut ex malitia, tunc rarissimè ex monitione fratris
 speratur emenda, ut dicit *Sanch. ibid. cum Cajet.* qui asserit
 rectius dubitandum, quod reus ex correctione secreta potius fingat
 se emendatum, quam emendetur. Addunt rectè *Suar. et Sanch.*

vix fieri posse, quod crimina Religiosorum non redundent in
 maximum Religionis damnum, tum ob scandalum fratrum, tum
 ob Religionis infamiam. Hinc dicit *Suarez*, omnia crimina gravia
 bene denunciari posse Prælato, tanquam Communitati pernicio-
 siosa; imò sæpe obligationem esse denunciandi, præsertim si
 Prælatus interroget; saltem, inquit *Sanchez*, valde expedire,
 quod Prælatus sciat vitia fratrum, ut melius amoveantur lap-
 suum pericula. Addo et ego, quod maximum inconveniens facile
 eveniret, si Prælati crimina denunciari non possent ante secreta
 monitionem: nam, si ex illa delinquens non emendetur
 (quod ut plurimum timendum est, uti supra notavimus cum
Sanch.), aut crimen deferres ad Prælatum, et tunc reus, facile
 suspicans tuam denunciationem, sæpe odium adversus te conser-
 vabit; aut tu ob hujusmodi timorem omittes denunciare, et sic
 crimen non emendabitur, scandala augebuntur, et sic deinde
 bonum Communitatis corruet. Quare ex his omnibus rectè con-
 cludit *Laym. loc. cit. n. 5. in fin.* rarum esse in Congregatione
 Religiosorum, ut subditi sint æquè idonei, quam Prælati ad
 corripiendum: Et ideo in *cap. Qualiter, et quando 25. De Accus.*
 relato ordine servando in Inquisitione, Accusatione, et Denun-
 ciatione, sic concluditur: « Hunc tamen ordinem circa regulares
 » personas non credimus usquequaque servandum. »

Quær. IV. An liceat renunciare juri fraternæ correctionis,
 ita ut possit deferri crimen ad Superiorem, nulla præmissa
 correctione? Tres adsunt sententiæ: Prima communior sententia
 affirmat, et hanc docent *Sanch. Dec. l. 6. c. 18. n. 43. Tourn.*
tom. 3. p. 324. n. 5. Palaus tr. 6. Dub. 9. n. 4. Suar. D. 8. sect. 6.
num. 12. Item Valent. Hurt. Diana et alii plures apud Salm.
t. 21. c. 7. n. 87. Ratio, quia ob honestum finem quisque potest
 juri suo renunciare, et ideo plurimi Sancti viri suæ famæ cesse-
 runt. Confirmatur ex *D. Thom. 2. 2. qu. 73. art. 4. ad 1.* qui ait
 « sui arbitrii est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in
 » periculum aliorum. » Secunda autem sententia absolutè negat,
 eamque tenent *Philarch. de Offic. Sac. tom. 1. p. 2. l. 4. c. 14.*
 item *Rodriq. Lorca, Lopez etc. apud Salm. n. 85.* Ratio, quia
 nemo potest prodigere jus quod habet ad suam famam. Tertia
 verò sententia, quam tenent *Salm. n. 88. cum Arauso, et Prado,*
 censet, quod licet unusquisque possit ob honestum finem renun-
 ciare ordini correctionis, ab alio tamen nequit talis ordo præ-
 termitti, nisi prudenter credatur efficacius per Prælatum cor-
 reptione fieri; sed huic sententiæ rectè contradicit *Concina. t. 2.*
p. 139. n. 23. Si enim potest quisque isti juri cedere, bene poterit
 alter sua cessione uti. His tamen non obstantibus, prima senten-
 tia omnino ut vera tenenda mihi videtur; Ratio, quæ mihi suffi-
 cit, est, quia in Societate JESU adest institutio hujusmodi
 renunciationis, et ipsa fuit approbata à Paulo III et Julio III (ut
 testatur *Palaus. l. c.*) qui approbarunt, et confirmarunt Insti-
 tutum, et omnes Constitutiones præfatæ Societatis, et præcipuè
 eas quæ contradictiones patiebantur; Imò Gregorius XIII in

Bulla *Ascendente Domino*, addidit excommunicationem contra tales Constitutiones impugnantes. Unde insipienter puto locutum fuisse *Philarchum*, qui nolam impietatis inurit huic Constitutioni renunciationis Societatis JESU, cum Ecclesia non possit errare in approbatione Religionum, et suarum Regularum, ut docent *Bellarmin. Val. etc. ap. Viva in Q. Prodrroma ad Propos. damn. n. 12.* Earum enim approbatio spectat ad materiam morum, in qua saltem impium, et temerarium est dicere Pontificem posse errare, juxta nostram Dissertationem adductam *l. 1. n. 110.* Advertit tamen *Palaeus n. 8.* quod talis renuntiatio non dat potestatem manifestandi delictum alterius, nisi in casu dubio de emendatione, id est (ut explicat *punct. 12. n. 4.*) si dubietur, an delinquens fuerit emendatus, vel an sit relapsurus; quia è converso, si constet de emendatione, et nullum sit periculum relabendi, rectè probabilius censet non posse crimen deferri ad Superiorem, dum ex Declaratione in Congreg. 7. ipsiusmet Societatis dicitur revelatio facienda esse *tantum iis qui remedium adhibere potuerunt.* Ergo, cessante necessitate remedii, non poterit crimen manifestari. Præterea advertit idem *Palaeus q. 9. n. 7. cum Suar. et Sanch.*, quod prædicta cessio fit, ut crimen reveletur Prælato, tanquam Patri, non verò tanquam Judici.

246. — Hæc quoad Denunciationem Evangelicam; Quoad autem denunciationem Judicalem pertinet, hæc ad triplicem finem fit, 1. Ob publicam criminis punitionem. 2. Ut damnum læso resarciatur. 3. Ut quis tanquam indignus officio privetur, aut ne indignus eligatur, aut ad Ordines promoveatur, aut ne matrimonium contrahat. Et de hac Denunciatione juridica præcipue hinc tractandum.

Et notandum I, quod fraterna monitio non est necessariò semper præmittenda ad denunciationem Judicalem, juxta dicta mox supra *n. 239.* Notandum II, quod Denunciatio Evangelica transire potest in Judicalem ex communi sententia, quando post Evangelicam Reus non corrigitur. *Azor. Abb. cum Salm. n. 54.* Notandum III, quod si Prælatus aut per Denunciationem Evangelicam, aut per se, aut per indicia sufficientia noverit subditi delictum, primò poterit clam eum monere, pœnitentiam secretam ei injungendo, et etiam illum ab Officio, et à Conventu amovendo; modò ex hoc nulla ei obvieniatur infamia. Deinde poterit ad alia remedia devenire; sed, licet ista nec etiam profuerint, et crimen vertat in damnum solius Rei, tunc non poterit judicialiter procedere nisi crimen probari possit saltem per duos testes. Vide *Salm. c. 2. ex n. 55.* Notandum IV, quod, qui fraternam fecerit Denunciationem, potest inde ut testis adhiberi post Denunciationem judicialiter factam, ut tenent *Salmant. n. 53. cum Sot. etc.* Quia alius est processus Denunciationis fraternæ, alius Denunciationis judicialis.

247. — Sed quæritur I. Utrum, si crimen sit occultum, nec laboret infamia, et fraternaliter denunciatus non corrigatur, possit Prælatus cogere Denunciatore evangelicos, ut faciant Denun-

ciationem judicalem, et inde juxta illam Reum pœnis juris punire? Affirmat *prima sententia cum Sylo. Cortub. etc. apud Salm. c. 6. n. 61.* quotiescumque crimen saltem per duos testes possit probari; et huic sententiæ consentiunt *Sanch. Cons. l. 6. c. 2. d. 11. n. 332. et Nav. Sot. apud Salm. c. 2. n. 60.* casu, quo adsit spes, quod delinquens ob pœnas emendabitur, secus autem, isti dicunt, si talis spes non effulgeat, tunc enim vix permittitur posse Reum clam excommunicari. Probabilius tamen contradicit omnino *secunda sententia cum Suar. Pal. Led. Bann. et Salm. n. 61 et 62.* semper ac ex crimine nullum imminet damnum Communitati aut particularibus. Ratio, quia tunc delinquens adhuc possidet famam; nec punitio est necessaria ob bonum commune, quando crimen non est publicum.

Sed hinc notandum 1. cum *Salm. n. 68. Palaeo, Torres, et aliis*, quod in tali casu poterit quidem Prælatus aliquibus viris prudentibus crimen manifestare, si hoc judicet necessarium ad remedium subito adhibendum. Notandum 2. quod Prælatus inferior, si ipse possit per se subditum corrigere, peccabit, si crimen Superiori manifestabit. Ita *Salm. cum Palm. n. 21.*

248. — Quær. II. utrum, si per publicum edictum, seu monitorium præcipiatur omnibus aliqua delicta denunciare, teneamur? Resp. quando crimina sunt notoria, procul dubio quilibet ea denunciare tenetur; Secus verò, si sint occulta, etiamsi probari possint per duos testes; nisi crimina vergant in damnum Communitatis, aut tertii; cum hac tamen differentia, quod in criminibus in damnum tertii, tenemur fraternam monitionem præmittere, et correctione obtenta, denunciatio judicialis est omittenda; si autem Reus non corrigatur, tunc judicialiter tenemur eum denunciare; dummodo possimus sine gravi nostro incommodo, ut *Salm. c. 2. n. 82.* In criminalibus autem in damnum commune, nulla prævia monitione, et etiam cum gravi nostro damno, Denunciationem judicalem proferre tenemur. Quamvis etiam in his *S. Th. 2. 2. q. 33. a 7.* sic doceat: « Nisi » fortè aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam » monitionem possit hujusmodi mala impedire. » Sed hoc raro accidit. Hæc fere communiter à DD. docentur: Vide *Salm. c. 2. ex n. 79.*

Notandum hinc autem I quod, qui delictum sub secreti sigillo noverit, ut remedium, aut consilium delinquenti preberet, nunquam tenetur illud denunciare, quia jus positivum non potest juri naturæ derogare. Ita *S. Th. 2. 2. q. 70. art. 1 ad 2. Sanch. c. 2. d. 20. et Salm. c. 2. n. 83. cum Nav. etc. contra Sotum.*

Notandum II quod, si quis rem aliquam accepit in compensationem sui certi crediti, non tenetur manifestare, quia edictum imponens Denunciationem intelligit loqui tantum de rebus injustè acceptis. Ita *Sanch. c. 24. et Salm. n. 83. cum Sylo.* Idem dicunt *Sanch. d. dub. 24. n. 3. et Salm. n. 85. cum Nav. de debitore rei furtivæ, qui ob inopiam à restitutione excusetur.*

Notandum III, quòd nemo, ut supra dictum est, tenetur denunciare cum gravi suo incommodo, nisi crimen redundet in damnum commune Reipublicæ, aut Religionis, ut crimen læsæ Majestatis, hæresis, etc.

249. — Sed hinc quær. III. An sit obligatio denunciandi hæreticos cum periculo gravis damni? Distinguendum, si denunciandi sunt tantum suspecti de hæresi, ut sunt sortilegi, blasphemii, Confessarii sollicitantes, abutentes Sacramentis, commune est non esse tunc obligationem. Ita *Salm. de Primo Præc. Dec. c. 4. n. 89. Potestà de Denunc. n. 267.* Nisi (dicunt *Salm. n. 91.*) adesset damnum commune, nempe, si Sacerdos magnæ auctoritatis frequenter Pœnitentes sollicitaret, etc. Si verò denunciandi sint hæretici formales, etiam excusare periculum gravis damni, nisi illi dogmatizent, tenent *Mazz. t. 1. p. 278. Less. Nao. Fill. etc. apud Salm. c. 3. n. 108.* Sed verius oppositum est tenendum cum *Potestà d. n. 267. et Salm. n. 109. cum Suar. etc. Farinac.* Ratio, quia hæresis formalis de se serpit ut cancer, et ideo semper in damnum commune vergit.

250. — Quær. IV. An teneamur denunciare conjunctos, quos hæreticos formales noverimus? Fratres sine ullo dubio tenemur denunciare. Filios verò à denunciandis Parentibus excusant *Abul. et Simanca apud Salm. de Primo Præc. c. 3. n. 105.* Sicut ibidem *Bon. Fill. Bard. etc.* excusant etiam uxores à denunciando viros suos. Sed dicendum omnes ad denunciationem teneri, ex eadem ratione, ut supra; quia hæresis est pestis ita noxia, quòd difficile habet remedium, et facile in damnum vergit commune. Ita *Roncag. p. 169. q. 1. R. 3. Bon. de Oblig. denunt. t. 2. d. 6. p. 2. n. 3. cum Farin. Azor. Salm. De 1. Pr. c. 4. n. 106. cum Caj. Pal. Sanch. Dian. etc. cum communi, ut testatur Potestà num. 268. et Viva super Prop. 5. Alex. VII. n. 13.*

Hoc tamen dicitur, quoad hæreticos formales. Si verò denunciandi sint tantum suspecti de hæresi, *Salm. de Primo Pr. c. 4. n. 83.* pariter obligant etiam filios ad Parentes denunciandos; Sed nimis rigorosè, satis enim probabiliter tunc à denunciatione excusantur, non solum filii, sed etiam conjuncti usque ad 4. gradum, ut tenent *Diana, Bordon. Lez. Homob. et alii apud Potestà. n. 221.* Ratio, quia denunciare conjunctum, idem est ac grave sive incommodum subire; quòd rationabiliter excusat (quando periculum abest damni communis) ut diximus mox n. 249. et dicunt ipsi *Salm. de Offic. c. 2. n. 82.*

251. — Quær. V. Quænam sint crimina denuncianda tanquam de hæresi suspecta? Sunt I. Nuptiæ contractæ, vivente conjuge, ut *Salm. de 1. Pr. c. 4. n. 6. cum communi.* II. Nuptiæ Clerici in Sacris constituti, vel Religiosi professi: etiam communiter *Salm. n. 7.* III. Si quis sine Sacerdotio Missam celebrat, aut aliud Sacramentum conficit: Ita ex Constitutionibus Pontificis; vide *Salm. n. 8.* qui extendunt ad Sacerdotem celebrantem pluries in die, vel non jejunum, sine justa causa.

IV. Alii pariter censent suspectum esse de hæresi Confessarium sigillum violantem, ut *Viva, de Leone, et Quintan.* At hoc negant probabiliter *Salm. n. 9. cum Lugo. Bonac. Mol. et communi.* nisi ille per errorem teneat non adesse hanc obligationem sigilli, vel istud non ita rigorosè obstringere. V. Extendunt etiam *Salm. n. 10 et 11. cum pluribus* ad crimen sodomix, et bestialitatis, sed ipsi loquuntur pro Regnis Hispaniarum; hoc tamen non viget in nostris partibus. Hic tamen obiter advertendum, quòd Clerici, et Regulares sodomitæ ex Constit. S. Pii V privantur omni officio, et Beneficio; modò I. Crimen sit consummatum. II. Adsit hujus criminis exercitium: ideo non sufficit, si patratum sit bis, vel ter. *Salm. cum Bon. ib.* III. Adsit insuper sententia Judicis; nam, licet Bulla dicat: *Præsentis Canonis auctoritate privamus;* attamen sic videtur recepta, ut dicunt *Bon. Sanch. Henr., etc. apud Salm. l. c.*

252. — Quæratur hinc VI. An sint denunciandi blasphemii? Distinguendum: Qui proferunt blasphemiam hæreticalem, certè denunciandi sunt. Sed hic advertit *Potestà n. 219.* quòd prorumpens in blasphemiam hæreticalem, non advertendo ad significationem, non peccat graviter, ideoque nec denunciandus. Secus verò, si blasphemet advertens, quamvis ex ira: quia tunc jam fit saltem suspectus de levi. Cæterum probabiliter *Bon. l. c. part. 1. §. 8. n. 5. in fine, et Ronc. pag. 170. q. 4. Resp. 3. cum Navarr., etc.* dicunt non esse denunciandos, quos constet per lapsum linguæ errorem protulisse, et huic videntur expressè adhærere *Salm. de 1. Pr. c. 3. n. 107.* ubi aiunt ad obligationem denunciationis requiri pertinaciam hominis denunciandi. Imò *Sanch. Trull., etc. contra Salm. ibid. n. 129.* universè excusant ab obligatione denunciandi blasphemos hæreticales, semper ac ipsi per correctionem resipiscant.

Quoad autem simplices blasphemos, advertendum, quòd olim duæ aderant obligationes: una increpandi, et hæc abiit in desuetudinem ejusque in loco successit obligatio correctionis, si fructus speratur, ut docet *Sanch. lib. 2. c. 32. n. 46. Palaus, Bonac., etc.* Altera denunciandi Judici Ecclesiastico, vel sæculari, et hæc etiam per desuetudinem non videtur amplius obligare, ut dicit *Viva de 2. Præcept. quæst. 6. art. 2. in fine cum Tamb. et Mazz. Vide dicta l. 3. n. 123.*

Rogabis autem, infra quantum temporis blasphemii hæreticales denunciandi sint? Loquendo genericè de criminibus suspectis de hæresi, juxta Edictum Inquisitionis Generalis Romanæ, tempus assignatum ad denunciations est mensis à die scientiæ legis, et cessantis impedimenti ut asserunt *Felix Potestà de Denunc. n. 238. pag. vihi 535. Mazzotta t. 1. pag. 276. quæst. 5. et Auctor libri Istruz. per li Novelli Confess. to. 2. c. 14. n. 284.* Loquendo verò præcipuè de tempore requisito ad denunciandos blasphemos hæreticales, dicunt *Sporer de 1. Præcept. Decal. c. 10. n. 12.* ex Decreto Alexand. VII de *Suspectis de Hær. et Salm. cod. titul. cap. 3. n. 129.* (sed fortè hi

loquuntur juxta Edictum Hispaniarum) esse denunciandos infra sex dies; ita etiam *Vicæ de 1. Præc. qu. 6. art. 2. n. 11.* qui idem ait de denunciatione confessarii sollicitantis; sed Auditor præfatus (*Instruz. ut supra*) pro hac denunciatione assignat mensem: Vide num. 162 et 163.

253. — Quær. VII. An superstitiosi sint denunciandi? Affirmant DD. generaliter loquendo, si superstitio fiat cum conscientia peccati, et suspicionem fundet de hæresi. Et hoc accidere dicunt: 1. Quando intercedit pactum expressum cum Dæmone. 2. Quando miscentur in ea res sacræ ut Chrisma, Oleum Sanctum, Hostia sacrata. 3. Si Dæmon adoretur, vel ei porrigantur preces nefariæ, vel aliqui Psalmi, qui in ejus honorem proferri videntur, ut Psalm. 108. *Deus laudem meam ne tacueris, etc.* 4. Quando Dæmon rogatur de his, quæ naturaliter nequit ipse scire. 5. Quando ex superstitione provenit effectus. 6. Quando quis ex professo alios instrueret. 7. Quando intervenit expressa Dæmonis invocatio (etsi, hac tantum intercedente, excusant alii ab obligatione denunciandi.) Ita *Suar. Az. Pegna, et Si-manças, vide Salm. de 1. Præcept. l. c.*

Dixi generaliter loquendo, quia in hoc Regno denunciantur tantum superstitiones, in quibus intervenit abusus Hostiæ Consecratæ, vel Olei Sancti, non verò aliæ. Et hæc est praxis hodierna; Horum enim criminum, quæ ad Mixtum Forum pertinent, præsens Rex noster Carolus VI sibi animadversionem abdicavit, quando sortilegus est secularis, secus si est Ecclesiasticus.

254. — Quæritur VII. An sint denunciandi, qui denunciare tenentur, et omitunt? Si agatur de denunciando hæretico tantum suspecto, probabilius negatur cum *Carena, et Lupo, et Potestà n. 284.* Ratio, quia non oritur suspicio ex suspitione. Si verò de denunciando hæretico formali, dicit *Potestà n. 286.* denunciandos esse eos qui ex Officio tenentur denunciare, et negligunt: Et idem dicit de teste crimen falso negante, vel de dissuadente denunciationem debitam; quia isti verè censentur de hæresi suspecti, nisi omissio fiat ex causa amicitiae, consanguinitatis, etc. Ita *Potestà cum communi.* Alios verò non denunciandos, licet etiam ipsi fiant de hæresi suspecti, si nullam habeant causam occultandi, ut dicunt *Salm. d. 1. Præcept. c. 3. num. 116.* tenent tamen *Lupus, et Bordon. apud Potestà* non esse denunciandos, ne detur processus in infinitum.

Notandum autem super hac materia I. Neminem teneri denunciare seipsum, nec socios sui criminis, cum hoc esset idem ac seipsum denunciare. Verum, si quis de crimine legitime à Judice interrogetur, tenetur tam se quam socios manifestare; num. 104. cum *Cajet. Suar. Trull. etc.* (V. Not. XI, pag. 347.)

Notandum II. Certum esse, quod non tantum Superiores Regulares, quibus directe imponitur onus denunciandi ex Decreto Alexand. VII, edito anno 1660; sed omnes Fideles tenentur ad denunciandum criminosos de hæresi, etiam leviter suspectos, ut

loquitur Decretum; dum in fine ejus statuit Pontifex: *Decretum hoc omnes ubique existentes arctare, et afficere;* et ita cum communi sentiunt *Salm. c. 4. n. 104.* Sed bene hic advertunt 1. minime esse denunciandum illum, de quo habeatur suspicio ex levibus indiciiis, v. g. si audias crimen alicujus à testibus parum fide dignis. Ita *Nao. Sayr. Cordub. cum Salm. c. 3. n. 117.* Advertunt 2. quod, ut sit obligatio ad aliquem denunciandum, requiritur, ut ille sit hæreticus proprius, et pertinax, non verò si nimirum per ignorantiam, metum, incuriam, lapsum linguæ Fidei protulerit injuriam, de qua, si secreto corrigitur, sine dubio censeatur abjuraturus. Ita *Salm. l. c. cum aliis.* Hinc inferunt *Bon. et Farinac. apud Salm. ibid. ac Potestà n. 258.* minime esse denunciandum hominem simplicem et pium, seu Concionatorem aliquam propositionem hæreticalem ex incuria proferentem; præsumitur enim non ex animo locutus esse.

Notandum III. Juxta jus commune ex *Extrao. Excommunicamus* eos, qui advertenter negligunt hæreticos denunciare, incurere excommunicationem ferendam; etsi juxta edictum Hispaniarum, ibi incuratur excommunicatio ipso facto, et reservata. Utrum autem in aliis Regionibus hæc excommunicatio sit reservata? Affirmant *Salm. c. 4. n. 70, et Potestà n. 641.* qui affert Decretum S. C. Sed negant *Lupus apud Potestà et Bon. l. c. Vide t. 2. Dub. 6.*

DUBIUM VI.

De Testibus.

255. Quomodo debeant esse, et testificari Testes ad probandum? — 256. Qui rejiciuntur? 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores. 4. Inimici. 5. Conjuncti, et Domestici. 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes et viles. — 257. In quibus casibus sufficit dictum unius Testis? — 258. Quid si unus Testis deponat de una propositione hæretica, et alius de altera? — 259. An semper sufficiant duo testes ad probandum? — 260. Quales debent esse testes, ut plene probent? — 261. An Laici repellantur à testificando contra Clericos? Quid è converso? — 262. An testes inepti, ut supra, faciant indicium? — 265. An Religiosi probent in causa sui Monasterii? — 264. An, et quando quis testari teneatur? — 263. An testis teneatur fateri veritatem Judici non legitime interroganti? — 266. Quando Judex legitime interroget? — 267. An Testis teneatur manifestare crimen, si Accusator unicum testem afferat? — 268. Non teneris manifestare Judici etiam legitime interroganti. I. Si scias rem ex Confessione. II. Sub secreto. III. Si tibi imminuat damnum. IV. Si accepisti à parum fide dignis. V. Si rem accepisti per injuriam. VI. Si alter probabiliter non peccarit. — 269. Ad quid teneatur falsum testatus? — 270. Quando peccent testes? Dub. 1. An peccent contra justitiam, si se abscondant, ne citentur? Dub. 2. An si fugiant post citationem? Dub. 3. An si interrogati veritatem occultent? — 271. Quomodo facienda est depositio testium? (V. Not. XII, pag. 348.)

loquuntur juxta Edictum Hispaniarum) esse denunciandos infra sex dies; ita etiam *Vicæ de 1. Præc. qu. 6. art. 2. n. 11.* qui idem ait de denunciatione confessarii sollicitantis; sed Auditor præfatus (*Instruz. ut supra*) pro hac denunciatione assignat mensem: Vide *num. 162 et 163.*

253. — Quær. VII. An superstitiosi sint denunciandi? Affirmant DD. generaliter loquendo, si superstitio fiat cum conscientia peccati, et suspicionem fundet de hæresi. Et hoc accidere dicunt: 1. Quando intercedit pactum expressum cum Dæmone. 2. Quando miscentur in ea res sacræ ut Chrisma, Oleum Sanctum, Hostia sacrata. 3. Si Dæmon adoretur, vel ei porrigantur preces nefariæ, vel aliqui Psalmi, qui in ejus honorem proferri videntur, ut Psalm. 108. *Deus laudem meam ne tacueris, etc.* 4. Quando Dæmon rogatur de his, quæ naturaliter nequit ipse scire. 5. Quando ex superstitione provenit effectus. 6. Quando quis ex professo alios instrueret. 7. Quando intervenit expressa Dæmonis invocatio (etsi, hac tantum intercedente, excusant alii ab obligatione denunciandi.) Ita *Suar. Az. Pegna, et Si-manças, vide Salm. de 1. Præcept. l. c.*

Dixi generaliter loquendo, quia in hoc Regno denunciantur tantum superstitiones, in quibus intervenit abusus Hostiæ Consecratæ, vel Olei Sancti, non verò aliæ. Et hæc est praxis hodierna; Horum enim criminum, quæ ad Mixtum Forum pertinent, præsens Rex noster Carolus VI sibi animadversionem abdicavit, quando sortilegus est secularis, secus si est Ecclesiasticus.

254. — Quæritur VII. An sint denunciandi, qui denunciare tenentur, et omitunt? Si agatur de denunciando hæretico tantum suspecto, probabilius negatur cum *Carena, et Lupo, et Potestà n. 284.* Ratio, quia non oritur suspicio ex suspitione. Si verò de denunciando hæretico formali, dicit *Potestà n. 286.* denunciandos esse eos qui ex Officio tenentur denunciare, et negligunt: Et idem dicit de teste crimen falso negante, vel de dissuadente denunciationem debitam; quia isti verè censentur de hæresi suspecti, nisi omissio fiat ex causa amicitiae, consanguinitatis, etc. Ita *Potestà cum communi.* Alios verò non denunciandos, licet etiam ipsi fiant de hæresi suspecti, si nullam habeant causam occultandi, ut dicunt *Salm. d. 1. Præcept. c. 3. num. 116.* tenent tamen *Lupus, et Bordon. apud Potestà* non esse denunciandos, ne detur processus in infinitum.

Notandum autem super hac materia I. Neminem teneri denunciare seipsum, nec socios sui criminis, cum hoc esset idem ac seipsum denunciare. Verum, si quis de crimine legitime à Judice interrogetur, tenetur tam se quam socios manifestare; *num. 104. cum Cajet. Suar. Trull. etc. (V. Not. XI, pag. 347.)*

Notandum II. Certum esse, quod non tantum Superiores Regulares, quibus directe imponitur onus denunciandi ex Decreto Alexand. VII, edito anno 1660: sed omnes Fideles tenentur ad denunciandum criminosos de hæresi, etiam leviter suspectos, ut

loquitur Decretum; dum in fine ejus statuit Pontifex: *Decretum hoc omnes ubique existentes arctare, et afficere;* et ita cum communi sentiunt *Salm. c. 4. n. 104.* Sed bene hic advertunt 1. minime esse denunciandum illum, de quo habeatur suspicio ex levibus indiciiis, v. g. si audias crimen alicujus à testibus parum fide dignis. Ita *Nao. Sayr. Cordub. cum Salm. c. 3. n. 117.* Advertunt 2. quod, ut sit obligatio ad aliquem denunciandum, requiritur, ut ille sit hæreticus proprius, et pertinax, non verò si nimirum per ignorantiam, metum, incuriam, lapsum linguæ Fidei protulerit injuriam, de qua, si secreto corrigitur, sine dubio censeatur abjuraturus. Ita *Salm. l. c. cum aliis.* Hinc inferunt *Bon. et Farinac. apud Salm. ibid. ac Potestà n. 258.* minime esse denunciandum hominem simplicem et pium, seu Concionatorem aliquam propositionem hæreticalem ex incuria proferentem; præsumitur enim non ex animo locutus esse.

Notandum III. Juxta jus commune ex *Extrao. Excommunicamus* eos, qui advertenter negligunt hæreticos denunciare, incurere excommunicationem ferendam; etsi juxta edictum Hispaniarum, ibi incuratur excommunicatio ipso facto, et reservata. Utrum autem in aliis Regionibus hæc excommunicatio sit reservata? Affirmant *Salm. c. 4. n. 70, et Potestà n. 641.* qui affert Decretum S. C. Sed negant *Lupus apud Potestà et Bon. l. c. Vide t. 2. Dub. 6.*

DUBIUM VI.

De Testibus.

255. Quomodo debeant esse, et testificari Testes ad probandum? — 256. Qui rejiciuntur? 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores. 4. Inimici. 5. Conjuncti, et Domestici. 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes et viles. — 257. In quibus casibus sufficit dictum unius Testis? — 258. Quid si unus Testis deponat de una propositione hæretica, et alius de altera? — 259. An semper sufficiant duo testes ad probandum? — 260. Quales debent esse testes, ut plene probent? — 261. An Laici repellantur à testificando contra Clericos? Quid è converso? — 262. An testes inepti, ut supra, faciant indicium? — 265. An Religiosi probent in causa sui Monasterii? — 264. An, et quando quis testari teneatur? — 263. An testis teneatur fateri veritatem Judici non legitime interroganti? — 266. Quando Judex legitime interroget? — 267. An Testis teneatur manifestare crimen, si Accusator unicum testem afferat? — 268. Non teneris manifestare Judici etiam legitime interroganti. I. Si scias rem ex Confessione. II. Sub secreto. III. Si tibi imminuat damnum. IV. Si accepisti à parum fide dignis. V. Si rem accepisti per injuriam. VI. Si alter probabiliter non peccarit. — 269. Ad quid teneatur falsum testatus? — 270. Quando peccent testes? Dub. 1. An peccent contra justitiam, si se abscondant, ne citentur? Dub. 2. An si fugiant post citationem? Dub. 3. An si interrogati veritatem occultent? — 271. Quomodo facienda est depositio testium? (*V. Not. XII, pag. 348.*)

235. — « SUPPONO, ad legitimam, et plenam in iudicio probationem requiri duos testes, eosque debere I. Externo sensu percipisse id, de quo testantur: 2. De eodem facto, et crimine, cum iisdem circumstantiis, deponere; alioqui erunt testes tantum singulares, ut vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Esse omni exceptione majores, in quibus scilicet nulla desideretur conditio, quominus testari possint, juxta vulgarem:

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus illa requires.

236. — « Hinc à testando rejiciuntur. I. Servi 2. Mulieres. »
 « (Intellige tamen hoc de jure Canonico, ex c. 33. qu. 5. Non verò de jure Civili, tam in causis civilibus quam criminalibus, ut Gomez, Sanch. Trull. apud Salm. de Offic. c. 3. n. 6. Verum ad reum damnandum nec plures etiam mulieres sufficiunt. Vide Salm. n. 7.) »
 « 3. Minores 20 annis in criminalibus; in civilibus; autem impuberes. » (Isti tamen, etsi ad probandum non sufficiant, nisi in crimine læsæ Majestatis, fundant tamen indicium etiam ad torturam. Salm. c. 3. n. 8 et 9.) »
 « 4. Inimici » (Licet sint reconciliati, sed de recenti (secus, si ex longo tempore). Et hoc etiam in delictis læsæ Majestatis: Et etiamsi inimicitia non fuerit gravis, ut dicunt Salmant. dict. c. 3. n. 12. cum communi.) »
 « 5. Sanguine juncti. (Usque ad 4. gradum, ut Salmant. ibid. n. 21. nisi sit crimen hæresis. Vide alia circa hoc punctum apud Salm. ex dict. num. 21.) » et domestici » (Ut famuli, coloni) »; exceptis quibusdam casibus apud Less. l. 24. c. 3. n. 38. 6. Infames » (Sive jure, id est sententia, sive de facto. Quinam autem dicantur infames. Vide cap. Infames 6. qu. 1. et Salm. c. 3. n. 10 et 11.) »
 « 7. Perjuri. 8. Socii criminis. » (Excipe si crimen sit hæresis, vel maleficii, vel tale, quod non possit sine socio patrari. Salm. cum aliis c. 3. n. 15 et 16. An autem duo socii criminis faciant saltem semiplenam probationem contra tertium socium? Affirmat Less. c. 29. dub. 17. Sed plures alii negant apud Salmant. de Offic. c. 3. num. 53.) »
 « 9. Personæ inopes, et viles. » (Nisi sint probata vitæ. Vide Salmant. c. 3. n. 17.) »
 « 10. Deliri, et semifatui, ex quibus tamen ii, qui solo jure positivo ad testandum sunt inhabiles, possunt admitti in criminibus exceptis. »

237. — I. Notandum, quod unicus testis sufficit ad probandum in aliquibus casibus; etenim I. Testimonium unius sat est ad impediendum Matrimonium illegitimum, ex cap. Præterea 2. De Sponsal. Debet hic tamen jurare se impedimentum certò scire: et non sufficit, si testis sit de solo auditu, nisi impedimentum sit consanguinitatis, et adsit alius testis de certa scientia, licet hic deponat sine juramento. Ita Sanch. Cons. l. 6. c. 5. dist. 10. n. 1 et Salm. Tract. 9. de Matr. c. 8. n. 106. Sola tamen fama sufficit ad impediendum Matrimonium. II. Testimonium solius Episcopi sufficit ad probandum in judicialibus attinentibus ad suum munus, si testetur in Scriptura suo sigillo obsignata; Salmant. de Officio

c. 3. n. 34. cum Bald. Mascard. etc. III. Ad delicta Religiosorum puniendi sufficit testimonium unius, si delictum sit tale, ut aliter probari non possit. Et ita Religiosus sollicitans penitentem, per illam tantum denunciatus potest puniri aliqua pœna arbitraria, sed non ordinaria. Sanch. cap. 5. dist. 12. n. 4. Salm. ibid. n. 35. cum aliis: Et idem docent ibi Val. et Sof. pro culpis levibus. Cæterum in criminibus gravibus, quæ gravem merentur punitionem, rectè tenent, et absolutè Salm. n. 35. cum Peyr. et Pell. contra Sanch. et alios, requiri omnino saltem duos testes, quia fama Religiosorum non debet minùs æstimari, quàm fama sæcularium. IV. Credendum est Officiali publico testificanti de aliquo crimine levi; secus de gravi; Barbos. Farinac., etc. cum Salm. n. 36. Et idem dicunt de perito in sua arte, v. g. si Medicus testificetur mortem alicujus causatam fuisse è vulnere; Salmant. ib. cum aliis. V. Unicus testis probat, quando agitur de læsione Minoris; Barb. Gabr. Salm. n. 37. Sic etiam probat persona, cui standum dixit Testator in suo testamento. Unicus quoque testis probat Miraculum; Salm. n. 37. cum aliis.

238. — Sed quæritur hic, si unus testis deponat de una propositione hæretica et alius de altera, an isti plene probent aliquem esse hæreticum? Com. Barbos. etc. affirmant probare illum esse hæreticum in genere. Sed longè probabilius Lessius. l. 2. c. 30. num. 33. Rodr. Vill., etc. cum Salmant. de Offic. c. 3. n. 38. negant tales testes facere plenam probationem, licet faciant plusquam semiplenam. Ratio, quia, cum non probatur prius hæresis in specie, non potest probari hæresis in genere. Excipe tamen crimen sollicitationis in Confessione, quod per testes singulares comprobatur, concurrentibus tamen aliis indicis, et præsumptionibus.

239. — Exceptis autem supradictis casibus, ad probandum requiruntur, et sufficiunt duo testes in causa tam civili, quàm criminali, ex Deuteron. 17. 6. « In ore duorum, vel trium testimonium peribit, qui interficietur. » Et ex Joann. 8. Duorum hominum testimonium verum est. Ratio, quia ad humanas actiones probandas sufficit certitudo moralis, et probabilis. Ita S. Th. 2. 2. q. 70. a. 2. Less. Sof. et Salm. de Offic. c. 3. n. 43. communiter Ab hoc tamen excipiuntur aliqui casus, in quibus Jus positivum requirit majorem numerum testimonium, nempe ad probanda testamenta, ad damnandos Episcopos, vel Clericos; nam ad condemnandum Episcopum, requiruntur 12 testes, et ad condemnandum Sacerdotem, seu Clericum requiruntur saltem plusquam duo. Vide Salm. c. 3. n. 44 et 47.

260. — Præterea testes, ut plenè probent, requiruntur I. Ut sint contestes, ita ut conveniant non solum in substantia actus, sed etiam in principalibus circumstantiis, id est persona, loco, tempore, modo; nisi circumstantiæ sint parvi momenti, puta si unus dicat casum contigisse hora tertia, alius quarta: unus tempus fuisse nubilosum, alius serenum, et similes. Ita S. Th. 2. 2. quæst. 70. a. 2. ad 2. Salm. c. 3. n. 47 et 48. Requiritur

II. ut testes deponant cum juramento, aliàs non probant, ex *cap. 51. de Test. et cap. Quis. qu. 39. de Test.* Ubi ait *Panormit.* « Nec Episcopo quidem, ut testi credi in alterius præjudicium, » nisi jurato. » Requirit. III. Ut testes per se immediatè reo perceperint externè eo sensu, quo res percipitur, puta, ut ipsi viderint occidentem, audierint blasphemantem, etc. *l. Sola. 4. C. de Test. et c. 4. §. Solam q. 3. Vide Salm. c. 3. n. 48 et 49. cum Sylo. Pan. Tab. et communi.* At in hoc notandum, quòd nec etiam sufficiunt ad plenè probandum testes, qui deponunt audivisse quidem per se, sed mediatè, id est medio pariete, cortina, quin viderint etiam loquentem, ut *Salm. cum Farinac. et aliis num. 50 et 51.* Hoc autem currit in causa criminali, non autem civili; excepto Testamento, ubi requiritur, ut testes non solum audiant, sed etiam videant testatorem loquentem; ex *l. Si non speciali, C. de Testam. Salm. ibid.* Testes autem de auditu alieno, nempe qui crimen narrari audiverint ab uno, vel duobus testibus de visu, non solum non probant, sed nec etiam simpliciter probationem faciunt, ut *Salm. c. 3. n. 53. cum Miranda, Farinac. et communi Juristarum.* Quando verò adsint plures testes pro Reo, et plures contra, standum est pro Reo, ut docet *S. Thom. 2. 2. qu. 70. art. 2. ad 2.* Etiam si testes contrarii sint majores dignitate, ut *Salm. n. 54. cum Pan. Med. etc.*

261. — Adde, quòd Laici in criminalibus repelluntur à testificando contra Clericos, ex *c. 2. q. 12.* In aliquo tamen casu possunt Episcopi uti laicis testibus probatæ vitæ ad probanda crimina suorum subditorum: E converso Clerici et Religiosi possunt testificari contra Laicos, etsi ad hoc non possint compelli à Judice sæculari, ex *c. Quanquam. 14. q. 2.* Ex præfato tamen textu clarè deducitur, non posse Clericum testificari coram Judice sæculari, sine licentia sui Superioris. An autem testimonium Clerici sine licentia Prælati valeat? Affirmandum probabilius cum *Sanch. Cons. l. 6. c. 5. d. 17. n. 2. Trull. Azor., etc. ac Salm. c. 3. n. 28.* contra alios qui dicunt non valere testimonium Clerici, sed tunc tantum, cum is vi compulsus deponit. Clericis autem, et Religiosis non videtur esse vetitum testes esse in instrumentis, cum hoc nullibi interdicitur: Vide *Sanch. Dec. t. 2. l. 6. c. 13. n. 106, et Salm. ibid. n. 29.*

262. — Notandum I. quòd testes inepti (numerati ut supra apud *Bus.)* si deponant, faciunt aliquid indicium, sed non plenum, nec sufficiens ad torturam: Imò servi, vel graviter inimici omnino repelluntur. Sed, si crimen commissum est noctu, vel in aliquo loco secreto, tunc facilè admittuntur. Deinde, si testes sint inepti principaliter ob favorem partis, ut inimici, domestici, etc. si pars eos admittit, Judex non valet eos repellere. Vide *Salm. c. 3. n. 31.*

263. — Notandum II. quòd Religiosus in causa sui Monasterii bene potest testificari, ex *c. Statuimus De Test.* Et idem dicitur de Canonico in causa sui Capituli, de Clerico in causa suæ Ecclesiæ, et de Collegiali in causa sui Collegii, quotiescumque

in causa ipsi nullum interesse habeant particulare. Advertendum tamen est, istorum testimonium non esse omnino integrum; et insuper non esse admittendum, quando alii testes haberi possint. *Salm. cum aliis c. 3. n. 45.*

264. — « Quær. I. An, et quando teneatur quis testari? » 2. Ad quid teneatur, qui non vult testari, aut qui falsa est testatus?

« Resp. I. Non tenetur quis testari, nisi vel ex charitate, cum ita necessarium est, ad advertendum grande malum proximi, aut Reip. vel ex præcepto, cum Judex, seu Superior habens potestatem, ita legitime præcipit. In quo ultimo casu, si fugias, aut occultes te, antequam ad testandum ceteris, non peccabis contra justitiam; ideoque nec teneberis restituere, ut, contra multos docent *Valent. et Less.* Ratio est, quia tibi necdum est præceptum: Si quod autem jus nascatur parti ex tuo testimonio id ex præcepto oritur. Imò, etsi sit communis sententia, ad restitutionem teneri eum, qui à judice citatus fugit vel testimonium fraude declinavit, cum sit efficax, et moralis causa ut Judex sententiam ferat in alterius damnum: non tamen est improbable, quòd docent *Molin. et Less.* non teneri. Ratio est, quia citatio intimata non inducit obligationem justitiæ, sed tantum obedientiæ: proindeque non comparens contumax tantum est, et inobediens, non autem injustus. » *Less. lib. 2. c. 30 et 72. etc. Vid. Bon. Laym. ll. cc.*

265. — Hic notandum certum esse, quòd Judici non legitime interroganti testis non tenetur fateri veritatem: Tunc enim poterit licitè respondere (etiam cum juramento) crimen nescire ita ut teneatur illud ei manifestare. Ita *S. Th. 2. 2. qu. 66. art. 1.* ubi ait, quòd eo casu, « Non tenetur accusatus respondere, sed potest vel per appellationem, vel aliter licitè subterfugere. » Et idem communiter *DD.* dicunt etiam de teste. Vide dicta de Restrictione non purè mentali. *l. 3. n. 152.*

266. — Sed quæratur I. Quandonam Judex legitime interroget? Resp. I. quando adest semiplena probatio, puta, unus testis de visu, vel auditu proprio, ut supra: vel si adest notorietas, aut infamia criminis, vel indicia evidentiæ, vel si accusator se offerat ad delictum pluribus testibus probandum (aliàs, etiam si plures testes adsint de aliquo crimine, nemo eorum teneretur crimen revelare); Omnia hæc enim æquivalent semiplenæ probationi; qua interveniente delictum non dicitur amplius secretum, ideo Judex tunc habet jus, ut testis veritatem manifestet. Ita communiter *Less. lib. 2. c. 3. dub. 5 et 6. Navar. et alii cum Salm. cap. 3. n. 56 et 57.* qui advertunt *n. 62.* cum *Sayro,* quòd, ut testis teneatur tunc respondere, requiritur, ut infamia, vel semiplena probatio, vel indicia, ut supra, sint jam probata, et à Judice testi manifestentur; nisi constet Judicem esse probum, et asserit se legitime interrogare.

267. — Quæratur hinc II. Utrum, quando non adest semiplena probatio, sive infamia, vel evidentiæ indicia criminis, ut diximus

si Accusator unicum testem tantum afferat, teneatur hic testis veritatem manifestare? Affirmant *Salm. cap. 3. num. 60 et 61. cum Soto, Valent. etc.* quia (dicunt) quando adest Accusator conscius de crimine, et unicus testis, jam Reus censetur æquivalenter infamatus. Sed probabilius negant *Ronc. pag. 418. q. 4. R. 2. cum Less. Passer. item Sylvest. Nao. et Bann. apud Salm. n. 59. juxta supra posita.* Et idem clarè videtur docere *S. Th. 2. 2. q. 70. art. 1. ubi dicit tunc legitime testem interrogari, « quando vel de manifestis, vel de his, de quibus infamia præcessit, interrogatur. » Ergo non legitime interrogat Judex, quando non præcessit vel notorietas (hoc enim significat *Manifestis*), vel infamia, aut alia semiplena probatio, ut supra.*

268. — « Resp. 2. Etiam legitime et juridice interrogatus non teneris testari sequentibus casibus: I. Si scias rem ex Confessione. II. Si accepisti sub secreto naturali, * (Etiam sub secreto tantum commisso, ut *S. Thom. 2. 2. qu. 70. art. 1. et communis cum Sylo. et Salm. ibidem ex n. 65. contra Sotum; quia præceptum naturale præferendum est præcepto Judicis; Vide dicta lib. 4. n. 49. Intelligit tamen, nisi imminet damnum commune, vel nisi aliunde scias; tunc enim teneris ad manifestandum, ut communiter DD. cum Salm. n. 20.) * ut Consiliarius, Advocatus, Medicus, etc. Modò tamen non sit necessarium ad magnum Reipublicæ vel proximi malum avertendum * (Ut *S. Th. 1. c. et Salm. n. 68. cum communi*) * tunc enim licet tale secretum detegere, etiamsi jurasses te nulli dicturum: quia tale juramentum non obligat, cum jure naturæ teneris ad contrarium. Vide *Laymann cap. 4. n. 9. III. Si ex testimonio tibi vel tuis imminet notabile damnum: nisi tamen damnum publicum, vel privatum alienum prævaleat, ut notat Cardinal de Lugo de just. disp. 39. n. 10. Unde communiter non teneris testari contra consanguineum. IV. Si à viris non sat fide dignis accepisti: tunc enim potes te habere, ac si nihil scires. * (Imò *Sanch. Dec. lib. 3. cap. 2. n. 5. et Nao. Sot. Arag. et alii cum Salm. c. 3. n. 69. dicunt testes de auditu alieno non teneri ad manifestandum, quando Judex nihil aliud ab eis exigit, nisi ut dicant id quod sciunt; quia, aiunt, scire propriè non est credere, sed veritatem perceptam visu, vel alio sensu in mente retinere: quæcumque autem alia notitia pertinet ad judicium, non ad scientiam.) * V. Si factum intellexisti per injuriam, verbi gratia aperiendo litteras, cogendo alium ad revelationem, etc. *Laym. lib. 3. tr. 6. cap. 4. n. 5. Mol. d. 5. n. 5. VI. Si alter probabiliter in facto non peccaverit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compensationem debiti; ex quo, tanquam de fure, inquiratur. Ratio est, quia mens Judicis est inquirere de delicto. Vide *Azor. 3. part. 1. ult. c. 27. Fill. Bonac. d. 10. qu. 3. p. 3. Laym. l. c.*****

269. — « Resp. 3. Qui sciens falsum testatus est, per quod alteri fuit efficax causa damni, tenetur ad impeditiorem, vel reparationem omnium damnorum, quæ causantur. Item tenetur

» revocare cum pari suo damno, et periculo etiam vitæ, si Reus » de ea periclitetur, et putetur revocando aliquid effecturus. Ita » communitè. Ratio est, quia in damno æquali potius habenda » est ratio innocentis. Vide *dub. seq. art. 1.*

» Dixi 1. *Sciens*: quia, si ex ignorantia, inadvertentia, aut » oblivione inculpabili falsum est testatus, etsi teneatur impedire, » si possit, non tamen ad restitutionem, etiamsi Reus damnetur. » Ratio est, quia neque tenetur ex re recepta, neque ex delicto. » Dixi 2. *Causa efficax*: quia, si à parte rei falsum illud testimonium nihil effecisset, v. gr. quia per falsa testimonia aliorum » jam tota causa damni erat data, ita ut Judex ex hoc testimonio » nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur. *Less. l. 2. c. 30. et Laymann. l. 3. t. 5. c. 8. et alii.*

270. — » Testis peccat 1. Si affirmat, quod ignorat. 2. Si veritatem, quam debebat celare aperiat. 3. Si se occultet, ne rogetur casu quo tenetur testari. 4. Si Judici justè interroganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

Sed dubitatur 1. An peccet contra justitiam, et teneatur ad restitutionem testis, qui se abscondit ne citetur à Judice? Affirmant *Sotus de Just. l. 5. qu. 7. art. 1. et alii apud Lugo D. 29. n. 4. Sed communissimè, et veriùs negant idem Lugo n. 5. Less. l. 2. c. 30. n. 58. cum Salon. et Penna, ac Bonacina de 8. Præc. D. 10. qu. 3. p. 3. n. 12. cum Navar. Fill. Bann. Reb. Sayr. et aliis.* Ratio, quia licet possit ille graviter peccare contra proximi charitatem, non tamen peccat contra justitiam, cum nemo teneatur præcepto Superioribus parere, antequam ei imponatur.

Dubitatur 2. An teneatur ad restitutionem testis, qui fugit post citationem? Affirmant *Sotus l. c. Sanch. Cons. l. 6. c. 5. dub. 3. num. 4. item Nao. Azor. Fill. Salon. et Reg. apud Bonac. l. c. n. 13. Quia eo ipso, quo testis est citatus, tenetur ex justitia testimonium dicere: prout si Judex præcipit alicui, ut proferat scripturam ad causam pertinentem, tenetur ipse ex justitia illam exhibere, alias debet damnum parti restituere. Negant verò communius et probabilius idem Lugo loc. cit. n. 5. et Mol. D. 83. v. De teste, et probabile putant Bonacina n. 13. ac Less. n. 59. cum Sylo. v. Testis, n. 8. Ratio, quia citatio illa non imponit obligationem justitiæ, sed tantum obedientiæ. Nec obstat paritas allata scripturæ proferendæ: nam bene respondet Lessius, quod scriptura illa sine dubio ex justitia proferri debet, cum sit res externa de qua Respubl. justè potest disponere, sicut de aliis bonis civium, quando oportet ad jus illorum tuendum: non sic de obligatione testificandi.*

Dubitatur 3. An teneatur ad restitutionem damni testis, qui legitime interrogatus à Judice veritatem occultat? Certum est teneri si ipse positive falsum deponat circa factum, puta si dicat se domum Petri scire esse Pauli; vide *Lugo. D. 39. num. 4. Idem dicendum putat Holzmann. t. 1. p. 503. n. 710. de teste, qui fuerit præsens in donatione mutui, et postea interrogatus id negat, quia jam iste infert injuriam alteri damnosam. Sed quid, si testis ve-*

ritatem celet, negativè se habens circa factum, nempe si respondeat illud nescire, cum revera sciat? Affirmant etiam teneri ad restitutionem *Salm. tract. 27. cap. 1. n. 20.* et idem dicere debent omnes AA. citati pro prima sententia dubii antecedentis, ob eandem rationem, ut supra, quia testes, posito præcepto Judicis, tenentur ex justitia veritatem patefacere: et sicut Judex contra justitiam peccat, si sententiam non proferat, sic dicunt peccare testes, qui veritatem non manifestant. Sed contradicunt *Mol. D. 83. vers. De teste, et Lugo l. c. num. 5. cum Raynaudo, et aliis*, ac meritò probabile putat *Less. apud eundem Lugo.* Ratio, quia testis non tenetur veritatem deponere, nisi aut ex præcepto Judicis, aut ratione juramenti præstiti: unde tacendo veritatem, non peccat contra justitiam, sed tantum contra obedientiam, vel etiam contra Religionem. Dispar est autem Judex à teste: Judex enim ex quasi contractu cum Republica inito, ratione Officii assumpti, tenetur ex justitia justam sententiam ferre; testis verò non tenetur ex justitia, sed tantum ex obedientia officium testis peragere, et ideo tantum contra obedientiam peccat, veritatem non manifestando. Huic sententiæ adhæret etiam *Bonac. l. c. n. 14.* Hinc ait *Ciera de Casib. resero. D. 6. n. 62. cum de Januar.* talem testem reticentem veritatem, nec incurrere casum reservatum in jurantes falsum cum damno tertii, quia reservatio intelligitur lata in eum qui jurat cum mendacio positivo, non autem negativo. Dicit verò *Bonac. ib.* quòd si testis juravit se dicturum veritatem, tenetur tunc ex justitia illam dicere, quia ex juramento promissorio oritur obligatio justitiæ: Sed probabilius contradicit *Less. n. 60.* quia testis, jurando se dicturum veritatem, non intendit se obligare ex justitia, sed tantum ex virtute Religionis ad illam manifestandam.

Sed dices: Qui fraude, aut mendacio impedit aliquem à consecutione justì boni, tenetur utique ad restitutionem damni illati, prout diximus *lib. 3. n. 587.* Sic igitur pariter tenetur damnum restituere testis, qui dicendo se nescire, quod verè scit, jam impedit per tale mendacium proximum à consecutione sui juris. At respondetur hoc procedere, quando mendacium est causa positiva, sive influxiva damni; secus, si tantum negativa. Testis autem qui dicit se nescire veritatem, quam scit, est causa tantum negativa damni, cum nullum apponat impedimentum positivum, ne alter suum jus consequatur, sed solum non removet impedimentum alteri obstans, scilicet defectum probationis: ad quod removendum poterit quidem Testis ex obedientia, et Religione, ut diximus, aut etiam aliquando ex charitate esse obstrictus, sed non ex justitia, nisi fortè peculiare pactum cum parte inierit de veritate manifestanda.

271. — Pro complemento hujus puncti, quæritur I. An sufficiat depositio facta tantum in scriptis, et non ore tenus? Affirmant aliqui, et *Salm. c. 8. n. 73.* probabile putant: atque Prælatos, et Visitatores hac opinione bene uti posse dicunt ad strepitum vitandum; et hanc tenent *ibi Rodrig. etc.* saltem si cause

sit levis momenti. Communis tamen sententia, et probabilior negat hoc sufficere in causa criminali, ut habetur ex *c. Testes. 3. q. 6. et c. A nobis. Qui Matr. acc. etc.* ubi « Nullius momenti est subscriptio, quoad sententiam proferendam: » Licet valeat hæc ad probandam infamiam extrajudicialiter, ut *Pelin et Far. apud Salm. c. 3. n. 74.* Debet igitur depositio fieri ore tenus, et tacta aliqua re Sacra, ut Cruce, vel Evangelio. Sacerdotes tamen sufficit quòd jurent tacto pectore: *Salm. n. 76.*

Judex autem per seipsum debet testes examinare, ut docent communiter DD. cum *Covarr. et Salm. cap. 3. n. 76.* Potest tamen Judex examen alteri digno committere, prout *Salmant. ibidem* dicunt constare ex praxi omnium Tribunalium, si Judex sit impeditus, vel si testes non possint ob senectutem, vel paupertatem Judicem adire, ut patet ex *c. Si qui Test.* In causis verò criminalibus ipse Judex examen solet excipere, ex *Auth. de Testib. §. Hæc omnia.*

Testis interrogandus est de sua ætate, nomine, cognomine, et conditione: interrogandus inde per articulos de facto, et ejus circumstantiis, nempe de loco, tempore, de aliis personis adstantibus ad factum: item de ratione suæ notiæ, præsertim in causa criminali. Vide *Salm. n. 78.* Item debent scribi verba testis, prout ipse profert. Item cavendum, ne testis sciat depositionem ab alio teste factam. *Salm. n. 80.*

Testi deprehenso in aliquibus falsum dixisse, in aliis non est credendum: *Salm. n. 82.* Depositio demum debet denno ante testem legi, et ab eo ratificari, et in ratificatione notandum est id quod à teste additur, vel mutatur. Et in fine Secretarius scribere debet: « Quæ omnia affirmavit verissima esse juramento, quod præstitit; » et, cum omnia, quæ deposuit, lecta ei fuissent de verbo ad verbum, illa ratificavit, propriaque manu subscripsit. » Et in fine depositionis cujuslibet testis, Judex, testis, et Secretarius se subscribere debent. Et, si testis scribere nesciat, signet crucem, et alius pro ipso subscribat, et Secretarius ibidem hoc notet. Sic autem ratificata depositione, nulla amplius habenda est ratio de his quæ testis aliter postea dicat, etiam in articulo mortis, ut dicunt *Bald. Felin. et Men. Vide Salm. n. 83 et 92.*

Facta autem Rei citatione, vel ore tenus vel realiter per incarcerationem Rei, vel per edictum, si Reus fugerit, ac lite sic contestata (quod certè est necessarium ad essentiam processus) iterum repetendi sunt testes cum juramento, excepto casu, quo procedatur in Reum absentem, ut contumacem; vel si testes, qui deposuerant, defuncti sint, vel si Judex procedat ex Officio, et non ad instantiam partis. Ita communiter DD. apud *Salm. ex n. 85.* Licet *Rodr. Suar. Lez. etc. ib. n. 88.* teneant in causis Religiosorum hanc ratificationem non requiri. In hac autem ratificatione magis credendum est Tabellioni, qui depositionem scripsit, quam testi asserenti aliud deposuisse, quam scriptum est. Ita *Covarr. Bald. etc. apud Salm. n. 92.*

DUBIUM VII.

DE REO.

ARTICULUS I.

An, et quando Reus teneatur fateri veritatem.

272. Quid respondere potest Reus non legitime interrogatus? — 273. Quando Reus non tenebitur crimen fateri? — 274. An teneatur Reus crimen fateri cum timore magnæ poenæ? — 275. An peccet graviter Reus, qui ad vitanda tormenta falsum crimen sibi imponit? — 276. Quando autem tenetur Reus suam Confessionem revocare? — 277. An Reus ad se tuendum possit revelare crimina occulta Testium, aut Accusatoris? Et an peccet graviter, si crimina falsa eis imponat? — 278. An Reus teneatur revelare complices?

272. — « RESP. I. Si non interrogetur legitime, non tenetur fateri suum crimen, sed potest Judicem eludere vel ambiguus verbis, vel etiam negando, cum aliqua restrictione, et in bono sensu, ut mendacium absit. Ratio est, quia tunc Judex non habet jus interrogandi, aut obligationem imponendi Reo. Ita Less. t. 6. l. 3. cap. 5. et Bonac. d. 10. q. 3. p. 2. (Ita Cajet. Azor. Sanch. Ronc. et alii, juxta dicta l. 3. n. 154. ex D. Th. 2. 2. q. 69. art. 1., qui art. 2. sic ait: *Aliud est veritatem tacere, aliud est falsitatem proponere. Quorum primum in aliquo casu licet; non enim aliquis tenetur omnem veritatem confiteri, sed illam solum, quam ab eo potest requirere Judex, puta cum processit... probatio semiplena.*) »

Unde resolves :

273. — « 1. Reus non tenetur fateri crimen suum. 1. Si Judex non sit legitimus. 2. Si à seipso litis processum inchoet, sine prævia accusatione, saltem virtuali. 3. Si non præcessit semiplena probatio, nec infamia, nec manifesta criminis indicia extant. Ratio est, quia in his Judex non interrogat legitime. Azor. Fill. Laym. Bon. ll. cc. Card. de Lugo. d. 40. n. 1. »
 2. Nec tenetur, si dubitet, an Judex legitime interroget: quia non tenetur parere cum gravi suo damno, nisi constet, Superiorem posse præcipere. Ita Less. Fill. Laym. l. c. Sanch. l. 6. Cons. 3. c. d. 31. Salas, Card. de Lugo, etc. contra Sylo. Bon. et alios. (Ita absolute tenent Salm. de Offic. c. 7. n. 3. cum Sot. Narr. et Sanch. Cons. lib. 6. cap. 3. dub. 31. num. 2. cum Card. Caj. Nao. Palac. etc. (contra Palud. Sylo. et S. Anton.). Ratio, quia reus possidet suam vitam, et famam; unde in dubio habet jus servandi, usquedum constet de legitima interrogatione.) »
 3. Judex tenetur Reo manifestare statum causæ, et quæ sint indicia, quomodo probetur delictum, etc. ut Reo constet, an legitime interrogetur, quia non tenebitur respondere, alioqui,

» et seipsum honore, aliisque bonis, quæ bona fide possidet, spoliare. Cajet. Nao. c. 25. n. 43. C. de Lugo d. 40. n. 1. (Idem dicunt Sot. Tol. Less. etc. cum Salmant. ibid. num. 3. communititer.) »

» 4. Si reum juridicè quidem interroget Judex, sed non nisi ex falsa præsumptione delicti, v. g. an exierit ex tali domo stricto ense, potest Reus (idem est de teste,) licet sciat semiplenè probatum esse, id negare, si exiit quidem, non tamen factò delicto, sed ob aliam causam: quia, si Judex veritatem sciret, non posset interrogare. Ita cum S. Thom. q. 66. art. 1. Sot. Fag. p. 8. cap. 34. Dian. p. 3. t. 5. misc. R. 66. C. de Lugo dub. 40. n. 4. (Idem dicendum, si quis occidit ob justam sui defensionem; tunc Judici interroganti potest respondere, non occidisse, hoc est cum culpa: Ita Sotus, Salon. cum Salm. c. 6. n. 19.) »

274. — « Resp. 2. Etsi communior et verior sententia sit S. Th. 2. 2. quæst. 69. si Reus legitime interrogetur à Judice, teneri in conscientia apertè veritatem dicere; probabile tamen est etiam, quod ex Sylo. docent Sa et Less. non teneri saltem sub mortali, in causis capitalibus et gravioribus, si sit spes evadendi, et nullum grave damnum Reip. timeatur. Tann. q. 4. d. 5. Card. de Lugo. d. 40. n. 15. ubi dicit esse sententiam valde probabilem, et in praxi tutam. Ratio est, quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum quia inhumanum videtur, ut qui convinci non potest, teneatur præbere arma contra se, quibus occidatur, aut gravem poenam, v. g. perpetui carceris, subeat; tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi posse, Bon. in 8. præc. d. 10. q. 3. p. 2. num. 17. »

Celebris est hæc quæstio, an teneatur Reus fateri crimen Judici legitime interroganti, cum timore magnæ poenæ? Affirmat prima sententia cum S. Th. 2. 2. q. 69. art. 1. ad 2. Sot. Less. Sanch. Tol. Sylo. et Salm. de Offic. c. 7. n. 9. qui dicunt hanc probabiliorem et in praxi tenendam, quamvis contrariam vocent probabilem intrinsecè et extrinsecè. Ratio, quia Judex jus habet præcipiendi, quando legitime interrogat, ut Reus crimen ei revelet; ideoque Reus peccat contra justitiam, si hac in re gravi ei non obediat. Secunda tamen sententia, quam satis probabilem etiam intrinsecè puto (quamvis primam censeam probabiliorem) cum Bus. et Sa, Suar. Fill. Elbel de Jur. n. 144. Rodr. Vill. Henr. Peyrin. Fagund. etc. apud Salm. n. 6. et quam probabiliorem censet Lugo. de Just. D. 4. t. 2. n. 15. in fin. Hæc sententia negat teneri Reum crimen suum revelare casu, quo damnandus foret ad mortem, aut ad triremes, ad carcerem perpetuum, vel ad amissionem omnium honorum, vel totius, famæ et honoris. Ratio, quia videtur non adesse hanc duram legem, tanquam humano modo impossibilem, ut quis teneatur quasi ipsemet se condemnare ad gravissimam poenam, crimen suum confitendo; nisi commune damnum imminet ex reticentia con-

fessionis delicti, puta hæresis, læsæ Majestatis, etc. tunc enim Reus tenetur seipsum prodere, vel saltem socios, quantum opus est ad commune damnum avertendum, etiamsi ipsi mors imminet ex revelatione sociorum, ex quibus evadet in judicio convictus. Casu verò quo tale damnum non timetur, cum lex obligans ad crimen fatendum probabiliter non extet, probabiliter Judex non habet jus veritatem in tali casu exigendi, nec Reus obligationem eam manifestandi; et ideo Reus, amphibologus crimen zelando, contra justitiam non peccat, juxta dicta *l. 3. n. 156.* Nec obstat dicere, quòd Reus tunc tenetur damnum illud subire pro bono communi; nam si hæc ratio valeret, Reus ad pœnam damnatus nec etiam posset è carcere fugere; in utroque enim casu viget ratio communis boni, et tamen Reus licite potest fugere, ut fatetur ipsimet *Salm. cap. 7. n. 57. cum communi, ex S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2. ubi ait: « Non tenetur (Reus) »* facere id, unde mors sequatur, quod est manere in loco, unde » ducatur ad mortem. »

Et hoc etiamsi Judex præcipiat, ut non aufugiat, ut pro certo habet *Lugo l. c.*

Omnes autem conveniunt, ut par est, ad dicendum, quòd si Reus sit in bona fide, et censeatur quòd difficile inducetur ad fatendum crimen interrogatus à Judice, Confessarius in sua bona fide eum relinquere debet, ut *Sanch. Dec. l. 3. c. 7. n. 8. Salm. c. 6. n. 24. etc.*

« Dixi 1. in capitalibus: quia aliud est de causis, in quibus » agitur de pœna Ecclesiastica, quæ est medicinalis.

« Dixi 2. si sit spes eoadendi: quia, absque ea, cessat ratio » celandi veritatem. »

Unde resolves:

- « 1. Non semper opus est, juxta dicta Resp. 2. ut Confessarius » Reum urgeat ad crimen fatendum. *C. de Lugo. dist. 40. n. 20.*
- « 2. Post sententiam latam, Reus non tenetur confiteri crimen, » quod ante injustè negavit, quia, finito judicio, finitur obligatio » Rei. *Laym. loc. cit. (Idem dicunt Sanch. Dec. lib. 3. cap. 7. » et Salm. c. 7. n. 20. Idemque dicitur de teste. Vide lib. 3. » n. 155.)* Imò probabile est, nec ante sententiam ad id teneri, » etiamsi adhuc sit in potestate Judicis, donec iterum interro- » getur. *Card. de Lugo d. 40. numer. 17. (Ita etiam Sanchez » loc. cit. num. 8. et Salm. num. 21. etc. contra Nav. Bann. » etc.)* Ratio, quia justitia legalis non obligat, nisi tunc tantum, » cum Judex interrogat: nisi Judex tempus ad respondendum » præscribat, nempe si præcipiat, ut Reus infra mensem verita- » tem dicat, et mensis adhuc duret. His tamen non obstantibus, » probabilius docent Sotus lib. 5. de Just. quæst. 6. art. 12. » Nav. Sum. cap. 25. n. 36. item Sayr. et Angles apud Sanch. » n. 7. qui fatetur communem sententiam. Ratio, quia quandiu sen- » tentia pendet, adhuc censeatur perdurare præceptum Judicis, ut » justum seroetur judicium.

« Resp. 3. Si quis ad evitanda tormenta gravia mentitus, fal- » sum sibi crimen imposuit, per quod sit morte plectendus, non » videtur mortale. Ita contra Nav. et alios docet *Angel. Syl. » Less. l. 2. c. 11. d. 7. Tan. de Just. d. 4. q. 4. dub. 5.* Ratio » est, quia non est mentitus perniciosè, cum non teneatur tantis » tormentis vitam conservare. *Vid. C. de Lugo l. c.*

275. — Queritur hic, an reus ad evitanda gravia tormenta peccet graviter confitendo falsum crimen? Prima sententia negat quam tenet cum *Bus. Less. lib. 2. c. 11. n. 4. cum Ang. Sylvest. Tol. et Soto,* et probabilem putat. *Lugo D. 14. n. 174.* Ratio, quia nemo tenetur vitam servare cum tanto cruciatu, qui morte ipsa durior videatur, juxta dicta *lib. 2. num. 372.* Secunda vero sententia probabilior affirmat, et hanc tenent *Mol. Dist. 37. n. 18. et Lugo l. c. cum Nav. et Coarr.* Ratio, quia licet nemo teneatur tueri vitam adhibendo medium visum injustæ morti, quòd est intrinsecè malum, cum homo non sit dominus suæ vitæ. Unde probabilius infert *Molina num. 16 et 18. contra Busemb. ut infra,* quòd si causa sit adhuc in eo statu, ut per retractationem possit mors impediri, debet reus se retractare, quia falsa illa confessio pergit influere ad suam injustam mortem, et ideo tenetur causam illam auferre; sicut qui ignem culpabiliter accendit in domo aliena, tenetur etiam cum suo damno illum extinguere. Advertit hic autem *Lugo n. 187. cum Molina,* quòd etsi à principio peccasset reus confitendo crimen falsum cum infamia alterius, non tenetur postea se revocare ad reparandam alienam infamiam, se denuo exponendo ad sustinenda illa gravia tormenta, quia nemo tenetur famam restituere cum tam longe graviore suo damno.

276. — « 1. Talis non tenetur postea crimen revocare, » quamvis ante perjurio confirmasset, si prudenter metuit, ne » ad tormenta revocetur: quia etsi pejeratione graviter peccarit, » hoc jam transit, et non retractando nemini facit injuriam; » ideoque sufficit coram Deo pœnitere. *Vid. Less. Tann. l. c. et » q. 5. d. 4.*

« 2. Si ex illa falsi criminis confessione grave damnum aliis » sequitur, v. g. bonum Reip. aut fama Religionis, vel familiæ » notabiliter læderetur, aut aliqui ideo in hæresim lapsuri essent, » quævis potius tormenta perferenda essent. *Tann. l. c. et » q. 5. d. 4.*

« 3. Si reus tormentis coactus denunciavit alium innocentem, » tenetur sub mortali ante suam condemnationem, et si tum nor- » facit, etiam damnationis tempore, revocare, ad quod etiam à » Confessario est obligandus. Ita ex communi *Tol. lib. 5. cap. » 6. n. 7. Less. cap. ult. dist. 15. Tann. dist. 4. qu. 5. dub. 4. » n. 103.* Ubi subjungit. 1. Si quis tamen sequatur, ipsaque praxi » servari advertat, eam sententiam, quæ negat per revocationem » in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denunciationem » ante factam, ut docent *Delrio lib. 5. sect. 5. Valent. dub. 6. » qu. 13. part. 4.* is consequenter existimare poterit, denunciante

» in eo mortis articulo, saltem cum suo incommodo, et sub peccato mortali, obligatum non esse ad revocationem, quia inutilis. Ita *Tann. loc. cit.* Licet ipse recte censeat, fundamentum istius sententiæ minus esse probabile.

» 4. Monet idem *Tann. n. 105.* cavendum esse Confessario, ne vel importunè sæpius reo damnato inculcet retractationem denunciationis iniquè factæ, vel retractationem factam imprudenter, et cum scandalo evulget.

277. — Queritur hic, an reus ad sui defensionem possit revelare crimina occulta testium, vel accusatoris? Et an peccet graviter, si falsa crimina eis imponat? Hic ante omnia advertenda Propositio 44. damnata ab Innoc. XI quæ dicebat: « Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit alteri falsum crimen, ut suam justitiam, et honorem defendat. Et, si hec non est probabile, vix erit opinio probabilis in Theologia. » Resp. igitur I. Quod falsum crimen testi vel accusatori opponere, ad suam causam tuendam, illicitum semper est, et culpa gravis. Ita comm. *S. Th. 2. 2. q. 69. art. 2. Sanch. Cons. l. 6. c. 5. Dub. 20. n. 4. Sot. Less. et Salm. de Offic. c. 7. n. 27.* Et hoc etiamsi accusatus esset verè innocens, et injustè aliàs damnandus esset ad mortem; rationem assignant *Salm. ib.* quia nunquam licet se defendere cum gravi damno proximi innocentis. Sed hæc ratio sic genericè sumpta minimè suadet; nam juxta legem charitatis, cum vita sit bonum ordinis majoris, quàm sint bona temporalia, potest suam vitam defendere cum jactura honorum vel famæ alienæ. Et, si ad hoc reus adhibeat mendacium, erit quidem peccatum, sed non plus quàm veniale; quia ratione damni tenetur tunc proximus damnum suæ famæ sufferre, ad servandam vitam innocentis in extrema necessitate constituti. Ratio quam puto magis in hoc casu valere, est, tum quia injusta læsio famæ alienæ vel non est unicum medium ad tuendam vitam rei, vel facile est obnoxium periculo hallucinationis; tum quia mendacia gravia in judicio dicere est contra bonum commune, cum sit pervertere omnem justitiæ ordinem, et ideo illud quisque præferre debet privato bono etiam propriæ vitæ.

Resp. II. Quod opponere crimen verum, sed occultum testis, vel accusatoris, licitum est reo, ut *Sanch. loc. cit. n. 1. Ronc. cap. 2. q. 4. Salm. n. 30. Viva in d. prop. 4. n. 12. et Milante Ex 24.* Vide dicta, l. 3. n. 969. Dummodo hoc sit absolutè necessarium ad suæ innocentie defensionem; item dummodo aliàs reus non leve, sed grave damnum sit passurus, licet majus damnum eveniat accusatori, vel testi, ut ait *Sanch. l. c. n. 4.*

Sed quid, si reus commisit crimen, sed occultè, ita ut nullo modo probari possit, utrum tunc possit dicere, accusatorem mentitum fuisse; vel possit opponere crimen illius occultum? ^{Accusator} at *Corella* in expositione *Prop. 44.* damnata ab Innocentio XI. ut supra, et probabile rectè putant *Salm. d. cap. 6. n. 35. et Roncaglia cap. 2. qu. 6.* Quia accusans reum de crimine omnino occulto, censetur in jure, ac si de crimine falso accusaret,

et calumniam afferret, ut dicit *Glossa in c. Cum dilectus, De Calumn.* his verbis: « Si renuncians non probat, quod intendit, calumniari præsumitur. » Et ob eandem rationem dicunt *Sanch. Cons. lib. 6. c. 5. dub. 20. nu. 1. et Salm. cap. 7. n. 30.* casu quo crimen rei est occultum, et nequit plenè probari, posse eum revelare delictum occultum testis ad sui defensionem; modò tamen (addunt) testis sponte deponat, et non coactus; sed id admittunt *Milante, ac Viva in d. prop. 44. Innoc. XI. n. 12. et expressius Lugo D. 90. n. 23.* etiamsi testis sit coactus ad deponendum; juxta enim communem DD. sententiam traditam à *D. Thom. 2. 2. qu. 73. art. 2. et relatam lib. 3. n. 969.* (quam rogo ut relegas) nemo tenetur cum suo gravi damno famam proximi servare.

278. — « Quæres, An reus teneatur revelare complices? »

» Resp. 1. Si omnino occulti sint, nec aliis indicis, aut testimoniis convinci possint, non potest, nec tenetur: si tamen vi tormentorum coactus prodatur, ordinariè non peccabit, *Less. l. c. et Laym. l. 3. t. 5. c. 5.*

» Resp. 2. Si crimen sit exceptum, tenetur etiam non rogatus: ideoque, si nolit, secundum *Nav.* non erit absolvendus.

ARTICULUS II.

Quid liceat Reo circa fugam pœnæ.

279. An liceat reo injustè damnato vim vi repellere, aut positivè resistere? — 280. An reus, qui verè deliquit, possit fugere e carcere? — 281. An damnatus ad mortem teneatur fugere si possit? — 282. An reo ad fugiendum liceat decipere custodes, et effringere carcerem? Et an tunc teneatur ad damnum carceris fracti? — 283. An liceat aliis Reum adjuvare ad fugiendum, aut ad carcerem effringendum? — 284. An damnatus, ut fame pereat, teneatur sumere cibum oblatum? — 285. An, et quando liceat Reo appellare?

279. — « RESP. Quando sententia est materialiter injusta, » lata tamen secundum allegata, et probata: etsi in conscientia non obliget, non potest reus Judici positivè resistere, tum ob scandalum, tum quia tali casu Judex habet jus sententiam exequendi, et ad id tenetur. Ita communiter *Less. Sanch. contra Vict. Bon. C. de Lugo d. 4. num. 39. Dixi, positivè:* quia reo, etiamsi verè reus sit, licet ante, et post sententiam (quoad mortem, vel pœnam morti æquivalentem, v. g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio est, quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ suæ conservationem, ut nulla potestas humana obligare possit ad eam non conservandam, si spes commoda ostendatur: nisi tamen bonum publicum aliud postulet. *Less. l. 2. c. 31. d. 5.*

Sed clariùs distinguendum, et dicendum I. Si reus est damnatus injustè, non solum secundum rei veritatem, sed etiam secundum

dum allegata, et probata, non potest quidem vim vi repellere, occidendo, vulnerando, etc. Proscripta enim fuit *Prop. 18. ab Alexandro VII.* quæ dicebat: « Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certè imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare, » Ratio hujus est, quia, cum facillè rei sibi persuadere possint injustè esse damnatos, si eis occidere permitteretur, quamplura homicidia cum communi damno acciderent; ideo ratione periculi facilis hallucinationis, fuit præfata Propositio justè damnata.

Potest tamen tunc reus licitè non solum fugere, sed positivè resistere, v. gr. satellites pellendo, vel eos etiam armis terrendo, ut è manibus eorum se eripiat. Ita *S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. Ronc. de 8. Pr. c. 2. q. 7. Salm. c. 7. n. 51.* Modò (ut iidem AA. advertunt) ex hoc non oriatur publicum scandalum, te perturbatio.

Dicendum II. è converso, quòd, si sententia est omnino justa, quia verè crimen reus patravit, et satis fuit probatum: tunc non licet ei positivè resistere, ut docèt *S. Th. ib. cum Bus. hic Salm. n. 50. et aliis communiter.* Ratio, quia sententia, cum sit justa reum ad obediendum obligat, ut ait *S. Th.*

280. — Sed quaritur hic I. An reus, qui verè deliquit, possit à carcere fugere? Affirmatur 1. Si reus nondum ad pœnam sit sententia damnatus: quia nemo ante sententiam tenetur solvere pœnam, ut *Ronc. c. 2. q. 8. Salm. c. 7. n. 53. cum Sayr. Salon.* Affirmatur 2. Si quis sit damnatus ad mortem, aut ad aiiam gravem pœnam, ut infra, modò illi carcer non sit assignatus ad pœnam, sed ad custodiam, ut docent *S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2. Caj. Sol. Tol. Sa. Bus. hic Ronc. l. c. et Salm. n. 57. cum communi.* Ratio, quia sententia non damnat reum ad non fugiendum, sed tantum ad non resistendum ministris, cum sententiam exequentur. Idem autem, quòd de pœna mortis, dicunt de pœna mutilationis, et flagellorum *Salm. Ronc. l. c.* Et idem de pœna trirremium dicunt *Lugo. Disp. 40. sect. 4. et Ronc.*

Si verò carcer sit jam per sententiam assignatus ad pœnam, etiam perpetuò, tunc negandum reo licere è carcere fugere, quia in executione sententiæ justæ tenetur utique reus obedire. Ita *Navar. Sylo. Caj. etc. cum Salm. c. 6. n. 54. et Ronc. l. c. cum comm. contra Bus.* Excipiunt tamen aliqui, si in carcere non dentur ei necessaria ad sustentationem, ut *Salm. ibid.* Vel si carcer esset nimis tristis, quia videtur supra vires humanas aliquem obligari ad se non liberandum, cum possit, sine vi et resistentia à pœna valde dura. Ita *Bon. cum Pal.* Confirmat hoc illud, quòd dicit *S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2.* quòd damnatus, ut fame pereat, licitè cibum sumit. Eadem ratione probabiliter à *Lugo, Sanch. et Nav. cum Salm. c. 7. n. 60. in fin. (contra Sayr.)* excusantur dammati ad triremes, si fugiant è carcere: et etiam ab ipsis trireribus, ut tanquam probabilius tenent *Sanchez Dec. l. 6. c. 8. n. 16. et Lugo, Less. Bann. Led. Card. Nav. cum Salm. et Ronc. l. c. (contra Vasq. et alios.)* Item probabiliter

Salm. et Ronc. ibid. cum Navar. Salon, Lop. etc. excusant debitorem damnatum ad carcerem donec solvat, si fugiat, sperans facturum solutionem, quam in carcere exequi non posset.

281. — Quar. hic II. An reus justè damnatus ad mortem teneatur fugere è carcere, si possit. Prima sententia affirmat, quia alias videtur esse sui ipsius homicida. Ita *Imola, et Felin. apud Salm. c. 7. n. 61.* et asserunt sic colligi ex *S. Thom. qui 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2.* dicit, quòd justè damnatus ad mortem « non » tenetur facere id, unde mors sequatur, quòd est manere in loco, » unde ducatur ad mortem. » Quamvis hanc sententiam probabilem vocent *Salm. c. 7. n. 63.* longè veriore tamen, et tenendam puto secundam sententiam, quæ docet tam detentum in carcere pro crimine capitali, quam justè damnatum ad mortem, fugere non teneri, ut dicunt *Sylo. Sol. Sa, et plures cum Salm. c. 7. n. 63.* Ratio, quia, quamvis Reus non possit facere actum immediatè tendentem ad mortem, ut sua mutilare membra, è furca se dejicere, venenum potare, etc., licent tamen ei actus mediati, ut ascendere scalam furcæ, extendere collum ad patibulum, et sic in carcere manere; maxime, si justum finem habeat, ut crimini satisfaciat, ut sua punitio aliis ad exemplum prosit, et sic intelligendus est *S. Thom.* ut supra, qui non dicit Reum fugere teneri, sed tantum non teneri in carcere manere, cum fugere possit.

Sed doctrinæ, quæ usque adhuc relatæ sunt, loquuntur in casu, quo sententia fuit omnino justa, vel injusta. At remanet dubium à *Salm.* non satis distinctum, videlicet quid dicendum si sententia fuit tantum materialiter justa, nempe tantum justa secundum allegata, et probata, sed non secundum veritatem, quia revera damnatus esset innocens; an tunc ipse posset ad pœnam vitandam, non solum fugere è carcere; sed etiam positivè resistere? Negat *Bus.* et videntur assentire *Salm. n. 51.* dicendo, quòd Reus tenetur obedire sententiæ justæ secundum probata. Attamen *Ronc. l. c. cap. 2. q. 7. et Lugo D. 40. n. 29;* sat probabiliter dicunt, quòd in hoc casu bene posset Reus positivè se defendere; quia præsumptio debet cedere veritati, et ipsa innocentia tunc ad defensionem jus præbet: modò ex ea non oriatur publicum scandalum, et perturbatio, ut supra diximus cum *S. Thom. et aliis sup.*

« 1. Regulariter Reo licet fugere, etiamsi custos carceris grave damnum inde passurus sit (saltem nisi juraverit se mansurum), quia utitur suo jure, et nulli facit injuriam. *Fill. l. 40. c. 4. n. 274. Azor. Less. d. 5. n. 31.,* nisi tamen charitas aliud » suadeat, ob damnum custodis præponderans. Vide *Bonac. d. 10. q. 3. p. 2. n. 13.*

« 2. Multò magis licet fugere, ne capiatur; vel etiam à ministro apprehendente se excutere; non tamen illi vim inferre, » vulnerando, percutiendo, etc. *ibid. et Regin. l. 24. n. 4.*

282. — « 3. Licet etiam, saltem in foro conscientiæ, custodes (præcisa vi, et injuria) decipere, tradendo v. g. cibum,

» et potum, ut sopiantur, vel procurando, ut absint; item vin-
 » cula, et carceres effringere, quia, cum finis est licitus, etiam
 » media sunt licita. Et licet alii captivi per effractum parietem
 » simul elabantur, non tenebitur de damno; quia tantum est
 » ejus causa per accidens, cum jure suo utatur. Nec refert,
 » quod leges, et magistratus quidam tales effractores graviter
 » puniant; id enim fit, quod vel contrariam sententiam sequan-
 » tur, vel ex præsumptione, quod vim intulerint custodibus, vel
 » quod propter bonum Reipub. ea pœna statuta sit. *Fill. l. c.*
 » *Tan. d. 4. q. 4. dub. 5. ex aliis multis. Vide Card. de Lug.*
 » *d. 40. sect. 4.*

Idem (id est quod liceat effringere carceres) probabilius
 sentiunt cum *Bus. Caj. Sot. Val. Nap. Tol. Less. Lugo, Sa, et*
 quamplures cum *Salm. c. 6. n. 67. et Ronc. c. 2. q. 8. Resp. 3.*
 contra *Cooar. Sylv. Tab. etc.* An autem tunc Reus teneatur re-
 ficere damnum illatum in carcerem, ferra, vel parietes fran-
 gendo, etc. Affirmant *Less. Cajet. cum Salm. n. 78.* Sed proba-
 bile est oppositum cum *Salm. n. 77. Bann. Val. Sayr.* Quia
 illud damnum evenit per accidens; cæterum, qui habet jus ad
 suam vitam tuendam, habet etiam jus ad damnum alteri infe-
 rendum in bonis, si pro defensione vitæ opus sit damnum illud
 inferre.

Consentiunt etiam cum *Bus. Salm. c. 7. n. 75. et Ronc. c. 2.*
q. 8. R. 5. in dicendo, quod liceat Reo decipere custodem, ut
 possit fugere, modò tamen (addunt) tales actus et verba adhi-
 beat, ut possit custos fraudem agnoscere. Secus tamen si custos
 advertere nequeat, quia tunc nullo modo dici potest, quod custos
 sciens et volens damnum ex fuga illi obveniens patiat. Ita
Salm. quorum authoritati obsequium servo; sed non valeo in-
 telligere, cur Reo, cui licitum est fugere, non liceat etiam artes
 adhibere ad fugiendum (dummodo mendacia non adhibeat),
 etiamsi illas custos non possit advertere, et ex fuga damnum ei sit
 obventurum, cum Reus tunc utatur jure suo, et damnum cus-
 todi per accidens eveniat. Favet mihi doctrina, quam cum *Bu-*
semb. et pluribus tenent iidem *Salm. c. 7. n. 67.*, nempe quod
 damnatus ad mortem bene potest effringere carceres ad fugien-
 dum; licet ex fuga damnum obveniat custodibus; ut expressè
 docet *Cajet. apud Salmantic. num. 77.* Ratio, quia tunc Reus dat
 operam rei licitæ.

Asserunt autem *Ronc. l. c. et Salm. n. 64. cum Tamb.*
Ang. etc. bene licitum esse Reo carceris custodem corrumpere
 pecuniis; quia, ut dicunt, Reus jus habet ad suam vitam ser-
 vandam, et nullum præceptum adest id prohibens. Sed huic doc-
 trinæ nec etiam possum acquiescere; nam, licet quisque jus
 habeat ad vitam, nemo tamen potest alterum inducere ad facien-
 dam actionem intrinsecè malam; actio autem custodis, si ostium
 Reo aperiat ad fugiendum, certè est intrinsecè mala, cum pec-
 cet contra suum Officium; nescio igitur, quomodo possit ad
 illam custos positivè induci.

285. — « 4. Illis, qui non sunt ministri justitiæ, licet non so-
 » lum consilio juvare Reum, ut fugiat, sed etiam suppeditatis
 » instrumentis, v. g. funibus, lima, etc. quia finem alteri licitum
 » illi suadere, et ad eundem media proponere licet. *Less. l. c. t. 6.*
 » *n. 40. Tann. l. c. Sylv. Turr. Vasq. (Ita etiam probabiliter*
 » *tenent Caj. Less. Sanch. Lugo, Sa, etc. cum Salm. c. 7. n. 72.*
 » *et Ronc. q. 8. R. 4. contra Sot. Syl. Tab. Val., etc. apud Salm.*
 » *et contra Elbel de Hom. num. 17. Rectè verò limitant Ronc. ibid.*
 » *et Salm. n. 75. cum Lugo, si fuga Rei esset perniciose Reipu-*
 » *blicæ, puta si Reus esset grassator viarum, aut similis.)* »

« 5. Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet
 » communis, » (cum *Ronc. l. c.*) » tum quia executio ipsa ef-
 » fractionis soli Reo licita est, propter jus vitæ conservandæ;
 » tum ne alioqui omnis securitas carceris pereat: *Less. l. c.*
 » *Bonac. d. q. 10. p. 1.* »

284. — Quæritur hic I. An damnatus, ut fame pereat, teneatur
 cibum sumere, si ei offeratur? Certum est, quod potest, ut do-
 cet *S. Th. 2. 2. quæst. 69. art. 4. ad 2. cum communi.* Alii ta-
 men dicunt, etiam sumere teneri, quia quilibet debet suam
 vitam servare omni licito modo, quo potest. Ita *Cajet. Bann. Co-*
varr. etc. cum Salm. c. 2. n. 80. et his consentit *Lugo, D. 20.*
n. 30. qui tamen admittit posse Reum semel vel iterum res-
 pueri cibum clam oblatum. Sed probabilius non tenetur, quia
 aliud est vitam positivè perdere, aliud vitam negativè non con-
 servare; hoc enim licitum est Reo ex recto motivo justitiæ, ut
 pœnam subeat sui criminis, sicut potest non fugere, cum possit,
 ut diximus. Ita *Ronc. l. c. cum Sayr. Sot. Tab. Major. apud Salm.*
n. 81. qui satis probabile vocant: et oppositum censendo proba-
 bilius, non sibi conveniunt, cum in *eod. tr. de Rest. c. 2. n. 34.*
 teneant, bene posse aliquem in naufragio cedere tabulam amico,
 ob eandem rationem nostram, quia hoc non est directè se ne-
 care, sed vitam non tueri, quod ex causa honesta licitum est.

Quæritur II. An liceat aliis cibos Reo subministrare? Res-
 pondetur ex communi DD. hoc licere omnibus, præterquam mi-
 nistris; sed nemo ad id tenetur, quia, eo ipso quod quis ad fame
 pereundum damnatur, privatur jure, ut sibi ab aliis in extrema
 necessitate succurratur. Ita *S. Thom. 2. 2. quæst. 31. a. 2. ad 3.*
Caj. Sot. Sa, etc. cum Salm. c. 7. n. 84 et 85. An autem Reus
 ex præcepto Judicis possit ipse se occidere? Duplex est proba-
 bilis sententia. Vide dicta de 5. *Præc. l. 3. n. 369.*

285. — Quæres, an Reo liceat appellare?

« Resp. Si sciat sententiam esse justam, et justè processum esse,
 » non licet (licet tamen supplicare); quia id esset Judici ca-
 » lumniam imponere. Imò injustè appellans tenetur de damno.
 » Si verò putet sententiam iniquam esse, aut injustè processum
 » esse, aut si diversæ sint opiniones, potest appellare. *V. Trull.*
 » *l. c. n. 100.* »

Pro majori intelligentia dicimus licere quidem Reo ad Judicem
 supremum appellare non solum si sententia inferioris fue-

rit injusta, sed etiam si secundum allegata fuerit justa, at Reus habeat pro se novas probationes. *Salm. c. 7. n. 38. cum Navarr.* Secus tamen, si sententia lata fuerit omnino justa, nec oppositum probari possit. *Salm. num. 42.*

Quid, si iustitia sententiæ latæ sit dubia? Resp. in causa criminali, et capitali potest profecto Reus appellare ad Judicem Superiorem, ut *Salm. Sol. Bann. Salm. c. 7. n. 57.* Et hoc etiamsi, jus Rei sit minus probabile, quia dicunt DD. citati cum *Corella, Lumbier, Torrecill. et Fulguera apud Salm. n. 48.* quod, existente pro Reo opinione probabili, licet minus probabili, pro ipso est judicandum, ex regula juris in 6. *Cum sunt partium jura obscura, potius Reo, quam Actori est favendum.* Vide dicta n. 210.

Secus autem dicendum in causa civili, quando certe jus contra Reum minus probabile est; quia tunc Superior, si juxta opinionem minus probabilem pro Reo judicabit, certe inique aget, ex Prop. damnata ab Innoc. XI, ut *Salm. c. 7. n. 46.* Sed quid, si dubium sit, an Judex Superior justè laturus sit sententiam pro Reo? In tali casu probabiliter *Salm. n. 48. cum Bus.* dicunt posse Reum appellare, etiam in causa civili; quia, cum mentes hominum sint diversæ, fortè opinio, quam Judex inferior minus probabilem censuerit, Superiori probabilior apparebit, et hoc experiri non sine justa causa licitè potest Reus, cum jus probabile jam pro se habeat; et ita esse praxis videtur omnium appellantium.

DUBIUM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum Reo.

286. — « Resp. observanda sequentia: 1. Instruat eum, quòd quæ secum in foro conscientia agit, cum Judicibus non communicentur, ideoque sive sit nocens, sive innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio, quia aliàs multi conantur se falsò probare innocentes, ut à Confessario juventur: alii contra falsò se innocentes dicunt, quòd timeant, ne Confessarius conferat cum Judicibus, ipsique revocentur ad torturam. Unde expedit: 1. Ut non temerè evulget Confessarius accepta extra confessionem. 2. Ut ad confessionem sacramentalem reum non admittat, nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ; vix enim adigi poterit, ut omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Judici; ante tamen de contritione agendum est. *Delrio l. 6 c. 1. s. 3. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4.*

« 2. Ne cogat importunis modis reos, ut se tales fateantur: tum quia verè quidam rei non sunt, et victi illa importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegè; tum quia frustra est confessio, nisi fiat ex contritione, et vera ad Deum conversione; de hac ergo laboret, et sequetur bona confessio, non autem contra. *Tan. loc. cit.*

« 3. Caveat ne coram reo censuret modum procedendi judicialem: proindeque communiter non admittat querelas de injuria facta, cum non sit Confessarii ea judicare, sed ad pœnitentiam disponere.

« 4. Etsi quidam auctores permittant Judici uti dolis bonis ad crimen eliciendum, non tamen id licet Confessario ne ministerium ejus infametur.

« 5. Non licet secundum Concilium Antiochenum, c. 33. et 35. *Non licet*, palam interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem. *Vide Tann. d. 4. q. ult. d. 5. n. 128.*

« 6. Expedit habere cognita indicia, et probationes deprehensas in judicio, ipsumque modum processus, ut et prudentius possit in suo foro agere, et judicem, sicubi opus, prudenter admonere.

287. — « 7. In confessione examinet. 1. An consortes criminis prodiderit (Si secundum supradicta tenebatur) et quidem si falsò alios infamarit, inducat ad revocationem, etiam cum periculo torture. *V. Tann. d. 4. q. 3. d. 4. n. 103. et dicta dubio superiore.* 2. Si saga sit, quo tempore, qua occasione in magiam sit lapsa, ut si postea neget, convinci possit in eodem foro. 3. In qualitatem superstitionis, an ex animo Christianæ fidei renuntiaverit, dæmonem adoraverit, falsa de Deo et æternitate senserit, rebus sacris abusa sit, hominibus nocuerit, præsertim conjunctis, ut marito, liberis, et an alios seduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confessæ aperiat fraudes dæmonis, instruatque, quomodo iis deinceps occurrentum, atque inter cætera suadeat fidei professionem, et frequentem Symboli repetitionem.

288. — « 8. Sæpe non expedit post supplicium Judici significare, reum in extremis denuntiationes revocasse, tum quia Judices id parvi faciunt (quàm rectè, vide apud *Laym. et Tann. l. c.*); tum quia frangit sigillum Sacramentale, si non petita licentia, innocentiam denuntiati evulget, cum eo ipso revelet peccatum denuntiantis. Quare, si aliquando Judicem monere expediat, rogandus est reus, ut id extra confessionem, et coram testibus dicat eo fine ut Judex moneatur.

289. — « 9. Si alicujus innocentiam ex confessione colligeret (quod etsi difficile, non tamen impossibile esse docet *Tanner dist. 4. qu. 5. dub. 5. n. 85.*), id Judici aperire, ac pro reo intercedere, periculosum est: quia post publicatam rei confessionem, ei non credetur: tum quia, si plures audiat, hoc ipso aliorum nocentiam de illis tacendo videtur confirmare, cum fractione sigilli; tum quia si rei cognoscant eum pro innocentibus intercedere, occasionem arripient ei callidè sua facinora celandi. *Vide Laym. l. 3. t. 6. c. 5. Tann. d. 4. q. 5. p. 4. n. 65.*

290. — « 10. Etsi pro reis, etiam justè damnatis, intercedere aliquando possit, maxime apud Magistratum supremum, juxta Scripturam. *Proo. 24. Erue eos*, valde tamen prudenter, et moderatè id faciendum, quia relaxatio potest esse illicita, ju-

» dexte (non tamen Confessarius, nisi ea præviderit) fieri reus
 » malorum omnium, quæ ex liberatione sequuntur; imò et ipsi
 » imputabuntur, cum ex Officio debuerit impedire. Vide *Bonac*
 » in 8. *Præc. d. 10. qu. 2. et 3. Tann. de just. dub. 4. qu. 5. d. 4.*

DUBIUM IX.

Quæ obligatio Medicorum, et Pharmacopœorum,
et Chirurgorum?

291. — « RESP. Tenentur ii in primis, quando tale Officium
 » petunt, vel suscipiunt, sub gravi obligatione sufficientem ha-
 » bere scientiam, sive peritiam. *Nao. c. 25. n. 60. Anton. Carden.*
 » *de Lugo d. 26. n. 1.* Deinde in curandis infirmis servare sequen-
 » tes regulas: I. Ordinariè debent sequi opiniones Medicorum
 » securas, et tutas. Ratio est, periculum, et damnum proximi.
 » Ita *Bon. Laym. Sanch. 1. mor. c. 9. II.* Quando certum aliquod
 » est pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum est,
 » tenentur illud adhibere, omisso eo, de quo dubitatur, quia
 » alias imprudenter proximum in periculo relinquerent. III. Si
 » non sint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, tum
 » quia alioqui salutem proximi in discrimen adducere: tum quia
 » tenentur fungi officio, quantum possunt, cum minimo proximi
 » periculo, et damno. IV. Quando nulla est spes de salute infirmi,
 » nec adest remedium nisi dubium, de quo scilicet dubitatur, num
 » profuturum, an nociturum sit, possunt, imò debent illud adhibere.
 » Ratio est quia sic infirmi negotium utiliter geritur, et si mors
 » sequatur, ipsis non imputabitur, cum alias spem vitæ non
 » habeat. *Laym. l. 1. tr. 1. c. 5. Fill. n. 152. Bonac. de pecc.*
 » *d. 2. qu. 4. p. 9.* (*Est probabile, juxta dicta l. 1. n. 46.*)

Unde resolves:

« 1. Medicus peccat. 1. Si absque sufficienti peritia gravem
 » morbum curare tentet. 2. Si occurrenti gravi, et insolito morbo,
 » speciali studio operam non impendat. 3. Si det pharmacum infir-
 » mo quod probabilius creditur nociturum, quam profuturum. 4. Si
 » medicamenta inexplorata explorandi gratia adhibeat, præsertim
 » quando de iis non est opinio probabilis, et habet medicamenta
 » probabiliter utilia. 5. Si non bene perspecta morbi natura,
 » temere adhibeat remedia dubia, vel periculosa, præsertim cum
 » discrimine vitæ, vel gravis læsionis. 6. Si, agnito ægroti peri-
 » culo, opportunè non adsit, aut necessariam curationem negli-
 » gat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid
 » suadeat Dei honori, vel præcepto contrarium, v. g. incantatio-
 » nem, pollutionem, superstitionem, etc. 8. Si facile et sine
 » necessitate à jejuniis absolvat, carniæ esum permittat. 9. Si
 » ægrotantem pauperem in periculo constitutum contemnat.
 » *V. Bon. l. c. Nao. c. 15. Azor. 1. p. l. 2. c. 17. q. 11. Escob.*
 » *l. 2. E. 3. c. 9.* (*Rectè hinc dicit Croix l. 4. n. 1534. peccare*

» *Medicum, qui omittit medicinas gratis præscribere pauperibus*
 » *in gravi periculo constitutis.*)
 » « 2. Pharmacopola peccat 1. Si rudis et ignarus munus exer-
 » ceat. 2. Si sine arte, vel diligentia medicamenta conficiat. 3. Si
 » melle in potionibus pro saccharo utatur. 4. Si unum medica-
 » mentum pro alio (nisi tamen esset æquè bonum, et non mi-
 » noris pretii) contra medici præscriptum, cum gravis damni
 » periculo porrigat. (*Vide dicta de contractibus, l. 3. n. 821.*)
 » *Vide Salas. d. 34.* 5. Si medicamenta ad non parendum,
 » vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si pharmaca vendat
 » inutilia, etc. *V. Escob. l. c.*

DUBIUM X.

Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, et cæte-
rorum sæcularium.

« RESP. Eæ patent ex dictis de septimo præcepto; ex quibus
 » resolves:

292. — « 1. Mercator peccat 1. Si venenum, vel alia prohi-
 » bita vendat, cum suspitione pravi usûs (*Vide dicta l. 2.*
 » *n. 72.*) 2. Si paratus sit quodcumque pretium, etiam injustum,
 » ab emptore accipere. 3. Si rem carius, quam supremo pretio
 » vendat, ob dilatam solutionem. 4. Si mercium defectum gravem
 » occultum non aperiat: pondus, et mensuram imminuat. 5. Si
 » in emptorum injuriam monopolium injustum instituat, merces
 » omnes unius generis sibi comparet, immoderato quæstu pro libi-
 » to vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non novit, emat pretio
 » minore, vel cariore vendat ignorantibus. 7. Si merces veteres et
 » inutiles novis admisceat, et vendat eodem pretio utrasque. 8. Si
 » justa tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum possit, non
 » solvat creditoribus, cum gravi eorum damno. 10. Si mercibus
 » solvat, quod pecunia debet contra creditoris voluntatem. 11. Si
 » diebus festis publicè emat, vel vendat contra consuetudinem
 » permissam. 12. Si juret falsò, se tantò pretio merces com-
 » parasse. 13. Si contractum ineat quemcumque, dubitans de
 » ejus justitia. 14. Si emat res furtivas, etc. *V. Escob. tom. 2.*
 » *E. 2. cap. 12.* (*Vide dicta de Restitutione, lib. 3. num.*
 » *599.*)
 » « 2. Bibliopola peccat. 1. Si vendat libros prohibitos, vel las-
 » civos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, etc.
 » *Vide Esc. cap. 13.*
 » « 3. Argentarius, sive aurifaber peccat 1. Si æs pro auro,
 » vel argento vendat. Si auro, vel argento plus æris misceat,
 » quam ars requirit, et emptoribus mixtionem non significet,
 » neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtivis aliquid emat
 » mala fide. 4. Si communem lapillum pro pretioso vendat, vel
 » pretiosum pro vili emat, etc.

« 4. Sartor, sutor, et cæteri opifices peccant 1. Si jurent se
 » tali die opus perfecturos, quod sciunt, vel dubitant non futu-
 » rum. 2. Si plus materiæ exigant, quam ad opus sit necessa-
 » rium; aut partes alicujus momenti, quæ supersunt, retineant,
 » sine voluntate domini. 3. Si diem festum sine gravi causa
 » violent, per se, vel per suos famulos. Vide *Escob. lib. 1.*
 » cap. 13. »

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL

LIBER QUINTUS.

DE RATIONE COGNOSCENDI ET DISCERNENDI
PECCATA.

TRACTATUS PRÆAMBULUS.

DE ACTIBUS HUMANIS IN GENERE.

MENS mihi non est, benevole Lector, scribens de morali Theo-
 logia, quæ tota ad praxim est dirigenda; Tractatum de Actibus
 humanis tibi exhibere Scholasticis quæstionibus refertum; sed
 potiùs tuæ, animarumque saluti consulere cupiens, ea tantùm se-
 ligere cogito, quæ in hac materia magis utilia, quæque scitu ne-
 cessaria ad praxim existimantur. Nonne, si secus facerem, et
 ego oleum operamque in elucubrando perderem, et tu frustra
 tempus tereres in hujusmodi inutilia legendo? Ne igitur, quæso,
 Tractatum hunc omnibus pene numeris absolutum à me expectes,
 quem utiliora, et adhuc satis implicata manent. Hanc tamen
 maximam adhibui diligentiam, ut doctrinas seligerem, quibus
 prodesse, non obesse valeam animarum profectui. Hinc est, quòd
 non recedendum puto à sana Doctoris Angelici doctrina, ubi ha-
 beri potest; ipso enim duce, in rebus Theologicis inoffenso pede
 ambulatur. Sit igitur

ARTICULUS I.

De Natura, ac multiplici Actuum humanorum
divisione.

I. ACTUS humanus strictissima acceptione sumptus defini-ri po-
 test: « Actus deliberatè procedens ab hominis voluntate. Etenim
 » illæ solæ actiones vocantur propriè humanæ (inquit S. Tho-
 » mas 1. 2. q. 1. art. 1.), quarum homo dominus est: est autem
 » homo dominus suorum actuum per rationem, et voluntatem.
 » Illæ ergo actiones propriè humanæ dicuntur, quæ ex voluntate
 » deliberata procedunt. » Ut enim actio sit humana, et moralis,
 necesse est, ut intelligatur, et ut liberè agatur; alterum ubi deest
 vel propter ignorantiam involuntariam, vel propter coactionem,
 potiùs mechanica, quam moralis dicenda est.

II. Hinc infertur, actiones omnes quæ non procedunt à volun-
 tate hominis deliberata, communiter appellari actiones hominis
 non humanas.

III. Actus humani multipliciter dividuntur. Alii enim dicuntur
 actus Eliciti, alii Imperati: ex his quidam dicuntur boni, quidam
 verò mali. Ex bonis alii sunt naturales, alii supernaturales: Ex

supernaturalibus verò, alii sunt meritorii de condigno, alii de congruo. Tandem alii actus humani sunt interiores, alii verò exteriores. De quibus singillatim.

IV. Actus humanus dicitur *elicitus*, qui immediatè à voluntate procedit; cujusmodi est amor, et odium. Dicitur *imperatus* ille actus, qui ab ipsa voluntate proficiscitur mediatè, ut ambulare, loqui, scribere, etc. quæ procedunt à voluntate imperante alias potentias nempe motrices, ad hujusmodi actus eliciendos. Hi actus sive elicti, sive imperati eo ipso quòd liberè procedunt à voluntate, dicuntur actus morales, seu boni, vel mali. Hi dicuntur *boni*, qui sunt consentanei ad rectam rationem: qui verò dissensitanei, appellantur mali. Actus boni *naturales*, sunt qui solis naturæ viribus fieri possunt: *Supernaturales* verò non nisi auxilio gratiæ elici possunt: ut actus Fidei, Spei, Amoris, etc. Meritorii de condigno sunt quibus ex justitia merces debetur: De congruo verò sunt ii qui tantum ex decetia mercedem merentur. Postremò actus interiores nullo sensibili signo patefiunt. Exteriores verò patent exterius.

V. His prænotatis, dicendum nunc est de Principiis intrinsicis Actuum humanorum. Tria sunt hæc Principia, nempe Intellectus, Voluntas, et Libertas. Intellectus influit in actionem moralem per Conscientiam, sive cognitionem actionis, et Legis. Ideòque in tractatu de Conscientia plura de intellectu dicuntur. Nunc igitur dicendum superest de Voluntario, et Involuntario, deinde de Libero, quæ sunt Actuum humanorum potiora principia. Hinc

ARTICULUS II.

De Voluntario, et Involuntario, ejusque Causis.

§. I. Quid, et quotuplex sit Voluntarium?

VI. PRÆNOTANDUM, quòd hoc vocabulum, *Voluntarium*, aliquando accipitur in eodem sensu ac *Spontaneum*, quòd nempe fit sponte, et ex voluntatis inclinatione nullo cogente præcepto, vel metu, vi, aut dolo. Sed revera aliud est Voluntarium, aliud verò Spontaneum. Etenim omne Voluntarium est Spontaneum, sed non è contrario omne Spontaneum est Voluntarium. Aliquando accipitur Voluntarium pro Libero; quamquam non omne Voluntarium sit Liberum, licet omne Liberum sit Voluntarium. Tandem accipitur hoc alio sensu, in quo à nobis definitur, et describitur.

VII. Voluntarium sic definiiri potest: *Actus procedens à principio intrinseco, seu à voluntate cum cognitione finis*. Ita S. Thomas 1. 2. q. 6. art. 1. post Gregorium Nyssenem, Damasc., quos ipse laudat Gonet Man. tom. 3. tr. 2. c. 1. §. 1. Sylv., Salm. Concina, Tournely, et alii communiter. Duo igitur sunt necessaria ad constituendam rationem Voluntarii, nempe quòd sit et à principio intrinseco, et cum aliqua cognitione finis.

VIII. Hinc infertur primò, quòd illæ actiones, quæ fiunt ex principio tantum extrinseco, ut sunt quæ vi et coactè fiunt, non dicuntur voluntariæ. 2. Similiter omnes actiones, quæ quidem procedunt à principio intrinseco, sed sine ulla cognitione intellectus, neque Voluntariæ dici possunt. 3. Ad hoc ut aliqua actio dicatur tota Voluntaria, necesse est ut cognoscatur secundum omnes sui partes et circumstantias, quarum aliqua si ignoretur, actio non dicitur voluntaria quoad illam circumstantiam ignoratam. Sic qui accedit ad mulierem, quam nescit esse nuptam, non committit peccatum adulterii, sed simplicis fornicationis, cum involuntariè se habeat quoad circumstantiam Matrimonii, quam ignorat. 4. Infertur, quòd ubi nulla est advertentia, nullum est voluntarium, et peccatum: ut accidit in actionibus dormientium, quæ sunt simpliciter involuntariæ. Ubi verò est semiplena advertentia, ibi est semivoluntarium, et dumtaxat veniale peccatum, ut contingit semidormientibus.

IX. Voluntarium multipliciter dividitur à Theologis. 1. In voluntarium *simpliciter*, et *Voluntarium secundum quid*. Illud procedit ex plena Voluntatis inclinatione sine ulla repugnantia. Hoc verò procedit quidem ex voluntatis consensu, sed cum repugnantia. Hujusmodi est projectio mercium in mare facta metu naufragii.

Dividitur 2. in *liberum* seu *contigens*, et *necessarium*. Primum fit à voluntate, quæ operatur cum indifferentia ad volendum, et nolendum. Talis est amor Viatoris in Deum. Secundum à Voluntate determinata ad unum, ut est amor Beatorum in Patria. Gonet loc. cit. docet, contra Vasquesium, quòd ratio voluntarii perfectius reperitur in actibus necessariis, quam liberis. Ratio est, quia quo major est amor, eò majus est voluntarium, id est major voluntatis propensio, et major cognitio intellectus. Talis est amor necessarius Dei erga seipsum, vel amor Beatorum, quo toto conatu feruntur in Deum.

Dividitur 3. *Voluntarium in se*, seu *expressum*, et *in causa*, et *implicitum*, seu *virtuale*. *Voluntarium in se* illud dicitur, quod est volitum in se ipso, et immediatè; ut cum quis aliquid furatur, quia habet in se voluntatem furandi. *Voluntarium verò in causa* est volitum non in se, sed in alio, quod apprehenditur saltem confusè uti causa alicujus effectus. Hoc modo dicitur voluntaria hominis occisio patrata ab eo, qui se voluntariè inebriavit, prævidens saltem in confuso hujusmodi occisionem.

Dividitur 4. in voluntarium *directum*, et *indirectum*. Illud directè et immediatè procedit à voluntate, tanquam à causa efficienti. Hoc verò licet non procedat à voluntate immediatè, ab ea tamen mediatè dependet. Sed nemo non videt, hanc quartam Voluntarii divisionem facillè ad tertiam posse redire.

X. Hic advertere oportet, quòd, ut aliquis effectus sequens suam causam jam voluntariè positam, dicatur et ipse voluntariè *indirectè in causa*, ut supra diximus, simulque imputetur ad

meritum, vel demeritum, tria concurrere debent. 1. quòd agens ponendo causam advertat saltem in confuso, hujusmodi effectum fore ex illa causa secuturum. 2. quòd possit impedire talem effectum causam tollendo. 3. quòd teneatur tollere, vel illam non ponere. Ita S. Thom. 1. 2. qu. 20. art. 5. ubi ait: « Even- tus sequens... si est præcogitatus, manifestum est, quòd » addit ad bonitatem, vel malitiam actûs. Cum enim aliquis » cogitans, quòd ex opere suo multa mala possunt sequi, nec » propter hoc dimittit, ex hoc apparet voluntas ejus esse magis » inordinata. » Sylv. in hunc articulum, ait quòd S. Thomas hic usurpat vocem: *Præcogitatus*, quatenus idem sonet, ac *volitus*, et *intentus*, seu *prævisus*, et *intentus*: quemadmodum ipse Angelicus in qu. 73. art. 8 ad 1. pro to *præcogitatus* utitur vocabulo *prævisus*, et *intentus*, dum ait: « Sicut etiam supra dic- tum est, cum de bonitate, et malitia exteriorum actuum age- » retur; eventus sequens si sit prævisus, et intentus (sed supra » dixerat *præcogitatus*) addit ad bonitatem, vel malitiam actus. » Tunc vero effectus sequens, addit Syl. censetur esse volitus et intentus, non solum quando ex proposito intenditur, sed etiam quando sic prævidetur secuturus, ut potuerit, ac debuerit impediri, nec tamen est impeditus, tunc enim est interpretativè seu indirectè volitus. Tandem, concludit S. Th. art. 5. supra citato: « Si autem eventus sequens non sit præcogitatus..., si per se se- » quitur ex tali actu, et ut in pluribus..., addit ad bonitatem vel » malitiam actûs. Secus si per accidens, et ut in paucioribus oc- » currit. Hic Sylv., et docet, quòd eventus sequens per se et ut » in pluribus, » ideo addit ad bonitatem et malitiam, quia si non est præcogitatus in seipso, est certè prævisus et intentus in alio, scilicet in sua causa, et virtualiter.

XI. Eadem ratione dicendum est, quòd nempe omissio ut sit voluntaria, et culpabilis, tria requiruntur. 1. quòd quis potuerit agere. 2. quòd debuerit. 3. quòd non egerit. Ita Sylv. Gonet, Contin. Tourneley, alique. Ex S. Th. 1. 2. qu. 6. art. 3. « Scien- » dum quòd non semper id, quòd sequitur ad defectum actionis, » reducitur sicut in causam in agens ex eò quòd non agit: sed so- lum tunc quum potest, et debet agere. »

XII. Ex definitione Voluntarii supra tradita facilè colligitur in quo posita sit natura Involuntarii. Si igitur Voluntarium exigit primò quòd sit à *principio intrinseco*, 2. quòd sit cum cognitione finis, ut diximus §. 1. n. 7; necesse est, ut oppositum ejus, nempe Involuntarium, fiat vel à *principio extrinseco* contra propensionem voluntatis, ut accidit agenti ex vi, vel metu. Vel fiat sine cognitione intellectûs, quæ aut tollitur, aut saltem ligatur: ut accidit operanti ex ignorantia, vel passione. Ita communiter DD. S. Thoma.

XIII. Multiplex est Involuntarium. Aliud dicitur Involuntarium *privatiòe*, quando solum deest actus. volendi id quòd potest velle. Aliud dicitur Involuntarium *positiòe et contrariè*, quando scilicet aliquid non solum non est volitum, sed positivè nolitum,

et repugnans suæ voluntati. Rursum Involuntarium *contrariè* duplex est, aliud *simpliciter*, aliud *secundum quid*. Primum est illud quòd ita displicet voluntati, ut nullo modo nullaque ratione id velit. Secundum verò illud dicitur, quòd licet sub aliquo respectu displiceat voluntati, sub alia tamen ratione ei magis placet, et acceptatur. Talis est projectio mercium in mari facta metu naufragii, quæ respectu mercatoris est involuntaria *secundum quid*; respectu verò majoris mali imminentis est voluntaria simpliciter.

XIV. Ex superius dictis plura colligimus ad praxim. 1. Qui summo mane diei festi se inebriavit, non prævidens ex eo secuturam Missæ omissionem, non peccat propter illam omissionem sacri. Rationem attulimus §. 1. n. 16. ubi statuimus, quòd eventus sequens non imputatur, nisi prævideatur in se, vel in causa. 2. Si causa quæ ponitur, natura sua inducat talem effectum malum, tamen necessario poni debet; tunc effectus malus, licet prævisus, non tamen volitus et intentus, nullo modo est imputabilis, si aliquam præcautionem operans adhibuerit. Sic non imputatur Chirurgo pollutio, quam prævidit sibi secuturam ex tactu necessario Mulieris in partibus verendis, dummodo eam non intenderit. Nec imputatur studenti ob propriam, et aliorum utilitatem materiis sexti præcepti, si ipse hujusmodi effectum nam intenderit, dummodo complacentiam repellat in actu, quo sequitur pollutio. Ratio, quia tunc non tenetur causam illam tollere, vel non ponere; et qui utitur jure suo, non dicitur causa effectûs non intenti, et per accidens secuti, imò in tali casu videtur magis pati, quam agere. A fortiori, non imputatur effectus sequens ex causa alias honesta, et licita, ut pollutio quæ oritur ex equitatione, vel cibo et potu moderato; tunc enim effectus non intentus est per accidens, et secundum S. Th. loc. cit. non est imputabilis. 3. Nec facilè Confessarius credere debet pœnitenti, qui se excusat, pejerasse, blasphemasse, vel verba obscœna protulisse sine advertentia, et involuntaria tanquam ex habitu: non si habitum illum extirpare non studuerit aliqua adhibendo remedia, tunc est voluntarius in causa dum pejerat, blasphemat etc. et ideo non excusatur à culpa: secus verò, si adhibitis diligentis inadvertenter blasphemat, in obscœna prorumpit, et similia agit. Nunc progrediamur oportet ad causas, quæ involuntarium causant, ut sunt Vis, Metus, Concupiscentia, et Ignorantia. Sit igitur

§. II. De Violentia, et Metu.

XV. VIOLENTUM definitur id quòd est à *principio extrinseco*, repugnante eo, qui vim patitur. Ita communiter DD. Damasc. Nyssen. S. Th. et Auct. Eth. 3. c. 1. Hinc inferitur, quòd ad naturam violenti duo requiruntur. 1. Quòd sit à *principio extrinseco*. 2. Quòd patiens fessistat pro viribus etiam positivè, et contrariè agenti extrinseco. Non enim sufficit, quòd negativè se gerat: alioquin justificatio parvulorum esset violenta. Colligitur

ex S. Th. 1. 2. q. 6. art. 5. ad 2. ubi ait: « Cum actio infertur » ab aliquo exteriori manente in eo, qui patitur, voluntate patiendi, non est simpliciter violentum, quia licet ille qui patitur, non conferat agendo, confert tamen volendo pati. »

XVI. Violentia alia est quæ dicitur *simpliciter*, et *absoluta*; alia *secundum quid*. Prima est, quando quis omni quo potest modo resistit. Altera est, cum pro viribus non resistit.

XVII. Dico primò, quòd Violentia *absoluta*, et *simpliciter* dicta causat involuntarium. Ratio est, quia, quando voluntas patientis resistit agenti extrinseco omnimoda resistantia, tunc actio agentis erit nulla ratione volita à patiente, quia erit contra omnem illius voluntatis inclinationem, et per consequens simpliciter involuntaria. Id docet S. Thomas loc. cit.

Hinc deducitur, foeminam, quæ omnimodo resistit violentiæ, quæ illi infertur contra virginitatem, non peccare, etiam si stuprum patiatur invita. Hinc illud Aug. l. de civ. c. 17. ubi loquitur de mulieribus christianis, quæ Roma à Gothis capta, vim perpressæ fuerant: « Quidquid aliud de corpore, vel in corpore » fecerit, (ait), quod sine peccato proprio non valeat evitari » præter culpam fit patientis. » Idem dicimus in similibus contingentiis.

XVIII. Dico 2. quòd violentia *secundum quid*, et *insufficiens*, non tollit, sed dumtaxat minuit voluntarium. Ratio est, quia ubi voluntas non resistit quantum potest, ibi remanet in parte aliqua ratio voluntarii. Et secundum majorem vel minorem quam adhibuit resistantiam, ejus actio erit magis vel minus voluntaria, et culpabilis.

XIX. Quærent hinc Theologi, utrum voluntati possit inferri violentia. Respondemus breviter, concedendo « quoad actus imperatos, negando quoad actus elicitos. » Ita S. Th. cit. q. art. 4. de actibus elicitis loquens. S. Anselm. l. de lib. arbitrio c. 6. ait: « Invitus nemo potest velle, quia non potest velle nolens » velle. » Neque ipse Deus cogere potest voluntatem quoad actus elicitos: tunc enim voluntas vellet, et nollet simul. Vellet enim, ex hypothesi: nollet verò, quia ipsi sibi volenti repugnaret, quod implicat in terminis. Potest tamen Deus mutare voluntatem et ex nolente facere volentem per gratiam efficacem. Sed tunc non est cogere, sed veteri inclinationi, qua nolebat, novam suppetere inclinationem qua velit quod antea nolebat. Legatur S. Th. q. 22. de rit. art. 8. Gonet etc. Nunc de Metu.

XX. Metus definitur, quòd sit *instantis*, vel *futuri periculi causa mentis trepidatio*. L. ait Prætor ff. quòd metus causa gestum erit. Loquimur hinc tantum de metu cadente in virum constanter seu de metu majoris mali, ut ait Labco l. 5. eodem tit.

Dividitur Metus in *grævem*, seu *justum*, et *levem*. Dicitur levis metus ille, qui leve malum timet, vel timet quidem malum grave, sed ex causa levi, et improbabili. Metus verò *grævis* dicitur ille qui timet malum grave ex causa valde probabili. Communiter censentur mala grævia mors, mutilatio membrorum,

enormia verbera, durus carcer, exilium, servitus, magna infamia, proscriptio bonorum, ablatio instrumentorum artis suæ, sine quibus non potest victum sibi laborando quærere, etc. In cæteris pensanda est gravitas vel levitas metus, præsertim ob diversam indolem, et personarum qualitatem: Pueros enim, et Mulieres vehementer concutit, quòd viros ne leviter quidem tangit. Hinc loquimur *de eo qui agit ex metu* tanquam causa unice movente ad agendum, non autem de eo qui *agit cum metu concomitante*, qui certè non tollit voluntarium.

XXI. Dico, quòd Metus non causat involuntarium *simpliciter*; sed tantum *secundum quid*; quòd idem est ac dicere, quòd quæ fiunt per metum, sive levem, sive gravem, sunt *simpliciter voluntaria*, involuntaria tantum *secundum quid*. Conclusio ex D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 6. communiter. Ratio potissima est, quia illud est voluntarium simpliciter, et involuntarium secundum quid, quòd hinc et nunc et in præsentibus circumstantiis verè volumus; et solùm nolimus, quando res consideratur absolute, et abstracta à præsentibus circumstantiis. At quæ fiunt ex metu sunt hujusmodi. Quæ igitur fiunt per metum sunt simpliciter voluntaria, involuntaria tantum secundum quid. Res clarè patet in exemplo projectionis mercium in mare propter imminens naufragium. Mercator enim simpliciter vult illam projectionem considerando præsentibus circumstantiis periculi vitæ, quòd est ad majus malum necessario vitandum: non vult illam secundum quid, nempe extra casum imminentis naufragii, si illam mercium projectionem consideramus ut est in se, et absolute, quatenus displicet voluntati mercatoris. Legantur S. Th. l. c. Gonet, Sylv. Cont. Tourn. et Philosophi morales hanc materiam tractantes.

XXII. Ex dictis plura colliguntur ad praxim. I. Contractus, qui fiunt ex metu gravi, de jure naturali sunt validi, quia simpliciter voluntarii. II. Contractus hujusmodi per metum injustè incussum, rescindi possunt, et in irritum revocari ab eo qui passus est injuriam. Ita Alex. III. c. Abbas tit. de his, quæ vi, etc. Innoc. III. c. ad Audientiam. III. De jure tamen positivo plurimi contractus facti per metum gravem injustè incussum, sunt invalidi, et irritati per Ecclesiam, aut per legem civilem justis de causis. Hujusmodi sunt contractus matrimoniales facti per metum gravem injustè incussum, etiam juramento firmati; c. Significavit de eo qui duxit. c. cum locum. c. veniens tit. de sponsalib. Item dotis promissiones, et solutiones similiter extortæ: Vota, et solemnes votorum professiones per metum factæ; Absolutio excommunicationis, suspensionis, aut interdicti, per vim et metum extorta. c. Absolutionis, tit. de his, quæ vi in 6. et similia.

§. IV. An Concupiscentia tollat aut magis augeat Voluntarium?

XXIII. NOMINE Concupiscentiæ in præsentem intelligimus quemdam motum appetitus sensitivi adversus spiritum rebel-

lantia, qui tendit in bonum delectabile. Duplex est, *Antecedens*, et *consequens* consensum voluntatis. *Concupiscentia Antecedens* anteverit consensum voluntatis, eamque trahit, et inclinatur ad agendum, ut cum quis videt pulcherrimam mulierem, allicitur *concupiscentia* ad illam desiderandam. *Consequens* vero sequitur consensum voluntatis, imò oritur ex prævio voluntatis consensu alicui rei jam præstito, ut cum v. g. homo ardentem desiderat aliquid, excitatur in eo passio vehemens *concupiscentiæ*. Ita D. Th. 1. 2. q. 77. art. 6. ubi adjungit, « non enim potest voluntas intense moveri in aliquid, quin excitetur aliqua passio in appetitu sensitivo. » Idem confirmat q. 73. art. 6. ad 2. Certissimum nunc est, *concupiscentiam* consequentem supponere voluntarium magis intensum, neque diminuire, sed magis augere voluntarium, et peccatum. Audiatur S. Th. 1. 2. q. 77. art. 6. « Passio... consequens, non diminuit peccatum, sed magis auget, vel potius est signum magnitudinis ejus, in quantum scilicet demonstrat intensionem voluntatis ad actum peccati. » Circa verò antecedentem has statuimus conclusiones.

XXIV. Conclusio 1. *Concupiscentia* antecedens non tollit voluntarium, sed potius facit aliquid voluntarium, et auget ratione majoris propensionis, sic in terminis concludit S. Th. 1. 2. q. 6 ad 7. Ratio quam affert, est quòd voluntarium importat quamdam inclinationem voluntatis cum aliqua cognitione finis. Per *concupiscentiam* autem voluntas inclinatur ad volendum id quod concupiscit: nec omnino offuscatur mens in cognitione rei. Et quia voluntas, quando agit ex *concupiscentia*, fertur majori inclinatione in objectum, ideo non solum non tollit, sed etiam auget voluntarium.

XXV. Altera conclusio est, quòd *Concupiscentia* antecedens minuit voluntarium ratione cognitionis. Imò aliquando tollit omnino voluntarium, quia aufert omnem omnino cognitionem. Probatur prima pars: Quia cognitio finis est essentialiter requisita ad naturam voluntarii, ut pluries dictum est. Contra verò *Concupiscentia* vehemens imminuit hanc cognitionem; impedit enim ne mens illecta ab objecto sensibili consideret turpitudinem actus, et offensam Dei. Hac igitur ratione imminuit voluntarium pro imminutione cognitionis finis. Vide S. Th. 1. 2. q. 7. art. 7. ad 3. et q. 10. art. 3. et q. 73. art. 6. et q. 77. art. 6.

Probatur altera pars, quòd aliquando *Concupiscentia* antecedens tollat omnino voluntarium, quia aliquando omne rationis iudicium antevertit, et omnem voluntatis consensum. Ita S. Th. affirmat cit. q. 6. art. 7 ad 3, dum ait, « si *Concupiscentia* totaliter cognitionem auferret, sicut contingit in illis, qui propter *concupiscentiam* fiunt amentes, sequeretur, quòd *Concupiscentia* voluntarium tolleretur. » Idem docet q. 77. art. 7. q. 10. art. 3.

Hinc colligimus quòd motus *Concupiscentiæ*, qui à Theologis dicuntur *primo primi*, quippe omnem prorsus voluntatis consensum, et libertatem antevertunt, sunt omnino involuntarii, et incul-

pabiles. Motus verò *secundo primi*, qui saltem supponunt semiplenum consensum voluntatis, non tollunt omnino voluntarium, sed tamen minuunt.

§. V. Quænam Ignorantia causet Involuntarium?

XXVI. IGNORANTIA multiplex est, et dividi solet in Ignorantiam simplicis privationis, et Ignorantiam pravæ dispositionis. Prior est carentia scientiæ, cujus quis fuisset capax pro tali tempore et statu, ut si adultus ignoret ea quæ noscere potuisset. Secunda est positiva deceptio, et error contrarius veritati. 2. Dividitur in Ignorantiam juris, et facti. Ignorantia juris est, cum quis legem, seu aliquid esse præceptum aut prohibitum ignorat; v. gr. si quis ignorat in vigilia Pentecostes esse præceptum jejunium ex consuetudine. Ignorantia facti est, si quis nesciat factum ipsum esse prohibitum, quod revera non licet; ut si quis ignoret esse carnem quam comedit die jejunii. 3. Dividitur in *Concomitantem*, *Consequentem*, et *Antecedentem*. Ignorantia *Concomitans* est illa, qua quis ignorat id quod agit, sed adhuc ageret, si non ignoraret. Talis est Ignorantia illius, qui ignorans occidit hostem putans occidere cervum; tamen si sciret, etiam occideret. Hæc ignorantia non est causa actionis, sed tantum per accidens actionem comitatur.

Ignorantia *Consequens* dicitur illa, quæ sequitur determinationem voluntatis, in quantum ipsa Ignorantia est voluntaria, et procedit à libera voluntate. Hæc Ignorantia consequens subdividitur in *voluntariam directè*, seu *affectatam*, in voluntariam *indirectè*, seu *crassam*, et Ignorantiam *malæ electionis*. Prima est illa, qua voluntas indirectè vult ipsam ignorantiam; ut cum aliquis vult ignorare, vel ut excusationem peccati jam commissi habeat, vel ut non retrahatur à peccato committendo; juxta illud Job. 21. v. 14. *Scientiam viarum tuarum nolumus*: et Ps. 35. v. 4. *Noluit intelligere, ut bene ageret*. Hac ignorantia laborant ii qui data opera, nec consilium petunt in dubiis, nec conciones et catecheses adeunt, ne in malam fidem incidant, et à suo proposito diserteantur. Ignorantia *indirectè voluntaria*, seu *crassa* est, quando quis non affectat ignorare, sed negligit addiscere ea quæ scire potest, et debet. Et secundum hunc modum ignorantia universalium juris, quæ quis scire tenetur, dicitur voluntaria, quasi proveniens à negligentia. Tandem Ignorantia *malæ electionis*, est illa, quæ actu non considerat quod hinc et nunc considerare potest, et debet, et provenit ex passione, vel ex habitu.

Ignorantia *Antecedens* est illa, quæ omnino antecedit consensum voluntatis, ita ut nullo modo sit voluntaria, et tamen est causa volendi id quod aliis non vult si sciret, puta cum aliquis adhibita diligentia interficit hominem, quem credit esse feram. Hæc ignorantia appellatur etiam *Invincibilis*. De hac tamen ignorantia invincibili sicut et de ignorantia vincibili hinc non loquimur, quia de iis sermonem fecimus in Tract. de Conscient. n. 7.

XXVII. Dico 1. quòd Ignorantia *Antecedens* causat *simpliciter* Involuntarium, quia nullo modo est volita, et verè Invincibilis, quòd nulla morali diligentia superari potest, ideoque est inculpabilis. Ita DD. communiter. Utrùm verò dari possit Ignorantia hujusmodi invincibilis de præceptis Juris naturalis, saltem de conclusionibus mediatis, vide tractatum de Conscientia.

XXVIII. Dico 2. quòd Ignorantia *concomitans* neque facit *Voluntarium* neque *Involuntarium*. Quia hæc Ignorantia, neque inducit ad volendum, neque ad non volendum, neque est causa, neque effectus voluntatis operantis; sed per accidens se habet sive ad actum voluntatis, sive ad opus quòd agitur. Solùm dici potest quòd facit non *voluntarium*, non enim esse potest actu volitum quòd ignoratum est. Ita S. Th. 1. 2. qu. 6. ar. 8. Sylv. Gonet. Tourn. aliique communiter.

XXIX. Dico 3. quòd Ignorantia *consequens* non causat *Involuntarium simpliciter*. Quia hæc Ignorantia est voluntaria, et habet voluntatem pro causa, non igitur dici potest *Involuntaria simpliciter*, sed saltem causat *Involuntarium secundum quid*, ut ait S. Thom. loc. cit. Nam si operans sciret esse malum actum illum, ad quem ex passione inducitur, certè non vellet illum facere.

ARTICULUS III.

De Libero, seu libertate Actuum humanorum.

XXX. ACTUM liberum vocamus eum vel qui nullo cogente fit, vel qui omitti potest ad libitum. Duplicem enim libertatem distinguere solent Theologi in actibus humanis, nempe *libertatem à coactione*, seu *spontaneitatis*, et *libertatem à necessitate intrinseca*, seu *naturali*; quæ vocatur etiam electionis, indifferentiæ, et arbitrii. Libertas à *coactione*, est immunitas ab omni violentia contra voluntatis inclinationem illata. Hac libertate Beati Deum amant, et nos bonum in Communi. Hinc est quòd omnis actus voluntatis est liber à coactione.

Libertas verò à *necessitate*, est ea quæ omnem necessitatem excludit, sive interioriorem et naturæ, sive exterioriorem et coactionis. Hoc modo dicitur liber, qui potest agere, vel non agere, eligere, vel non eligere. Hinc definitur liberum Arbitrium quòd sit *vis electiva*, seu *facultas eligendi unum præ alio*.

Libertas à necessitate subdividitur in *libertatem contradictionis*, qua quis potest agere, vel non agere: in *libertatem contrarietatis*, qua nempe potest agere, vel oppositum agere, v. gr. amare, et odio habere: et in *libertatem disparitatis*, qua agere potest hoc, vel aliud, sed non oppositum, v. gr. scribere, vel ambulare.

XXXI. Libertati opponitur Necessitas, quæ multiplex est. Alia dicitur *Necessitas coactionis* quæ idem est ac violentia. Alia *necessitas naturæ*, seu *naturalis inclinationis*, quæ consistit in quadam propensione insita voluntati ab ipsa natura ad aliquod necessariò

prosequendum, vel fugiendum. Coactio est à principio extrinseco, tollit voluntarium, et liberum: *Necessitas verò naturalis* est à principio intrinseco, et auferit liberum, non voluntarium.

Rursus alia est *Necessitas absoluta et antecedens*, quæ vel antecedit usum rationis, et voluntatis: vel ita consensum exprimit ut voluntas non possit illum denegare. Alia est *Necessitas consequens, et hypothetica*, quæ sequitur consensum liberum, et determinationem voluntatis, et minimè lædit liberum arbitrium, v. g. Necessè est me loqui, si jam ad loquendum me determinaverim. Sunt aliæ necessitatis divisiones, nempe *specificacionis*, et *exercitii, physicæ*, et *moralis*, quarum subtilem inquisitionem ad Theologos Scholasticos amandamus.

XXXII. Fuerunt olim Stoici, Astrologi, Manichæi, Wiclistæ, Calviniani, Lutherani, qui liberum arbitrium vocabant *figmentum in rebus, et titulum sine re*, tandem Janseniani, qui evertente conati sunt hominis libertatem, seu liberum arbitrium, omnia tribuentes vel fato vel cuidam Syderum influxui, vel gratiæ efficienti, et concupiscentiæ, non sine incredibilem amentia, et fortasse eorum reclamante conscientia, et intimo sensu. Quos simul unico anathematis ictu percussit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 5. inmixtum Scripturæ, ac SS. Patrum luculentissimis testimoniis, et ipsi experientiæ quotidianæ, quæ rerum est Magistra. Nolo ex professo rationes congerere ad tuendam libertatis in homine existentiam, cum supervacaneum sit, in re minimè dubia rationes haud necessarias studiosè proferre. Satis est dicere, quòd sublato semel ab homine libero arbitrio, frustra darentur Leges; et objurgationes adhiberentur frustra, nemo vel laude vel vituperatione dignus esset, nec nobis deberentur præmia, neque supplicia malis. Id est tamen evidens, ut potius verberibus, quam verbis convincendus sit quisquis liberum arbitrium negare audeat, aiebant Scotus, Vega, aliique ex Aristotele. Hinc meritò damnata fuit, ut hæretica ab Innoc. X in Constit. *Cum occasione*, et ab Alex. VII tertia Jansenii propositio, quæ negabat necessitatem libertatis indifferentiæ ad merendum, vel demerendum in statu naturæ lapsæ. Et à S. Pio V propositio 67 Baii: « Homo etiam damnabiliter peccat in eo, » quòd necessariò facit. »

XXXIII. Tres tantummodo subnectimus propositiones ad libertatis materiam pertinentes, quas ignorare Religio Christiana vetat.

Prima est, quòd homo etiam post Adæ lapsum gaudeat libero arbitrio, seu libertate indifferentiæ, et electionis. Ita Tridentinum sess. 6. can. 3. contra Novatores. Concil. Constant. sess. 8. ubi damnata fuit hæc Wiclistæ 27. propositio. *Omnia de necessitate absoluta eoeniunt*. Augustinus l. de gratia, et lib. arb. c. 1. scripsit: « Revelavit nobis Deus per Scripturas sanctas » esse in homine liberum arbitrium, et quisquis negaverit Catholicus non est. » Et S. Th. q. 24. de Verit. a. 1. « Dicendum » quòd absque omni dubitatione hominem arbitrio liberum ponere

» oportet. Ad hoc enim Fides adstringit... ad hoc manifesta » indicia inducunt... ad hoc etiam evidens ratio cogit, etc. »

Altera est contra Jansenium definita ab Innoc. X et Alex. VII quod ad meritum, vel demeritum in statu naturæ lapsæ non sufficit libertas à coactione, sed requiritur libertas à necessitate, seu indifferentiæ, ut supra dictum est.

Tertia propositio est, quod essentia libertatis in genere non consistit in solo voluntario, sed requiritur de essentia illius indifferentia contradictionis, seu potestas ad agendum vel non agendum. Ita S. Th. 2. dist. 24. qu. 1. a. 1. ad 2. « Hoc ad libertatem » arbitrii pertinet, ut actionem aliquam facere, vel non facere » possit. » Sed non requiritur de essentia libertatis indifferentia contrarietatis, id est potestas faciendi bonum, vel malum. Communis Theologorum contra Gonet dissert. 2. a. n. 218. Molin. in sua Concord. disp. 2. Ripalda, etc., quia in nobis viatoribus definiunt libertatem per potestatem ad contrariè opposita. Pro nostra sententia stat S. Aug. 1. 23. de Civit. Dei c. ult. Arbitrii eò potentiùs erit, quò peccare non poterit. » S. Ansel. de libero arb. c. 1. « Si posse peccare, esset pars liberi Arbitrii, » Deus et Angeli liberum arbitrium non haberent, quod est » absurdum. » S. Th. 1. c. qui ait: « Ad rationem liberi arbitrii » non pertinet ut indeterminatè se habeat ad bonum, vel malum, » et ideo ubi perfectissimum est liberum arbitrium, ibi in » malum tendere non potest. » Idem ait in p. 1. quæst. 62. art. 8. ad 3.

ARTICULUS IV.

De Bonitate, et Malitia morali Actuum humanorum, ac de principiis Moralitatis.

§. I. In quo posita sit Malitia, vel bonitas actûs Moralis.

XXXIV. CIRCA naturam Moralitatis actuum humanorum non conveniunt Theologi. Alii enim dicunt sufficere ad constituendam Moralitatem, quod actus sit voluntarius, nec requirit libertatem indifferentiæ. Ita Gabriel, Almainus, Ocham, Major, etc. Alii opinantur moralitatem actûs formaliter consistere in libertate, et hanc cum illa confundunt. Ita Franciscus Felix, qui Scotum pro se laudat, pluresque Patres Societatis. Alii, ut Suarez, Vasq. Salas, etc. asserunt illam esse præcisè quamdam extrinsecam denominationem desumptam ab aliqua forma extrinseca. Tandem Thomistæ sentiunt eam esse quid accidentale superadditum entitati et libertati actûs, cujus ratione habet specialem relationem ad bonum vel legem. Nos missas facientes hujusmodi obscuras Scholarum loquendi formulas luculenter dicimus cum communi Theologorum, quod « Bonitas moralis actûs humani » consistit in quadam conformitate et convenientia actûs liberi » cum recta ratione, et lege, » ita ut ille actus dicatur bonus,

qui est conformis legi, et rationi. Unde S. Aug. lib. de utilitate cred. c. 12. ait: « Rectum factum nullo modo esse potest, quod » non à recta ratione proficiscitur. » Ex adverso malitia moralis actûs humani consistit in discrepantia, seu difformitate à recta ratione. Dicitur malus actus ille, qui non est secundum dictamen rectæ rationis sive increatæ, quæ est lex æterna, sive creatæ, quod est lumen naturale hominis, seu participatio legis æternæ secundum S. Thom. 1. 2. qu. 91. art. 2. Utraque hæc ratio est regula actuum humanorum, ex qua mensura bonitatis, vel malitiæ actûs humani desumitur. Ita Cont. Tourn. hic Cap. 6. sect. 1. et Philosophi morales, ut Genuensis de principiis legis Naturæ c. 15. §. 9. Purchot. et Antonius Murator. Phil. Moral. c. 23. de bono morali, sive honesto, ubi Aristippum, Epicurum, Carneadem, aliosque veteres Philosophos, et etiam extra Italiam Neotericos quosdam reprobant, qui naturam Boni honesti in sola utilitate hominis, ac Reipublicæ constituunt; juxta illud Horat. *Ipsa quoque utilitas justî propè mater, et æqui.* Docet ille vir Clarissimus, naturam boni Moralis sitam esse « in conformitate actionis cum legibus ordinis, quem Deus ab hominibus » exigit pro sui honore, et universali felicitate. » Quidquid igitur tendit ad Dei gloriam, et veram hominis felicitatem est conforme ordini à Deo statuto, et per consequens honestum, et virtuosum. E contrario judicandum de malo morali.

XXXV. Hinc infertur 1. quod nullum bonum morale, nullum malum intelligi potest sine respectu ad Legem saltem naturalem. Hinc Epicurei, qui omnes sustulerunt leges, dicebant, justitiam adinventam esse metu mali physici, ac ob vitæ utilitatem, ut Lucret. scripsit. l. 5. Cum vulgo dicitur, quædam esse prohibita, quia mala, sic rectè est intelligendum, quædam esse per legem positivam velita, ut repugnantia legi naturali. Nihil enim est intrinsecè malum, si non comparatur saltem juri naturæ.

1. Infertur, quod libertas est necessarium requisitum ad moralitatem actûs. Nam actus humanus et moralis debet procedere à ratione deliberata, proindeque debet esse liber. Ita S. Th. 1. 2. q. 18. art. 9. Sed errant, qui constituunt totam moralitatem actûs humani in sola libertate. Verum est quod præexigitur libertas ut fundamentum moralitatis, secus qui omnia fato regi non verentur asserere, debent consequenter dicere, nulla esse peccata; ut Spinoza, qui in Append. prioris Eth. partis tribuit phantasiæ hominum, et superstitioni originem peccatorum moralium. Sed falsum est solam libertatem formaliter constituere bonitatem, vel malitiam actûs humani sine relatione convenientiæ, vel disconvenientiæ actûs cum recta ratione, et lege, ut dicendum est; ut probat Gonet tr. 3. cap. 9. de actibus humanis, Cont. Tournely. loc. cit. aliique maximi nominis Theologi.

§. II. Quot, et quænam sint Principia Moralitatis?

XXXVI. THEOLOGI vocant principia Moralitatis ea, ex quibus fit, ut aliqua actio sit bona, vel mala, vel indifferens.

Tria recensentur hujusmodi Principia, nempe *Objectum*, *Finis*, et *Circumstantia*. Ut enim actio, dicatur bona ex integra causa, oportet, sit consentanea legi, et rectæ rationi, tum ex parte *objecti*, tum ex parte *finis extrinseci* operantis, tum etiam ex parte *circumstantiarum*. Objectum à quo actus accipit essentialem, et primariam moralitatem, est illud circa quod versatur actus moralis, et primò, et per se attingitur ab ipso actu: sic res aliena est objectum furti, Deus est objectum actus amoris. Tale objectum non consideratur physicè et secundum suam entitatem, secundum quam est semper bonum bonitate entis, sed consideratur moraliter, quatenus convenit, vel disconvenit rectæ rationi. Si objectum est intrinsecè, et natura sua conforme rectæ rationi, ut est amor Dei, erit immutabiliter bonum. Sin extrinsecè tantum, et vi legis positivæ est rationi conforme, uti jejunium, tunc potest esse aliquando bonum, aliquando verò malum ex circumstantiis.

XXXVII. Primum ergo principium Moralitatis est *objectum* quod si est bonum, vel malum moraliter, dat actui bonitatem vel malitiam essentialem. Ita D. Th. 1. 2. qu. 18. art. 2. Ratio Divi Thomæ ea est, quia sicut in naturalibus prima bonitas rei attenditur ex sua forma, quæ dat ipsi rei speciem, seu essentialia, et specificum, ita prima bonitas actus humani attenditur ex objecto convenienti, in quod primario fertur. Si objectum sit indecens, et inconveniens naturæ rationali, ex eo consurgit malitia essentialis actus.

Alii volentes strictiori loquendi formula uti, dicunt, actum humanum desumere suam moralitatem non ab ipso objecto, sed à modo tendendi in objectum, sive rationi consono, sive dissono. Ita Cont. Journ. c. 6. art. 2. sect. 1. in fine conclusionis. Et hoc modo explicant primò odium Dei, quod habet objectum optimum, et tamen est moraliter pessimum, quia voluntas fertur in Deum omni amore prosequendum modò rationi maximè dissono, scilicet odio habendo.

XXXVIII. Alterum Principium Moralitatis est *finis*, non intrinsecus operis, quod coincidit cum objecto, sed extrinsecus operantis, qui quatenus conveniat vel disconveniat cum regulis morum dicitur bonus, vel malus moraliter. Hinc si objectum sit bonum, finis verò operantis sit malus, actus humanus est totus malus ex malitia finis, quæ destruit omnem bonitatem. Ratio est, quia talis actus est simpliciter malus: improbat enim recta ratio, ut eligatur bonum ob finem pravum. Ita S. Th. 2. dist. 38. q. 1. art. 4. ad 4. « Cum aliquis vult dare eleemosynam propter » inanem gloriam, hic est unus actus voluntatis, et hic actus » totus est malus, » licet non ab eo omni quod in eo est, malitiam habeat. Vide Gonet Man. tract. 3. de act. hum. c. 12. et S. Th. 1. 2. qu. 18. art. 4. et 6. Si verò objectum est bonum, et finis etiam bonus, tunc actus humanus habet duplicem speciem Bonitatis moralis, ut est dare eleemosynam in satisfactionem peccatorum. S. Th. qu. 18. art. 4. 6 et 7. cum communi Theologorum, uno

excepto Vasquez. Si verò objectum sit indifferens, tunc finis bonus facit actum moraliter bonum, ut est ambulare ex obedientia: finis malus, facit malum, ut ambulare ad ostensionem luxus. Finis malus facit actum ex malo pejorem, ut furari ad concubinam alendam: et facit ex bono malum, ut eleemosynam dare ad vanam gloriam.

XXXIX. Tertium Moralitatis principium sunt *Circumstantiæ*, quæ dare solent actui aliam bonitatem, vel malitiam accidentalem, quia hujusmodi bonitas, vel malitia supervenit actui jam constituto in suo esse in genere moris. Ita S. Th. 1. c. a. 3. cum communi.

Circumstantiæ autem sunt, vel *Personæ*, quæ sæpe addit novam speciem malitiæ; ut si conjugatus vel voto castitatis obstrictus fornicetur; et aliquando solùm auget malitiam intra eandem speciem. Hoc intelligitur tam de persona agente, quam de patiente, ut si percutiantur benefactores. Vel *Circumstantia Loci*, ut furari in loco sacro, quæ speciem mutat, et sic de aliis circumstantiis, temporis, modi, auxiliorum, seu instrumentorum, quibus actus exequitur, quæ, ut de aliis diximus, possunt vel mutare, vel augere malitiam vel notabiliter, vel leviter intra eandem speciem. Nota quòd circumstantia leviter mala adveniens actui, non aufert totam ejus bonitatem, nec delet omne meritum. Ita communiter opinio, quam fusè adstruit Contenson lib. 6. diss. 2. c. 2.

Hinc inferitur pro praxi quòd Confessarius debet interrogare pœnitentem, qui se accusat furatum esse, de fine intento; nam si intenderit hoc furto, ut pecuniam haberet ad fornicandum, tunc erit nova malitia: ita si detraxerit proximo, quærat an fortasse hac ratione intenderit impedire eum à lucro, vel aliqua dignitate consequenda. Ex fine enim intento, ut dictum est, facile mutatur species malitiæ.

XL. Queritur hic an actus externus addat aliquam bonitatem, vel malitiam moralem actui interno? S. Thom. 1. c. q. 2. a. 4. docet cum Gonet, Roncaglia, Cont. Tour., quòd actus exterior non addit bonitatem, vel malitiam moralem intrinsecam, et per se supra actum interiorem, sed gaudet tantum bonitate, vel malitia intrinseca desumpta ab actu voluntatis imperante. Probat auctoritate S. Th. in 2. dist. 40. q. 1. a. 3. ubi ait, *Quòd actus exterior nihil adjungit ad præmium essentialia* (consequenter ad bonitatem intrinsecam, quam sequitur præmium essentialia). « Tantum enim meretur qui habet perfectam voluntatem aliquod » bonum faciendi, quantum si faceret illud... voluntate æqualiter » perfecta manente. Adjungit tamen aliquod præmium accidentale. » Ut martyres, qui revera pro Christo patiuntur, habent præmium accidentale, seu laureolam supra illos, qui æquali charitatis fervore mortem solummodo appetunt pro Christo. Dixi, quòd actus externus non addit bonitatem, vel malitiam moralem intrinsecam, et per se supra interiorem, nam per accidens addit regulariter loquendo, aliquam bonitatem vel ma-

litiā accidentalem. Propterea S. Thom. l. c. q. 20. a. 2. subdit: « Nisi contingat ipsam voluntatem per actum exteriorē fieri secundū se meliorem in bonis, peiorem in malis. » Nam actus externus sæpe causa est et occasio ut actus internus fiat pejor, vel quia multiplicantur actus interiores, donec exequantur actus extrinsecē, vel quia actus interior habet majorem durationem quousque perficiat opus, quod statim perfici non potest; vel quia fit intensior per extrinsecitatem actūs. Præterea per actum externum magis hebetantur sensus, et potentie exteriores proniores redduntur ad malum; scandala pariuntur; aliquando excommunicatio incurritur, vel irregularitas, vel obligatio ad restitutionem, quæ per actum interiorem non incurruntur. Scotus tamen quod l. 18. a. 3. et Scotistæ omnes, ut refert Mastrius, nullum non movent lapidem, ut variis adstruant rationibus, actum externum addere per se aliquid bonitatis vel malitiæ actui voluntatis, quia habet intrinsecam bonitatem, vel malitiam supra actum interiorem. Videsis Salmant. in hanc quæst. Mastr. aliosque Scotistas. Nobis tantum otii non est, ut fusiùs expendamus.

ARTICULUS ULTIMUS.

An detur actus indifferens in Individuo?

XL. OPORTET statum quæstionis explicatione terminorum clariùs exponere. Actus humanus (de quo solo hîc loquimur) dicitur indifferens *vel in specie, vel in individuo*. Actus indifferens in specie est actus spectatus in genere (abstrahendo à fine, et circumstantiis individualibus) « comparatè tantum ad obiectum suum, quod neque est in se bonum, scilicet rationi consonum, neque malum, id est dissonum rationi, sed indifferens ad utrumque, » ut ambulare, festucam levare, colligere flores, etc. quæ ex sua specie, seu objecto, neque bona sunt, neque mala, sed ratione finis, aliarumque circumstantiarum bonestari possunt, vel vituari. Actus verò indifferens in individuo est actus consideratus prout est à parte rei secundum suum obiectum, finem, et omnes circumstantias individuales, qui tamen neque bonus sit neque malus, sed indifferens.

XLII. De fide certum est, non omnes actus humanos esse secundum suam speciem, seu objectum indifferentes: sed quosdam esse de se bonos, ut actus Fidei, Spei, et Charitatis etc.; quosdam verò de se malos, ut fornicatio, occisio innocētis etc.; sunt enim quædam objecta de se rationi consona, sunt etiam alia de se rationi dissona.

XLIII. Certum quoque est dari quosdam actus, qui secundum suam speciem sunt indifferentes, quia secundum se, neque boni, neque mali. Ita S. Th. l. c. ar. 8. cum communī. Hiuc S. Hieronymus ep. 89. scripsit: « Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utrumque indifferens ambulare. » Huc redit damnatio articuli 16. Joannis Hus facta in Conc. Const. sess. 15.

affirmantis, quòd nulla sint opera indifferentia. Non potest intelligi de indifferentibus in individuo, quia hoc idem defendunt probabiliter plurimi boni catholici; igitur intelligendum de indifferentibus in specie.

XLIV. Ad quæstionem propositam ut respondeamus, dicimus, quòd non dantur actus indifferentes in Individuo. Ita S. Th. 1. 2. qu. 18. a. 9. et Thomistæ, Bellarminus, Suarez, Valentia, Durandus in 2. dist. 40. q. 1. Ricardus, Major, Gaet. Medina, Becanus, alique contra Scotum, et Scotistas, Alensem, S. Bonav. Almain. Vasq., etc. Ratio præcipua S. Thomæ hæc est: « Actus moralis non solum habet bonitatem ex objecto... sed etiam ex circumstantiis... Oportet, quòd quilibet actus individualis habeat aliquam circumstantiam, per quam trahatur ad bonum vel malum, ad minus ex parte intentionis finis. Cum enim rationis sit ordinare, actus à ratione deliberativa procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, et habet rationem mali, si verò ordinetur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni. » Necesse est autem, quòd vel ordinetur vel non ordinetur ad debitum finem. Unde necesse est, omnem actum hominis à deliberativa ratione procedentem, in individuo consideratum, bonum esse, vel malum. » Hæc nervosè Angelicus.

Præterea non potest contingere, quòd aliquis actus singularis ex deliberata voluntate procedens fiat sine circumstantiis; aut igitur illæ circumstantiæ sunt rectæ rationi consentaneæ; ita nimirum, ut actus fiat, quando, ubi, quomodo, et propter quod deceat fieri, et sic est bonus; aut non sunt consentaneæ rectæ rationi, saltem omnes, sed aliqua deficit, et sic est malus; nullus igitur actus, in individuo, et secundum omnes circumstantias consideratus, potest esse indifferens.

Ad hæc homo tenetur omnes actus suos ad Deum referre, quando agit cum deliberatione, et propter aliquem finem. Inquit enim Apostolus 1. ad Cor. 10. « Sive manducatis, sive bibilis, sive aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. » Si ergo ad Deum refert saltem per intentionem virtualem, actus erit bonus, si, non refert, erit malus; nullus igitur indifferens. Scio Adversarios dicere, in verbis Apostoli contineri consilium non præceptum. Sed falsò, Patres enim agnoverunt præceptum non consilium. Ita Augustinus, Cælestinus I. Maximus, S. Th. lect. 3. c. 3. Ep. ad Coloss. quos legere est apud Cont. Tourn. c. 6. ser. 6. de actibus humanis, ad quem nullo qui fusiùs hanc quæstionem pertractatam cum Adversariorum objectionibus, et responsis studiosè quærit.

Hinc praxi colligimus. Oportet sæpiùs in die, saltem mane generaliter offerre Deo omnes actus suos, ut sic adimpleatur præceptum Apostoli, saltem intentione virtuali omnia faciendi in gloriam Dei. Hoc modo omnis actus etiam indifferens in specie fit bonus, et virtuosus in individuo. Non requiritur quippe, actualis relatio omnium sive verborum sive operum in bonum

honestum; quod esset importabile pondus, et res sexcentis implexa scrupulis, sed sufficit virtualis, ut diximus: unde quamvis aliquis accedens ad mensam, non cogitat de conservatione vitæ, sed solum de cibi delectatione, ut ait Gonet, non propterea peccat, quia talem delectationem, saltem virtualiter, vult propter conservationem vitæ, sicque non inordinatè illam appetit. Hactenus de Actibus Humanis, eorumque Principiis et Moralitate.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL

TRACTATUS DE PECCATIS.

CAPUT I.

DE PECCATO IN GENERE.

DUBIUM I.

1. Quid est peccatum? — 2. Quæ conditiones requirantur ad peccatum? — 3. Quid notandum circa Advertentiam requisitam ad peccandum? — 4. An ad peccatum mortale requiratur formalis advertentia, vel sufficiat virtualis? — 5. Quid notandum circa Consensum requisitum ad peccandum? — 6. An peccet graviter, qui negativè se habet quoad motus inordinatos? — 7. Quid, si sint motus carnales? — 8. Quæ remedia quoad ipsos? — 9. An teneamur iis resistere, si adsit causa non resistendi? — 10. Quomodo, et à quo tempore imputentur peccata omissionis? — 11. An peccatum veniale sit contra Legem Divinam?

1. — « RESP. I. Est transgressio legis, sive (ut ait *Tolet.*) est voluntarius recessus à Regula Divina: per quam regulam intelligitur præceptum tam naturale, et humanum, quam Divinum: per recessum intelligitur actus, vel ejus omissio, qui sit non tantum voluntarius, sed etiam liber, cum aliqua actuali advertentia malitiæ, quod addo, quia, ut docet *Sanch. 1. mor. c. 16. cum Vasq. Bon. d. 2. q. 1. p. 3. n. 3 et 12. etc.* non sufficit ad actum peccaminosum libertas, et advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, qua scilicet quis advertere poterat, et debebat, nec quæcumque actualis, qua scilicet intellectus rationes commodi, et incommodi in objecto attendat: sed requiritur, ut advertat moralem malitiam objecti, aut saltem de ea dubium, vel scrupulum concipiat. Ratio est, tum quia sine ista advertentia non est voluntarium, cum non sit cognitum, quia quoad talis cogitatio intellectui non occurrit, non est sufficiens, principium deliberandi de malitia, ideoque nec libertas, ac proinde nec culpa; et censetur illa inadvertentia naturalis, et invincibilis oblivio. Addit tamen *Tann. d. 4. de pecc. d. 5. q. 5. d. 5. n. 106.* non esse necesse, ut consideratio illa maneat actu, dum peccatum durat; sed satis esse, ut vel actu, vel virtute maneat, ita ut cum ea vel actus peccati fuerit inchoatus, vel saltem causa data, ut fit in ebrio, qui peccat, non vi præsentis, sed præteritæ deliberationis. Vide *Bald. l. 1. d. 37.* Verum Recentiores communiter do-

nihil volitum, nisi præcognitum; unde nequit ignorantia imputari ad culpam, nisi de malitia objecti habeatur saltem aliqua confusa apprehensio: ille enim qui nullo modo advertit malitiam suæ actionis, vel obligationem advertendi, nullo modo peccat adversus illam agendo.

His positis, meum proferam sensum, et dico quòd sistendo intra limites justì, præfatae sententiæ facillè conciliari possunt. Nam si dicatur ad omnia peccata mortalia necessario exposci actualem et expressam advertentiam, hoc utique falsum est; quia multipliciter evenire potest, quòd plura mala, quamvis actualiter et expressè non advertantur, bene tamen imputantur ad culpam ea patrantibus, si ipsorum ignorantia sit aliquò modo voluntaria, vel ob negligentiam, vel ob passionem, aut pravum habitum, vel ob voluntariam inconsiderationem in operando.

Primo igitur modo ignorantia fit voluntaria ob negligentiam, ut docet S. Thomas (1. 2. q. 76. a. 3.) qui regulam ibi præmittit, dicens: « Ignorantia quæ est causa actûs, quia causat involuntarium, de se habet quòd excuset a peccato, eò quòd voluntarium est de ratione peccati. » Deinde subdit ignorantiam posse esse voluntariam duobus modis, « vel directè, sicut cum aliquis studiosè vult nescire aliqua, ut liberius peccet: vel indirectè, sicut cum aliquis propter laborem, vel propter alias occupationes negligit addiscere id per quòd a peccato retrahetur. Talis enim negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam, et peccatum, dummodo sit eorum, quæ quis scire tenetur et potest. Et ideo talis ignorantia non totaliter excusat a peccato. Si verò sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quòd quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat a peccato: Nota, talis negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam. » Præterea nota hic, Angelicum ultimis verbis relatis non dubitare, quòd bene possit dari invincibilis ignorantia etiam eorum, quæ quis scire tenetur. Idem scribit alibi (de Malo q. 3. art. 7. ad. 7.): « Ignorantia quæ est omnino involuntaria, non est peccatum. Et hoc est quòd Augustinus dicit: *Non tibi imputatur ad culpam, si invito ignoras, sed si scire neglexeris.* » Per hoc autem quòd addit, sed si scire neglexeris, dat intelligere, quòd ignorantia habet quòd sit peccatum ex negligentia præcedente, quæ nihil est aliud, quam non applicare animum ad sciendum ea, quæ quis debet scire. » Eodemque loco ad 8. ait S. Thomas, quòd tum ignorantia reputetur voluntaria, cum homo, « propter laborem addiscendi, vel ne impediatur a peccato, quòd diligit, scientiam recusat, et sic ignorantia est a voluntate quodammodo imperata. » Hisce igitur locis S. Doctor minime quippe culpabilem reputat ignorantiam ejus, qui non advertit, sed ejus qui negligit, sive recusat actu quodammodo a voluntate imperato animum applicare ad ea addiscenda, quæ scire tenetur circa præceptum quòd urget, aut expressius declarat in corpore prædicti Articuli 3. inquires: « Causa ignorantia est

« animum ad sciendum non applicare et hoc ipsum non applicare animum ad sciendum id quòd quis debet scire, est peccatum omissionis. »

Secundo modo ignorantia fit voluntaria ob passionem, quam quis vult deliberatè sequi: illi enim, qui secundum suam passionem operatur, bene imputabitur omnis pravus effectus tali passioni connexus, licet in particulari non agnoscat: quia cum homo passionem aliquam amplexatur, consequenter ipse amplectitur omnes effectus communiter ex illa passione provenientes, qui, etsi in particulari non prævidentur, prævidentur saltem in confuso: volens enim aliquam explere passionem, putà vindictam, admittit consequenter saltem in confuso quæcumque perversa media, quæ ad explendam passionem illam conducunt. Unde effectus provenientes, quamvis non sint voluntarii in se, sunt tamen voluntarii in sua causa, nimirum in adhærendo in passionem. Ita etiam docet S. Thomas (1. 2. q. 6. a. 8.) ubi ignorantiam hujus operantis per passionem vocat *ignorantiam malæ electionis*: dicens: « Alio modo dicitur ignorantia voluntaria ejus, quòd quis potest scire et debet: sic enim non agere, et non velle, voluntarium dicitur.... Hoc igitur modo dicitur ignorantia, sive cum aliquis actu non considerat, quòd considerare potest et debet, quæ est ignorantia malæ electionis, sive ex passione vel ex habitu proveniens. » Idem repetit in *Opusc. de Malo q. 3. a. 20.* ubi ait: « Ligatio rationis per passionem non imputatur ad culpam, nisi fortè quoad principium talis passionis, quòd fuit voluntarium, poterat enim voluntas a principio impedire ne passio in tantum procederet. » Præterea alibi (1. 2. q. 77. a. 7.) dicit: « Quandoque verò passio non est tanta, quòd totaliter intercipiat usum rationis, et tunc ratio potest passionem excludere, divertendo ad alias cogitationes, vel impedire ne suum consequatur effectum. »

Tertio modo ignorantia fit voluntaria ratione pravi habitûs, ut etiam habetur ex S. Thoma loco supra citato (1. 2. q. 6. a. 8.); et tunc actus mali qui ex malo habitu proveniunt, sunt pariter voluntarii, vel in sua causa, scilicet cum in principio prava consuetudo voluntariè contrahitur; vel potius, quia, ut sentio cum Antoine, et Auctore libri, cui titulus, *Istruz. de Nocelli Confessori*, hujusmodi peccatores malè habituatì, quamvis habeant cognitionem minus expeditam quam alii, semper tamen habent cognitionem aliquam actualem suorum criminum sufficientem ad reddendos actus deliberatos et mortales; cum enim ipsi parvipendant peccatum, non fit in eorum animis illa sensibilis et memorabilis impressio, quæ fit in alio habente conscientiam minus depravatam; et hinc evenit, quòd in eorum memoria non remanet vestigium actualis illius cognitionis, quam satis habuerunt antea de peccato, aut vestigium est adeo leve, ut interrogati de facili respondeant, quòd non adverterint: sed cautus Confessarius non debet ipsis fidem præstare. Et idem videtur etiam posse dici de operantibus secundum suas pravas passio-

nes, quibus non jam defuit omnis cognitio malitiæ suarum culpam, sed cognitio est in eis tam obscura, ut vix discerni possit.

Quarto demum modo ignorantia fit voluntaria, et culpabilis, ut dicunt *Tannerus* (t. 2. Dub. 4. q. 5. Dub. 5. a. n. 103.) *Antoine* (tr. de Pecc. c. 4. qu. 7. in fine) cum *S. Antonino*, si homo in agendo advertenter negligit adhibere considerationem, quam res agenda meretur, illi enim qui jam advertit (ut rectè ait *Antoine*) aliquid ampliùs considerandum, et tamen vult præcipitanter operari, merito imputantur omnes errores, quos committit.

Contra verò mihi omnino tenendum videtur, si ignorantia nullo ex prædictis modis fuerit voluntaria, et homo nullam habuerit actualem advertentiam malitiæ, vel periculi, nec directè, nec indirectè, neque in se neque in sua causa, tunc nullo modo imputantur ei errores quos non advertit. Ratio, quia ut imputentur alicui effectus cujusdam causæ, debet necessariò præcedere (saltem in principio) advertentia actualis et expressa malitiæ objecti: advertentia enim interpretativa, ut rectè loquuntur *Salm. tr. 20. c. 13. n. 7.* fundatur super aliquam advertentiam expressam, sicut voluntarium indirectum fundatur super directum. Præterquam quòd advertentia interpretativa supponit obligationem, et potentiam advertendi; sed deficiente omni advertentia expressa, non est potentia advertendi, et ideo nec obligatio, cum nulla obligatio liget, nisi priùs quodam modo agnoscat.

Dices: Omnis ignorantia in eo qui tenetur et potest suam obligationem advertere, est vincibilis, et propterea culpabilis. Sed rectè respondent *Sylvius* et *Suarez*, quòd ille qui omnini ignorat malitiam objecti, et adhuc obligationem advertendi, habet quidem potentiam remotam, sive physicam ad advertendum, sed caret potentia proxima, et expedita, quæ homini necessaria est ad cognoscendam deformitatem suarum actionum, *Quis nesciat non esse in hominis potestate, quod sciat?* ait *S. Aug. lib. de Spir. et lit.* Unde nequit ipse naturaliter, ac humano modo suam vincere ignorantiam. Agnoscat quidem suam actionem qua actio est, sed ignorabit eam qua mala est; sola enim cognitio objecti in esse physico non est sufficiens principium ad discernendum, nec ad inquirendum objectum in esse morali, quòd equidem prorsus differt à physico. « Quando nulla (sapienter ait *P. Suarez*) talis cognitio in mentem subiit, qua possit voluntas excitari ad quærendam scientiam, non est in potestate hominis se ad illam movere, et consequenter non potest talis ignorantia homini imputari » (*Suar. in 3. p. t. 5. D. 4. Sect. 8. n. 18.*) Et hoc est quòd docet *S. Thom.* (1. 2. q. 76. a. 2.) dicens: « Unde propter negligentiam ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur, est peccatum. Non autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea quæ scire non potest: unde horum ignorantia invincibilis dicitur, quia studio superari non potest. » Studium autem hoc, sive diligentia adhibenda ad ex-

pellendam ignorantiam, ut rectè advertit *Sylvius* cum *Medina*, et *Ricardo* (*Sylvius in 1. 2. qu. 76. art. 3. Concl. 1. et deinde qu. 5. Concl. 1.*), non debet esse summa, sed sufficit si sit moralis, et talis quàm prudentes communiter adhibere solent in re gravi superveniente enim dubio, indoctus debet consulere peritos. Doctus verò consulere libros vel cum aliis doctis rem conferre.

Hanc denique sententiam observo communiter teneri ab auctoribus, non solum probabilistis (qui eam non jam ut probabilem, sed tanquam certissimam apud omnes agnoscunt; sicut scribit *Suarez*) et etiam antiprobabilistis, etenim de *Sainte Beuve* Doctor Sorbonicus sic ait: « Si advertatur tantum in actum materialiter sive physicè consideratum, et non formaliter seu moraliter, erit tantum volitus actus iste, ut est quid physicum, » et non ut est quid morale; ergo non ut malum; et in hoc non erit malitia. » (*Sainte Beuve de Pecc. D. 5. Sect. 1. art. 3.*) Cardinalis *Gotti* scribit: « Dico secundò, ad peccatum mortale sufficere advertentiam implicitam seu virtuales malitiæ actionis, vel ejus periculi. Etenim eo ipso quo quis dubitat aut suspicatur de malitia suæ actionis, vel malitiæ periculo, et tamen rei veritatem inquirere negligens, actionem ponere censetur interpretativè et ipsam malitiam velle. » (*Gotti t. 2. tr. 4. de Vitiis q. 1. Dub. 4. §. 3. num. 11.* *P. Wigandt* pariter inquit: « Dico 1. Deliberatio, seu advertentia est duplex: una est plena et perfecta, quæ adest quando homo advertit, non solum ad operationem, quoad entitatem naturalem ejus, v. g. ad esum carni, sed etiam ad ejus malitiam, aut periculum transgressionis legis: alia est imperfecta, etc. Dico 2. Ut aliquid in individuo imputetur ad culpam mortalem, debet adfuisse plena et perfecta deliberatio. » (*Wigandt tr. 4. Ex 2. de Peccat. n. 50.*) Consentit his *S. Antoninus*, qui ad peccandum mortaliter in delectatione morosa requirit non solum deliberationem, sed etiam animadversionem periculi, his verbis: « Aut ergo manet talis complacentia post sufficientem deliberationem, et animadversionem periculi, et tunc est mortale. » (*S. Ant. p. 2. tit. 5. c. 5. in fin.*) Alio loco inquit: « Defectus recti judicii ad considerationis vitium pertinet, prout scilicet aliquis in rectè judicando deficit, eò quòd contemnit vel negligit attendere ea, ex quibus rectum judicium procedit. » (*Idem ibid. c. 11. sub init.*) Consentit etiam *Cont. Tourn.*, quia sic concludit: « Itaque, ut intra veri limites gradum sistamus, existimamus, eum, qui ita non advertit ad peccati malitiam, ut vel naturali raptus distractione, vel ob similem causam advertere non possit, peccato non teneri. Sic excusabitur Pœnitens, qui injunctam pœnitentiam præ oblivione non implet. Verùm aliter dicendum de actionibus, quas eliciunt aut omittunt viri terrenis rebus absorti, passionibus suis servientes, assueti, ut nequidem cogitent se non cogitare. » (*Contin. Tourn. t. 2. de. Pecc. c. 4. a. 1. p. 283. in princip.*). Sed idem jam nos admisimus supra n. 28 ad 31. Consentit etiam *Antoine*, qui agens de ignorantia dicit.

inadvertentiam sive inconsiderationem esse culpabilem in eo, qui debitam diligentiam omittit, vel qui præcipitanter agit jam advertens rem indigere majori consideratione, vel qui actu positivo vult sequi passionem quæ advertentiam impediatur. « E contra (dicit) si (inadvertentia) sit invincibilis in homine habente cognitionem habitualement debitam, est prorsus inculpabilis, et excusatur à peccato ea quæ ex illa fiunt contra Legem; quia malitia actus tunc nullatenus ne interpretative quidem est voluntaria; nam sine potestate cognoscendi non potest esse volitio. » (Antoine de Pecc. c. 4. q. 7.)

Hinc concludendum, quod opinio eorum (si fortè adsunt) qui dicunt operanti adversus Legem imputandos esse omnes errores quos committit, etiamsi nulla unquam intercesserit actualis advertentia, nec directa nec indirecta, in se vel in causa, saltem in confuso, sed tantum adfuerit advertentia interpretativa, in hoc dumtaxat consistens, quod ipse debuit et potuit sola potentia physica et remota malitiam advertere: hæc opinio nullo modo sustineri potest. Alias sequeretur quod plurimi homines multis mortalibus culpis gravati se invenirent, quin circa illas ullam cognitionem unquam habuerint. Dicent quod homines illi in pœnam aliarum culparum, putà ob cupiditates suas non repressas, obligationes proprii status non impletas, cæterasque negligentias, merentur subtractionem lucis, qua alioquin bene advertissent operationum suarum malitiam, et ideo omnes sui errores imputantur ad culpam. Sed ut illatio hæc valere posset, prius probanda esset supposita propositio, quæ nobis minime probatur; nam ratione aliorum defectuum Deus privabit aliquem sua ulteriori luce, qua tentationibus et passionibus propriis restitisset, nisi defecisset in aliis, itaque subtractio illa efficiet quod talis homo incidat in culpas, quas satis advertit ut culpas; sed non efficiet quod ei imputentur errores, quos nullo modo, neque expressè, neque in confuso ut culpas agnoscit; quia ubi non est cognitio, non est libertas; et ubi non est libertas, non est peccatum. Instabunt. Sed S. Thomas (Lect. 7. in c. 1. Epist. ad Rom.) dicit: « Si ignorantia causatur à culpa, non potest subsequentem culpam excusare. » At hoc dicimus sanè intelligendum de ignorantia voluntaria aliquo ex modis, ut supra ab eodem Angelico explicatis. Præterquam quod S. Doctor loquitur ibi de Infidelibus, quibus errantibus in Fide, ob eorum certè culpabilem ignorantiam, merito imputantur ad culpam omnia mala quæ patrant.

Præterea, si absque ulla advertentia imputantur homini omnes sui errores, quamvis ipse, debita diligentia jam adhibita, rectè operari iudicet, sequeretur quod ad honestè operandum non sufficeret sequi sententias (si sint minus tutæ) nec probabiliores, nec probabilissimas, nec etiam moraliter certas. Sed hoc dici nequit, cum ab Alexandro VIII damnata sit Prop. 3. quæ dicebat: « Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam. »

Remanet objectionibus prolixis Adversariorum satisfacere, sed nos brevi expediemur. Opponunt I illud in Reg. 13 juris in 6. ubi dicitur: *Ignorantia facti, non juris excusat.* Sed huic bene respondet Sylvoius (1. 2. q. 76. art. 3. Qu. I. Concl. 7.) id intelligi de Statutis forensibus, uti jam explicat Glossa ibidem; in foro enim judiciali post legis promulgationem ignorantia transgressorum ordinariè præsumitur vincibilis; nisi adsit aliqua ratio, quæ contrarium præsumere faciat, ut habetur in c. In tua, 1. 7. Qui matrim. accus. etc.

Opponunt II quod si ad omnia peccata requireretur actualis advertentia, inculpabiles reputandi essent Judæi crucifigentes, Dominum, Pagani occidentes Martyres, et Hæretici innumera crimina perpetrantes. Sed uno verbo his omnibus responderet nempe quod horum omnium ignorantia fuit et est omnino crassa. Loquens enim Christus Dominus de Judæis, dixit: « Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. » Jo. 15. 24. Idem quippe dicendum de Infidelibus, et Hæreticis, quibus ob suam malitiam vel supinam negligentiam omnes sui errores justè imputantur ad culpam.

Opponunt III quod sententia requirens aliquam advertentiam actualem non differt ab ea, quæ peccatum philosophicum tuebatur à culpa theologica immune. Sed responderetur, quod ideo præfata opinio proscripta fuit ab Alexandro VIII, quia ille qui operatur contra rectam rationem, ut supponitur in peccato philosophico, etiamsi non reputet lædere Deum, re ipsa jam lædit; offendendo enim naturam rationalem, offendit simul ipsius naturæ Auctorem. Sed in tali peccato semper requiritur, ut homo advertat suam actionem rectæ rationi adversari. Quid ergo commune est inter peccatum philosophicum, et actionem illam, qua quis nullo modo, ne in confuso quidem advertit esse malam, et fortè aliquando bonam reputat? Hoc de Advertentia, transeamus ad consensum.

II. De consensu voluntatis.

§. — Certum est peccatum voluntate committi, ut docent omnes cum S. Aug. et S. Th. 1. 2. q. 74. art. 1. Sed hic prænotandum I ad peccatum mortale requiri omnino perfectum consensum, sive deliberationem voluntatis. Id commune et certum est apud DD. adhuc rigidioris sententiæ, ita enim rigidissimus Contensonius in sua Theol. t. 1. p. 164. Spec. 3. Cont. Tourn. t. 2. p. 284. v. Quod. Conc. t. 10. p. 508. n. 7. Wigandt. tr. 4. Ex. 2. n. 44. Genet. tr. 1. c. 9. de Peccat. q. 12. in fin. ubi ait: « Cum peccatum ex voluntate tantum proveniat, si deliberatio sit imperfecta tantum, peccatum erit tantum veniale. » Ita etiam Navarr. Sum. c. 16. n. 8. ubi: « Ad constituendum peccatum judicium integrum requiritur, » ex cap. 1. de Delict. pueror. Item Salm. tr. 26. cap. 11. n. 5. cum Caj. Vasq. Sanch. Pal. et aliis innumeris, ex D. Th. 1. 2. q. 88. a. 6. ubi docet: « Potest... quod est » ex genere mortale, esse veniale propter imperfectionem actus, » quia non perfectè pertingit ad rationem actus moralis, cum non

» sit deliberatus, sed subitus. » Idemque docet S. Doctor in 4^a D. 9. quæst. 1. art. 4. ubi ait tunc pollutionem semidormientis esse mortale, quando est cum deliberato consensu advertenter acceptata. Idem D. Ant. 2. p. 11. tit. 6. c. 5. Et rationem clariùs explicat *Contensonius loc. cit.* dicens, quòd ad peccatum mortale requiritur perfecta deliberatio, quia motus nostri in tantum sunt culpabiles, in quantum sunt voluntarii; in tantum autem sunt perfectè voluntarii, in quantum sunt deliberati: porro ad peccatum mortale, quod est plena et consummata culpa, requiritur perfectum voluntarium. Prænotandum II consensum posse esse expressum, sive directum, et implicitum sive indirectum, quando scilicet quis vult causam, ex qua necessario oritur effectus; tunc enim si vult causam directè, indirectè vult etiam effectum. Prænotandum III quòd post advertentiam intellectus triplici modo potest se ferre voluntas erga objectum malum propositum, 1. positivè consentiendo in illud, 2. non consentiendo, nec resistendo, sed tantum negativè se habendo, 3. positivè resistendo.

6. — Hinc oritur magna illa quæstio inter DD. an peccet graviter, qui negativè se habet, et positivè non resistit motui appetitus sensitivi circa objectum sub mortali prohibitum? Hic præmittendum certum esse de Fide, contra novatores, motus sensualitatis sine ullo voluntatis consensu non esse lethales, ex *Trid. s. 5. de Pec. orig.* ubi dicitur: « Concupiscentiam, quam aliquando peccatum Apostolus appellat, S. Synodus declarat » Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quòd verè et propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat; Si quis autem contrarium sentit, anathema sit. » Imò (quidquid dicant *Caj. et Gonet.*) videtur certum, tales motus ne veniales quidem esse, ex eod. *Trid. l. c.* ubi simul dicitur, quòd concupiscentia nocere non consentientibus, et viriliter per gratiam Christi repugnantibus non valet: Vide *Wigandl. t. 4. Ex 2. n. 44.* Hinc pro responsione ad quæsitum tres adsunt sententiæ. Prima cum *Val. Less. Vasq. etc. apud Salm. tr. 20. c. 15. n. 13.* affirmat peccare graviter, etiam cessante periculo consensûs. Ratio istorum, quia voluntas tenetur non solum non consentire, sed etiam resistere motibus inordinatis appetitus sensitivi. Secunda sententia cum *Tamb. et aliis apud Croix l. 5. ex n. 109.* dicit talem ne venialiter quidem peccare, remoto periculo consensûs; sed hanc sententiam asserunt *Salm. n. 14.* communiter rejici; unde merito dicunt cum *Croix* in praxi nullatenus esse tenendam. Tertia, et vera sententia cum *S. Th. qu. 15. a. 4. ad 10. Sanch. Dec. l. 1. c. 2. nu. 13. Gers. Pal. Rodr. Gran. et Salm. l. c. n. 15. et 16.* tenet, cessante periculo consensûs, esse veniale non resistere positivè motibus illicitis, sed non mortale. Idque videtur expressè confirmare *S. Th. 1. 2. qu. 74. art. 4.* ubi ait: « Peccatum mortale » non potest esse in sensualitate, sed solum in ratione. » Ratio igitur est, tum quia consensus ad graviter peccandum non provenit ex appetitu, sed ex voluntate, quæ cum non positivè con-

sentit, non committitur mortale. Et ideo committitur veniale, in quantum homo cavere debet, ne appetitus trahat post se voluntatem: sed hæc obligatio, quando periculum consensûs non est proximum, est tantum levis; tum quia, si sub gravi teneremur omnes motus inordinatos positivè repellere, teneremur ad impossibile: impossibile enim est (ut ait *Caj.*) omnes hos motus collectivè sumptos positivè coercere.

7. — Ex his tamen infertur, quòd quando delectatio venerea supervenit, tenemur sub gravi ei positivè resistere, quia hujusmodi commotiones, quando sunt vehementes, plerumque, si positivè non repellantur (saltem per actum simplicis displicentiæ) trahunt secum consensum voluntatis: Ita *Croix l. 5. ex n. 109. et Bus infra D. 2. A. 2. in fin. Holzm. to. 2. p. 325. Sylo 1. 2. qu. 74. a. 2. q. 1. Tour. t. 3. q. 129. et Spor. t. 1. p. 81. n. 14. et Salm. n. 19. cum communi DD.*

8. — Notandum autem hîc I quòd ad repellendas tentationes carnales, quoad sensum, valde prodest, ut commotiones compescantur, partes commotas vestibus tegere, ac comprimere: ut advertit quidam Auctor modernus. Quoad mentem autem præservandam à consensu, prodest sanè cogitatio de Passione Jesu Christi, vel de pœnis Inferni, vel de Morte, etc. et etiam de cruciatu remorsûs, quem patitur Anima post peccatum patratum. Magis verò necessarium erit in hujusmodi concupiscentiis ad orationem recurrere: Castitas enim non nisi à Deo obtinetur, ut fatetur Salomon *Sap. 8. 21. Et ut scisci, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, etc.* Et ordinariè Deus non dat nisi petentibus, ex illo *S. Joann. 16. 24. Petite, et accipietis.* Hinc tentatus auxilium tunc imploret à Domino, à *Deipara Immaculata* à Sanctis puritatis amatoribus, ut à *S. Aloysio Gonzaga*, à *S. Philippo Nerio*, etc. Præ omnibus autem sufficiet, et erit remedium aptius, quia brevius et facilius, invocare confidenter et pluries, veneranda, et potentissima Nomina *Jesu et Mariæ.* Maximè etiam juvabit ferventem actum Amoris, erga Deum elicere, propositum renovando, mortem potius subeundi quàm peccandi. Sufficit etiam in actu commotionis animum ad alia divertere, cum hoc etiam sit positivè resistere, ut bene advertunt *Spor. p. 82. n. 16. Tourn. tom. 3. p. 531. Contens. tom. 1. p. 164. Spec. 3. et Croix l. 5. num. 111.* Et, si motus sint leves, melius erit eos contemnere sine positiva resistantia, *Croix ibid. Bonasp.*

9. — Notandum II non esse obligationem motibus carnalibus resistendi positivè, si justa adsit causa non resistendi, nempe si quis expertus sit resistendo magis motus excitari, et augeri; vel si motus ortum habeant ex actione necessaria, vel utili, v. g. ex auditione Confessionum, ex lectione rerum turpium scitu utilium, ex tactu necessario ad medendum, et simili. Tunc enim ex una parte causa motuum non tenemur operam relinquere, ut docent DD. communiter cum *Spor. pag. 81. num. 14. Contens. l. c. et Salm. c. 13. n. 20. Croix. lib. 5. n. 111. Suar. et aliis;* Et ex alia, neque

tenemur tunc motibus positivè resistere, si non facile negotium sit illos repellere. Sat est igitur tunc negativè se habere cum firmo proposito nunquam consentiendi: Ipsa enim non consentiendi actualis cura sufficit tunc ad liberandum hominem à culpa saltem mortali, etsi non à veniali, si resistentia sit tepida, ut dicunt *Tol. Laym. etc. cum Salm. d. c. 13. n. 20.* Verum *Croix l. 5. cum. Az. et Sanch.* ut certum supponit, quòd in casu prædicto, quando tentatio diu durat, et nimis molestum foret jugiter motus positivè repellere, nullum peccatum sit eos permittere, negativè se habendo. Et sic facere consulit *Tourn. tom. 3. p. 531. Concl. 2. cum Sylo.* his qui sunt timoratae conscientiae.

Hic demum adnotanda sunt aliqua circa peccata omissionum: et notandum I cum *S. Th. et Salm. c. 10. n. 11.* ad quodlibet peccatum omissionis requiri actum positivum voluntatis; voluntas enim non exercetur, nec peccat, nisi per actum. Notandum II. Actus omissionem concomitantes, ut ludere, edere, dum v. g. omititur Sacrum, non esse peccaminosos, nisi sint causa omissionis, puta, cum lusus est causa omittendi Sacrum. Ita *Salm. de Princ. mor. c. 10. num. 16. Corn. Montes, etc.* Tunc autem actus influentes eandem malitiam omissionis induunt, non verò diversam, ut (contra *Suar. Gran. etc.*) tenent *Contin. Tourn. t. 2. p. 353. v. Dico 2. Lugo, Bec. Bon. Az. Fill. et Salm. c. 10. cum aliis, et communi*: Quare sufficit tunc tantum omissionem confiteri: Si verò actio, quæ est causa omissionis, sit etiam grave peccatum, nempe si quis omitat Sacrum ob furandum, tunc furtum potest dici in Confessione seorsim ab omissione Sacri, quia tunc furtum non est nisi causa aggravans, non autem mutans speciem. Ita *Nao. Lug. Dian. Leand. cum Salm. c. 10. n. 21. contra Corneio.*

10. — Notandum III quòd peccatum omissionis incipit imputari à tempore, quo advertenter ponitur illius causa. Ita dicendum cum *Sanchez, Bon. Fill. Becc. etc.* apud *Salm. c. 10. n. 22. contra Sylo. Pal. etc.* qui tenent, sed improbabiliter, quòd peccatum non committitur, nisi verè Sacrum omitatur. Dicendum præterea quòd ommissio voluntaria in causa etiam imputatur ad peccatum, etsi voluntas postea non possit operari, puta si quis se inebriet, prævidens causa ebrietatis se omissionem Missam, tunc tenetur confiteri causam, et effectum illius, ebrietatem scilicet et omissionem Sacri, ut melius, dicunt *Salm. num. 28. cum Sot. Sanch. Pal. Led. et aliis communiter.* (contra *Vasq. Bon. Laym. etc.*) Modò ante effectum secutum non retractetur voluntas, ut probabiliter docent *Sanch. Azor. Vill. et Salm. n. 29. etc.* tum enim est probabile non teneri confiteri effectum secutum. Vide dicta *l. 4. num. 149.* Ex hoc etiam deducitur, quòd si effectus accidat post retractionem, non incurritur censura contra peccantes imposita, quia ista requirit contumaciam in actu peccati, vide dicenda *l. 7. n. 40.*

11. — Quær. hic, an peccatum veniale sit contra Legem Divinam? Negare videtur *S. Th. 1. 2. q. 88. a. 1. ad 1. dicens, non...*

est contra legem... sed... præter legem, quia non observat modum rationis quem lex intendit. Affirmant autem *Estius et Vasq. Sot. Med. Azor. apud Salm. Tract. 20. de Princip. mor. c. 8. de pecc. n. 4.* Et ratio istorum valde urget, quia peccatum veniale revera etiam est à Deo prohibitum, prout *Eccl. cap. 7. Noli velle mentiri. Matt. 5. non jurare omnino.* Ergo veniale etiam est contra Divinum Præceptum. Et hæc est vera sententia, nam, ut bene explicant *Salm. l. c. n. 6.* distinguit *S. Th.* substantiam legis, et modum legis; quare, licet culpa venialis non sit contra legis substantiam, est tamen contra modum legis observandæ, qui modus certè etiam à lege Divina præcipitur, quando dissonat à recta ratione. Ideo semper verum est, quòd peccatum veniale sit contra legem Dei si non substantialem, saltem (ut ita dicam) modalem.

Hic aliqui agunt de culpa originali, et de ejus effectu; sed quia hæc materia non est præsentis instituti, potes observare Scholasticos de ea tractantes.

Super autem censuris circa sententiam spectantem ad Conceptionem B. Mariæ V. vide Dissertationem in *lib. 7. de Censuris, ex n. 244.*

Hic tamen notandum, quòd Propositio quæ dicebat non esse mortale, nec mereri pœnam æternam *Peccatum Philosophicum*, nimirum culpa illa, quæ agnoscitur esse quidem contra rationem, sed non contra legem divinam, his verbis: « Quòd in eo qui vel » Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, sit grave peccatum, » sed non sit offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens » amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum, » Hæc Propositio damnata fuit ab Alexandro VIII. Et meritò, quoniam qui noverit opus suum adversari Naturæ rationabili, sat etiam agnoscit (saltem in confuso) injuriam quam irrogat Deo, qui est Auctor Naturæ.

DUBIUM II.

An, et quomodo desideria, et delectationes sint peccata?

PER desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem verò, simplex amor, et complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, absque desiderio executionis, soletque dici morosa; non à mora temporis, cum momento possit perferri; sed quòd voluntas, post plenam advertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICULUS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

12. An desiderium sumat speciem ab actu exteriori? — 13. An sit peccatum desiderium objecti mali cum consensu conditionali? — 14. An delectatio de objecto malo sit illicita, quamvis consensus sit conditionatus?

tenemur tunc motibus positivè resistere, si non facile negotium sit illos repellere. Sat est igitur tunc negativè se habere cum firmo proposito nunquam consentiendi: Ipsa enim non consentiendi actualis cura sufficit tunc ad liberandum hominem à culpa saltem mortali, etsi non à veniali, si resistentia sit tepida, ut dicunt *Tol. Laym. etc. cum Salm. d. c. 13. n. 20.* Verum *Croix l. 5. cum. Az. et Sanch.* ut certum supponit, quòd in casu prædicto, quando tentatio diu durat, et nimis molestum foret jugiter motus positivè repellere, nullum peccatum sit eos permittere, negativè se habendo. Et sic facere consulit *Tourn. tom. 3. p. 531. Concl. 2. cum Sylo.* his qui sunt timoratae conscientiae.

Hic demum adnotanda sunt aliqua circa peccata omissionum: et notandum I cum *S. Th. et Salm. c. 10. n. 11.* ad quodlibet peccatum omissionis requiri actum positivum voluntatis; voluntas enim non exercetur, nec peccat, nisi per actum. Notandum II. Actus omissionem concomitantes, ut ludere, edere, dum v. g. omititur Sacrum, non esse peccaminosos, nisi sint causa omissionis, puta, cum lusus est causa omittendi Sacrum. Ita *Salm. de Princ. mor. c. 10. num. 16. Corn. Montes, etc.* Tunc autem actus influentes eandem malitiam omissionis induunt, non verò diversam, ut (contra *Suar. Gran. etc.*) tenent *Contin. Tourn. t. 2. p. 353. v. Dico 2. Lugo, Bec. Bon. Az. Fill. et Salm. c. 10. cum aliis, et communi*: Quare sufficit tunc tantum omissionem confiteri: Si verò actio, quæ est causa omissionis, sit etiam grave peccatum, nempe si quis omitat Sacrum ob furandum, tunc furtum potest dici in Confessione seorsim ab omissione Sacri, quia tunc furtum non est nisi causa aggravans, non autem mutans speciem. Ita *Nao. Lug. Dian. Leand. cum Salm. c. 10. n. 21. contra Corneio.*

10. — Notandum III quòd peccatum omissionis incipit imputari à tempore, quo advertenter ponitur illius causa. Ita dicendum cum *Sanchez, Bon. Fill. Becc. etc.* apud *Salm. c. 10. n. 22. contra Sylo. Pal. etc.* qui tenent, sed improbabiliter, quòd peccatum non committitur, nisi verè Sacrum omitatur. Dicendum præterea quòd ommissio voluntaria in causa etiam imputatur ad peccatum, etsi voluntas postea non possit operari, puta si quis se inebriet, prævidens causa ebrietatis se omissionem Missam, tunc tenetur confiteri causam, et effectum illius, ebrietatem scilicet et omissionem Sacri, ut melius, dicunt *Salm. num. 28. cum Sot. Sanch. Pal. Led. et aliis communiter.* (contra *Vasq. Bon. Laym. etc.*) Modò ante effectum secutum non retractetur voluntas, ut probabiliter docent *Sanch. Azor. Vill. et Salm. n. 29. etc.* tum enim est probabile non teneri confiteri effectum secutum. Vide dicta *l. 4. num. 149.* Ex hoc etiam deducitur, quòd si effectus accidat post retractionem, non incurritur censura contra peccantes imposita, quia ista requirit contumaciam in actu peccati, vide dicenda *l. 7. n. 40.*

11. — Quær. hic, an peccatum veniale sit contra Legem Divinam? Negare videtur *S. Th. 1. 2. q. 88. a. 1. ad 1. dicens, non...*

est contra legem... sed... præter legem, quia non observat modum rationis quem lex intendit. Affirmant autem *Estius et Vasq. Sot. Med. Azor. apud Salm. Tract. 20. de Princip. mor. c. 8. de pecc. n. 4.* Et ratio istorum valde urget, quia peccatum veniale revera etiam est à Deo prohibitum, prout *Eccl. cap. 7. Noli velle mentiri. Matt. 5. non jurare omnino.* Ergo veniale etiam est contra Divinum Præceptum. Et hæc est vera sententia, nam, ut bene explicant *Salm. l. c. n. 6.* distinguit *S. Th.* substantiam legis, et modum legis; quare, licet culpa venialis non sit contra legis substantiam, est tamen contra modum legis observandæ, qui modus certè etiam à lege Divina præcipitur, quando dissonat à recta ratione. Ideo semper verum est, quòd peccatum veniale sit contra legem Dei si non substantialem, saltem (ut ita dicam) modalem.

Hic aliqui agunt de culpa originali, et de ejus effectu; sed quia hæc materia non est præsentis instituti, potes observare Scholasticos de ea tractantes.

Super autem censuris circa sententiam spectantem ad Conceptionem B. Mariæ V. vide Dissertationem in *lib. 7. de Censuris, ex n. 244.*

Hic tamen notandum, quòd Propositio quæ dicebat non esse mortale, nec mereri pœnam æternam *Peccatum Philosophicum*, nimirum culpa illa, quæ agnoscitur esse quidem contra rationem, sed non contra legem divinam, his verbis: « Quòd in eo qui vel » Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, sit grave peccatum, » sed non sit offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens » amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum, » Hæc Propositio damnata fuit ab Alexandro VIII. Et meritò, quoniam qui noverit opus suum adversari Naturæ rationabili, sat etiam agnoscit (saltem in confuso) injuriam quam irrogat Deo, qui est Auctor Naturæ.

DUBIUM II.

An, et quomodo desideria, et delectationes sint peccata?

PER desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem verò, simplex amor, et complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, absque desiderio executionis, soletque dici morosa; non à mora temporis, cum momento possit perferri; sed quòd voluntas, post plenam advertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICULUS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

12. An desiderium sumat speciem ab actu exteriori? — 13. An sit peccatum desiderium objecti mali cum consensu conditionali? — 14. An delectatio de objecto malo sit illicita, quamvis consensus sit conditionatus?

12. — « Resp. 1. Desiderium absolutum, sive cogitatio cum voluntate consentiente absolute in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem speciem, ac malitiam peccati, mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Est communis, et constat ex *Matth. 5. 28. Qui viderit, etc.* Ratio est, quia actus interior habet suam bonitatem, et malitiam ab actu externo, tanquam objecto. Ita commun.

13. — « Resp. 2. Desiderium cum consensu conditionali, quo quis aliquid concupiscit sub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non est peccatum, saltem mortale: v. g. vellem prædari, si à Deo mihi permitteretur; si Judex essem, malefactorem istum occiderem. *Val. t. 2. d. 6. q. 4. p. 4. Sayr. Sal. in t. 2. tr. 13. d. 16. s. 27. Vasq. 1. 2. d. 116. c. 2.* Si verò conditio malitiam non auferat, est peccatum: ut v. g. si cogites, si non esset infernus, mœcharer: si non essem religiosus, fornicarer; si non haberem rationem mei statûs, ulciscerer, occiderem te: item, si id mihi fecisses in adolescentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicasset: intellige, si dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ sumendæ, si esset in tali statu; secus enim est, si tantum ostendat, quid facturus fuisset in alio statu. *Bon. de matr. qu. 4. p. 8. n. 9.* Ratio responsionis est; quia, etsi consensus conditionalis nihil ponat in rerum natura, ex parte objecti voliti, in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, præcisa conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis esset illud amare absquæ conditione. *Caj. Sanch. l. 1. mor. c. 2. Vasq. Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. num. 10.*

1. In omnibus solo jure positivo prohibitis, licitum est desiderium cum conditione hac (si prohibitum non esset) v. g. ederem carnes die Veneris, si Ecclesia non vetuisset. Ratio est, quia conditio omnem malitiam, quæ à sola prohibitione est, aufert. *Azor. l. 4. cap. 6. qu. 10. Sanch. l. 2. c. 2. Vasq. d. 16. c. 2.*

2. Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, licitis tamen in aliquo casu, aut statu, si id pro conditione apponatur; v. gr. occiderem Petrum, si Deus mandaret: suspenderem furem, si essem Judex: ducerem uxorem, si liceret, si essem liber à voto: Ratio est, quia hæc sub illo statu sunt licita. Rectè tamen monet *Sap. Peccatum*, hujusmodi desideria esse periculosa, et vitanda, atque, ut *Caj. ib. esse fatuas, et diabolicas tentationes, ib. et Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 10.*

3. Etsi idem quidam, ut *Caj. Salm. et Vasq.* universim afferunt de omnibus jure naturæ, et simpliciter prohibitis, si conditio impossibilis apposita tollat rationem peccati ab objecto: ut si dicas, si non esset peccatum, fornicarer, eò quòd tunc consensus non videtur ferri in malum: probabilius tamen videtur quod docent *Azor. Sanch. et Laym.* esse peccatum; eò quòd sit intrinsecè malum; nec malitia sua (quæ in consensum

circa tale objectum traheret, nisi Dei lex arceret) exui possit: ideoque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, si efficaciter feratur; quia, si tantum sit significatio propensionis naturalis in illud objectum, non est peccatum. *Sanch. l. 1. c. 2. n. 25. Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 11. C. de Lugo d. 16. n. 376.*

Quæritur igitur, an peccet qui optat aliquod objectum malum, sub conditione si liceret? Distinguendum: Si conditio auferret malitiam objecti, tunc non peccaret saltem graviter. Hocque accidere potest, non solum in vetitis de jure positivo, prout si diceret: Ederem carnes in Quadragesima, nisi Ecclesia prohiberet: Sed etiam in vetitis de jure naturali, casu quò objectum posset esse licitum, nempe dicendo: Si Deus permitteret, vellem rem illam Titii arripere; Nisi essem Sacerdos, uxorem ducerem, et similia; ita cum *Bus. ut supra, San. Dec. t. 1. c. 2. n. 24. Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. n. 10. Spor. t. 1. p. 82. n. 18.* et alii communiter. Diximus saltem graviter, nam ordinariè hujusmodi desideria non excusantur à veniali, cum communiter sint periculosa, aut saltem otiosa. Peccaret verò lethaliter, quando conditio non auferret malitiam objecti, nimirum dicendo: Peccarem, si non esset infernus; occiderem inimicum, si essem haberem; fornicarer, si non essem Religiosus, etc. Hoc certum est apud omnes: Sic etiam pariter dicunt *Sanch. l. c. n. 23. Spor. n. 20. et Laym. n. 11. cum Adr. et Azor.* peccari in talibus desideriiis conditionatis, quando malitia nequit seungi ab objecto, putà si diceret: si non esset peccatum, vellem blasphemare, pejorare, mœchari, fornicari, ulcisci, et similia; quia hæc sunt intrinsecè mala, et nunquam à peccato immunita esse possunt. Unde censet *Laym.* non excusari à culpa gravi, qui deliberata et efficaci voluntate hujusmodi objecta desideraret, quavis sub conditione, si liceret. Verum tamen satis probabiliter sentiunt *Bon. de Matr. D. 4. p. 8. n. 21. cum Valent. et Suar. Pal. t. 1. tr. 2. D. p. 10. §. 2. n. 10. cum Sa, Vasq. Sayr. et Salm. tr. 20. c. 13. n. 62. cum Caj. Tap. Salas, etc.* quòd, cum voluntas desiderat aliquod objectum malum impossibile, sub conditione si liceret, nunquam efficaciter in illud consentit, quando enim objectum illud, ut optas, dicendo si liceret, et scis non esse nec posse esse licitum, non verè optas, sed tantum tuam propensionem ostendis. Aliud verò esset, si optares malum illud objectum non esse prohibitum, quia per se malum est velle inverti ordinem, et legem naturæ, ut rectè dicunt *Salm. l. c. cum aliis.* Et sic conciliari possunt diversæ præfatæ sententiæ.

14. — « Gaudere, et delectari de opere malo, sub conditione (si liceret), v. g. in prædictis desideriiis efficacibus illicitis, quando conditio est possibilis, etsi excusari possit à peccato secundum quosdam DD. si fiat tantum secundum appetitum rationalem, sive voluntatem (secluso omni alio periculo consensûs illiciti, et turpis motûs; qui tamen, quia communiter, et connaturaliter, sequitur, vix tutum videtur in praxi), non potest tamen excusari, si sit delectatio

» voluntaria appetitûs sensitivi, quæ propriè delectatio dicitur,
 » fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio dis-
 » criminis est quia voluntas potest ferri in objectum abstractum
 » à malitia, cum sequatur intellectum, cuius est abstrahere; ap-
 » petitus verò, quia sequitur imaginationem, non fertur in ob-
 » jectum sub aliqua certa conditione statûs, vel temporis appre-
 » hensum, sed ut est in se, ideoque talis delectatio est de ob-
 » jecto absolutè malo. Vide *Laym. et Bon. de Matr. q. 4. p. 8.*

Verius tamen dicendum, quòd adhuc semota delectatione ap-
 » petitûs sensitivi, quælibet delectatio de objecto hîc et nunc intrin-
 » secè malo sit per se illicita, ut tenent *Sanch. Dec. l. 1. c. 2. n. 5.*
Az. t. 1. l. 4. c. 6. q. 10. Salm. 13. n. 61. Ronc. tr. 2. c. 3. q. 3.
et Laym. Suar. ap. Croix. l. 5. n. 82. Ratio, quia (ut bene ait
Croix ib.), quamvis consensus sit conditionatus respectu ad
 » objectum, respectu tamen ad delectationem est absolutus, et
 » cum delectatio reddat objectum præsens, hîc et nunc tale ob-
 » jectum, cum sit sejunctum à conditione coonestante, est simpli-
 » citer malum; ergo voluntas delectatur de objecto hîc et nunc
 » simpliciter malo, et ideo non potest à peccato excusari. Vide di-
 » cenda *infra n. 14.* Secus verò dicendum, si quis diceret, delectar-
 » tarer de hoc, si non esset malum, ut rectè aiunt *Salm. c. 12.*
n. 61. Az. Pal. et communi.

ARTICULUS II.

An delectatio morosa sit semper peccatum?

15. In quo differant desiderium, gaudium, et delectatio? Quid si quis
 » delectatur de nupta sed non quia nupta? — 16. Quando delecta-
 » tio sit peccatum? — 17. In quo differat delectatio de re mala et de-
 » lectatio de cogitatione rei malæ? — 18. An sit peccatum delectatio
 » circa modum malè operandi? — 19. An liceat gaudere de effectu
 » bono secuto ex opere malo? — 20. Quid si opus fuerit formaliter
 » malum, scil. patratum cum peccato? — 21. An liceat delectari
 » de malo Proximi ad bonum finem? — 22. An liceat optare
 » mortem filia si non posset nubere ob inopiam, etc. Et an liceat op-
 » tate sibi mortem ad vitandam vitam nimis duram? — 23. An liceat
 » Conjugibus, sponsis, et viduis delectari de actu conjugii? — 24. Quid
 » præsertim de Sponsis, et Viduis? — 25. An liceat Conjugibus
 » delectari de copula, si Conjux sit absens? — 26. Quot peccata com-
 » mittat jactans se de peccato patrato? — 27. An liceat delectatio de
 » re solo jure positivo prohibita? — 28. Quid explicandum in delec-
 » tatione? — 29. An peccet exercens actionem, ex qua intelligit delec-
 » tationem carnalem orituram?

15. — PRÆNOTANDUM ante omnia circa pravas cogitationes,
 » aliud esse *Desiderium*, aliud *Gaudium*, et aliud *Delectationem*
 » *morosam*. *Desiderium* est voluntatis actus tempus futurum res-
 » piciens, quo quis deliberatè intendit opus cogitatum, putà forni-
 » cationem consummare. Et hoc desiderium dicitur *efficax*, quando
 » quis media suscipit ad ducendum illud ad effectum: *inefficax*

verò si non proponit exequi, sed consentit, quod exequeretur si
 » posset, cum v. g. diceret: *Si possem furari thesaurum Ecclesie,*
furarer. E contrario *Gaudium* respicit præteritum, et est cum quis
 » sibi complacet de malo opere patrato. *Delectatio morosa* denique
 » respicit tempus præsens, et est quando per imaginationem fantasie
 » quis reddit sibi præsens opus peccati, nempe actum fornicatio-
 » nis, et de illa deliberato consensu delectatur, tanquam actualiter
 » fornicaretur, sine tamen desiderio exequendi. Valde autem proba-
 » bilis est sententia *Lugonis de Pæn. disp. 16. c. 6. n. 348. Bon.*
de Matr. q. 4. p. 8. n. 3. cum Spor. t. 1. p. 84. n. 24. Laym. l. 1.
tr. 2. c. 6. n. 15. Az. l. 4. c. 6. Tamb. Dec. l. 10. c. 3. n. 3.
Pal. tr. 2. D. 2. p. 10. §. 14. n. 2. item Vasq. Sayr. Reg. Dian.
ap. Salm. tr. 20. c. 13. n. 30. (qui contradicunt n. 31. cum
 » *Cajet. Less. Sanch. Ronc. etc.*) Hi tenent, quòd si quis delectatur
 » de copula cum nupta, non quia nupta, sed quia muliere pul-
 » chra, etc. non contrahit malitiam adulterii; circumstantia enim
 » adulterii tunc non intrat in delectationem, idcirco tantum cas-
 » titas, non justitia læditur. Et idem dicit probabiliter *Tamb.* si
 » quis affectu venero, sine desiderio, nuptam aspiciat. Hoc ta-
 » men non obstante, valde mihi placet id quod ait *Holzm. t. 1.*
p. 316. n. 698. nempe, quòd licet ratione delectationis non sit
 » obligatio explicandi circumstantiam adulterii, est tamen in praxi
 » explicanda ratione periculi proximi concupiscendi (saltem inef-
 » ficaciter) mulierem illam nuptam, in quod se conjicit qui de ea
 » delectatur. Nulli verò dubium committit adulterium, quoties-
 » cumque habeatur gaudium seu complacentia de copula habita,
 » vel desiderium de copula habenda cum conjugata, quia tunc vo-
 » luntas amplectitur totum objectum pravum cum omnibus suis
 » circumstantiis, nec ab illis præscindere potest, ideoque castita-
 » tem, et justitiam lædit. Item, si quis delectetur de copula so-
 » domitica. Item, si persona, quæ delectatur, sit voto castitatis
 » obstricta, etiam contra votum peccat. Hæc sunt certa cum *Tamb.*
Dec. l. 10. c. 3. ex n. 2. apud omnes.

16. — « Resp. Si terminetur id cogitatum opus malum se-
 » cundum se, est peccatum mortale, vel veniale, prout ipsum opus
 » mortale, vel veniale. Ita commun. ex *D. Th. 1. 2. q. 27. art. 8.*

17. — « Dixi, *secundum se*: quia si delectatio sit tantum de
 » ipsa cogitatione, non autem de opere, non est peccatum, quia
 » sicut cogitatio, v. g. de rebus obscœnis, in ordine ad docendum
 » vel concionandum, etc. bona est; cogitatio autem de iisdem re-
 » bus ex curiositate est mala venialiter: ita consequenter delec-
 » tatio de tali cogitatione tanquam objecto, non est mala, sed
 » quandoque bona, quandoque venialiter mala.

Alia igitur est delectatio de opere malo, ita ut opus malum,
 » sit objectum delectationis, quæ semper est mala; alia est delecta-
 » tio de cogitatione objecti mali, ita ut non opus malum, sed ipsa
 » cogitatio de opere sit per se objectum delectationis. Et hæc
 » vel potest esse bona, si adsit justa causa cogitandi, v. g. causa
 » studii, consultationis, etc. cum abominatione objecti; vel potest

esse venialiter mala, si fiat ex curiositate, etc., vel potest esse aliquando etiam graviter mala, si adsit periculum proximum consensus: Ita *S. Thom. 1. 2. quæst. 74. art. 8.* ubi ait: « Sic igitur aliquis de fornicatione cogitans, de duobus potest delectari. Uno modo de ipsa cogitatione, alio modo de ipsa fornicatione cogitata... cogitatio autem ipsa secundum se non est peccatum mortale, imò quandoque est veniale tantum, puta cum aliquis inutiliter cogitat de ea; quandoque autem sine peccato omnino, puta cum aliquis aliter de ea cogitat, sicut cum vult de ea prædicare, vel disputare, etc. » Dicit autem esse mortale, quando quis cogitans de fornicatione delectatur de ipso actu cogitato. Et communiter *S. Doctorem sequuntur S. Ant. Less. Sanch. Bon. cum Salm. Tract. 20. c. 13. n. 27.*

18. — « Similiter nec peccatum erit, si delectatio versetur circa modum malè operandi, non circa ipsum opus malum: quo modo sine peccato sæpe nos delectant fabulæ, comædiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapsus hominis, v. g. ex equo, etc. non secundum se, sed modus furandi, rapiendi, artificiosus, et industrius, modus cadendi inopinatus. *Laym. l. 1. c. 3. n. 6. n. 2.* (Ita *Sanch. Bon. Azor. Pal. et Sanch. Tr. 20. c. 13. n. 39. communiter.*) »

Unde resolves:

19. — « 1. Licitum est gaudere, et delectari morosè de effectu bono, secuto ex opere malo: quia delectatio non est de objecto malo.

« 2. Si talis effectus sit secutus ex opere secundum se quidem malo, hinc tamen et nunc culpa vacante, ut v. g. quia factum est in somno, amensia, ebrietate, inculpabili ignorantia, tunc etiam de ipso actu licere aliquando delectari, non quidem secundum se, sed ut est causa talis boni effectus, docet *Less. l. 4. c. 3. n. 105 et 106. ex Vasq. l. 2. d. 105. c. 21. v. g. de solutione naturæ facta in somno.* Ratio est, quia objectum delectationis istius non est malum. Vid. *Bon. de matr. q. 4. p. 8. Sanch. l. 1. mor. c. 2. n. 18. C. de Lugo de pæn. dis. 16. n. 389.* Imò addunt, licere aliquando desiderare (affectu simplici, et inefficaci desiderio) ut tale quid fiat sine culpa; v. g. ut in somno eveniat naturæ solutio, ob finem bonum; dummodò desiderium non sit tam intensum, ut tale quid probabiliter causet: neque sit periculum consentiendi in talem voluptatem. Ratio est, aiunt, quia objectum hujus desiderii, aut gaudii non est malum. Vid. *Less. et Bon. l. c.*

20. — Quæritur igitur I. An liceat delectari de opere malo, ob bonum effectum inde secutum? Distingue: Si opus fuerit formaliter malum, nempe quia cum peccato patratum fuit, peccat qui de illo delectatur, etiamsi delectetur de opere malo, non ut peccato, sed ut causa effectus secuti. Ita omnino tenendum cum *Sot. Tap. Ronc. et Salm. tr. 20. c. 13. n. 47.* (contra *Vasq. Less. Pal. Bon. ibid.*) Si verò opus malum patratum fuit sine

peccato, sentiunt *Less. et Vasq.* quibus adhæret *Bus.* licitum esse de illo delectari, non per se, sed ut causa boni effectus. Sed verius tenendum est oppositum cum *Sanch. Dec. l. 1. c. 2. n. 16. Tourn. t. 3. p. 600. Contl. 3. cum Azorio, Croix l. n. 91. Ronc. tr. 2. c. 3. q. 4. R. 12 et Salm. c. 13. nu. 49.* Ratio, quia licet actio non fuerit peccaminosa, fuit tamen objectivè mala; et hoc, ut rectè notant *Salm. n. 50. Ronc. et Croix,* in dubium non videtur amplius revocandum post *Prop. 15.* damnatam ab *Innoc. XI.* quæ dicebat: « Licitum est filio gaudere de parricidio patris à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas. » Nec obstat doctrina *S. Th. in 4. Dist. 9. q. 1. art. 4. q. 1. ad 5.* ubi *S. Doctor* dicit: « Si autem placeat (id est nocturna pollutio, de qua loquitur) ut naturæ exoneratio vel allevatio, peccatum non creditur. » Et eum sequuntur *Nav. Less. Sa, Sanch. et ipsi Salm. c. 13. n. 52. cum communi.* Nam rectè dicunt *n. 18. Salm. et Ronc. l. c. intelligendum esse S. Th.* loqui de pollutione purè naturali, quæ naturaliter provenit à natura se exonerante; et ideo, cum illa non sit objectivè mala, licet sibi complacere, non quidem de delectatione ex ea causata, sed de exoneratione ob illam obtenta. E contrario non licebit delectari de opere objectivè malo, nimirum de pollutione nocturna, quæ evenerit ex tactu, seu ex turpi somno, quia tunc fuisset hæc objectivè mala. Secus, aiunt *Salm. n. 54.* si evenerit ex moderato cibo, aut ex studio utili etc. quia tunc pollutio etiam esset naturalis, et liceret de ea habita delectari, modò absit commotio spirituum. Sed hoc mihi non placet.

In quocumque casu tamen licet, per se loquendo, cuique delectari, non de causa, sed de effectu secuto, nempe de exoneratione causata à pollutione, etiam voluntaria; vel de consecutione hæreditatis ob homicidium, modò causa detestetur. Dixi per se loquendo; nam hujusmodi delectationes aliquando non carent periculo, ut rectè dicunt *Ronc. l. c. Resp. 1. in fm. Salm. tr. 20. c. 13. n. 46.*

21. — Quæritur II. An liceat delectari de malo proximi ob bonum finem? Prænotandæ hinc sunt duæ *Prop. damn. ab eod. Innoc. XI. Prop. 13.* dicebat: « Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tritari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, et desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum. *Prop. 14.* Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum obventura est pinguis hæreditas. » Hæ propositiones justè quidem proscriptæ fuerunt, quia secundum charitatis ordinem, vitam proximi cuicumque nostro temporali emolumento præferre tenemur. Non damnandus tamen, qui gaudet de effectu secuto, scil. de hæreditate obtenta ex morte alterius, si non gaudet de causa, hoc est de morte: licet materia sit periculosa, ut mox supra diximus cum *Salm. et Ronc.*

Licitum est autem gaudere de malo proximi, ob majus bonum

illius, vel innocentis, nempe si delector de proximi infirmitate, et etiam de morte ut sic desistat à peccatis, à scandalis, etc. ut bene aiunt *Tourn. t. 3. p. 338. Ronc. ib. cum Bon. Reg. et Salm. c. 13. n. 43. cum Nao. Bon. Tol. etc.* Idque expressè docet *S. Thom. 3. Sent. Dist. 30. q. 1. art. 1. ad 4.* ubi ait: «Unde, quia charitas ordinem habet, et plus debet diligere quisque se quam alios, et propinquos quam extraneos... Potest aliquis, salva charitate, optare malum temporale alicui, et gaudere, si contingit; non in quantum est malum illius, sed in quantum est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel Communitatis, vel Ecclesiæ.» Item scribit *S. Gregorius*: «Evenire plerumque potest, ut non amissa charitate, et inimici nostri ruina lætificet, et rursus ejus gloria sine invidia culpa contristet; cum et, ruente eo, quosdam bene erigi credimus, et proficiente illo, plerosque injustè opprimi formidamus.» *Mor. l. 22. c. 22.* Hoc tamen semper intelligendum, servato ordine charitatis, nempe quando malum quod evitatur, præponderat vel coæquat malum proximo optatum. Sic pariter aliqui opinantur, et adhærent *Salm. n. 44. et Ronc.* posse Patrem optare mortem filii, si timet ex ejus flagitiis dehonestandam esse familiam. Licetum est autem gaudere de malo temporali personæ privatæ ob bonum temporale commune, ut *Less. l. 2. c. 47. n. 21. Ronc. ibid. cum S. Th. ut supra, et Salm. cap. 13. n. 45. cum Tol. etc.* Hinc licet etiam gaudere de supplicio malefactoris, ad exemplum aliorum. Et quod dictum est de delectatione, dicendum pariter est de desiderio, ut *Salm. n. 43.*

22. — An liceat sibi optare mortem, ad vitandam vitam nimis duram causa infirmitatis, sævitæ viri, mendicitatis, et similibus? Negant *Salm. c. 13. n. 46. cum Nao. Abul. et Reg. Ratio*, quia non licet velle mortem ob effugienda aliqua mala minoris momenti. Sed non improbabiler affirmant *Pal. tr. 6. D. 4. p. 1. n. 11. Viva in Prop. 14. Inn. XI. n. 3. Felix. Pot. de 1. Præc. n. 289. item Sotus, Gran. Sancius, et Trull. apud Bus. l. 2. n. 30. vers. 2. Licet, in fin. casu quo vita tam molesta æstimaretur durior ipsa morte. An autem licet Matri optare mortem filix, eò quòd filia ob deformitatem, vel inopiam nequit nubere, vel quia ob illam Mater malè tractatur à viro? Affirmant *Azor. 1. p. l. 3. c. 12. qu. 2. Pal. tr. 6. D. 4. p. 1. n. 11. et Bon. de Char. D. 3. q. 4. p. ult. n. 7. Ratio*, quia tale desiderium non tam est de malo, quam de bono inde secuturo. Sed id rectè rejiciunt *Salm. n. 46. et Ronc. p. 18. q. 4. R. 1. Ratio*, tum quia nunquam licet ob bonum temporale mortem proximi optare (Hocque videtur non dubitandum cum *Ronc. post Proposit. damn. 13 et 14. supra relatas*): tum quia malum Matris non præponderat malo filix optato.*

23. — «3. Non est peccatum, saltem mortale, si conjuges delectentur appetitu tantum rationali de actu conjugii præterito, futuro, vel possibili, respectu compartis præsentis, vel absentis. Item si sponsus desideret copulam futuram, aut de ea de-

lectetur; vel vidua de præterita. Ratio est, quia hi actus habent objectum licitum.

«Dixi, appetitu rationali; quia si sponsus, aut vidua voluntariè consentiant in delectationem sensitivam, et carnalem (quæ ex recordatione copulæ futuræ, aut præteritæ naturaliter oritur), mortaliter peccat, ut docent *Less. l. c. 1. 2. c. 6. n. 120. Bon. Tann. Pal. Vid. Dian. t. 5. misc. Resp. 2. contra Med. etc.* Quia verò ad supradictam voluntatis oblectationem, sensitivam, et carnalem ut plurimum, imò etiam periculum consensûs in fornicationem consequitur, oblectationem, illam voluptatis in praxi vix locum habere, saltem in vidua, et sponsis; inter conjuges tamen, modò periculum pollutionis absit, etiam sensitivam, et venerem delectationem non esse mortale, docent *Fill. Bon. de Matr. q. 4. Sanch. Less. loc. cit. d. 1. et Dian. t. 3. misc. R. 36.* tum quia status matrimonii hæc excusat, uti etiam tactus impudicos, solius voluptatis causa institutos; tum quia hæc tendunt per se ad opus conjugale, licet per accidens opus non exerceatur.»

24. — Duo hîc quærentur multum scitu necessaria: Quæ. I. An sponsis, et viduis liceat delectatio de copula futura, vel præterita. Respondet *Busemb.* quòd licet ipsis delectari, modò delectentur appetitu rationali, non autem carnali. (At rectè addit in praxi, vix hoc posse admitti, cum delectatio carnalis ut plurimum rationali adnectatur.) Hanc tenent etiam *Salm. tr. 20. c. 13. n. 57. cum Nao. Caj. Val. Bon. etc.* dicentes licere sponsis gaudere non de copula ut præsentis, sed de futuritione copulæ. At, etiam secluso periculo delectationis sensitivæ, verius dicendum cum *Hols. t. 1. p. 318. n. 701. Ronc. tr. 2. c. 3. q. 5. et Sanch. ac Vasq. Azor. Laym. Pal. Dian. etc. apud Salm. n. 56.* quancumque delectationem voluntatis in sponsis, et viduis de copula futura, vel præterita esse malum. Ratio, quia delectatio reddit sibi objectum præsens; et ideo, semper ac objectum præsens hîc et nunc est malum; cum absit hîc et nunc conditio eohonestans matrimonii, mala etiam est omnis actualis delectatio de illo. Aliud dicendum cum *Ronc.* de desiderio, quo sponsus vult copulam futuram; hoc enim licet, quia, cum voluntas fertur in objectum futurum, potest illud desiderare sub conditione, qua objectum licitum erit. At quia in tali desiderio adest etiam periculum delectationis, ideo hortandi sunt sponsi, ut sedulo à se avertant hujusmodi turpes cogitationes.

25. — Quæ. II. An conjugibus liceat delectari de copula, etiamsi alter conjux sit absens? Negant *Salm. de Matr. c. 15. n. 90. cum Nao. Sa, Ronc. etc. apud Croix. l. 6. p. 3. n. 337.* quando delectatio habeatur cum commotione spirituum; quia dicunt talem commotionem non esse conjugibus licitam, nisi ordinetur ad copulam. Sed *Ronc. et Salm.* non congruenter loquuntur, nam ipsimet *Salm.* admittunt *n. 84 et Ronc. tr. 12. p. 206. q. 6. R. 11. cum S. Anton. Conc. Dian.* (et est communis, ut dicemus alibi de *Matr. l. 6. n. 933.*) quòd tactus impudici (qui

certè nequeunt ut plurimum esse sine commotione) inter conjuges, absente periculo pollutionis, sint liciti, saltem non graviter illiciti, etiamsi ob solam voluptatem capiantur, et ad copulam minimè ordinentur. Ideo aio, cur non est idem dicendum de delectatione? Quare verè probabilem censeo sententiam *Bus.* quæ dicit licitum esse conjugibus delectari, etiam carnaliter de copula habita, vel futura, semper ac absit periculum pollutionis. Ratio est, quia (prout dicunt *Salm. d. n. 84.* loquendo de tactibus impudicis) ipse status Matrimonii hæc omnia licita reddit; alias status matrimonialis nimis scrupulis esset obnoxius. Hanc sententiam tenent, præter *Fill. Bon. Sanch. Less. et Dian. cum Bus. ut supra num. 23. in fine, S. Anton. p. 1. tit. 5. § 1. c. 6. Cajet. l. 2. q. 74. art. 8. ad 4. Coninc. D. 34. dub. 11. concl. 1. Croix l. 6. p. 3. num. 337. cum Gerson. Suar. Laym. et aliis plurimis; item Vasq. Aversa, etc. apud Salm. n. 88 et 89. qui probabilem putant. Et favet D. Thom. q. 15. de Malo art. 2. ad 17, ubi dicit quòd conjugibus, sicut copula est licita, ita et delectatio de illa.*

26. — Ultimo hîc notandum cum *Salm. tr. 20. c. 13. n. 66 et 67. cum Lug. Caj. Nav. Pal. Dic. etc.* quòd, si quis se jactet de peccato gravi à se verè patrato, debet explicare in Confessione etiam speciem peccati; quia tunc communiter jactantiæ additur complacentia de peccato facto, quæ sumit eandem speciem peccati. Secus autem, si jactantia sit de peccato ficto

27. — « 4. Delectatio morosa, de rebus solo jure positivo prohibitis, non est illicita, modo non fiat sub ratione prohibitionis: v. g. si Carthusianus, vel alius die jejunii se oblectet de cogitatio esu carni, quia non est de opere malo, cum lex tantum vetet comestionem externam. *Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 9. Less. l. 4. c. 3. n. 111 et 113. (Et ita tenendum cum Salm. c. 13. n. 37 et 38. Pal. Vasq. Sanch. Less. communiter, et Ronc. tr. 2. c. 13. q. 3. R. 11. quidquid dicat Croix l. 5. n. 81. Non licet autem delectari de Missa ob oblivionem relicta, et simili; quia ommissio est objectivè mala, ut Ronc. ibid. q. 5. cum Azor. et Sanch.)* »

28. — « 5. Qui delectationem morosam mortalem confitetur, addere debet circumstantias operis, de quo fuit delectatio: v. g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio; uno, an pluribus: in materia carnis, an de conjugata, moniali, consanguinea. Quod tamen limitant *Azorius, Sa. Vide Luxuria, Salas. l. 7. tr. 13. d. 16. s. 6. n. 59. etc.* si delectatio feratur in objectum apprehensum secundum totam suam malitiam, non autem si tantum secundum partem, v. g. in fœminam apprehensam, ut non suam, non tamen, ut alteri nuptam, vel ut monialem: tunc enim probabile esse aiunt, delectationes tales reduci ad speciem simplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Less. Bon. Dian. Pal. Vide Lugo d. 16. n. 363.* Aliud est ipso de opere externo, quod semper fertur in objectum secundum totam suam malitiam; aut etiam desiderio efficaci, quod fertur in opus externum, se-

» cundum se, et ut est à parte rei; ac proinde est ejusdem cum illo speciei; ideoque ejus circumstantiæ semper fatendæ sunt. » *Vide Auct. cit. (Vide dicta. n. 15.)* »

29. — « Resp. 2. Si quis sine causa, et necessitate actionem exerceat, ex qua intelligit, delectationem carnis naturaliter orituram (v. g. ex curiositate legit, vel audit turpia), tamen sine directa intentione, et sine periculo consensûs, peccat venialiter; si verò justam causam habeat, nihil peccat. » (*Vide supra in 6. Præc. l. 3. n. 482. v. 6. Si pollutio.*) »

» Quæres, An voluntas delectationem carnalem positivè reprimere teneatur?

» Resp. 1. Si voluntas plenè eam advertens, negativè, et permittivè se habeat, ita ut nec approbet, nec repellat, dummodo id non permittat ex ipsius delectationis complacentia, nec periculum sit ulterioris consensûs, probabile est, quod docet *Cajet. et Sanch. 1. mor. c. 12.* non peccare mortaliter: tum quia non consentit in delectationem: tum quia moraliter est impossibile, omnes illos motus evitare: tum quia ex justa causa illos licet permittere, etiam secundum adversarios.

» Resp. 3. In praxi tamen verius videtur, quod docent *Vasq. Azor. Lessius, Becan. l. 2. t. 2. q. 5. c. 5.* sine justa causa eis non resistere, esse mortale: quia fere semper voluntas est exposita periculo consensûs; et contrarium credere, est nimia sui confidentia, et præsumptio. Moderatè *Laym.* utramque sententiam probabilem fatetur, et ait delectationem videri mortalem, nisi saltem actum simplicis displicentiæ circa illam elicias: et si efficaciter animum ad alia divertere negligas, cum facillè possis, et speres, te tali modo posse depellere. Vide *Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 3. (Vide fusè dicta supra hoc puncto lib. 5. n. 7.)* »

DUBIUM III.

DE DISTINCTIONE PECCATORUM.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie?

30. Quomodo peccata differant specie quoad materiale, et quomodo quoad formale peccati? — 31. Ex quotuplici radice desumatur diversitas specierum? — 32. An peccata specie distinguantur ex oppositione ad virtutes, vel ex diversitate objectorum? — 33. An ex præceptis diversis peccata specie distinguantur? — 34. An peccatum ex objecto levius possit excedere gravitatem peccati superioris speciei?

30. — « Resp. Peccata, quoad materiale, sive entitatem positivam, specie distinguuntur ex objectis formalibus, et circumstantiis speciem variantibus, quatenus eæ objecti formalis ra-

certè nequeunt ut plurimum esse sine commotione) inter conjuges, absente periculo pollutionis, sint liciti, saltem non graviter illiciti, etiamsi ob solam voluptatem capiantur, et ad copulam minimè ordinentur. Ideo aio, cur non est idem dicendum de delectatione? Quare verè probabilem censeo sententiam *Bus.* quæ dicit licitum esse conjugibus delectari, etiam carnaliter de copula habita, vel futura, semper ac absit periculum pollutionis. Ratio est, quia (prout dicunt *Salm. d. n. 84.* loquendo de tactibus impudicis) ipse status Matrimonii hæc omnia licita reddit; alias status matrimonialis nimis scrupulis esset obnoxius. Hanc sententiam tenent, præter *Fill. Bon. Sanch. Less. et Dian. cum Bus. ut supra num. 23. in fine, S. Anton. p. 1. tit. 5. § 1. c. 6. Cajet. l. 2. q. 74. art. 8. ad 4. Coninc. D. 34. dub. 11. concl. 1. Croix l. 6. p. 3. num. 337. cum Gerson. Suar. Laym. et aliis plurimis; item Vasq. Aversa, etc. apud Salm. n. 88 et 89. qui probabilem putant. Et favet D. Thom. q. 15. de Malo art. 2. ad 17, ubi dicit quòd conjugibus, sicut copula est licita, ita et delectatio de illa.*

26. — Ultimo hæc notandum cum *Salm. tr. 20. c. 13. n. 66 et 67. cum Lug. Caj. Nav. Pal. Dic. etc.* quòd, si quis se jactet de peccato gravi à se verè patrato, debet explicare in Confessione etiam speciem peccati; quia tunc communiter jactantiæ additur complacentia de peccato facto, quæ sumit eandem speciem peccati. Secus autem, si jactantia sit de peccato ficto

27. — « 4. Delectatio morosa, de rebus solo jure positivo prohibitis, non est illicita, modo non fiat sub ratione prohibitionis: v. g. si Carthusianus, vel alius die jejunii se oblectet de cogitatio esu carniæ, quia non est de opere malo, cum lex tantum vetet comestionem externam. *Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 9. Less. l. 4. c. 3. n. 111 et 113. (Et ita tenendum cum Salm. c. 13. n. 37 et 38. Pal. Vasq. Sanch. Less. communiter, et Ronc. tr. 2. c. 13. q. 3. R. 11. quidquid dicat Croix l. 5. n. 81. Non licet autem delectari de Missa ob oblivionem relicta, et simili; quia ommissio est objectivè mala, ut Ronc. ibid. q. 5. cum Azor. et Sanch.)* »

28. — « 5. Qui delectationem morosam mortalem confitetur, addere debet circumstantias operis, de quo fuit delectatio: v. g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio; uno, an pluribus: in materia carnis, an de conjugata, moniali, consanguinea. Quod tamen limitant *Azorius, Sa. Vide Luxuria, Salas. l. 7. tr. 13. d. 16. s. 6. n. 59. etc.* si delectatio feratur in objectum apprehensum secundum totam suam malitiam, non autem si tantum secundum partem, v. g. in fœminam apprehensam, ut non suam, non tamen, ut alteri nuptam, vel ut monialem: tunc enim probabile esse aiunt, delectationes tales reduci ad speciem simplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Less. Bon. Dian. Pal. Vide Lugo d. 16. n. 363.* Aliud est ipso de opere externo, quod semper fertur in objectum secundum totam suam malitiam; aut etiam desiderio efficaci, quod fertur in opus externum, se-

» cundum se, et ut est à parte rei; ac proinde est ejusdem cum illo speciei; ideoque ejus circumstantiæ semper fatendæ sunt. » *Vide Auct. cit. (Vide dicta. n. 15.)* »

29. — « Resp. 2. Si quis sine causa, et necessitate actionem exerceat, ex qua intelligit, delectationem carnis naturaliter orituram (v. g. ex curiositate legit, vel audit turpia), tamen sine directa intentione, et sine periculo consensûs, peccat venialiter; si verò justam causam habeat, nihil peccat. » (*Vide supra in 6. Præc. l. 3. n. 482. v. 6. Si pollutio.*) »

« Quæres, An voluntas delectationem carnalem positivè reprimere teneatur? »

« Resp. 1. Si voluntas plenè eam advertens, negativè, et permittivè se habeat, ita ut nec approbet, nec repellat, dummodo id non permittat ex ipsius delectationis complacentia, nec periculum sit ulterioris consensûs, probabile est, quod docet *Cajet. et Sanch. 1. mor. c. 12.* non peccare mortaliter: tum quia non consentit in delectationem: tum quia moraliter est impossibile, omnes illos motus evitare: tum quia ex justa causa illos licet permittere, etiam secundum adversarios.

« Resp. 3. In praxi tamen verius videtur, quod docent *Vasq. Azor. Lessius, Becan. l. 2. t. 2. q. 5. c. 5.* sine justa causa eis non resistere, esse mortale: quia fere semper voluntas est exposita periculo consensûs; et contrarium credere, est nimia sui confidentia, et præsumptio. Moderatè *Laym.* utramque sententiam probabilem fatetur, et ait delectationem videri mortalem, nisi saltem actum simplicis displicentiæ circa illam elicias: et si efficaciter animum ad alia divertere negligas, cum facillè possis, et speres, te tali modo posse depellere. Vide *Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 3. (Vide fusè dicta supra hoc puncto lib. 5. n. 7.)* »

DUBIUM III.

DE DISTINCTIONE PECCATORUM.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie?

30. Quomodo peccata differant specie quoad materiale, et quomodo quoad formale peccati? — 31. Ex quotuplici radice desumatur diversitas specierum? — 32. An peccata specie distinguantur ex oppositione ad virtutes, vel ex diversitate objectorum? — 33. An ex præceptis diversis peccata specie distinguantur? — 34. An peccatum ex objecto levius possit excedere gravitatem peccati superioris speciei?

30. — « Resp. Peccata, quoad materiale, sive entitatem positivam, specie distinguuntur ex objectis formalibus, et circumstantiis speciem variantibus, quatenus eæ objecti formalis ra-

tionem habent; quoad formale autem proximè distinguuntur ab oppositis formis, sive reclusione virtutis, qua privant, remotè autem, et fundamentaliter ex objectis. Ita *Tann. d. 4. de pecc. d. 1. q. 2.* Ratio primæ partis est, quia omnes actus speciei distinguuntur ex objectis, peccata autem quoad materiale, dicunt ipsos actus. Ratio secundæ partis, quia privationes proximè distinguuntur specie à formis, quibus privant, sed peccata formaliter sunt privationes reclusionum oppositarum. Ratio tertie partis, quia reclusio virtutis specificatur proximè ex objecto: ergo privatio reclusionis ex eodem remotè.

Unde resolves :

51. — « Peccata specie differunt, non tantum quæ diversis virtutibus, sed etiam quæ eidem opponuntur extremè, ut prodigalitas, et avaritia: vel ratione diversæ difformitatis, id est, quæ adeo diversa ratione, et malitia ejusdem virtutis materiam attingunt, ut quantum est ex natura ejusdem peccati, non sit eadem facilitas, moraliter loquendo, neque propensio utrumque peccatum committendi; qualia sunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

Docent *Trid. sess. 14. c. 5.* circumstantias illas in Confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant. Hinc Quær. 1. ex quotuplici radice desumatur distinctio specifica peccatorum? Resp. cum *Bus.* et sententia communiori, sumi ex duplici radice, nempe I. Ex oppositione ad diversas virtutes. II. Ex diversa difformitate contra eandem virtutem, prout accidit in perjurio, et violatione voti, sive blasphemia; licet enim hæc peccata sint contra eandem virtutem Religionis, specie tamen sunt diversa. Quoad hanc secundam radicem consentiunt Doctores.

52. — Sed quoad primam, scilicet ex oppositione ad virtutes, quæstio magna est inter *S. Th.* et *Scotum*, an distinctio specifica proximè sumatur ab objectis diversis peccatorum, vel à diversis virtutibus, quibus peccata opponuntur? *S. Th. 1. 2. q. 72. art. 1. Salm. tr. 20. c. 12. n. 1 et 2. et alii* tenent proximè desumi ab objectis specie diversis. Ratio *S. Th.* ut ait *art. 6. ad 2.* « quia peccatum... non habet speciem ex parte aversionis, sed ex parte conversionis... secundum quod est actus quidam. » *Scotus*, verò cum *Bus.* hic, et *Bec. Val. Bon.* tenent distinctionem specificam desumi à virtutibus, quibus opponuntur peccata; quia peccatum, formaliter sumptum, consistit in oppositione ad virtutem, qua privat. Utraque sententia est probabilis, et utraque revera in idem incidit, ut bene dicunt *Salm.* Sed secunda, distinguendo peccata per oppositiones ad virtutes, planior est et faciliior, ut rectè fatetur *Tapia*, quamvis Thomista. Advertit tamen *Ronc. tr. 20. de Pecc. c. 2. q. 1.* quod, licet peccata commissionis distinguantur ex virtutibus oppositis, ut ipse tenet; peccata verò omissionis omnino distinguuntur per oppositionem ad objecta, sive ad actus quibus privant; prout omittit Sacrum, et jejunium,

sunt peccata specie diversa contra obedientiam Ecclesiæ debitam; quia Sacrum et jejunium sunt objecta specie diversa.

53. — Denique quær. 2. an ex diversis præceptis peccata specie distinguantur? Affirmant *Nao. Grand. Tann. etc.* Sed dicendum cum *S. Th. 1. 2. qu. 72. ar. 6. ad 2. Cajet. Val. Azor. Laym. Con. Pal. Bonac. Ronc. l. c. Croix. l. 4. n. 47. Salm. d. c. 12. n. 5 et 6. ex communi*, quod, si præcepta distinguantur tantum ex parte Legislatorum (ut est in furto, quod prohibetur Lege Divina et Humana), minimè inducunt distinctionem specificam peccatorum; quia diversitas Legislatorum non efficit præceptum esse formaliter diversum, sed tantum materialiter. Secus tamen, si præcepta distinguantur ex parte motivi ad prohibendum, quia tunc diversæ virtutes læduntur; prout si quis frangeret jejunium præceptum ab Ecclesia, et ad quod voto simul ipse se obstrinxerit; tunc enim læderet temperantiam, ex quâ Ecclesia jejunium imperat, et Religionem, ex qua Deus præcipit vota observari.

Ad agnoscendum verò quandonam leges sint conditæ ad diversos fines, dicunt *Salm. n. 9.* videndum si præceptum humanum trahat actum ad specialem aliam virtutem, sive ad oppositionem cum alia speciali virtute. Hinc inferitur: I. Si quis occidit Sacerdotem, non solum peccat contra justitiam, sed etiam contra Religionem, ex cujus motivo Ecclesia vetat Sacerdotis læsionem. Inferitur II. Sacerdos beneficiarius omittens Officium Divinum, committit unum peccatum contra Religionem, non autem contra justitiam, si velit restituere fructus Beneficii, quia ex eodem motivo Religionis Ecclesia præcipit recitationem ei, qui est Sacerdos, et est Beneficiarius, qui ex justitia tenetur tantum non facere fructus suos; Ita *Azor. Trull. Dian. etc. cum Salm. c. 12. n. 12. contra Suar. Laym. et Bonac.* Vide dicta *l. 4. n. 145. Qu. 1.*

54. — Quæritur hic 3. an peccatum ex objecto levius possit ratione circumstantiæ excedere gravitatem peccati superioris speciei? Negant *Durand. Vasq. et alii*; sed affirmant probabilis *S. Th. 2. 2. qu. 10. art. 3. ad 1.* ubi ait: « Nihil prohibet peccatum quod est gravius secundum suum genus, esse minus grave secundum aliquas circumstantias. » *S. Doctorem sequuntur P. Conc. t. 10. p. 524. n. 6. item Caj. Suar. Azor. Pal. etc. cum Salm. c. 12. n. 22 et aliis communiter*; quia licet regulariter gravius peccatum est illud, quod perfectiori virtuti opponitur, ut dicit *S. Th. 1. 2. qu. 73. art. 4.*, attamen, cum gravitas peccati superioris speciei sit finita, ideo, etsi physicè non possit excedi à malitia peccati speciei inferioris, potest verò moraliter. Hinc sodomia, et bestialitas sunt graviora peccata, quam perjurium, ut docet *S. Th. 2. 2. q. 144. art. 3. cum Salm. ibid. n. 22.* Et ideo regula prædicta metiendi gravitatem peccati ex oppositione ad superiorem virtutem currit tantum, quando peccata sunt maxima contra unamquamque virtutem, non autem quando comparatio fit maximi peccati ad minimum.

An autem circumstantiæ speciem tantum aggravantes sint confitendæ, nimirum gradus incestus, quantitas furti, tempus durationis peccati? Vide dicenda de *Sacr. pæn. l. 6. ex num. 467.*

ARTICULUS II.

Quæ peccata distinguantur numero.

53. Vide omnia quæ super hoc puncto dicuntur à Busemb. — 56. Ex quibus radicibus desumatur Distinctio numerica? De prima Radice, quæ est *Multiplicitas actuum moraliter interruptorum.* — 57. Et I. Quomodo interruptantur *Actus interni* circa peccata *Cordis*? — 58. Quomodo circa peccata *Oris, et Operis*? — 59. An malum propositum interruptatur per diuturnum tempus? — 40. Quid si tamen voluntas permaneat in aliquo affectu? — 41. II. Quomodo interruptantur, aut uniantur *Actus externi*? — 42. An explicanda omnia media apposita ad peccandum? — 43. Quid si quis ab initio voluerit tangere, sed postea fornicetur? — 44. Quid si quis centenis vicibus interpolatim furetur aureum ex intentione ab initio furandi centum? et quot sacrilegia committat celebrans tres Missas in mortali in die Nativitatis Domini? — 45. De secunda Radice, quæ est Diversitas objectorum totalium. — 46. Illationes hujus Radicis. — 47. Qu. 1. Quot peccata committit qui eodem actu blasphematur 12 Apostolos? — 48. Qu. 2. Quot si quis detrahit vel conviciatur aliquem diversis contumeliis? — 49. Qu. 3. Quot si quis detrahit alicui coram pluribus? — 50. Qu. 4. Quot si quis negat plures articulos Fidei? Qu. 5. Quot si quis optat diversa mala inimico? Qu. 6. Quot si confessarius in mortali plures absolvat? Quid si Sacerdos pluribus Eucharistiam ministret? Quid si Sacerdos projiciat Breviarium in mare, prævidens se reddi impotentem ad recitandum? (De hoc vide dicta l. 4. n. 149.)

53. — « RESP. Numero distinguuntur duobus modis. 1. Ex diversis objectis numero totalibus, non materialiter, et physice tantum, sed etiam formaliter, et moraliter distinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem. *Fill. tr. 21. c. 8.*
« Dico, *moraliter*; quia etsi ad distinctionem numericam physice sufficiat quævis interruptio, in ordine tamen ad confessionem non multiplicentur, nisi moraliter multi sint, quia sicut in confessione actus moralis, ita etiam multiplicatio, et distinctio moralis attendi debet.
« Porro actus moraliter interruptuntur, ita ut nec virtualiter nec interpretative manere censeantur. 1. Per contrariam voluntatem, et propositum. 2. Per cessationem ab actu voluntarian, et liberam. 3. Per cessationem involuntariam, et naturalem, sive ea fiat per somnum, sive per distractionem ad alia. Per somnum quidem quia cum in illo cesset usus rationis, non continuatur actio libera, et moralis; per distractionem verò quia per illam prior cogitatio fit involuntaria, ideoque si ad eam redeatur, sit voluntaria, et moraliter multiplicatur. Ita *Vasq. etc.* Quæ sententia, etsi in peccatis

« externis tenenda sit, in internis tamen non habet locum secundum *Fill. tr. 21. c. 8. n. 317.* Ratio est, quia etsi per hanc interruptionem physice actus multiplicetur, non tamen moraliter: quia hoc ipso, quod animus involuntarie distrahitur, remanet interpretative prior voluntas, cum non sit retractata, aut aliter interrupta. V. etiam *Bald. d. 21. n. 3.*

Unde resolves:

« 1. Unum numero peccatum committit, qui uno actu odii, vel detractionis fertur in 10 homines, qui uno ictu duos occidit, qui uno actu vult omittere Officium Horarum per mensem, jejunium per quadragesimam. Quia, etsi hæc objecta physice sint plura, sunt tamen unum moraliter, et formaliter, quatenus in uno actu hic et nunc conjunguntur. Ita *Nao. Fill. Bon. d. 2. q. 4. p. 1. contra Azor. Vasq. etc.* qui satis probabiliter dicunt esse peccata distincta. Verum sive 10 peccata dicas, odisse v. g. 10 homines, sive unum, parum refert, cum unum hoc illis decem æquivalet, proindeque objecti gravitas in confessione exprimenda sit, quippe quæ actum in suo esse individuali constituit, ut notant *Fill. Bon. Suar. de Pæn. d. 22. s. 3.*

« 2. Actus voluntatis internus sæpius interruptus, et repelitus, licet physice sit multiplex, moraliter tamen est unum numero peccatum, in ordine ad confessionem, si consumetur in opere aliquo externo, per eum intento, et causato, aut etiam in pluribus actibus externis sibi invicem subordinatis, ad eundem finem. Hinc v. g., qui furatur bibliothecam per totam noctem, etsi sæpius voluntatem furandi renovet, unum furtum; et qui ad occidendum alium pergens, sæpe voluntatem renovat, unum homicidium committit. Ratio est, quia est una actio externa, ab internis intenta, et causata, in qua internæ omnes complentur, et moraliter uniantur. V. *Baldell. d. 21. n. 4.*

« 3. Actiones externæ, licet numero distinctæ, ad eundem tamen finem, et actum principalem relatæ, modo non habeant distinctam ab illo malitiam, non distinguuntur ab ipso fine, et actu principali, moraliter loquendo, et in ordine ad confessionem. Hinc oscula, tactus, verba impudica, etc., copulam carnalem præcedentia, imò etiam comitantia, et subsequentiã, tanquam complementa, et appendices operis, unum numero peccatum sunt, ut docent *Nao. c. 6. n. 17. Az. l. 4. qu. 6. Fill. etc.* Ratio est, quia sunt vel initia, vel partes, vel complementa, et appendices operis, ejusdem actus humani, et objecti, in quo omnia prædicta moraliter uniantur.

« Dixi *complementa*, quia si similes actus non sint initia, vel partes copulæ subsecutoræ, aut ex actu præterito ex natura rei non consequantur, distinguuntur numero, ut v. gr. si quis de fornicatione gloriatur: proindeque illi in confessione explicandi sunt separatim, non autem priores, ut docet *Suar. t. 4. de Pæn. d. 22. s. 1.*

36. — Ad intelligentiam hujus tam difficilis materiæ de nu-

merica distinctione peccatorum, circa quam valde DD. laborant, et valde dissentiunt, ut clarius intelligantur omnia, quæ à *Busemb.* dicta sunt, prænotandum constare ex Trid. non solum in Confessione species peccatorum esse explicandas, sed etiam numerum, cum *Sess. 14. Can. 7.* sic doceat. « Si quis dixerit in Sacramento Pœnitentiæ necessarium non esse Jure Divino » confiteri omnia, et singula peccata mortalia, anathema sit. » Hinc videndum, ex quibus radicibus desumatur distinctio numerica peccatorum? Respondetur desumi ex duabus radicibus, nempe I. ex *Multiplicitate actuum moraliter interruptorum*, et in hoc omnes conveniunt; II. ex *Diversitate objectorum totalium*, quamvis de hac radice alii dubitent, ut infra videbimus n. 45. Et I. loquendo de prima radice, dubium magnum est, quando nam actus voluntatis moraliter interruptantur? Et hinc ad clariorem intelligentiam distinguendi sunt actus interni interrupti, ab actibus externis.

57. — Et I. Quoad actus internos, distinguere insuper oportet peccata *Cordis* à peccatis *Oris*, et *Operis*. Si sunt enim peccata *Cordis*, quæ internè omnino perficiuntur, ut sunt odia, hæreses, delectationes morosæ, desideria turpia, etc. ista, statim ac multiplicanur, interruptuntur; ita ut tot sint peccata, quot sunt actus voluntatis illis consentientis. Ratio, quia quoad tales actus non pendet unus ab alio, et ideo nequeunt moraliter continuari. Ita communiter *Suarez, Vasq. Az. Pal. Bon.* etc. cum *Salm. Tr. 20. c. 12. n. 32. Ronc. Tr. 2. de Pecc. c. 2. q. 2. P. Conc. t. 10. pag. 526. num. 13. Contin. Tourn. t. 2. p. 274. num. 3.* contra *Lugonem D. 16. Sect. 13. ex num. 566. Canum, Hom.* etc. apud *Tamb. Meth. Conf. c. 1. §. 6. n. 32.* qui dicunt hos actus non interrupti per somnum, distractionem, etc. sed tantum per contrariam voluntatem: Et huic opinioni videtur adhærere *Busemb. cum Fill. hinc vers. Porro, in fine;* et vocat probabilem *Tamb. l. c.* (licet *Tamb.* dicat semper explicandum esse tempus, quo voluntas prava duraverit). Sed hanc opinionem, ut falsam rejiciunt *Conc. ac Vasq. Suar. Dian.* etc. cum *Salm. l. c. n. 34.* Quare opinio *Lugonis* et *Cani* saltem tanquam dubiè probabilis non est tenenda. Et ideo pœnitens quidem debet explicare, si potest, quot vicibus in voluntate consensit, si verò non potest, quia pravus animus fuit diuturnus, tunc sufficit fateri tempus in quo cum tali animo perseveraverit, ut dicunt *Ronc. et Viva de Sac. Pœnit. q. 5. ar. 7. n. 2.* cum *Vasq. Meritò* autem notant I. *Coninck et Lugo* apud *Tamb. n. 53.* (licet *Tamb.* non assentiat) cum *Viva. n. 5. et Antoine*, quod explicari debet, si interruptiones fuerint notabiliter raræ, vel frequentes. Notant II. *Tamb. l. c. n. 48.* cum *Lugo, et Viva d. n. 5.* quòd, si plures hujusmodi actus ex eodem impetu concupiscentiæ procedant, unum peccatum mortale constituunt, etsi aliquod breve intervallum inter actus intercedat.

58. — Hoc currit quoad actus internos circa peccata *Cordis*. Quoad actus autem *internos* circa peccata *Oris*, et *Operis*, quæ

externè consummantur, uti sunt blasphemix, furta, etc., hi actus moraliter interruptuntur. I. Per retractationem voluntatis. II. Per liberam cessationem, nimirum, si quis voluntariè et liberè cesset à proposito pravo; tunc enim, si iterum redeat ad malam voluntatem, novus actus erit moraliter diversus à primo, cum à primo non procedat, et ideo erit novum peccatum. Ita *Bus. Ronc. et Croix l. 5. n. 170.*

59. — Utrum autem malum propositum interruptatur per communes interruptiones, ut per somnum, distractionem, comestionem, etc.? Negat *Lugo d. D. 16. n. 567.* et adhæret *Tamb. §. 6. n. 35 et 36.* etiamsi magna mora intercedat; sed hæc opinio est contra communem, et meritò rejicitur, ut ait *Croix l. 5. n. 178.* E converso probabilis est sententia omnino opposita cum *Henno, Vasq. Nugn. Dian.* etc. apud *Vivam*, qui dicunt actus internos interrupti per quamlibet distractionem, etiam involuntariam. Sed probabilius videtur dicendum cum *Salm. d. c. 12. n. 38. Viva de Sac. Pœn. Q. 5. Art. 6. n. 6. in fin. Ronc. q. 2. quòd, si intercedat tempus breve, actus non discontinuantur: Secus, si intercedat tempus diuturnum. Quale autem æstimandum sit tempus diuturnum, Viva dicit annum, Salm. mensem, Ronc. duos dies, Conc. autem unum; sed ego puto impetum unius actus difficiliter posse protrahi (ordinariè loquendo) plus quàm ad duos vel tres dies ad summum. Hinc qui perseverat in mala voluntate ultra duos, vel tres dies, explicare debet tempus, ut sic intelligatur moraliter numerus actuum interiorum circa peccata externa.*

40. — Notandum tamen, quòd actus voluntatis, si ex prima voluntate procedant, et moraliter permanent in aliquo effectu, qui conducit ad consummandum peccatum externum, per quemcumque tempus duret prava voluntas, unum solum peccatum constituunt. Hinc infertur I. quòd, si quis proponat occidere hominem, et idcirco arma præparet, viam arripiat, et inimicum occidat, unum peccatum committit, licet per multos dies illum quæsierit, et pluries voluntatem repetierit. Ita communiter *S. Bonav. Vasq. Caj. Nav. Bon.* etc. cum *Salm. c. 12. n. 36. et S. Th. in 2. Dist. 42. q. 1. art. 1.* Ratio (ut docet *S. Thom.*), quia omnes hi actus « non habent rationem peccati, nisi secundum » quod per unam voluntatem in perversum finem ordinantur. » Infertur II. quòd, si quis statuit non restituere rem alienam, et in eadem voluntate semper (adhuc per annum) maneat, unum peccatum committit: Quia in illa retentione nunquam retractata virtualiter permanet prima voluntas, ut probabiliter dicunt *Ronc. de peccat. pag. 16. q. 2. R. I. Lugo de Pœn. D. 10. n. 148. cum Nav. Gabr. et Tanner. Salm. tr. 13. cap. 1. n. 64. et tr. 20. c. 12. n. 37. cum P. Nav. et Trull. item Dian. p. 2. tr. 16. R. 25. cum Malder. Arag. et Sayro* (contra *Suar. Vasq. Bon. Tapia, etc. ap. Salm. d. n. 37.* qui tenet interrupti voluntatem per somnum, distractionem, etc. quorum sententia probabilis est.) Imò *Lugo* dicit voluntatem non interrupti, etiamsi retrac-

tatio, sed brevissima, interfuerit voluntatis. (Vide dicta *lib. 3. num. 683.*) Merito tamen censet *Dian. l. c. in fine cum AA.* ab ipso citatis, quod si fur redditur impotens ad restituendum, et deinde factus potens, data opportunitate, non restituit, novum peccatum committit. Ratio, quia eo casu per illud tempus impotentiae voluntas non restituendi non perseverat in effectu.

41. — II. Quoad actus autem externos peccatorum, tunc isti moraliter interrumpuntur, quando non subordinantur ad aliquem actum principalem completum, puta cum quis habet plures tactus, sine intentione copulae, vel si pluries percussat, sine intentione occidendi; vel si pluries furetur partes ex cumulo, sine intentione totum cumulum auferendi; quia tunc quilibet actus habet suam completam malitiam. Ita communiter omnes cum *Holzm. t. 1. p. 145. n. 681.* E converso actus externi duobus modis uniantur, ita ut unum constituant peccatum. Primo, si ex eodem impetu procedant, puta cum quis ex eodem impetu pluries percussat, pluries inhonestè tangat, eundem Sanctum, vel plures dies Sanctos blasphemet, pluries aliquem in eadem materia convicietur, vel detrahat, ut rectè dicunt *Salm. tr. 20. c. 12. n. 41. cum Nao. Tap. Less. et Coe. item Conc. t. 20. p. 529. num. 21. Vio de Paen. q. 5. art. 6. n. 6. cum Pal. Dic. Bon. ap. Croix l. 5. n. 179.* Utrum autem unum peccatum committat, qui una vice plures Sanctos blasphemat: aut pluries eodem impetu alicui contumeliis afficit in diversis materiis; aut Confessarius qui in mortali successive plures absolvit? Vide infra *ex n. 47. q. 1. 2. et 6.*

Secundo modo actus externi moraliter uniantur, si ad ejusdem peccati consummationem diriguntur, sicuti diximus supra de actibus internis erga idem peccatum externum repetitis, qui ex prima voluntate procedunt. Hinc, si quis ad homicidium patrandum emit arma, viam carpit, quaerit hostem, et occidit: unum peccatum committit. Ita etiam, si quis ad copulam consummandam praemittit tactus, oscula et sermones, sufficit si confiteatur tantum copulam obtentam. Utrum autem explicandi sint tactus, qui statim copulam sequuntur? Adsunt tres sententiae. Prima absolute affirmat cum *Suar. et aliis. Secunda cum Dicast. et Croix l. 5. n. 168.* negat, si hujusmodi actus intenduntur velut complementum prioris voluptatis; secus verò, si in eis tanquam in nova voluptate sistatur. Haec est quidem probabilis, sed non minus probabilis est tertia sententia *Busembai cum Lug. de Paen. D. 16. n. 553. Pal. Nao. Azor. Vio l. c. n. 6. et Salm. c. 12. n. 45.* qui cum communi dicunt omnes hos actus, sicut et complacentiam de copula habita non esse novum peccatum, si statim post copulam habeantur, et minimè ad novam copulam intenduntur: quia verosimiliter adhibeantur tanquam complementum copulae obtentae.

42. — Notandum tamen I. quòd etiam explicanda sunt, tanquam distincta peccata, omnia media posita ad peccatum consummandum, si postea peccatum non consummetur, ut ait *Vio cum communi ibid. n. 6.* Et hoc, non solum si praedicta media

per se sint mala, ut sunt tactus, et sermones inhonesti: sed etiam si sint indifferentia, ut carpere viam, ascendere domum ad mulierem cognoscendam; parare arma ad homicidium, etc. Ita valde probabiliter dicit *Vio ibid. n. 6.* Ratio, quia tunc peccatum non manet tantum internum, sed externatur in illis actionibus, quae omnes malae deveniunt, cum à malitia pravi finis omnes informantur.

43. — Notandum II. quòd, si quis habens oscula, tactus, etc. nolisset ab initio copulam, sed postea ob libidinem auctam copulam perfecerit, non sufficit, si tantum copulam confiteatur; tunc enim omnes actus tanquam distincta peccata debent explicari, quia, cum in illis sistitur, quivis actus habet in se malitiam suam consummatam. Ita communiter *Tourn. p. 272. Less. Dic. cum Croix l. 5. n. 169. et Salm. c. 12. n. 45. cum Nao. Lugo, etc.* Et idem dicendum de eo, qui animum habuit tantum hostem vulnerandi, et inde ira accensus occidit; is duo peccata committit, ut *Salm. ib. cum iisdem.*

44. — Advertendum etiam cum *La Croix l. 5. n. 170. et P. Mazzotta tom. 1. de consc. c. 2. q. 4. L. Ex fine,* quòd, si quis ex intentione furandi centum aureos centenis vicibus moraliter interruptis ea surripiat, tunc centum peccata committit; quia singuli actus habent in se consummatam malitiam: Tria etiam sacrilegia committit, qui in die Nativitatis Domini tres Missas celebrat in mortali, quia sunt actus de se completi. *Dixi tria sacrilegia:* hoc tamen currit in sententia eorum (ut tenent *Sporer de Paenit. c. 3. n. 435.* et quidam Neotericus) qui dicunt celebrare in mortali esse unum sacrilegium, quia actiones celebrantis, licet sint plures, tamen integrant unum ministerium Sacrificii. Sed verius dicendum saltem haec esse novem sacrilegia, cum celebrans in mortali in unaquaque Missa verius tria sacrilegia committat; et quamvis unum offerat Sacrificium, attamen ad illud offerendum plures actiones per se complete sacrilegas operatur, nimirum indignè consecrando, ministrando sibi indigno, et indignè sumendo: Secus dicendum, si post summptionem sumat Particulas superfluas, quia haec ultima summptio pertinet ad unum Sacrificium. Ita *Croix l. c. cum Vio. n. 7. Dixi saltem,* nam juxta nostram Sententiam quatuor Sacrilegia committit celebrans in mortali. Vide *l. 6. n. 35. v. Hinc.*

45. — Loquendo autem de secunda radice distinctionis numericae, scilicet an peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, celebris est quaestio inter Doctores. Prima sententia negat, et hanc tenent cum *Bus. hic num. 37. Suar. t. 4. in 3. p. D. 22. sect. 5. n. 34. Lugo de Paen. D. 16. n. 135. Laym. l. 1. tr. 3. c. 3. n. 2. Vio de Paen. q. 5. a. 6. n. 9. Anacl. p. 81. n. 57. cum Nao. March. etc. ac Tamb. Meth. Conf. l. 2. c. 1. §. 9. a. n. 59. item Bon. Gob. Fill. etc. ap. Croix l. 5. n. 150.* probabilemque putant *Vasq. Rodr. etc. ap. Lugo loc. cit.* Diversis autem rationibus praefati A. A. hanc sententiam tuentur; nam *Suar. Laym. Vill. etc.* probant, quia in eodem actu, enti-

tativè uno, non possunt esse plures malitiæ numero diversæ, cum in eodem subjecto nequeant esse plura accidentia numero distincta. Alia ratione utuntur *Lugo*, et *Tamb.* dicentes; quòd licet in eodem actu possint esse plures malitiæ, tamen ex præcepto Tridentini tenemur quidem explicare numerum peccatorum, non autem numerum malitiarum. *Secunda* verò sententia communior, quam sequimur, et tenent *Continuat. Tournely*, t. 2. p. 273. v. *Dico* 2. *Conc. tom.* 10. p. 531. n. 29. *Croix*, l. 5. n. 150. *Holz.* t. 1. p. 142. n. 668. ac *Salm. tr.* 20. c. 12. n. 61. cum *Azor. Hurt. Vasq. Diana, Dic.* et aliis innumeris, docet diversitatem objectorum totalium bene constituere diversa numero peccata. Ratio 1. quia, sicut actus respiciens plura objecta, specie diversa, includit plura specie diversa peccata in Confessione explicanda, ita actus respiciens plura objecta, numero diversa, includit plura diversa numero peccata. Ratio 2. quæ fortius probat, est, quia idem actus non solum potest includere plures malitias specie diversas, sed etiam numero. Id patet exemplo; si enim conjugatus copulam habet cum conjugata, nemo negat (ut ipse *Lugo* n. 241. fatetur) duplicem committere injustitiam, unam quia violet jus suæ uxoris, alteram quia cooperatur ut illa violet jus sui mariti. Ergo cum eodem unico actu bene possunt esse plura peccata, numero diversa, contra eandem virtutem. Objicit *Lugo*, quòd tunc alio modo tendendi conjugatus ille justitiam lædit, quando violat jus suæ uxoris; alio quando cooperatur, ut altera violet jus viri sui, et ideo duo peccata injustitiæ committit. Sed hæc responsio non subsistit, nam eadem virtus justitiæ eodem modo, non diverso, quo obligat eum ad servandam fidem suæ uxori, obligat etiam ut non cooperetur, ne illa frangat fidem suo viro debitam.

Nec obstat ratio *Suarii*, nempe quòd in eodem subjecto nequeunt esse plura accidentia numero distincta. Nam respondetur hoc valere in physicis, non autem in moralibus; in eis enim licet actus physicè sit unus, moraliter tamen bene potest esse multiplex, quando juxta prudentum judicium unicus ille actus æquivalet pluribus, habita ratione ad objecta totaliter diversa, prout patet exemplo copulæ conjugati cum conjugata, et docet *D. Th.* 2. 2. D. 42. q. 1. art. 1. Nec etiam obstat ratio *Lugonis*, nimirum quòd in Confessione tenemur tantum explicare numerum peccatorum, non autem diversas malitias peccati: nam respondetur, posito quòd malitiæ in illo actu sint plures, plura etiam esse peccata, cum peccata diversa non sint nisi diversæ malitiæ.

46.—Hinc infertur diversa numero peccata committere I. eum, qui uno ictu plures homines occidit, vel pluribus detrahit, ut dicunt *Tourn. tom.* 2. p. 271. *Coll.* 1. *Concina tom.* 10. p. 530. n. 22. *Bonac. de. Sac. D.* 5. q. 5. p. 2. §. 3. diff. 3. n. 16. et *Salm. c.* 12. n. 42 et 43. cum *Vasq. Azor. Henr. etc.* (contra *Anacl.* p. 81. n. 57. *Tamb. l. c.* n. 61 et 62 cum *Lugo etc.*) Et idem dicendum, si quis intendit occidere sive infamare totam familiam, ut tenent *Salm. n.* 49. *Tourn. l. c. Concina n.* 28 et

Holz. p. 143. n. 671. contra *Roncaglia* p. 16. q. 2. R. 2. et *Anacl. l. c.* Nec obstat dicere, quòd familia pro unica persona reputatur, ex l. 1. ff. *Si familia etc.* Nam, licet fictione juris familia una persona dicatur, attamen occisio aut detractio illa, cum uniuscujusque jus lædat, quod personæ illius familiæ distinctè habent ad vitam aut famam, idcirco diversa peccata constituit. Secus verò esset dicendum, ut bene censent *Salm. n.* 51. si quis læderet bona, quæ possidet aliqua Civitas, Monasterium, aut Capitulum in communi; tunc enim non competit jus individuus in particulari, sed tantum toti Communitati, unde unum jus læditur. II. Qui unico actu optat ad plures fœminas accedere, contra *Tamb. n.* 62. cum *Lugo*, vel pluries ad eandem fœminam, contra *Less. ap. Tamb. n.* 5., tanto magis qui eadem nocte pluries eandem fœminam cognoscit, ut *Salm. n.* 65. cum aliis communiter, contra *Zanardum*, quælibet enim fornicatio habet suum terminum completum. III. Qui à pluribus furatur, ut *Salm. n.* 44. cum *Azor. et Molin.* contra *Lugo*, et *Tap.* IV. Qui pluribus unica vice scandalum præbet, ut rectè ait *Tournely* l. 3. p. 331. in princ. contra *Tamb. num.* 64. *Lugo*. V. Qui unico actu vult per plures dies Horas Canonicas, vel jejunium omittere, ut *Croix* l. 5. num. 164. *Holz.* n. 673. et *Salm. n.* 44. (contra *Busemb. Lugo, etc.*) Vide dicta, l. 5. n. 149. VI. Qui uno actu malum tribus personis desiderat, ut *Croix* n. 158. cum *Dicast.*

47.—Quæritur autem 1. quot peccata committit, qui unico actu blasphemat duodecim Apostolos? *Tournely* t. 2. p. 271. *Coll.* 3. et *Concinat.* 10. p. 529. n. 21. censent committere duodecim peccata, quia uniuscujusque Apostoli honorem lædit, et quidem probabiliter; sed non est improbabile id quod sentiunt *Anacl.* p. 82. n. 58. et *Salm. c.* 12. n. 40. cum aliis, nempe quòd iste unum committat peccatum, quia cum omnes blasphemie in Sanctos malitiam desumant ex una relatione ad Deum, moraliter loquendo unica injuria per talem blasphemiam mediâtè Deo infertur.

48.—Quæritur 2. an committat diversa peccata, qui detrahit alicui in pluribus materiis, vel eum diversis contumeliis afficit? Negant *Salm. c.* 12. n. 41. *Lugo de Pæn. D.* 16. n. 265. cum *Caj. Sa. Azor. Reg. et Molin.* item *Bon. Dic. Diana, etc. ap. Croix* l. 5. n. 161. dicentes unum committere peccatum, quia licet tales detractiones, aut contumeliæ materialiter specie distinguantur, moraliter tamen unam famam, aut honorem lædunt. Sed probabilius censent plura peccata committere *Tournely tom.* 2. p. 283. *Holz.* n. 674. *Conc. tom.* 10. p. 529. n. 21. et *Croix* l. c. cum *Syloio, Nav. etc.* Ratio, quia læduntur diversa jura ad famam vel honorem, quæ alteri competunt; per hoc enim quòd aliquis esset diffamatus in uno crimine, non ideo est diffamatus in alio. Nec obstat quòd is, qui auferit plures diversas res alicui, unicum committit furtum, nam tunc unicum læditur jus quod ille habebat ad bona sua; sed quando aliquis diffamatur in pluribus materiis, plura ejus jura læduntur, juxta plures respectus quos

fama habet ad diversas virtutes, unde plura committuntur peccata. Bene tamen hic advertendum cum *Salm. l. 13. c. 4. n. 13 et Concina l. c. in fin. quod mulierculæ, et plebeii, qui simul rixantes eodem impetu diversis contumeliis se onerant, unum peccatum committunt. Ratio, quia juxta communem æstimationem hi non lædunt famam et honorem, eò quod ex una parte convicia inter hujusmodi personas non apprehenduntur ut gravia, et ex alia audientes nullam ipsis fidem præstant, putantes illa potius proficisci ex impetu iræ, quam ex animo, et rei veritate; et ideo tales rixantes ut plurimum excusantur à mortali, nisi fortè de aliquo particulari facto adversarium improperent.*

49. — Quæritur 3. an qui detrahit alicui coram pluribus, plura peccata committat? Affirmant *Croix l. 5. n. 162. et Holzm. tom. 1. p. 143. n. 675*, quia (ut dicunt) tot jura is lædit, quot sunt personæ apud quas alter infamatur. Sed unum tantum peccatum committere censent *Lug. de Pæn. D. 16. n. 112. Tamb. Meth. Conf. l. 2. c. 9. §. 1. num. 2. Azor. to. 3. l. 13. c. 5. dub. 1. et Mol. de Just. tom. 5. tract. 4. Dist. 19. n. 3. Ratio, quia detrahere coram pluribus est tantum circumstantia aggravans, cum jus ad famam sit unicum apud omnes, non autem multiplex; unde cum satis probabilis sit sententia, juxta dicenda de *Pæn. l. 6. n. 467. quod sit obligatio explicandi in Confessione circumstantias aggravantes, probabile etiam est in casu proposito non esse obligationem explicandi numerum personarum coram quibus facta est detractio, sed sufficere quod dicatur: Detraxi coram pluribus.**

50. — Quæritur 4. quot peccata committat qui plures articulos fidei negat? Plura censet *Borgia apud Croix l. 5. n. 156*, quia (ut ait) unusquisque articulus est distinctum fidei objectum. Sed verius negant *ib. Diana, et Oviedo. Ratio, quia objectum fidei nequit dici multiplex, cum revera unicum tantum sit, nempe veracitas Dei revelantis; idcirco, qui unum fidei articulum negat, non minus est infidelis, quam qui omnes negat, et ita contra, qui plures negat articulos, non magis est infidelis, quam qui negat unum.*

Quæritur 5. quot peccata committat, qui diversa mala optat inimico, puta infamiam, mortem, paupertatem, etc. *Prima sententia, quam tenet Lugo de Pæn. D. 16. n. 260. cum. Val. Turr. Bon. de 1. Pr. D. 3. q. 5. p. ult. §. 1. n. 10. Dian. 1. p. tr. 7. R. 30. et 3. p. tr. 4. R. 67. Item Caj. et Trull. ap. Bus. vide l. 2. n. 30. v. in Confessione, dicit committere unum specie peccatum, et etiam numero, si mala optentur in eodem impetu; quia peccata odii non sumunt speciem diversam à diverso malo optato, quando omnia appetuntur sub ratione mali, ut contraria virtuti dilectionis; nulli dubium verò explicandas esse species malorum si desiderium sit efficax. *Secunda sententia, quam tenent Busemb. loc. cit. cum Suar. et Palao, ac Salm. de Rest. c. 4. num. 29. cum Bann. Salm. Prado, Villal. Soto, Fill. et Dic. dicit committere plura peccata, prout sunt species malorum optatorum, si specificè exprimantur; quia desiderium sumit speciem à diverso**

objecto desiderato, ut inquit *S. Th. 2. 2. qu. 76. a. 4. ad 2. dicens: « Si ille qui maledicit, velit malum occisionis alterius, desiderium » non differt ab homicidio: » Secus si optetur malum in communi, prout si dicat: *Maledictus sis; malum tibi eveniat. Tertia tamen sententia satis probabilis, quam tenet Croix l. 5. n. 159. distinguit, et dicit committere unum specie peccatum, casu quo mala illa apprehendantur sub uno genere mali, nempe ut media ruinæ inimico optatæ; secus, si voluntas feratur ad optanda ei illa diversa mala specificè considerata; ut dicunt *ibid. Sylo. Mol. Bon. etc.***

Quæritur 6. an plura sacrilegia committat Confessarius, qui in mortali successivè plures absolvit? Negant *Salm. c. 12. n. 46. Viva de Pæn. q. 5. a. 6. n. 6. Lugo eod. tit. D. 16. n. 558. cum Rodr. item Sporer, Gob. Diana, etc. apud Croix. l. 5. n. 171. dicentes unum peccatum committere, quia formaliter unam irreverentiam Deo irrogat; sicut qui plura sacra vasa furatur, unum sacrilegium committit. Sed verius *Concina, tom. 10. p. 531. n. 27. Tournely, p. 271. Coll. 4. et Croix loc. cit. cum Bon. Dic. Escob. et alii docent tot sacrilegia committere, quot absolutiones impertit, quia singulæ absolutiones sunt singula Sacramenta. Idem dicit de Sacerdote pluribus Eucharistiam successivè ministrante, Croix num. 172. cum Bon. Vasq. Pal. etc. quia singulæ communionem sunt singula convivia completa respectu communicantium. Sed probabilius *Viva, ac Fill. Bus. Diana, et alii ap. eundem Croix l. c. (qui etiam id probabile putat) dicunt in hoc unum peccatum committi, cum una sit administratio, et ideo unum convivium. Vide l. 6. n. 35. v. Hinc. Utrum autem ministrare Eucharistiam in mortali sit mortale, Vide dicenda dicto n. 35. sub initio.***

CAPUT II.

DE PECCATIS IN SPECIE, MORTALI ET VENIALI.

DUBIUM I.

Quid sit peccatum mortale, et veniale.

51. Quid mortale, et quid veniale? — 52. Quotuplici modo peccatum potest esse mortale? Notabile advertendum pro iis, qui de facili damnant de mortali.

51. — « RESP. I. Mortale est, quod ob sui gravitatem, gratiam et amicitiam cum Deo solvit, pœnamque æternam meretur. » Dicitur mortale, quia spiritualis vitæ principium, gratiam scilicet habitualem, tollit, et mortem animæ affert. » Veniale est, quod ob suam levitatem, gratiam, et amicitiam non tollit, etsi fervorem charitatis minuatur, et temporalem pœnam mereatur. Dicitur veniale, quia salvo vitæ spiritualis principio, scilicet gratia, languorem animæ facillè curabilem » infert, veniamque facillè consequitur.

fama habet ad diversas virtutes, unde plura committuntur peccata. Bene tamen hic advertendum cum *Salm. l. 13. c. 4. n. 13 et Concina l. c. in fin. quod mulierculæ, et plebeii, qui simul rixantes eodem impetu diversis contumeliis se onerant, unum peccatum committunt. Ratio, quia juxta communem æstimationem hi non lædunt famam et honorem, eò quod ex una parte convicia inter hujusmodi personas non apprehenduntur ut gravia, et ex alia audientes nullam ipsis fidem præstant, putantes illa potius proficisci ex impetu iræ, quam ex animo, et rei veritate; et ideo tales rixantes ut plurimum excusantur à mortali, nisi fortè de aliquo particulari facto adversarium improperent.*

49. — Quæritur 3. an qui detrahit alicui coram pluribus, plura peccata committat? Affirmant *Croix l. 5. n. 162. et Holzm. tom. 1. p. 143. n. 675*, quia (ut dicunt) tot jura is lædit, quot sunt personæ apud quas alter infamatur. Sed unum tantum peccatum committere censent *Lug. de Pæn. D. 16. n. 112. Tamb. Meth. Conf. l. 2. c. 9. §. 1. num. 2. Azor. to. 3. l. 13. c. 5. dub. 1. et Mol. de Just. tom. 5. tract. 4. Dist. 19. n. 3. Ratio, quia detrahere coram pluribus est tantum circumstantia aggravans, cum jus ad famam sit unicum apud omnes, non autem multiplex; unde cum satis probabilis sit sententia, juxta dicenda de *Pæn. l. 6. n. 467. quod sit obligatio explicandi in Confessione circumstantias aggravantes, probabile etiam est in casu proposito non esse obligationem explicandi numerum personarum coram quibus facta est detractio, sed sufficere quod dicatur: Detraxi coram pluribus.**

50. — Quæritur 4. quot peccata committat qui plures articulos fidei negat? Plura censet *Borgia apud Croix l. 5. n. 156*, quia (ut ait) unusquisque articulus est distinctum fidei objectum. Sed verius negant *ib. Diana, et Oviedo. Ratio, quia objectum fidei nequit dici multiplex, cum revera unicum tantum sit, nempe veracitas Dei revelantis; idcirco, qui unum fidei articulum negat, non minus est infidelis, quam qui omnes negat, et ita contra, qui plures negat articulos, non magis est infidelis, quam qui negat unum.*

Quæritur 5. quot peccata committat, qui diversa mala optat inimico, puta infamiam, mortem, paupertatem, etc. *Prima sententia, quam tenet Lugo de Pænit. D. 16. n. 260. cum. Val. Turr. Bon. de 1. Pr. D. 3. q. 5. p. ult. §. 1. n. 10. Dian. 1. p. tr. 7. R. 30. et 3. p. tr. 4. R. 67. Item Caj. et Trull. ap. Bus. vide l. 2. n. 30. v. in Confessione, dicit committere unum specie peccatum, et etiam numero, si mala optentur in eodem impetu; quia peccata odii non sumunt speciem diversam à diverso malo optato, quando omnia appetuntur sub ratione mali, ut contraria virtuti dilectionis; nulli dubium verò explicandas esse species malorum si desiderium sit efficax. *Secunda sententia, quam tenent Busemb. loc. cit. cum Suar. et Palao, ac Salm. de Rest. c. 4. num. 29. cum Bann. Salm. Prado, Villal. Soto, Fill. et Dic. dicit committere plura peccata, prout sunt species malorum optatorum, si specificè exprimantur; quia desiderium sumit speciem à diverso**

objecto desiderato, ut inquit *S. Th. 2. 2. qu. 76. a 4. ad 2. dicens: « Si ille qui maledicit, velit malum occisionis alterius, desiderium » non differt ab homicidio: » Secus si optetur malum in communi, prout si dicat: *Maledictus sis; malum tibi eveniat. Tertia tamen sententia satis probabilis, quam tenet Croix l. 5. n. 159. distinguit, et dicit committere unum specie peccatum, casu quo mala illa apprehendantur sub uno genere mali, nempe ut media ruinæ inimico optatæ; secus, si voluntas feratur ad optanda ei illa diversa mala specificè considerata; ut dicunt *ibid. Sylo. Mol. Bon. etc.***

Quæritur 6. an plura sacrilegia committat Confessarius, qui in mortali successivè plures absolvit? Negant *Salm. c. 12. n. 46. Viva de Pæn. q. 5. a. 6. n. 6. Lugo eod. tit. D. 16. n. 558. cum Rodr. item Sporer, Gob. Diana, etc. apud Croix. l. 5. n. 171. dicentes unum peccatum committere, quia formaliter unam irreverentiam Deo irrogat; sicut qui plura sacra vasa furatur, unum sacrilegium committit. Sed verius *Concina, tom. 10. p. 531. n. 27. Tournely, p. 271. Coll. 4. et Croix loc. cit. cum Bon. Dic. Escob. et alii docent tot sacrilegia committere, quot absolutiones impertit, quia singulæ absolutiones sunt singula Sacramenta. Idem dicit de Sacerdote pluribus Eucharistiam successivè ministrante, Croix num. 172. cum Bon. Vasq. Pal. etc. quia singulæ communionem sunt singula convivia completa respectu communicantium. Sed probabilius *Viva, ac Fill. Bus. Diana, et alii ap. eundem Croix l. c. (qui etiam id probabile putat) dicunt in hoc unum peccatum committi, cum una sit administratio, et ideo unum convivium. Vide l. 6. n. 35. v. Hinc. Utrum autem ministrare Eucharistiam in mortali sit mortale, Vide dicenda dicto n. 35. sub initio.***

CAPUT II.

DE PECCATIS IN SPECIE, MORTALI ET VENIALI.

DUBIUM I.

Quid sit peccatum mortale, et veniale.

51. Quid mortale, et quid veniale? — 52. Quotuplici modo peccatum potest esse mortale? Notabile advertendum pro iis, qui de facili damnant de mortali.

51. — « RESP. I. Mortale est, quod ob sui gravitatem, gratiam » et amicitiam cum Deo solvit, pœnamque æternam meretur. » Dicitur mortale, quia spiritualis vitæ principium, gratiam » scilicet habitualement, tollit, et mortem animæ affert. » Veniale est, quod ob suam levitatem, gratiam, et amicitiam » non tollit, etsi fervorem charitatis minuatur, et temporalem » pœnam mereatur. Dicitur veniale, quia salvo vitæ spiritualis » principio, scilicet gratia, languorem animæ facillè curabilem » infert, veniamque facillè consequitur.

52. — « Resp. 2. Mortale peccatum duplex est, aliud est mortale ex genere suo, aliud ex accidente. Mortale ex genere suo est quod per se lædit charitatem Dei, vel proximi quoad personam, res aut jura, vel nos ipsos corrumpit graviter. Ita *Azor. l. 4. c. 9. Sanch. l. 1. mor. c. 3.*

Unde resolves :

« 1. Peccata, contra bonum proprium commissa, ut plurimum sunt venialia ex genere suo : ut v. g. inutilis, et vana concupiscentia, vana oblectatio, prodigalitas, curiositas, superfluitas cultus et vestitus, nugæ, otium, excessus in cibo, potu, somno, risu, usu conjugii, timore, tristitia, appetitu pecuniæ, laudis, etc.

« 2. Peccata contra virtutes theologicas sunt mortalia ex genere suo; quia nocent bono alicui interno Dei, v. g. veritati, misericordiæ, charitati. Item fere omnia, quæ fiunt contra Decalogum; quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent similiter Deitati, scientiæ, omnipotentiae divini, ejusque honori externo, vel interno; quæ vero contra reliqua præcepta fiunt, nocent personæ bono, aut juri proximi.

« 3. Peccata illa septem, quæ dicuntur capitalia, non omnia sunt mortalia ex genere suo: quia non omnia graviter Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipsos corrumpunt.

« Resp. 3. Mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut indifferens sit per accidens mortalis, de quo infra.

Bene hic advertendum id quod ait *Ronc. tract. 2. de peccat. p. 15. Reg. 1. in praxi*, nempe, quod « ubi clarum non est aliud esse peccatum mortale, non præceptum sit Confessarius in judicando aliquem transgressionem gravem esse, et talis peccati reum suum penitentem pronuntiare. » Etenim valde periculosum est confessariis damnare aliquid de culpa gravi, ubi certitudo non elucet, ut docuit *S. Thomas. Quodlib. 9. art. 15. dicens: « Omnis quæstio, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur. »* Et rationem de hac doctrina paulo post adducit, nempe, quia « error, quo creditur esse mortale quod non est mortale ex conscientia ligat ad peccatum mortale. » Quapropter ait *S. Antoninus (p. 1. tit. 2. c. 11. §. 28.)*: « Nisi habeatur auctoritas expressa S. Scripturæ, aut Canonis, seu determinationis Ecclesiæ, vel evidens ratio, non nisi periculosissimè (peccatum mortale) determinatur. Nam si determinetur quod ibi sit mortale, et non sit mortale, peccabit contra faciendum, quia omne quod est contra conscientiam ædificat ad gehennam. » Hinc animadvertatur in quale discrimen se immittant illi, qui rigidam doctrinam sectantes facile damnant homines de peccato mortali in iis, in quibus gravis malitia evidenti ratione non apparet, eos sic exponendo periculo damnationis æternæ: et idem dicendum de iis, qui de facili notam laxitatis inurunt sententiis, quæ apertè improbabiles non videntur. Vide dicta *l. 1. n. 73.*

DUBIUM II.

Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale fiat per accidens veniale.

53. Quæ requirantur ad peccatum mortale? — 54. Ex quibus causis mortale potest fieri veniale? Et I. ex imperfecta advertentia. — 55. II. Ex imperfecto consensu. — 56. III. Ex parvitate materiæ. — 57. Vide Resolutiones. — 58. Quid si quis vovisset dare ter mille aureos, et tres non solveret?

55. — « RESP. I. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum si unum desit, fit veniale, quod alias ex se est mortale. I. Ex parte intellectus, plena advertentia, et deliberatio. 2. Ex parte voluntatis perfectus consensus. 3. Gravitas materiæ saltem ut plurimum. Ratio primæ et secundæ partis est, quia, spectata fragilitate humana, non videtur decere divinam bonitatem, æternis suppliciiis punire hominem, absque plena consideratione, et consensu. Ratio tertiæ partis, quia ubi materia parvi est momenti, ibi moraliter modica offensio esse reputatur ut plurimum.

54. — « Resp. 2. peccatum ex genere suo mortale, tribus ex causis fieri potest veniale, ut patet ex dictis. Prima est, si ex parte intellectus non sit perfecta advertentia malitiæ seu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis sunt: 1. Si tenuiter, et quasi semidormiens apprehendisti esse malum. 2. Si post, ubi melius consideras, judicas te non fuisse facturum, si ita apprehendisses. 3. Si vehementissima passione, apprehensione, vel distractione laborasti, vel turbatus fuisti, ita ut fere nesciveris quid ageres. » (*Vide dicta n. 4.*)

55. — « Secunda causa est ex parte voluntatis, si non sit perfectus consensus. Ut docet *S. Thom. 1. 2. q. 88. art. 6.* » (*Vide dicta super consensu n. 5.*) « Signa autem imperfecti consensus sunt: 1. Si ita dispositus fueris, ut, licet facile poteris exequi peccatum, non tamen sis executus. 2. Si quis dubitet num consenserit, præsertim, si sit vir timoratus. 3. Si quis soleat esse ita affectus, ut malit mori, quam expressè mortaliter peccare: quia talis non facile consentit. 4. Si quis valde timide, et suspensè processisse se meminit. 5. Si semisomnis fuit non plenè sui compos, etc. judicetque se id non fuisse facturum, si plenè vigilasset. Vide *Sanch. 1. mor. c. 10. Baldell. l. 10. d. 8.*

56. — « Tertia causa est ex parte materiæ, si hæc sit parvi momenti. Quando autem talis sit, discernendum est morali judicio prudentis, cui sequentes regulæ servient. 1. Ut de materia judicetur, non tantum ipsa secundum se absolute est consideranda, sed etiam respectivè ad finem intentum, ad quem si parum facit, levis est: gravis autem, si multum, ut docet *Vasq. 1. 2. d. 158.* » (*Regula sit: Non datur parvitas materiæ, ubi ob parvitatem non excusatur ratio offensionis, ut accidit in infle-*

» litate, odio Dei, simonia, perjurio, re venerea, et blasphemia.)^o

» 2. Attendendæ sunt circumstantiæ, quia sæpe fit, ut res ex se levis, attentis circumstantiis boni communis, vitandi scandali, etc. fiat gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ sit gravis, ea spectanda est tum absolute, et secundum se, tum etiam in ordine ad totum. 4. In transgressionibus repetitis, si plures materiæ parvæ, vel secundum se, vel secundum effectus à se productos, moraliter conjungantur, fit materia gravis, quia tunc omnes moraliter reputantur pro una. Contra verò non censetur materia gravis si parvæ materiæ, nec secundum se, nec secundum effectus reliquos, inter se uniantur.

Unde resolves :

57. — « 1. Peccas mortaliter, ita ut fiat materia gravis, si sæpe modicum furaris, et non restituis, juxta dicta libro 3. numero 533: item, si interruptim psalmos aliquot ex eodem Officio omittas; si eodem die jejunii sæpius parum comedas, eodem festo sæpius parum labores.

» 2. Non peccas graviter, si diversis festis modicum labores, si quotidie in Quadragesima parum comedas: quod verum est, etiamsi simul haberes propositum ita faciendi: quia, cum ista moraliter inter se non uniantur, singula sunt parva. Vide Sanch. l. c.

» 3. Non peccat mortaliter, qui diversis diebus violat votum, quotidie, aut singulis diebus modicum quid orandi, vel parvam elemosynam dandi, si sit onus affixum diei: quia, cum quotidie cujusque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum est, etsi proponat semper omittere, quia illud propositum non fertur in rem gravem. Imò, contra Sanch. id quidam verum putant, etsi quis 100 vota diversæ speciei in materiis valde levibus, uno die implenda haberet: quia materiæ illæ, cum sint independentes à se, non uniantur. Si tamen similia vota non sint onus affixum diei, sed tantum dies præfigatur ut terminus, ultra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, postquam ad materiam notabilem perventum fuerit.

58. — « 4. Probabile est, eum, qui ter, vel quater 100 aureos in causas pias vovisset, non peccaturum mortaliter, si tres non solveret, quia, etsi talis pars absolute in se spectata, sit notabilis, comparatione tamen totius, morali judicio non valde videtur æstimanda. Vide Laym. l. 1. t. 3. c. 5.

DUBIUM III.

Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut indifferens, transeat per accidens in mortale.

59. Quomodo peccatum veniale fit mortale, I. Ob finem adjunctum. — 60. II. Ob ultimum finem constitutum. — 61. III. Ob con-

temptum. — 62. IV. Ob scandalum. — 63. V. Ob periculum incidendi in mortale. — 64. An sit in statu peccati mortalis, qui proponat committere omnia venialia?

59. — « QUINQUE modis id fieri communiter docet Sanch. etc. » 1. Ratione finis adjuncti. 2. Ratione finis ultimi. 3. Ratione contemptus. 4. Ratione scandali. 5. Ratione periculi. De singulis dicam breviter.

» Resp. 1. peccatum veniale transit in mortale ratione finis adjuncti, ut si quis leviter mentiatur, ad copulam carnalem extorquendam: quia, cum finis mortalis ametur, mortale est. » Non tamen necessarium est in confessione exprimere illud mendacium, sed solum desiderium fornicationis; quia seclusa malitia mortalis finis, manet veniale.

60. — « Resp. 2. Transit item in mortale, ratione nimii affectus in rem aliquam: ut si v. g. ultimum finem in ea constituas. Ad quod non sufficit valde intense, et vehementer ferri in objectum, sed requiritur, ut appetitively illud æstimes saltem virtualiter, ut paratus sis ejus causa transgredi præceptum obligans sub mortali, ut si quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, lusum, personam, ut malit festo omittere sacrum, etc. quam illis privari^o (Qui omittit Sacrum causa lusus, sufficit, ut confiteatur omisisse Sacrum. Vide dicta n. 10. Si quis autem amore lusus paratus sit committere quoddam peccatum mortale, esset peccatum temeritatis, et quidem gravissimum, sed sine specie. Salm. Tr. 20. c. 12. cum Pal. Azor. Bonac. Reg.)^o Notat autem Bonac. hunc affectum non tantum habitualem, sed actualem esse debere, ut peccatum contrahatur, quia non imputatur ad culpam id ad quod committendum habitu tantum es paratus.

61. — « Resp. 3. Peccatum veniale fit mortale ratione contemptus absoluti et formalis.

» Dico autem contemptum absolutum et formalem, quando nimium mirum ideo formaliter, et absolute præceptum violatur, quia ipsi, aut superiori subjici renuis, quod est peccatum superbiæ consummatæ: vel quando ideo non vis obedire præcepto, quia præceptum est, et est peccatum inobediendiæ formalis, quorum utrumque graviter pugnat cum caritate debita superiori. » (Aliud igitur est contemnere legem, seu Legislatorem, etiam humanam, non quia talem personam, sed quia Legislatorem, quod est mortale; aliud contemnere rem præceptam, quod est veniale, si materia sit levis. Salm. c. 12. n. 18. Vide dicta l. 4. n. 161. » v. Quarta.)^o

Ex quibus resolves :

» 1. Non est mortale, si velis quidem obedire, et subjici absolute; nolis tamen hic, et nunc in re modica; aut si auctoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hic

» et nunc contemnas. Ratio est, quia non est contemptus absolutus, et simpliciter, sed tantum secundum quid.

« 2. Si præcisè ex indignatione, malitia, prava consuetudine, aliave causa præceptum violetur, et non ex contemptu potestatis superioris, non est mortale, quia non est contemptus formalis, sed tantum interpretativus.

« 3. Est mortale, facere vel omittere aliquid, ex contemptu justæ legis humanæ. Item ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam consulentis (quod propterea tacitam blasphemiam continet, quasi Deus inutilia præciperet, aut consuleret); et denique facere aliquid ex contemptu Prælati, ut sic, et ut à Deo auctoritatem habentis, non tamen ut talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti, quia hoc posterius non est contemnere absolutè et simpliciter, sed tantum secundum quid. Vid. *Sanch. 1. mor. 5. Bon. de peccat. d. 2. q. 3. p. 5.*

62. — « Resp. 4. Peccatum, vel opus indifferens habens mali speciem, transit per accidens in mortale, si ruina per illud proximo causanda sit mortalis. Ratio est, quia tali operi superadditur aliquid graviter repugnans caritati. Vide dicta de scandalo, et *Fill. t. 21. c. 6. q. 10. n. 252.*

63. — « Resp. 5. Veniale, vel opus indifferens transit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale, quando quis sine sufficienti cautela, aut necessitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter, quia talis salutem animæ contemnit, cum tam probabili ejus periculo temerè se exponat. Unde in confessione explicanda est species peccati, cujus periculo se objecit, quia eodem genere peccati peccavit. Proximum autem periculum censetur quod frequenter homines similis conditionis in peccatum mortale inducit. »

Quæritur hæc, an peccet mortaliter, qui se exponit periculo tantum probabili mortaliter peccandi? Prima sententia negat cum *Sporer de Pœn. cap. 2. n. 324. et Gob. Hozes, Lumbier, Murc. etc. apud Croix, l. 5. n. 357.* Quia (ut dicunt), cum sit eo casu etiam probabile quod non adsit periculum peccandi, non operatur temerè qui tali occasione se committit; ubi enim periculum non est certum, non potest ibi adesse certa obligatio illud effugium. Sed omnino tenendam oppositum cum *Busemb. ut supr. quem sequitur Croix, loc. cit. cum Card. Eliz. et aliis.* Ratio convincens, quia, si est illicitum uti opinione probabili sine justa causa cum periculo damni alieni spiritualis vel temporalis, ut certum est apud omnes cum *Bus. l. 1. num. 20. in fine v. Dixi*; quanto magis id non licebit, ubi periculum imminet propriæ animæ? Nec obstat dicere, quod ubi periculum est probabile, ibi etiam probabile est non esse periculum: nam respondetur, quod eo casu, licet peccatum sit incertum, an sit vel ne committendum, certum tamen est periculum peccandi. Diximus, sine justa causa: nam ubi justa causa adest, non est obligatio tale periculum vitandi, nisi certò moraliter prævideatur lapsus in peccatum. Vide dicta

L. 2. n. 26. v. Pariter. Et sic excusantur Chirurghi, si periculo se exponunt in medendis fœminis, cum aliquoties in præteritum ob talem occasionem jam lapsi fuerint; sic Parochi, qui in excipiendis Confessionibus eandem miseriam fuerint experti; sic etiam excusantur alii qui proprium officium, putà curialis, militis, cauponis, aut mercatoris, non possunt deserere sine gravi detrimento. Ita *Salm. de 6 et q. Pr. c. 2. n. 47. cum Nav. Gurt. Ant. à Sp. Sancto, etc. item Elbel de Pœnit. num. 102. Ronc. eod. tit. c. 4. qu. 3. Sporer eod. tit. n. 326.* et alii passim. Ratio, quia periculum de se proximum tunc fit remotum tam ratione circumstantiæ necessitatis, quam ratione simul mediolorum præcautionum, quæ persona proponit (ut tenetur) adhibere, nempe diligenter avertendo animum à delectatione turpi, vel ab alia passione: et insuper se muniendo piis cogitationibus, orationibus ac Sacramentorum frequentia. Quæ utique media, licet non sufficiant ad excusandum, ubi non adest justa causa, eò quod Deus non adjuvat temerè se periculo exponentes; bene tamen opem suam præstat ei, qui ex justa causa occasionem non deserit, dum is eo casu non ex affectu ad peccatum, sed ex quadam necessitate in illa occasione permanet. Secus verò dicendum de simplicibus Confessariis qui pluries lapsi fuerint in audiendis Confessionibus, quia hi tenentur à tali exercitio abstinere, si possint sine gravi detrimento famæ, vel facultatum, juxta dicta *l. 3. n. 438. et n. 483. v. Quid.* Quid verò, si aliquis in iis occasionibus semper vel fere semper lapsus fuerit, et spes non effulgeat emendationis? Vide dicta *eod. n. 438.* ubi diximus hunc teneri cum quacumque jactura occasionem deserere, et animam suam salvam facere. Vide etiam dicenda *l. 6. n. 453.*

64. — Utrum autem sit in statu peccati mortalis, qui propositum habet committendi omnia venialia? Vide dicta *l. 4. n. 12. vers.* Quæritur autem.

CAPUT III.

DE PECCATIS CAPITALIBUS IN SPECIE.

DUBIUM I.

Quid sit Superbia, et quale peccatum.

65. — « RESP. I. Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ; mortalis ex genere suo, si sit consummata et perfecta, id est, si quis ita excellere appetat, ut Deo, superioribus, eorumque legibus subjici nolit. Imperfecta tamen, qua quis subjici non renuens iis, quibus debet, in suo tantum affectu sese magnificat, est tantum veniale, ut docet *Caj. etc. vers. Superbia:* quia sine Dei et aliorum despectu plus justo se efferre, non est gravis inordinatio: esset tamen gravis, si fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abiectione.

» et nunc contemnas. Ratio est, quia non est contemptus absolutus, et simpliciter, sed tantum secundum quid.

« 2. Si præcisè ex indignatione, malitia, prava consuetudine, aliave causa præceptum violetur, et non ex contemptu potestatis superioris, non est mortale, quia non est contemptus formalis, sed tantum interpretativus.

« 3. Est mortale, facere vel omittere aliquid, ex contemptu justæ legis humanæ. Item ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam consulentis (quod propterea tacitam blasphemiam continet, quasi Deus inutilia præciperet, aut consuleret); et denique facere aliquid ex contemptu Prælati, ut sic, et ut à Deo auctoritatem habentis, non tamen ut talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti, quia hoc posterius non est contemnere absolute et simpliciter, sed tantum secundum quid. Vid. *Sanch. 1. mor. 5. Bon. de peccat. d. 2. q. 3. p. 5.*

62. — « Resp. 4. Peccatum, vel opus indifferens habens mali speciem, transit per accidens in mortale, si ruina per illud proximo causanda sit mortalis. Ratio est, quia tali operi superadditur aliquid graviter repugnans caritati. Vide dicta de scandalo, et *Fill. t. 21. c. 6. q. 10. n. 252.*

63. — « Resp. 5. Veniale, vel opus indifferens transit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale, quando quis sine sufficienti cautela, aut necessitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter, quia talis salutem animæ contemnit, cum tam probabili ejus periculo temerè se exponat. Unde in confessione explicanda est species peccati, cujus periculo se objecit, quia eodem genere peccati peccavit. Proximum autem periculum censetur quod frequenter homines similis conditionis in peccatum mortale inducit. »

Quæritur hæc, an peccet mortaliter, qui se exponit periculo tantum probabili mortaliter peccandi? Prima sententia negat cum *Sporer de Pœn. cap. 2. n. 324. et Gob. Hozes, Lumbier, Murc. etc. apud Croix, l. 5. n. 357.* Quia (ut dicunt), cum sit eo casu etiam probabile quod non adsit periculum peccandi, non operatur temerè qui tali occasione se committit; ubi enim periculum non est certum, non potest ibi adesse certa obligatio illud effugium. Sed omnino tenendam oppositum cum *Busemb. ut supr. quem sequitur Croix, loc. cit. cum Card. Eliz. et aliis.* Ratio convincens, quia, si est illicitum uti opinione probabili sine justa causa cum periculo damni alieni spiritualis vel temporalis, ut certum est apud omnes cum *Bus. l. 1. num. 20. in fine v. Dixi*; quanto magis id non licebit, ubi periculum imminet propriæ animæ? Nec obstat dicere, quod ubi periculum est probabile, ibi etiam probabile est non esse periculum: nam respondetur, quod eo casu, licet peccatum sit incertum, an sit vel ne committendum, certum tamen est periculum peccandi. Diximus, sine justa causa: nam ubi justa causa adest, non est obligatio tale periculum vitandi, nisi certò moraliter prævideatur lapsus in peccatum. Vide dicta

L. 2. n. 26. v. Pariter. Et sic excusantur Chirurghi, si periculo se exponunt in medendis fœminis, cum aliquoties in præteritum ob talem occasionem jam lapsi fuerint; sic Parochi, qui in excipiendis Confessionibus eandem miseriam fuerint experti; sic etiam excusantur alii qui proprium officium, putà curialis, militis, cauponis, aut mercatoris, non possunt deserere sine gravi detrimento. Ita *Salm. de 6 et q. Pr. c. 2. n. 47. cum Nav. Gurt. Ant. à Sp. Sancto, etc. item Elbel de Pœnit. num. 102. Ronc. eod. tit. c. 4. qu. 3. Sporer eod. tit. n. 326.* et alii passim. Ratio, quia periculum de se proximum tunc fit remotum tam ratione circumstantiæ necessitatis, quam ratione simul mediolorum præcautionum, quæ persona proponit (ut tenetur) adhibere, nempe diligenter avertendo animum à delectatione turpi, vel ab alia passione: et insuper se muniendo piis cogitationibus, orationibus ac Sacramentorum frequentia. Quæ utique media, licet non sufficiant ad excusandum, ubi non adest justa causa, eò quod Deus non adjuvat temerè se periculo exponentes; bene tamen opem suam præstat ei, qui ex justa causa occasionem non deserit, dum is eo casu non ex affectu ad peccatum, sed ex quadam necessitate in illa occasione permanet. Secus verò dicendum de simplicibus Confessariis qui pluries lapsi fuerint in audiendis Confessionibus, quia hi tenentur à tali exercitio abstinere, si possint sine gravi detrimento famæ, vel facultatum, juxta dicta *l. 3. n. 438. et n. 483. v. Quid.* Quid verò, si aliquis in iis occasionibus semper vel fere semper lapsus fuerit, et spes non effulgeat emendationis? Vide dicta *eod. n. 438.* ubi diximus hunc teneri cum quacumque jactura occasionem deserere, et animam suam salvam facere. Vide etiam dicenda *l. 6. n. 453.*

64. — Utrum autem sit in statu peccati mortalis, qui propositum habet committendi omnia venialia? Vide dicta *l. 4. n. 12. vers.* Quæritur autem.

CAPUT III.

DE PECCATIS CAPITALIBUS IN SPECIE.

DUBIUM I.

Quid sit Superbia, et quale peccatum.

65. — « RESP. I. Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ; mortalis ex genere suo, si sit consummata et perfecta, id est, si quis ita excellere appetat, ut Deo, superioribus, eorumque legibus subjici nolit. Imperfecta tamen, qua quis subjici non renuens iis, quibus debet, in suo tantum affectu sese magnificat, est tantum veniale, ut docet *Caj. etc. vers. Superbia:* quia sine Dei et aliorum despectu plus justo se efferre, non est gravis inordinatio: esset tamen gravis, si fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abiectione.

66. — « Resp. 2. Filiae superbiae sunt tres. 1. Est praesumptio quae est appetitus aggrediendi aliquid supra vires. Est communiter veniale tantum; fit tamen mortale, si damnum Deo, aut proximo afferat: v. g. si praesumas jurisdictionem ecclesiasticam, potestatem Ordinis sacri: item officium Medici, Advocati, Confessarii, etc. sine debita peritia. *Less. l. 3. c. 2. d. 3. n. 18. et supra. l. 4. c. 3. dub. 9.*

« 2. Est ambitio, quae est inordinatus appetitus dignitatis, et honoris non debiti, vel debito majoris: ut si ambias Beneficium vel Officium, quo es indignus: vel illicito modo, et medio: v. g. per simoniam. Est per se peccatum veniale: fit autem mortale, vel ratione materiae, ex qua, vel ratione medii, per quod honor quaeritur, vel ratione damni, quod proximo inferitur. Denique, si moderate honor appetatur ob honestum finem, erit actus magnanimitatis, ut docet *Laym.*

« 3. Est vana gloria, scilicet cupiditas inanis gloriae, cujus finis est manifestatio inordinata propriae excellentiae, sive verae, sive fictae. Dicitur vana, quando quaeritur ex re mala, falsa aut ficta, aut quae non est digna gloria, vel non tanta, ut ex opibus, nugis, etc. aut apud eos, qui non bene de re iudicant, aut sine debito fine. Est peccatum per se veniale, mortale saepe per accidens, ut dictum est de ambitione. Imò, ut contra Angelum recte docent *Sylv. Navarr. cap. 17.* etc. est tantum veniale, res etiam sacras principaliter facere ob gloriam vanam: v. g. concionari. Porro per vanam gloriam dupliciter peccatur, juxta *S. Thom. 1. 2. qu. 13. I. Directe*, idque vel per verba, est que jactantia, quae est venialis per se; si sit de rebus bonis, v. g. jejunio, oratione, etc. etsi per accidens saepe ratione damni, si sit falsa, fiat mortalis, uti etiam 1. si quid dicat contra gloriam Dei, ut *Ezech. 28. Deus ego sum. 2. Si prorumpat in contumelias, v. g. Non sum, sicut ceteri hominum, Adulteri, etc. ut hic. 3. Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi fiat.*

5. Si de re mortaliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo speciem habet: (quae proinde in confessione debet exprimi, saltem quando cum jactantia de peccato conjuncta fuit complacentia ejusdem. Quod addo, quia si absque ea fuit, *Nav. Pal. et Dian. t. 2. tr. 4. R. 161.* docent contra *Sancti. Lop. Rodr.* etc. non necessariè explicari. (Vide *Card. Lug. d. 16. n. 267.*) Vel per facta, quae si vera sunt, et aliquid admirationis habent, dicitur inventio novitatum: haec enim solet vulgus admirari, ut per peregrinas vestes, opiniones, etc.: mortale, si notabiliter corrumpat juventutem, vel mores: si verò facta falsa sint, est hypocrisis: v. g. si quis boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etsi non sit: quae ex se venialis est, nisi sit cum injuria, vel contemptu Dei, et proximi. II. *Indirecte*, in quantum quis altero non vult esse minor. Quod fit quadrupliciter.

1. Per intellectum, et est Pertinacia, qua quis nimis tenaciter adhæret suae sententiae: quae est mortalis, si oppugnetur veritas magni momenti: vel si sit coniuncta cum periculo tertii.

v. g. si medicus cum periculo aegroti maneat in sententia.

2. Per voluntatem, et est Discordia, qua peccatur mortaliter, quando est circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent esse concordēs. 3. Per verba, et est Contentio, quae est mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel salutem animae, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi, quod debet, et est inobedientia.

Vid. *Bald.*

67. — « Resp. 3. His tribus superbiae filiabus respondet Pusillanimitas, qua quis nimium sibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus est. Veniale est ex genere suo; et fit mortale, si detrectes, ad quod teneris sub mortali.

Vid. *Less. l. 3. c. 2. n. 28. Laym. l. 3. sect. 5.*

Unde resolves:

1. Audiens laudem alterius, vel suam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, si approbet, suscipiat, admiretur ut laudem dignam. *Sancti. Bald. d. 29. n. 3.*

2. Vituperans alium ob vindictam non sumptam, aliudve grave malum, vel peccatum omisum, v. gr. fornicationem, peccat mortaliter, quia est species jactantiae; et est cum approbatione peccati, et occasio committendi. *Ibid.*

3. Inducens in civitatem novos habitus, et praevidens, quòd suo exemplo moralem necessitatem imponat aliis, ut sumptus faciant supra vires, et postea non possint alere quos debent, vel creditoribus non satisfacere, peccat graviter. *Baldell. l. c.*

4. Exornare se nimium ex animi levitate, vel vanitate, per se tantum est veniale. *Ibid.*

5. Simulare sanctitatem cum voluntate non habendi, mortale esse dicit *Bald. l. c.*

6. Simulare improbitatem est peccatum (quia est mendacium, et quidem scandalosum, potestque esse mortale). Neque id fecerunt sancti, nisi faciendo id, quod ex se est indifferens, et permittendo ab aliis accipi ut signum improbitatis, cum tamen nec ex natura sua, nec eorum intentione esset tale.

DUBIUM II.

Quid sit Avaritia.

68. Quid est Avaritia? — 69. Quae sint filiae Avaritiae? — 70. Quando et Quomodo peccent aperientes, et legentes litteras alienas?

68. — « RESP. 1. Est inordinatus appetitus temporalium.

Unde ex hoc, et regula supra tradita de peccato mortali, resolves sequentes Casus.

1. Est ipsa ex genere suo venialis.

2. Cum verò eo exerescit, ut ejus causa divinas leges praevicari non dubites, fit mortalis.

« 3. Prodigalitas, quæ opponitur avaritiæ, et consistit in defec-
 tu conservandi, et excessu erogandi, est ex genere suo venialis:
 » levior quàm avaritia, quia minùs abít à virtute liberalitatis.
 » Interim mortalis fit, si liberis et uxori pauperiem crees: si im-
 » potentem te reddas ad solvenda debita: si profundas bona Ec-
 » clesiastica, piis causis obnoxia. Vid. *Less. l. 2. c. 47. d. 8.*
 » Resp. 2. Filia Avaritiæ sunt sequentes.
 » 69. — « 1. Obduratio cordis (contra misericordiam) egenis et
 » pauperibus non compatiendo, eos objurgando, debita durè ni-
 » mis exigendo, quando creditor non est solvendo, etc. Hac ali-
 » quando peccari potest mortaliter, quando præceptum eleemo-
 » synæ, vel charitatis urget, et tamen ex tali duritia non sub-
 » venit. *Nav. c. 27. Tol. l. 8. c. 26.* Vide dicta de charitate
 » proximi.
 » 2. Inquietudo cordis, hoc est, vehemens et inordinata appli-
 » catio mentis ad acquirendas, vel conservandas divitias, cum
 » inani et vano timore, ne non acquirantur, vel perdantur. Est
 » mortalis, quando retrahit a spiritualibus, vel aliis, ad quæ ex
 » præcepto gravi obligamur (v. g. auditione Missæ), vel in-
 » ducit superfluum timorem, et ex hoc diffidentia erga Deum.
 » Venialis est, si sit de re bona, sed tempore, vel loco indebito,
 » v. g. de familia, messe, vindemia, quando quis est in templo,
 » vel vacandum est Deo. *S. Th. 2. 2. q. 55. art. 6. Reg. l. 23. c. 2.*
 » q. 3. *Escob.*
 » 3. Violentia, mortalis est, quando est injusta, et circa mate-
 » riam gravem.
 » 4. Fallacia, sive dolus in verbis potest esse mortalis ratione
 » finis, vel mediorum.
 » 5. Fraus, sive dolus in facto, est mortalis ex genere suo,
 » contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione ma-
 » teriæ (v. g. si ea vitium habeat, vel non sit, qualis existimatur)
 » quàm ratione pretii. *Nav. c. 23. Tol. l. 8. c. 47. Escob.*
 » 6. Proditio, quæ est deceptio contra fidem datam, aut debi-
 » tam, in damnum alicujus, mortalis est ex genere suo. Contingit
 » fere tripliciter. 1. Circa personas, quo modo Judas Chris-
 » tum, Dalila Samsonem prodidit. 2. Circa res, vel immobiles
 » (ut si miles manifestet hosti modum capiendi arcem), vel
 » mobiles, ut si pecuniam, vestem, etc. cujuspiam absconditam
 » prædoni ostendas. 3. Circa secretum, vel sibi commissum re-
 » velando (quod est contra fidelitatem, et justitiam, si quidem
 » promissum fuit: quia est pactum onerosum, ut docet *Card.*
 » *de Lugo lib. 14. n. 139.* et quidem mortale, si prævidere possis,
 » inde secuturum notabile aliorum damnum, vel discordiam:
 » aliàs veniale) vel alienas litteras aperiendo et legendo. Quod
 » postremum, si fiat ideo, ut scias secreta alterius, est curiosi-
 » tas: et si sit in re gravi, per se est mortale: quod, quia com-
 » munitè ante apertionem nescitur, communiter esse mortale,
 » docent *Tol. l. 7. cap. 45. Bald. l. 3. d. 11. Nav. c. pen. d. 6.*
 » *de pæn. Mol. Laym. lib. 3. t. 3. p. 1. c. 4.* (qui addit eum, qui

» dolosè alienas litteras aperit, et legit cum alterius injuria, vel
 » damno, crimen falsitatis committere.) Dixi, *per se esse mor-
 » tale*, quia per accidens potest esse veniale, vel nullum, si legi-
 » tima auctoritate, justa ex causa fiat.

Unde resolves:

70. — « 1. Litteras alienas aperire et legere, sæpe non est
 » peccatum, si probabiliter scias scriptas esse in tuum injus-
 » tum damnum, vel in injuriam tuam cedere, quam intendas
 » avertere: quia potes tibi consulere. Sic Princeps potest ape-
 » riri litteras non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tem-
 » pore belli ex locis finitimis hostium veniunt. Item ministri
 » publici, quoties bono publico necessarium esse judicant *Nav.*
 » *c. 18. Regin. l. 24. n. 60. Escob. Card. de Lugo d. 14. n. 148.*
 » * (Et hoc procedit non solum pro Principe et Ministris, sed
 » etiam pro privatis; ut *Lugo d. n. 148. Ronc. de 7. Præc. c. 4.*
 » *q. 5. R. 2. cum Sanch. Nav. et Bon. Sed vide dicta. l. 3. n. 970.*
 » *in fine.*)
 » 2. Communiter etiam peccatum non est, si consensus expres-
 » sus habeatur ejus, à quo, vel ad quem mittuntur (neque lex
 » specialis vetet, *C. de Lug. l. c.*), vel tacitus saltem: ut si fa-
 » cias sub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri-
 » raturum. Ita *Escob. ex Nav. Regin. etc. l. c.*
 » 3. Superior religiosus litteras suorum subditorum (dum-
 » modo non mittantur ad superiorem majorem, vel talem, quem
 » statuta eximant, nec ab eo veniant) licitè aperit et legit;
 » sive ex Religionis statuto aut consuetudine, sive ex suspitione
 » probabili, quod mali aliquid contineant. Vide *Peyrin. de*
 » *Relig. t. 1. q. 2. c. 1. Dian. p. 3. t. 6. R. 55.*
 » 4. Nec est peccatum, si necesse sit, vel expediat ad injuriam
 » alteri imminetentem advertendam: dummodo non plus legatur,
 » quam ad eum finem necesse est. *C. de Lug. l. c.*
 » 5. Qui aperit et legit, existimans non contineri res magni
 » momenti, venialiter tantum peccat. *Card. de Lug. l. c.*
 » Ita communiter DD. cum *Lug. D. 14. n. 148. Ronc. de 7. Præc.*
 » *c. 4. q. 5. R. 2.* Dicit autem *Conc. de Rest. q. 2. n. 5. cum Mol.*
 » *Nav. Sa, etc.* quòd, etiamsi materia lectionis sit levis, legens
 » potest mortaliter peccare, si alter id accipiat ut gravem injuriam.
 » Bene admittimus hoc posse esse peccatum mortale, at non contra
 » justitiam, ut videtur sentire *Bon.*, quia gravitas injuriæ desu-
 » menda est ex ipso objecto, sive materia, quæ per se apta sit,
 » juxta communem hominum æstimationem, gravem contristatio-
 » nem afferre, ut ait *Croix l. 3. p. 2. n. 2. cum communi*, sed contra
 » caritatem, ratione gravis tristitiæ, quam ex illa etsi levi
 » injuria alter patitur.
 » 6. Si litteras ab alio dilaceratas, et in publicum à domino
 » abjectas recolligas, et junctis partibus legas, ex sola curiositate,
 » peccatum veniale est: nullum autem (per se) si, ut ex illa
 » notitia tibi provideas; quia quod pro derelicto habetur, in

» usum suum convertere licet. *Bald. ex S. Anton. et Ros. Sylo.*
 » *v. Emptio, q. 17. Laym. l. 3. sect. 5. t. 3. p. 1. c. 4. num. 4.*
 » *Dian. t. 2. tr. 6. R. 55. (Ita etiam Lugo D. 14. n. 150. et*
 » *Ronc. de 7. Præc. c. 4. q. 5. R. 11. etiamsi dominus in minutas*
 » *partes lacerasset, quia tunc videtur cessisse juri suo. Sed pro-*
 » *babilis contradicit Croix, l. 3. p. 2. n. 1236. cum Reb. et Petsch.*
 » *Ratio, quia hoc ipso quod minutim dilaceravit, satis significavit*
 » *nolle, ut legantur, et ideo noluit cedere juri suo.)* Rectè tamen
 » notat *Laym. l. c.* talem ex charitate teneri non manifestare
 » secretum iis contentum, si damnum inde cujuscumque provenire
 » possit: imò (addit) revelans ejusmodi secretum (cujus noti-
 » tiam etiam justè acquisivit) contra justitiam peccabit, si in-
 » telligat, audientes ea notitia usuros ad damnum injustè infe-
 » rendum. Vide *Laym. l. c.*

« *Dixi 1. à domino projectas*: quia si vel ab alio projectæ
 » (domino inscio) vel ab ipsomet casu perditæ fuerint, non licet
 » legere.

« *Dixi 2. in locum publicum*: quia si in ignem, vel fornacem
 » v. g. projectæ sint, ut comburantur, peccas, si extrahas, et
 » legas. Vide *Card. de Lugo d. 15. n. 150.*

« *Dixi 3. per se*: quia fieri potest, ut ea contineantur, quorum
 » lectio sit pernicioza.

« 7. Qui furtivè scripta alterius secreta, ipso invito, legit,
 » peccat. Et 1. quidem peccato curiositatis; etsi faciat animo
 » discendi, et sine suspitione damni. 2. Injustitiæ, quia quisque
 » habet jus secreti in suis scriptis, quæ aliis non vult esse com-
 » munita. *Nav. c. 15. Mol. t. 5. d. 36. n. 2. Reg. l. 24. c. 6. n. 119.*
 » potestque aliquando esse mortale, si nimirum fiat cum notabili
 » damno; vel alter valde cupiat esse secreta, gravissimèque sit
 » laturus. *Bald. d. 11. Vide etiam Card. de Lugo l. c.*

« 8. Quicumque secretum violat absque justa causa cum alterius
 » damno; vel qui litteras alterius injustè aperit, ex quo damnum
 » alteri sequitur, tenetur ad restitutionem. *Bon. d. 2. de rect.*
 » *q. 1. p. 1. Trull. l. 7. c. 10. d. 32.* »

DUBIUM III.

Quid sit Luxuria.

71.—« *Resp. 1.* Est appetitus inordinatus venereorum, quorum
 » usus cum ex natura sua institutus sit ad conservationem generis
 » humani, quod est magnum bonum hominum, et externum Dei
 » proinde qui abutitur, hædit Deum et homines. Est mortalis ex
 » genere suo. Vide *supra l. 3. tr. 4. c. 2. et l. 5. c. 1. d. 2.*

« *Resp. 2.* Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque sequuntur,
 » sunt octo: quatuor ex parte intellectûs, et quatuor ex parte
 » voluntatis.

« 1. Cæcitas mentis, cum quis adeo est addictus turpitudini,
 » ut de cælestibus non cogitet.

« 2. Præcipitatio, qua quis ex eadem causa sine consilio ope-
 » ratur.

« 3. Inconsideratio, quando in modo delinquit, inconsideratè
 » agens, quæ statum vel personam dedecet.

« 4. Inconstantia, quando quis ex eodem affectu voluptatum à
 » piis propositis mox deficit.

« 5. Amor sui, talis enim homo ob voluptates seipsum finem
 » suarum actionum facit, non Deum.

« 6. Odium Dei, lascivus enim solet à rebus Divinis abhorrere.
 » imò ab ipso Deo, tanquam peccatorum vindice.

« 7. Affectus præsentis sæculi; amor enim voluptatum carna-
 » lium ita animam afficit, ut subinde etiam beatitudini æternæ
 » paratus esset renunciare, si præsentibus frui semper permit-
 » teretur.

« 8. Horror futuri sæculi; quando voluptatibus immersus
 » mortem inordinate timeret, et de ea nolens cogitare, vitam
 » illicitis mediis propagare studet, etc.

« Priores quatuor sunt mortales, quando finis ultimus in crea-
 » tura ponitur, vel præceptum aliquod Dei graviter obligans,
 » prætermittitur; Posteriores quatuor, si plenus sit voluntatis
 » consensus, per se sunt mortales; ex indeliberatione, vel alia
 » actuum imperfectione, sæpe veniales. Vid. *Escob. et Bald.*
 » *ll. cc.*

DUBIUM IV.

Quid sit Invidia.

72.—« *Resp.* Est tristitia de alterius bono, prout illud
 » est diminutivum propriæ excellentiæ, ita ut hæc directè sit
 » contra charitatem: hæc enim gaudet de bono proximi; quod
 » invidia destructum optat vel non destructum dolet. « De hoc
 » peccato cum disputas, animadvertite Propos. 13. 14. 15. inter
 » damnatas ab Innoc. XI. »

Unde resolves:

« 1. Est ex genere suo mortalis, et gravissima quidem, atque
 » in Spiritum sanctum, si sit de ipsa gratia, vel auxilio Dei.
 » 2. Filiæ similiter ex genere suo mortales sunt, ac numerantur
 » hæ: 1. Odium, de quo supra. 2. Detractio, de qua in *Præc.*
 » 8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Susurratio, quæ est oblo-
 » cutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipsius cum
 » aliis: quam proinde susurro restituere tenetur, et iterum
 » reconciliare, non secus ac detractor famam. Vide in *præc.* 8. »

An citra infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus,
 » narrando scilicet illius defectus naturales, aut similes, ut ipse
 » succedat loco expulsi? Negant *Azor. Trull. Fill. etc. apud. Salm.*
 » *de Rest. c. 4. n. 22.* Sed affirmant *Salm. ibid. cum Soto, Bon.*
 » *Arag. Serra, Prado;* Quia licet sine vi vel fraude procurare

sibi bonum gratuitum alicujus. cum exclusione alterius. At probabilior est prima sententia, dum *Less. l. 2. c. 11. dub. 3. n. 14.* et ipsi *Salm. c. 4. n. 45. cum P. Nao. Bon. Sayr. et Dian.* communiter docent, quod pro palatio defectuum naturalium erit peccatum grave, si inde impediretur alius à consecutione alicujus boni temporalis: Cùm igitur hujusmodi pro palatio per se sit injusta, fraudulentè expeditur alter ab amicitia acquisita.

« 3. Si tristitia sit de bona alterius, in quantum ex eo tibi, vel aliis times nocumentum, v. gr. inimicus tuus est evectus ad officium, ut tibi facilius possit nocere, non est invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, nisi sit inordinatus. *Laym. l. 3. tr. 3. c. 10.*

« 4. Si tristitia sit ex eo, quòd nobis desit bonum, quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, sed æmulatio, seu zelus, qui si est circa bonum honestum, est laudabilis: si autem circa temporalia interdum est venialis, ut si bonum dolenti sit improporionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse regem. *Laym. l. 3. tr. 3. c. 10. n. 2.*

« 5. Si tristitia est ex bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio; quæ non est peccatum; erit tamen, et quidem mortale, si vel Dei providentiam arguat (estque blasphemia), vel si ita afficiat, ut ducat homines ad malum imitandum. *Cajet. Laym. l. c.*

« 6. Si doleas, quòd alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis in excellentia crescat, ita ut te fiat superior, et ipsum incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, est propriè dicta invidia: invidus enim dicitur, quòd non sit videns, quia bona alterius sine tristitia videre non potest. *Bald. d. 29. l. 3.* Sic peccare solent: 1. Ambitiosi, et qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, ut in illa re sint soli, ac singulares, dolent, et tristantur, si alii accedant. 2. Pusillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui suum; sic mulieres, v. g. facile apprehendunt, ac dolent se superari bono alterius, v. g. formositate. 3. Senes respectu juvenum, et quicumque aliquid difficulter obtinuerunt, quòd alii facile consequantur. *Bald. l. c.*

« 7. Qui in adversis suis, vel ob aliorum prosperitatem, optat se non fuisse natum, vel se brutum animal factum fuisse vel diem esse maledictum, quo natus est, vel alterum primò vidit, aut conjugem accepit, si tantum intendat maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (sive sit nativitatis, sive conjugii) qui tot mala culpæ, vel pænæ protulit, videtur esse tantum veniale (aliquando etiam nullum, ut Jobi) si autem deliberatè intendat optare malum homini, sive sibi, sive alteri illo die natis, vel conjugatis, mortale est. *Escob. et Marchant. man. c. 3.*»

DUBIUM V.

DE GULA.

ARTICULUS I.

Quid sit Gula.

75. — « RESP. Ea est inordinatus appetitus cibi et potus, opponiturque abstinentiæ, et committitur quinque modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisitè præparata. *Laym. l. 3. c. sect. 4. n. 2.*

Unde resolves:

« 1. Gula ex genere suo est peccatum tantum veniale, quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi. (Nota hic prop. 8. damnat. ab Innoc. XI. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum. Licet tamen uti delectatione ad cibum percipiendum pro corporis salute, ut *Salm. d. 5. Præc. c. 2. n. 4. ex S. August.*)»

« 2. Hinc probabile est, quòd docent *Nao. Tol. etc.* et non repugnat *Laym.* secluso scandalo, et aliis, veniale tantum esse, usque ad vomitum se cibo et potu implere: idque etiam, si quis vomat, ut iterato possit bibere: quòd tamen verb. *Comedere, Sa,* aliique multi putant mortale. Vide *Bald. Escob. l. 4. s. 1. c. 11.* (Comedere vel bibere usque ad vomitum probabile est esse tantum veniale ex genere suo, nisi adsit scandalum, vel notabile nocumentum valetudinis, ut communiter dicunt *Holz. t. 1. p. 154. n. 732. et Salm. tr. 25. c. 4. nu. 8. cum Caj. Naovar. Henriq. et Laym. l. 3. sect. 4. n. 2.* Qui autem sponte evomunt quòd sumpserunt, ut iterum edant, aut bibant, vix excusantur à mortali; hoc enim videtur involvere magnam deformitatem: ita probabiliter (contra *Bus.*) *Holz. l. c. et Wigandt tr. 5. Ex. 3. n. 70. R. 2.*)

« 3. Vix dubium est, licere esu, aut potu, aliterve creare vomitum, si is salubris esse judicetur.

« 4. Mortalis interim censetur crapula ex accidente, et nimia inordinatione, in his casibus. 1. Si quis gulæ causa violet jejunia Ecclesiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones ad quas sub mortali tenetur. 3. Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens; secus, si leviter tantum: ut v. g. si febricitans haustu aquæ morbum augeat. 4. Si continuè fiant comessiones et comotationes, ita ut venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infra. 6. Si quis ex mera gula vescatur carnibus, aut sanguine humano; tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ: tum quia est contra instinctum naturæ abhorrentis. Excusandum autem erit, si fiat causa medicinæ, aliave justa causa, v. g. extremæ famis in

sibi bonum gratuitum alicujus. cum exclusione alterius. At probabilior est prima sententia, dum *Less. l. 2. c. 11. dub. 3. n. 14.* et ipsi *Salm. c. 4. n. 45. cum P. Nao. Bon. Sayr. et Dian.* communiter docent, quod pro palatio defectuum naturalium erit peccatum grave, si inde impediretur alius à consecutione alicujus boni temporalis: Cum igitur hujusmodi pro palatio per se sit injusta, fraudulentè expeditur alter ab amicitia acquisita.

« 3. Si tristitia sit de bona alterius, in quantum ex eo tibi, vel aliis times nocumentum, v. gr. inimicus tuus est evectus ad officium, ut tibi facilius possit nocere, non est invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, nisi sit inordinatus. *Laym. l. 3. tr. 3. c. 10.*

« 4. Si tristitia sit ex eo, quod nobis desit bonum, quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, sed æmulatio, seu zelus, qui si est circa bonum honestum, est laudabilis: si autem circa temporalia interdum est venialis, ut si bonum dolenti sit improporionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse regem. *Laym. l. 3. tr. 3. c. 10. n. 2.*

« 5. Si tristitia est ex bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio; quæ non est peccatum; erit tamen, et quidem mortale, si vel Dei providentiam arguat (estque blasphemia), vel si ita afficiat, ut ducat homines ad malum imitandum. *Cajet. Laym. l. c.*

« 6. Si doleas, quod alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis in excellentia crescat, ita ut te fiat superior, et ipsum incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, est propriè dicta invidia: invidus enim dicitur, quod non sit videns, quia bona alterius sine tristitia videre non potest. *Bald. d. 29. l. 3.* Sic peccare solent: 1. Ambitiosi, et qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, ut in illa re sint soli, ac singulares, dolent, et tristantur, si alii accedant. 2. Pusillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui suum; sic mulieres, v. g. facile apprehendunt, ac dolent se superari bono alterius, v. g. formositate. 3. Senes respectu juvenum, et quicumque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alii facile consequuntur. *Bald. l. c.*

« 7. Qui in adversis suis, vel ob aliorum prosperitatem, optat se non fuisse natum, vel se brutum animal factum fuisse vel diem esse maledictum, quo natus est, vel alterum primò vidit, aut conjugem accepit, si tantum intendat maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (sive sit nativitatis, sive conjugii) qui tot mala culpæ, vel pænæ protulit, videtur esse tantum veniale (aliquando etiam nullum, ut Jobi) si autem deliberatè intendat optare malum homini, sive sibi, sive alteri illo die natis, vel conjugatis, mortale est. *Escob. et Marchant. man. c. 3.*

DUBIUM V.

DE GULA.

ARTICULUS I.

Quid sit Gula.

75. — « RESP. Ea est inordinatus appetitus cibi et potus, opponiturque abstinentiæ, et committitur quinque modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisitè præparata. *Laym. l. 3. c. sect. 4. n. 2.*

Unde resolves:

« 1. Gula ex genere suo est peccatum tantum veniale, quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi. (Nota hic prop. 8. damnat. ab Innoc. XI. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum. Licet tamen uti delectatione ad cibum percipiendum pro corporis salute, ut *Salm. d. 5. Præc. c. 2. n. 4. ex S. August.)*

« 2. Hinc probabile est, quod docent *Nao. Tol. etc.* et non repugnat *Laym.* secluso scandalo, et aliis, veniale tantum esse, usque ad vomitum se cibo et potu implere: idque etiam, si quis vomat, ut iterato possit bibere: quod tamen verb. *Comedere, Sa,* aliique multi putant mortale. Vide *Bald. Escob. l. 4. s. 1. c. 11.* (Comedere vel bibere usque ad vomitum probabile est esse tantum veniale ex genere suo, nisi adsit scandalum, vel notabile nocumentum valetudinis, ut communiter dicunt *Holz. t. 1. p. 154. n. 732. et Salm. tr. 25. c. 4. nu. 8. cum Caj. Naovar. Henriq. et Laym. l. 3. sect. 4. n. 2.* Qui autem sponte evomunt quod sumpserunt, ut iterum edant, aut bibant, vix excusantur à mortali; hoc enim videtur involvere magnam deformitatem: ita probabiliter (contra *Bus.*) *Holz. l. c. et Wigandt tr. 5. Ex. 3. n. 70. R. 2.)*

« 3. Vix dubium est, licere esu, aut potu, aliterve creare vomitum, si is salubris esse judicetur.

« 4. Mortalis interim censetur crapula ex accidente, et nimia inordinatione, in his casibus. 1. Si quis gulæ causa violet jejunia Ecclesiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones ad quas sub mortali tenetur. 3. Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens; secus, si leviter tantum: ut v. g. si febricitans haustu aquæ morbum augeat. 4. Si continuè fiant comessiones et comotationes, ita ut venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infra. 6. Si quis ex mera gula vescatur carnibus, aut sanguine humano; tum quia id repugnat pietati defunctis debita: tum quia est contra instinctum naturæ abhorrentis. Excusandum autem erit, si fiat causa medicinæ, aliave justa causa, v. g. extremæ famis in

» obsidione, in qua tamen sic vitam conservare non teneberis.
 » *Sanch. 1. mor. c. 8. Less. Laym. l. 3. sect. 4. Sa. Bon. Bald.*
 » *l. 3. c. 29.* Sic etiam excusant quidam lictores illos, qui, ut
 » officium suum melius administrent, haustu sanguinis humani
 » se animare dicuntur, præsertim cum sanguis secundum multos
 » animatus non fuerit. *V. Auct. cit.*

74. — « 5. Ex genere quoque suo venialia sunt, quæ filix Gulæ
 » dicuntur: nimirum ex parte Animæ. 1. Hebetudo mentis, seu
 » stupiditas nata ex crapula, v. g. ut non possit orare, etc. quæ
 » fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo, vel comedendo
 » voluntariè fit ineptus ad intelligenda, vel præstanda ea, quæ
 » ad salutem illi sunt necessaria, vel ad quæ ex officio, aut alias
 » sub gravi peccato tenetur. *Bald. d. 29. l. 3. n. 15.*

» 2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quævis inordinata,
 » quæ omne peccatum sequitur, sed quæ movet ad cantiones
 » obscenas, actus turpes, saltus, vel choreas inhonestas, etc. fit
 » que mortalis, quando est inductiva alterius ad consensum, vel
 » delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur. *ibid.*

» 3. Multiloquium.
 » 4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, et multiloquio differt,
 » quod illa sit in appetitu, istud in verbis, hæc in verbis et
 » gestibus; diciturque semper aliquam inhonestatem, licet per se,
 » et secluso scandalo, venialem, v. g. scurrilia dicere, vel canere,
 » ventum emittere, etc. ex levitate ad risum excitandum; mor-
 » tale tamen esset, si fieret causa delectationis veneræ. *Bald.*
 » *l. c. Esc. t. 2. E. 2. c. 4.*

» Ex parte corporis, immunditia, vomitus, et seminis effusio.
 » Quæ ultima, si voluntaria sit, mortale erit. Vide *Laym. l. 3.*
 » *sect. 4. Less. l. 3. c. 3. Bald. l. 3. c. 29.* »

ARTICULUS II.

Quid sit Ebrietas.

75. In quo consistit peccatum Ebrietatis? Et quando est mortale?

— 76. An sit peccatum se inebriare ex præscripto Medici? vel ex metu mortis? — 77. An sit semper mortale alium inebriare?

— 78. Quando Ebrietas excusetur à mortali? An sint peccata omnia mala commissa in Ebrietate?

75. — « RESP. Malitia ebrietatis plenæ et perfectæ in eo consistit, quod quis sine justa et gravi causa, tantum ob voluptatem
 » aut ingluviem sciens volens privet se usu rationis; non simpli-
 » citer, id quod fit in somno, modo naturali instituto ab auctore
 » naturæ ad virium et imaginis Dei conservationem; sed vio-
 » lenter, et modo innaturali, rationem perturbando, et Dei ima-
 » ginem deturpando, in modum amentis bruti; ac simul insuper
 » privando se proxima potestate utendi ratione, ad omnem subi-
 » tam necessitatem. Ita docent commun. DD.

Unde resolves:

« 1. Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio planè sopitur,
 » est ex genere suo mortale; quia censetur Deo injurium, ejus
 » imaginem sic deturpare. Est communis DD. »

Certum est apud omnes, quod ad hoc ut ebrietas sit peccatum mortale, requiritur, ut sit perfecta, nempe quæ omnino privet usu rationis, ut enim docet *D. Th. 2. 2. et. 3. et q. 150. a. 2.* et cum ipso omnes DD., in hoc consistit malitia ebrietatis, quod homo volens et sciens privat se usu rationis. Et idem docet *D. Anton. p. 2. tit. 6. c. 3. § 1.* Unde non peccat mortaliter qui ex potu vini non amittit totaliter usum rationis, quamvis mens perturbetur, ita tamen ut discernere valeat inter bonum et malum, ut communiter dicunt *Toll. de pecc. mort. c. 61. n. 3. Caj. in D. Th. l. c. Salm. t. 25. c. 2. n. 21. Elbel t. 1. p. 225. n. 663. Wig. tr. 3. Ex 3. n. 70. Holz. t. 1. p. 154. n. 730. in fin. Laym. lib. 3. sect. 4. n. 6. et alii.* Additque *Croix, l. 5. n. 327. cum Ang. Tann. Fab. Gob. et communi.* ebrietatem non esse mortalem, si per modicum tempus privet ratione. Dicit autem *Croix* longum tempus videri unam horam. An autem qui vinum bibit usque ad vomitum, quin se inebriet, peccet mortaliter. (Vide dicta *n. 73. v. 2. Hinc.*)

76. — « 2. Non est peccatum inebriare se ex præscripto medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. *Sylv. Caj. Laym.* »

Quæritur hic I. An liceat se inebriare ex consilio Medicorum, quando inebriatio æstimatur absolutè necessaria ad morbum expellendum. Valde DD. laborant in hac quæstione, licet videatur casus vix unquam accidere posse. Prima sententia affirmat, quam tenent cum *Bus. Less. l. 4. c. 3. n. 13. Toll. de pecc. mort. c. 61. num. 4. Laym. l. 3. sect. 4. n. 5. Pal. tr. 30. D. 3. p. 5. num. 2. Ronc. p. 23. qu. 3. R. 5. Sporer t. 1. p. 95. n. 69. Tamb. de Præc. Eccl. c. 1. nu. 31. et Sal. tr. 25. c. 2. n. 35. cum Sylvio, Cajet. Sylvest. Escob. etc.* Ratio, quia eibus et potus tunc sunt peccata, quando sunt immoderati; è converso *D. Th. 2. 2. q. 150. art. 2. ad 3.* docet quod « eibus et potus est mode-
 » randus secundum quod competit corporis valetudini; et ideo
 » quandoque contingit... ut ille, qui est superfluo sano, sit mo-
 » deratus infirmo. » Ergo potus vini, etiam inebrians, non est dicendus superfluo respectu infirmi, cui est necessarius ad valetudinem. Et huic sententiæ videtur favere idem *S. Th. 1. 2. quæst. 88. art. 5. ad 1.* ubi ait: « Quod enim homo absque ne-
 » cessitate reddat se impotentem ad utendum ratione, per quam
 » homo in Deum ordinatur, et multa peccata occurrentia vitat
 » ex sola vini voluptate, expressè virtuti contrariatur. » Nota to
 » absque necessitate; ergo, si adsit necessitas, virtuti non contra-
 » riatur. Secunda verò sententia negat, et hanc tenent *Contin. Tourn. t. 2. p. 369. in fine. Petrocorens. t. 2. p. 181. quæst. 3. Holz. t. 1. p. 155. n. 736. Felix Potestà de Vitiis c. n. 3782. etc.*

Ratio, quia voluntaria privatio rationis per ebrietatem est intrinsecè mala: unde sicut fornicatio nunquam permitti potest, ita neque hæc. Verumtamen prima sententia satis probabilis, imò probabilior mihi videtur casu quo potatio vini præbeatur ad expellendos sive corrigendos pravos humores; tunc enim privatio rationis per accidens et indirectè evenit, et ideo licitè permitti potest; licitum est matri sumere pharmacum directè tendens ad servandam suam vitam, quamvis indirectè eveniat expulsio foetus, ut diximus *libro 3. num. 394. v. Quær. igitur.* Secus verò dicendum si potatio daretur directè ad ebrietatem sive ad privationem rationis causandam, hoc enim esset semper intrinsecè malum. Hinc, ut bene advertit *Croix, l. 5. num. 314. cum Tann. Dicast. et Gob.* nunquam licitum est se inebriare ad sensus sapiendos, ne cruciatus sentiantur.

« 3. Nec item est peccatum, si quis cogatur ad bibendum intento ense. Vide *Less. l. 4. c. 3. d. 4. n. 37. Azor. Reg. et Bald.* »

Quæritur II. An liceat alicui se inebriare ad vitandam mortem, quam alter ei minatur, nisi inebrietur? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent cum *Bus. Lessius. l. 4. c. 3. n. 36. Bon. de Præc. Eccl. D. ult. q. 1. p. 4. n. 3. Pal. tr. 30. D. 3. p. 5. n. 2.* et probabilem putat *Laym. l. 3. sect. 4. n. 5.* Ratio, tum quia homo licet non habeat dominium usus rationis, illud tamen habet in ordine ad bonum totius, ac proinde potest de tali usu disponere, prout est necessarium ad totius conservationem; tum quia privatio hæc non est intenta, sed solum permessa, unde non tenetur quis eam impedire cum jactura suæ vitæ. *Secunda* verò sententia probabilior negat hoc licitum esse, eamque tenent *Holzm. t. 1. p. 155. n. 736. Wigandt tr. 5. Ex. 3. n. 71. Azor. t. 1. l. 7. c. 33. q. 5. in fin. Tourn. t. 2. p. 269. et Salm. tr. 25. c. 2. n. 45. cum Caj.* Ratio, quia (ut diximus) privare se directè usu rationis est intrinsecè malum; neque tunc adest causa excusans, sicut in casu præcedentis quæstionis, ibi enim vinum est medium per se ordinatum ad expellendum morbum, non autem hæc. Præterea, in illo casu periculum vitæ est ab intrinseco, nempe à morbo vexante, et ideo licet eum expellere per vini potationem: hæc autem periculum est ab extrinseco, unde illicitum est ab illo se liberare per ebrietatem; sicut licet matri per pharmacum expellere foetum inanimatum ad suam vitam servandam, sed non licet expellere, ut mortem effugiat à propinquis, juxta dicta *l. 3. num. 394.* Nostra sententia firmatur auctoritate *D. Aug. Serm. 232. de Temp.* ubi ait: « Etiam si ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris, melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur. » Nec valet dicere cum *Lessio n. 38* hunc textum intelligendum esse, quando quis cogitur ad bibendum in contemptum virtutis, nam ibi S. Doctor nullum facit verbum de contemptu, sed tantum loquitur de ebriosis, qui « solent (ut ait) » ita se excusare, ut dicant: Persona potens me coegit, ut am-

« plius bibam, et in convivio Regis non potui aliud facere. » Instabis: potest quis licitè velle sibi abscindi manum, ne occidatur; ergo poterit quis pariter licitè velle se inebriari, ut mortem vitet. Sed respondetur cum *Holzmann*, disparem esse rationem, nam pars per se ordinatur ad conservationem totius corporis; usu tamen rationis non ordinatur ad corporis vitam, sed ad integritatem animæ servandam.

Et hæc rursus repeto id quod sub initio protestatus sum, nempe quòd cum aliquam opinionem unicè probabiliorem appello, non ideo contrariam dicere probabilem intelligo. Sicut pariter, cum dico de aliqua opinione, non audeo damnare, sive improbabilem dicere, non ideo admitto ut probabilem; sed de ejus probabilitate dubito. Item, cum aliquam sententiam veriore voco, intelligo oppositam non solida probabilitate mihi pollere, licet omnino non reprobem.

77. — « 4. Mortale est alium inebriare, vel provocare ad æquales haustus, cum intentione inebriandi, aut advertentia securitæ ebrietatis in se, aliove. *Less. l. c.* »

« 5. Si justa causa est, ut v. g., si grande malum non possit aliter impediri, nisi auctor inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ saltem ipsi non sit voluntaria, ut scilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortissimum, aut medicatum propinando, cujus vi ignorata decipiatur. Unde sic posses inebriare eos, qui alioqui essent prodituri urbem, vel te abducturi. *Less. l. c. et Sanch. l. 2. de matr. d. 11.* An verò hoc casu liceat inducere ad ebrietatem ipsi voluntariam? Dubium est. *Less. l. 4. c. 3. d. 4. n. 32.* affirmat; quia, inquit, licet suadere, et inducere ad minus malum, ut impediatur majus. *Laym. lib. 3. sect. 4. n. 6.* rectius negat, quia nullo casu licet inducere ad peccatum. »

Quæritur igitur, an licitum sit aliquem ad ebrietatem inducere, ut ille impediatur à graviore malo, puta sacrilegio vel homicidio committendo? Adsunt tres sententiæ. *Prima* affirmat, hancque tenet *Less. l. 4. c. 3. d. 4. n. 33.* et probabilem censent *Med. Gob. Diana, et alii apud Croix, l. 2. n. 224.* Ratio, quia licitum est paratum committere majus malum inducere ad minus patrandum. *Secunda* sententia, quam tenent *Laym. l. 3. Sect. 4. n. 6. Bon. om. 2. D. ult. de Præc. Eccl. q. 1. p. 1. n. 39. Pal. t. 7. tr. 30. D. 3. p. 5. et Salm. tr. 25. c. 2. n. 51.* dicit licitum esse alterum inducere ad ebrietatem materialem, id est quando alter se inebriat sine peccato, puta apponendo illi vinum fortissimum, aut medicatum; quia tunc ex una parte ille non peccat, et ex altera damnum ebrietatis permittitur ad vitandum gravius damnum aliorum. Non autem licitum esse dicunt eum inducere ad ebrietatem formalem, nempe cum suo peccato, cum hæc sit intrinsecè mala, ac ideo nunquam permittenda. Nec obstat (ut aiunt) ratio *Lessii*, nam hoc valere respondent, quando minus illud malum est inclusum in malo majori, prout si volentem occidere inimicum inducas ad tantum percipiendum; non verò quando malum est disparatum. *Tertia*

demum sententia, quam tuentur *Tourn. t. 2. p. 369. in fin. et Holam. tom. 1. p. 155. n. 735. cum Arsdech. dicit non licere inducere ullum ad ebrietatem neque formalem, neque materialem, ob quodcumque malum effugiendum, quia (et in hoc rectè loquuntur) malum, etsi materiale, contra legem naturalem est verè malum, unde nunquam licet ei cooperari. His tamen non obstantibus, prima sententia satis probabilis videtur mihi, et aliis viris doctis à me consultis, sive ebrietas sit materialis, sive formalis, ob rationem jam allatam, quia licitum est inducere alterum ad minus malum, ut impediatur à majori, juxta ea quæ diximus *lib. 2. num. 57. Nec obstat id quod dicunt Salm. l. c. contra Lessium, nam licet malum ebrietatis non videatur inclusum in illo malo majori sacrilegii, vel occisionis, cum sint mala per se disparata; tamen revera virtualiter jam includitur in illo malo majori spirituali, cum omne malum spirituale includat, imò excedat quodcumque malum temporale, adeo ut quisque teneatur potius pati quodcumque malum temporale, ad vitandum quodvis etiam minimum malum spirituale. Neque etiam officit dicere, quòd non licet suadere minus malum inferendum tertio, quia tunc suadens esset directa causa damni tertii, quod illi non eveniret, nisi ipse suasisset: Hoc enim currit quando malum est inferendum tertio innocenti, qui non tenetur damnum illud sufferre, ad evitandum malum spirituale alterius; non verò in casu nostro, ubi ille qui inducitur ad ebrietatem, tenetur utique tolerare (ut diximus) quodcumque malum temporale ad majus malum spirituale effugiendum. »**

78. — « 6. Si quis non prævidit periculum ebrietatis, et sic » vino captus est, ut in auram exiens vento turbatus est, nec hoc » prævidit, vacat culpa. Unde multù excusantur, qui prudenter » sæpe judicant, adhuc se haustulum facere posse sine noxa; de- » sinent tamen prudenter id judicare, si contrariam de se expe- » rientiam habeant.

Ita communiter DD. cum *D. Thoma 2. 2. q. 150. art. 2. ubi ait: « Tripliciter contingit (ebrietas), uno modo sic quòd nes- » ciat potum esse immoderatum, et inebriare potentem, et sic » ebrietas potest esse sine peccato.... Alio modo sic, quòd aliquis » percipiat potum esse immoderatum, tamen æstimet potum » esse inebriare potentem, et sic ebrietas potest esse cum peccato » veniali. Tertio modo potest contingere quòd aliquis bene ad- » vertat potum esse immoderatum, et inebriantem... et sic » ebrietas est peccatum mortale, quia secundùm hoc homo volens » et sciens privat se usu rationis. » Addit autem ad 1. « Quòd as- » siduitas facit ebrietatem esse peccatum mortale, non propter » solam iterationem actûs, sed quia non potest esse quòd homo » assiduè inebrietur quin sciens et volens ebrietatem incurrat, » dum multoties experitur fortitudinem vini, et suam habilitatem » ad ebrietatem. »*

Sedulò autem hîc notandum, quòd si quis sumit tantam vini potionem, quæ est apta, jam advertit, ad inebriandum, nullo

modo excusatur à mortali, quamvis, antequam sensibus destituatur, somno se committat, quo vini effectum effugiat: quia potio illa jam de se est intrinsece mala, cum de se apta jam sit ad privandum hominem usu rationis, et per accidens se habeat, quòd ipse vel per somnum, vel per inebriationem sensibus privetur.

« 7. Si quis post potum discernere adhuc possit inter bonum » et malum, licet nonnihil phantasia turbata sit, aut sequatur » vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, » vel domus gyrari videatur, nondum plena est ebrietas: ideoque » tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, si delibe- » ratè sit commissum. Vide. *Laym. l. c.*

« 8. Plena ebrietas notatur ex his signis, quæ dat *Less. d. 4. » n. 30 et Reg. 1. Si quis non meminerit dictionum, factorum, » quomodo, vel quando domum deductus. 2. Si commisit ea, » quæ nunquam aliàs sana mente solet: v. g. si præter morem » turpia sit locutus, turbarit domum, uxorem verberarit, etc.*

« 9. Mala in ebrietate commissa, si prævisa non sunt, aut si » adhibita cautio, culpa vacant. »

Quid, si mala sint prævisa? *Salm. tr. 20. cap. 10. n. 27. et fusiùs de V. Præc. c. 2. n. 31. cum Soto distinguunt, et dicunt quòd si mala sint operis, ut sunt occisiones, fornicationes, etc. imputantur ad culpam; Secus verò si sint mala oris, ut contumeliæ, blasphemias, et perjuria; quia, ut aiunt, verba illa prolata ab ebrio non sunt verba formalia actu significativa, quatenus non dicta ab homine rationis compote, sed sunt simplices soni, seu verba materialia, tanquam prolata à psittaco, vel pica. Hanc sententiam non audeo improbabilem dicere, sed magis adhæreo sententiæ oppositæ cum *Sanch. dec. l. 1. c. 16. n. 44. qui cum Caj. et Tolet. docet blasphemias præcisas esse vera peccata formalia in causa, cum ipse liberè eam posuerit: verba enim contumeliosa in homines in ebrietate prolata rectè dicit nullam dehonorationem hominibus irrogare; secus autem, si proferantur in Deum, juxta dicta l. 3. n. 123. circa finem, ubi diximus blasphemias, etiam sine affectu, sive materialiter prolatas, non excusari à peccato, cum sola prolatio ipsarum voluntaria vergat in diminutionem Divini honoris. Et in nostro casu, licet prolatio non sit voluntaria in actu, videtur tamen esse voluntaria in causa.**

DUBIUM VI.

Quid sit Ira.

79. Quando ira sit peccatum? — 80. De peccatis quæ oriuntur ab ira? — 81. An Contumelia aliquando culpa vacet? — 82. Quotuplex est Contumelia? — 83. Quæ requirantur, ut maledictio, sive imprecatio contra homines sit mortale?

79. — « RESP. Est inordinatus appetitus vindictæ. Quæ » inordinatio secundùm *D. Th.* dupliciter fieri potest. 1. Ex parte » modi irascendi, ut v. g. si nimium interius exardescas, vel

» exterius per signa nimis patefacias. 2. Ex parte objecti, ut si
 » vindictam appetas planè injustam ob causam, vel si justo ma-
 » jorem, v. g. optando inimico mortem, quam non est meritus,
 » vel exequendam propria auctoritate, vel denique, licèt vindicta
 » justa sit, non tamen eam appetas ut justam, sed ut satiativam
 » animi tui malevoli.

Unde resolves :

« 1. Si ordinatè appetatur vindicta, non est peccatum iræ : ut
 » cùm superiores irascuntur culpis subditorum, eosque puniunt,
 » seu vindicant.

« 2. Ira inordinata, primo modo ante dicto est ex genere suo
 » peccatum veniale, potest tamen fieri mortale ex accidente, ut
 » si addatur blasphemia, maledictio, scandalum.

30. — « 3. Ira inordinata, secundo modo est ex genere suo
 » mortale : quia est directè contra charitatem. *Bald. l. 3. dist. 21.*

« 4. De filiabus iræ, quæ partim sunt ex corde, ut Indignatio,
 » et Tumor mentis; partim ex ore, ut Clamor, Blasphemia,
 » Contumelia, Maledictio; partim ex opere, ut Rixa, Pugna,
 » Seditiones, Vulnera : diversi mode loquendum est, secundum
 » regulam supra datam. Nam 1. Indignatio, quæ est inordi-
 » natus affectus ex eò quòd quis reputet se indignè à tali tractari,
 » communiter est veniale; imò si ex justo rationis iudicio procedat,
 » nullum est. Potest tamen esse mortale, si cresceret usque ad
 » deliberatum odium et contemptum personæ gravem. 2. Tumor
 » mentis, quo quis morosè excogitat diversas vias vindictæ, iisque
 » cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum sit, iudican-
 » dum est ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur. *Vid. Tol. l. 8.*
 » c. 58. 3. Clamor, cùm iratus extollit vocem, multa inordinatè,
 » et confusè effundens, est veniale communiter, nisi aliud adda-
 » tur. 4. Blasphemia est mortale de qua supra *l. 3. t. 2 c. 1.*
 » n. 5. Contumelia, qua quis proximo malum aliquod objicit,
 » cum intentione illum inhonorandi, est ex genere suo mortale.

81. — « Dixi, *animo inhonorandi* : quia animo corrigendi,
 » humiliandi, aliave ratione, potest Superior verbum aliquod
 » aliàs contumeliosum objicere, quomodo Christus vocavit Apos-
 » tolos stultos; et Apostolus Galatas insensatos. In quo tamen
 » peccari potest, si modus debitæ correctionis excedatur, vel
 » subditus gravius dehonoretur, quàm per delictum meruit. *Vid.*
 » *Bald. d. 34. n. 16.* Item, ut docet *Caj.* potest contumelia esse
 » venialis tantùm, si sit parva tantùm, vel si sit tantùm materialis,
 » sine intentione dehonoriandi; modò non sequatur læsio notabilis
 » honoris proximi. Et sic excusantur, saltem à mortali, multi
 » parentes, dum filios vocant asinos, etc. Item mulieres, pueri,
 » et infimæ sortis homines conviciis se onerantes : quia cum fides
 » iis non habeatur, non læditur graviter honor. *Vide Bon. l. 3.*
 » q. 2. p. 5. Denique, si joci causa, per convenientem recrea-
 » tionem leves defectus objiciantur, urbanitas est, secundum

» *S. Th. 2. 2. q. 72. art. 2.* dummodo alter non contristetur, nec
 » ad iram moveatur.

82. — « 5. Contumelia etiam fit factò, tum indirectè, ut si
 » imaginem, vel litteras alterius conculces, comburas; tum
 » directè, ut si virum honestum fustè cædas, ad januam ejus
 » cornua, etc. apponas, vel repræsentes aliquid quòd honorem
 » alterius lædat. Huc spectat subsannatio, illusio et derisio,
 » quando fit signis, ut naso rugato, labiis extensis etc. inten-
 » dendo proximi confusionem, quæ, si sit gravis, vel saltem
 » proximus ea graviter contristetur, mortalia sunt. *Bon. Molin.*
 » *Bald. l. 3. d. 3. etc. ex. S. Th.* Circa quæ nota, quòd qui per
 » contumeliam læsit alterius honorem, teneatur hunc restituere,
 » etiamsi fama non sit læsa. Hoc autem fieri potest, vel per ho-
 » norificam, et amicam salutationem, vel invitationem ad men-
 » sam, vel petitionem veniæ (etiam subinde flexis genibus, et
 » coram testibus) prout læsio fuit gravis. *Vid. C. de Lugo d. 15.*
 » n. 53. Adde, quòd contumeliæ mortalis qualitatem in Confes-
 » sione explicare non sit necessarium, ut contra *Fill.* etc. docent
 » *Azor. Sa, Mol. C. de Lugo, d. 16. de poenit. n. 269.* (*Vide*
 » *dicta l. 3. n. 984.*)

85. — « 6. Maledictio, qua quis optat, vel imprecatur alteri
 » malum, sub ratione mali, est ex genere suo mortale. »

Docet *D. Th. 2. 2. q. 76. art. 3.* quòd maledictio seu impre-
 » catio contra homines, « secundum suum genus est peccatum
 » mortale, et tanto gravius quòd personam cui maledicimus
 » magis amare, et revereri tenemur. Contingit tamen verbum
 » maledictionis prolatum esse veniale, vel propter parvitatem
 » mali quòd quis alteri maledicendo imprecatur, vel etiam propter
 » affectum ejus, qui profert maledictionis verba, dum ex levi
 » motu, vel ex ludo, aut ex surreptione aliqua talia verba pro-
 » fert : quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur. » Ex
 » qua doctrina S. Doctoris inferitur, ut maledictio sit mortalis, tria
 » requiri : 1. Ut malum prolatum verè optetur. 2. Ut optetur cum
 » perfecta deliberatione. 3. Ut malum optatum sit grave. Ita com-
 » munitè omnes. *Vide Salm. de Rest. c. 4. n. 28.* Utrùm autem
 » omnes maledictiones sint ejusdem speciei. *Vide supra dicta*
 » n. 50.

« 7. Rixæ, si modum non excedant, ut et leviculæ pugnae,
 » veniales sunt, secus, si progrediuntur ad seditiones, vulnera,
 » cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis
 » rixam, alter enim potest se defendere cum moderamine incul-
 » patæ tutelæ. »

DUBIUM VII

Quid sit Acedia?

84. — « RESP. Acedia, sive animi tædium, potest ex *D. Th.*
 » 2. 2. q. 35. art. 2. dupliciter usurpari. 1. Generaliter, pro
 » omni animi remissione in exercitio virtutum, eò quòd labor

LIB. V. TRACT. DE PECCATIS. CAP. III. ART. II.
" aliquis sit adjunctus. 3. Particulariter, pro tristitia, et tædio
" de divina amicitia, eò quòd per virtutum exercitia laboriosa
" servari debeat; et sic amicitiam illam non curet.

Unde resolves:

- " 1. Acedia accepta primo modo tum demum est peccatum
" mortale, cum ideo committitur opus vetitum sub mortali.
- " 2. Acedia accepta secundo modo ex se est mortale, quia
" repugnat charitati Dei.
- " Ex quo de filiabus Acediæ quoque facillè judicari potest, quæ
" sunt sequentes.
- " 1. Malitia, qua quis odio habet bona spiritualia, et vellet
" ea non esse, aut qua ipsum pœnitet bene fecisse, vel imple-
" visse id ad quod tenebatur, aut qua contemnit Dei Beneficium,
" v. g. desiderando non fuisse natum, aut non agnovisse Chris-
" tum, etc. est autem ex genere suo mortale.
- " 2. Pusillanimitas, et desperatio de salute, quæ mortale
" quoque est.
- " 3. Rancor, quo ii sunt fastidio, qui ad spiritualia inducunt.
- " 4. Torpor, cum bona fiunt, non cum debito fervore.
- " 5. Evagatio mentis, qua quis in exercitio spiritualium eva-
" gatur circa illicita; sive per cogitationem, et dicitur curiositas;
" sive per locutionem, et dicitur verboritas; sive per inquietu-
" dinem, et dicitur inquietudo, quæ communiter sunt venialia.
- " Vide *D. Th. q. 35. Laym. l. 2. tom. 3. c. 9. Tol. l. 8. c. 70.*
- " Culpabilis autem evagatio mortalis erit, quando notabilis
" est, et attentio requiritur ad implendum præceptum obligans
" sub mortali: v. g. in recitandis Horis canonicis, celebranda,
" vel audienda Missa. *Reg. Pal. de Char. t. 6. dub. 1. p. 3. Trull.*
" *l. 1. c. 6. dub. 1. contra Tamb. de exped. sacrific. l. 2. c. 3. ubi*
" docet, distractum esse voluntariè, et per notabile tempus inter
" sacrificandum extra Canonem, esse tantum veniale; licet con-
" cedat, sub Canone, præsertim circa Consecrationem, esse
" mortale, propter gravem irreverentiam, et periculum erroris.
- " Dixi ad implendum præceptum: nam in oratione vel non
" præcepta, vel sub obligatione tantum veniali, est peccatum
" veniale tantum: *S. Thom. Nav. Suar. Less. l. 2. c. 37. dist.*
" *11. imò nullum, si non tam intendat orare, quam verba precum*
" recitando pio exercitio se occupare: quia non formaliter, sed
" materialiter tantum orat: v. g. cum quis manibus laborans,
" psalmos, aliasve preces recitat, aut cantet, non animo orandi,
" sed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi se. *Sanch. cons.*
" *part. 2. l. 7. c. 2. dist. 31. Trull. l. 1. c. 7. dist. 10. Vid. supra*
" *l. 4. c. 2. dub. 2.*

LIBER SEXTUS.

DE SACRAMENTIS.

HABEBIT hic Liber Tractatus sex: 1. Agetur de Sacramentis
in genere. 2. De Baptismo et Confirmatione. 3. De Eucharistia.
4. De Pœnitentia. 5. De Extrema Unctione et Ordine. 6. De
Matrimonio.

TRACTATUS PRIMUS.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

DE NATURA SACRAMENTI NOVÆ LEGIS.

DUBIUM I.

Quid sit Sacramentum?

1. Quomodo definiatur Sacramentum? Et quæ requirantur ad essen-
tiam Sacramenti? — 2. Alia communior definitio Sacramenti.
— 3. An fuerint vera Sacramenta Sacrificia, Figura, et Sacramenta
veteris legis? — 4. Quid notandum de Circumcisione? — 5. Quæ
alia excludantur à ratione Sacramenti. — 6. Plura notanda circa
Sacramenta. Et quotupliciter Sacramenta distinguantur? — 7. An
Sacramenta causent gratiam physicè, vel moraliter?

1. — « RESP. Est res sensibilis, quæ ex stabili institutione
Christi vim habet sanctitatis, sive gratiæ justificantis efficiendæ,
et per consequens significandæ.

Unde resolves:

- " 1. Ad essentiam sacramenti requiri tria. 1. Ut sit signum
" stabile. 2. Ut significet veram sanctitatem. 3. Ut eandem effi-
" ciat ex opere operato, id est usu suo, et applicatione, per pro-
" priam efficaciam, et non ex opere operantis, sive per actum,
" aut dispositionem ministrantis, vel susipientis: quæ, etsi ad
" effectum Sacramenti requiratur, non tamen ut causa, sed ut
" conditio sine qua non.
- " 2. — Magis mihi aridet communior definitio, quam tradunt

LIB. V. TRACT. DE PECCATIS. CAP. III. ART. II.
" aliquis sit adjunctus. 3. Particulariter, pro tristitia, et tædio
" de divina amicitia, eò quòd per virtutum exercitia laboriosa
" servari debeat; et sic amicitiam illam non curet.

Unde resolves:

" 1. Acedia accepta primo modo tum demum est peccatum
" mortale, cum ideo committitur opus vetitum sub mortali.
" 2. Acedia accepta secundo modo ex se est mortale, quia
" repugnat charitati Dei.
" Ex quo de filiabus Acediæ quoque facillè judicari potest, quæ
" sunt sequentes.
" 1. Malitia, qua quis odio habet bona spiritualia, et vellet
" ea non esse, aut qua ipsum pœnitet bene fecisse, vel imple-
" visse id ad quod tenebatur, aut qua contemnit Dei Beneficium,
" v. g. desiderando non fuisse natum, aut non agnovisse Chris-
" tum, etc. est autem ex genere suo mortale.
" 2. Pusillanimitas, et desperatio de salute, quæ mortale
" quoque est.
" 3. Rancor, quo ii sunt fastidio, qui ad spiritualia inducunt.
" 4. Torpor, cum bona fiunt, non cum debito fervore.
" 5. Evagatio mentis, qua quis in exercitio spiritualium eva-
" gatur circa illicita; sive per cogitationem, et dicitur curiositas;
" sive per locutionem, et dicitur verboritas; sive per inquietu-
" dinem, et dicitur inquietudo, quæ communiter sunt venialia.
" Vide *D. Th. q. 35. Laym. l. 2. tom. 3. c. 9. Tol. l. 8. c. 70.*
" Culpabilis autem evagatio mortalis erit, quando notabilis
" est, et attentio requiritur ad implendum præceptum obligans
" sub mortali: v. g. in recitandis Horis canonicis, celebranda,
" vel audienda Missa. *Reg. Pal. de Char. t. 6. dub. 1. p. 3. Trull.*
" *l. 1. c. 6. dub. 1. contra Tamb. de exped. sacrific. l. 2. c. 3. ubi*
" docet, distractum esse voluntariè, et per notabile tempus inter
" sacrificandum extra Canonem, esse tantum veniale; licet con-
" cedat, sub Canone, præsertim circa Consecrationem, esse
" mortale, propter gravem irreverentiam, et periculum erroris.
" Dixi ad implendum præceptum: nam in oratione vel non
" præcepta, vel sub obligatione tantum veniali, est peccatum
" veniale tantum: *S. Thom. Nav. Suar. Less. l. 2. c. 37. dist.*
" *11. imò nullum, si non tam intendat orare, quam verba precum*
" recitando pio exercitio se occupare: quia non formaliter, sed
" materialiter tantum orat: v. g. cum quis manibus laborans,
" psalmos, aliasve preces recitat, aut cantet, non animo orandi,
" sed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi se. *Sanch. cons.*
" *part. 2. l. 7. c. 2. dist. 31. Trull. l. 1. c. 7. dist. 10. Vid. supra*
" *l. 4. c. 2. dub. 2.*

LIBER SEXTUS.

DE SACRAMENTIS.

HABEBIT hic Liber Tractatus sex: 1. Agetur de Sacramentis
in genere. 2. De Baptismo et Confirmatione. 3. De Eucharistia.
4. De Pœnitentia. 5. De Extrema Unctione et Ordine. 6. De
Matrimonio.

TRACTATUS PRIMUS.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

DE NATURA SACRAMENTI NOVÆ LEGIS.

DUBIUM I.

Quid sit Sacramentum?

1. Quomodo definiatur Sacramentum? Et quæ requirantur ad essen-
tiam Sacramenti? — 2. Alia communior definitio Sacramenti.
— 3. An fuerint vera Sacramenta Sacrificia, Figura, et Sacramenta
veteris legis? — 4. Quid notandum de Circumcisione? — 5. Quæ
alia excludantur à ratione Sacramenti. — 6. Plura notanda circa
Sacramenta. Et quotupliciter Sacramenta distinguantur? — 7. An
Sacramenta causent gratiam physicè, vel moraliter?

1. — « RESP. Est res sensibilis, quæ ex stabili institutione
Christi vim habet sanctitatis, sive gratiæ justificantis efficiendæ,
et per consequens significandæ.

Unde resolves:

" 1. Ad essentiam sacramenti requiri tria. 1. Ut sit signum
" stabile. 2. Ut significet veram sanctitatem. 3. Ut eandem effi-
" ciat ex opere operato, id est usu suo, et applicatione, per pro-
" priam efficaciam, et non ex opere operantis, sive per actum,
" aut dispositionem ministrantis, vel suscipientis: quæ, etsi ad
" effectum Sacramenti requiratur, non tamen ut causa, sed ut
" conditio sine qua non.

2. — Magis mihi aridet communior definitio, quam tradunt

ali de Sacramento: « Est signum sensibile, sacrum, permanens, interioris Gratiae, institutum à Christo ad nostram sanctificationem. » Et hæc definitio magis congruit Trident. sess. 13. c. 3. ubi Sacramentum sic definitur: *Symbolum rei Sacrae, et invisibilis Gratiae visibilis forma.* Dicitur *Symbolum*, sive *Signum*, quia hoc essentialiter pertinet ad Sacramentum, ut sit signum nobis denotans Gratiam sanctificantem Animam. *Sensibile*, id est sensibus patens. *Sacrum*, id est cum actu Religioso. *Permanens*, quandiu durat nostra Religio. *Interioris Gratiae*, quia hoc est essentialiter omni Sacramento, Gratiam significare. *Institutum*, quia, cum Sacramentum sit signum arbitrarium, non posset sanctificationem efficere, neque significare, nisi ex Institutione Divina. *A Christo* i. ad differentiam Sacramentalium, ut est usus aquæ benedictæ, panis benedicti, etc. quæ non à Deo, sed ab Ecclesia instituta sunt, et vi orationum Ecclesiæ excitant pios motus in Anima, quibus movetur Deus ad postea peccata remittenda. Dicitur 2. à *Christo*, quia, licet *Habert* dicat Sacramenta tantum à Deo principaliter esse instituta, non autem à Christo ut homine, nisi tanquam a causa morali, et instrumentali, cum solus Deus potuerit Sacramentis vim sanctificandi tribuere; Attamen melius dicunt *Salm. de Sacr. c. 3. n. 4. et Viva eodem tit. q. 1. art. 4. num. 1.* cum aliis, quod Christus etiam quæ Homo instituit Sacramenta potestate *Excellentiæ*, ipsi collata ratione unionis cum Verbo; et hujus sententiæ est etiam *D. Th. 3. p. 1. q. 72. art. 1. ad 1.* ubi ait: « Instituire novum Sacramentum pertinet ad potestatem *Excellentiæ*, quæ competit soli Christo. » Dicitur demum ad nostram Sanctificationem, hoc etiam pertinet ad essentialiam Sacramenti, ut definit *Trid. sess. 7. can. 1.*

5. — « 2. A definitione talis Sacramenti excludi 1. Sacrificia tam novæ, quam veteris Legis: quia hæc non sunt instituta ad gratiam ex opere operato conferendam, (etsi nihilominus sacrificium novæ legis sic eam impetret ei, pro quo offertur non ut Sacramentum, usu suo et applicatione, sed per modum impetrationis), sed ad cultum Deo præstandum. *Conc. d. 60. art. 22. 2.* Figuras et sacramenta veteris legis, v. gr. Circumcisionem, transitum maris rubri, agnum paschalem, varias item purificationes, et consecrationes Sacerdotum; tum quia à Christo non sunt instituta; tum quia veram sanctitatem non efficiebant. Ac, licet Circumcisio aliquando sustulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato simpliciter, et rigorosè, tum quia non contulit gratiam, ut causa physica, vel ut causa moralis, quia nondum erat exhibitæ passio Christi; et meritum, ex quo gratia pendebat, sed tantum ex speciali privilegio; tum quia non contulit gratiam formaliter, quæ Circumcisio, et ex sua institutione, sed quatenus erat professio fidei, neque vi applicationis, et usûs sui; alioquin enim omni non ponenti obicem, et quidem præter omnem meritum contulisset, quod est falsum. Vide *Fill. tr. 1. et 5. q. 8. c. 8.* »

4. — Sed quæritur I. an Circumcisio fuerit verum Sacramentum. Resp. affirmativè ex communi, tum quia Circumcisio per se operabatur Sanctitatem, non internam, sed externam, sive legalem; tum quia fideles consecrabantur ad veri Dei cultum. Ita *D. Th. etc.*

Quæritur II. An Circumcisio de se peccatum tollat? Resp. negativè cum *Habert*, qui dicit, quod tunc fideles adulti non mundabantur à peccato originali, sive actuali, nisi formatam charitatem habebant; Parvuli autem mundabantur à peccato originali per actum Fidei ministrantis, seu offerentis, ut docet *S. Th. par. 3. q. 70. art. 4. Quatenus* (ut ait) hæc *Fides respiciebat Christum venturum.*

5. — « 3. Neque sunt Sacramenta ea quæ dicuntur Sacramentalia, v. g. benedictio Abbatis, consecratio virginis; quia precise ex usu suo, et opere operato gratiam non conferunt: uti nec actus virtutum, præterquam quod hi sensibiles non sint. 4. Lotio pedum Apostolorum; insufflatio Christi in Apostolos, per quam Spiritum Sanctum illis dedit. Item verba Christi ad Magdalenam et Paralyticum, *Remittuntur tibi peccata*; quia non fuerunt signa instituta stabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem causam: esto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen est specialiter ad hoc institutum. » Vide *Schol.* »

6. — Plura hic adnotanda sunt: et notandum I. Certum est, et de Fide Sacramenta esse septem, et omnia à Christo instituta, ut definit *Concilium Trident. sess. 7. Can. 1.* Et horum alia dicuntur Sacramenta *Mortuorum*, ut Baptismus, et Pœnitentia, quæ causant primam Gratiam, et ideo etiam à peccatore suscipi possunt. Alia *Vivorum*, ut sunt Eucharistia et alia reliqua. Hoc tamen non obstante, etiam Sacramenta vivorum aliquando primam Gratiam conferre possunt, scilicet cum quis putans se non esse in statu peccati mortalis, vel existimans se contritum, accedit cum attritione ad Sacramentum, ut habet *S. Thom. 3. p. 1. q. 79. art. 3.* ubi ait: « Potest tamen hoc Sacramentum operari remissionem peccati... etiam perceptum ab eo qui est in peccato mortali, cujus conscientiam et affectum non habet; Fortè enim primo non fuit sufficienter contritus, sed devotè et reverenter accedens consequetur per hoc Sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, et remissionem peccati. » Et idem confirmat *q. 72. art. 7. ad 2.* Et idem communiter docent *DD. de aliis Sacramentis*, ut *Gonet. Man. t. 6. pag. 123. Concina. t. 8. pag. 52. n. 29. Ronc. tr. 2. q. 3. et Salm. de Sacr. c. 5. n. 12. cum Suar. Pell. Bon. Bec. Ricch. et aliis.* (contra *Vasq. Lug. Vill. etc.*) Ratio, quia in *Trid. Sess. 7. Can. 6.* dicitur: « Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis... gratiam non ponentibus obicem, non conferre... anathema sit. » Nota verbum *ponentibus obicem*; ergo qui accedit ad Sacramentum vivorum cum attritione, quæ excludit peccati affectum tam actualem quam habituales, jam obicem non ponit, et ideo gratiam recipit, modo

habeat votum Pœnitentiæ. Id confirmatur exemplo Extremæ Uctionis, quæ infirmo, ut ait S. Jacobus: *Si in peccatis sit remittentur ei*; id est (ut sentit D. Th. 3. p. q. 30. art. 1.) datur robor adversus defectus relictos ex peccatis præteritis: « Sed quia » (deinde addit S. Doctor) hoc robor gratia facit, quæ secum » non compatitur peccatum, ideo ex consequenti, si invenit peccatum aliquod vel mortale, vel veniale, quoad culpam, tollit » ipsum, dummodo non ponatur obex ex parte recipientis. »

Notandum II. Alia Sacramenta dicuntur *Transcuntia*, alia *Characteristica*, seu characterem imprimunt, ut Baptismus, Confirmatio et Ordo; character enim est signum spirituale, per quod distinguitur ab aliis. Notandum III. Alia Sacramenta sunt necessaria necessitate *medii* ad salutem, saltem in voto implicito, ut Baptismus et Pœnitentia; Alia verò tantum necessitate *præcepti*. An autem Sacramentum Eucharistiæ sit necessarium necessitate *medii* saltem in voto? Vide de *Eucharistia* infra n. 192. Notandum IV. Sacramenta dicuntur *Formata*, quando in suscipiente obtinent effectum suum; *Informata* autem, quando sunt quidem valida, sed sine suo effectu, nempe si quis suscipit Baptismum sine dolore de actualibus mortalibus, recedente autem obice gratiæ, Sacramentum statim gratiam causat. Hoc certum est de Baptismo, ut docent communiter S. Th. 3. p. q. 69. art. 10. Scotus E. 4. q. 5. n. 4 et 8. ex D. Aug. l. 1. de *Bap. c.* 12. ubi docet. « Quod ante datum est, valere incipit, cum illa fictio veræ ræi confessione recesserit. » *Contin. Tourn. t. 4. p. 177. Salm. de Sacr. c. 5. n. 53. et alii passim contra Vasq. Ratio*, quia Baptismus est medium necessarium ad delendum peccatum originale, sed cum non possit amplius recipi, neque actualiter, neque in voto, quia votum tendit ad id quod potest recipi; ergo necesse est, ut ablato obice reviviscat. Id probabiliter extendunt *Tourn. p. 177. concl. 1. item Palud. Sylo. ap. Salm. n. 67. ad Sacramenta Confirmationis et Ordinis*, quæ iterari nequeunt, et ideo suscipientes alias carerent gratia sacramentali, tam necessaria confirmatis ad fidem profitendam, et ordinatis ad sua munia dignè exercenda. Idem probabiliter extendit *Tourn. ad Matrimonium, et ad Extremam Uctionem cum S. Thom. et S. Bon. Et idem dicunt Suar. Vill. Lugo, Con. de Pœnitentia; negant verò de Eucharistia, contra Cajet. Gonzal. Petr. Sot. etc. quorum sententiam probabilem vocant Salm. l. c.*

Notandum V. Sacramenta, ultra gratiam sanctificantem animam, conferunt etiam gratiam sacramentalem, scilicet auxilia ad obtinendum finem, ad quem quodlibet Sacramentum fuit institutum, ut S. Thom. 3. p. q. 62. art. 2. Notandum VI. Sacramenta operantur, ex opere operato, vi operis externi eliciti, id est virtute conjunctionis formæ cum materia, et applicationis utriusque ad suscipientem ex Dei institutione; quare actus ex opere operantis, sive suscipientis Sacramentum, licet causent augmentum gratiæ, si homo est in gratia, non tamen causant gratiam, quæ a Sacramento confertur; ideo hi actus re-

quirantur tantum, ut dispositiones ad effectum Sacramenti recipiendum. S. Th. 3. p. q. 69. art. 8.

7. — Quæstio magna agitur inter DD. an Sacramenta causent gratiam instrumentaliter physicè, vel moraliter? *Tourn. t. 4. pag. 215. concl. 2. cum Vasq. et Lugo* tenent causare moraliter, id est, quia movent Deum ad gratiam physicè causandam. Ratio, quia gratia de se petit produci efficienter à solo Deo, quin opus sit hîc miraculum addere, scilicet quòd conferat Sacramentis de se gratiam causare. *Salm. tamen de Sacram. c. 2. num. 21. cum Suar. Vall. Pell. etc.* tenent causare instrumentaliter physicè: ita ut causæ illæ naturales per potentiam obedientialem eleventur ad effectum supernaturalem, et probant ex illo: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua, etc. » Hoc enim magis decet Sacramenta. Utraque sententia est satis probabilis. Consule Scholasticos si plura quæris de hac quæstione, cum ipsa nostri non sit instituti.

DUBIUM II.

Quid circa materiam, et formam Sacramentorum servandum?

8. Quotupliciter sumatur Sacramentum? — 9. Quæ conjunctio requiratur inter formam, et materiam? — 10. Vide Resolutiones — 11. Quæ mutatio invalidet Sacramentum? Vide Resolutiones apud Busemb. — 12. An materiæ et formæ omnium Sacramentorum sint à Christo in specie determinatæ?

8. — « SUPPONO Sacramentum dupliciter sumi. 1. Per modum compositi physici, in quo res sensibilis, et actio (v. g. in Baptismo aqua et ablutio; in Uctione oleum et unctio) dicitur materia; et quidem oleum et aqua materia remota; actio verò illa materia proxima: verba autem, aut quod eorum loco ponitur, ut in Matrimonio signum consensûs, dicuntur forma. 2. Per modum compositi artificialis; et tunc dicta materia, et forma, id est, res et verba simul habent se instar materiæ; significatio verò eorum instar formæ. Hic quæritur de materia et forma, priore sensu.

9. — « Resp. 1. Ut Sacramentum sit validum, debet inter materiam et formam, v. g. inter effusionem aquæ, et pronuntiationem verborum, tanta esse conjunctio, ut secundum morem hominum æstimationem, spectata natura eujuscumque Sacramenti, una alteram afficiat; hoc est, ut verba censeantur cadere in talem rem, et cum ea unum totale signum constituere. Vide *Bon. d. 1. qu. 2. p. 2. Suar. Conc. etc.* »

Quæritur, quænam similtas requiratur inter formæ prolationem et materiæ applicationem? Præter Eucharistiam, quæ omnino requirit similtatem physicam, cum pronomen demonstrativum *hoc* et *hic* non possit verificari, nisi materia sit præsens, commune est non esse opus simul formam et materiam incipi, nec simul finire; sufficet enim, ut forma proferatur, dum

applicatur materia, saltem antequam desistatur applicari. Ita Salm. de Bapt. c. 3. n. 41. Anacl. p. 529. n. 27. Vide de Sac. Q. 1. A. III. n. 3. Ronc. c. 3. q. 2. R. 2. Et de hoc videtur non posse dubitari, cum in Rituali Rom. in administratione Baptismi sic habeatur: *Et cum ea* (scilicet aqua) *sub trina infusione... baptizet... sic dicens: Ego te baptizo in nomine Patris + fundat primò, et Filii + fundat secundò, et Spiritus + sancti, fundat tertio.* Ergo cum aqua non infundatur in verbo baptizo, non est certè opus, ut à principio materia verbis formæ aptetur.

Quæritur autem, an in aliis Sacramentis præter Eucharistiæ, ut diximus, sufficiat simultas moralis, ita ut satis sit formam incipere statim post applicationem materiæ? Negat Cajet. Opusc. 1. 1. tr. 16. ubi loquens de Baptismo, requirit ad validitatem Sacramenti, quod verba inchoentur priusquam ablutio perficiatur vel è converso, et hoc videtur indicare etiam Scotus ap. Suar. in. 3. p. D. 2. sect. 2. v. Hinc. Sed communiter affirmant Suar. l. c. qui sententiam Cajet. omnino refellit, Lug. Resp. Mor. lib. 1. dubium 33. qui illam improbabilem vocat, Holm. l. 2. p. 3. nu. 9. Tourn. p. 144. Laym. l. 5. tr. 2. c. 7. nu. 5. Diana, p. 3. tr. 4. R. 6. Ant. de Sac. cap. 1. qu. 3. et Salm. de Bapt. c. 4. n. 41. cum Soto, Tol. Sa. Hurtad. Dic. Henr. Vill. et Granad. Ratio, quia in composito morali, quale est Sacramentum, sufficit moralis simultas. Et de hoc videtur non posse dubitari: nam, ut mox diximus de Baptismo, semper ac ablutio non fit, dum actu profertur verbum baptizo, ablutio non verificatur nisi per unionem moralem: hæc autem unio tam erit moralis, si fiat ablutio immediatè antequam forma absolvatur, quam si fiat immediatè post. Hæc tamen unio diversà esse debet pro diversitate Sacramentorum, ut rectè dicunt Saar. Tourn. et Anton. II. cc. Major enim unio certè requiritur in Baptismo, ubi mora unius Patris noster invalidaret Sacramentum, ut bene aiunt Tourn. et Dian. loc. cit. qui contrariam opinionem Fernandez merito laxam vocat. Et idem præfati Auctores dicunt de Confirmatione, Extrema Unctione et Ordine.

In Pœnitentia autem sufficit illa unio, quam exigit actus judicialis, cum inter accusationem, et sententiam soleat intercedere aliqua distantia temporis, quamvis in hoc Sacramento talis distantia non tanta debet esse, quanta fit in iudicio forensi. Dicit autem Croix. l. 6. n. 8. cum Tamb. quòd validè absolvitur pœnitens post horam à Confessione. In Matrimonio tandem sufficit ea distantia quæ ordinariè sufficit in contractibus, ubi satis est, ut consensus unius ponatur, dum adhuc consensus alterius moraliter perseverat. Hæc quoad Sacramentum Pœnitentiæ, et Matrimonii videntur accepta esse apud omnes. Quoad alia verò Sacramenta secunda sententia, spectata ratione, videtur moraliter certa; sed in praxi prima ut tutior consulenda est. Hinc merito ait Lugo. l. c. n. 3. minimè peccare Sacerdotem, qui ad majorem sui animi quietem iterum se faceret ordinare sub conditione.

Unde resolves:

10. — « 1. In Baptismo, Confirmatione, Unctione et Ordine requiritur talis conjunctio, ut dum minister verba pronuntiat, moraliter censeatur etiam lavare, etc.
 « 2. In Pœnitentia absolutio satis diu potest differri, sicut in judiciis sententia post examen causæ. (Vide dict. mox n. 9.)
 « 3. In Matrimonio unius consensus potest alterius consensum tandiu sequi, quandiu hic moraliter permanere censeatur: sicut in aliis contractibus. Vid. Con. hic art. 6.
 11. — « Resp. 2. Ut valeat Sacramentum, non debet fieri substantialis, seu essentialis mutatio materiæ, vel formæ: accidentalalis verò mutatio, etsi sæpe illicita sit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porro substantialis mutatio materiæ dicitur, quando secundum communem usum, et æstimationem hominum, differt nomine, et re ab ea, quam Christus præscripsit. Accidentalalis dicitur, quando cum ea eundem retinet usum et nomen. Formæ mutatio essentialis est, quando non manet idem sensus: accidentalalis, quando manet. Laym. l. 5. tr. 1. c. 4. ex comm.

Unde resolves:

- « 1. Nullum est Sacramentum Eucharistiæ, si materia cruda consecratur, sive hæc differat specie substantiali à pane, sive non, quia communiter non censeatur, aut dicitur panis. Item si aquæ artificiales adhibeantur in Baptismo, quia non habent communem usum, et nomen aquæ elementaris, esto physice specie non discrepent. Vide infra de Baptismo.
 « 2. Valeat Sacramentum, etsi aqua Baptismi sit calida, etc. Item si panis Eucharisticus sit ater, fermentatus, etc.
 « 3. Delectu formæ Sacramentum est nullum. I. Si litteræ aliquæ mutantur, variantes sensum, quod facillè fit initialibus, v. g. in nomine matris, filix, etc. II. Si magna fiat interruptio verborum, ita ut moraliter non videantur cohærere. III. Si forma divisim pronuntietur, v. g. unus dicat, *Ego te baptizo*, alter in nomine Patris, etc. quia erunt duæ formæ imperfectæ, et sensus falsus. Fill. t. 1. c. 4. q. 5. Vide Bon. q. 2. p. 1. (Nota hic Prop. 27. damnatam ab Alexand. VIII. Valuit aliquando Baptismus, sub hac forma collatus. In nomine Patris, etc. prætermisissis illis: ego te baptizo.)
 « Forma valet, etsi non liceat. I. Si omitas voces non essentielles, v. g. *Ego*, et *Amen* in Baptismo: *Enim* in forma Eucharistiæ, Bon. d. 4. q. 3. p. 1. n. 9 et 10. ex Suarez, etc. II. Si quid addas, v. g. in nomine Patris, *qui te creavit*, etc. III. Si substituas synonyma: v. g. *abluo*, pro *baptizo* (Ita S. Th. 3. p. q. 60. art. 8.) IV. Si tantam transponas, ut, *Hoc meum est corpus; Te ego baptizo*. V. Si verbe corrumpas ob præci-

» pilantiam, et balbutiem : v. g. *Hoc est corpus meus*, vel *hic est enim calix meus*. VI. Si interruptio fiat parva, v. g. *Ego te baptizo*, et interponat, *ista aqua est nimis frigida*, vel *Custos verte folium*. In nomine Patris, etc. *Fill. l. c.* Vide *Bon. l. c.*
 » * (Idem docet Lugo D. 2. n. 111. *Ronc. c. 3. q. 4. R. 1. cum Tamb.*
 » Tussis autem inter syllabas verborum formam inovalidat, nisi sit momentanea, *Ronc. ibid. cum Tamb. Leand. apud Croix l. 6. p. 1. n. 33.* Tussis verò longa (puta per medium quadrantem) inter verba, certè inovalidat formam. *Croix ib. cum Tamb. et Spor. Quænam autem in singulorum Sacramentorum materia et forma mutatio sit substantialis, aut accidentalis, vide infra, ubi de his singulatim agemus.)*

12. — Quæritur an materia, et formæ omnium Sacramentorum fuerint à Christo Domino in specie determinatæ? Certum est Christum in specie determinasse materiam et formam Baptismi et Eucharistiæ. Dubium igitur vertit quoad alia Sacramenta. Prima sententia probabilis negat, et hanc tenent *Belarm. t. 2. de Sac. Ordin. c. in fin. Salm. de Sac. c. 4. n. 48. Lugo eodem tit. D. 2. ex n. 84. Holzm. tom. 2. p. 3. n. 11. Croix l. 6. p. 2. n. 2135. item S. Bon. Alensis, et Morinus ap Juen. Inst. Theol. t. 7. p. 41.* Ratio unica hujus sententiæ est diversitas Ecclesiæ Græcæ et Latine in administratione aliorum Sacramentorum, præsertim in Ordine; in Ecclesia enim Græca Presbyteratus et Diaconatus conferuntur per solam manuum impositionem: in Latina verò præter manuum impositionem requiritur traditio rerum, ut habetur in Decreto Eugenii IV ad Armenos, relato apud *Croix l. 6. p. 2. n. 2128.* ubi sic habetur: « Sextum (Sacramentum) est Ordinis, sicut materia est illud per cuius traditionem confertur Ordo; sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, et patenæ cum pane porrectionem: Diaconatus verò per libri Evangeliorum dationem; Subdiaconatus verò per calicis vacui cum patena vacua supposita traditionem; et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. » Secunda verò sententia probabilior affirmat omnes materias, et quoad substantiam etiam formas Sacramentorum fuisse in specie à Christo determinatas. Hanc tenent *Juenin. l. c. Conc. 1. 8. p. 23. n. 10. Auctor Petr. t. 3. p. 21. Habert, Merbes. Cont. Tourn. t. 4. pag. 147.* et alii plures cum *D. Th. 3. p. q. 60. art. 5.* qui non potest negari esse pro hac sententia, siquidem hanc tradit rationem: « Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res quibus sanctificatur; sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et ideo in Sacramentis novæ legis, quibus homines sanctificantur » (secundum illud, 1. *Corinth. 6.* Abluti estis, sanctificati estis), « oportet uti rebus ex divina institutione determinatis. » Nec S. Doctor explicari potest de determinatione in genere, quæ possit per diversa signa significari; nam ad 1. expressè docet oppositum, dicens: *Etsi idem potest per diversa*

signa significari (en qualis esset determinatio in genere), determinare tamen quo signo sit utendum (en determinatio in specie), pertinet ad significantem; Deus autem est qui nobis significat spiritualia.

Circa autem diversitatem Ecclesiæ Græcæ et Latine, præsertim (ut diximus) in Sacramento Ordinis, respondetur, traditionem instrumentorum non esse materiam essentialem, sed tantum accidentalem, etsi integram. Ad Decretum verò Eugenii, respondet *Habert*, illud editum fuisse soluto Concilio; sed hæc responsio nihil valet, jam enim satis probavimus *lib. 1. ex num. 110.* Decreta Pontificum esse per se infallibilia. Congruentiùs itaque respondetur cum *Merbesio, Concina, et Tourn.*, quòd Eugenius, non quidem determinavit materiam essentialem Ordinis, sed solum voluit Armenos instruere de omni ritu Ecclesiæ Romanæ, cuius unionem illi ambiebant. Dices, Eugenius non loquitur de ritu, sed expressè de materia; et sicut in aliis Sacramentis materiam essentialem assignat, sic in isto de Ordine, dicens: « Sextum est Ordinis, cuius materia est illud, per cuius jus traditionem confertur Ordo. » Respondeo: Si hoc est verum, sequeretur, quòd etiam esset certum quemlibet minorum Ordinum esse Sacramentum; sed ipsi *Salm. de Ordine c. 4. n. 42. cum Soto, Nav. Vasq.* dicunt oppositum esse probabile, idque probabilius esse probabimus infra n. 737. cum Ordines Minores etiam ab abbatibus conferantur. Nec valet dicere cum *Vasq. Major. et aliis apud Palaun tr. 27. D. un. p. 14. n. 10.* quòd in eodem Decreto Eugenii Episcopus vocatur Minister ordinarius Sacramenti Ordinis: ergo (ut aiunt) possunt ex privilegio etiam alii, quàm Episcopi, esse ministri hujus Sacramenti. Nam resp. quòd si hoc esset, etiam Presbyteratus posset aliquando conferri à non Episcopo; sed hoc communiter rejicitur, quidquid dicat *Vasq.* Unde dicendum, quòd Eugenius cum nominavit Minister ordinarius, utique intellexit loqui in subjecta materia secundum sensum DD. et constantem Ecclesiæ traditionem ut ait *Tourn. in Pralect. Theol. t. 10. pag. 60.* nempe quòd privativè ad Episcopum spectat conferre Ordinem Presbyteratus, et Diaconatus; reliquos verò inferiores, utpote non Sacramenta, posse aliis committi. Hinc censetur Eugenius, loquendo de Sacramento Ordinis, non omnia dogmaticè asseruisse, sed in pluribus se accommodasse ad communem loquendi modum, quo res in septem Ordinibus adhibet, utpote discrimen uniuscujusque Ordinis expressius significantes, communiter vocantur materia Sacramentorum.

CAPUT II.

DE MINISTRO SACRAMENTORUM.

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut minister det validè
Sacramentum.

15. Ad valorem Sacramenti requiratur Potestas, et Intentio Ministri.
— 14. Utrùm in Ministro requiratur etiam Intentio? — 13. Quo-
tuplex potest esse Intentio? — 16. Non sufficit in Ministro intentio
Habitualis, vel Interpretativa. — 17. Non requiratur Actualis.
— 18. Sufficit Virtualis. — 19. An sufficiat Intentio coacta? Vel
cum errore circa personam suscipientis? — 20. An ad validitatem
Sacramentorum requiratur intentio interna Ministri? Et I. an
sufficiat sola intentio faciendi actionem externam? — 21. II. An
requiratur intentio faciendi quod facit Ecclesia Romana? — 22.
III. An requiratur intentio explicita conficiendi Sacramentum, aut
producendi effectum Sacramenti? Et an celebrandi ritum externum
uti sacrum? — 25. An Minister debeat habere intentionem faci-
endi ritum sacrum, quem intendit Ecclesia? — 24. Si Minister
habet duas intentiones contrarias, quænam debeat prævalere?
— 25. Vide Resolutiones Busembai. — 26. An sit validum Sacra-
mentum collatum sub conditione? — 27. An sit licitum conferre
sub conditione Sacramenta characterem imprimantia? — 28. An
etiam alia Sacramenta? — 29. An in extrema necessitate proximi
Minister possit, et teneatur ministrare Sacramentum, quando ma-
teria est dubia?

15. — « RESP. Ad valorem Sacramenti in Ministro, non fides
» vel probitas, sed præter potestatem (et jurisdictionem in qui-
» busdam) requiratur intentio, seu voluntas saltem virtualis, et
» absoluta, vel huic æquivalens, faciendi non tantum externum
» illum actum, sed Sacramentum, vel saltem id, quod facit
» Ecclesia, vel quod Christus instituit. Est communis ex *Trid.*
» *sess. 7. can. 11.* Ratio prioris partis est, quia Sacramenta ope-
» rantur, non ex dispositione Ministri; sed virtute divina, se-
» cundum institutionem, et meritum Christi. Ratio posterioris,
» quia ad confectionem Sacramenti requiratur talis intentio, quæ
» actionem determinet ad esse Sacramentale, tollatque indiffe-
» rentiam verborum, et actionum; talis autem non esset intentio
» solius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. gr. ad ludum
» potest referri. »

14. — Quæritur I. An in Ministro Sacramentorum, præter
intentionem, requiratur etiam attentio, ut validè ea conferat?
Affirmat *La Croix l. 6. p. 1. num. 84.* Aliàs (ut ait) confectio
Sacramenti non esset actio humana, humano modo adhibita. Ex
qua opinione, si probabilis esset, inferretur utique, quod Minister
voluntariè se distrahens, non conferret Sacramentum; sed hoc

non videtur posse subsistere, et ideo ipse *Croix n. 85.* fatetur,
vix fieri posse ut per distractionem Sacramentum invalidetur,
quæ semper permanet attentio virtualis, nisi distractio sit totalis.
Hæc igitur opinio minimè probabilis mihi videtur, nec eam in-
veni ab alio Auctore traditam: omnes enim dicunt, ad valorem
Sacramenti, præter materiam et formam, nihil aliud requiri
quàm intentionem Ministri, ut definitum fuit à Conciliis, prout
infra referemus *n. 23.* Nec officit dicere, non esse actionem hu-
manam illam quæ fit sine attentione; nam licet, ut homo humano
modo operetur, requiratur ut ad finem operis, quod intendit
facere attendat, non tamen requiratur, ut cum opus exequitur,
actualiter attendat. Si autem necessario hæc attentio requireretur,
nec etiam consequenter sufficeret (ut non rectè supponit
Croix) attentio virtualis. Nam juxta dicta *l. 4. num. 177. p.*
Ratio, hæc attentio virtualis non datur, nec potest intelligi, quia
cum attentio sit actus intellectus considerantis id quod homo agit,
necessario importat, ut intellectus actu advertat: unde sicut non
potest dici, quod intellectus virtualiter consideret, quod non
considerat, ita nequit dici hominem virtualiter attendere, quando
actu non attendit, sed aliò est distractus. Hinc optime docet
doctissimus *P. Suar. in 3. p. D. 12. sect. 3. v. Dico. 1.* quod Minister,
etsi distractus, verè conficit Sacramentum: « Quia (ut ait) actio
» ejus est simpliciter humana et libera, et procedit à priorè in-
» tentione. »

Utrum autem peccet graviter Minister voluntariè se distrahens
in confectione Sacramenti? Omnes dicunt peccare saltem venia-
liter; et *Cont. Tourn. t. 4. p. 134. v.* Ex his, dubitat quin etiam
peccet mortaliter; sed probabiliter hoc negat *Croix cit. n. 85.*
cum *Gobat et communi*, nisi esset periculum errandi in formis
præsertim longioribus. In confectione tamen Eucharistiæ volun-
tariam distractionem mortalem esse, probabiliter dicunt *Conc.*
t. 8. p. 513. n. 13. et Tamb. de Sacrif. Miss. l. 2. c. 13. n. 8.
[contra *Croix l. 2. p. 2. n. 443. et Mazz. tom. 3. pag. 212.* qui
tenet probabile esse quod sit tantum venialis]. Ratio, quia dis-
tractio in tali Sacramento videtur non carere gravi irreverentia.

15. — Quæritur II. Quotupliciter potest esse intentio? In-
tentio potest esse vel *actualis*, vel *habitualis*, vel *interpretativa*,
vel *virtualis*. *Actualis* est, cum quis actu intendit Sacramentum
conficere. *Habitualis* est, cum quis habuit antecedenter actualem,
et non revocavit, sed de illa non amplius cogitat, nec ea in aliquo
effectu permanet. *Interpretativa* est, cum quis nullam habet nec
habuit intentionem actualem, sed ita est dispositus, ut, si adver-
teret, haberet. *Virtualis* demum est, cum quis, licet hic et nunc
non intendat actualiter conficere Sacramentum, agit tamen vir-
tute actualis intentionis habitæ, prout si quis habens intentionem
Sacramentum Eucharistiæ conficiendi, adeat Ecclesiam, dicat
Missam, et consecret.

16. — His positus, dicendum I. ad conficienda et conferenda
Sacramenta non sufficere in Ministro intentionem *habitualem*,

aut interpretatioam. Hoc ut certum communiter docent *Suar. in 3. p. D. 13. sect. 3. Cont. Tourn. t. 4. p. 119. concl. 1. Conc. t. 8. p. 85. num. 4. Holz. t. 2. p. 5. n. 22. Viva de Sacr. qu. 1. a 4. n. 6. Croix lib. 6. p. 1. n. 56 et 57. Salm. tr. 1. c. 7. n. 42 et alii passim*. Ratio, quia hujusmodi intentiones non faciunt, ut actio sit elicita humano modo, ut requiritur in Ministro, à quo procedunt Sacramenta tanquam à causa operante.

17. — Dicendum II non requiri in Ministro intentionem actualem. Idem etiam certum est apud omnes cum *S. Thom. 3. part. qu. 64. a 8. ad 3.* Ratio *S. Doctoris*: *Sed hoc* (scilicet actualiter attendere) *non est totaliter positum in hominis potestate, quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare.*

18. — Dicendum III sufficere, ut Minister habeat intentionem virtuales; quia per hanc ille verè operatur humano modo, cum talis intentio sit vera causa actionis. Idque pariter commune et certum est cum *Suar. l. c. Tourn. t. 4. p. 133. concl. 2. Conc. tom. 8. p. 86. n. 4. Lugo de Sacr. D. 8. n. 74. Wig. tr. 11. Ex 4. n. 32. R. 2. Holz. t. 2. p. 6. n. 12. Salm. l. c. Ronc. c. 5. q. 3. et alii ex D. Th. l. c.* ubi sic docet: *Licet ille qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen habituales, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti.* Pro intentione autem habituali *S. Doctor* hic sine dubio intelligit virtuales, nam immediatè post sic subdit: « Puta cum Sacerdos accedit ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia, » unde si postea in ipso exercitio actus cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute (nota) primæ intentionis perficitur Sacramentum. » Hinc rectè dicunt *Viva Art. 4. num. 6. et Croix lib. 7. p. 1. num. 59.* cum *Abelly, Gammach et Mauro*, quod Minister, qui de more ponit actiones requisitas ad Sacramentum, nisi debitam intentionem positivè excludat, imprudenter de ea dubitat, quia saltem vult facere quod alias solet, et quod alii Ministri faciunt. Adde, quia per hoc quod cognoscit actionem illam esse sacram, et frustra non poni, exercitè intendit eam ponere juxta finem suam, ut *Viva et Croix cum Vasq. l. c.* Quare advertunt *Bellarm. Henriq. Croix, et Viva ibid.* non esse opus, ut Minister ore, vel corde reflexè dicat se intendere conficere Sacramentum, sed sufficere ut sit animo præsens, et attentè faciat id quod facit.

19. — Sufficit etiam intentio Ministri coacta, sive metu extorta, præterquam in Matrimonio, ut rectè dicunt *Croix n. 60. et Lugo D. 9. n. 131.* quia metus non tollit voluntarium; sicque definitum refert *Lugo in Conc. Tolet. IV. c. 56.* Ita pariter non invalidat Sacramentum, excepto Matrimonio, error Ministri circa personam suscipientis, nempe si Minister putans absolvere Petrum, absolvat Paulum, ut cum communi docent *Suarez, D. 13. sect. 3. in fine, et Lugo. D. 8. n. 114.* modo tamen Minister non alliget suam intentionem ad aliam personam determinatam quod ordinariè non evenit, nisi in Matrimonio.

20. — Quær. III. An ad validitatem Sacramentorum requiratur intentio interna Ministri? Dicendum I non sufficere solam intentionem faciendi actionem externam, sed requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Hoc est de fide contra Lutherum, qui dicebat sufficere solam intentionem ponendi ritum exteriorem, etsi joco peractum; ita ex *Trid. Sess. 7. Can. 11.* ubi habetur: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Item in *Sess. 14. can. 9.* habetur: *Si quis dixerit absolutionem sacramentalem Sacerdotis non esse actum judiciale, sed nudum ministerium pronuntiandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum, aut Sacerdos non serio, sed joco absolvat; aut dixerit non requiri confessionem Pœnitentis, ut Sacerdos eum absolvoere possit: anathema sit.* Idem habetur in *Decr. Fidei Conc. Flor. sub Eug. IV. t. 19. Conc. p. 535.* ubi dicitur: *Omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma et persona Ministri conferentis Sacramenta, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia.* Idem declaratum fuit in *Conc. Constant. Sess. ult.* ubi præscriptum fuit: *Ut suspectus de hæresi interrogetur, an credat quod malus Sacerdos, cum debita materia et forma, et cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, verè conficiat et conferat Sacramenta?* Ratio doctrinæ hujus est, quia actio Ministri debet ad ministerium referri, actio autem joco facta non refertur ad ministerium sacrum, sed tantum ad irrisionem. Lutherus dicebat sufficere actionem jocosam, eò quod ipsa adhuc satis erat ad fidem excitandam; sed hoc principium patet esse falsum, nam in pueris nequit fides excitari, et tamen jam ipsi capaces sunt Baptismi.

21. — Dicendum II non requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia Romana, sed sufficere intentionem faciendi quod facit vera Ecclesia à Christo instituta. Id pariter certum est, quia baptizati ab Hæreticis, qui Ecclesiam Romanam non credunt esse veram Ecclesiam, nequaquam sunt rebaptizandi. Hic tamen bene advertit *Sylvius (in 3. p. q. 64. art. 8.)*: *Quod si quis nollet facere quod Ecclesia Romana facit, etiamsi esset vera Christi Ecclesia, Sacramentum non subsistit, quia revera non habet intentionem faciendi quod Christus instituit.*

22. — Dicendum III non requiri ad valorem Sacramenti intentionem explicitam conficiendi Sacramentum, aut producendi effectum Sacramenti; sed sufficere intentionem peragendi ritum, qui ab Ecclesia habetur pro sacro. Ratio, quia (ut supra dictum est) sufficit intentio faciendi quod facit Ecclesia. Ita communiter *Suar. in 3. p. D. 64. Sect. 8. a 8. Tourn. in Prælect. Theol. t. 6. p. 145. et ejus continuator t. 4. p. 86. Conc. t. 8. p. 84. ex n. 1. Viva in prop. 30. damn. ab Alex. VIII. n. 1. et alii omnes ex D. Th. in 4. Dist. 6. q. 1. art. 3. q. 2 ad 1.* ubi docet validè conferri Baptismum, *quomodo ille, qui non credit Baptismum esse Sacramentum, aut habere aliquam spiritualem virtutem, non intendat,*

dum baptizat, conferre Sacramentum, tamen intendit facere quod facit Ecclesia, etsi illud reputet nihil esse. Et quia Ecclesia aliquid facit, ideo ex consequenti, et implicite intendit aliquid facere, quomodo non explicitè. Rectè verò advertunt *Contin. Tournely d. p. 86. Ronc. c. 4. q. 3. cum Bon. etc.* quòd si quis unquam crederet Sacramentum non confici, nisi habeatur intentio explicita conficiendi Sacramentum, et hanc intentionem non haberet, nullum conficit Sacramentum; quia tunc non intendit facere quod facit Ecclesia. Item advertendum quòd, licet valeat Sacramentum, etiamsi Minister habeat explicitam intentionem conferendi Sacramentum, vel ejus effectum; modò (ut diximus) intendat facere quod facit Ecclesia, quia tunc implicite habet intentionem conferendi Sacramentum, ut vidimus mox supra ex *D. Thoma*: si tamen intentionem positivè contrariam habeat non conferendi Sacramentum, tunc non confert Sacramentum, quia revera tunc non habet intentionem neque explicitam, neque implicitam faciendi quod facit Ecclesia, ut docet *D. Th. 3. p. q. 64. a. 10.* ubi ait: *Intentio Ministri potest perverti dupliciter uno modo respectu ipsius Sacramenti, puta cum aliquis non intendit Sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere; et talis perversitas tollit veritatem Sacramenti, præcipue quando suam intentionem exterius manifestat.* Nota verbum præcipue, ergo si tantum interiùs derisorie agit, nec etiam confert Sacramentum. Idque confirmat idem *S. Doctor. eod. art. 10. ad 2. ubi*: *Intentio ludicra (non actio ludicra) vel jocosa excludit primam recitulationem intentionis, per quam perficitur Sacramentum.*

Præterea, non requiritur intentio explicita celebrandi ritum externum, ut formaliter et absolute sacrum. Hoc patet, nam alias Baptismus collatus à Paganis, qui Sacramenta ignorant, aut irrident, esset nullus; sed *Nicolaus I.* cum consultus fuisset à *Bulgaris* de valore Baptismi collati à *Judæo*, vel *Pagano*, respondit esse validum, si collatus fuerit cum vera materia et forma: valet enim talis Baptismus ob intentionem generalem faciendi, quod audierit *Judæus* vel *Paganus* fieri ab Ecclesia Christi? Ita in *cap. A quodam D. 4. de Consecr.*

25. — Hic autem occurrit magna illa quæstio, olim excitata, ut ferunt, ab *Ambrosio Catharino*, et nostris temporibus valde agitata, nempe an ad validitatem Sacramenti requiratur, ut Minister habeat intentionem faciendi ritum sacrum, quem intendit Ecclesia? Prima sententia negat; duplicem enim distinguit intentionem, unam faciendi solum actum externum, quem facit Ecclesia, et hanc dicit esse necessariam; alteram faciendi actum externum, non simpliciter, sed ut sacrum sive sacramentalem, quem Christus instituit, et Ecclesia intendit, hancque tenetur non requiri. Hæc sententia plures quidem insignis nominis patrones habet, et præcipue *Juevin, Contensonium, M. Serri, Genetium, P. Milante*; eamque non obscure videtur etiam tradidisse *P. Salmeronius in l. 1. D. Pauli Epist. p. 3. dip. 2.* ubi dixit: *Advertendum duplicem esse intentionem Ministri conferentis*

Sacramentum, alteram quidem publicam, et Ecclesie ipsius, cujus ministerio perfungitur. Hæc autem intentio satis exprimitur in ipsis Sacramentorum formis; intendit enim Ecclesia per hujusmodi verba baptizare, confirmare, etc. Hæc autem intentio inseparabilis est ab ipsis verbis, si integrè, ut debent, proferantur. Hujus autem sententiæ *Bellarmin. l. 1. de Sacr. c. 27 et Lugo eod. tit. D. 8. Sect. 2.* auctorem faciunt præfatum *Ambrosium Catharinum*; sed *Tourn. Prælect. Theol. t. 6. p. 138 et P. Conc. t. 8. p. 65. n. 8.* quærent vindicare *Catharinum*, dicentes tantum ipsum voluisse non requiri intentionem, quæ respicit effectum Sacramenti, vel ritum externum prout sacrum ab Ecclesia celebratum. Sed quidquid sit de hoc, ratio hujus sententiæ est, quia ex Tridentino non requiritur in Ministro intentio faciendi quod Ecclesia intendit, sed tantum faciendi quod facit Ecclesia; et ideo sufficit, ut Minister seriò applicet materiæ debitam formam, ut facit Ecclesia.

Secunda verò sententia communis et sequenda, affirmat omnino requiri intentionem Ministri faciendi ritum Sacramentalem, quem intendit Ecclesia; hanc tenet *Bellarmin. l. c.* ubi ait oppositam non differe ab errore Novatorum, item *Lugo, l. c.* ubi dicit eam ab omnibus meritissimè rejici, et saltem non multum distare ab errore Hæreticorum. *Vasq. disp. 138.* qui contrariam vocat damnatam, item *Tourn. loc. cit. t. 6. p. 139. et suis Continuat. t. 4. p. 88. concl. 3. Petroc. t. 3. c. 4. q. 2. Conc. t. 8. p. 67. § 3. Croix l. 6. p. 1. n. 54. Viva de Sacr. q. 1. a. 4. n. 6. Antoine p. 459. n. 2. Salm. eod. tit. c. 7. n. 26. cum Suar. Bonac. et aliis*: Et hanc sententiam tuetur etiam *SS. P. Bened. XIV* in suo aureo Libro de Synodo l. 7. c. 4. n. 9. Probatur 1. ex *Trid. in dict. Can. 11. Sess. 7.* ubi requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia; ergo non sufficit intentio tantum seriò applicandi formam materiæ, ut facit Ecclesia; reipsa enim hæc intentio, dum actio externa ponitur, est ab actione inseparabilis, ut dixit *P. Sal. ut supra*, sed ultra requiritur intentio faciendi ritum sacramentalem, quem facit Ecclesia; alias tam *Conc. Trid.* quam *Constantiense* frustra præter materiam et formam requisivissent intentionem Ministri faciendi, quod facit Ecclesia. Probatur 2. et fortius ex *Propos. 28* damnata ab *Alex. VIII* quæ dicebat: *Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere, quod facit Ecclesia.* Nota verba intus verò, ergo damnavit Pontifex opinionem non requirentem intentionem internam faciendi quod facit Ecclesia. Reponunt adversarii, et præcipue *P. Milante*, propositionem præfatum ideo fuisse damnatam, quia comprehendebat omnem ritum sive seriò, sive joco peractum. Sed respondetur 1. nullum in propositione verbum fieri de administratione jocosa. Respondetur 2. quòd superflua quidem fuisset hæc damnatio, si sola administratio jocosa fuisset reprobata, hæc enim jamdudum à Tridentino proscripita fuit: nec tempore hujus damnationis aliquis erat, qui errorem Lutheri

renovaverit; nam, ut ferunt *Vauroy t. 4. Aurelius Piette t. 5. et Henno t. 1. disp. 4. q. 2. a. 2.* thesis proscripta fuit decerpta ex thesibus *Feroacquesii*, qui sententiam de externa intentione, exclusa jocosa administratione, acriter propugnarat. Hinc dicendum cum SS. P. Bened. XIV in *cit. lib. de Synodo n. 8.* saltem grave vulnus ex præfata Prop. damn. inflictum fuisse sententiæ Catharini.

Probatur 3. ratione qua evincitur necessariam esse intentionem internam Ministri ad conferendum Sacramentum; ut enim habetur ex *D. Th. 3. p. q. 64. art. 8.* quæ in Sacramentis aguntur ad plura referri possunt, prout ablutio in Baptismo referri potest ad munditiam corporalem et spiritualem; ideo oportet, ut per intentionem abluentis referatur et determinetur ad unum, id est ad effectum sacramentalem, sive ad abluitionem spiritualem. Hic autem nolumus immorari ad discutiendos plures textus *D. Th.*, in quibus obscure locutus est, pro quorum solutione adi *P. Conc.*, et *Cont. Tourn. II. ca.* Sed S. Doctor *Opusc. 8.* clarè docuit, ultra ritum externum omnino requiri internam intentionem, dicens: « Requiritur etiam in quolibet Sacramento » persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione » conferendi et faciendi quod facit Ecclesia; quorum trium, si » aliquid desit, id est, si non sit debita forma verborum, et si » Minister Sacramenti non intendat Sacramentum conferre, » non perficitur Sacramentum.

Idque maxime confirmatur auctoritate SS. Pont. Bened. XIV, in sua *Instruc. ad Vices gerentem*, data Romæ die 28 Febr. 1747 (inserta suo *Bullario num. 28. Tom. II.*): ibi *num. 48* reprobat opinionem *Cajetani et Soto*, qui volebant sufficere in suscipiente Baptismum voluntatem neutralem, nempe non consentientem neque repugnantem; et declarat ex mente *Innoc. III. in. c. Majores, de Baptismo*, quòd Sacramentum Baptismatis tunc effectum habet, quando quis vel actu præbet, vel jam antea præbuit voluntatem; et si neque consentit, neque dissentit, licet externè compositus, nequit baptizari, si nunquam antea habuit voluntatem suscipiendi Baptismum. Hoc posito, nempe quòd in subjecto necessario requiritur intentio suscipiendi Sacramentum, deinde transit Pontifex ad intentionem requisitam in Ministro, et mentionem faciens de opinione *Catharini* dicit: *Hæc opinio (nempe Cajetani) minus habet difficultatis, cum non de conferente agatur, sed de accipiente Baptismum.* Ergo tantò magis in conferente, ultra compositionem externam interna requiritur intentio. Tandem, quamvis sententia opposita esset probabilis, nulli dubium (ut ait Pont. Bened. XIV, in *cit. l. de Syn. n. 9.*) eam non posse in praxi adduci ex Prop. 1 damn. ab *Innoc. XI*, ubi declaratum fuit in conferendis Sacramentis illicitum esse sequi opinionem probabilem, relicta tutiore. Hinc rectè docet præfatus Pontifex, quòd si constet quempiam Baptismum, aut aliud Sacramentum initerabile administrasse, omni adhibito externo ritu, sed intentione retenta, aut cum deliberata voluntate non

faciendi quod facit Ecclesia, urgente necessitate, erit Sacramentum iterum sub conditione perficiendum; si tamen res moram patiatur, Sedis Apostolicæ oraculum erit exquirendum.

24. — Quær. III. Si Minister habeat duas intentiones contrarias, quænam debeat prævalere? Resp. I. Si voluntates istæ sint simul, prævalet prædominans; nempe, quæ eligeretur, cognita impossibilitate. Resp. II. Si inter voluntates contrarias una succedat alteri, posterior valet, nisi prior revocaverit (saltem virtualiter) omnem voluntatem subsequentem; tunc enim prior voluntas; modò expressè non revocetur, certè prævalet. In his autem, si adhuc remanet dubium, dubius erit valor Sacramenti; nam, ut valor Sacramenti tanquam certus habeatur, requiritur (sufficit) præsumptio, quæ sit moraliter certa, excludens omnem oppositam formidinem. Ita *Viva q. 1. a. 4. n. 98. Lugo de Sacram. D. 8. n. 123 et Croix l. 6. p. 1. n. 69. cum Bosco, Pallao. Dicast. etc.* Si quis autem contraheret Matrimonium, intendens illud esse solubile, tali animo, quòd si sciret esse insolubile, non contraheret, tunc nullum esset Matrimonium, ut rectè docent *Lugo l. c. n. 128. Sanch. de Matrim. l. 2. D. 13. Croix l. c. n. 72. cum Perez. Conc. etc.* Et item dicunt *Bellarm. Vasq. et Dic. cum aliis apud Croix de Infideli*, qui sic contraheret, Ratio, quia Matrimonium de sua natura est indissolubile; unde qui sic contraheret, apponeret conditionem contra substantiam Matrimonii, ac ideo illud invalidantem, juxta *cap. fin. de condit. appos.* Valide tamen contraheret ut ait *Lugo ex n. 132. cum Suarez*, si quis per errorem putaret Matrimonium esse solubile, quia error privatus non tollit ei intentionem generalem contrahendi modo quo debet.

25. — « Dixi 1. saltem virtualis: tum quia non sufficit inter- » pretativa, vel habitualis (qualis etiam potest esse in ebrio), » cum actus ab ea procedens non sit humanus et deliberatus, seu » liber in se: tum quia actualis, quæ scilicet actu intendis, et vis » hoc facere, etsi melior sit, et consultata, non tamen requiritur; » cum enim ea non sit in nostra potestate, et homo facile distra- » hatur, nimis durum, et plenum scrupulis fuisset, si hanc » Christus requisivisset. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali » præcedente relicta durat in aliqua actione vi illius incepta, » et continuata: ut si ex intentione baptizandi, vel celebrandi, » vadas ad Ecclesiam, sacras vestes induas, ad altare, vel baptis- » terium accedas, etsi interim omnino alia cogites. Ratio est, quia » hoc sufficit, ut actio illa sit humana et moralis. *Laym. l. 5. » l. 1. c. 5.* »

Unde resolves:

- » 1. Si Sacerdos habens fortè ante se panem, recitet factum » et verba Christi; non ideo consecrat.
- » 2. Impotens rationis, ebrius, vel somnians, non conficit Sa- » cramentum, etiamsi ante ebrietatem, vel somnum id intenderit; » quia non agit humano modo. *Laym. l. c. 9 (Ita communiter*

» *Suar. Vasq. Con. etc. apud Croix l. 6. p. 1. n. 55. contra Cabrera.*)

» 3. S. Athanasius in lusu puerili verè baptizavit, quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Episcopo.

» 4. Hæreticus validè baptizat, et contrahit Matrimonium, etsi non credat hoc esse Sacramentum, rideat, et contemnat: imò etsi nolit facere quod facit Ecclesia Romana, sed quod sua; falso putans non Romanam, sed suam esse veram: etsi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio est, quia intentio generalis, qua vult quod Christus instituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. *Bon. q. 3. p. 2. n. 9. Suar. Fill. etc.*

» 5. Non debet repetere sub conditione consecrationem, qui in ipsa fuit distractus. (*Vide dicta supra n. 14.*) vel qui minores hostias ad altare detulit, de quibus majorem consecrans, non explicitè cogitavit, nec detexit.

» Dixi 2. *Absoluta*; quia conditionata suspendit effectum: quod, præterquam in Matrimonio, fieri non potest.

Unde resolves:

» 1. Validum est sacramentum collatum sub conditione præterita, aut præsentis necessaria, vel contingente, si conditio verè sit impleta: v. g. *absolve te, si vis dimittere concubinam, si capax es; baptizo te, si non es baptizatus.* *Bon. l. c. n. 18.*

» 2. Nullum est Sacramentum datum sub conditione futura, sive sit hæc contingens, ut, *absolve te, si restituēs, si dimittes concubinam etc.* sive necessaria, aut adjecta animo suspendendi Sacramentum, ut *absolve te, si cras sol orietur.* *Bon. ib. Suar. Con. etc. contra Dic. et Esp.*

» 3. Dubium est Sacramentum collatum sub conditione occulta, humano modo incognoscibili: v. g. *baptizo, si es prædestinatus, si Deus videt te hoc anno moriturum.*

» 4. Graviter peccat, qui administrat Sacramentum (excepto Matrimonio) sub conditione, non solum futura, (quod semper est mortale.) (*Ut Salm. c. 7. n. 59. cum Gran.*) sed etiam præsentis, aut præterita; sive in se sit prorsus occulta, quod etiam est mortale; sive humano modo cognoscibilis: quod tamen nullum est, si fiat ex causa rationabili; raro veniale, sæpius mortale, si absque ulla causa. Ratio est, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, sed non sine negatione in re gravi. *Vide Bon. l. c. Suar. Conc. etc. Schol.*

26. — Quær. I. An sit validum Sacramentum collatum sub conditione? Si conditio est de præterito, vel de præsentis, sine dubio, verificata conditione, Sacramentum est validum. Ita communiter *Suar. in 3. p. D. 13. sect. 3. v. Dico 3. Laym. l. 5. tr. 1. c. 5. n. 13. Contin. Tour. t. 4. p. 135. Concl. 1. Pal. de Sac. D. un. p. 5. n. 7. cum Con. Bon. etc.* Si verò conditio sit

de futuro, nullum quippe est Sacramentum collatum, ut *Tourn. l. c. cum Bus. et aliis*, ut supra communiter. Ratio, quia ut Sacramentum validè conferatur, forma est applicanda materiæ præsentis, aliàs haberetur effectus Sacramenti, quando forma et materia jam desierint adesse. An autem validè absolvet Confessarius sic dicens: *Absolve te, si Deus cognoscit quod restituēs?* Affirmant *Viva de Sac. q. 1. art. 4. n. 7. et Henr. Arriaga et Bernal. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 81.* qui id valde probabile putat: quia (ut dicant) tunc jam apponitur conditio de præsentis, cum Deo omnia futura sint nota. Sed huic opinioni rectius contradicunt *Tourn. l. c. v. Sed quid. Conc. tom. 8. p. 87. n. 9. item Coninch. Avers. et Dicast. ap. Croix l. c.* Ratio, quia, cum Deus commiserit administrationem Sacramentorum cognitioni et voluntati hominum, nequit apponi conditio, quæ non possit cadere sub humana conditione.

27. — Quær. II. An sit licitum conferre Sacramentum sub conditione? Quoad Sacramenta characterem imprimentia, certum est apud omnes licitum esse; et patet ex c. 2. de *Bapt.* ubi dicitur: « De quibus dubium est an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmissis: Si baptizatus es, non te baptizo; sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo. » Et quamvis *Juvenius de Sac. D. 1. q. 3. c. 5. art. 1. et Tourn. in Prælect. Theol. tom. 6. q. 1. art. 4.* asserant ante Sec. VIII non haberi mentionem in Patribus et Conciliis prædictæ formulæ conditionatæ, tamen docet SS. P. Bened. XIV in suo doctissimo libro de *Synodo l. 7. c. 6. n. 1.* ex eo non rectè inferre *Nat. Alex.* non fuisse in usu in collatione Sacramentorum, conditionem apponi: nam asserit ex constanti Ecclesiæ praxi satis probari oppositum. Tantum (ait) in Sec. VIII conditio illa, quæ prius mente delinebatur, exprimi cœpit.

28. — Communiter autem dicunt DD. etiam alia Sacramenta posse conferri et reiterari, si justa causa adsit. Ita *Suar. D. 13. sect. 3. Concl. 3. Pal. d. p. 5. n. 7. Ronc. de Sac. c. 4. q. 6. R. 3. Habert. to. 5. c. 2. q. 2. p. 72. R. 2. Salm. de Sac. c. 7. n. 56. Bon. eod. tit. D. 1. q. 3. p. 2. §. 3. num. 20. cum Sa, Con. Henr. Reg. etc.* communiter: et non dissentit *Tourn. to. 4. p. 138. v. Dubium, contra Juen. Instit. Theol. to. 7. p. 35. et Antoine de Sac. c. 2. qu. 3. v. Nota*, qui ait tantum in Sac. Baptismi id licere, quando adest prudens dubium de ejus valore (*Vide dicenda de Bapt. n. 136.*); in aliis verò putant non licere, nisi in necessitate. Sed nos primæ sententiæ subscribimus, cum conditio, justa causa accedente, omnem reparet irreverentiam Sacramenti. Diximus *justa* (sive rationabili) *causa accidentis*, ut loquuntur *Suar. Pal. Bon. Salm. Ronc. l. c. item Croix l. 6. p. 1. n. 129. Elbel. tom. 3. p. 16. n. 51. et Spor. to. 3. p. 14. n. 96. et p. 19. n. 129.* Nam commune est cum præfatis AA. (contra aliquos) esse peccatum mortale ministrare Sacramenta, si non adsit causa necessitatis, vel gravis utilitatis: illicitum est enim sine tali causa Sacramentum conferre cum dubio effectus. Licitum

autem est, ut dicunt *Suar. Ronc. Bon. Salm.* et alii communiter, Confessario prudenter dubitanti an absolverit Pœnitentem absolvere sub conditione. Et idem dicunt *Tourn. loc. cit. et Mazz. to. 3. p. 568.* quando absolvendus est puer, de quo dubitatur an compos sit rationis. Si quis autem iudicans Pœnitentem esse dispositum, eum sub conditione absolveret, dicens: *Ego te absolvo, si dispositus es*; rectè dicunt *Tourn. to. 4. p. 137. et Salm d. c. 7. n. 56.* quòd is non peccaret mortaliter, sed non excusaretur a culpa veniali, cum hoc esset contra ritum Ecclesiæ. Idem ait *Croix. l. 6. p. 1. n. 129.* de eo qui sine rationabili causa repeteret unum verbum, vel syllabam formæ.

29. — Certum autem est, quòd casu quo adest extrema proximi necessitas, et non habeatur materia, nisi dubia, tunc Minister non solum potest, sed tenetur sub gravi Sacramentum ei ministrare sub conditione, ut docet *Lugo de Sacr. D. 8. num. 140.* cum *Suar. Vasq. Con. Caj. Sylo. et com. apud Viva in Trut Append. §. XI. circa finem.* (Vide dicenda num. 102. v. *Materia et de pœn. n. 480.*) Advertit tamen *Lug. Resp. Mor. l. 2. n. 10.* quòd, si postea certa habeatur materia, et locus erit, repetendum est Sacramentum sub conditione, si forte primum invalidum fuerit; et idem ait *Croix num. 123.* cum *Tamb. Gobat. etc.* Intellige hoc de Sacramentis non iterabilibus, ut Baptismo, Confirmatione et Ordine. Notandum præterea, quòd si Sacramentum sit ministrandum sub conditione, nullatenus requiritur, ut conditio ore exprimat, sed sufficit mente concipi. Ita *Tourn. t. 4. p. 39. Concl. 3. Ronc. c. 4. Q. 5. cum Pal. Gob. etc. ap. Croix n. 83.* ubi *Moya* hoc asserit commune, et *Escob.* putat certum. Quando verò publicè confertur Baptismus dubius, rationabiliter dicit *Tourn. loc. cit.* conditionem exprimendam, ne adstantes credant Baptismum absolute reiterari contra legem Ecclesiæ.

Utrum autem peccaret mortaliter is qui sine necessitate plures simul baptizaret, vel absolveret sub una forma? Affirmant *Scotus, Gabr. et Con. apud Croix n. 44.* Sed negat *Croix cum Val. Hen. Reg. Dic. et aliis*, quia non videtur hæc notabilis mutatio; omnes tamen dicunt, quòd is non excusaretur saltem à veniali. Vide de Ministro Baptismi.

DUBIUM II.

Quid requiratur in Ministro, ut licitè ministret.

50. Vide quæ habentur de hoc apud *Busemb.* — 51. *Primo* de statu gratiæ requisito in Ministris Sacramentorum, ad ea ordinatis. — 52. Qu. 1. Quid de aliis Ministris ad ea non ordinatis? An Sacerdos baptizans non solemmniter graviter peccet? Vide *Infert. 1.* An contrahens Matrimonium in mortali duplex sacrilegium committat? Vide *Infert. 2.* — 53. An excusentur ministrantes in mortali, si urgeat necessitas? Quid de ministrantibus in Nosocomiis, de Obstetricibus, et maxime de Parochis, etc. ministrantibus in necessitate? — 54. Qu. 2. An conferens Sacramenta teneatur præmittere Confessionem si sit in mortali? — 55. Qu. 3. An peccet gra-

viter Sacerdos, sive Diaconus ministrans Eucharistiam in mortali? Quot peccata committat Sacerdos celebrans in mortali? An ministrans Eucharistiam pluribus successive, committat plura peccata? An peccet graviter tangens ex officio Eucharistiam in mortali? — 56. Qu. 4. An peccet graviter Confessarius tantum audiens Confessionem in mortali? Qu. 5. An Confessarius plures successive absolvens, plura sacrilegia committat? — 57. *Secundo* de statu Gratiæ requisito in exercentibus alias functiones sacras. — 58. De Diacono et Subdiacono ministrante Altari in mortali. — 59. De Episcopo conferente in mortali Chrisma, vel Oleum Sanctum. — 40. De Episcopo consecrante in mortali, Tempia, vel benedicente vestes, etc. Et de Sacerdote assistente Matrimonio, vel benedicente aquam, einares, etc. — 41. An Prædicator concionans in mortali, peccet mortaliter? — 42. Vide apud *Busemb.* de Ministro utente materia vel forma dubia: vel corruptam profereute formam, vel omittente caeremonias. — 43. An Sacramenta sint indignis deneganda? Dicendum I. Generaliter loquendo, sacrilegium est ministrare Sacramenta indignis. — 44. Dicendum II. Peccatori publico negandum est Sacramentum, sive occulte, sive publicè petat. — 45. Dub. 1. Quid si peccatum sit notum tantum aliquibus adstantium? — 46. Dub. 2. Quid si crimen sit publicum in alio loco? — 47. Dub. 3. An peccatori publico possit unquam ministrari Eucharistia? — 48. Dub. 4. Quid agendum in dubio de crimine, et de pœnitentia? — 49. Dub. 5. An Minister ob metum mortis possit dare Sacram indigne? — 50. Dicendum III. Peccatori occulto, publicè petenti non est negandum Sacramentum. Secus si petat occulte. — 51. Qu. 1. An Confessarius possit negare Sacramentum ob crimen auditum in confessione? — 52. Qu. 2. An Episcopus possit negare Sacramentum Ordinis peccatori occulto publicè petenti? — 53. Qu. 3. An possit absolvi Ordinandus habitus in vitio turpi, qui vult ascendere ad Ordines sacros. *Benissioè ad num. 63.* in fine hujus Dubii. — 54. Qu. 4. An Parochus possit assistere Matrimonio publici peccatoris? Et ad quid teneatur circa impedimenta? — 55. Qu. 5. An unus sponsorum possit licitè Matrimonium inire cum altero excommunicato, vel publico peccatore? — 56. Et an liceat conjugia contrahere cum Hæreticis? — 57. Qu. 6. An in Sacramentis conferendis liceat uti opinione probabili? — 58. Qu. 7. An, et quando Ministri teneantur ministrare Sacramenta? — 59. Qu. 8. An liceat simulare administrationem Sacramenti? — 60. An liceat simulare susceptionem Sacramenti? Sed quid si quis simulet se confiteri. — 61. Quid si quis simulet communicare. — 62. Quid si quis simulet contrahere Matrimonium? — 63. *DIS-SERTATIO* de Clerico habituato in vitio turpi; an possit absolvi volens ordinari in Sacris? usque ad num. 77.

50. — « *RESP. I.* Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, sive ut sit in gratia: tum quia Christo, cuius est Minister, debet se conformare, tum quia ad hoc quidem singularitate ordinatur et gratia peculiari donatur, ac proinde hoc curare præ aliis est obligatus. Ita *Laym. l. c. et commun.* »

Unde resolves:

« 1. Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens suf-

autem est, ut dicunt *Suar. Ronc. Bon. Salm.* et alii communiter, Confessario prudenter dubitanti an absolverit Pœnitentem absolvere sub conditione. Et idem dicunt *Tourn. loc. cit. et Mazzeo. 3. p. 568.* quando absolvendus est puer, de quo dubitatur an compos sit rationis. Si quis autem iudicans Pœnitentem esse dispositum, eum sub conditione absolveret, dicens: *Ego te absolvo, si dispositus es*; rectè dicunt *Tourn. to. 4. p. 137. et Salm d. c. 7. n. 56.* quòd is non peccaret mortaliter, sed non excusaretur a culpa veniali, cum hoc esset contra ritum Ecclesiæ. Idem ait *Croix. l. 6. p. 1. n. 129.* de eo qui sine rationabili causa repeteret unum verbum, vel syllabam formæ.

29. — Certum autem est, quòd casu quo adest extrema proximi necessitas, et non habeatur materia, nisi dubia, tunc Minister non solum potest, sed tenetur sub gravi Sacramentum ei ministrare sub conditione, ut docet *Lugo de Sacr. D. 8. num. 140.* cum *Suar. Vasq. Con. Caj. Sylo. et com. apud Viva in Trut Append. §. XI. circa finem.* (Vide dicenda num. 102. v. *Materia et de pœn. n. 480.*) Advertit tamen *Lug. Resp. Mor. l. 2. n. 10.* quòd, si postea certa habeatur materia, et locus erit, repetendum est Sacramentum sub conditione, si forte primum invalidum fuerit; et idem ait *Croix num. 123.* cum *Tamb. Gobat. etc.* Intellige hoc de Sacramentis non iterabilibus, ut Baptismo, Confirmatione et Ordine. Notandum præterea, quòd si Sacramentum sit ministrandum sub conditione, nullatenus requiritur, ut conditio ore exprimat, sed sufficit mente concipi. Ita *Tourn. t. 4. p. 39. Concl. 3. Ronc. c. 4. Q. 5. cum Pal. Gob. etc. ap. Croix n. 83.* ubi *Moya* hoc asserit commune, et *Escob.* putat certum. Quando verò publicè confertur Baptismus dubius, rationabiliter dicit *Tourn. loc. cit.* conditionem exprimendam, ne adstantes credant Baptismum absolute reiterari contra legem Ecclesiæ.

Utrum autem peccaret mortaliter is qui sine necessitate plures simul baptizaret, vel absolveret sub una forma? Affirmant *Scotus, Gabr. et Con. apud Croix n. 44.* Sed negat *Croix cum Val. Hen. Reg. Dic. et aliis*, quia non videtur hæc notabilis mutatio: omnes tamen dicunt, quòd is non excusaretur saltem à veniali. Vide de Ministro Baptismi.

DUBIUM II.

Quid requiratur in Ministro, ut licitè ministret.

30. Vide quæ habentur de hoc apud *Busemb.* — 31. *Primo* de statu gratiæ requisito in Ministris Sacramentorum, ad ea ordinatis. — 32. Qu. 1. Quid de aliis Ministris ad ea non ordinatis? An Sacerdos baptizans non solemmniter graviter peccet? Vide *Infert. 1.* An contrahens Matrimonium in mortali duplex sacrilegium committat? Vide *Infert. 2.* — 33. An excusentur ministrantes in mortali, si urgeat necessitas? Quid de ministrantibus in Nosocomiis, de Obstetricibus, et maxime de Parochis, etc. ministrantibus in necessitate? — 34. Qu. 2. An conferens Sacramenta teneatur præmittere Confessionem si sit in mortali? — 35. Qu. 3. An peccet gra-

viter Sacerdos, sive Diaconus ministrans Eucharistiam in mortali? Quot peccata committat Sacerdos celebrans in mortali? An ministrans Eucharistiam pluribus successive, committat plura peccata? An peccet graviter tangens ex officio Eucharistiam in mortali? — 36. Qu. 4. An peccet graviter Confessarius tantum audiens Confessionem in mortali? Qu. 5. An Confessarius plures successive absolvens, plura sacrilegia committat? — 37. *Secundo* de statu Gratiæ requisito in exercentibus alias functiones sacras. — 38. De Diacono et Subdiacono ministrante Altari in mortali. — 39. De Episcopo conferente in mortali Chrisma, vel Oleum Sanctum. — 40. De Episcopo consecrante in mortali, Tempia, vel benedicente vestes, etc. Et de Sacerdote assistente Matrimonio, vel benedicente aquam, einares, etc. — 41. An Prædicator concionans in mortali, peccet mortaliter? — 42. Vide apud *Busemb.* de Ministro utente materia vel forma dubia: vel corruptam profereute formam, vel omittente caeremonias. — 43. An Sacramenta sint indignis deneganda? Dicendum I. Generaliter loquendo, sacrilegium est ministrare Sacramenta indignis. — 44. Dicendum II. Peccatori publico negandum est Sacramentum, sive occulte, sive publicè petat. — 45. Dub. 1. Quid si peccatum sit notum tantum aliquibus adstantium? — 46. Dub. 2. Quid si crimen sit publicum in alio loco? — 47. Dub. 3. An peccatori publico possit unquam ministrari Eucharistia? — 48. Dub. 4. Quid agendum in dubio de crimine, et de pœnitentia? — 49. Dub. 5. An Minister ob metum mortis possit dare Sacram indigne? — 50. Dicendum III. Peccatori occulto, publicè petenti non est negandum Sacramentum. Secus si petat occulte. — 51. Qu. 1. An Confessarius possit negare Sacramentum ob crimen auditum in confessione? — 52. Qu. 2. An Episcopus possit negare Sacramentum Ordinis peccatori occulto publicè petenti? — 53. Qu. 3. An possit absolvi Ordinandus habitatus in vitio turpi, qui vult ascendere ad Ordines sacros. *Benissioè ad num. 63.* in fine hujus Dubii. — 54. Qu. 4. An Parochus possit assistere Matrimonio publici peccatoris? Et ad quid teneatur circa impedimenta? — 55. Qu. 5. An unus sponsorum possit licitè Matrimonium inire cum altero excommunicato, vel publico peccatore? — 56. Et an liceat conjugia contrahere cum Hæreticis? — 57. Qu. 6. An in Sacramentis conferendis liceat uti opinione probabili? — 58. Qu. 7. An, et quando Ministri teneantur ministrare Sacramenta? — 59. Qu. 8. An liceat simulare administrationem Sacramenti? — 60. An liceat simulare susceptionem Sacramenti? Sed quid si quis simulet se confiteri. — 61. Quid si quis simulet communicare. — 62. Quid si quis simulet contrahere Matrimonium? — 63. **DIS-SERTATIO** de Clerico habitato in vitio turpi; an possit absolvi volens ordinari in Sacris? usque ad num. 77.

30. — « **RESP. I.** Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, sive ut sit in gratia: tum quia Christo, cujus est Minister, debet se conformare, tum quia ad hoc quidem singularitate ordinatur et gratia peculiari donatur, ac proinde hoc curare præ aliis est obligatus. Ita *Laym. l. c. et commun.* »

Unde resolves:

« 1. Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens suf-

» ficientem jurisdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel
» qui censura est prohibitus.

» 2. Non licet Sacerd. administrare Sacram. cum attritione cog-
» nita: quia adhuc est extra statum gratiæ. *Bon. q. 3. punct. 2. §. 1.*

» 3. Non tamen necessariò præmittit Confessionem (nisi velit
» celebrare), etsi sit consultius: quia de hoc nullum est præ-
» ceptum, et ad delendum mortale sufficit contritio. *Vasq. d. 136.*
» c. 1. *Card. de Lugo d. 8. sect. 9.*

» 4. Minister Sacramenti ad id ordinatus, si conficiat, et mi-
» nistret solemniter in mortali, v. gr. si baptizet, vel celebret,
» peccat mortaliter toties quoties: (quòd etiam verum esse voluit
» *Sayr. Ledesm. et Bon. Gran. cont. 3. tr. 5. de Diacono ex*
» speciali commissione baptizante) nisi forte periculum sit in
» mora, nec possit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim casu
» baptizare, vel etiam absolvere moribundum, in statu peccati,
» non esse irreverentiam docet *Card. de Lugo d. 8. s. 9. n. 151.*

» Dixi 1. ad id ordinatus; etsi enim Laicus in necessitate
» baptizet cum conscientia peccati mortalis, eum non peccare mor-
» taliter docet *Bon. l. c. Fill. tom. 1. c. 5. q. 10. ex Suar etc.*

» 2. Solemniter: nam si sine solemnitate baptizet, excusant
» à mortali *Suar. Conc. Fill. l. c.*

» 5. Alii, qui conficiunt et ministrant, non peccant mortaliter,
» v. g. cum Laici in necessitate baptizant, vel ministrant sibi
» invicem matrimonium in mortali. Ita contra *Sylo. Vasq. et*
» alios docet *Suar. cum aliis*: qui tamen vult eos peccare morta-
» liter, quatenus hoc in mortali suscipiunt. Ita etiam *Filliuc.*
» *Fern. Sanch. Bon. q. 64. a. 6. d. 1.*

» 6. Qui ministrat, etsi non conficiat, Eucharistiam in mortali
» peccat mortaliter, ut habet communis *Suar. Fill. Laym. Bon.*
» et aliorum contra *Vasq. cuius sententiam Dian. rectè notat esse*
» probabilem, sive sit Sacerdos, sive Diaconus, ut *Vid. p. 3.*
» t. 4. R. 195. Idem docet *Card. de Lugo d. 9. n. 155.* Et quidem
» aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur:
» quod minus videtur probabile, cum moraliter non sit nisi una
» distributio, et una indigna ministratio: ita *Tann. 2. 2. Henr.*
» *Fill. m. 87. etc. contra Con. et Bon.*

» 7. Etsi probabile sit, quod docent *Sylo. Caj. Fill. t. 1. tr. 1.*
» c. 6. n. 87. *Nao. et Sa v. Ordo*, Diaconum, et Subdiaconum,
» si cum mortali in ordine suo ministret, item Sacerdotem et
» Episcopum, si sacramentalia exerceat, nuptias, aquam bene-
» dicat, altaria, templa, vasa consecret, concionetur, Eucha-
» ristiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter: Con-
» trarium tamen videtur verius, ut docent *Suar. Vasq. Laym.*
» *Con. q. 64. art. 6. Dub. 1. Card. de Lugo. l. c.* Ratio est quia
» hæ actiones non tendunt proximè ad sanctificationem animæ
» ex opere operato sicut actiones sacramentales.

» 8. Non videtur vera esse sententia, quæ docet esse mortale
» tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, etc. *Sayr.*
» *Suar. Bon. d. 1. q. 3. p. 2.* Quòd si quis in mortali (etiam laicus

» in necessitate) elevet de terra Eucharistiam, non videtur aliud
» agere, quàm si Christum, in hac vita lapsum elevasset: secus
» tamen si quis id extra necessitatem temerè præsumat, exemplo
» *Oræ Bon. d. 1. q. 3. p. 2. n. 12.*

» 51. — Distinguere hæc oportet confectionem et administratio-
» nem Sacramentorum ab aliis functionibus sacris.

» Et I. Quòd ad Sacramentorum confectionem sive administra-
» tionem pertinet, commune et certum est apud DD. (quidquid
» dicant aliqui non audiendi apud *Croix*) quòd Minister Sacra-
» menti ad id ordinatus, si conficiat, et ministret solemniter in
» mortali, mortaliter peccet. Rationem affert *D. Th. 3. part. qu. 64.*
» art. 6. dicens: « Conveniens est ut Sacramentorum Ministri
» sint justii, quia Ministri debent Domino conformari.... et ideo
» non est dubium, quin mali exhibentes se Ministros Dei et
» Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum, peccent. Et quia
» hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, et contaminatio-
» nem Sacramentorum quantum est ex parte ipsius peccatoris,
» consequens est quòd tale peccatum ex genere suo sit mortale. »

» 52. — Sed quæritur 1. An peccet graviter Minister, qui con-
» fert Sacramentum, ad quod non sit specialiter ordinatus? Hæc
» quæstio quippe tantum locum habet in Baptismo et Matrimonio,
» nam alia Sacramenta patet non posse ministrari, nisi à ministris
» consecratis. Prima sententia negat, et hanc tenent *P. Conc. t. 8.*
» p. 90. n. 15. qui vocat eam veram et communem, *Tourn. in Prælect*
» *Theol. t. 6. p. 228. Nat. Alex. de Sac. l. 2. Reg. 8. Anacl. p. 53a*
» n. 45. *Salm. de Sac. c. 8. n. 87. cum Suar. Bonac. et Valent. item*
» *Gonet, Habert, Juenin, etc. apud Cont. Tourn. t. 4. p. 32.*
» v. Dixi 2. Et expressè eam docet *S. Th. 3. p. q. 64. art. 6. ad 3.*
» ubi ait: « In articulo tamen necessitatis (Sacerdos) non peccaret
» baptizando in casu, in quo etiam posset laicus baptizare; sic
» enim patet quòd non exhiberet se Ministrum Ecclesiæ, sed
» subveniret necessitatem patienti. Secus est autem in aliis
» Sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, sicut Baptismus. »
» Hæc sententia est quidem probabilis: sed, spectata ratione,
» videtur probabilior secunda sententia affirmans, quam tenent
» *Contin. Tourn. l. c. Croix. n. 92 et 93. Antoin. q. 6. et Lugo cum*
» *Vasq. Pont. Nao. Led. etc.* Hæc sententia docet, quòd per se
» loquendo laicus sive Sacerdos ministrans non solemniter, graviter
» peccat ministrando in mortali. Ratio, tum quia peccatum quod
» committit indignè ministrans, juxta doctrinam *D. Th. n. præc.*
» allatam, consistit in irreverentia quæ irrogatur Deo et Sacra-
» mento: et quidem hæc irreverentia non tantum infertur à Mi-
» nistro consecrato, sed et à non consecrato: tum quia hic, licet
» tunc non se exhibeat ut Ministrum Ecclesiæ, tamen se exhibet
» ut Ministrum Christi: tum quia sancta sanctè tractanda sunt, et
» sanè sub gravi in re gravi: actio autem ministrandi Sacramenta est
» equidem eximie sancta, quia fit nomine Christi, et est immediatè
» cooperans in sanctificationem Animæ, unde à quocunque exercea-
» tur, ipsius sanctitatem requirit.

Hinc inferitur 1. probabilius esse cum *Contin. Tourn. Ant. Croix. l. cc. et aliis apud Salm.* laicum sive Sacerdotem ministrantem non solemniter Baptismum in necessitate, peccare graviter, si ministret in mortali.

Inferitur 2. probabilius peccare graviter contrahentes Matrimonium in mortali, non solum Sacramentum suscipiendo, sed etiam ministrando, ut dicunt *Pontius de Matr. l. 1. c. 8. n. 11. Lugo de Sacr. D. 8. n. 151. cum Nav. Vasq. Led. etc.* (contra *Sanch. de Matr. l. 2. D. 6. n. 4. Suar. de Sacr. D. 16. sect. 2. Bon. D. 1. q. 3. p. 2. §. 1. n. 10. cum Soto, etc.*) Nostramque sententiam *Croix t. 6. p. 1. n. 93.* absolute veram putat, eamque valere dicit, etiamsi Matrimonium incatur per procuratorem.

33. — Diximus *per se loquendo*, nam per accidens Minister tam consecratus, quam non consecratus excusatur, si ministret in mortali Sac. Bapt., aut Pœnit. in necessitate, puta si non posset tam citò conteri, et periculum esset, quòd moribundus decederet sine Baptismo, aut Absolutione, ut comm. docent cum *Bus. ut supra, Lug. D. 8. n. 151. Ronc. de Sacr. c. 4. q. 6. Cont. Tourn. tom. 4. p. 32. v. Dixi 1. Ant. de Sacr. c. 2. q. 6. Croix. l. 6. p. 1. num. 92. Salm. eod. tit. c. 7. n. 93. cum Vasq. Conc. etc.* Et idem ait *Moya ap. Croix l. c. de confessario*, qui non posset tam citò conteri, quin incurrat notam infamiae. Idem dicunt *Tamb. in Meth. Comm. c. 1. §. 10. n. 71. et Lugo. D. 9. n. 8. cum Vasq. et Henr. de Sacerdote*, qui incepta Missa in bona fide recordaretur peccati mortalis, et valde difficulter conteri posset, et contra nequiret sine infamia cessare ab inchoato Sacrificio; Sed his opinionibus merito contradicit *Concin. tom. 8. p. 350. n. 37.* Ratio, quia ex una parte urget præceptum Divinum, ut Sacramentum in gratia conficiatur, aut suscipiatur; et ex altera non est impossibile tali Sacerdoti actum contritionis elicere; etenim *Deus* (ut docet *Trid. Sess. 6. c. 11.*) impossibilia non jubet, sed jubendo monet et facere quòd possis, et petere quòd non possis, et adjuvat ut possis. Ergo si Sacerdos non se conterit, ex culpa sua provenit, vel quia non conatur quantum potest, cum hinc tempus sufficiens adsit (secus in primo casu moribundi), vel quia peccato adhæret.

Præterea hic notandum cum *Cont. Tourn. t. 4. q. 32. v. Circa*, quòd Sacerdotes ministrantes in amplis Nosocomiis, aut in Castris, cum ibi necessitates morientium sint obviæ, tenentur semper se paratos habere ad ministranda Sacramenta in Gratia. Et idem ex eadem ratione rationabiliter ait *Tourn. de Obstetricibus*. A fortiori autem ad id tenentur Parochi, aliive Sacerdotes, quibus ex officio incumbit Sacramenta ministrare, ut bene ait *Nat. Alex. de Sacr. l. 2. Reg. 12.* referens *Monitum S. Caroli Borr. in suis instruc.* ubi hæc habentur: « Parochus, omnisque » Sacerdos, cujus est Sacramenta administrare, meminisse debet » omni fere temporis momento paratum esse oportere ad tam » sanctæ administrationis munus. »

34. — Quær. 2. An Sacerdos conferens Sacramenta teneatur

præmittere Confessionem, si sit in mortali? In confessione Eucharistiae certum est ex *Trid.* præmittendam esse confessionem, juxta dicenda n. 255. Quoad alia verò Sacramenta, *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Merbesius tom. 2. p. 71. Concl. 5. Genet. tom. 3. p. 35. q. 4. Conc. tom. 6. p. 94. n. 27. ex Cathed. Rom. p. 2. c. 5. §. 45.* ubi dicitur: « Cum Sacramenta administramus, aut percipimus, toties Confessio prætermittenda non est. » Ratio, tum quia idem motivum præcepti, quòd currit in Eucharistia, valet etiam in aliis Sacramentis; tum quia Minister, cum teneatur ministrare Sacramenta in statu gratiæ, debet habere moralem certitudinem de sua justificatione, sicut habere debet de materia et forma: hæc autem certitudo nequit haberi per contritionem quæ difficillimè, et à paucis obtinetur. *Secunda* verò sententia probabilior et communis negat necessitatem Confessionis, et dicit sufficere quòd eliciatur contritio. Hanc tenent *Suarez loc. infra citando, Lugo de Sacr. D. 8. n. 145.* asserens esse communem, *Salm. eod. tit. c. 7. n. 94.* qui pariter asserunt communem esse hanc sententiam, scilicet quòd satis sit elici contritionem probabiliter existimatam, item *Syloest. verb. Confessio 1. §. 2. Laym. l. 5. t. 1. c. 1. n. 10. Nav. Sum. c. 2. n. 6. Victor. Sum. n. 132. Ronc. de Sacr. q. 4. c. 1. R. 6. Spor. t. 3. pag. 25. n. 170. Croix l. 6. p. 1. n. 93. Viva q. 1. a. 4. n. 4. Elbel. t. 3. pag. 15. n. 45.* qui etiam asserit communem, *Bonac. D. 1. q. 3. p. 2. n. 3. cum Reg. Fill. Henrig. et aliis passim. Prop. 1. ex Rit. Rom. de Sacr. in genere;* ubi dicitur: « Sacerdos si fuerit » peccati mortalis sibi conscius (quòd absit), ad Sacramento- » rum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde » pœniteat. Sed si habeat copiam Confessarii, et temporis lo- » cique ratio ferat, convenit confiteri. » Nota, *convenit*: ergo ex Rituali sufficit pœnitere per contritionem, et Confessio est de convenientia, non de necessitate. *Prob. 2.* ratione, tum quia in aliis Sacramentis non habetur præceptum neque naturale, neque Divinum, neque Ecclesiasticum de præmittenda Confessione, ut habetur in suscipienda Eucharistia: tum quia, ut ait doctissimus *Suar. in 3. part. D. 16. v. Quæritur*, licet Confessio (ut vidimus) valde conveniat, tamen satis est ut Sacerdos adhibeat diligentiam moralem ad se judicandum per contritionem, quin summam adhibeat per Confessionem; Nec eadem ratio currit pro materia et forma Sacramenti, quam pro licita administratione Sacramenti; ibi enim (ut diximus cum *eodem Suar. Tom. 1. l. 1. n. 33.*), cum agatur de substantia seu de veritate rei, probabilitas non potest efficere, ut materia et forma inepta evadant apta; sed in licita administratione Sacramenti, cum agatur tantum de modo, id est de honestate actionis, bene probabilitas efficit, ut actio sit honesta, quando prudenter honesta judicatur, quamvis in se fortè talis non sit.

35. — Quær. 3. An peccet mortaliter Sacerdos, aut Diaconus ministrans Eucharistiam in mortali? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Lugo. de Sacr. D. 8. n. 151. Spor. t. 3. pag. 26.*

n. 172. *Diana p. 2. t. 14. R. 23.* et probabilem putant *Salm. de Sacr. c. 7. n. 93. cum Syloio, Vasq. Gabr. Led. etc. Vioa q. 1. art. 4. n. 4. Croix l. 6. p. 1. num. 94. cum Arriaga, Aversa, Dicast. Amico, Bernal. etc.* Ratio, quia distribuens Eucharistiam, cum non conficiat Sacramentum, tantum remote cooperatur ad productionem gratiæ: non ponit enim actionem per se causantem gratiam, sed tantum applicat activa passivis; nec agit is nomine Christi, cum Christus non requisiverit, ut distribuens sit persona sacra, olim enim etiam laici Communionem sibi vel aliis porrigebant. *Secunda* verò sententia, quam sequimur, affirmat, eamque tenent *Suar. in 3. p. D. 16. sect. 3 et 4. v. Dices, Conc. t. 8. p. 90. n. 17. Holzm. t. 2. p. 7. n. 29. Cont. Tourn. t. 4. pag. 33. coll. 3. Vioa loco supra cit. Antoine de Sacr. c. 2. q. 6. v. Resp. 2. Laym. l. 5. tr. 1. c. 5. n. 8. Ronc. de Euch. c. 4. 2. item Gonet, Bonac. Valent. Conc. Fill. Vill. etc. apud Croix n. 94.* Probatur ex *c. Sciscitantibus 15. q. 8.* ubi Nicolaus I loquens de Sacerdote adultero Eucharistiam ministrante, dicit, *Mali bona administrando, se tantummodo lædunt.* Et cum hæc materia, de qua agitur, sit gravis, consequenter graviter se lædunt. Item probatur ex *Catech. Rom. p. 2. c. 1. n. 26.* ubi dicitur: « Si homini peccatis contaminato minus licet de rebus Divinis » agere, quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui » sibi multorum scelerum conscius est, nec tamen sacra Mysteria » polluto ore conficere, vel in fœdas manus sumere, contractare, » atque aliis porrigere et ministrare vereatur? » Item ex *Rit. Rom. §. 1. ubi: « Impure et indignè ministrantes (Sacramenta) » in æternæ mortis reatum incurrunt. » Et de Sacr. Euch. dicitur: « Omnibus quidem Ecclesiæ Catholicæ Sacramentis religiose » sancteque tractandis magna cura adhibenda, sed præcipue in » administrando ac suscipiendo SS. Eucharistiæ Sacramento. » Ratio igitur nostræ sententiæ est, quia Sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali, gravem irrogat injuriam huic Sacramento, eo quod ut Minister ad illud dispensandum consecratus hoc indignè ministrat: Et sicut in aliis Sacramentis Minister proxime per confectionem concurrat ad sanctificationem suscipientium, ita hic proxime concurrat per dispensationem, cum Minister Eucharistiæ non possit ut Ministrum se exhibere aliter quam per dispensationem, juxta illud *D. Pauli 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo ut Ministros Christi, et Dispensatores Mysteriorum Dei.* Nec valet dicere, quod Sacerdos non sit à Christo præcipue deputatus ad Eucharistiam ministrandam, ex eo quod olim etiam per laicos hoc fiebat; Nam licet per accidens in necessitate hoc laicis permissum est, sicut etiam et baptizare, tamen nemo potest negare, quod Minister ordinarius et ex officio ad Eucharistiam dispensandam sit solus Sacerdos, vel Diaconus ex commissione.*

Hinc diximus cum *Mazzot. t. 3. p. 49. Holz. t. 2. p. 6. n. 26.* quod celebrans in mortali quatuor sacrilegia committit, 1. quia Sacramentum conficit; 2. quia suscipit; 3. quia ministrat

sibi indigno, ut bene advertunt *Hozl. l. c. Croix l. 6. p. 1. n. 93. Suar. D. 67. sect. 1. et Lugo D. 8. n. 199 et 202.* cum enim celebrans tunc duas agat partes alteram ut sumens, alteram ut Minister, ideo duo sacrilegia committit: prout diximus de contrahente Matrimonium in mortali, qui dupliciter graviter peccat, quia nimirum suscipit, et quia ministrat Sacramentum. De his tribus sacrilegiis jam diximus *lib. 5. n. 44. 4.* Sacrilegium committit, quia Eucharistiam ministrat in mortali, prout mox supra probavimus. Utrum autem ministrans Eucharistiam unum peccatum committat, vel plura, quot sunt ii qui successive suscipiunt? *Bon. D. 1. q. 3. p. 2. §. 1. n. 15. cum Conc. et aliis* affirmat, quia singulæ distributiones sunt singula convivia, prout mox supra completæ. Sed probabilius dicunt *Henno de pecc. cap. 3. n. 2. Vioa de Sacr. q. art. 4. n. 4. et Fill. ac Henriq. 1. ap. Bonac.* pluralitatem communicantium constituere tantum circumstantiam aggravantem, sed non multiplicatam peccatorum, cum verius sit una actio moralis, et unum convivium: quod unum sanè dicitur, quamvis ex pluribus constet convivium. Hinc dicit *Rituale: « Ubi verò omnes communicaverint, Sacerdos dicere » poterit: O sacrum convivium, etc. »*

Valde autem probabiliter ait *Cont. Tourn. t. 4. p. 34. cum D. Th. in 4. D. 24. q. 1. art. 3. quest. 5. ad 4.* quod peccet graviter qui existens in mortali Eucharistiam ex officio tangit immediate, vel mediate, puta gestando in processione, vel populum benedicens; hocque expressè videtur docere *S. Dionysius ep. Tourn. l. c.* dicens: « Qui tangunt res sacras, quasi suo » officio utentes, peccant mortaliter. » Sed non improbabiler *Bon. D. 1. sect. 3. p. 2. §. 1. n. 13. Croix l. 6. p. 1. num. 101. Lugo D. 8. n. 155. Anacl. p. 534. n. 58. Holz. t. 2. p. 7. n. 29. Elbel t. 3. p. 15. n. 50 et Salm. c. 7. de Sacr. n. 100 et Busemb. ut supra num. 7. cum Suar. Vasq. Laym. et Coninch.* id negant, quia hæc non est administratio Sacramenti, nec videtur materia tam gravis, ut peccatum mortale inducat. Dicit enim *Suarez in 3. parte D. 16. Sect. 3. v. Atque hinc: « Cum aliæ » actiones, præter Sacramenta, non sint ad sanctificationem per » gratiam proxime ordinatæ, neque in eis se exhibeat Sacerdos » ut Minister Dei sanctificans animam, non est tam gravis causa, » et ratio exigendi internam animæ sanctitatem ad eas exercendas. Ergo illas in peccato efficere ex parte materiæ, non videtur esse grave sacrilegium. »*

36. — Quæritur 4. An peccet graviter Confessarius excipiens Confessionem in mortali, cum proposito eliciendi contritionem antequam absolvat? *Prima* sententia probabilis, quam tenent *Gonet D. 7. c. 6. n. 108 et Contin. Tournely t. 4. pag. 33. v. Coll. 2. Escob. l. 8. num. 134. cum Suar. et Franc. de Lugo,* affirmat, quia talis actio est Sacramentalis, et pertinet ad Ministrum consecratum, cum Sacerdos non minus consecratur ad audiendam Confessionem, quam ad absolvendum. *Secunda* sententia communior et probabilior negat, et hanc tenent *Card.*

de Lugo de Sacra. D. 8. n. 158. Sporer t. 3. p. 25. 26. n. 173. Elbel. t. 3. pag. 15. n. 50. Diana p. 1. tr. 7. R. 47. Salm. de Sacra. c. 7. n. 107. cum Henrig. et Croix l. 6. p. 1. n. 102. cum March. Rodr. Moya, Gob. Dic. Avers. Bernal. et Bosco. Ratio qua vitur Lugo, est quia Sacerdos audiendo Confessionem tantum passivè se habet: sed hanc rationem meritò non admittit Croix, quia Confessarius excipiendo Confessionem, revera non se habet tantum passivè, sed etiam agit formando iudicium de peccatis. Ratio aptior aliorum est, quia Confessarius audiendo non conficit Sacramentum; illud enim non conficit nisi quando absolutio impertitur. Id autem quod ibi addit Croix cum Marc. et Gob., nempe Ministrum non peccare mortaliter, si in mortali formam inchoet Sacramenti, modò conteratur antequam illam perficiat; mihi non placet, nam licet gratia non conferatur, nisi forma expleta, tamen valor Sacramenti et collatio gratiæ non tam pendet ab ultimis verbis formæ, quam à primis; unde Sacerdotem, qui eam incipit in mortali, meritò dicit Aversa ap. Croix graviter peccare, quia jam irrogat injuriam Sacramento, conferendo illud in mortali.

Quæ. 5. An Confessarius plures successivè absolvens in mortali plura peccata committat? Vide dicta lib. 5. n. 50. Qu. 6. ubi veriorum esse diximus sententiam affirmativam, quia singulæ absolutiones sunt singula Sacramenta.

37. — II. Quod autem pertinet ad alias functiones sacras, quæ non sunt confectiones, neque administrationes Sacramentorum, quæstio est, an Minister, qui ex officio illas exercet in mortali, peccet mortaliter? Prima sententia, pro qua certè videtur esse D. Thomas in 4. D. 24. q. 1. ar. 3. qu. 5. ad 4. (quidquid aliqui dicant), et quam sequuntur alii apud Juenin. Instit. Theol. tom. 7. p. 86. q. 4. dicit omnes exercentes ex officio functiones Ordinis suscepti ab Episcopo usque ad Ostiarios, in mortali culpam gravem committere. Hæc verba D. Th.: « Quicumque autem cum peccato mortali aliquod sacrum Officium pertractat, non est dubium, quin illud indignè faciat; unde patet quod peccat mortaliter. » Secunda verò sententia communior, et satis probabilis negat, et hanc tenent Suarez in 3. p. D. 16. s. 3. Holz. t. 2. p. 7. n. 31. Anacl. pag. 534. nu. 58. cum Mastro, Bonac. de Sacra. D. 1. qu. 3. p. 2. §. 1. n. 8. cum Soto, Val. Fill. etc. Salm. eod. tit. n. 101. cum Vasq. Fill. et Gran. Ratio 1. quia, ut ait Suarez (cujus verba retulimus supra n. 35. in fin.) omnia alia exercitia Ordinum, præter confectionem vel administrationem Sacramentorum, cum non sint proximè ordinata ad sanctificationem animæ, non videntur exigere sub gravi exercitium sanctitatem. Ratio 2. quia (ut bene aiunt Salm. n. 108.) ubi non constat de præcepto, non est facilè imponenda obligatio sub mortali; in his autem functionibus, quas diximus, non constat de tali præcepto, unde gravitas obligationis desumenda est à materia, et cum hæc materia non videtur, saltem non constat esse tam gravem, videtur quòd exercere tales func-

tionem in mortali, non excedat culpam venialem; quæ tamen erit eò gravior, quò actiones magis accedunt ad Sacramenti ministerium.

38. — Hinc inferitur I. esse probabile, quòd non peccent graviter Diaconi et Subdiaconi, qui in mortali Altari ministrant. Ita Suar. loc. cit. s. 3. Lugo D. 8. n. 152. Sot. in 4. D. 24. q. 1. Laym. l. 5. tr. 1. c. 5. n. 10. Vasq. D. 136. c. 4. Coninch. qu. 64. art. 6. d. 1. Salm. loc. cit. n. 104. Holz. n. 31. Anacl. l. c. Sporer t. 2. p. 26. num. 174. Elbel t. 3. p. 15. n. 50. Croix l. 6. p. 1. n. 98. cum Dic. Bon. l. c. num. 7. cum Val. Fill. Angles et alii plures, nec dissentit Antoine de Sacra. c. 1. quæst. 7. (contra Wigandt Ex. 4. tr. 11. n. 37. Contin. Tourn. t. 4. p. 34. n. 6. Conc. t. 8. p. 32. num. 31. Petrocor. t. 3. p. 79 et alii ex D. Th. l. c. ut supra) Et hoc etiamsi frequenter ipsi ministrent, ut dicunt Coninc. l. c. Croix num. 98. Bonac. et Salm. cum Vasq. contra Fill. Suar. et Laym. qui frequentiam damnant de mortali, cum illa videatur esse virtualis contemptus; sed verius (ut diximus lib. 4. num. 161. v. Quarta.) juxta doctrinam D. Thom. frequentia per se nequaquam constituit contemptum.

Obijciunt 1. Illud Apostoli ad Tim. 3. ubi dicitur, quòd Diaconi debent esse, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Ergo (ut dicunt) qui ministrant cum peccato, agunt contra Apostoli præceptum. Sed respondetur, quòd Diaconi tempore Apostoli (ut ferunt Tourn. in Præl. Theol. tr. 10. p. 237. et ipse Auctor Petrocor. t. 4. p. 215.) ex officio Eucharistiam, atque Baptismum fidelibus ministrabant; id enim testatur S. Justinus ap. Petrocor. dicens: « Qui apud nos vocantur Diaconi, distribuunt unicuique panem, etc., porro alimentum hoc vocatur Eucharistia. » Et Tertull. ap. Tourn. ait: « Dandi Baptismi jus habet Episcopus, deinde Presbyteri et Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate. » Ergo meritò ob reverentiam Baptismi et Eucharistiæ quorum administratio Diaconis committebatur, puram conscientiam in eis Apostolus requirebat.

Obijciunt 2. textum in c. Quæsitum. De cohab. Cler. etc. ubi dicitur Clericus concubiniarius occultus esse sub mortali quoad seipsum suspensus ab officio; et præcipue alium textum in c. Quæsitum, ult. de Temp. Ord. ubi Gregorius IX loquens de Sacerdotibus et aliis Clericis existentibus in peccato mortali occulto, dixit: « Si non pœnituerint, monendi sunt, et sub interminatione divini iudicii obtestandi, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis etiam Ordinibus non ministrent. » Sed respondetur 1. cum Lugo num. 147. et Croix. n. 103. quòd Gregorius rectè dixit tales Clericos peccare graviter ministrando in mortali, quia juxta Decretum Anacleti Papæ, et Canonem Apostolorum 9. (cujus verba affert Suarez D. 69. sect. 3. §. 1. ad 2.) Ministri altaris tunc temporis tenebantur communicare in Missa: et in hoc sensu verum est, quòd per quodlibet peccatum mortale Diaconi et omnes alii altari ministrantes suspensi erant ab exercitio suorum Ordinum. Resp. 2. quòd, si hic textus ri-

gorosè intelligendus esset, etiam Clerici minores, exercendo actus suorum Ordinum, peccarent mortaliter; sed hoc nec etiam Auctores contrarij audent asserere, et ipse *Cont. Tourn. pag. 35.* expresse oppositum censet, dicens in hoc convenire omnes Theologos, tum quia munia Clericorum minorum etiam à laicis exercentur: tum quia eorum functiones valde distant ab actione Sacrificii. Unde, cum textus nimis videatur probare, intelligendus est Gregorius minimè voluisse jus novum condere, sed tantum explicasse (ideo dixit *monendi sunt*) naturalem obligationem ministrantium altari, pro subjecta materia abstinendi ab exercitio Ordinum, juxta qualitatem reverentiae, quam quilibet Ordo pro sua dignitate requirit; aliam enim reverentiam requirit administratio Sacramentorum, et quidem sub gravi, aliam exigunt aliae functiones, et non tantam, majorem tamen, aut minorem, juxta (ut diximus) proximitatem quam habet functio illa ad Sacramentum.

59. — Infertur II. probabiliter non peccare graviter Episcopum, qui in mortali conficit Chrisma, vel Oleum sanctum, ut tenent *Palau de Sacram. D. un. p. 6. n. 4. Vasq. c. 4. n. 48. Salm. c. 7. n. 101. Croix l. 6. p. 1. n. 96. Holzm. l. 2. p. 7. n. 30. cum Henr. Bonac. q. 3. p. 2. §. 1. n. 8. cum Suar. Sot. Con. Fill. Sayr. et aliis, contra Contin. Tourn. t. 4. p. 34. n. 6. et alios cum Lugo D. 8. n. 156. qui putat id esse mortale, eò quòd Chrisma, vel Oleum, quòd necessario debet esse ab Episcopo benedictum, est materia Sacramenti sine qua non sit Sacramentum. Sed respondetur, quòd licet Chrisma, vel Oleum, non sit materia apta, nisi benedicatur ab Episcopo; tamen Episcopus materiam benedicens non peccat mortaliter, quia remotè semper concurrat ad productionem gratiae; alias quicumque pararet materiam ad alia Sacramenta in mortali, graviter etiam peccaret; per accidens enim se habet, quòd Chrisma, vel Oleum pro consecratione Confirmationis et extremae Unctionis non sit materia apta, nisi ab Episcopo benedicta.*

40. — Infertur III. communissimam et probabiliorem esse sententiam, quòd non peccet mortaliter Episcopus, vel Sacerdos, qui in mortali consecrat templum, benedicit vestes sacras, aut corporalia, assistit Matrimonio, benedicit cineres, aquam lustralem, etc. ut contra *Syloest. Caj. etc. apud Busemb. tenent Lugo, Vasq. Laym. Conc. item Gonet Man. t. 6. p. 78. Antoine c. 1. q. 8. Croix n. 59 et Salm. n. 106 cum Suar. Bon. et Led. ac non dissentit Tourn. t. 4. p. 34.*

Quæritur autem, an Concionator in peccato mortali peccet mortaliter? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Caj. 2. 2. q. 187. art. 1 et 3. d. 6. Merbes. p. 3. q. 15. Juo. q. 5. c. 3. a. 2. Cont. Tourn. t. 4. p. 35 et alii apud Dian. p. 3. tr. 4. R. 197 et pro hac sententia videtur etiam esse D. Th. in 4. D. 19. q. 11. art. 2. ad 2. ubi dicit concionantem in mortali, etiam occulto, graviter peccare, eò quòd (ut ait) « Impedit finem doctrinae; quia ore se proficitur nosse Deum, factis autem negat. » Alii*

verò diversa ratione utuntur; dicunt enim eam peccare mortaliter, quia in mortali exercet actum Ordinis. Secunda verò sententia communior et probabilior negat, et hanc tenent *Gonet l. c. Suar. in 3. p. t. 3. D. 16. sect. 3. in fine, et de Charit. D. 8. sect. 4. n. 6. Lugo de Sacram. D. 8. nu. 152. Pal. t. 1. tr. 6. D. 3. p. 7. n. 7. Bon. D. 1. q. 3. p. 2. n. 8. cum Vasq. et Sayr. Spor. t. 3. p. 26. n. 174. Croix l. 6. p. 1. n. 99. Salm. de Sac. c. 8. n. 106. Diana loc. cit. et t. 7. tr. 3. R. 14. cum Villal. Torres, Laym. et aliis pluribus. Ratio, tum quia nulla patet lex divina, vel ecclesiastica prohibens sub gravi peccatoribus abstinere à prædicatione; tum quia actus prædicandi non tendit immediate ad sanctificandum hominem, cum de se non causet gratiam, sicut causant administrationes Sacramentorum. Nec obstat ratio oppositæ sententiæ, nempe quòd peccator prædicans in mortali graviter peccat, quia exercet indignè officium Ordinis. Nam respondetur, aliud esse exercere officium Ordinis, aliud officium annexum Ordini: qui enim exercet officium Ordinis, cum hoc ordinetur ad Eucharistiam, illud indignè ministrans, Eucharistiæ probabiliter injuriam irrogat; (Dico probabiliter, quia oppositum etiam est probabile, ut diximus n. 35. v. Valde, cum tale exercitium non sit proximè ordinatum ad productionem gratiae, prout est administratio Sacramenti). Qui verò exercet officium prædicandi, cum hoc sit tantum extrinsecè annexum Ordini, et per se duntaxat ordinatum ad proximum, peccator prædicans non infert injuriam Ordini, sed proximo; unde juxta injuriam quæ proximo irrogatur, debet culpa mensurari. Hinc fit, quòd occultus peccator prædicans, cum nullum damnum irroget proximo, imò utilitatem afferat, ideo non est cur de mortali damnetur. Dixi de Mortali, nam communiter non excusant eum DD. à veniali, ob aliqualem irreverentiam, quæ fit verbo divino. Hinc usus habet, quòd Prædicator ante concionem petere soleat benedictionem ab Episcopo dicens: *Munda cor meum, etc.**

41. — Dicunt verò *Suar. Sot. et Dian. ll. cc.* non excusari à mortali Prædicatorem, cui ex officio incumbat concionari, si prædicet existens publicus peccator; quia tunc scandalum præbet impeditque finem doctrinae. Et huic sententiæ videtur postea se conformasse *D. Th.*; nam, licet *l. c. ut supra*, asseruerit, quòd tam occultus, quam notorius peccator mortaliter peccet concionando; tamen ut advertit *P. Concin. t. 8. p. 93. n. 25.* videtur S. Doctor doctrinam illam voluisse postmodum delinire, et ad solos et publicos peccatores restringere: etenim in 2. *Cor. c. 6. lect. 1. ex S. Greg.* sic inquit: « Cujus vita despicitur, restat, » ut ejus prædicatio contemnatur, ut publicus et famosus peccator cavere sibi debeat, ne prædicet, alias peccat. » Et hoc potius intelligendum videtur, si concionator increpet vitium de quo ipse publicè est diffamatus, juxta illud *Rom. c. 11. v. 21.* ubi Apostolus dicit: « Qui alios doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris; qui dicis non mæchandam, mæchandis, etc. nomen... Dei per vos blasphematur inter gentes. »

42. — « Resp. 2. Requiritur præterea, ut exhibeat, ac curet, » non tantum quæ ad substantiam Sacramenti sunt necessaria, » sed etiam quæ ad decorem, sive ex natura rei, sive ex præcepto » Ecclesiæ, spectant. Ratio prioris est, quia alioqui Sacramenta » dehonestat, et tractat indignè. Ratio posterioris est, quia Sa- » cramenta sanctè sunt tractanda; et præcepta Ecclesiæ obligant » in conscientia. »

Unde resolves :

« 1. Peccat ministrans mortaliter, 1. Si utatur materia vel » forma falsa, vel (extra necessitatem), dubia. *Bon. d. 1. q. 2. » p. 1. n. 32.* 2. Si omittat intentionem requisitam. Quod si verò » dubium oriatur, et non tantum inanis scrupulus (is enim » rejici debet), an forma fuerit legitima, vel an legitimè et » integrè prolata; tunc, etsi speculativè probabile sit, formam » esse legitimam, in praxi tamen iteranda erit sub conditione, » quia tutius hinc eligendum est. » (*Juxta sensum communem » Ecclesiæ, ut videre licet in damnatione Propos. 2. facta ab » Innoc. XI. Vide dicenda. n. 57.*) »

« 2. Peccat quoque (graviter, vel leviter pro gravitate ma- » teriæ) 1. Qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indevotè » pronuntiat. 2. Qui materiam, vel formam, vel cæremonias, » contra Ecclesiæ morem, quamvis accidentaliter, sine causa » mutat, vel omittit. Quod si fiat ex contemptu, est mortale, si » ex negligentia, sæpe est mortale, quando ea magna est, et in » re gravi. Vide infra *c. 4. d. 5.*

« 3. Peccat graviter, qui ministrat Sacramentum publico » peccatori, vel aliter indigno, nisi indignitas sciatur ex Con- » fessione, vel sit occulta indignitas, et ex negatione sequeretur » infamia, ut patet ex praxi Ecclesiæ, et Christi qui Judæ » Eucharistiam dedit. Gravius peccaret, qui ne daret indigno, » porrigeret ei hostiam non consecratam, etsi sic cum eo con- » venisset; aut qui, non audens indignè celebrare, simularet » Missam, elevans hostiam non consecratam, quia, quantum » est ex se, dat occasionem idololatriæ. Vide *Bon. d. 1. q. 6. pr. » Suar. Concl. etc. Schol.* »

43. — Super hoc puncto de negandis Sacramentis indigno » plura utilia sunt notanda. Dicendum I. Certum esse, quod » Minister graviter peccat ministrando Sacramenta indignis, ex » communi cum *S. Th. 3. p. 1. q. 80. art. 6. Salm. c. 7. n. 72. Conc. » t. 8. p. 100. Suar. Henr. Croix l. 6. p. 1. n. 13.* ex illo *Matth. » 7. v. 6. Nolite dare Sanctum canibus.* Imò in quibusdam Sacra- » mentis Minister, ut se fidelem dispensatorem præstet, non » sufficit, si petentem nesciat esse indignum, sed ampliùs tenetur » prudentem rationem habere, quod ille sit dignus; in Sacramento » enim pœnitentiæ, cum in eo omnino requiratur ad valorem » pœnitentis dispositio, Minister, prout Judex ad hoc constitutus, » debet de ea se certum reddere. In Sacramento Baptismi debet » etiam inquirere consensum, dispositionem baptizandi. In Sacra-

mento quoque Ordinis Episcopus debet certam habere scientiam » de dignitate Ordinandi, cum ad Ordinem, prout directum ad » publicum bonum, nemo habeat jus nisi qui vocatur à Deo tan- » quam Aaron. (Vide super hoc dicenda *n. 50.*) In Matrimonio » autem Sacerdos assistens debet inquirere in impedimenta, cum » ad hoc constituatur ab Ecclesia. In aliis verò Sacramentis, quid- » quid dicat *Antoine*, ea non sunt deneganda eis qui catholice » vivunt, nisi constet de indignitate petentis. Ita *Suar. p. 3. D. 18. » sect. 2. Lugo. D. 8. n. 195. Esc. l. 8. n. 240. Pal. tr. 18. D. un. » p. 14. n. 6. cum Soto, Bon. D. 1. q. 6. p. 4. in fin. Elbel t. 3. p. 11. » n. 36. Croix l. 6. p. 1. n. 137. cum Henr. et Dic.* Ratio, quia ad » hæc alia Sacramenta omnes fideles jus habent, et Ministri non » sunt Judices, sed Dispensatores; unde in eis non habent jus in- » quirendi, sed tantum debitum dispensandi omnibus qui petunt, » modò isti non sint positivè indigni, juxta præceptum prædictum: » *Nolite dare sanctum canibus*: Ergo tantum indignis prohibentur » ministrari Sacramenta. Ultraquam quod quisque naturaliter » præsumitur bonus, ut dicitur in *c. Dudum de præsum. nisi malus » certo probetur.*

44. — Dicendum II. Sacramentum negandum esse indigno, » etiam publicè petenti, ut omnes communiter cum *S. Th. l. c. » Suar. et Croix n. 138.* docent, semper ac peccator est publicus, » cum crimen sit notorium, vel jure, quando scilicet commissum est in loco » publico: vel fama, nempe cum ex sufficientibus indicibus crimen » pervenit ad multos. Et hoc, etiamsi aliquibus ex præsentibus » crimen sit occultum: *Croix l. 6. p. 1. n. 139.* Excipitur tamen » peccator in articulo mortis constitutus, ut *Suar. Tamb. Croix » n. 143. cum communi.* Secus tamen, si sit occultus, et publicè » petat, ut dicemus infra *v. Dicendum III. n. 59.* Dixi, si publicè » petat; nam, si indignus occultè petat, etiamsi ejus crimen sit » occultum, Sacramentum est denegandum, ut *Salm. c. 7. n. 47 et » alii omnes.* Et idem dicendum, si crimen adstantibus jam notum » sit. *Suar. Dic. Arriag. Croix n. 138.*

45. — Sed hinc plura occurrunt dubia. Dubium 1. An sit negan- » dum Sacramentum peccatori, cujus peccatum non sit simpliciter » publicum, sed notum sit plerisque ex præsentibus, non autem » omnibus? Adsunt tres sententiæ. *Prima* cum *Conink* affirmat, » quia respectivè ad hoc peccatum videtur esse publicum. *Secunda* » cum *Suar. et Bon.* probabilius negat, quia petens adhuc possidet » famam respectivè ad omnes, qui ejus crimen ignorant. *Tertia* » cum *Diana, et Croix l. 6. p. 1. n. 139.* dicit negandam, si ex » præsentibus tantum unus, vel alter vir probus ignoret, qui pu- » tatur non evulgaturus; et hæc est satis probabilis, juxta dicta *de » consc. t. 1. n. 37.*

46. — Dubium 2. An negandum Sacramentum peccatori in eo » loco, ubi ejus crimen non est publicum, si publicum sit in alio » loco? *Prima* sententiâ affirmat, quam tenent *Suarez p. 3. » Dist. 27. sess. 5. concl. 3. ac Caj. Bon. Pal. Tamb. etc. cum Croix.*

l. 6. p. 1. n. 140. Ratio, quia ille jam amisit jus ad famam, cum in uno loco sit infamatus, juxta dicta de *Consc. Tom. 1. lib. 1. n. 16.* Excipiunt tamen DD. cit. apud *Croix d. lib. si peccator prudenter præsumatur emendatus. Secunda* verò sententia, quam amplector, negat; et hanc tenent *Cab. Tom. 2. l. 3. c. 7. n. 3. ac Sot. Vasp. etc. Croix l. c.* Ratio, quia ex una parte, ministrando illi Sacramentum non adest scandalum aliorum, juxta quæ dicemus n. 48. Ex alia, negando Sacramentum, eadem quidem inconvenientia et damna nascerentur, propter quæ vitanda illicitum est Ministro negare Sacramentum peccatori occulto, ut dicemus eod. n. 48. Secus verò dicendum, si notitia illius criminis facile est ibi perventura.

47. — Dub. 3. Quid requiratur ut publico peccatori Eucharistia possit ministrari? *Laym. Nav.* etc. requirunt, præter Confessionem, aliquod tempus bonæ conversationis ad tollendum scandalum, *Possev. et Jo. Sanch.* dicunt sufficere confessionem coram pluribus (modò, addit *Bern.* pœnitentia brevi sit publicè manifestanda). Et rectè *Croix l. 6. p. 1. n. 141.* adhæret huic sententiæ, quando peccator non habet proximam peccandi occasionem: quia, qui publicè confessus est, publicè censetur emendatus: secus, si adesset occasio, et ille eam non deseruerit. Qui autem occultè petit, sufficit eum occultè egisse pœnitentiam, *Croix ib. in fine, cum Suar. et Tamb.* Sed hîc maximè advertendum id quod habetur in *Rituale Rom. de Euch.* ubi: « Arcendi autem » sunt (à Communione) publicè indigni: quales sunt excommu-
nicati, interdicti, manifestique infames: ut meretrices, concu-
binarii, sœnatores, magi, sortilegi, blasphemii, et alii ejus
generis peccatores: nisi de eorum pœnitentia et emendatione
constet, et publico scandalo prius satisfecerint. Occultos verò
peccatores, si occultè petant, et non eos emendatos agnoverit,
repellat; non autem si publicè petant, et sine scandalo ipsos
præterire nequeat.

48. — Dub. 4. Quid agendum in dubio de crimine, vel de pœnitentia? Distinguendum; si crimen est certum, et pœnitentia dubia, Sacramentum certè est denegandum, donec constet de pœnitentia, quia manet infamia. Et hoc dicendum docent *Suar. Arr. Spor. etc.* cum *Croix l. 4. p. 1. n. 142.* etiamsi habeatur publica suspicio de crimine, modò suspicio sit tam vehemens, ut æquivalet morali certitudini; secus, si talis sit, ut probabili ratione deponi possit, ut dicunt *AA. citati.* Si autem dubitatur de crimine, non potest Sacramentum negari, *Croix ib.* Intellige tamen juxta dicta supra n. 43. sub initio.

49. — Dub. 5. An Minister possit dare Sacramentum indigno ob metum mortis? *Prima* sententia affirmat, modò Sacramentum non petatur in odium fidei, vel in contemptum Religionis; et hanc tenent *Bon. de Sac. D. 1. q. 6. p. n. 14. Sporer t. 3. p. 28. n. 188. et Croix l. 6. p. 1. num. 138.* cum *Escob. Gobat. Dic. et aliis;* ab his laudatur etiam *Suar. 3. p. D. 67. sect. 2. in fine,* sed ibi præfatus Auctor nimis ambigüè loquitur et se remittit ad

sectiones seq. in quibus nullum verbum adjicit de hac sententia. Ratio hujus sententiæ est, quia (ut dicunt) si infamia peccatoris publicè petentis Sacramentum talem ministrationem excuset, et irreverentiam Sacramenti reparet (ut mox dicemus), cur mors, vel infamia subeunda à Ministro eum non excusare debet? Hæc sententia olim mihi probabilis visa fuit; sed meliùs re perpensa oppositum nunc teneo cum *secunda* sententia, quam tueritur *P. Conc. t. 8. p. 100. num. 11 et Ledesma, ac alii apud Croix l. c.* differt enim ratio non negandi Sacramentum peccatori occulto, et ratio vitandi proprium damnum. Nequit equidem Sacerdos publicè denegare Communionem peccatori occulto, sed cur? quia, ut rectè dicit ipse *Croix n. 144. et alii,* prout *Conc. Tourn. tom. 4. p. 192 et Antoine de Sac. c. 2. q. 12.* Christus eo casu videtur cedere juri suo, et permittere suæ reverentiæ negationem, non præcipuè ut fama ipsi servetur, ut dicit *D. Th. 3. p. q. 80. art. 6 ad 2. et Lugo D. 9. n. 173.* sed potissimùm (ut probant præfati AA.) propter gravia incommoda, quæ inde sequerentur, nempe scandala aliorum, quibus si Sacerdos posset ob crimen occultum publicè Communionem negare, fortè etiam boni deterrerentur à susceptione Communionis, timentes ne propter odium, vel imprudentiam à Sacerdote ejicerentur, etc. Hæc autem inconvenientia et scandala non certè interveniunt in Ministro, qui metu cogeretur ad ministrandum Sacramentum indigno: imò ædificationi esset populo, si ad reverentiam Sacramentum servandam, periculo mortis se exponeret.

50. — Dicendum III. Peccatori occulto publicè petenti non negandum Sacramentum; ita omnes cum *S. Thom. 3. q. 80. art. 6. ex c. Placuit, Causa 6. Q. 2. etc. Si Sacerdos. De Offic. Jud. ord.* ubi Eugenius Papa id confirmat exemplo Christi, qui Judæ Communionem porrexit. Ratio, quia tunc censetur Christus cedere juri suo, ne peccator famam deperdat, cui adhuc jus retinet; et hoc ad evitanda gravissima incommoda, quæ alias evenirent, ut mox supra diximus. E contrario nullo modo ministrandum Sacramentum peccatori occultè petenti, ut *S. Th. 3. p. q. 81. art. 6. ad 4. Salm. c. 7. n. 72.* Excepto casu, quo crimen cognitum fuisset ex Confessione; tunc enim nec etiam licet Ministro peccatorem monere, ut omnino dicendum cum *Croix l. c. n. 145. et Gob.*

51. — Sed hîc quæritur 1. An Confessarius possit Sacramentum negare ob crimen auditum in Confessione, sub prætextu aliarum causarum? Affirmant *Vasq. Suar. Pal. et Dic.* apud *Croix d. n. 145.* Sed verius negandum cum *Sanch. de Matr. l. 3. d. 36. et Laym. Val. Dian. Escob. et aliis* cum *Croix ib.* Quia tunc peccator jam satis adverteret ex Confessione negari Sacramentum, et ideo sigillum læderetur, et Confessio fieret odiosa, ut idem *Palauus* postea concedit. Ultraquam quòd ex Decreto Innocentii XI hodie certum est nullo modo posse Confessarium uti notitia Confessionis in gravamen pœnitentis: Vide dicenda de *Pœnit. n. 658.* Rectèque addit *Croix* cum *Ar-*

riaga, quòd, si Confessarius extra Confessionem aliunde notitiam habuerit, nisi notitia sit moraliter certa, non potest Sacramentum negare.

32. — Quæres 2. Utrùm denegandum Sacramentum Ordinis peccatori occulto publicè petenti? Si petens sit indignus ex irregularitate, aut simili, eum omnino esse rejiciendum nemo dubitat: si verò sit indignus tantùm, quia est in peccato mortali, dubitat *Croix lib. 6. p. 1. n. 146.* cum *Henr. Adduntque Lugo et alii*, non posse rejici, si jus ipse prætetendat ratione Beneficii, seu Dignitatis obtentæ. Sed omnino veriùs puto dicendum cum *Vioa de Sacr. Q. 1. Art. 4. n. 5.* quòd indignus etiam occultus ab Ordinibus omnino est arcendus: et idem clarè docet etiam *S. Th. Sup. l. q. 36. art. 4 ad 3.* ubi dicit, non sufficere, quòd Prælati nesciat Ordinandum esse in peccato: « Sed etiam exigitur amplius, ut habeatur certitudo de qualitate promovendorum. » Et in respons. ad 1. illud memorabile asserit: « Melius esset habere paucos Ministros bonos, quàm multos malos. » Ratio certa est, quia qui se ingerit in munera publica, ad quæ non est idoneus, repelli debet etiam cum infamia, ob bonum publicum privato præferendum. Et quòd Clericus indignus, quamvis ob crimen occultum, possit et debeat repelli, patet ex *Trid. ubi in Sess. 14. c. 1. de Ref.* dicitur, quòd Episcopus potest prohibere Clerico, ne ascendat ad superiores Ordines; et Clericus tenetur ei obedire, etiamsi ascensus à suo Prælato « ex quacunque causa » etiam ob occultum crimen quomodolibet etiam extrajudicialiter fuerit interdictus. » Et additur, quòd « nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia se promoveri faciendo, » ei suffragetur. » Ac maximè notandum, quòd Episcopus non tenetur eo casu manifestare causam cur repellat eum ab Ordinatione juxta Declarationes S. C. Concilii editas die 21. Martii ann. 1634 et die 21 April. 1668, quas per extensum affert Sum. Pont. Bened. XIV. in *Lib. de Syn. l. 7. c. 71. n. 4.* Quòd autem Episcopus non solum possit, sed etiam debeat repellere indignos, quamvis occultos, patens suadet ratio ex eod. *Trid. Sess. 23. de Ref. c. 5 et 7.* ubi signanter præcipitur, ut Episcopus ordinans mores diligenter investiget, et examinet. Ad quid igitur debet Prælati mores Clericorum investigare et examinare, nisi ut repellat quos noverit indignos, ex illo *Ap. 1. ad Timot. v. 22. c. 5.* « Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. » Ubi inquit *S. Leo Epist. 1 ad Afr.* « Quid est cito manus imponere, nisi ante experientiam disciplinæ? » Tantò magis, quia in Ordinibus suscipiendis multi possent esse defectus, ex quibus sine infamia petentes rejici possunt, nempe ætatis, tituli, subjectionis, etc. ut bene notat *Croix d. n. 146.*

33. — Quæres hîc 3. An possit absolvi Ordinandus, qui habitum contraxit lasciviæ, et statim post pœnitentiam, sine experientia continentia, velit Subdiaconatum suscipere? De hac quæstione plenam institimus Dissertationem, quam reperies in fine hujus Dubii ex n. 63.

34. — Quæritur 4. An Parochus possit assistere Matrimonio eorum, qui sunt publici peccatores? Certum est teneri Parochum arcere à Matrimonio eos qui nesciunt doctrinam christianam: uti constat ex Rituali Rom. de Matrim. sub initio, ubi præscribitur: « Parochus cognoscat, utrùm uterque (sponsus) sciat » rudimenta fidei, cum ea deinde filios docere suos debeat. » Item S. C. habita coram Innoc. XII an. 1697: ut refert Sum. Pont. Bened. XIV. de *Syn. l. 7. c. 29.* decrevit Parochos non debere procedere ad proclamationes, nisi repperint contrahentes sufficienter instructos in rudimentis fidei; et hoc Decretum confirmatum fuit à Clemente XI. ut in suo Bullario p. 326. ac à nostro Papa Benedicto in Littera Encycl. vide in suo Bullario. n. 32. Utrùm autem, præter hanc ignorantiam, possit Parochus publicis peccatoribus negare suam assistentiam ad Matrimonium? Si contrahentes publicè peterent, et essent indigni ratione peccati vel censuræ occultæ, rectè dicunt *Lugo Dist. 8. sect. 14 et Croix n. 147.* cum *Arriaga*, et communi parochum teneri assistere, juxta dicta n. 47. Dubium est, an assistere possit, et teneatur si contrahentes sint publicè indigni? Affirmant *Laym. l. 5. tr. 20. p. 2. c. 4. n. 8. Croix l. c. et Lugo ex n. 205. cum Præpos.* Modò tamen Parochus priùs conatus fuerit disponere sponso ad digne contrahendum. Ratio, ut dicunt, quia Parochus non est Minister Matrimonii, sed tantùm testis, unde ex una parte, cum sit publicus Minister, non potest suam negare assistentiam; et ex altera licitè potest assistere, cum sua cooperatio sit merè materialis. Negant verò alii A. A. qui sentiunt Parochum esse verum Ministrum Matrimonii; sed hæc ratio non subsistit; nam, ut probabimus infra de Matrim. ex n. 897. Ministri Matrimonii sunt ipsi contrahentes, et Parochus non est nisi merus testis. Hoc tamen non obstante, minimè acquiescimus primæ sententiæ, et dicimus Parochum non teneri, nec posse assistere tali Matrimonio. Favetque nobis auctoritas Sum. Pont. Bened. XIV. in *Lib. de Syn. l. 7. c. 29.* ubi sic docet: « (Quamvis juxta communioem magisque receptam sententiam non sit (Parochus) Matrimonii Minister, tamen in multis comparatur Ministro, nec licitè sua præsentia firmare potest contractum, quem scit a contrahentibus sacrilegè iniri.) » Ratio nostræ sententiæ est, tum quia de jure naturali nemo potest cooperari peccato proximi, etiamsi alter peccatum jam internè consummaverit, prout diximus de *Charitate lib. 2. num. 47.* Ita nec Parochus in nostro casu: tum quia Parochus tenetur ex justitia, ex contractu inito cum Communitate à qua stipendium accipit, incumbere salutari spirituali suarum ovium, eas avertendo à peccatis. Nec valet dicere, quòd contrahentes habent jus, ut Parochus eorum Matrimonio assistat. Nam respondetur 1. quòd nemo potest habere jus ad actionem in qua committitur peccatum. Respondetur 2. quòd sponsi in tantum habent jus ad assistentiam Parochi, in quantum hic tenetur ex officio incumbere eorum bono spirituali; unde, cum in hoc Parochi assistentia non conferret ad bonum, sed

ad ipsorum ruinam: ideoque neque sponsi jus habent, neque Parochus tenetur assistere; imò debet suam assistentiam negare cum præcipua ejus obligatio sit impedire peccata ovium suorum. Et quod dicimus de Parocho, dicendum est etiam de testibus; qui tamen satis excusarentur à peccato, si assisterent coacti metu gravi, cum ipsi non teneantur, nisi ex charitate, impedire peccatum. Parochus autem etiam excusari potest ad vitandam mortem, vel alia graviora mala Communitatis, vel ipsorum contrahentium, puta ne ipsi perseverent in peccato. Præterea satis excusantur à culpa Parochi, ut ait *Laym. d. n. 8.* qui assistunt Matrimonii Hæreticorum in locis ubi est consuetudo, et mixti sunt Hæretici cum Catholicis, juxta mox dicenda in *q. seq.*

Certum est tamen quòd Parochi in Matrimonii contrahendis tenentur ex officio inquirere, an subsit aliquod impedimentum, et si probabiliter illud subesse judicent, tenentur suam assistentiam denegare, et nuptias vetare, donec saltem per Ordinarium decernatur quid sit agendum. Ita *Sanch. de Matr. l. 3. D. 14. n. 8. Croix l. 6. l. 1. n. 147. et Lugo D. 8. n. 205. cum Led. Vega.* et aliis comm. Item ait *Lugo l. c. cum Conin.* (contra alios) quòd si Ordinarius habet scientiam impedimenti occulti, etiamsi non posset illud probare, tenetur Matrimonium prohibere.

35. — Quæritur 5. An si unus sponsorum sit publicè indignus, possit alter Matrimonium cum ipso inire, et consequenter Sacramentum ei ministrare? Hic advertendum, quòd ex duplici capite potest talis indignitas provenire, vel ab excommunicatione, vel ab aliquo mortali peccato sponsi. Si sponsus sit indignus, quia est excommunicatus, vel erit vitandus, et tunc certè illicitum est cum eo contrahere, quia non licet cum ipso communicare in re sacra, quale est Sacramentum; vel erit tantum toleratus; et tunc probabilius est licere, ut docent *Sanch. de Matr. l. 7. D. 9. n. 8. et Lugo D. 8. n. 225.* et alii plures quos videre poteris infra de *Cens. l. 7. num. 139.* quia Concilium Constantiense indistinctè concessit fidelibus posse communicare cum excommunicatis toleratis.

Si autem sponsus sit indignus ob aliquod peccatum, hic magna occurrit difficultas, quia non licet Ministro conferre Sacramentum indigno. Sed *Busemb. (vide Tom. I. l. 2. n. 60.) Lugo n. 23 et Croix l. 6. p. 1. num. 147. cum Sanch. Perez, Aragon. Dicast.* et communiori dicunt licere cum eo contrahere, si alter sponsus sine gravi incommodo non possit à Matrimonio recedere. Ratio (ut inquirunt) est, quia contrahentes, quamvis indirectè conficiant Sacramentum, tamen directè contractum ineunt, qui de se non est res sacra; unde in hoc Sacramento sponsi videntur magis habere conditionem privatorum contrahentium, qui tantum respiciunt ad propriam utilitatem, quam publicorum Ministrorum, qui attendere debent ut suscipientes Sacramenta ob eorum indignitatem repellantur. Hanc rationem non quidem reprobo, sed fateor eam non omnino me convincere.

36. — Utrum, justa aecedente causa, licitum sit Matrimonium

contrahere cum Hæreticis? Generaliter loquendo id vetitum est ab Ecclesia, ut patet ex Conc. Chalcedonensi apud *Cabass. de Conc. p. 221.* ubi in *Can. 14.* dicitur: « Sed neque Hæretico, vel » Pagano vel Judæo Matrimonio conjungere, nisi utique persona, » quæ Orthodoxæ conjungitur, se ad Orthodoxam fidem convertendam spondeat. » Verumtamen est valde probabile id quod dicunt *Busemb. d. n. 19. et Lugo D. 8. n. 225. Wig. tr. 16. ex 6. n. 77. Croix d. n. 147 et l. 2. n. 95. ac Sanch. de Matr. l. 7. d. 72. n. 6. cum Nav. et Azor.*, nempe quòd in locis, ubi Hæretici vivunt mixti cum Catholicis, ut in Germania, Polonia, etc. ex consuetudine recepta et tolerata licitum est Matrimonia inire cum Hæreticis, modo 1. Catholico contrahenti permittatur liberè permanere in fide. 2. Absit periculum perversionis. 3. Detur libertas educandi prolem catholicè. 4. Si facilè non sit invenire parem inter Catholicos. Quorum si unum desit non licebit, ut rectè ait *Croix d. n. 95.* Cæterum id bene permittitur, servatis his conditionibus; quia hujusmodi conjugia fiunt instar aliorum contractuum civilium ad firmandas leges amicitiae, et ad tuendam communem pacem Reipubl. Hinc refert *Lugo l. c. pluries* fuisse dispensatum ob justas causas Matrimonia inire cum Hæreticis, ut patere ait ex Conc. Laodicensi ac Agathensi, et signanter testantur, Clementem VIII, anno 1604, concessisse dispensationem Duci Baresi, ut duceret Catharinam suam consanguineam sororem Henrici IV, Regis Galliarum, cum adhuc esset hæretica. Et hic sedulo notandum id quod advertit Sum. P. Benedictus XIV. de *Syn. l. 7. c. 6. ex Veracrux,* quòd de Pontificis potestate, postquam hic dispensat, dubitare, instar sacrilegii est; esset enim Christo quasi exprobrare quòd non satis Ecclesiae suæ providisset.

Docet autem *Lugo n. 31.* quòd ad tale Matrimonium opus est dispensatione, saltem in locis ubi est consuetudo in hujusmodi dubiis recurrendi ad Papam; quia Ecclesia meritò potuit reservare judicium, an sufficiat causa, vel an præponderet periculum mali. Probabiliter tamen dicit *n. 17.* cum aliis apud *Croix l. 2. n. 97.* (contra *Sanch. et Pont.*) non esse opus dispensatione, quando pars hæretica seriò promittat conversionem, ut vidimus supra jam excipi in Conc. Chalcedon. Imò putat *Hurtad. apud Croix* sufficere spem conversionis ortam ex ipsius indole, vel aliunde. Quando autem licitum est Catholico contrahere cum Hæretico, tantò magis licebit Parocho assistere ad tale conjugium.

37. — Hic pro complemento hujus materiae remanent aliae quæstiones discutiendæ. Quæritur 6. An in conferendis Sacramentis liceat uti opinione probabili? Certum est, ut vidimus *T. 1. de Consc. l. 1. n. 29.* genericè loquendo, id illicitum esse ex Prop. 1. damnata ab Innoc. XI. Excipitur tamen 1. si adsit necessitas ex parte proximi, ut est commune apud DD. juxta dicenda *n. 480.* loquendo de absolutone impertienda moribundo, et idem dicitur de Baptismo *n. 103. vers. III.* Excipitur 2. si

habeatur probabilis opinio de jurisdictione Confessarii, vel de validitate Matrimonii, juxta dicta l. 1. n. 3. et dicenda infra de Matrim. n. 1113. Et hoc dicunt *Sanch. Carden. Sponer, Dic. Gob. et alii apud Mazz. t. 3. p. 33. v. Fit, et Croix l. 6. p. 1. n. 117.* esse in praxi tutum et moraliter certum. Excipitur 3. quando administratio Sacramenti fieret obnoxia nimis scrupulis, aut difficultatibus, ut diximus l. 1. n. 30. cum *Carden. Croix ex D. Th.*, et dicit *Mazz. cum Illung.* et pluribus aliis; aliter non posset baptizari infans, quem parentes assererent non esse baptizatum, cum tale testimonium non sit nisi tantum probabile; item neque absolvi possent, qui putantur dispositi, de quorum dispositione non alia, quam prudens probabilitas haberi potest, unde rectè notat *Mazzot. cum Carden.* quòd si talis dispositio non sufficeret, vix ullus unquam absolvi posset extra mortis articulum, quia vix unquam haberi potest certitudo de dispositione pœnitentis. An autem liceat suscipere Sacramenta cum sola opinione probabilis? Vide dicta l. 1. n. 32.

38. — Queritur 7. An et quando Minister teneatur administrare Sacramenta? Commune est, ut dicunt *Holzm. t. 2. p. 64. n. 286. Salm. de Euch. c. 9. n. 28 et Croix. l. 6. p. 1. n. 133. cum Suar. Lugo. Dic, et Aversa,* contra *Sylo. etc.* quòd Pastores tenentur ex justitia, ratione stipendii quod exigunt, Sacramenta ministrare suis subditis rationabiliter petentibus, etiam extra gravem necessitatem. Pastores autem dicuntur Superiores, respectu Religiosorum: et respectu sæcularium, Episcopi et Parochi, vel qui curam subsidiariam cum obligatione habent; ita *Croix ibid. cum Gob.* Et proinde peccat Pastor, qui morosum, vel difficilem subditis se reddit, ut *Gob. cum Croix n. 134. Salm. n. 30. Conc. t. 8. p. 98. num. 3.* Ideoque rectè momit S. Carolus Borromæus *Act. p. 4.* « Quacumque verò diei vel noctis hora ad » Sacramenta infirmis ministranda Parochus vocabitur, nullam » moram interponet; imò populum præmonebit, ut cum opus » est parochiali administratione, liberè se accersat, nulla ha- » bita, neque temporis, neque loci distantis etc. ratione. » Excusabitur tamen à mortali, si semel, vel iterum extra necessitatem Sacramenta denegat; quia non videtur tam strictè se obligasse; *Croix cum Suar. et Arriag. ibid. item Suar. ap. Bus. infra n. 623. cum Aversa ib.* qui excipit, si subditus peteret ex urgenti occasione, v. gr. festi solemnisi, etc.

Ministri autem, qui non sunt Pastores, in extrema necessitate tenentur ex caritate, etiam cum periculo vitæ, proximo Sacramenta ministrare, ut *Conc. p. 99. n. 7. et Croix l. 2. a. n. 174.* et alii omnes. An verò teneantur in gravi necessitate proximi? Vide dicta *Tom. 1. de Charitate l. 2. n. 27. v. Hinc.* An parochus tempore pestis teneatur ministrare Eucharistiam? Vide in hoc l. 6. n. 233. Quoties teneatur eam ministrare? Vide n. 253 et 254. Quoties ministrare Pœnitentiam? Vide n. 623.

39. — Quæstio 8. An liceat unquam simulare administrationem Sacramenti? Communiter DD. distinguunt simulationem in

formalem et materialem: *formalis* est, qua directè intenditur alterius deceptio; *materialis* est, qua alterius deceptio tantum permittitur. Damnata autem est ab Innoc. XI. Propos. 29; quæ dicebat: « Urgens metus gravis est causa Sacramenti administra- » tionem simulandi » Et meritò quidem, cum talis simulatio Sacramento gravem injuriam irroget, et Deo illudat. Sed quæritur, an in hac Propos. fuerit damnata sola simulatio formalis, an verò etiam materialis? Alii ut *Vioa in dict. Prop. n. 2 et Conc. tom. 8. p. 101. n. 12.* dicunt fuisse ibi indefinitè damnatam simulationem tam formalem quam materialem, tum quia propositio indefinita æquivaleret universali; tum quia (ut ajunt) nemo unquam Catholicorum dixit esse licitam simulationem formalem, sed *Sancius et alii,* quorum opinio damnata fuit (ut fert *Vioa*) tantum propugnarunt licitam esse materialem. Alii tamen, ut *Cardenas* in dict. Prop. 29. et *Vidal* in eadem Prop. dicunt damnatam fuisse simulationem formalem, et etiam materialem in re vitiosa; non verò materialem in re indifferenti. Quæstio hæc inanis mihi videtur, quia tandem omnes in idem coincidunt; nam, sive loquamur de simulatione formali, sive materiali in re vitiosa, aut indifferenti, omnes conveniunt, nunquam esse licitum 1. Proferre sine intentione verba consecrationis supra panem, aut absolutionis supra indispositum. 2. Hostiam non consecratam pro consecrata præbere. 3. Celebrare Missam non proferendo verba consecrationis. Ita *Palauis tr. 2. D. 1. p. 13. Croix l. 6. p. 1. ex n. 154. Card. Milante Vioa, et Vidal in d. Prop. 29.*

Præterea, quamvis præfata Propositio non loquatur de quocumque metu; tamen commune etiam est apud DD. non licere administrationem Sacramenti simulare, etiam ob metum mortis. *Concina l. c. Croix n. 155. Carden. n. 37. Vioa n. 15. et Milante l. c.*

E converso omnes dicunt licitum esse Confessario, super indispositum aliquid orare, et dare Crucem, ne ejus indispositio prodatur; quamvis alii reputent eum absolutionem recipere; quia (ut ait *Carden.*) ex una parte tenetur Confessarius non prodere indignitatem pœnitentis in Confessione cognitam, juxta præscriptum in c. *Omnis. De Pœnit. et Remis.* ubi dicitur: « Caveat autem (Confessarius) omnino, ne verbo, aut signo, » aut alio quovis modo aliquem prodatur peccatorem. » Ex altera parte hæc non est propriè simulatio administrationis Sacramenti, quia verba illa respectu Sacramenti indifferenter se habent. Alia tamen ratione utuntur *Vioa et Milante,* dicentes hoc esse licitum, quia tunc Confessarius licitè occultat veritatem, quam non tenetur nec potest manifestare. Rectè verò advertit *Cardenas. n. 54.* quòd tunc Confessarius non debet intendere deceptionem adstantium, sed tantum occultationem veritatis: nam alias mendacii reatum non effugeret, cum ex *D. Th. 2. 2. q. 3. a. 1.* mendacium non solum committatur verbis, sed etiam facto. An autem liceat super indispositum dicere, *Ego*

te non absolvo, submissè dicendo verbum non? Affirmat *Cardenas in dict. Prop. 29. n. 55. Sed negant Roncaglia c. 4. q. 6. R. 2. Milante et Viva in eod. Prop. n. 11.* Ratio, quia semper ac verbum non percipi nequit à circumstantibus, hæc esset quidem restrictio purè mentalis, quæ nunquam est licita, juxta dicta *Tom. 2. l. 3. n. 168.* Sed ratio hæc non convincit, quia in tantum occultatio hæc non est licita in sermone, in quantum loquens tenetur (ne decipiat proximum quocum loquitur) taliter proferre verba, ut audiens possit veritatem percipere, et ideo in sermone restrictio purè mentalis est vetula; at in prolatione formæ Sacramenti non tenetur Minister ita proferre verba, ut Sacramentum suscipiens illa audiat. Quapropter non videtur obstare quòd talis occultatio sit restrictio mentalis, et hinc prima opinio non videtur improbanda.

60. — Ex eadem ratione irreverentiæ, non solum qui administrando, sed etiam qui suscipiendo Sacramentum simularet, non excusaretur à mortali, ut dicit *Croix ib. n. 157. cum Carden. et Gorm.* Sed hoc currit quando adest vera simulatio Sacramenti. Hinc infertur I. cum *Carden. in d. Prop. 29. nu. 73 et Croix nu. 158. cum Dicast. Gormaz. etc.* quòd si quis nolens confiteri ingrediatur Confessionale, et genuflexus alloquatur Confessarium de aliquo negotio non simulet Sacramentum, nec peccet peccato mendacii, quia cum hoc sit valde usitatum, quòd aliqui accedant ad Confessarium causa petendi eleemosynam, aut consulendi circa scrupulos, infertur actionem illam esse indifferentem. Secus ait *Cardenas n. 71.* si quis accederet cum intentione, ut circumstantes credant ipsum confiteri, tunc enim dicit eum peccare peccato mendacii et sacrilegii. At quoad peccatum sacrilegii, nequeo huic doctrinæ acquiescere, cum enim ibi desint materia et forma, nescio intelligere ubi sit simulatio Sacramenti.

61. — Infertur II. quòd in casu, quo aliquis non poterit se disponere ad Communionem, posset aliquando convenire cum Parocho, ad infamiam, vel scandalum vitandum, ut hic dicat tantum super ipso verba: *Corpus Domini nostri Jesu Christi, custodiat, etc.*, et non præbeat Hostiam, ut admittit *Croix l. 6. part. 1. n. 160. cum Moya, Leand. Henr. Dian. etc.* quia tunc revera non simulatur Sacramentum. Secus dicendum, si Parochus porrigat ex conventionem hostiam non consecratam, ut docent *S. Th. Sol. Suar. Vasq. et alii cum Croix. n. 159.* communiter, contra alios. Ratio, quia tunc, licet nec etiam simuletur Sacramentum, quòd ibi non est, tamen exponitur panis adorationi adstantium, et ipsius suscipientis, qui sicut peccaret externè adorando idolum, etiam ex metu mortis; sic quoque semper peccaret, externè adorando hostiam non consecratam; et peccaret gravius quam si indignè communicaret, ut patet ex *cap. De Homine. 7. de Cel. Miss.* ubi dicitur, gravius peccare Sacerdotem, qui in Missa non consecraret, quam qui sacrilegè consecraret et communicaret.

62. — Infertur III. non esse illicitum ob gravem metum si-

mulare celebrationem Matrimonii, ut cum communi sententia docent *Sanch. de Matr. l. 1. D. 11. n. 2. Palau tr. 5. D. 2. P. 12. P. Conc. 1. 8. P. 102. n. 15.* qui etiam communem asserit *Cardenas n. 79. Viva. n. 12. Croix n. 162. cum Henr. Conin. Arriaga, Gormaz, etc.* contra *P. Milante.* Ratio, quia tunc deest materia et forma Sacramenti, cum desit voluntarius consensus; Sacramentum enim non conficitur, nisi super vero contractu, qui tunc non adest, cum invalidetur ex lege Ecclesiæ ratione coactionis. Et in hoc casu is qui simularet, excusaretur etiam à mendacio, si adstantes possent ex circumstantiis advertere eum nolle contrahere; vel casu quo id non possent percipere, contrahens, dicendo *volo*, intelligeret velle in quantum in se est, ut notat *Scotus in 4. Dist. 29.* Et ex eadem ratione dicunt *Carden. n. 82 et Sanch. Hurt. Dic. et Gob. apud Croix l. c.* non peccare peccato sacrilegii, qui contrahit Matrimonium, sciens se habere impedimentum dirimens.

DISSERTATIO

De Clerico habituato in vitio turpi, cupienti statim initiari Sacris.

65. — QUÆSTIO, quam infra exponam, nuper Neapoli magno opere inter sapientes fuit agitata. De hac ipse in Libro mearum Adnotationum in Busembaum nimis concisè, et quasi obiter in quodam loco tractavi. Sed inde, cum sedulius animadvertem valde utile ac necessarium esse, ut ejus vera decisio Confessariis innotesceret, quo ipsi studeant eam tenere sententiam, quam bono Ecclesiæ magis expedire judicaverint; idcirco operæ pretium esse duxi diligenter ac funditus rem ad trutinam revocare.

Quæstio nimirum hæc est, utrum sit neganda absolutio Clerico habituato in peccatis lasciviæ occultis, qui velit ad sacros Ordines ascendere sine præcedenti experimento continentie?

Quidam Neotericus, et doctus Auctor Libri Romæ editi, cui titulus, *Istruzione per li Novelli Confessori*, de hoc puncto agens (*Part. 2. c. 3. n. 65.*) sic scripsit: *Oggi non v'è alcuna Legge dirretta, nè divina, nè umana, che vieti d'ordinarsi, precisamente per essere alcuno abituato nella lascivia, e in altro occulto peccato se non che per l'omicidio volontario, o per altra colpa avesse contratto l'irregolarità... Ma bensì può dubitarsi per conto della Legge naturale, in quantoche essendo per Legge Ecclesiastica, o pel voto implicito annessa la continenza à sacri Ordini, l'Ordinando contro il dettame della vera prudenza vuole assumere un peso che non può portare, ec. A noi pare che stando nella Legge naturale sola, si debba qui procedere con distinzione; imperocchè se l'Ordinando creda sinceramente, ed in buona coscienza di poter vivere casto, e poter disfarsi da' mali abiti, e di far tutto ciò che è giudizio suo, e del discreto Confessore si stima necessario ed opportuno per la emendazione; egli si può promuovere, e l'Confessore non glielo può interdire. Deinde addit (n. 66.)*

Ed inoltre aggiungiamo, che non essendo questi (come supponiamo) indisposto per lo Sacramento della Penitenza, neppur si dee dire, precisamente parlando, che lo sia pel Sacramento dell' Ordine, il quale per riceverlo degnamente non richiede se non lo stato di grazia; e per se stesso non è ad alcuna occasione di peccato, anzi da all' anima nuova e distinta grazia. Subaddit tamen (n. 67.) Diciamo che uno che voglia promuoversi a sacri Ordini, e non creda (siccom' è detto) sinceramente di poter osservare in quello stato la castità per lo mal' abito della lascivia, non possa promuoversi; ed insistendo di farlo, gli si debba come ad indegno ed indisposto negar l'assoluzione. Ita præfatus Auctor.

Alii verò è converso videntur nimis rigidè locuti fuisse, nam Natalis Alexander in sua *Theol. Dogm. et Mor. t. 1. l. 2. de Sac. Ord. c. 3. a. 14. Reg. 19.* hanc regulam statuit: « Nemo ad sacros Ordines promovendus, nisi vel qui innocenter vixerit, » vel occultas prioris vitæ maculas diuturna pœnitentiâ diluerit. » Idem tenet *Jueninus in tr. de Sac. Diss. 8. q. 7. c. 2.* Idem *Habert de Sac. Ord. p. 3. c. 3.* qui magnam et longam curam requirit, dicens nec unam sufficere annum ad hujusmodi probationem. Idem *Van-Espen t. 4. p. 2. c. 2. §. 8. Sentit Cont. Toarn. t. 3. p. 535. vers. Quoto.* Clericum habituatum probandum saltem per 20 aut 18 menses. Id eruit ex *D. Gregorio l. 4. aliàs 3. Epist. 26. ad Januar.* ubi: « Ne unquam ii qui ordinati sunt, » pereant, provideri debet quales ordinentur, ut prius aspiciatur » si vita eorum continens in annis plurimis fuit. » Adducitque *Natal. Alex. n. 60.* dicentem quòd Confessarii debent Clericis in luxuria habituais prohibere tam ascendere ad altiòres gradus, quam ministrare in susceptis.

64. — Sed inter harum opinionum varietatem operam adhibui, ut à quamplurimis Neapolitanæ Urbis Theologis res plenè examinaretur; et post longas hinc inde discussiones, in hanc sententiam sive conclusionem, duas partes habentem, convenimus, mediam tenentes viam, nempe I, quòd hodierna et antiqua Ecclesiæ Lex, semper constans, obstringit tam Episcopos quam Confessarios et Promovendos, ut cum aliquis Clericus recidivus vel consuetudinarius in vitio carnis ad sacrum Ordinem, sive Subdiaconatum, sive ad Diaconatum, aut Presbyteratum ascendere cupit, quamvis sincerè sit conversus ad Dominum, et ideo possit statim absolvi; non tamen poterit sacrum Ordinem suscipere, nisi aliquandiu operam det ad pravam habitum extirpandum. Etsi ipse persistat ut Ordinem statim suscipiat, non censetur dispositus ad absolutionem, quia legem Ecclesiæ violat in re gravi. II. Quòd potest tamen dari casus, quo Deus donet pœnitenti tantam extraordinariam compunctionis gratiam, quæ reddat eum adeo probatum, ut ipse statim possit sacrum Ordinem assumere, et ideo (si id ipsum Confessario ex validis conjecturis constet) beneficium absolutionis suscipere, sine eo quod temporis experientia prius comprobetur.

65. — Prima pars probatur i. ex illo Apostoli (i. ad *Tim. c. 3.*) * Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius » uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum... non » neophytum, etc. » Illud irreprehensibilem explicat *D. Greg. dicens: « Vitium in Episcopo est non quàm optimum esse. »* Illud autem non neophytum, commentat *D. Th.* et inquit: « Hoc » quod dicit, ad eos pertinet, qui non solum ætate neophyti sunt, » sed et qui neophyti sunt perfectione. » Quòd verò nomine Episcoporum intelligantur omnes Sacerdotes, asserunt *S. Ambr. S. Joan. Chrysost. et S. Th.* Vide apud *Corn. à Lap.*

66. — Probatur 2. Sacris Canonibus. *A quorum norma (dicit Sum. Pont. Bened. XIV loquens de hac materia ad Episcopos, in Litt. Encycl. Ubi primum,) quæ omnino servari debet, ne patiamini vos adduci. Innoc. III. in c. A multis. Extra de atat. et qual. Ord. sic ait: erubescant « impii, et intelligant iudicio » Spiritus sancti, eos, qui in sacris Ordinibus, Presbyteratu, » Diaconatu, Subdiaconatu sunt positi, si castè non vixerint, » excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate. » Et iterum: » Nemo ad sacrum Ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, » aut probatæ castitatis existat. » Item habetur in *Ep. 1. Siricii. Sacræ c. 9.* quòd Subdiaconus « ad Diaconi gradum, si se, ipsa pri- » mitus continentia præeunte, dignum probarit... accedat. » Item *S. Greg. l. 1. Ep. 42.* sic præscripsit: « Nullus debet admis- » terium altaris accedere, nisi cuius castitas ante susceptum » ministerium fuerit approbata. » Idem sancitum fuit à Synodo *Trid. in sess. 23. c. 13.* ubi: « Subdiaconi et Diaconi ordinen- » tur habentes bonum testimonium, et in minoribus Ordinibus » probati... qui sperant Deo auctore se continere posse. » Et licet verba, et in minoribus Ordinibus probati, directè intelligantur de probatione externa, quam Episcopus exigere debet de probitate Ordinandi, ut ego cum aliis censeo; nullo modo tamen negari potest quòd Concilium non tam requirit probitatem externam (quæ re ipsa sine interna non esset probitas, sed vera hypocrisis et deceptio), quam principalius internam; at quoniam Ecclesia non judicat de occultis, ideo illic requirit explicitè sive directè solam externam, sed eam postulat tanquam indicium probitatis internæ. Et hoc patet ex textu *D. Pauli supra relato*, ubi disertè distinxit Apostolus probitatem tam externam, quam internam, et utique utramque requisivit in Sacerdotibus, verbis illis: » Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, pudi- » cum, etc. » Ecce necessitas probitatis internæ; deinde induxit necessitatem probationis externæ verbis quæ subdidit, nempe: » Oportet autem illum et testimonium habere bonum ab iis, qui » foris sunt. » Ideo *D. Thomas* hanc Epistolam Apostoli explicans, scribit: « Primò ergo ostendit quales debent esse Episcopi » secundum se, secundò quantum ad alios. » Et ideo *Conc. quoque Trid. in ead. Sess. 23. c. 12.* ait: « Illos tantum promovendos ad » sacros Ordines, quorum probata vita senectus sit. » Quid autem sit hæc senectus probatæ vitæ, habetur in *Sapientia (c. 4. v. 9.)**

Ætas senectutis vita immaculata. Et propter id Concilium *c. XI. Sess. cit.* ad finem majoris probationis bonæ vitæ, præscribit interstitia inter diversos Ordinum gradus, dicens: « Ut in eis cum ætate vitæ meritum et doctrina major accrescant. » Atque hinc in Pontificali Romano Episcopus ordinans, loquendo de Sacerdotibus initiandis, dicit: « Ut cœlestis sapientia, probi mores, et diuturna justitiæ observatio ad id electos commendent. » Hinc Innoc. XII in sua Bulla *Speculatores*, edita anno 1694, loquens de Interstitiis Ordinandorum, sic præcipit: « Ante meritum laboris, ante tempus examinis, ante experientiam disciplinæ, Sacerdotalis honor non probatis minimè tribuatur, nec unquam heri sacrilegi, hodie Sacerdotes, heri profani, hodie Sacrorum Antistites veteres vitio, virtute rudes et recentes, discipuli simul ac magistri pietatis creentur. Sed ii tantum, juxta constitutas à Majoribus leges, ad Sacram administrationem sublimitatem promoveantur, qui diurna conversatione inter Clericos fuerint comprobati. » Et *D. Hieronym. apud eum. D. Th. l. c.* inquit: « Non solum Episcopi, et Presbyteri, et Diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præsidet, et sermone et conversatione præcedant, verum etiam inferiores gradus et omnes qui Domini oraculo deserviunt. »

67. — Probatur 3. ratione et auctoritate DD. quia, ut quis ad sacri Ordinis dignitatem ascendat, non sufficit simplex et actualis status gratiæ, sed requiritur etiam bonitas præcellens, et habitualis. Et idcirco pœnitens, qui è luto habitualium libidinum mox emerit, quamvis conversus, quia tamen pravus habitibus irretitus adhuc infirmus existit, is vix capax erit absolutionis, sed non Ordinis sacri. Propterea quod, si quis taliter affectus, et à sanie vitiorum nondum purgatus ad altaris fastigium ascendere audeat, nisi prius sufficienti probetur experimento, iste prout temerarius etiam Sacramentali absolutione manifestatur indignus. Unde S. Bernardus *de Cono. ad Cler. cap. 21.* scripsit: « Nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cujus castitas ante susceptum Ordinem fuerit approbata. » Et hinc notandum quod id quod dictum est de vitio luxuriæ, idem dicendum de quocumque alio, nimirum ebrietatis, avaritiæ blasphemiarum, odii, etc. Quod autem ad sacros Ordines suscipiendos minimè sufficiat simplex gratia sanctificans, sed ultra requiratur interior perfectio, constat ex consensu communi SS. Patrum et Doctorum, qui uno ore illam efflagitant. Et in primis *S. Th. 2. 2. qu. 184. art. 6.* loquens de exercitio sacrorum Ordinum, ait: « Quavis interior perfectio ad hoc requiratur, quod aliquis dignè hujusmodi actus exercent. » Et in ead. *quæst. art. 8.* dicit Sacerdotem « excellere Religiosum quantum ad dignitatem, quia per sacrum Ordinem aliquis deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in Sacramento altaris, ad quod requiritur (nota) major sanctitas interior, quam requirat etiam Religionis status. » Item *q. 189. art. 1. ad 3.* loquens pariter de probitate

Clericorum, et Monachorum, dicit: « Ordines sacri præexigunt sanctitatem, sed status Religionis est exercitium quoddam ad sanctitatem assequendam; unde pondus Ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem desiccatis, sed pondus Religionis desiccet parietes, id est homines ab humore vitiorum. » Et idem prius dixit S. Joan. Chrysost. *l. 2. de Sacerd. c. 3.* *Multo magis integritas huic quam illis necessaria.* Item *S. Thom. in Suppl. qu. 36. a. 4. ad 3.* ait: « Ad minus (id est non solum ad minus, ut ibi explicat Glossa) hoc requiritur, quod nesciat Ordinans aliquid contrarium sanctitati: sed etiam amplius exigitur, ut secundum mensuram Ordinis, vel officii injungendi diligentiore cura apponatur, ut habeatur certitudo de qualitate promovendorum, saltem ex testimonio aliorum. » Et confirmat testimonio S. Dionysii (*in d. q. 36. art. 1.*), qui scripsit: « In Divino omni non est audendum aliis ducem fieri, nisi secundum omnem habitum suum factus sit deiformissimus et Deo simillimus. »

Magis autem urget id quod docet *S. Thomas in Suppl. quæst. 35. art. 1. ad 3.* ubi dicit: « Ad idoneam executionem Ordinum non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens. » Nec valet dicere quod hinc S. Doctor requirat quidem bonitatem excellentem ad executionem Ordinum, non autem ad susceptionem, eò quod in ipsa susceptione gratia confertur suscipienti ad sacra ministeria dignè exercenda. Nam in eodem loco Angelicus expressè requirit meritum sanctitatis positivæ tam ad executionem, quam ad susceptionem Ordinum. Ad hoc videndum observare oportet, quod S. Doctor non aliud intendit probare in *cit. art. 1.* nisi quod in Sacramento Ordinis certè confertur gratia gratum faciens. Hinc sic sibi opponit in tertia objectione. « Nulla causa præsupponit effectum suum: sed in eo qui accedit ad Ordines, præsupponitur gratia, per quam fit idoneus ad susceptionem Ordinis. (Hoc autem præsupposito, mox videbimus quod non quidem negetur, sed approbatur, et confirmatur à S. Doctore in suo responso.) Ergo talis gratia non confertur in Ordinis collatione. Hucusque obiectio; deinde sic respondet: « Ad tertium dicendum, quod ad idoneam executionem Ordinum non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens. » De hoc autem rationem reddit: « Ut sicut illi qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis. » Hinc confirmans præsuppositum objectionis, ut diximus, id est quod ad Ordines suscipiendos requiritur utique gratia gratum faciens, sive meritum præcedens sanctitatis, sic infert: « Et ideo præexigitur (nota) gratia quæ sufficiat ad hoc quod dignè connumerentur in plebe Christi. » Demum concludit: « Sed confertur in ipsa susceptione Ordinis amplius gratiæ munus, per quod ad majora reddandur idonei. » Quibus verbis intendit *S. Th.* probare, quod gratia Sacram. non sit futura quidem inutilis, sed majora auxilia præitura suscipienti, ut idoneum se reddat

ad maiora merita acquirenda: sed iam præsupponit et exprimit præexigi in suscipiente gratiam gratum facientem, quæ sufficiat ad dignum eum faciendum, ut connumeretur inter altaris Ministros. Unde sicut non sufficit qualiscumque gratia ad executionem Ordinum, ita neque ad susceptionem. Rectè enim ait *Habert de Ordine p. 3. c. 3. in fine*, quòd Pœnitentia pro infirmis est instituta, et ideo infirmis est conferenda; sed Ordo, cum non ad salutem propriam, sed aliorum institutus sit, sanis conferri debet. Idem confirmat *Glossa* in præfato textu, dicens: « Licèt enim in illo, qui ascendit ad Sacramentum Ordinis, præsupponatur gratia gratum faciens, secundum modum quo possit dignè Ordinem suscipere; tamen non supponitur secundum gradum illum quo causatur ab Ordine suscepto. Accedenti enim sufficit esse in gratia, sed iam eidem suscipienti Ordinem augetur gratia illa. » Adverte illa verba: « Licèt præsupponatur gratia secundum modum quo possit dignè Ordinem suscipere. » Ergo ad Ordinem suscipiendum non sufficit sola gratia sanctificans, ut quidam hanc *Glossam* intellexit, sed requiritur talis gradus gratiæ et meriti, ut initiandus dignè possit ad illum ascendere. Et quamvis *Glossator* ibi subdat: *Accedenti enim sufficit esse in gratia*; intelligit profectò non de simplici gratia explicata, secundum modum, etc.

68. — Idem sentit *Sotus in 4. Sent. dist. 2. q. 1. n. 3.* ubi agens de *Sacram. Ord.* dicit sanctitatem positivam in Ordinando esse necessariam de præcepto divino; in sua verba: « Prima conclusio, quamvis morum integritas non sit de essentia Sacramenti, est tamen præcepto divino maximè necessaria... An verò quod articulo præsentis de idoneitate eorum, qui sacris sunt initiandi Ordinibus, definitur, non est generalis illa dispositio, quæ in suscipiente quodcumque Sacramentum requiritur, ne sacramentalis gratia obicem inveniatur? Est etiam illa quædam actualis præparatio, sed definitio ad modum habitus attinet (significat hinc *Sotus*, quòd Promovendus debet esse habitualiter bonus); enimvero quòd ad sanctitatem Ordinis homo non solùm gratiam suscipit, sed ad sublimiorem gradum conscendit, requiritur in eo morum honestas et virtutum claritas. » Idem asserit *Sanchez (conf. c. 1. D. 46. n. 1.)* « In promovendo ad Ordines requiritur bonitas vitæ, quod non est intelligendum de generali bonitate, id est ut careat peccato mortali, hoc enim ad omnia Sacramenta requiritur; quia per Sacramentum (*ordinis*) homo ad sublimiorem gradum conscendit, requiritur in eo morum honestas, scilicet ut sit sobrius, castus, etc. » Idem dicunt *Salm. (de Sac. Ord. c. 5. n. 40.)* « Ad hoc ut aliquis ad ordines promoveatur, bonitas vitæ requiritur, non illa solùm quæ ad receptionem omnium Sacramentorum licitam postulat, nimirum quòd sit expers lethalis culpæ, sed ultra requiritur, quòd sit honestis moribus imbutus. » Accedit *P. Holzmann*, qui (*de Ordin. n. 96.*) sic ait: « Requiritur 4. ut (*Ordinandus*) effulgeat speciali vitæ probitate: speciali,

inquam; non enim sufficit ad suscipiendos Ordines probitas communis, quæ ad quælibet Sacramenta recipienda exigatur, sed necessaria et specialis, ex qua sperari possit fore, ut ordinandus bono exemplo præluceat... Consistit autem specialis illa probitas in recta intentione specialiter serviendi Deo, in casta et sobria vita, in bona conversatione ordinandi. »

Si igitur constat, quòd Clericus qui ad altaris celsitudinem vult ascendere, non tantum à culpa mortali immunis esse debet, sed amplius præ se ferre probitatem habitualementem, atque adeo excellentem, ut hæc meritò esse possit præparatio correspondens gratiæ per Sacramentum Ordinis præstandæ, quæ confertur per modum habitus, sive quæ confertur, ut perpetuò sua peculiaria auxilia tribuat ordinato; certum etiam est, quòd ille qui usque adhuc in luxuriis est versatus, si fortè præstiterit simplicia signa pœnitentiæ, erit quidem capax absolutionis, sed non erit simul sacro Ordine dignus; aliud enim sanè est, et valde diversum, esse simpliciter in statu gratiæ, aliud magnam bonitatem possidere. Idcirco ex omnibus prædictis concluditur, præceptum esse divinum, et ab Ecclesia omni tempore custoditum ac promulgatum, ut qui in flagitiis, etsi occultis, sit recidivus aut habitatus, priusquam sacros ordines assumat, convenienti castitatis experientia sit probandus. Alioquin ei ob ipsius gravem præsumptionem, et quia in re gravi legem Ecclesiæ offendit, Confessarius tenebitur absolutionem denegare.

69. — Quoad secundam autem partem, minimè negandum censemus, aliquando contingere posse, quòd Clericus, quantumvis in vitio carnis consuetudinarius et recidivus, tali compunctionis gratia à Deo sit donatus, ut dignus existimetur, qui gradum sacri Ordinis statim assumere possit; et ideo tunc capax bene evadet absolutionis, quamvis præcedenti experimento non sit probatus. Probatio quidem non solùm exterior, sed etiam interior, ut diximus, in huiusmodi penitentibus ab Ecclesia necessario postulatur; sed non necessario requiri dicimus probationem temporis.

Olim juxta priscam Ecclesiæ disciplinam nemini, qui post acceptum Baptismum lethale peccatum commiserat, ascendere ad Ordines unquam permittebatur, etiamsi condigna egisset pœnitentiam, ut testantur *S. Isidorus, S. Hieronymus et S. Martinus Papa I.* apud *Natal Alex.* Atque il, qui post Ordinem susceptum semel graviter peccarent, ipso facto manebant perpetuò suspensi, prout scripsit *S. Gregor. l. 4. ep. 7.* Deinde tamen aliquot post secula tantum illi, qui infamiam passi erant ob aliquod grave crimen, aut publicam egerant pœnitentiam, ab Ordinibus excluderentur, juxta id quod legitur in *Concil. Carthagen. IV. Can. 68.* ubi, *Ex pœnitentibus, quomodo sit bonus, Clericus non ordinetur.* Demum à sæculo XI ut ferunt *Habert, et Juvenius* remissa fuit hujus disciplinæ severitas, ut patet ex *cap. Fraternalitatis Dist. 34.* ubi *Pelagius Papa* requisitus ab *Episcopo Florentino*, an conferre posset Diaconatum clerico, qui

aliquando, cum esset conjugatus, inhonestè versatus fuerat cum sua ancilla. Respondit Pelagius: « Et quamvis multa sunt, quæ in huiusmodi casibus observari canonicè jubeat solemnitas » auctoritas, tamen quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa defecerunt, districtio illius non patitur in omnibus manere censuram: et ætas istius de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dignoscitur, ut ad Diaconatum possit provehi, temporum, ut dictum est, condescendentes defectui, concessisse nos noveris. » Item in *cap. Ex tenore, De Temp. Ordin.* sic habetur: « Verùm quoniam peccatum ipsius fore occultum dixisti, mandamus, quatenus penitentiam ei condignam imponas, et suadeas, ut parte penitentiae peracta, Ordine suscepto utatur, quo contentus existens, ad superiores amplius non ascendat. Verumtamen, quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, cum non debes aliqua ratione prohibere. » Attamen notandum, ut diximus n. 52. hunc Canonem correctum fuisse in parte à Trident. in c. 1. *Sess. 14. de Reform. etc.* ubi habetur, quod Episcopi bene possunt ob peccata occulta, etiam extrajudicialiter cognita, prohibere initiandos, quominus ordinentur.

70. — Cum igitur neque Ecclesiæ præceptum, neque presentis disciplinae consuetudo cogat ad probandos sola temporis diuturnitate eos, qui ad sacros Ordines sunt promovendi, ad prudentem Confessarium spectabit cognoscere, an penitens vel temporis experimento, vel alia via sit convenienter probatus, atque dispositus ad tantam dignitatem assumendam. Bene autem evenire potest, quod Deus, cujus judicia et misericordiæ admirabilia sunt, auxilia tam efficacia gratiæ alicui largiatur, ut compunctionis vehementia temporis probationem compenset. Docet enim D. Thomas, quod Deus aliquando tollit peccati reliquias successivè per suam gratiam cooperantem, aliquando verò statim per magnam commotionem, qua homo perfectam sanitatem spiritualem consequitur. Hoc docet 3. *part. quæst. 76. art. 5. ad 1.* ubi quærens. *utrum, remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiae peccati?* objicit sibi (in 1. object.) auctoritatem D. Augustini in *lib. de Penit. c. 2. t. 4.* qui ait: « Nunquam Dominus aliquem sanavit, quem omnino non liberavit; totum enim hominem sanavit in Sabbato, quia et corpus ab omni infirmitate, et animam ab omni contagione. » Respondet inde Angelicus: « Quandoque tanta commotione convertit (Deus) cor hominis, ut subito perfectè consequatur sanitatem spiritualem, non solum remissa culpa, sed sublatis omnibus peccati reliquiis; ut patet de Magdalena Luc. 7. Quandoque autem prius remittit culpam per gratiam operantem, successivè tollit peccati reliquias. » Si ergo Divinæ gratiæ efficacia valet auferre omnes peccati reliquias, id est animæ debilitatem ex vulneribus peccati causatam; idcirco, quamvis habitus pravi in potentius sensitivis non tollantur, mens tamen ex vigore gratiæ talem acquirere potest vigorem, ut illis facilè resistat. Hoc docuit idem

D. Th. *supplem. qu. 30. art. 1. ad 2.* dicens: « Reliquiæ autem peccati non dicuntur hic dispositiones ex actibus relictæ, quæ sunt quidam habitus inchoati; sed quædam spiritualis debilitas in ipsa mente existens; qua sublata, etiam eisdem habitibus, vel dispositionibus manentibus, non ita potest inclinari mens ad peccatum. » Nulla igitur tali habituato erit necessitas experimenti, quod non requiritur, nisi ut debilitas animæ ex malis habitibus contracta sanetur, et pravis dispositionibus facilè resistat, cum hoc idem ex vigore gratiæ is æquè, et fortè virilius adeptus fuisse comperitur. Rectè enim dicit S. Cyprianus: « Non pro mora temporum, sed compendio gratiæ maturatur caritas. »

71. — Non quidem negandum huiusmodi conversiones extraordinarias esse, nec sæpe evenire, neque etiam in Exercitiis spiritualibus, quæ ad sacros Ordines præmitti solent; quoniam plerumque ad huiusmodi Exercitia Promovendi coacti accedunt. Ideoque alia extraordinaria signa debet Confessarius in suo penitente agnoscere, ut ei ad sacrum Ordinem ascendere permittat. Quòd si quandoque (licet rarò) tales conversiones extraordinariæ accidant; nulla patet ratio, cur in eo casu magis dispositum ad Ordines suscipiendos penitentem evincat longi temporis probatio, quam manifesta cordis vera et vehemens contritio, ac voluntas adeo firma, quæ immixta spe divinorum auxiliorum, præcipuè actualium, quæ in Sacramento Ordinis à Deo impertuntur, ut castè et honestè in Ecclesiæ ministeriis vita ducatur, non solum se emendare proponat, sed etiam omnia media opportuna adhibere, quæ valeant tum concupiscentiam refrænare, tum dignum eum reddere ut sacra adeat Mysteria; imò penitens ex illo singulari dono contritionis jam incæperit instanter et enixè castitatem à Deo postulare, et simul concupiscentiæ ardorem notabiter imminutum in se cognoscat, ita ut jam paratum se sentiat ad castitatem servandam. Quòd si sufficienter probatus existimatur, qui per aliquod tempus se continens habitum extirpare curaverit, multò magis is probatus censeri debet qui per specialem Dei gratiam vehementi contritione manifestè compunctus est. Diuturnitas temporis ideo sufficiens creditur probatio, quia signum est firmæ voluntatis penitentis; attamen non rarò evenire solet, quòd aliquis etiam longo tempore se à vitiis pro Mundi hujus honestate contineat (juxta verba S. Gregorii); sed horum magis est timendus relapsus, quam eorum qui talem contritionis gratiam ostenderunt, ut prudens Confessarius directè eos voluntatem immutasse cognoscat; unde rectè prudentem ac fundatam spem concipere possit, quòd Promovendus auxilio divinæ gratiæ, et mediis quæ adhibere ipse proposuit, castitatem servabit, juxta illud Tridentini (in c. cit. 13): *Qui sperent, Deo auctore, se continere posse.*

Id sat confirmatur tum à Pontificali, tum à Catechismo Romano. In Pontificali enim habetur, quòd Episcopus alloquens initiandos ad Subdiaconatum, sic dicit: « Si usque nunc fuistis ebrii, amodo sobrii; si usque nunc inhonesti, amodo casti. »

Notentur verba, *si usque nunc*, ad significandum quòd hodie non excludit Ecclesia eos, qui fortè usque ad tempus Ordinationis fuerint inhonesti, modò habeant talem cordis conversionem, quæ ipsos reddat dignos non solum absolutionis beneficio, sed etiam sacri ordinis gradu, si sine temporis probatione ad eum ascendere velint, juxta illud quod scripsit D. Anselmus (*l. 1. Epist. 56.*) « Nec apud Deum reprobatur officium alicujus propter culpam quam ipse ignoscit; nec apud homines dedecoratur » sacri Ordinis dignitas propter personam, cujus ipsi peccatum » non agnoscunt. »

72. — In Catechismo autem Romano (*de Sacr. Ord. n. 34.*) primò ibi dicitur, quòd initiandus in Sacris morum integritatem magnopere præ se ferre debeat. Deinde additur, quòd ea vitia corporis, quæ in veteri lege homines ab altaris ministerio excluderant, hodie in nova lege Evangelii intelligenda sint de vitii animæ quæ homines repellunt ab Ordinem Sacrorum susceptione. Et hinc sedulo advertendum, quòd inter corporales defectus in lege antiqua computatum fuit vitium inveteratæ scabiæ, ut legitur in Levitici 21. 20. *Si jagem scabiem, etc.* Quod communiter interpretatur pro vitio libidinis, ut explicat D. Hieronymus et D. Gregorius. Demum Catechismus concludit, quòd Promovendi, qui hujusmodi vitii fuerint contaminati, tenentur juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam Sacramento Pœnitentiæ conscientias diligenter purgare, sine ea probatione quòd ibi ulla temporis probatio præscribitur. En verba Catechismi: « Pri- » mum itaque in eo, qui Sacerdos creandus est, vitæ et morum » integritas commendatur magnopere oportet... Et simul illud » docendum, ea corporis vitia, quæ in veteri lege ex Domini » præscriptione aliquem ab altaris ministerio excluderant, in » Evangelica lege ad animæ vitia præcipuè transferenda esse. » Quare sanctam illam consuetudinem in Ecclesia servari ani- » madvertendum, ut qui Sacris initiandi sunt, prius Pœnitentiæ » Sacramento conscientiam purgare diligenter studeant. » Ex quo patet Catechismum supponere quòd aliquis, etsi vitii fuerit obnoxius, bene possit absolutionis beneficio frui, et inde sacros Ordines recipere, etiam sine præcedenti temporis experientia; id intelligendum dummodo aliunde rite dispositus judicetur ad tantam dignitatem ascendere.

Hinc ipse Jaeninus in præsentis quæstione, licèt hic rigidarum sententiarum acerrimus sectator alibi in Opère de *Sacr. Diss. 8. qu. 7. c. 2.* omnino indixerit necessitatem probationis temporis, ut Clerico vitio turpi illaqueato possit permitti ad Ordines sacros ascendere; attamen in suis *Inst. Theol. t. 6. p. 8. Diss. 7. q. 5. in fin.* loquens de habituato in vitio turpi, veluti seipsum corrigens, et benignius agens, sic inquit: « Verùm, cum pauca sint regulæ, » quæ aliquas exceptiones non patiantur, negotium hoc sapientis » ac eruditi Directoris prudentiæ committendum est. »

75. — Sed dices I. Ut quis licitè Ordines sacros suscipere possit, requiritur non tantum externa, sed etiam interna vocatio

divina; at quomodo existimari poterit vocatus à Deo ille qui divi vitio lasciviæ est fœdatus, nisi prius per longam pœnitentiam et virtutum exercitia signa veræ vocationis ostendat? Et quomodo Confessarius absolutionem ei impertiri poterit, quem non agnoscit à Deo vocatum? Respondetur: Nulli dubium: Quòd si quis accedere auderet ad sacram Ordinationem, sciens à Deo se vocatum non esse, excusari nequiret à culpa lethali, tum ob gravem præsumptionem se intrudendi in Sanctuarium contra Dei voluntatem, cum dicat Apostolus: « Nec quisquam sumit sibi » honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. » *Hebr. 5. v. 4.* Tum ob periculum certum damnationis cui tunc ipse se exponit, ut asserit *Abelly* in suo aureo Opusculo, cui titulus, *Sacerdos Christi c. 4.* ubi ait: « Qui sciens nulla divinæ vocationis habita » ratione, in Sacerdotium se intruderet, haud dubiè seipsum in » apertum salutis discrimen injiceret, peccando scilicet in Spiri- » tum sanctum; quod quidem peccatum vix, aut rarissimè di- » mitti ex Evangelio discimus. » Attamen verò, ut Promovendus à culpa excusetur, sufficit ipsi, quòd bonum præ se ferat finem, et Episcopo se offerat, ut probetur, dummodo non certè sciat se nunquam fuisse à Deo vocatum. *Jueninus* in cit. *Libro de Sacram. Diss. 8. qu. 7. c. 2.* postquam probavit necessitatem divinæ vocationis, inquit: « Licet quoque Clericis offerre se Episcopo, » quo probentur, an debeant ad Majores Ordines promoveri. » Etenim ut addit: « Qui examini se offert, an ad majores Ordines » promovendus sit, non ob id eorum dignum se judicat; ac » proinde non est reus præsumptionis. » Tantò magis igitur Confessarius non poterit hujusmodi Clerico volenti Ordinem suscipere absolutionem denegare post acceptam ejus Confessionem, nisi certus sit, quòd illi deficiat divina vocatio. Sed quomodo in nostro casu hanc certitudinem Confessarius habere poterit? Vitiosa vita peracta à suo pœnitente non præbet quidem ipsi certitudinem, quòd is nunquam fuerit à Deo vocatus. Cur non accidere potuit, quòd Dominus eum aliquando verè vocarit, et ipse auxiliis resistens jam paratis malè responderit? Judas procul dubio fuit à Christo Domino vocatus ad Apostolatam, at ille quam malè ad eum se disposuit! Cur etiam censi non poterit, quòd illa extraordinaria conversio, quam supponimus, sit vocatio divina, qua pœnitens eodem tempore sit à Deo donatus? Fortè Deus non vocat ad Sacerdotium etiam peccatores pœnitentes? Unde concluditur quòd in casu nostro, supposito cum circumstantiis ut supra descriptis, Confessarius ex hoc capite deficientiæ vocationis nequit denegare absolutionem suo pœnitenti, qui ad illam per Confessionem adeptus est jus strictum et rigorosum.

Dices II. Si Ecclesia agnosceret quòd Clericus usque tunc sic luxuriosè vixisset, nullo modo eum ad Ordines admitteret. Sed respondetur quòd si Ecclesia agnosceret simul suam respicientiam, et vehementem compunctionem à Deo donatam, modo quo eam asseruimus, illum non repelleret.

74. — Dices III. Hujusmodi Clericus in vitio turpi diu veratus, volens Subdiaconatum assumere, exponitur periculo proximo relabendi in eadem peccata, et illa augendi reatu sacrilegii, cum sibi imponat votum castitatis perpetuæ indissolubile, quod ipse ob pravum habitum contractum difficulter observare valebit; quapropter hic velut temerè agens est indignus absolutione, ut supponit *Habert. l. c.* Sed hæc objectio, licet magnam vim habere videatur, revera tamen nullius est momenti. In tantum diximus, quod talis consuetudinarius, quamvis sit capax absolutionis, si non vult ordinari, non poterit tamen absolvi si sacrum Ordinem assumere audeat, nisi per extraordinariam compunctionem sit probatus; in quantum constat, ut observatum est, quod ad sacros Ordines suscipiendos non sufficit status gratiæ, sed necessariò insuper requiritur bonitas excellens, quæ per divinum auxilium superabundans potest à pœnitente in instanti acquiri. Cæterum, si quicumque alius habituatus in lascivia, sed jam sat dispositus ad absolutionem, vellet statim sine experientia emittere votum castitatis, cur non poterit Confessarius cum statim absolvi? Numquid votum adhuc in eo casu non erit de meliori bono? Si non esset de meliori bono, esset quidem nullum; sed communissimè docent Doctores, ut asserit *Sporer (de Voto c. 2. n. 61.)* quod hujusmodi votum emissum ab habituato in lascivia est validum. Idem ait *La Croix lib. 3. p. 1. n. 401. cum Pal. Moia, ac aliis*, et contrariam sententiam ipse dicit se non auctore dicere probabilem. Idque disertè confirmat D. Thom. (*Opusc. 17. c. 5.*), ubi quærens, an quis post diuturnam vitam in vitio ductam possit vota Religionis profiteri? Respondet, non esse expediens magna opera hominibus tenuis virtutis imponere: « Si tamen (addit) mox conversi sponte propria voluerint manumittere ad altiora, quis eos audebit arcere? »

75. — Præterea, si quis sic habituatus nollet nubere, dici deberet, quod non posset absolvi quamvis dispositus, quia iste vellet remanere in periculo proximo recidendi. Sed quis unquam asseruit Matrimonium esse remedium necessarium ad se continentium? Scripsit quidem Apostolus: « Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri. » 1. ad Cor. 7. Verùm hoc communiter ab interpretibus intelligitur, nisi aliquis nolit alia media adhibere. Hinc quæstio agitur inter DD. an valeat votum, quod quis emitteret nubendi, ut se liberaret ab habitu incontinentiæ. Alii, ut *Lessius lib. 2. c. 40. n. 44. Palauz t. 3. tr. 15. D. 1. n. 14. Sotus l. 7. q. 1. art. 3. cum Fag. Prad. etc. apud Salm. de Voto c. 1. n. 40.* dicunt omnino invalidum esse hujusmodi votum, quia nunquam est de meliori bono, sicut est cœlibatus. Alii verò, ut *Sanch. Dec. l. 4. c. 8. n. 53. Bellarm. l. 2. de Mon. c. 14. in fin. Bon. Nav. et plures communius cum Salm. l. c. n. 41 et 42.* asserunt tunc solum validum esse votum, quando vovens nolit, aut non possit aliis mediis uti. Idem ait *Sporer de Voto n. 61 et 62*, dicens quod tali voto obligatur tantum is, qui aliud remedium adhibere nolit. Idem

asserit ut certum *Laym. l. 1. tr. 4. c. 2. n. 12.* his verbis: « Dicendum secundo cum *Lessio et Conin.* tale votum obligatorium esse secundum hypothesim, si in tali statu peccandi perseverem, et non media efficaciam adhibeam ad emendationem, quæ cum Dei gratia possum; ita ut talis homo aliud vovere censendus non sit, nisi hoc saltem remedium (quod est nuptiarum) peccatis suis adhibiturum, si aliquid melius, quod est continentia, non adhibuerit; ideoque, si firmum ejus positum, et conatum præstet, à voto liberatur. »

Instabis: sed laicus nolens tunc nubere, remanet tamen liber, ut possit nubere postea si velit; non sic Subdiaconus post susceptum Ordinem. Respondetur, sed si ille laicus stateret firmo animo, nunquam velle Matrimonio ligari, sed aliis mediis uti, numquid ob hoc poterit ei absolutio denegari?

76. — Dices IV. Docet D. Gregorius (*in Pastoral. p. 1.*) « Non debet aliquis non purgatus sacra Mytheria adire. » Unde *Juvenius (Op. de Sacramen. l. c.)* ait non posse promoveri ad sacros Ordines, qui nondum peccata purgarit per condignæ pœnitentiæ labores. Sed respondetur cum *S. Thoma*, qui (*2. 2. q. 165. a. 2.*) quærens, « utrum liceat Episcopatum injunctum omnino recusare? » Respondet *ad object. 2.* (in qua refert præfata verba D. Gregorii) quod si impedimentum nequeat tolli à subdito, tunc non tenetur obedire, quia nullus tenetur obedire ad aliquid illicitum; secus autem « si impedimentum removeri potest per ipsummet, puta si habeat peccandi propositum, quod potest deserere. » Ergo supponit Angelicus, quod licet alicui sacra Mytheria adire, suscipiendo Episcopatum, vel etiam sacros Ordines (ut ibidem subditur), etiamsi nondum sit à suis peccatis purgatus; dummodo, ut supponendum, sit interiùs probatus ad hujusmodi gradus assumendos; alias dicendum ex supra allatis, quod neque ordinari posset, neque teneretur obedire. Aliud enim est aliquem non esse purgatum, aliud non esse probatum.

Qua de re, omnibus tamen mox prædictis non obstantibus, omnino tenendum quod, ut Clericus in vitio habituatus possit absolvi, etsi ipse velit statim sine temporis probatione accedere ad sacros Ordines, debet tali compunctione extraordinaria esse à Deo manifestè donatus ut satis probatus ostendatur ad tantæ dignitatis sublimitatem.

77. — Præterea advertendum, quod Confessarius toto conatu curare debet, persuasum reddere hujusmodi initium, quamvis extraordinariè (ut supra) compunctum, ut differat Ordines suscipere quoadusque probatione alicujus notabilis moræ magis purgatum se præbeat à sceleribus patris. Imò addo, consultius et congruentius esse, ut etiamsi ipse sit contritus, et ex compunctione habita sufficienter dispositus non solum ad absolutionem, sed etiam ad Ordinem assumendum, tamen ei absolutio differatur, ipso quoque non consentiente, si velit statim ordinari, ut temporis experimento firmiter probetur. Dummodo verò, excipio, ipse ex hac dilatione Ordinationis non sit subiturus notam, sive proximum

periculum infamiae; nam in hoc casu censerem cum *La Croix l. 6. p. 2. n. 1764.* non posse Confessarium poenitentis disposito beneficium absolutionis differre, quia tunc ille ex Confessione paraceta habet jus non tantum ad absolutionem, sed ad eam statim obtinendam. Caeterum fateor, magnam adhibendam esse cautelam in hujusmodi Clericis absolvendis, qui vix è vitiorum cœno emersi ad altaris ministerium ascendere inhiant; nulli enim dubium quod horum frequenter malus exitus deploratur, non sine maximo Ecclesiae detrimento, et populorum ruina.

CAPUT III.

DE SUSCIPIENTE SACRAMENTUM.

DUBIUM I.

Quæ dispositio requiratur ad valorem Sacramenti in suscipiente.

78. Vide quæ habentur apud Busemb. — 79. An solus homo viator sit capax Sacramentorum? An soli baptizati valide suscipiant alia Sacramenta? — 80. Nulla requiratur intentio in pueris et perpetuo amentibus quoad Baptismum, Confirmationem, et Ordinem. — 81. Quæ intentio requiratur in adultis? An sufficiat intentio naturalis? An habitualis? Quid de dormientibus, ebriis, et lapsis in amentiam? — 82. An sufficiat intentio interpretativa?

78. — « RESP. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione » utentibus intentio percipiendi Sacramentum interpretativa » saltem requiratur, et sufficit (excipe Poenitentiam, de qua » infra). Ita *Commun.* Theologi omnes cum *S. Thom.* contra » *Cajet.* qui putat, in suscipiente nullam intentionem requiri, » modò contrariam non habeat. Ratio responsionis est, quia sicut » adultus non justificatur sine proprio consensu, ita nec per Sa- » cramentum initiatur, et consecratur Deo, sine eodem consensu, » si ejus sit capax. *Bon. d. 1. q. 6. p. 2.*

« Dixi, adultis, etc. quia cum tantum requirantur conditiones » juxta subjecti capacitatem, parvuli autem, et perpetuo amentes » non sint capaces propriae intentionis, sufficit illis intentio Christi » et Ecclesiae. *Fill. tom. 1. cap. 8.* »

Unde resolves:

« 1. Parvuli, uti et perpetuo amentes, validè baptizantur, » confirmantur, communicantur, ordinantur, quod ultimum » nefas esset; priora autem olim permittebantur. *Bon. l. c.*

« 2. Aëgris ratione jam privatis rectè datur Unctio, non tantum » si ante petierint, sed etiam si fuerint Catholici, neque constet » esse in mortali: nam hoc ipso censentur interpretative voluisse » et petiisse, quod alii Christiani, etiamsi de ea nunquam au- » dierint. *C. de Lugo de Sacramentis in genere, d. 9. n. 122 et » comm.*

* 3. Invalidum est Sacramentum 1. quod quis suscipit cum » intentione neutrali, habens se negativè. 2. Quod suscipit fictè, » id est simulatè; non tamen quod fictè, id est indispositè. 3. » Quod per meram vim, animo omnino repugnante, suscipitur. » *Bon. l. c.*

« 4. Validum est Sacramentum 1. quod qui accipit, vult, » quod Christiani accipiunt, etsi non credat, aut non velit Sa- » cramentum. 2. Quod quis per metum coactus suscipit, cum metus » non tollat voluntarium. Matrimonium tamen gravi metu, » v. gr. injustæ mortis, initum, censetur irritum, ut docet *Sanch. l. 4. de matr. d. 12 et 14. C. de Lugo d. 9. n. 133.* Et qui Or- » dines gravi metu coactus suscipit, etsi characterem habeat, » non tamen tenetur ad continentiam, potestque, secluso scan- » dalo, nubere, ut suo loco dicam. » (*Vide dicenda de Sacram. Ord. » n. 811.*) »

79. — Ante omnia hîc notandum est I. solùm hominem via- » torem esse capax Sacramentorum, quia solus homo viator » capax est primæ gratiæ, aut ejus augmenti; ita communiter » *Suar. et alii*, contra *Bernal.* Vide *Tour. in Præf. Theol. t. 6. p. 237.* qui id probat. Notandum II. susceptionem Baptismi om- » nino præexigi ad validam susceptionem aliorum Sacramentorum. » Id certum est apud omnes, vide *Lugo de Sacram. D. 9. num. 1. et Croix num. 165.* Ratio, quia Sacramenta instituta sunt pro » sola Ecclesia, et per solum Baptismum fiunt homines de corpore » Ecclesiae, ut definit Eugenijs IV in Decreto Fidei ad Arme- » nos. Hinc Matrimonium infidelium non est Sacramentum, ideo » est dissolubile, ut notant *Sanch. de Matr. lib. 2. Distinc. 9 et Croix loc. cit. cum communi, ex c. Quando 7. de Divort.* Vide » dicenda de Matr. n. 1117.

80. — Plura autem hîc adnotanda circa intentionem requisitam » in suscipientibus Sacramenta. In infantibus nulla quidem requi- » ritur intentio, cum suppleat in eis intentio Christi, vel Ecclesiae, » sicut enim sine propria voluntate ipsi peccatum contraxerunt, » ita sine voluntate ab illo liberantur. Hoc certum est cum *D. Th. 3. p. qu. 68. a. 9.* et est de fide definitum à *Trid. Sess. 7. de Sacram. Can. 13.* ubi dicitur: « Si quis dixerit parvulos, eò quod » actum credendi non habent, suscepto Baptismo, inter fideles » computandos non esse; ac propterea cum ad annos discretionis » pervenerint, esse rebaptizandos, aut præstare omitti eorum » Baptisma, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in » sola fide Ecclesiae; anathema sit. » Idem dicendum de perpetuo amentibus, ut docet *S. Th. l. c. art. 12. ad 1.* Et quod dicitur de Baptismo, idem dicendum de Sacram. Confirmationis, ut *Salm. de Conf. c. 3. n. 26.* cum communi DD. Idem de Sacramento Ordinis infantibus (sive perpetuo amentibus) collato, ut rectè dicit *Lugo d. 9. n. 112.* Idque hodie certum est ex *Bulla Eo quomois tempore*, nostri SS. P. Benedicti XIV, edita 4 Maii an 1745. (Vid. in *Bull. t. 2. p. 128.*) ubi postquam in §. 20. id declaratur definitum communi suffragio Theologorum et Cano-

nistarum, deinde præscribitur §. 27. quod ipsi infantes ordinati cum pervenerint ad annos discretionis, non teneantur ad castitatem; præcipit verò Pontifex ex *Concil. Tolet. II.* relato in *can. De iis. Dist. 28.* ut in anno 18 detur eis optio, et si voluerint castitatem servare, admittantur ad exercitium Ordinis; secus si noluerint. Et §. 40. subdit, quod ipsi post rathabitionem invalidè contrahunt Matrimonium, et tenentur ad Officium divinum.

81. — In adultis verò certè requiritur intentio suscipiendi Sacramentum; ratio, quia, ut docet *D. Th. d. q. 68. art. 7.* loquens de Baptismo: « Ad hoc quod homo moriatur veteri vitæ, » requiritur in habente usu liberi arbitrii voluntas qua eum veteris vitæ pœniteat, ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ novitatem. » Dixit autem *Caj. in l. c. D. Th.* in suscipiente Baptismum sufficere intentionem neutralem, nempe quod non consentiat, neque dissentiat; sed hæc opinio communiter reprobatà à DD. ut à *Lugo. D. 9. ex n. 117. Petrocor. tom. 3. pag. 87. Salm. de Sac. c. 8. n. 7.* et signanter à SS. N. P. Benedicto XIV. in *Instruct. de Bapt. incipiente, Postremo mense.* (Vide in *Bullar. t. 2. n. 46.*) Et talis opinio est quidem contra doctrinam expressam *D. Th.* mox supra relatam. Idem quod de Baptismo dicendum est de aliis Sacramentis cum *Lugo.* et aliis communiter.

Certum est etiam apud omnes non requiri in suscipiente Sacramenta intentionem actualem, aut virtuales; sed sufficere habituales, id est aliquando habitam, et non retractatam. Ita *Lugo de Sac. D. 9. nu. 105. Wigandt. Tract. 11. Ex. 4. n. 26. Res. 4. Petrocor. tom. 3. p. 91. Antoine de Sac. c. 3 q. 1. Res. 2. Suarez 3. p. disput. 14. Sect. 2. Holz. tom. 2. p. 8. nu. 38. Sporer tom. 3. p. 22. Ronc. c. 5. q. 2. Res. 2. Elbel t. 3. p. 25. n. 56.* Idemque docet SS. N. Benedictus XIV in præfata *Instr. n. 46.* cum aliis communiter. Idque probatur ex universali Ecclesiæ praxi, quæ non reiterat Sacramenta Baptismi et Ordinis iis qui ea suscipiunt ex voluntate prius habita. Et hoc procedit in omnibus Sacramentis, præter Pœnitentiam et Matrimonium, ut infra explicabimus.

Utrum autem validè conferantur Sacramenta dormientibus, ebriis, vel lapsis in amentiam, qui antea habuerunt intentionem illa recipiendi? Negat *Ronc. l. c.* quia (ut ait) non est præsumendum eos habuisse intentionem in tali tempore recipiendi Sacramentum, sed solummodo more et ritu christiano. Sed communissime et probabilius affirmant *Lugo D. 4. num. 119. Pal. de Bapt. D. un. p. 7. n. 2. Salm. eod. tit. c. 6. n. 43. cum Henr. Graff. et Angles ac Croix l. 6. p. 1. n. 176. cum Gobat. Avers. et Diana et aliis.* Ratio, quia ad validitatem Sacramenti non requiritur, ut suscipiens agat modo humano, et more solito; sed satis est quod ipse sit subjectum capax, prout revera est qui jam prius habuit intentionem recipiendi Sacramentum. Idque confirmatur auctoritate *Innoc. III* in *cap. Majores §. Verum, de Bapt. (apud Lugo. l. c.)* qui postquam dixit, dormientes et amentes non recipere Sacramentum, si contrariam habuerint voluntatem,

addit: « Secus si habuissent propositum baptizandi: tunc ergo » characterem Sacramentalis inprimit operatio. » Et ejusdem sententiæ est N. SS. *Bened. XIV in cit. Instruct. n. 46.* Cæterum rectè advertunt *Suar. 3. p. D. 24. sect. 1 et Salm. l. c. n. 44.* illicitum esse iis conferre Sacramenta, nisi in probabili periculo mortis, vel nisi quando impedimentum usûs rationis censetur perpetuum, aliàs expectandum ad tempus in quo suscipiens fiat compos rationis. Idque expressè docet *D. Th. in 4. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 3. ad 7.* ubi ait: « Si autem necessitas non sit, » debet in furiosis expectari lucidum intervallum, vel in dormientibus vigilia. Si tamen baptizetur in statu illo, Sacramentum » suscipit, quamvis peccet baptizans. »

82. — Sufficit etiam intentio interpretativa (nempe quæ nunquam fuit habita, sed præsumitur habenda à suscipiente, si esset ipse compos rationis) in suscipientibus Sacramentum Extremæ Unctionis, ut dicunt *Lugo D. 9. n. 127. Wigandt tr. 11. Ex. 4. n. 62. R. 4. Elbel t. 3. p. 17. n. 58. Ronc. de Sac. c. 5. q. 2. R. 2. Spor. t. 3. p. 23. n. 154. et Croix lib. 6. p. 1. n. 172. cum communi:* idque probatur ex Rituali Rom. de *Extrema Unct.* ubi dicitur: « Hoc Sacramentum est præbendum sensibus destitutis, qui antea illud petierunt, seu verisimiliter (nota) peccati mortalis, probabiliter ait *Viva de Sac. q. 1. art. 7. n. 6.* saltem sub conditione Extremam Unctionem tunc esse illi ministrandam, prout etiam de Sacramento pœnitentiæ dicemus n. 480.

Ita etiam per voluntatem interpretativam, seu generalem, potest moribundo sensibus destituto conferri Sacramentum Confirmationis, ut dicunt *Lugo D. 9. num. 132. Sporer l. c. n. 154. Elbel d. p. 17 et Croix lib. 6. p. 1. n. 169. cum Conc. Arriaga, et Bern. (contra Escob. l. 8. n. 55.)* Et idem dicunt de Sacramento Eucharistiæ *Lugo D. 9. n. 126. Sporer loc. cit. et Croix cum Suar. Conc. Aversa, Bernal. etc.*

Sacramentum autem Baptismi et Ordinis invalidè quidem conferuntur habentibus solam intentionem interpretativam, quia sine voluntate explicita nemo debet subire obligationem legum Ecclesiæ et status clericalis. Ita communiter *Lugo D. 9. n. 119 et 127. Viva de Sac. q. 1. a. 7. n. 3 et 5. cum Suar. etc.* Verumtamen *Conin. Spor. Dicast. etc. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 168.* censent ad suscipiendum Baptismum sufficere intentionem implicitam contentam in contritione, vel attritione habita à suscipiente. His contradicunt *Suar. et alii.* Sed rectè *Lugo n. 129.* primam sententiam ait posse habere locum tantum in infidelibus, qui semper invincibiliter veram fidem ignoraverit. Ad Sacramentum autem Pœnitentiæ non sufficit intentio neque interpretativa, neque habitualis, sed requiritur intentio vel actualis, vel saltem virtualis, cum ibi requirantur pro materia actus pœnitentis, qui non possunt quidem haberi sine voluntate saltem virtuali recipiendi Sacramentum; et hoc tenendum saltem in praxi,

juxta dicenda de *Sacr. Pœn. Dub. II. n. 457.* Ad Sacramentum verò Matrimonii suscipiendum, certè non sufficit intentio interpretativa; sed sufficere aliquando habitualement censent *Holcm. t. 2. p. 8. n. 36. Croix l. 6. p. 1. n. 174. cum Sporer, Dic, Arriag, etc.* Et casum accidere posse, ait *Croix*, quando celebratur Matrimonium per Procuratorem; quia si hic contrahit dum principalis dormit, perficitur Matrimonium cum intentione principalis, quæ non aliter quàm habitualis dici potest. Sed verius sentit *Lugo D. 6. n. 139.* in Matrimonio semper requiri voluntatem saltem virtualement, quia cum uterque conjux non solum sit suscipiens, sed etiam Minister Sacramenti, in singulis eorum certè requiritur ea intentio qualis in Ministris aliorum Sacramentorum exigitur, ut diximus *n. 16 et 18.* In præfato autem casu Procuratoris, rectè dicit *Lugo n. 139.* quòd illa intentio verius dicenda est virtualis quàm habitualis, cum Procurator contrahat virtute mandati, sive consensù à principali præstiti.

DUBIUM II.

Quid requiratur, ut licitè et cum fructu suscipiatur?

83. Quæ requirantur in suscipiente Sacramenta *mortuorum*, et quæ in *viuorum*? — 84. An aliquando possit ministrari Viaticum à laico, vel sacerdos non jejunos celebrare? — 85. An magis dispositi majorem fructum recipiant? An sumant cum fructu Hostiam si qui nesciunt esse consecratam? — 86. Plura notanda de suscipiente Sacramenta cum mortali, aut veniali. — 87. An omnia Sacramenta causent gratiam, remoto peccato? — 88. An liceat petere Sacramentum à Ministro excommunicato? — 89. An à Ministro peccatore?

83. — « RESP. Ad effectum Baptismi et Pœnitentiæ, requiritur, et sufficit præter voluntatem sumendi Sacramentum, dispositio fidei, spei et attritionis, non autem requiritur caritas, sive ut gratiam habeat; * (*Vide dicenda n. 139 et 437.*) *
 » quia hæc Sacramenta dicuntur *mortuorum*, quòd ipsa primam gratiam, seu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta quæ dicuntur *viuorum*, requiritur, ut sit in gratia. * (*Sed nota hic Prop. damnatus ab Alexand. VIII, nempe Prop. 22 quæ dicebat: Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam præterdunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint. Et Prop. 23. Similiter arcendi sunt à sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers*) *
 » quia ista non primam, sed secundam tantum gratiam, id est augmentum tantum gratiæ conferunt; etsi subinde per accidens dent primam, cum quis putat bona fide se carere mortali. *Laym. dub. 7. Bonac. d. 1. q. 6. p. 2.* »

84. — Hoc quidem probabile est cum *D. Thom.* vide dicenda *mun. 87.* Hinc rectè dicunt *Gonet, Henno, et Tourn.* (vide infra

n. 237) posse laicum moribundo Viaticum ministrare, si desit Sacerdos qui eum absolvat: et etiam Sacerdotem celebrare posse non jejunos ad ministrandum Viaticum moribundo sensibus destituto, qui non possit confiteri, ut *Viva q. 1. art. 5. n. 6. cum Laym. Fill.* Secus autem, si absolutionem Sacramentalem ille receperit; vide infra *n. 286.*

85. — « 1. Etsi æqualiter dispositi æqualem, magis dispositi majorem Sacramenti fructum præter characterem consequuntur: tum quia congruum est Sacramenta ita instituta esse, ut uberius gratia detur pro dispositione subjecti; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptismum, vel Pœnitentiam affert, omni fructu carere.

« 2. Qui sumit hostiam, quam nescit esse consecratam, cum instar alterius animalis, sine intentione sumendi Sacramentum sumat, accipit quidem materialiter rem, quæ est Sacramentum, non tamen sacramentaliter, et cum fructu. * (*Ita S. Th. p. 3. q. 80. art. 3. ad 3. cum Lugo, Suar. Croix l. 6. p. 1. n. 178. contra Arriag. et Dic. quorum sententiam immeritò probabilem vocat Croix*) * Idem docet *Bon.* de eo, qui sumit Sacramentum tum ex causa famis, quod videtur intelligendum, si ex ea sola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti privari, etsi sumpturus calicem, simul etiam levare situm intenderet. Vide *Bon. l. c. n. 3.* »

86. — Notandum I. Ad Baptismum requiritur actus fidei, et spei supernaturalis saltem virtualis, ut omnes docent cum *Suar., et Croix. l. 6. p. 1. n. 187.* etiam actus contritionis, sive attritionis, ut tenent *Salm. cum D. Th.* (vide infra *n. 139.*) si baptizandus habeat grave peccatum, ut patet ex *Trid. sess. 14. c. 1.* Ad Eucharistiam autem præmitti debet ex speciali præcepto Confessio, et absolutio ab omni mortali. Utrum autem pro aliis Sacramentis vivorum sufficiat præmittere tantum contritionem? Affirmatur communissimè cum *Lugo D. 8. sect. 9. Laym. Vasq. Croix. n. 190. et aliis, contra Marsil. et Adrian.* Vide dicta *n. 34.*

Not. II. Est certè peccatum grave, Sacramentum suscipere cum mortali; et est gravius quàm illud indignè ministrare, aut conficere, ut *Croix n. 193. cum Dic. et aliis.* Utrum autem in aliquo casu liceat suscipere Sacramentum in mortali? Videtur negare *Suar. de Euch. D. 66. sect. 1.* loquens de sumenda Communionem; sed communius affirmant *Henriq. Aversa et Bosco ap. Croix l. 6. p. 1. n. 194.* Idque pro casu rarissimo non videtur improbabile, putà si hostia consecrata esset profananda ab hæreticis, et ab aliis pro illa subita irruptione non posset tam citò conteri; tum videtur posse eam sine peccato sumere, licet sine fructu: tunc enim non sumeret ut Sacramentum, sed tantum absconderet in corpore suo, sicut in pariete, ad eam liberandam ab injuria, ut dicunt *Lugo de Sacr. D. 9. n. 8. de Euch. D. 15. n. 3. Croix. l. 6. p. 2. n. 514. Tamb. de Comm. c. 1. n. 76 et Dian. p. 5. tr. 13. R. 74. cum Vasq. Hurt. et Ochag.* Idem probabiliter dicunt *Lugo d. D. 9. cum Vasq. et Croix n. 517. cum Hurt. Ochag.*

Diana et Leand. de laico accumbente in scamno communicantium, qui recordaretur peccati mortalis, vide dicta n. 33.

87. — Quæritur I. An Sacramenta validè, sed cum fictione suscepta, remoto obice, reviviscant? Nomine *fictionis* hic non intelligitur ea quæ reddit Sacramentum nullum, ut est defectus intentionis, sed ea cum qua Sacramentum validè suscipitur, nempe cum quis accedit sine dispositione requisita ad Sacramentum. De Sacramento Baptismi (exceptis *Scoto* et aliis paucis) omnes communiter id affirmant cum *Petroc. t. 3. p. 99. q. 6. Conc. tom. 8. p. 185. n. 11. Lugo de Sacr. D. 9. ex n. 22. Tourn. in Prælect. Theol. tom. 7. pag. 193. Concl. 1. et aliis ex D. Th. 3. p. q. 69. art. 10.* ubi loquens de gratia Baptismi sic ait: « Impediuntur autem quandoque per fictionem; » unde oportet quòd, remota ea per pœnitentiam, Baptismus » statim consequatur suum effectum. » Et prius id docuit *S. Aug. lib. 1. de Bapt. contra Donatist. cap. 12.* ubi dixit: « In illo » qui fictus (ad Baptismum) accesserat, tunc valere incipiet, » cum illa fictio veraci confessione recesserit. » Ratio, quia peccatum ante Baptismum, vel in ipsa perceptione Baptismi consummatum non subjicitur Ecclesiæ clavibus, unde necesse est remitti per solam virtutem Baptismi, qui sublato obice habet effectum prius suspensum ratione fictionis. An autem ad hunc effectum obtinendum requiratur in suscipiente contritio? Negant *Suar. 3. p. D. 28. sect. 5. concl. 1. et Lug. n. 53. cum Conc. et commun.* (contra *Vasq.*) dicuntque sufficere attritionem; vide dicenda n. 139. Idem quòd de Baptismo dicunt etiam de Sacramento pœnitentiæ: casu quo fieret Confessio valida et informis, juxta dicenda n. 441. *Lugo dict. D. 9. ex n. 100. Salm. de Sacr. c. 6. n. 53.* (contra *Petr. pag. 112.*) ex *S. Th. in 4. D. 17. q. 3. art. 4. q. 1.* qui loquens de Pœnitente, qui fecerit Confessionem validam, sed informem, dicit: « Quamvis » tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente » fictione percipere incipiet; sicut etiam est de aliis Sacra- » mentis. » Ratio (ut ait *Lugo*) quia si hic postea conteratur, jam peccatum ei remittitur, et remittitur quidem, sine eo quòd directè illud clavibus subjiciat. Idem aiunt *Lug. n. 103 et Suar. D. 63. s. 8. Croix n. 199. cum Palud. Sylo. Conc. ap. Salm. de Sacr. c. 5. n. 67.* (contra *Sotum, Hurt. Rosco et Bernal. ap. Croix l. c.*) de Sacramentis characterem imprimantibus, prout de Confirmatione et Ordine; quia cum hæc Sacramenta nequeant iterari, videtur consentaneum divinæ bonitati, ne tales suscipientes relinquuntur destituti gratia sacramentali, tam proficua in confirmatis ad resistendum tentationibus, in ordinatis ad obeunda munia clericalia; et hanc sententiam ait *Petr. t. 3. pag. 115.* solidissimum habere fundamentum. Idem dicunt *Escob. l. 8. num. 182. Croix n. 202. Salm. l. c. cum Pal. Arriaga, Cajet. etc. ac Lugo n. 105. cum Suar. et Conc. de Sacramento Extremæ Unctionis et de Matrimonio;* quia (ut aiunt) etiam congruum videtur, quòd, cum Extrema Unctio non possit

iterari in eodem mortis articulo, nec Matrimonium vivente eodem conjugè, interim fideles non careant gratia Sacramenti.

Rectè autem *Lug. n. 108. Croix n. 200. cum Suar. Conc. Fill. etc. communiter,* contra alios, negant hoc de Eucharistia, quæ ex sua institutione frequenter potest iterari: idcirco non fuit opus hanc tribuere efficaciam tali Sacramento, ut subveniatur fragilitati hominum. E converso in hoc Sacramento sequeretur absurdum, quòd Sacerdos qui pluries in sua vita sacrilegè celebrasset, si in morte cum remissa attritione confiteretur, reciperet totum cumulum gratiarum tot sacrilegiorum Communionum; imò quòd sæpius indignè celebrasse, eò uberius gratis ditaretur. Censet autem *Croix n. 200. cum Scoto, Palao, etc.* quòd si quis communicet, et removeat obicem, antequam species Eucharistiæ consumentur, is non carebit gratia Sacramenti. An autem suscipiens Sacramentum cum veniali habituali, vel actuali, peccet? Vide dicenda de *Euchar. n. 257.*

88. — Quæritur II. An liceat petere Sacramenta à ministro indigno? Hic distinguere oportet inter ministrum indignum ob aliquam censuram, vel inhabilitatum et indignum ob peccatum mortale. Resp. I. Si minister est indignus per censuram et. et non est toleratus, nimirum sit excommunicatus vitandus, vel publicè et nominalim suspensus, et irregularis per sententiam (Vide *Croix lib. 6. p. 1. n. 210.*), certè non licet ab eo petere Sacramenta, nisi in extrema vel gravissima necessitate: in qua omnes dicunt licitum esse suscipere Baptismum et Pœnitentiam, ut *Suar. 3. p. Dist. sect. 1. n. 6. Con. Tourn. tr. 4. p. 37. Antoine de Sacr. c. 2. qu. 13. Bonac. de Excommunic. Dub. 2. q. 1. p. 1. §. 3. Croix l. 6. p. 1. n. 209 et Salm. de Sacr. c. 8. n. 18. cum Sayr. Garn. Corn. etc. ex D. Aug. l. 1. de Bapt. cap. 11.* Idem probabiliter de Sacramento Eucharistiæ dicunt *Nav. cap. 22. n. 4. Suar. l. c. n. 17. Bon. l. c. Viva de Sacr. q. 1. a. 8. n. 10. cum Sol. et Salm. n. 22. cum Corneio, Nunn.* (contra *Sayr. Avila, etc.*) Et adhæret *Tourn. d. pag. 37. ex cap. Quod in te. De Pœnit. et Rem.* ubi Innoc. III. quamvis neget morientibus Extremam Unctionem tempore Interdicti generalis, non negat tamen Pœnitentiam, Viaticum. Idem sentiunt de Sacramento Extremæ Unctionis *Escob. Henr. et Dic. ap. Croix d. n. 209.* eò quòd tale Sacramentum potest per accidens gratiam causare; sed melius id non admittunt *Suar. Bon. ll. cc. Elbel tom. 3. p. 69. n. 67. item Conc. Fill. Avila, et Corneio apud Salm. n. 23.* nisi quando infirmus non potuerit aliud Sacramentum recipere. Pariter dicunt *Suar. l. c. et Corn. ap. Salm. n. 40.* licitum esse recipere Sacram. Ordinem ab Episcopo excommunicato, quando in aliqua Provincia remota ille solus existeret, et talis Ordinatio redundaret in bonum communitatis. Idem dicunt præfati AA. de Sacramento Matrimonii, casu quo esset necessarium vel ad salutem spiritualem morientis, vel ad magnam utilitatem temporalem filiorum, nec aliis adesset Minister. An autem excommunicatus vitandus validè ministret Sacramentum pœnitentiæ in

extrema necessitate? Hoc negandum: vide dicenda num. 560.

Resp. II. Si verò Minister sit excommunicatus, vel suspensus toleratus, quæstio est inter DD. an liceat ab eo petere Sacramenta sine gravi causa? Negat alii, sed verius affirmandum; quia Conc. Constantiense absolute concessit fidelibus communionem cum toleratis: Vide dicta n. 55 et dicenda de Cons. n. 130.

89. — Resp. III. Cum autem Minister est indignus ob peccatum mortale, D. Th. 3. p. q. 64. art. 6. ad 2. videtur indistincte concedere posse suscipi Sacramenta à peccatore occulto, dicens: « Quamdiu (Minister) ab Ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit Sacramentum non communicat peccato eius. » Et idem habetur in cap. Kestra. 7. de Cohabit. Cler. etc. ubi dicitur: « Sine dubitatione teneatis, quòd à Clericis, et Presbyteris quanquam fornicariis, quamdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam (id est ut explicat Glossa, quando ipsi non sunt condemnati vel confessi in iure), licite divina Mystèria audiantur, et alia recipiantur Sacramenta ecclesiastica. » Hoc tamen sanè intelligendum valere tantum ad excusandum, ne contraveniantur prohibitioni Ecclesiæ; cæterum, ad suscipiendum Sacramentum à peccatore, semper requiritur rationalis causa, juxta dicta lib. 2. num. 47 et 49. Utique alibi docet idem D. Thom. in 4. D. 24. qu. 1. art. 3. qu. 5 ad 3. ubi ait: « Præter necessitatis articulum non esset tutum, quòd eum (scilicet Pastorem) induceret ad aliquod sui Ordinis exequendum, durante tali conscientia, quòd ille in peccato mortali esset. » Nomine autem necessitatis rectè explicat Cont. Tourn. t. 4. p. 39. v. cæterum, intelligi hinc moralem necessitatem; unde probabiliter sufficit ad excusandum etiam causa gravis utilitatis, ut docent communissime Suar. part. 3. D. 18. sect. 1. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 9. n. 8. Pal. t. 3. tr. 18. D. 7. p. 15. nu. 3. Viva. qu. 1. art. 7. nu. 10. Croix l. 6. p. 1. n. 211. Mazzot. t. 3. pag. 68. Tolet. l. 1. c. 88. Fill. tr. 1. c. 8. qu. 6. Escob. l. 8. n. 312. Anacl. pag. 533. nu. 56. Holzm. t. 2. p. 10. n. 84. Elbel t. 3. p. 18. n. 63. citans Scot. in 4. D. 5. qu. 2. §. Quantum. Spor. t. 3. p. 27. n. 179. Bon. D. 1. q. 6. p. 5. n. 1. cum Con. Val. Reg. Henr. et Salm. de Sacr. c. 8. n. 34. cum Led. Nunn. et communi, ut asserunt.

Hinc aiunt DD. licite recipi Sacramenta à ministro peccatore. I. Si urgeat præceptum Confessionis, vel Communionis, ut dicunt Suar. l. c. Conc. t. 8. pag. 105. n. 9 et Escob. lib. 8. n. 316. cum Vasq. etc. II. Si ex dilatione susceptionis immineat periculum lapsus, Tourn. tom. 4. pag. 38. III. Si debes implere præceptum Missæ audiendæ, Suar. l. c. cum Conc. et Soto apud Escob. n. 314. (Vide dicta lib. 3. num. 33.) IV. Si alias dia debeas permanere in mortali, et nequeas alium adire Confessarium; ita Tourn. l. c. Sed melius Suar. l. c. et Antoine de Sacr. c. 2. q. 13. R. 2. excusant ab omni culpa eum, qui est in mortali, si nolit neque ad horam expectare, quia non est modica utilitas quamprimum à peccato liberari. V. Si carere debeas (saltem

diu) Communionem, ut Suar. loc. cit. et Escob. n. 319. Et idem ait Suar. si carere debeas fructu Confessionis, etiam si non habeas mortale. An autem sufficiat causa non carendi fructu alterius Sacramenti? Negat Croix n. 211. Sed affirmant Suar. et Escob. n. 316. si Minister sit Parochus, vel sit paratus, et non sit alius dignè ministrans. VI. Si alias nequeas lucrari Jubilæum, Tourn. et Croix loc. cit. VII. Si indigeas perito Directore, et non habeas alium, Tourn. ibid. Modò (addit Sporer t. 3. pag. 27. n. 179.) diu debeas alium expectare. VIII. Si vis Missam applicare pro amico defuncto, ut Sporer loc. cit.

Dicit autem Cajet. in 3. p. q. 64. art. 6. ad 2. absolute licitum esse petere Sacramentum à proprio Parocho, sine ulla gravi causa; sed verius hoc negant Conc. pag. 103. n. 7 et Salm. n. 38. cum Nav. Soto, Bon. et Led. si facile possis alium adire. Sic etiam dicunt Conc. et Antoine. ll. cc. non licere petere Sacramenta ab Hæretico, vel Schismatico nisi in casu extremæ, vel gravissimæ necessitatis. Sed de Hæretico vide n. 560. An autem sit mortale sine gravi causa petere Sacramentum ab indigno ministro parato? Negat Sotus, Nav. Sa, Dian. etc. ap. Salm. c. 8. n. 42. Sed rectè affirmant Salm. ib. cum Sylo. Molin. Valent. Arag. etc. juxta dicta l. 2. de Carit. n. 47 et 79. Tantum exciperem eum, qui sumeret Eucharistiam à Sacerdote indigno, qui eam actu aliis ministraret: ut dicunt Suar. l. c. et Escob. n. 319. juxta sententiam allatam num. 35. v. Hinc, nempe quòd unum tantum sit peccatum pluribus Eucharistiam ministrare. Sic pariter puto illicitum esse sine gravi causa inservire Sacerdoti indignè celebranti: contra Suar. l. c. Bon. n. 7 et Salm. n. 41. cum aliis, qui id admittant, quando Sacerdos facile possit alium invenire.

Certum est autem, quòd quivis minister præsumitur dignus, nisi constet oppositum, ut communiter docent Con. t. 8. p. 103. n. 4. Tourn. tom. 4. p. 36. v. Not. I. ex illo Ap. 1. Cor. 13. Caritas non cogitat malum; Elbel ead. pag. 18. n. 62 et Croix lib. 6. p. 1. n. 216. cum Avila, Dic. et aliis communiter. Hinc probabiliter infertur posse peti Sacramentum adhuc ab eo qui scitur paulò ante peccasse, quia præsumendus est ipse jam se disposuisse saltem per contritionem: ita Suar. D. 18. sect. 1. in fine, Bonac punct. 6. n. 6. Croix n. 216. Mazzot. pag. 69. cum Sporer, Salm. c. 8. n. 40. cum Vasq. Con. Sayr. Reg. Dic. et aliis communiter, et idem sentit Tourn. p. 36. v. Not. I. dicens: « (Imò ut sciam ab eo recens et graviter peccatum esse; adhuc enim sapienter præsumam eum, si præsertim ad ministranda Sacramenta sponte præsto sit, id quod suū erat fecisse, ut Deo reconciliaretur; Tertè ait (S. Th. in 4. dist. 24. q. 1. art. 3. q. 5. ad 3.), quia in instanti homo à divina gratia emendatur.) » Rectè tamen id limitant 1. Suar. et Bon. ll. cc. cum Cono. Vasq. Sayr. Reg. et aliis communiter, si constet ministrum esse consuetudinarium, vel esse in occasione proxima peccandi (intellige voluntaria). Limitat 2. Gob. apud Croix dicto n. 216. si minister post peccatum Confessionem non præmiserit ante Missæ celebrationem.

CAPUT IV.

Quid sint Sacramentalia, et quid efficiant.

90. Quid, et quæ sint Sacramentalia? — 91. An Sacramentalia vim habeant ex opere operato? — 92. Quomodo per Sacramentalia remittantur peccata? — 93. Plura notanda. — 94. De usu Agnorum Dei, aquæ benedictæ et similium.

90. — « RESP. I. Cæremoniæ ecclesiasticæ, quæ vulgò dicuntur Sacramentalia, sunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, Oratio Dominica, aqua benedicta, esus eulogiarum olim in usu, confessio generalis, elemesyna, benedictio ab Episcopo, vel Abbate consecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, continentur hoc versu:

Oraus, tinctus, edens, confessus, dans, benedictus.

« Ad quæ etiam revocantur tinctio pectoris, unctio in Regem et similes; item multæ aliæ cæremoniæ, et res etiam ipsæ sacræ, quæ in Ecclesia partim ab Apostolis traditæ, partim postea institutæ sunt, ut Exorcismi, insufflationes, prima tonsura, Benedictiones, et consecrationes variarum rerum et personarum, ut Ecclesiæ, calicum, etc. ipsæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, signum S. Crucis. Quæritur ergo, quam vim habeant: num ex opere operantis, cum certum sit, sicuti per alia pia opera, sic etiam iis nos mereri, seu ex opere operato? »

91. — « Resp. 2. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi sua, et per se, sed tantum quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris est, tum quia nusquam promissio gratiæ, aut remissionis peccatorum iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur sine infusione gratiæ, quam conferendi ea nullam per se habent vim. Ratio posterioris est, quia id accomodatam est Sacramentalium institutioni, et consecrationi, quæ fit per preces Ecclesiæ, quibus ipsa nobis tales motus precatur. *Conc. q. 71. art. 3.* »

92. — Quæritur ergo, quomodo culpæ veniales remittantur per Sacramentalia? *Prima* sententia cum *Sot. Val. Led. Vict. etc.* apud *Croix l. 6. p. 1. n. 221.* dicit, Sacramentalia ex institutione Ecclesiæ vim habere venialia remittendi ex opere operato; quia Sacramentalia semper venialia remittunt, etsi non semper in nobis pium motum excitent. *Secunda* tamen communior, et verior sententia cum *Tourn. tom. 4. p. 266. Wigandt. tr. 13. Exam. 2. n. 25. S. Th. Lug. Suar. Bus. Croix l. c. Viva de Sac. Qu. 1. A. 8. n. 7 et seq.* tenet per Sacramentalia non remitti venialia ex opere operato, sed tantum quia per ea pius motus doloris, aut charitatis in nobis excitatur, quo venialia

remittuntur. Idemque expressè docet *D. Th. 3. p. q. 87. a. 3. ad 1.* ubi ait: « Omnia ista causant remissionem peccatorum venialium implicite, vel explicitè. » Hinc omnibus fidelibus consultum fit post sumptionem aquæ benedictæ, etc. se excitare ad actum doloris, sive amoris.

93. — « 1. Gratia prævenientes, et pii motus conferuntur per Sacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omnino infallibilem effectum habent.

« 2. Peccat graviter, qui Sacramentalibus falsam materiam supponit, ut pro aqua lustrali faciendo urinam.

« 3. Sacramentalia, quandoque operantur beneficia corporalia v. g. sanitatem, per modum impetrationis, ratione precum Ecclesiæ. Imò quædam etiam vim habere (v. g. fugandi dæmonem) per modum operis operati, ex singulari privilegio docent *Henr. l. 1. c. 2. Sotus*, et alii. Quia, inquit, etiam Ethnicis, in quibus nec intercesserunt preces Ecclesiæ, nec meritum operantium, quandoque signo crucis (quod quidam etiam putant de nomine JESU) à dæmone liberati fuisse dicuntur: quod tamen alii eorum virtuti objectivæ, quasi naturalis, adscribunt; de quo plura apud *Schol. Vide Merat. D. 10. sect. 1.* »

94. — Inter Sacramentalia enumerantur Agni Dei ex cera à Papa benedicti: super his notandum. 1. Velitum est sub excommunicatione eos inaurare, aut pingere, ut *Azor. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 225.* Not. 2. Vendere eos carius, quia benedicti sunt, est injustitia et simonia. Licitum tamen est eos vendere secundum suam materiam, uti rectè dicunt *Sanch. Dian. et Croix ibid. cum communi, contra Azor.* Not. 3. Quamvis *Gobat. etc.* dicant esse veniale laicis eos tangere absque aliqua necessitate; probabile tamen est nullum esse peccatum, juxta usum nostrorum temporum, ut aiunt *Sanch. Dian. et alii ap. Croix n. 225.*

Projicere canibus ossa agni, vel ova, quæ benedicuntur, putat *Gretserus* esse illicitum; sed negandum cum *Caj. et Croix. n. 227.* Sicut etiam licitum est uti aqua benedicta et candelis ad usum profanum, ut *Croix ibid. cum Tamb. contra alios.*

Missalia autem et Biblia sacra, sicut etiam sacræ Imagines non debent adhiberi ad usum profanum; secus verò dicendum de aliis chartis, ubi incidenter et accessorie inscribuntur nomina sacra. Ita *Croix. n. 228. cum Gob.*

TRACTATUS SECUNDUS.

DE BAPTISMO, ET CONFIRMATIONE.

CAPUT I.

De Baptismo.

93. Quomodo distinguitur Baptismus? — 96. De Baptismo Flaminis. — 97. De Baptismo Sanguinis. — 98. An, ut Martyrium remittat culpam, requiratur in peccatore contritio, vel charitas? — 99. Quando Martyrium gratiam conferat? — 100. An sint Martyres, qui moriuntur in obsequio peste infectorum? — 101. An liceat se offerre ad Martyrium? Vel se prodere Catholicum per abstinentiam a carnibus.

93. — « Non agitur hic de Baptismo sanguinis, id est martyrio; nec flaminis, seu spiritus, id est contritione, cum voto Baptismi vel desiderio, quia non sunt Sacramenta; sed de Baptismo fluminis, qui definitur: *Ablutio corporis exterior, facta sub præscripta forma verborum.* »
Baptismus igitur ex voce græca, quæ significat abluionem, sive immersionem in aquam, distinguitur in Baptismum fluminis, flaminis et sanguinis.

96. — Infra dicemus de Baptismo fluminis, qui valde probabiliter cum *S. Th. 3. p. q. 66. art. 2. Salm. de Bapt. c. 1. n. 25. Mag. Sent. Sot. Vas. etc.* fuit institutus ante Passionem Christi Domini, tempore quo Christus baptizatus est à Joanne. Baptismus autem flaminis est perfecta conversio ad Deum per contritionem, vel amorem Dei super omnia, cum voto explicito, vel implicito veri Baptismi fluminis, cujus vicem supplet (juxta *Trid. sess. 14. c. 4.*) quoad culpæ remissionem, non autem quoad characterem imprimendum, nec quoad tollendum omnem reatum pœnæ: dicitur flaminis, quia fit per impulsum Spiritus sancti, qui flamen nuncupatur. Ita *Viva de Bapt. q. 2. art. 1. n. 2. Salm. c. 1. n. 2. cum Suar. Vasq. Val. Croix l. 6. p. 1. n. 244 et aliis.* De fide autem est per Baptismum flaminis homines etiam salvari, ex *c. Apostolicam. D. Presb. non bapt. et Trid. sess. 6. c. 4.* Ubi dicitur neminem salvari posse sine laocro regenerationis, aut ejus voto. Vide *Petroc. p. 142. q. 6.*

97. — Baptismus vero sanguinis est sanguinis effusio, seu mors tolerata pro fide, aut pro alia virtute Christiana, ut docet *S. Th. 2. 2. qu. 124. art. 5. Viva l. c. n. 2. Croix l. 6. p. 1. n. 232. cum Avers. Gob. etc.* Hic autem Baptismus æquiparatur vero Bap-

tismo, quia quasi ex opere operato ad instar Baptismi remittit culpam et pœnam: dicitur quasi, quia Martyrium non ita strictè operatur sicut Sacramenta, sed ex quodam privilegio ratione imitationis Passionis Christi, ut dicunt *Bell. Suar. Sot. Caj. etc. apud Croix n. 238. et fusè Petroc. l. 3. c. 2. q. 3.* Ideo Martyrium prodest etiam infantibus, dum Ecclesia SS. Innocentes prout veros Martyres colit. Hinc bene docet *Suar. cum aliis apud Croix num. 237.* oppositum saltem temerarium. In adultis autem requiritur acceptatio Martyrii, saltem habitualiter ex motivo supernaturali, *Conin. Caj. Suar. Bon. et Croix n. 231. contra Viva n. 5.* qui nullam requirit acceptationem.

Patet autem Martyrium non esse Sacramentum, quia Martyrium non est actio instituta à Christo; et ideo nec etiam fuit Sacramentum Baptismus Joannis, qui non sanctificabat hominem, sed tantum præparabat ad Christi adventum. *Viva l. c. num. 3.*

98. — Quæritur tamen hic I. An, ut Martyrium remittat culpam et pœnam, requiratur in peccatore contritio, vel dilectio Dei super omnia, an sufficiat attritio? Certum est ad remissionem culpæ aliquam pœnitentiam requiri, ex *Trid. sess. 14. c. 1.* Ad quæsitum autem respondit *Wigandt tr. 11. Ex. 5. n. 73. Con. t. 8. p. 151. n. 10. Viva d. q. 2. art. 1. n. 4. cum Bell. Caj. Pal. Less. etc. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 238 et 239.* attritionem satis esse ad Martyrium, sicut satis est ad Baptismum; hoc enim privilegium, dicunt, Martyrium obtinere ex privilegio, ut diximus, ob imitationem Passionis Christi. Probabilis tamen est, quod requiratur contritio, vel dilectio Dei supra omnia, ut docent *S. Bon. Scot. Con. Sayr. etc. ap. Croix et Petroc. tom. 3. p. 134. q. 3. ex S. Th. 3. p. q. 66. art. 12. ad 2.* ubi dicit: *effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit sine caritate.* Et probatur ex *Apost. 1. Cor. 13. 2. 3.* *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Neque Martyrium subire, importat semper caritatem perfectam habere; nam posset quis velle potius mori, quam peccatum novum committere propter metum Inferni. Cæterum, ipsi adversarii advertunt necessarium semper esse, ut peccator ante Martyrium conetur ad contritionem, vel Confessionem, ne periculo damnationis exponatur.

99. — Quæritur II. Quandonam Martyrium gratiam conferat, an in instanti mortis, aut vulneris lethalis. Probabile est cum *Suar. Bon. Dic. etc. cum Viva. ar. 1. n. 6.* conferre gratiam, quando Martyr accipit lethale vulnus, aut cruciatum, licet postea miraculosè non moriatur; et ita verè Martyr fuit B. Joannes in dolium ferventis olei immisus, et Regina Martyrum B. Virgo Maria, stans juxta crucem Jesu. Ratio, quia tunc jam in causa mors accipitur.

100. — Not. I. De illis, qui in obsequio pestiferorum ex caritate moriuntur, dicit *Martyrol. Rom. 28. Febr. Quos velut Martyres religiosa fides venerari consuevit.* Et veros Martyres esse tenent 12 Academiae, 13 Cardinales, 12 Episcopi et plusquam 300 Auctores, contra *Hurt. et alios; vide Croix l. 6. p. 1. n. 236.*

101. — Not. II. Illicitum est, sine divino instinctu, vel sine periculo scandali, temerè se ingerere in Martyrium, ut communiter docent *S. Th. Navar. Sanch. Dic. etc. cum Croix n. 241.* Tum quia hæc esset quædam tentatio Dei: tum quia homo non est dominus vitæ suæ. Vide dicta *tom. 1. l. 3. n. 32.* Hinc dicit *Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 1. n. 6. et Gobatus ap. Croix l. c.* quod peccaret, qui die veneris, à carnibus abstinendo, manifestaret se catholicum cum periculo vitæ; quia eo casu cessat præceptum ecclesiasticum abstinendi à carnibus, et urget præceptum naturale, quod est potius servandi propriam vitam.

DUBIUM I.

Quid sit materia baptismi.

102. Quæ sit materia remota Baptismi? Vide Resp. ap. Bus. — 105. I. Quæ sit materia certè valida? II. Quæ certè invalida? III. Quæ dubia? An in necessitate liceat ibi uti opinione etiam tenuiter probabili? — 104. Dub. 1. An sit materia apta aqua per artem chemicam educta? Dub. 2. An saliva, sudor, aut lacrymæ. Dub. 3. An aqua fluens ex vite? Dub. 4. An nix non soluta? — 103. Quæ sit materia proxima Baptismi? Vide Res. apud Bus. — 106. Quær. I. An valeat Baptismus, si quis projiciat puerum in flumen? Quid si baptizet cum aqua desluente ex tecto? An liceat in necessitate projicere puerum in flumen, ut baptizetur? An autem cum aqua nociva baptizare? — 107. Quær. II. An infans in necessitate possit baptizari in utero matris? Quid si baptizetur puer tantum in capite egresso ex utero? Quær. III. An valeat Baptismus, si aqua attingat tantum vestes, aut capillos? Qu. IV. An valeat Baptismus collatus in scapulis, vel pectore? Quær. V. An requiratur trina ablutio. Quær. VI. An sufficiat ad Baptismum una vel altera aquæ gutta?

102. — « RESP. Materia remota licita est aqua consecrata, si haberi potest; valida est omnis, et sola aqua elementaris, quæ morali hominum æstimatione sit naturalis et usualis, qualis est putei, maris, paludis, pluvix, et item resoluta ex nive, grandine, glacie, licet accidentaliter quoad calorem, saporem et odorem, alterata sit, ut aqua sulphurea, lixivium, jusculum ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, ut usum communem et æstimationem aquæ retineat. Ratio rationis est, ex Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.* Quam *S. Th.* confirmat triplici congruentia. I. Est maxima commoditas aquæ. 2. Ejus facillimus usus. 3. Aptitudo ad significandum effectum, qui est emundatio à peccato. »

Unde resolves :

« I. Inepta materia Baptismi est saliva, lotium, lacrymæ, sudor, cerevisia, item aqua sic permixta, ut non ampliùs sit apta ablutioni, nec vocetur aqua; v. gr. lutum, brodium, vinum lym-

phatum, item aquæ artificiales ex rosis, herbis, succisque expressæ; denique nix, grando, glacies non resoluta. Ratio est, quia morali hominum æstimatione non censentur aqua naturalis et usualis. *Laym. l. 5. t. 2. c. 3. Bon. q. 2. p. 3.*
« 2. Quia de quibusdam tum ex dictis, tum aliis dubium est, v. gr. de jusculo et cerevisia valde tenui, lixivio (et secundùm *Gran. in 3. p. c. 4. tr. 1. d. 3. dub. 2.* aqua rosacea); hinc in necessitate licet illis uti, et si postea Baptismus sub conditione sit repetendus. Vide *Escob. Laym. Bonac. ll. cc.*
« 3. Uti aqua impura, vel non consecrata, cum alia haberi potest, est grave peccatum, ob Sacramenti irreverentiam. *Bon. l. 1. c. 1. n. 7 et 8. Dian. p. 9. t. 6. R. 33.* et alii quinque. Licet *Granad. et Quintanad.* putent non esse mortale, uti non benedicta. * (Genericè loquendo omissio aquæ benedictæ est mortale, ut dicunt *Tourn. tom. 4. p. 288. Ronc. c. 2. q. 2. cum Cabrera et Dian. ac Salm. c. 2. n. 14. cum Conc. Bon. et Pal. ex Clement. un. de Bapt. contra aliquos. In Baptismo autem privato dicit Croix n. 263. cum Pasq. Gob. et Quintan. non requiri aquam benedictam; sed Tourn. l. c. asserit quod Baptismus, adhuc necessitate domi conferendus, debet curari ut fiat aqua benedicta, sive lustrali ob majorem decentiam.) »*

105. — Certum est, et de fide, materiam remotam Baptismi non esse aliam nisi aquam materialem, sive elementarem, ut patet ex Concilio Lateran. relato in *c. Firmiter de Sum. Trin.* et ex *Trid. Sess. 7. Can. 2.* ex illo Joannis 3. v. 5. « Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. » Hinc videndum quænam aqua sit materia valida, quæ invalida et quæ dubia? I. Materia certè valida est 1. Aqua fontium, puteorum, maris, fluminum, lacuum, stagnorum, cisternarum et pluvialis; et sic quæcumque simplex et pura, quæ propriam aquæ speciem retineat, nec refert frigida sit an calida; ita habetur in Rituali Rom. jussu Gregorii XIII. (apud *Conc. c. 8. p. 125. n. 2.*) 2. Est aqua resoluta ex nive, glacie, vel grandine, ut communiter docent *Conc. n. 6. Cont. Tourn. tr. 4. p. 287. Holzm. t. 2. c. 1. n. 95. Elbel. t. 3. p. 25. n. 8. Ronc. de Bapt. c. 2. Croix. 6. p. 1. n. 262* et alii omnes. 3. Aqua sulphurea sive materialis, ut docet *S. Th. p. q. 66. art. 4. ad 4. Tourn. Holzm. Salm. Antonin. et alii communiter.* 4. Aqua desluens in tempore nimboſo à pariete, foliis, etc. *Tourn. p. 287. Elbel. n. 8. Ronc. c. 2. cum Gob. et Tamb.* 5. Aqua turbida mixta cum alia re, modo aqua sit materia prædominans, *S. Th. loc. cit. Tourn. Salm. Elb. Antoine, etc.* sed vide *infra not. III.* 6. Ros, et aqua collecta ex vaporibus densatis, puta in operculo ollæ, ut *Croix l. 5. part. 1. n. 22. Diana p. 3. tr. 4. R. 5. etc.* et adhæret *Conc. tom. 8. p. 127. n. 9.*

II. Materia certè invalida est 1. Sanguis, lac, vinum, urina, pituita, ut *Gonet, Man. tom. 6. c. 3. Salm.* et alii communiter. 2. Succus expressus ex floribus, herbis, et radicibus, ut *S. Th. l. c. ad 5. Salm. n. 6. Gon. Tourn. Elbel, etc.* Textum autem Stephani

ap. *Gonet* p. 88. ubi videtur Pontifex approbasse Baptismum collatum in vino, suppositum esse probant ipse *Gonet*, *Conc.* n. 7. *Tourn.* p. 286. cum *Juenin.* et *Petrocorens.* tom. 3. pag. 154. cum *P. Nicolai.*

III. Materia autem dubia est 1. Jus et lixivium; nam licet *D. Th. d. q. 66. art. 4. ad 2 et 4.* dicat esse hæc materiam aptam ad Baptismum, modo non habeant plus de aliena substantia quam de aqua, imò addat, quòd si ex liquore sic inspissato exprimitur aqua subtilis, bene potest in ea fieri Baptismus, sicut et in aqua quæ exprimitur ex luto; et *S. Doctorem* sequantur *Conc. Salm. Tour. et Ronc.* Attamen non improbabiler *Palaus tr. 19. part. 3. Elbel, Tamb. Dian. et Pasq.* dicunt absolutè jus, et lixivium esse materiam dubiam, cum talis aqua magis corpus polluat, quam lavet. 2. Aqua ex sale soluto; nam licet *Pal. Laym. Sylo. Ang.* omnino negent hanc esse materiam aptam; tamen *Tourn. cum Bonacina et Henr. ac Conc. cum Leand. et communi*, ut asserunt, dicunt esse materiam dubiam. 3. Cerevisia tenuis, ut ait *Antoine q. 1. et Sporer de Bapt. p. 183.* et idem ait de tenui atramento *Croix n. 261. cum Gobat. Steph. et Esparsa.* Et hæc sedulo notandum, quòd in extrema necessitate, si nequit haberi materia certa, potest et debet adhiberi qualiscumque dubia sub conditione, ut communiter dicunt *Conc. Tourn. Salm. mm. 12. cum Lugo, Dian. et aliis.* Et hoc procedit non solum quando est tantum probabilis opinio pro valore Sacramenti, sed etiam quando est tenuiter probabilis, ut rectè dicunt *Antoine n. 2. Holzm. n. 99. Viva Append. ad Prop. damn. n. 11. v. Ratio. Croix lib. 6. part. 1. n. 110. et p. 2. n. 1162. ac Carden. in Prop. Innoc. XI cum Navar. et Soto.* Ratio quia conditio sub qua Sacramentum ministratur, sat reparat Sacramenti injuriam; et contra, necessitas sat justa est causa, Sacramentum eo casu sic conditionate ministrandi. Et quando Minister potest Sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ sic conferre, ad id tenetur quidem sub gravi ex præcepto charitatis; ut bene aiunt *Antoine, Holzm. et Viva l. c. cum Suar. Cajet. Syloest. Con. Vasq. etc.* communiter.

104. — Subdubatur 1. An aqua per artem chemicam educta ex floribus, plantis, aut radicibus sit materia valida ad Baptismum, vel saltem dubia? Prima sententia omnino negat, et hanc tenent *Gonet. Man. tom. 6. c. 3. Conc. n. 12. Salm. c. 2. n. 6. et alii cum D. Th. 3. p. q. 66. art. 4. ad 5.* Quia aqua artificialis nunquam naturalis dici potest. Secunda verò sententia, quam tenent *Elbel p. 25. n. 10. Holz. p. 21. n. 95. Cont. Tourn. cum Tann. Putean. etc. Croix n. 260. cum Dic. item Conc. Tamb. Vericel. apud Renzium l. de Sacram. merito censet hanc esse materiam probabiliter validam, et ideo in necessitate extrema omnino adhibendam. Ratio, quia, ut Philosophi existimant, in mixtis verè et formaliter remanent elementa, quorum quodlibet virtute chimica resolvi potest in suam speciem, ita ut materia sic resoluta sit vera aqua, prout satis videtur probari ex *c. In quadam,**

de *Cel. Miss.* ubi Pontifex loquens de aqua quæ fluxit ex latere Christi, asserit verè esse aquam, quia dicit: « Sive fuit divina » virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta: » cum naturaliter (nota) possit elementum in elementa re- » solvi. » Dices: Ergo etiam vinum et oleum hoc modo posset esse materia Baptismi, cum in vino et oleo etiam adsit pars aquea. Respondeo quòd ideo hæc non sunt materia Baptismi, quia substantia aliena superat aquam: sed bene posset esse, si per artem aqua è vino vel oleo eliceretur. Nec convincit ratio opposita, nempe quòd aqua artificialis differat specie ab aqua naturali; talis enim aqua extracta, ut supra dicitur, quidem artificialis, non quia arte fiat aqua, id quod non erat aqua; sed quia aqua naturalis arte separatur ab aliis elementis. Meritò autem dicunt *Sylo. v. Bapt. et Renzi l. c. q. 5.* aquam distillatam esse veram aquam naturalem, cum sit ejusdem speciei; unde aquæ distillatæ cum rosis, aut aliis floribus similibus, cum materia prædominans sit aqua, videtur non dubitandum esse materiam validam (quamvis non licitam) ad Baptismum, ex *D. Th.* qui cum aliis communiter (*d. qu. 66. art. 4. ad 2.*) docet aptam esse materiam aquam mixtam cum alia re, quæ sit minoris quantitatis. Vide dicta n. 103. infra ibi num. 5.

Dub. 2. An saliva sit materia apta, vel saltem dubia ad Baptismum? Affirmant *Pal. p. 3. n. 2 et Conc. apud Tamb. Sed* verius dicunt esse materiam omnino ineptam ipsi *Tamb. Gonet, Tourn. Salm. Croix, Antoine* et alii communiter; et patet ex *cap. penult. de Bapt.* ubi *Innoc. III* loquens de baptizatis cum saliva respondit: *Dubitari non debet illos verum non habere Baptismum.* Et idem dicendum de sudore cum *Tamb. Renzi, Fill. c. 2. n. 26 et communi, ex cap. In quadam, de Cel. Miss.* ubi dicitur: *Cum in Sacramento Baptismatis non regeremur in phlegmate, sed in aqua.* Et idem rectè docet *Filliuc.* cum aliis communiter de lacrymis ob eandem rationem, accepto nomine *phlegmatis* tam pro sudore, quam pro lacrymis.

Dub. 3. An sit materia Baptismi aqua fluens ex vite, aliisque arboribus? Omnino negant *Salm. Ronc. et Conc. tom. 8. p. 127. n. 8.* cum communi ut asserit, quia liquor ille succus est arboris, non aqua. Sed melius *Tourn. cum Dicast. et Renzi cum Pasqualig. Verricel. etc.* dicunt esse materiam dubiam.

Dub. 4. An glacies sive nix non soluta sit materia apta? Negant pariter *Con. n. 7. et Croix n. 262. cum Tannero;* sed dabant *Aversa ap. Croix et Hurtad. Præc. ac Putean. apud Renzi;* ideo dicunt posse in necessitate adhiberi sub conditione.

105. — « Resp. 2. Proxima materia Baptismi est ablutio: quæ » validè fit tribus modis, scilicet immersione, aspersione, infu- » sione juxta praxim diversarum Ecclesiarum, quæ servanda est, » ita ut morali hominum judicio censeatur esse lotus; ex præcepto » tamen caput abluendum est, quod praxis Ecclesiæ habet. Ratio » est, quia quolibet horum modorum fieri potest ablutio. Et » quidem trinam mersionem non esse necessariam constat ex

» Concilio Toletano. Ubi tamen trina vel immersio, vel infusio
 » usitata est, sine gravi peccato extra necessitatem non potest
 » prætermitti, ut docet *S. Th.* Etsi alii, secluso scandalo, et con-
 » templa, dicant esse tantum veniale. *Laym. l. c. n. 4. Bonac.*
 » *loc. cit.* »

Unde resolves:

» 1. Non verè baptizatur, is cujus nulla pars immediatè tangitur,
 » v. g. infans in utero, vel cista; vel adultus cujus vestes tantum
 » sunt aspersæ. *Laym. Bon. ll. cc.*
 » 2. Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur emergat
 » ex aqua: (putà si immergatur in flumen.)^o: quod tamen grave
 » peccatum est, esto nihilominus moriturus esset baptizandus.
 » *Laym. c. 3. n. 5.* uti etiam matrem nihilominus morituram,
 » vel mortis ream aperire, ut infans baptizetur. *Laym. l. 5. tom. 2.*
 » *c. 3. n. 2.* ubi unicum casum excipit, si nimirum mater sit
 » morte digna, et si supplicium differatur, infans certò sit mori-
 » turus ante nativitatem. Verùm rectè addit ex *Suar.* casum hunc
 » vix moralem, et practicum esse. Vide *l. c.*
 » 3. Invalidus est Baptismus. I. Si quis labatur in aquam,
 » vel ab alio protrudatur, et tamen formam pronuntiet. II. Si
 » formam pronuntians teneat puerum, et alter abluat, aut aquam
 » effundat. III. Si aqua è fonte prosiliente, aut stillicidio deci-
 » dente, baptizandus ei se submitat. Ratio est, quia in his non
 » tu, sed alter abluit. *Bon. part. 3.*
 » 4. Ob probabilem utrimque sententiam, dubius est Baptismus
 » (ideoque si in necessitate sit datus, repetendus sub conditione)
 » I. Si tantum una, vel altera gutta sit adhibita, v. gr. si more
 » aquæ lustralis multitudo sit aspersa: quod sine necessitate non
 » licet, cum ad ablationem non videatur sufficere quicumque
 » aquæ contactus, sed requiri successivus, cum aliquo motu.
 » *Bon. l. c. n. 13. ex Suar. Con. etc.* In casu tamen necessitatis
 » sic baptizare concedit *Merat. t. 3. d. 3. sect. 4. Granadus in*
 » *3. p. c. 4. tract. 1. d. 4. n. 12.* II. Si tantum sit abluta pars
 » minus principalis, v. g. digitus, manus, vel pes; nam si pars
 » principalis, v. g. scapulæ, vel pectus, nemo dubitat. III. Si
 » tantum crines sint tincti, licet *Card. de Lugo Resp. mor. l. 1.*
 » *d. 1.* hunc validum esse contendat. IV. Si infans tinctus sit
 » involutus adhuc secundinis suis, id est pelliculæ corpori annatæ,
 » in necessitate tamen in prædictis casibus Baptismus debet con-
 » ferri sub conditione. *Hurtad. de Bapt. d. 1. diff. 12.* Vide
 » *Laym. l. c.*
 » 5. Cum terna usurpatur effusio, aut immersio, ad nomen
 » Patris, et Filii, et Spiritus sancti, juxta praxim Ecclesiæ,
 » cavendum, ne ter, sed semel tantum pronuntietur forma. Quæ
 » rectius ita profertur, ut ante tertiam ablationem non finiat;
 » quia forma, cum quacumque prima ablatione, Baptismum
 » constituit. *Reg. lib. 27. cap. 3. Laym. lib. 5. tom. 1. c. 3.* »

106. — Quær. I. An valeat Baptismus, si quis projiciat

infantem in puteum, vel flumen, et formam pronuntiet? *Prima*
 » sententia negat, et hanc tenet *Scotus in 4. Dist. 4. q. 3.* quem
 » sequuntur *Mastrius, Frassen* et alii *Scotistæ* communiter, item
 » *Cont. Tourn. t. 4. p. 300 et Sotus, Sylvest. Tamb. etc.* Ratio, tum
 » quia non potest dici immersio, cui non succedit emersio; tum
 » quia contactus aquæ debet esse à Ministro, at hæc ablutio non
 » esset à Ministro, sed à mole corporis in aquam projecti. *Secunda*
 » verò sententia affirmat, et hanc tenent *Suar. D. 20. sect. 3. Laym.*
 » *p. 3. n. 3. Conc. t. 8. p. 135. n. 11. cum Gonet, Val. Pal. Pa-*
 » *norm. Fill. Vict. etc.* et probabilem vocant *Salm. c. 2. n. 25.* Ratio,
 » quia jam ibi concurrunt omnia requisita, nempe materia, forma
 » et intentio Ministri. Utraque probabilis est, et quia talis quæstio
 » vix ad praxim reducitur, superfluum censeo, in ea immorari.
 » Bene autem advertunt *Tourn. et Sylvest.* quòd si talis infans
 » superviveret, esset quidem saltem sub conditione rebaptizandus.

Certum est autem cum *Tourn. l. c.* et communi, validum esse
 » Baptismum collatum cum aqua venenata, aut ferventi, unde
 » infans enecetur; quia hæc jam reputaretur usualis ablutio: quòd
 » autem aqua sit venenata, fervens, vel gelida, per accidens se
 » habet. Sic etiam validus est Baptismus, si quis, aqua defluente
 » ex tecto, puerum submitat, et formam proferat, ut rectè dicunt
 » *Conc. n. 12 et Tourn. p. 300. n. 4.* Secus autem ait *Tourn.* si
 » accessio aquæ ad corpus baptizandi fieret ab altero, quia tunc
 » non verificaretur forma, *Ego te baptizo*, quæ requirit ablutio-
 » nem faciendam ab ipso baptizante.

Omnino autem tenendum est cum *Tourn. p. 300. Conc. l. c.*
 » *Antoine p. 470. art. 4. Salm. c. 2. n. 35. cum Suar, Vasq. Pal.*
 » *Conc. Laym. etc.* communiter (contra aliquos apud *Dian. p. 5.*
 » *tr. 3. R. 14.*), nunquam licere projicere in flumen infantem ad
 » eum baptizandum, quamvis sit mox decessurus sine Baptismo,
 » quia nunquam est licitum ob quamcumque causam directè occidere
 » innocentem; ex illo *Exodi 23. Insonem et justum non occides.*
 » Et ob eandem rationem non licet incidere ventrem Matris
 » proximè morituræ, ut ejus infans Baptismum recipiat, ut com-
 » munitè etiam dicunt *Tourn. t. 8. p. 136. n. 13. ac Salm. n. 35.*
 » *cum Con. (contra Comitol.) ex D. Th. qui in 3. p. q. 68. art. 11.*
 » *ad 3. id expressè docet, inquit: « Non debet homo occidere*
 » *matrem, ut baptizet puerum; si tamen mater mortua fuerit,*
 » *vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur. »* Nec
 » valet dicere, quòd vita spiritualis infantis debet præferri vitæ
 » temporali matris; nam hoc intelligendum, ut quisque debeat
 » quidem mortem sustinere, non autem, ut debeat, nec ut possit
 » mortem sibi inferre, vel alterum occidere pro salute spirituali
 » proximi. Hic autem bene advertit *Croix n. 293.* quòd, mortua
 » matre, statim os ejus est aperiendum, ne infans suffocetur. In-
 » super putat *Cont. Tourn. t. 3. pag. 281. Coll. 3 et Croix l. 6.*
 » *p. 1. n. 293. cum Laym. Gob. etc.* ex judicio Medicorum, bene posse
 » matrem incidi, et infantem baptizari, sine morte matris: et hoc
 » casu dicunt licitè fieri incisionem, et matrem teneri eam pati, si

mater sit robusta, et Chirurgus peritus: et hoc casu dicunt DD. licite Chirurgum incisionem facere, et matrem teneri eam pati, etiamsi (ait *Tourn.*) adsit periculum suae mortis. Sed hic omnino puto distinguendum: nam respectu ad Chirurgum, dico tunc eum posse incidere matrem, si periculum mortis illius sit remotum; secus si proximum aut probabile: sicut enim illicitum est occidere matrem, ut puer baptizetur, ut vidimus cum communi ex *D. Th.*, sic etiam non licet matrem probabili periculo mortis exponere: quod periculum non video quomodo vitari possit in tam gravi incisione; videant periti. Respectu vero matris, an ipsa teneatur incisionem pati? Dico quod si periculum ejus mortis sit probabile, ipsa nec tenetur, nec potest suo positivo consensu ad incisionem concurrere; tantum posset, et teneretur illam pati, si Chirurgus sine suo consensu (ipsa omnino negative se habente) incidere, et spes probabilis adesset prolem fore baptizandam, ac mors matris non esset certa, nam in dubio utrumque probabili tenetur ipsa vitam spiritualem prolis vitae suae temporali praeferre. Si autem sua mors sit certa, et salus prolis dubia, nempe si proles non sit certe baptizanda, non tenetur ipsa vitam certe amittere. Valde autem probabile est id quod dicunt *Suar. q. 63. art. 11 et Renzi q. 6. cum Laym. Con. Fill. et Præp.* nempe quod si mater gravida sit per sententiam ad mortem damnata, quamvis ex *l. Praegnantem. D. de Pœnis* debeat expectari tempus puerperii, tamen, si censetur infans certe decessurus, priusquam perveniat ad lucem, licite potest secari venter matris, anticipando supplicium, quia alias dilatio, quæ datur ob bonum prolis, tunc cederet in ipsius detrimentum.

Hic operæ pretium duxi adnotare plura quæ scribit *Franciscus Emmanuel Cangiamila in sua Embryologia sacra*. Ibi dicit *l. 1. c. 15. n. 1. cum Posseo. Gobat. etc.* graviter peccare parentes qui negligunt incisionem fieri, et Chirurgo qui eam facere omittunt, aut differunt. Additque Parochum teneri ad omnino curandum, ne mater sepeliatur, antequam fiat incisio: alioquin putat ipsum non excusari ab irregularitate, cum Parochus teneatur ex officio mortem infantum impedire. Sed huic non acquiesco, quoniam eo casu, cum vita infantis non sit certa, ne certa quidem ejus est mors, juxta dicenda *l. 7. n. 347. dub. 4.* Item addit *c. 16.* quod si invenitur alius, etsi non Chirurgus, qui animum habet ad incisionem perficiendam, ille tenetur eam efficere. Dicit *II. l. 4. c. 6. n. 2.* quod cum infans non est omnino egressus ab utero, Baptisma non est ministrandum à Parocho, sed ab obstetrice. Dicit *III.* maxime animadvertenda esse eo casu, quæ sint signa periculi in pueris, nempe 1. Si puer oritur sine vagitu, et lacrymis. 2. Si modicè respiret. 3. Si apparet lividus præsertim infacie, aut capite. 4. Si nascitur post multum temporis, aut laboris obstetricis. 5. Si nascitur ante septimum mensem. 6. Si cranium habet valde molle, aut saturas nimis apertas, aut alias partes disjunctas.

Quamvis autem non liceat puerum in flumen injicere, licitum

est tamen aqua etiam gelida, si alia haberi non possit, puerum mox moriturum baptizare, etiamsi timeretur ex hoc mors accelleranda, ut communiter docet *Laym. c. 6. q. 4. Pal. p. 4. n. 14. et Salm. num. 36. cum Vasq. Con. etc.* Tum quia mors tunc non eveniret per se, sed per accidens, cum talis actio per se non tendat ad occisionem, sed ad ablutionem; tum quia eo casu potest negligi parva illa vitæ jactura, ut infans vitam æternam consequatur.

107. — Quær. II. An infans in periculo mortis possit baptizari in utero matris? Certum est non valere Baptismum, si conferatur puero, abluendo corpus matris, quia infans est persona à matre distincta. Vide *S. Th. 3. p. q. 68. art. 11. Salm. c. 6. n. 5.* et alios communiter id docentes. Dubium est, an valide baptizetur infans, reserato uteri ostio, etsi nulla pars in lucem prodierit, si per instrumentum puer aqua tingi possit? *Prima sententia*, negat, et hanc tenent *Nat. Alex. de Bapt. c. 7. Prop. 2. in fine. Conc. tom. 8. pag. 133. num. 5. cum Comit. et Juenn. ac Gotti apud S. P. Bened. XIV in Op. de Syn. lib. 7. cap. 5. num. 2.* Ratio, quia nemo dicitur renasci, nisi prius fuerit natus, ex illo *Joan. 3. v. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.* Et pro hac sententia videtur esse *D. Th. loc. cit.* cum dicat, «Baptismus» est quædam spiritualis regeneratio, non ergo debet aliquis baptizari, priusquam ex utero nascatur. Et clarius *D. August. (Epist. 57. ad Dardanum)* ubi ait: «Si igitur homo regenerari per gratiam Spiritus in utero potest, cum restat illi adhuc nasci, renascitur ergo antequam nascitur, quod fieri nullo modo potest.» Idque confirmant ex *S. Isidoro*, qui in *c. 115. de Consecr. Dist. 4.* sic loquitur: «Qui natus adhuc secundum Adam non est, regenerari secundum Christum non potest.» Et ex *Rituale Rom. de Bapt.* ubi dicitur: «Nemo in utero matris clausus baptizari debet.»

Secunda vero sententia satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Suar. 3. p. D. 25. sect. 6. art. 11. p. 276. Cont. Tourn. t. 4. p. 299. Holz. t. 2. n. 137. Elbel t. 3. p. 29. n. 22 et 51. cum Bambes. et Croix l. 6. p. 1. n. 292. Con. Pignat. Led. Victor. Dic. et Aversa*, atque non parum adhæret noster *P. Bened. XIV, l. c.* Ratio, quia talis infans, cum jam existat homo viator, bene potest Baptismum suscipere. Nec obstat ratio opposita, quod nequeat renasci, qui nondum est natus; verè enim aliquis potest dici natus, non solum cum ex utero egreditur, sed etiam cum in utero jam vivit, juxta illud Angeli ad Joseph de conceptu Verbi incarnati *Matth. 1. 20. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Idque asserit idem *D. Thom. in 4. Dist. 12. q. 1. ad 2. dicens: Duplex est carnalis natiuitas, prima in utero, secunda extra uterum.* Et apertius hoc probatur *c. 4. de Bap.* ubi Innoc. III exprimit, tum dici hominem nasci, cum concipitur, inquit: *In carnali generatione, qua proles ex viro et femina nascitur.* Nota *to ex viro et femina nascitur*: ergo proles tantum ex viro et femina generata, bene dicitur nata. Et de hac nativitate congruè

explicari potest textus Joannis: *Nisi quis renatus fuerit, etc.* Nam ex Trid. Sess. 3. in Decr. de Peccat. orig. n. 4. textus ille sic explicatur: *Ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt.* Ergo sicut peccatum originale per solam generationem contrahitur, ita pariter, ut homo per gratiam regeneretur, sufficit ut sit jam generatus; et ideo à Concilio Baptismus vocatur regeneratio, quæ non requirit nativitatem ex utero, cum non hæc dicatur generatio, sed tantum illa nativitas quæ fit in utero, et qua homo fit filius Adam. Atque tandem *D. Th.* in hanc sententiam clarè descendisse videtur in *cod. art. 11.* ubi postquam negavit posse puerum baptizari in utero matris, ratione ductus, quia ut ait: « Corpus... infantis antequam nascatur ex utero, non potest aliquo modo abluí aqua; *statim addit:* Nisi forte dicatur quod ablutio baptismalis, qua corpus matris lavatur, ad filium in ventre existentem perveniat, sed hoc esse non potest. » Ergo S. Doctor, sicut etiam S. Augustinus, S. Isidorus, et Rituale Rom. negando puerum posse baptizari in utero matris, intelligunt de puero in utero omnino clauso, quem validè baptizari per abluionem corporis matris Julianus et alii Hæretici perperam contendebant, contra quos scripsit Augustinus; non verò de puero qui per aliquod instrumentum potest tingi aqua; hoc enim casu, ut ait *Tourn.* explicans verba Augustini, per uteri aperaturem saltem inchoatè dicitur natus; et ideo *D. Th.* dixit puerum in utero non posse baptizari, nisi ablutio ad filium in ventre existentem perveniat. Addit quidem: *Sed hoc esse non potest;* intelligendo utique de ablutione sine aperature uteri: Ergo, si potest ablutio pervenire, ut bene arguit S. P. Bened. XIV., bene potest puer baptizari. Et quod possit, ait noster Pontifex cum *Comitolo* constare ex iudicio Medicorum et Obstetricum. Imò affert doctrinam *Syloestri* et *Vasq.* qui dicunt infantem involutum in secundina validè baptizari, quia hæc habetur velut pars infantis: cum ipsa continuetur cum infantis umbilico: idque probabile censent *Laym. c. 3. n. 3. ex Aug. et Arm. ac Dian. part. 5. tom. 3. R. 4. cum Præp.* His positis, puto in casu necessitatis omnino infantem (sub conditione tamen) baptizandum esse in prædictis casibus.

Hic autem sedulo animadvertendum est id quod docet *D. Th. d. q. 68. art. 11. ad 4.* dicens: « Expectanda est totaliter egressio pueri ex utero ad Baptismum, nisi mors imminet; si tamen primò caput egrediatur debet baptizari, periculo imminente: et non est postea rebaptizandus, si eum perfectè nasci contigerit. Et videtur idem faciendum, quæcumque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit, sicut in capite, videtur quibusdam quod propter dubium, quæcumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub hac forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo: » Quidquid autem dicant *Sambovius, et Pontus apud Tourn. n. 299.* nempe quod puer etiam eo casu baptizatus in capite, est sub con-

ditione rebaptizandus, quia non dicitur natus qui solùm caput extra matrem extulit: certum tamen mihi est oppositum ex præfata doctrina *D. Th.* et aliorum communiter, cum Rit. Romano, ubi id expressè sic confirmatur: « Si infans caput emisit, et periculum mortis imminet, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, iterum est baptizandus. »

Quær. III. An valeat Baptismus, si aqua tantum vestes, aut crines baptizandi tangat? Si tangat tantum vestes, invalidus est Baptismus, ut merito dicunt *Concina p. 134. n. 8. Elbel n. 23. et Salm. c. 2. n. 37.* cum aliis comm. (contra *Leandrum*, qui laudat *Sot. Valent. etc.*) Idem dicunt *Conc. n. 7 et Bon. d. n. 21. cum aliis* de Baptismo cum ablutione crinium duntaxat; sed absolute oppositum tenent *Tol. Val. Con. Henr. Graff. Led. etc. apud Lug. Resp. mor. l. 1. dub. 1. n. 3.* quorum sententiam merito ipse *Lugo* probabilem putat. Ratio, quia, licet capilli non sint animati, non sunt tamen pura excrementa, sed benè sunt hominis partes, sicut est cutis exterior, quæ nec etiam informata est ab anima, et tamen hæc utique in Baptismo aqua abluunt, non cutis interior. Hinc rectè dicunt *Laym. c. 3. n. 3. Lugo loc. cit. Viva q. 2. art. 3. n. 5. Salm. c. 2. n. 41 et Diana p. 5. tr. 3. R. 4. cum Soto, Vasq. Præpos. et Ochagao.* Baptismus in crinibus collatum saltem dubium esse; et ideo in necessitate, si in alia parte præstari non potest, adhibendum esse sub conditione. Et idem dicendum est cum *Salm. l. c. et D. Thom. ut supra, de Baptismo* qui non possit conferri, nisi in digito, pede, aut aliqua minima parte corporis.

Quær. IV. An valeat Baptismus collatus in alia parte principali, quam in capite, puta in scapulis, humeris, vel pectore? Communissima est sententia affirmativa, quam tenent *Busemb. ut supra, et Suar. d. 20. sect. 3. Fill. c. n. 33. Holz. n. 103 et alii apud Croix n. 267.* Attamen *Conc. t. 8. p. n. Anacl. p. et Platell. apud Croix l. c.* putant dubium esse tale Baptismum: et ratio videtur assignari à *D. Th. 3. p. q. 68. art. 11. ad 4.* ubi ait: « Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit sicut in capite, videtur quibusdam quod propter dubium, quæcumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub hac forma: Si non es baptizatus etc. » Unde propter aliquale dubium, quod in tali Baptismo præterquam in capite collato intervenit, merito dicunt *Viva q. 2. art. 3. n. 5. et Salm. c. 2. n. 39. cum Trull. Led. Turrebl. et Ant à Spir. S.* ad majorem cautelam licitè posse illum repeti. Et idem sentit *Cont. Tourn. t. 4. p. 298. in fine,* dicens: Sed quia in re tanti momenti tutiora semper sequenda sunt, quisquis alibi quam in capite baptizatus fuerit, denuo rebaptizandus est sub conditione, ex *D. Th.* qui alibi (*q. 66. a. 7. ad 3.*) sic ait: « Si totum corpus aqua non possit perfundi propter aquæ paucitatem, oportet caput perfundere, in quo manifestatur principium animalis vitæ. »

Quær. V. Utrum ad Baptismum requiratur trina ablutio?

Quod ad validitatem spectat, nulli dubium, validum esse Baptismum per unam abluionem collatum, ut omnes docent cum *D. Th. q. 66. a. 8. ex doctrina de Consecr. dist. 4. ubi D. Gregorius id ut certum habet dicens: « Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in Baptismate vel ter vel semel immergere. »* Et aliquando in Ecclesia una tantum immersio adhibita fuit, ut ferunt *Antoine, Renzi et alii*. Verum *Laym. c. 3. n. 3. et Elbel. t. 3. p. 29.* dicunt in hoc servandam esse consuetudinem uniuscujusque Ecclesiae. In nostro autem Rit. Rom. trina praecipitur infusio. Utrum verò hic ritus servandus sit sub mortali? Negat *Holzm.* sed verius affirmat *Renzi*, quia hujusmodi ritus est materia satis gravis; cum enim in Baptismo exprimat Mysterium SS. Trinitatis, congruum est, ut trina abluione conferatur. Idque expressè docet *D. Th. l. c. loquens de trina immersione, quæ tunc fieri solebat, dicens: « Et ideo graviter peccaret aliter baptizans: quasi ritum Ecclesiae non observans. »* Et hic bene advertunt *Antoine et Busemb. ut supra cum Reg. et Laym.* curandum, ut forma non perficiatur, antequam trina fiat abluio.

Quær. VI. An sit materia sufficiens una vel altera gutta ad baptizandum? Affirmant *Vasq. D. 145. num. 22 et Henric. apud Laym. c. 3. ac Leand. et Diana cum Ochagav. Meratio etc.* Sed negant communiter *Laym. l. c. Tourn. p. 298 et Conc. p. 126: n. 2. cum Soto, Suar. et Val.* præsertim si gutta non fluit. Probabilius tamen *Holz. n. 99. et Elbel. n. 16.* dicunt esse materiam dubiam. Sed si baptizans motu digiti madefacti ablueret partem corporis baptizandi, *Anacl. p. 547. n. 14 et Bon. punct. 3. n. 14. cum Scot. Can. Fill. et communi* habent Baptismum ut certum, licet *Tourn.* adhuc de hoc dubitat.

DUBIUM II.

Quænam sit forma Baptismi.

103. Vide apud *Busemb.* quæ sint formæ validæ. Quæ invalidæ. Quæ dubiæ. — 109. Quot modis possit forma variari? I. Per mutationem. — 110. II. Per Corruptionem. III. Per Transpositionem. — 111. IV. Per Additionem. 112. Per Diminutionem. Hinc dub. 1. An invalidet Baptismum omissio conjunctionis *Et*? dub. 2. An omissio præpositionis *In*? dub. 3. An valeat Baptismus collatus tantum in nomine Christi?

103. — « RESP. Forma necessaria Baptismi est hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen.* » A qua non differt illa Græcorum substantialiter: *Baptizetur* (vel, ut *Arcudius* vult, *baptizatur*) *seruus Christi, in nomine Patris, etc.* (*Damnata fuit Propos. 27. ab Alexand. VIII. Va-* hnt aliquando Baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris, etc. prætermis illis: *Ego te baptizo.*) * Porro quinque sunt, quæ significantur in prolatione formæ, juxta quæ valor ejus

» debet expendi: 1. Persona baptizantis, saltem implicitè, quod » in forma Græcorum non negligitur, cum *to baptizetur* idem » valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi, quia alioqui » forma non haberet connexionem cum materia, eamque non » determinaret, cum abluio ad varios fines possit referri. 3. Per- » sona baptizandi, quia, uti abluio, ita et forma circa certam » personam versari debet. 4. Unitas divinæ naturæ, quod fit per » voces, in nomine. 5. Trinitas personarum idque explicitè, et » distinctè vulgaribus vocabulis. *Fill. c. 3. Laym. c. 4. Bon. p. 4.*

Unde resolves:

« 1. Validè baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro *Baptizo*, » dicit abluo, mergo, etc. vel, pro *Te*, utitur communi nomine, » Græcorum more, vel proprio, vel *baptizo Petrum*; vel qui ho- » noris causa dicit, *baptizo dominationem vestram*. *Laym. c. 4. n. 6. Bon. p. 4. n. 9 et seq.*

« 2. Valet forma, etsi omittat *Ego* et *Amen*; quia omnia » significata per formam salvantur, secus si omittat *Te*: quia non » significatur persona baptizandi, *ibid.* * (*Est communis cum Salm. de Bapt. cap. 3. n. 6. et 39.*)

« 3. Non valent hæc formæ, *Baptizo te in nominibus Patris, et Filii, etc.* quia multiplicatur natura, seu essentia Divina. 2. *Baptizo te in Patre, et Filio, etc.* vel cum Patre, etc. vel per Patrem, » vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto; vel in fide, » virtute, majestate Patris, etc. (quam tamen alii dubiam esse » volunt.) Ratio est, quia significatur diversitas essentiæ, aut » certè unitas non satis exprimitur. 3. *Baptizo te in nomine Dei,* » vel Sanctiss. Trinitatis: vel in nomine Dei unius, et trini: vel » in nomine trium Personarum: vel Patris, et Filii, omissa per- » sona Spiritus sancti. Ratio est, quia non exprimuntur distinctè » tres personæ. 4. In nomine Domini nostri JESU Christi, qua » tamen forma olim Apostolos usos, sed ex speciali privilegio, » multi docent; alii negant, dicuntque eos baptizasse in nomine Christi, addendo illud nomini secundæ personæ, non omissis » nominibus aliarum personarum. Dum ergo *Nicolaus Papa* » dixit, eam formam valere, vel intellexit, si pro nomine Filii » ponatur nomen Christi, vel in nomine Christi, pro vice Christi, » intellexit; vel locutus est ut doctor privatus. Vide *Auct. cit.*

« 4. Dubiæ sunt formæ, ob sententiam utrimque probabilem » Auctorum: I. *Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus sancti: vel baptizo te in nomine Patris, bap-* » tizo te in nomine Filii, etc. Ratio est, quia non exprimitur » unitas essentiæ. II. *Baptizo te in nomine Genitoris, Geniti et Spirati; vel in nomine Omnipotentis, Sapientis et Boni: vel in nomine Ingeniti, Geniti et Boni.* Ratio est, quia Trinitas Personarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, » et potest apprehendi. III. *Baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et Mariæ Virginis: quia dubium est de intentione ministri: qui si eo sensu voluit dicere Mariæ, quo*

Quod ad validitatem spectat, nulli dubium, validum esse Baptismum per unam abluionem collatum, ut omnes docent cum *D. Th. q. 66. a. 8. ex doctrina de Consecr. dist. 4. ubi D. Gregorius id ut certum habet dicens: « Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in Baptismate vel ter vel semel immergere. »* Et aliquando in Ecclesia una tantum immersio adhibita fuit, ut ferunt *Antoine, Renzi et alii*. Verum *Laym. c. 3. n. 3. et Elbel. t. 3. p. 29.* dicunt in hoc servandam esse consuetudinem uniuscujusque Ecclesiae. In nostro autem Rit. Rom. trina praecipitur infusio. Utrum verò hic ritus servandus sit sub mortali? Negat *Holzm.* sed verius affirmat *Renzi*, quia hujusmodi ritus est materia satis gravis; cum enim in Baptismo exprimat Mysterium SS. Trinitatis, congruum est, ut trina abluione conferatur. Idque expressè docet *D. Th. l. c.* loquens de trina immersione, quæ tunc fieri solebat, dicens: « Et ideo graviter peccaret aliter baptizans: quasi ritum Ecclesiae non observans. » Et hic bene advertunt *Antoine et Busemb. ut supra cum Reg. et Laym.* curandum, ut forma non perficiatur, antequam trina fiat abluio.

Quær. VI. An sit materia sufficiens una vel altera gutta ad baptizandum? Affirmant *Vasq. D. 145. num. 22 et Henric. apud Laym. c. 3. ac Leand. et Diana cum Ochagao. Meratio etc.* Sed negant communiter *Laym. l. c. Tourn. p. 298 et Conc. p. 126: n. 2. cum Soto, Suar. et Val.* præsertim si gutta non fluit. Probabilius tamen *Holz. n. 99. et Elbel. n. 16.* dicunt esse materiam dubiam. Sed si baptizans motu digiti madefacti ablueret partem corporis baptizandi, *Anacl. p. 547. n. 14 et Bon. punct. 3. n. 14. cum Scot. Can. Fill. et communi* habent Baptismum ut certum, licet *Tourn.* adhuc de hoc dubitat.

DUBIUM II.

Quænam sit forma Baptismi.

103. Vide apud *Busemb.* quæ sint formæ validæ. Quæ invalidæ. Quæ dubiæ. — 109. Quot modis possit forma variari? I. Per mutationem. — 110. II. Per Corruptionem. III. Per Transpositionem. — 111. IV. Per Additionem. 112. Per Diminutionem. Hinc dub. 1. An invalidet Baptismum omissio conjunctionis *Et*? dub. 2. An omissio præpositionis *In*? dub. 3. An valeat Baptismus collatus tantum in nomine Christi?

103. — « RESP. Forma necessaria Baptismi est hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen.* » A qua non differt illa Græcorum substantialiter: *Baptizetur* (vel, ut *Arcudius* vult, *baptizatur*) *seruus Christi, in nomine Patris, etc.* (*Damnata fuit Propos. 27. ab Alexand. VIII. Va-* hnt aliquando Baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris, etc. *prætermisiss illis: Ego te baptizo.*) * Porro quinque sunt, quæ significantur in prolatione formæ, juxta quæ valor ejus

» debet expendi: 1. Persona baptizantis, saltem implicitè, quod » in forma Græcorum non negligitur, cum *to baptizetur* idem » valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi, quia alioqui » forma non haberet connexionem cum materia, eamque non » determinaret, cum abluio ad varios fines possit referri. 3. Per- » sona baptizandi, quia, uti abluio, ita et forma circa certam » personam versari debet. 4. Unitas divinæ naturæ, quod fit per » voces, in nomine. 5. Trinitas personarum idque explicitè, et » distinctè vulgaribus vocabulis. *Fill. c. 3. Laym. c. 4. Bon. p. 4.*

Unde resolves:

« 1. Validè baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro *Baptizo*, » dicit abluo, mergo, etc. vel, pro *Te*, utitur communi nomine, » Græcorum more, vel proprio, vel *baptizo Petrum*; vel qui ho- » noris causa dicit, *baptizo dominationem vestram*. *Laym. c. 4. » n. 6. Bon. p. 4. n. 9 et seq.*

« 2. Valet forma, etsi omittat *Ego et Amen*; quia omnia » significata per formam salvantur, secus si omittat *Te*: quia non » significatur persona baptizandi, *ibid.* * (*Est communis cum Salm. » de Bapt. cap. 3. n. 6. et 39.*)

« 3. Non valent hæc formæ, *Baptizo te in nominibus Patris, et » Filii, etc.* quia multiplicatur natura, seu essentia Divina. 2. *Bap- » tizo te in Patre, et Filio, etc.* vel cum Patre, etc. vel per Patrem, » vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto; vel in fide, » virtute, majestate Patris, etc. (quam tamen alii dubiam esse » volunt.) Ratio est, quia significatur diversitas essentiæ, aut » certè unitas non satis exprimitur. 3. *Baptizo te in nomine Dei,* » vel Sanctiss. Trinitatis: vel in nomine Dei unius, et trini: vel » in nomine trium Personarum: vel Patris, et Filii, omissa per- » sona Spiritus sancti. Ratio est, quia non exprimuntur distinctè » tres personæ. 4. In nomine Domini nostri JESU Christi, qua » tamen forma olim Apostolos usos, sed ex speciali privilegio, » multi docent; alii negant, dicuntque eos baptizasse in nomine » Christi, addendo illud nomini secundæ personæ, non omissis » nominibus aliarum personarum. Dum ergo *Nicolaus Papa » dixit, eam formam valere, vel intellexit, si pro nomine Filii » ponatur nomen Christi, vel in nomine Christi, pro vice Christi, » intellexit; vel locutus est ut doctor privatus. Vide Auct. cit.*

« 4. Dubiæ sunt formæ, ob sententiam utrimque probabilem » Auctorum: I. *Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in » nomine Spiritus sancti: vel baptizo te in nomine Patris, bap- » tizo te in nomine Filii, etc.* Ratio est, quia non exprimitur » unitas essentiæ. II. *Baptizo te in nomine Genitoris, Geniti et » Spirati; vel in nomine Omnipotentis, Sapientis et Boni: vel in » nomine Ingeniti, Geniti et Boni.* Ratio est, quia Trinitas Perso- » narum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, » et potest apprehendi. III. *Baptizo te in nomine Patris, et Filii, » et Spiritus sancti, et Mariæ Virginis: quia dubium est de in- » tentione ministri: qui si eo sensu voluit dicere Mariæ, quo*

» Patris et Filii, et Spiritus Sancti, non valet, cum sit contra sensum essentialem à Christo intentum : si verò tantum voluit illam invocare, ut coadjutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, » valet, cum tantum sit mutatio accidentalis. *Filliuc. t. 2. c. 3. n. 50.* Vide etiam *Laym. et Bon. ll. cc.* »

109. — Vera et legitima forma Baptismi hæc est : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen.* Ita definitum in Conc. Later. c. *Firmiter de Summ. Trin.* et in Trident. *Sess. 7. Can. 4.* ex illo Matth. c. 18. v. 28. « Euntes ergo » docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et » Filii et Spiritus sancti. » Multipliciter autem potest hæc forma variari, nempe 1. per verborum mutationem, 2. corruptionem, 3. transpositionem, 4. additionem, 5. diminutionem. In his autem omnibus ad discernendum quando variatio invalidet vel non Sacramentum, attendi debet, an ipsa sit substantialis, aut accidentalis. *Substantialis* enim variatio est, cum corrumpitur substantia sensus verborum à Christo Dom. intenti, et hæc quidem Sacramentum invalidat; *accidentalis* verò est, cum idem remanet sensus, et hæc non invalidat, nisi ut advertit *D. Th. 3. part. q. 60. art. 8.* aliquis formam sic mutando intendat alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, quia non videtur quod intendat facere id quod facit Ecclesia.

Hinc I. Quoad mutationem verborum pertinet, variatio accidentalis est, 1. si mutatur idioma, ut communiter omnes docent, imò *Lugo D. 1. n. 107. Con. q. 68, n. 68, et Croix l. 6. p. 1. n. 30. cum Suar. Caj. Dic. et Arriaga,* dicunt hoc procedere, etiamsi plura idiomatica in eandem formam conflarentur; quia licet tunc propositio non videatur moraliter significativa apud homines, in Sacramentis tamen non requiritur ut audiens, vel ut proferens verba intelligat, modò voces per se sint significantivæ, et ipse velit id significari quod Christus intendit. Præterea, rectè notat *Croix cum Sa, Trull. Victor. Reg. Gob. et Dic.* melius esse ut mulieres, cæterique rudes, si baptizent, utantur lingua materna, cum nesciant perfectè proferre latinam. Advertunt tamen *Salm. c. 3. n. 12. cum Suar. et Filliuc.* verbum *baptizo* retinendum quantum fieri potest, dicendo: *Io ti battezzo, ec.* quia ex accommodatione verborum factum est, ut verbum hoc utriusque linguæ inserviat. 2. Etiam variatio accidentalis est, si substituantur verba synonyma, v. g. *abluo, lauo, intingo,* pro *baptizo*, ut communiter dicunt cum *Busemb. n. 14. ut supra, Suar. D. 21. sect. 2. Nao. Alex. art. 3. Ang. 10. Tol. lib. 2. c. 19. Spor. t. 3. n. 28. cum Laym. Bon. et Croix, Salm. cum Con. et Leand. Elbel. c. 3. n. 43 et Conc. t. 8. p. 143. num. 46. cum Soto, Vasq. Berti, et commun. : contra Ales. Gaher. etc.* qui putant non valere tale Baptismum, quia tunc censetur minister non habere veram intentionem faciendi ritum Ecclesiæ, cum illa diversa verba potius profanam quam sacramentalem significant abluionem; sed bene respondet *Conc. l. c.* quòd tunc Sacramentum, si infirmaretur, non jam infirmaretur ex defectu verborum, sed inten-

tionis Ministri : sed cum Minister veram habet intentionem baptizandi, verè baptizat, determinando per intentionem verba illa profana ad abluionem sacramentalem, juxta dicta cum *D. Th. supra n. 23. v. Prob. 3.* Idem dicitur, si proferatur forma more Græcorum, nempe : *Baptizetur serous Christi in nomine Patris, etc.* ut approbatum fuit ab Eugenio IV in Concilio Florentino.

Utrum autem valeat Baptismus, si dicatur : *In nomine Genitoris, et Geniti, et Procedentis ab utroque?* Affirmat *Caj. 3. p. q. 66. art. 5.* Ratio (quam ait *Conc. p. 146. n. 11.* non carere suo fundamento) quia in communi Theologorum sermone pro eodem accipi solent nomina Genitoris, Geniti, etc. Sed Baptismus taliter collatus saltem est dubius, ut docent *Laym. c. 3. n. 4. Pal. de Bapt. p. 5. n. 16. Cont. Tourn. t. 4. p. 311. Holzm. t. 2. n. 114. Salm. art. 3. n. 31. Ronc. c. 2. q. 6. et Conc. l. c. cum Estio, Suar. Vasq.* et communi Thomistarum et Scotistarum. Atque expressè id docuit ipse *D. Th. 3. p. q. 66. art. 5. ad. 7.* ubi de hoc rationem assignat dicens : « Sicut aqua sumitur » ad Baptismum, quia ejus usus est communiter ad abluendum, » ita ad significandum tres Personas, in forma Baptismi assumuntur illa nomina (scil. Patris, et Filii, etc.), quibus communius consueverunt nominari Personæ in illa lingua; nec » in aliis nominibus perficitur Sacramentum. » Hinc, ut refert *Cont. Tourn. d. pag. 311.* S. Pius V. cum nova editio fieret Romæ Operum *Caj.* jussit suam opinionem eradi. Putat autem *Conc. l. c.* validum esse Baptismum sic collatum : *In nomine Patris, et Jesu Christi, et Spiritus sancti,* quia, ut ait, Jesus Christus verè est Filius Patris, sed huic meritò non acquiescit *Frasen. t. 10. p. 271.* quia, licet Jesus Christus noscatur esse Filius Patris, tamen hæc id non sufficienter exprimitur; secus, dicit *Frasen.* si pro nomine Spiritus sancti dicatur *Spiritus Paracleti,* quia in verbo *Spiritus* jam satis exprimitur tertia Persona.

110. — II. Quoad Corruptionem verborum pertinet, notat *D. Th. q. 60. art. 7. ad 3.* facilius induci mutationem substantialem, si corruptio fiat initio vocis, ut si pro *Patris* dicatur *Matris*; secus, si corruptio fiat in fine. Hinc *Zacharias Papa in cap. Retulerunt. De Consecr. Dist. 4.* validum declaravit Baptismum sic collatum : *Ego te baptizo in nomine Patria, et Filia, et Spiritus sancta.* Idem dicitur, si quis ob balbutiem, vel præcipitiantiam dicat : *Batizo,* aut *Babatizo,* aut *Battizo,* pro *Baptizo*; vel *Fili,* pro *Filii.* Ratio hujus est, quia voces ita constitutæ sunt, ut si aliquando cum vitio proferantur, idem significant; ita *Conc. tr. 8. p. 146. n. 14. et Croix n. 36. cum Lugo Suar. et Communi.* Et sic etiam valere Baptismum ait *Con. ib.* si dicatur abbreviatè : *in nom. Patris, etc.*

III. Quoad Transpositionem, inquit *S. Th. q. 68. a. 8. ad 3.* Nomina, et verba transposita idem significant. Hinc transpositio per se facit mutationem tantum accidentalem, ut si dicas, *Te Baptizo ego in nomine Patris etc.* Idem dicunt *Lugo D. 2. n. 112.*

et Croix n. 32. cum Tol. Dicat. Aversa, et aliis, ut si dicas: *Te baptizo ego in nomine Filii, et Patris, et Spiritus sancti*. Nec obstat, si præponendo Filium velles significare hunc esse principium Patris; nam, ut rectè ait Lugo l. c. (contra Sotum) ex naturali significatione ipsum nomen Patris sonat esse principium Filii; nec error Ministri internus præjudicat valori Sacramenti, ut docuit Nicolaus I ad Consulta Bulgarorum cap. 104. apud Tourn. in Prælect. Theol. t. 7. p. 55. ubi dixit: « Jam satis, inquit (Augustinus), ostendimus ad Baptismum, qui verbis Evangelicis consecratur, non pertinere cujuspiam vel dantis vel accipientis errorem, sive de Patre, sive de Filio, sive de Spiritu sancto aliter sentiat, quàm doctrina cælestis insinuat. »

III. — IV. Circa Additionem, valet Baptismus, si addantur formæ verba sensum non corrumpentia, putà, ut docet S. Th. qu. 60. art. 8. si quis diceret: *In nomine Patris omnipotentis, et Filii unigeniti, etc.* Vel si diceret: *Ego te baptizo in nomine Dei Patris, qui te creavit, etc.* Secus ait D. Th. si quis baptizaret dicendo: « In nomine Patris majoris, et Filii minoris; nam sic » tolleretur veritas Sacramenti. » Validum tamen esse Baptismum putat Conc. n. 72. si diceretur: *Baptizo te in nomine Patris, quem puto majorem, etc.*, idque non immeritò, nam error (ut mox diximus) Ministri, quem ipse per se junctam propositionem ibi adderet, non obstat sensui à Christo intento.

Quid si quis diceret: *Ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, etc.* Censet Bon. q. 11. p. 4. hunc Baptismum non esse validum, quia ibi non satis exprimeretur unitas divinæ essentia: sed probabilius validum esse censent Conc. p. 144. n. 8. Pal. p. 5. n. 17. cum Con. Laym. Suar. et Henric. ac Diana apud Croix n. 34. Ratio, quia repetitio nominis nullo modo sensum immutat, prout neque immutaretur sensus si diceretur: *In nomine Dei Patris, in nomine Dei Filii, etc.* Pluraque affert Conc. Sacramentaria, in quibus to nomine repetitum legitur. Idem dicunt Tol. l. 2. c. 19. Estius Dist. 3. §. 6. et Conc. p. 246. n. 12. cum Soto, Leand. etc. si diceretur: *Ego te baptizo in nomine Patris, ego te baptizo in nomine Filii, etc.* Nec obstat ait Conc. quòd videantur istæ tres formæ imperfectæ, ut objicit Comitulus; nam respondet hanc revera esse unam formam perfectam, cum moraliter continuetur. Attamen, quia prima opinio Bonacina non est omnino improbabilis, prout putant Bus. ut supra n. 4. Cont. Tourn. t. 4. p. 319. Salm. c. 3. n. 20. cum Nun. ideo talem formam censeo non esse tutam. Certè autem non esset validus Baptismus, si diceretur: *Ego te baptizo in nominibus Patris, et Filii, etc.* quia sic nullo modo explicaretur unitas essentia divinæ; sicut etiam esset saltem valde dubius Baptismus collatus sequentibus formis, *in virtute Patris etc.*; vel *in nomine SS. Trinitatis*; vel *in nomine Unius, et Trini*; vel *in nomine Trium personarum*. Vide Conc. n. 10. et Sporer n. 25. Si quis autem ad nomina trium personarum adderet nomen B. V. M. dicit D. Th. 3. p. q. 60. art. 8. quòd si hoc faceret mente hæretica,

intendens Baptismum conferre in nomine Virginis, sicut in nomine SS. Trinit. invalidus esset, quia perverteretur vera Divinitatis confessio. Secus, si quis rusticus tantum ob importunam devotionem nomen Virginis adijceret.

112. — V. Quoad diminutionem tandem verborum pertinet, certum est valere Baptismum, si omittantur verba *Ego et Amen*, ut omnes conveniunt. Et talem omissionem culpam venialem non excedere dicunt communiter Salm. c. 3. n. 40. Sporerum. 28. Leand. D. 3. q. 3. cum Fill. Graff. Sot. Vasq. Pal. Turrecr. Led. Granad. Henric. etc. quia hæc verba non sunt de essentia Baptismi. Sicut contra est verbum *Te*, cujus ommissio redderet quidem Baptismum invalidum, prout rectè dicunt Petrocr. t. 3. p. 177. et Conc. p. 142. n. 4. cum communi, adversus quosdam non audiendos. Sed dubitatur. 1. Utrùm invalidet Baptismum ommissio conjunctionis, *Et*, dicendo: *In nomine Patris, Filii, Spiritus sancti*? Negant Conc. p. 146. n. 13. et Tolet. Comit. ac Gob. apud Croix n. 35. quia hæc nomina Patris, Filii, et Spiritus sancti, utpote inter se relativè opposita, jam significant distinctionem Personarum. Affirmant verò Reg. Vioald. et Conradus ap. Croix l. c. Sed ipse Croix cum Aversa rectè censet satis esse ad valorem Baptismi, si particula *Et* præponatur tertiæ personæ; nam ex una parte, juxta communem loquendi usum, quoties plura nomina uni verbo copulativo junguntur sufficit, ut conjuncto *Et* præponatur ultimo nomini; ex altera parte verbum *Et* videtur omnino exprimendum saltem ante ultimum nomen cum nomen *Spiritus sancti* per se non sit rationale, denotans processionem tertiæ personæ, nomen enim Spiritus sancti competit tam Patri quàm Filio.

Dubitatur 2. Utrùm verbum *In* sit de essentia? Affirmant Conc. p. 143. n. 7. cum Nav. Sot. Comit. Gabr. etc. quia ommissio præfatæ particula variat sensum; dicens enim: *ego te baptizo nomine Patris, etc.* ostendit se baptizare auctoritate, potestate vel imperio trium personarum; sed *in nomine* significat in invocatione SS. Trinitatis, ut Tourn. in Prælect. t. 7. p. 54. At probabilius negant Salm. c. 3. n. 21. cum Bon. Con. Henr. et Leand. q. 11. cum Hurtad. Fill. Diana, Candido, etc. Ratio, quia in latino idiomate frequentius tacentur præpositiones, quæ percipiendæ sunt ad debitum loquendi modum; unde, quamvis hic reticeatur *to in*, tamen bene subintelligitur ex debita Ministri intentione, per quam verba formæ Sacramentorum potius ad unum quam ad alium sensum determinantur; tantò magis quòd adhuc expresso verbo in etiam *to nomine* remanet æquivocum, quia etiam potest significari auctoritate vel potestate divina, prout significavit Christus Dominus, cum dixit: *In nomine meo Demonia ejicient*. Et alibi: *Spiritus Paraclitus, quem mittet Pater in nomine meo*. Hæc secunda sententia, spectata ratione, mihi videtur verior, sed cum agatur de valore Sacramenti, saltem ob auctoritatem DD. dicerem à prima non recedendum. Ideo rectè ait Conc. quòd talis ommissio non posset excusari à mortali.

Dubitatur 3. Utrum valeat Baptismus collatus tantum *in nomine Christi*? Dubium oritur ex verbis illis *Actor. c. 8.* ubi dicitur: *In nomine Christi baptizabantur viri.* Et ex textu in *c. Ac quodam. de Consecr. Dist. 4.* ubi Nicolaus Papa ad quaesita Bulgarorum sic respondit: « Hi profecto, si in nomine SS. Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actib. Apostol. legitur, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus ait Ambrosius), rebaptizari non debent. » Revera autem *S. Ambrosius l. 1. de Spir. Sanct. c. 3.* sic scripsit: « Qui benedicitur in Christo, benedicitur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, quia unum nomen, potestas una. Et Aethiops Eunuchus Candacis Reginae, baptizatus in Christo, plenum mysterium consecutus est. »

Sed hodie certum est hunc baptismum esse invalidum, ut omnes communiter docent cum *S. Th. 3. p. qu. 66. art. 6.* Idque habetur expressum in *c. Si reuera 30. de Consecr. Dist. 4.* ubi Pelagius Papa dixit: « Si hi se solummodo in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine cuiuscumque dubitationis ambiguo eos ad fidem catholicam venientes in SS. Trinitatis nomine baptizabis. Ad textum autem Actorum diverse respondent, et quidem omnes probabiliter; *D. Th. 1. c.* respondet, quod speciali Christi revelatione Apostoli in primitiva Ecclesia in nomine Christi baptizabant. Et sic pariter sentit *Scot. in 4. D. 3. q. 2. n. 9.* Et huic sententiae defert Catechismus Rom. § 16. Alii vero communius et probabiliter respondent, ibi pro nomine Christi intelligi Baptismum a Christo institutum ad differentiam Baptismi Joannis; sed tunc etiam Apostolos baptizasse, sicut et nunc: idque probant ex *Act. 19.* ubi, cum quidam interrogati essent, an Spiritum sanctum accepissent? responderunt se neque si Spiritus sanctus est, audivisse. Hinc subjunxit Apostolus: *In quo ergo baptizati estis?* Supponens solitum fuisse in Baptismo, exprimi nomina trium personarum; alioquin incongrua fuisset illa Apostoli admiratio: ita *Tourn. in Praelect. t. 7. p. 53.* cum *S. Joan. Damasc. Suus Continuator tom. 4. p. 309. et Natal. Alex. ar. 3. reg. 2. cum S. Basil. S. Cypr. S. Aug. S. Hilar. et S. Ambros.* Ad textum autem Nicolai, quidquid alii respondeant, melius respondetur cum *Gonet. D. 1. n. 105. Frassen. t. 10. p. 274. Tourn. t. 7. p. 57. Suo Contin. p. 311. Petrocor. tom. 3. p. 170. Pal. de Bapt. p. 5. n. 10. Salm. c. 3. n. 38. Holzm. n. 113.* Nicolaum tantum dixisse hoc obiter, et non ex Cathedra; non enim fuit Papa interrogatus an valeret Baptismus ratione formae, sed solum, an esset validus Baptismus collatus a Judaeo; et ibi obiter exposuit mentem D. Ambrosii. Quae autem simultas materiae et formae requiratur in Baptismo, vide dicta n. 9.

DUBIUM III.

DE MINISTRO BAPTISMI.

ARTICULUS I.

Quis sit Minister Baptismi.

113. Quis sit Minister validi Baptismi, et quis liciti? — 114. Nemo sine commissione potest baptizare extra suam Diocesim. — 115. A quo baptizandi peregrini, vel casu nati? Et an sufficiat quasi domicilium ad constituendum aliquem parochiaum illius loci? — 116. Quando Diaconus possit baptizare? Dub. 1. An in necessitate possit baptizare solemniter? Dub. 2. An Clericus, aut Diaconus solemniter baptizans sine commissione fiat irregularis? Dub. 3. An fiat irregularis laicus baptizans solemniter? — 117. Ordo servandus inter ministros Baptismi in necessitate conferendi. Dub. 1. An graviter peccet laicus, qui baptizat praesente Sacerdote? Dub. 2. An qui praesente Sacerdote excommunicato? Dub. 3. An qui praesente Diacono? Dub. 4. An qui praesente Clerico inferiori? Dub. 5. An peccent graviter parentes, qui faciunt baptizare prolem a Praedicante? — 118. Not. I. An possit quis baptizare seipsum? Not. II. Quae dilatio in ministrando Baptismo sit mortalis. Not. III. Quamquam infantes prohibeantur domi baptizari?

115. — « RESP. Validè ministrat omnis homo ratione utens, » cuiuscumque fidei, vel infidelitatis, status, aut sexus. Licite, » tanquam minister ordinarius, et ex officio Sacerdos habens jurisdictionem, aut commissionem; vel ex ejus commissione Diaconus. In casu tamen extremae necessitatis omnis, qui potest » validè, etiam facit licite, teneturque, ut proximo succurrat. » *Laym. lib. 5. t. 2. c. 7.* »

Certum est et de fide validum esse Baptismum collatum a quovis homine viatore, sive viro sive muliere. Ita definitum in Decreto fidei Eugenii IV, et in Concil. Lateran. IV in *c. Firmiter de Sum. Trinit.* ubi dicitur: « Baptismum tam parvulis, » quam adultis in forma Ecclesiae a quocumque rite collatum » proficere ad salutem. » (Contra Calvinum et Bezam, qui autumabant non posse Baptismum conferri, nisi ab Ecclesiae Pastoribus verbi divini Ministris.) Et hoc, etiamsi Baptismus ab Haeretico conferatur, ut definivit Trid. *sess. 7. can. 4.* vel ab infideli, ut declaravit Nicolaus I in *c. A quodam. Dist. 4. de Consecr.* Vide *S. Th. q. 67. art. 3 et 4.*

Licite autem nequit Baptismus ministrari ab alio, quam a Sacerdote extra articulum mortis ut *D. Th. dict. q. 67. art. 2 et 3. ex c. Constat, de Consecr. D. 4.* ubi S. Isidorus ait: « Constat » Baptisma a solis Sacerdotibus esse tractandum: ejusdem misterium nec ipsis Diaconis explorare est licitum absque Episcopo vel Presbytero; nisi his procul absentibus, ultima langoris necessitas cogat. Quod et laicis fidelibus plerumque permit-

» titur, ne quispiam sine remedio salutari de sæculo evocetur. » Extra igitur mortis articulum, sive periculum, ut rectè dicunt *Salm. de Bapt. c. 4. n. 16 cum aliis*, in quo deficiente Sacerdote, vel Clerico, quis laicus potest baptizare, imò tenetur, ut *Salm. n. 19. cum S. Anton. etc.* duplex est Minister Baptismi, primus ordinarius ex officio, secundus est minister extraordinarius ex commissione. Minister ordinarius et solemnitatis est Episcopus, quis Sacerdos, ut declaravit Eugenius IV in suo Decreto dicens: « Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, cui » ex officio competit baptizare: » modò adsit licentia Episcopi, ut dicunt communiter omnes cum *Petroc. t. 3. p. 174.* et probat *Cont. Tour. t. 4. p. 331.* ex *Tertull. S. Hieron. S. Ignat. M. etc.* Parochus verò etiã reputatur Minister Baptismi ordinarius, ut omnes dicunt; quia statim ac ab Episcopo Parochus approbatur, accipit ab eo licentiam baptizandi, quæ jure communi est ita stabilis, ut sine justa causa non possit ea privari: et ideo Parochus potest aliis Sacerdotibus committere administrationem Baptismi, ut docent *Tourn. pag. 332. Spor. pag. 189. n. 34. Salm. c. 4. n. 35.* et alii communiter.

114. — « I. Non tantùm Diaconus, sed nec Parochus, aut » Episcopus, absque commissione, extra suam Diœcesim, vel » Parochiam, vel intra eam alienos licitè baptizat * (*Ex c. 16. Interdicimus. Qu. 1.*) »: ideoque etiã peccant parentes, qui » sine licentia sui Prælati alieno deferunt prolem baptizandam, » cum violent jus Parochi. *Laym. l. c.* »

115. — Hic plura sunt notanda. I. Peregrini, vel qui domicilium non habent possunt baptizari in Ecclesia, quam elegerint, *ex c. nec numerus, q. 3. Croix t. 6. p. 1. n. 275. Salm. c. 4. n. 37. cum Barb.* Si autem mulier casu pariat in Pago non suo, proles ab illius Pagi Parocho est baptizanda: verumtamen, si ille Pagnus parum distet à Pago proprio, v. gr. duabus, aut tribus horis, potest baptizari proles etiã in Ecclesia sua. *Croix num. 375. cum Gob.*

Sed h'c dubium fit, an advenæ debeant Baptismum, et alia Sacramenta suscipere à Parocho proprii domicilii, vel possint etiã à Parocho loci, ubi sunt quasi per domicilium? Adest duplex probabilis sententia. Prima dicit teneri suscipere à Parocho domicilii proprii, quò sunt redituri. Hanc tenent *Henriq. l. 11. c. 3. n. 3.* item *Rod. Segura et Ledesma apud Salm. de Matr. c. 8. n. 29.* qui putant probabilem cum *Palao D. 2. p. 12. §. 9. n. 8. in fine, et Sanch. de Matr. l. 3. D. 23. n. 13.* qui vocat probabilissimam cum *Host. Rosel. Ang. Sylo. Tamb.* et aliis pluribus. Quia, ut aiunt, qui habet proprium domicilium, nequit fieri Parochianus illius loci, ubi degit tantùm ad tempus propter aliquod negotium; aliàs hic haberet duas Parochias habitationis, quas habere non potest, nisi qui in utraque æqualiter se collocaat, ut tradunt *Sanch. l. 3. D. 24. n. 5. Pont. lib. 5. c. 16. n. 1. et Salm. l. c. n. 32. cum Bon. Perez, Coninch. Trull. etc.* communiter *ex c. 15. de sepul. in 6. et leg. Assumptio, §. Viri. ff.*

ad municip. de Incol. Secunda verò sententia communior et probabilior quam tenent *Barbosa de potest. Ep. p. 2. alleg. 32.* cum pluribus Dec. Rotæ. *Sanch. dicta D. 23. n. 13. Croix l. 6. p. 3. n. 721. Pont. l. 5. c. 13. n. 4. Pal. l. c. n. 9. et Salm. n. 30. cum Bon. Gut. Trull. Dic. etc.* docet posse (ut aiunt *Salm.* et alii apud *Sanch. n. 12.* dicunt etiã teneri) advenas recipere Sacramenta à Parocho loci, ubi jam contraxerint quasi domicilium; contrahitur autem quasi domicilium ab eo qui habitat alicubi, non per transitum, sed per majorem anni partem, ut cum animo permanendi ibi per majorem partem anni, ut dicunt *Sanch. l. 3. D. 23. n. 12. Syloest. v. Domicilium n. 4. et Salm. n. 30. cum Bon. Pal. Pont. Coninc. et aliis.* Imò aiunt *Laym. l. 2. tr. 4. c. 12. n. 1. Nav. de Jub. 33. v. Incolæ, num. 33.* et confirmat *Bened. XIV. Notif. 32. n. 6.* ex communi sufficere ad contrahendum quasi domicilium habitationem per aliquam notabilem anni partem causa alicujus negotii, putà ad studendum, vel ad exercendum officium Judicis, Medici, Professoris, Mercatoris, Famuli, Tabernarii, et similium. Ratio hujus secundæ sententiæ est, quia per quasi domicilium quisque jam fit parochianus loci ubi habitat, ut habetur *ex cap. Finali de Paroch.* ubi confugientes ad aliquam Parochiam causa belli, jam dicuntur illius parochiani.

Notandum II. Bene baptizari potest alienus de licentia proprii Sacerdotis expressa, vel rationabiliter præsumpta. *Miranda, Henr. et Salm. ib. c. 5. n. 38.* III. Possunt Religiosi baptizare in casu necessitatis, vel cum licentia Ministri ordinarii. *Salm. n. 39. Petroc. p. 217. etc.* IV. Sacerdos sine licentia extra necessitatem baptizans, etiã sine solemnitate, peccat graviter, *ex Clem. unic. de Bapt. Vasq. Conc. Laym. et Salm. c. 4. n. 41. et communiter V.* Extra necessitatem nemo potest licitè baptizari domi, exceptis filiis Principis, *ex ead. Clem. un. Con. Sa, Salm. n. 42.* At de hoc vide dicenda *n. 118. Not. III.*

116. — « 2. Diaconus non tantùm in extrema necessitate, sed » etiã in alia notabili baptizare potest. Et quidem cum solemnitate ex commissione Episcopi, vel Parochi, ut si v. g. ob multitudinem baptizandorum, aliudve grave impedimentum, » id ipsi facere non possint. *Laym. l. c.* »

Certum est quòd Diaconus ex commissione Episcopi vel Parochi potest baptizare, ut *Juenin. t. 7. pag. 163. Petr. t. 5. p. 174.* et alii communiter, *ex cap. Diaconos Dist. 93.* ubi *Gelasius* Papa dixit: « Diaconi absque Episcopo, vel Presbytero » baptizare non audeant, nisi prædictis Ordinibus fortasse longius constitutis, necessitas extrema compellat. Quod etiã » laicis christianis facere, plerumque conceditur. » Ex præfato autem textu rectè infert *Gonct t. 6. Man. pag. 94.* quòd talis commissio nequit Diacono fieri, nisi ob magnam necessitatem, vel Ecclesiæ utilitatem, putà si non adessent Sacerdotes; vel ut dicunt *Suar. D. 25. sect. 2. Pal. p. 11. n. 5. Sporer t. 3. p. 189. n. 35. Holz. pag. 26. n. 125. Croix. n. 276. Elbel. t. 3. pag. 31.*

n. 29. *Laym. c. 27. cum. Soto et Vasq.* nisi adsit multitudo baptizandorum, aut nisi Parochus sit graviter infirmus, vel excommunicatus, vel alias occupatus Confessionibus excipiendis, aut prædicatione, ut colligitur *Actor. c. 6.* ubi Apostoli Diaconos constituturi, dixerunt: *Fratres, viros... constituamus super hoc opus, nos verò orationi, et ministerio verbi instantes erimus.*

Sed dubitatur 1. An Diaconus in casu necessitatis possit solemniter baptizare? Affirmant *Suar. D. 23. sect. 3.* et probabile putat *Sporer d. num. 35. cum Præpos. Henriq. et aliis.* Sed communius et probabilius negant *Palauus p. 9. num. 5. Renzi c. 3. q. 1. cum Conc. et Diana. Salm. c. 4. num. 45. cum Laym. etc.* Ratio, quia Diaconus non potest esse Minister Baptismi solemniter, nisi ex commissione Sacerdotis, cum tantum Sacerdotis vice possit solemniter baptizare.

Dubitatur 2. An Diaconus sine commissione solemniter baptizans incurrat irregularitatem? Certum est quod Clerici non Diaconi solemniter baptizantes fiunt irregulares, ex *cap. Si quis. 1. de Cler. non ord. n. ubi dicitur: « Si quis baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem de Ecclesia objiciatur, et nunquam ordinetur. »* Quoad Diaconos verò, negant aliqui ipsos irregularitatem contrahere, quia in citato textu dicitur, quod sit irregularis *non ordinatus.* Diaconus autem est jam ordinatus ad baptizandum, cum in Pontificali dicitur: *Oportet Diaconum ministrare ad altare, baptizare, et prædicare.* Sed probabilius dicendum quod incurrit (sive in necessitate, sive extra eam solemniter baptizet), iuxta sententiam communissimam, quam tenent *Laym. de irreg. c. 3. n. 2. Cont. Tourn. l. 4. p. 334. Natal. Alex. de Bapt. prop. 2. Hubert l. 5. p. 196. Renzi de Bapt. c. 3. q. 5. cum Bon. Viva de Irreg. q. 10. art. 1. n. 3. Bonac. eod. tit. p. 6. n. 5. cum Nao. Avila et Sayr.* Ratio, quia Diaconus, licet ordinetur ad baptizandum, ad id tamen non ordinatur nisi ex commissione Episcopi vel Sacerdotis, qui sunt soli Ministri ordinarii Baptismi, ut vidimus. Ex illis autem verbis textus propter temeritatem recte inferunt *Laym. et Viva l. c.* Diaconum, sive alium Clericum, non fieri irregularem, si per jocum aut ex ignorantia crassa solemniter baptizet, temeritas enim scientiam positivam importat unà cum aliquo contemptu.

Dubitatur 3. An laicus baptizans solemniter contrahat irregularitatem? Affirmant *Suar. 3. p. D. 31. sect. 4. cum Sot. Sylvest. S. Anton. Palud. et Concinat. l. 8. p. 155. n. 8. cum Nav. Fill. et Leand.* Quia præfatus textus in *c. Si quis*, generaliter loquitur, et proinde non est ad solos Clericos restringendus. Sed communius et probabilius id negant *Palauus de irreg. p. 18. n. 50. Bon. loc. cit. n. 1. Holz. l. 1. pag. 417. num. 346. Viva loc. cit. Salm. de Censur. c. 8. n. 74. Lugo de Pœnit. D. 18. n. 14. Sporer eod. tit. n. 657. Croix lib. 7. n. 485. cum Hurt. et Laym. l. c. n. 3. cum Sa, Coe. Aug. Arm. Rodr. etc.* Ratio, quia irregularitas non incurritur, nisi sit expressa in iure, ut habetur in *cap. Is*

qui, de sent. excom. in 6. Hæc autem irregularitas minimè videtur expressa: licet enim textus genericè loquatur, attamen, cum titulus sit de Clerico ministrante, verba illa generalia debent intelligi tantum juxta titulum qui textui præfigitur. Imò *Laym.* censet satis id exprimi in eodem textu, cum ibi dicatur *de Ecclesia abjiciatur*, quod propriè intelligi debet de depositione, qua non puniuntur nisi Clerici: et ratio hujus esse potest (ait *Laym.*), quia talis usurpatione frequentior esse solet in Clericis, quam in laicis.

117. — « 3. Cum in necessitate confertur Baptismus, servandus est ordo ita, ut si adsit, et non detrectet Sacerdos, vel Diaconus, is reliquos præcedat. Sic enim Clericus laicum, vir mulierem, fidelis infidelem, nisi fortè inferior melius noverit modum, ut solent obstetrices* (*Ut Salm. c. 4. n. 18. num. Mos-cosa.*)* (quæ proinde examinari, et approbari debent à Pastoribus), vel alia justa causa sit, ut quia virum ad parientem ingredi non decet.* (*Pariter, præsentem tantum patre, fœmina baptizare debet, quia extra summam necessitatem velatur parentibus baptizare; Croix n. 277. cum Gob. Et in casu, quo baptizanda esset proles nondum ab utero egressa, debet ob decentiam mulier baptizare, ut bene notat idem Croix n. 77. cum Platel.*)* Quod si Laicus baptizet præsentem Sacerdote, et secundum quosdam etiam præsentem Diacono, censent esse mortale: quia id laico tantum competit ob defectum Sacerdotis, qui sine injuria Ordinis et Sacramenti, talem licentiam dare non potest. In reliquis, perversio illius ordinis est tantum veniale* (*Ut communiter Bonac. Sol. Dic. et Salm. cap. 4. num. 7.*)* Præterquam si coram fidei hæreticus adhibetur, quod voluit esse mortale. *Laym. c. 7. n. 4. Con.* »

Quoad ordinem igitur servandum inter Ministros Baptismi, sic habetur in Rituali Rom. *Si adsit Sacerdos Diacono præferatur; (et Parochus Sacerdoti, ut rectè dicunt Tourn. tom. 4. pag. 335. et Conc. l. 8. pag. 124. n. 5. vide dicta n. 113. in fin.)* « Diaconus Subdiacono, clericus laico et vir fœminæ, nisi pueri gratia deceat fœminam potius quam virum baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius fœmina sciret formam et modum baptizandi. Quapropter curare debet Parochus, ut fideles, præsertim obstetrices, rectum baptizandi ritum probè teneant, et servent. » Hinc rationabiliter censet *Sporer in Suppl. t. 4. n. 190. cum Gobat.* quod Parochi tenentur sub gravi obstetrices diligenter examinare, utrum noverint necessaria ad baptizandum, cum ipsæ sub mortali teneantur addiscere modum baptizandi, prout rectè docent *S. Anton. Reg. Henriq. Aversa, et alii plures cum Croix l. 6. p. 1. n. 270.* Nec obstat quod forte alii adfuturi sint qui formam sciunt, propter quod videntur eas excusare *Suarez, Diana, et Dic. ib.* Nam ipsis ex officio puerperis adesse incumbit, et non rarò occurrit eis occasio Baptismum in necessitate ministrandi.

Sed dubitatur 1. An peccet mortaliter laicus, qui in necessitate

baptizat, præsentem Sacerdote? Negant *Joan. Suar. Val. etc. apud Salm. c. 4. n. 11.* et probabile putat *Ledesma*, quia Sacerdos in casu necessitatis non baptizat ex officio, et ideo laicus ejus officium non usurpat. Sed verius affirmant *Francisc. Suarez D. 31. sect. 4. Tourn. t. 4. pag. 335. Conciz. pag. 154. num. 6. Holzm. pag. 25. n. 121. Salm. c. 4. n. 14. Pal. p. 9. n. 10. cum Laym. Con. Vasq. Bonac. etc. communiter, ex cap. 21. Dis. 4. de Conscr. ubi D. Augustinus sic docet: « In necessitate, cum » Episcopi, aut Presbyteri, aut quilibet Ministrorum non in- » veniuntur, et urget periculum ejus, qui petit; etiam laicos » solere dare Sacramentum, quod acceperunt, solemus audire. » Ergo tunc solum potest laicus in necessitate baptizare, cum deest Sacerdos; alias peccat, tum quia verè tunc usurparet jus Sacerdotis, cui ex potestate Ordinis commissum est baptizare; tum quia injuriam irrogaret Sacramento; quod exigit (cum fieri potest) ministrari à Sacerdote, utpote ad illud consecrato; et ideo etiam Sacerdos graviter peccaret, si laico administrationem cederet, ut rectè dicunt *Suar. et Conc. II. c.**

Dubitat 2. An præsentem Sacerdote excommunicato, præferendus sit laicus non excommunicatus? Negant *Scotus, Henr. etc. apud Renzi c. 3. q. 2.* item *Leand. et Corneio apud Salm. c. 4. n. 14.* quia in extrema necessitate cuilibet etiam excommunicato conceditur privilegium baptizandi, et ideo tunc servandus est ordo juris communis. Sed verius affirmant *Suar. D. 11. sect. 1. Nav. Man. c. 22. n. 6. Pal. p. 9. n. 12.* (qui id ut certum habet) *Salm. n. 15. cum Gab. Renzi loc. cit. cum Sylvest. Henr. etc.* Ratio, quia privilegium excommunicato conceditur in solo casu necessitatis, quæ non reperitur adesse, cum alius suppetit non excommunicatus.

Dubit. 3. An peccet graviter laicus baptizans coram Diacono? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Gonet, Man. t. 6. pag. 96. Holzm. pag. 25. n. 121. Tourn. t. 4. pag. 335. Antoine q. 8. Conc. t. 8. pag. 155. n. 7. cum Vasq. Reg. Fill. etc. Renzi c. 3. qu. 1. cum Con. Præp. etc.* Probatur 1. ex *D. Augustino*, ut supra in c. 21.

ist. 4. ubi dicitur permitti laico baptizare tantum in necessitate, um *Episcopi, aut Presbyteri, aut quilibet Ministrorum non inveniuntur.* Nomine autem *Ministrorum* communiter Diaconi intelliguntur. Probatur 2. ratione; Diaconus ex vi ordinationis deputatur ad baptizandum per commissionem Parochi, unde obtinet ipse speciale jus ad hoc munus obeundum. Hæc sententia est quidem probabilis, sed non minus probabilis mihi videtur cum *Salm. c. 4. n. 9.* secunda sententia, quam tenent, *Suar. D. 31. sect. 4. Sot. D. 4. art. 2. Tol. lib. 2. c. 20. n. 8. Ronc. 3. q. 1. Bon. q. 2. p. 5. n. 11. cum Sa, Val. Conc. Hen. Reg. et Graff. item Sylv. Led. Dian. Vill. etc.* Ratio, quia Diacono vi Ordinationis non competit officium baptizandi, nisi ex commissione Sacerdotis. Unde cum ipse baptizat in casu necessitatis sine commissione, non baptizat ex officio, sed eodem modo quo Clericus inferior, vel laicus, juxta dicta n. 116. *Dub. 1 et 2.* Et quamvis ipse ut dignior in jure illis

præferatur, tamen hujus ordinis perversio non apparet tam gravis, ut de mortali damnetur.

Dub. 4. An laicus baptizans, præsentem Clerico inferiori, peccet mortaliter? Videtur affirmare *P. Conc. t. 8. p. 157. n. 7.* cum dicat, ex jure divino semper sub gravi servandum ordinem, nisi necessitas impediatur. E converso *Pal. p. 9. n. 11.* dicit nullum esse peccatum cum de hoc nullum inveniatur præceptum divinum, aut ecclesiasticum. Rectè verò alii communiter docent id non esse mortale, quia talis perversio ordinis non videtur tam gravis, cum ex vi Ordinis nemo præter Sacerdotem et Diaconum ex commissione habeatur specialiter deputatus ad baptizandum. Ex altera parte id non videtur excusari à culpa veniali, tum quia id videtur aliqualis indecentia: tum quia est contra præscriptum Ritualis Romani. Ita *Sotus in 4. Dist. 4. art. 2. Suar. D. 1. sect. 4. Gonet Man. t. 6. p. 96. Petrocor. t. 3. pag. 181. Bon. p. 5. n. 12. Holzm. n. 121. Spor. n. 35. Ronc. qu. 1. R. 2. Renzi qu. 1. cum Laym. et Salm. cap. 4. n. 7. cum Vill. Leand. et Gabr.*

Dubit. 5. An peccent graviter parentes, qui faciunt baptizare prolem à Prædicante, ad evitandas pœnas Edicti id præcipientis? *La Croix lib. 6. p. 1. num. 281 et 282.* quamvis fateatur sententiam affirmativam tenendam uti absolute veram, tamen deinde affert rationes dubitandi, dicens quòd eo casu non recognoscitur Prædicans tanquam verus, sed potius tanquam validus Minister, à quo exquiritur baptizatio ad vitandam vexationem, permittendo tunc fieri, non verò petendo impias ejus cæremomias adhiberi. Sed omnino affirmandum id esse mortale, ut docent *Less. in Auctar. v. Baptismus, Casu 1. Pignat. t. 7. consult. 55. num. 2. Holzm. t. 2. p. 27. n. 133. cum Michel.* Ratio, quia per idem Edictum pœnale determinantur parentes ad veram Religionem contemnendam, vel saltem ad falsam honorandam. Refertque *Pignat. Clementem VIII* jam declarasse non licere extra necessitatem extremam, ne à Schismaticis quidem petere Sacramenta.

118. — Hinc ultimò notandum I. quòd nec licitè, nec validè potest unquam aliquis baptizare seipsum, cum persona baptizantis omnino diversa esse debeat à persona baptizati. Ita communiter *Con. Tourn. tom. 4. p. 337. Conc. p. 157. n. 12.* et alii omnes, ex c. 4. *de Bapt.* ubi id expressum habetur.

Notandum II. quòd graviter peccant, qui per multum temporis differunt infantem baptizare. Id commune est apud omnes ex pluribus Conciliis Provincialibus, quæ decreverunt pueros baptizandos quam cito fieri potest, et in Rituali Rom. dicitur: « Parochus hortetur, ne pueris Sacramentum tantopere necessarium nimium differatur cum periculo salutis. » Qualis autem reputetur dilatio gravis, *Palaeus p. 8. n. 4. ex Suar. etc.* putat dilationem ultra mensem esse gravem, si non adsit causa: si verò adsit, esse gravem duos menses. Fere idem sentit *Laym. c. 6. n. 9.* dicens: « Nulla autem ordinariè necessitas urget, » tametsi unum, aut sesquimensum expectandum sit, donec

» cum decenti solemnitate Baptismus infanti conferri possit,
 » quanquam dilatio non nisi ex gravi causa fieri debet. *Salman-*
ticenses autem c. 5. n. 12. censent non esse mortale minus
 differre quam ultra 15 vel 20 dies, etiam sine urgenti ratione.
Jueninus contra, iuxta morem suum arctandi conscientias usque
 ad extremum, dicit ultra unum vel alterum diem Baptisma
 differri non debere. *Tournely* autem t. 4. p. 338. putat dilatio-
 nem non extendendam ultra quinque vel sex dies. *Petrocorensis*
 t. 3. pag. 212. *quæst.* 13. censet gravem dilationem excedentem
 octo dies. Sed communius et probabilius *Sotus*, *Leander* et
Ledes. apud *Conc.* t. 8. p. 167. n. 19. ac *Ronc.* q. 3. R. 2. dicunt
 non esse gravem dilationem, nisi 10 vel 11 dies excedantur.

Notandum III. quod prohibentur infantes baptizari domi,
 exceptis *Liberis Regum*, vel *Principum*, ut habetur ex *Clem.*
unica de Bapt. Et cum hic agatur de re gravi, transgressio erit
 equidem mortalis, ut rectè dicunt *Conc.* c. 3. q. 3. *Tamb.* c. 2.
 §. 3. n. 5. et *Sylo.* ap. *Croix* n. 337. Nomine autem *Liberorum*
 veniunt non solum filii, sed etiam nepotes, et alii descendentes,
 ut notat *Glossa* in d. *Clem.* v. *Liberi*, ex leg. *Liberorum*, ff. de
Verb. signific. Et in eo casu dicunt *Palavius*, *Concina.* *Tol.*
Sol. etc. cum *Croix* n. 438. contra alios solemniter conferendum
 esse Baptisma, quia omissionem cæremoniarum solus casus
 necessitatis excusat. Nomine verò *Principum*, opinantur *Jor-*
danus, *Riccus*, *Quintanad.* *Croix* l. c. probabiliter venire omnes
 barones obtinentes temporalem jurisdictionem. Sed probabilius
 videtur cum *Glossa* ibid. v. *Regum.* *Ronc.* l. c. *Suar.* D. 31. sect. 2.
Tamb. n. 7. *Tournely* t. 4. pag. 335. q. 3. *Elbel*, t. 2. p. 45. n. 84. et
 aliis pluribus, intelligi tantum filios *Principum* absolutam potes-
 tatem habentium. Item *Laym.* c. 6. n. 9. cum *Arnil.* censet gra-
 viter peccare *Magnates*, qui extra necessitatem faciunt filios
 baptizare domi (vel etiam in Ecclesia privatim, ut *Syloius*
 qu. 71. art. 4. cum *Nav.* et *Led.*), ut deinde cum pompa cære-
 moniæ perficiantur in Ecclesia, postquam advenerint *Patrini*;
 qui equidem, collato jam antea Baptismo, nec *Patrini* effi-
 ciuntur. His tamen non obstantibus, puto quòd ubi introducta
 est consuetudo domi baptizandi filios *Magnatum*, ipsa non est
 facile improbanda, ut ait *Croix* l. c.

ARTICULUS II.

An duo possint simul unum baptizare.

119. — « RESP. Si alter applicet materiam, alter formam,
 » nullus erit Baptismus: quia dicens se abluere, cum non abluat,
 » formam habet falsam, etiamsi usurpet *Græcorum*, *Baptizatur*
 » *serous Christi*, vel quæ putatur illi æquivalere, *Baptizat te*
 » *Christus*: subintelligitur enim *per me*; alioqui, si excludatur
 » persona ministri, ut sensus sit, baptizet te *Christus*, et non ego,
 » sive non per me, forma nulla est. (Ita *S. Th.* 3. p. q. 67.
 » ar. 6. et alii communiter cum *Salm.* cap. 4. n. 31. et *Conc.*

DE SUBJECTO BAPT. ART. II. DUB. IV.

» p. 156. n. 10.) * In casu tamen necessitatis, posse sub condi-
 » tione ita Baptisma conferri, v. g. mutus formam nesciens
 » ablueret, cæcus autem formam pronuntiaret, docet *Hurt.* a. 2.
 » diff. 6. additque debere talem, clapo periculo, iterum sub con-
 » ditione baptizari. Vid. *Fill.* c. 4. *Dian.* p. 5. t. 3. R. 26. ex
 » *Chapevoil.* *Marsil.* etc. *Bon.* d. 2. qu. 2. p. 4. n. 23. *Laym.*
 » cap. 7. * (ita etiam *Suar.* cum *Cajet.* *Marsil.* *Leand.* etc. apud
 » *Salm.* c. 4. n. 31.) *

120. — « Resp. 2. Si plures Ministri singuli abluant, et for-
 » mam pronuntiant, graviter peccant contra ritum Ecclesiæ. De
 » valore sic solet distingui: 1. Si quilibet intendit baptizare, de-
 » penderent ab alio, ut causa particularis; invalidè baptizant,
 » sive singuli dicant, *Ego te baptizo*, sive *Nos te baptizamus*:
 » quia forma, cujus sensus censetur esse absolutè, et independen-
 » denter baptizare, non cobaptizare, est falsa * (*Idem docet*
 » *S. Th.* 3. p. q. 67. ar. 6. cum *Suar.* *Vasq.* et *Salm.* n. 23. com-
 » muniter) * 2. Si quisque per se intendat baptizare, independen-
 » denter ab alio, validè baptizat, quia omnia requisita ponit; ut
 » patet à simili in Missa ordinationis, qua *Sacerdotes* noviter or-
 » dinati simul consecrant cum *Episcopo*, dummodo simul eodem
 » instanti formam absolvant: si autem non simul absolvant, is
 » tantum consecrat, vel baptizat, qui prius absolvit. Vide *Fill.*
 » t. 2. c. 4. n. 72. et *Bon.* l. c. n. 25. *Laym.* c. 7. * (Ita *S. Th.*
 » l. c. ad 3. *S. Bonav.* cum *Salm.* n. 28. communiter contra *Caj.* et
 » *Marsil.*) * »

DUBIUM IV.

Quis sit subjectum Baptismi?

121. Quis sit capax Baptismi? An pueri, et amentes? — 122. De
 pœnis rebaptizantium. An rebaptizantes sub conditione fiant irre-
 gulares? — 123. De infante nondum nato. *Remissive* ad n. 107.
 — 124. An rebaptizandi sint fœtus abortivi? An plures eodem tem-
 pore? — 125. An conferendus sit Baptismus monstris? — 126. An
 sint baptizandi filii infidelium, et quæ in hoc puncto sint certa? Cer-
 tum est I. talem Baptisma semper esse validum. — 127. II. Bap-
 tizandos esse filios, si parentes defecerint a fide. Quid si mansuri sint
 apud parentes hæreticos? — 128. III. Si ipsi filii infidelium petant.
 Quid in dubio an careant ratione? — 129. IV. Si sint in periculo
 mortis. — 130. V. Si sint positi extra curam parentum. VI. Si capti sint
 in bello. VII. Si parentes sint servi. — 131. VIII. Si unus parentum
 consentiat. — 132. Dub. I. An baptizari possint filii infidelium usu
 rationis carentes, invitis parentibus? Et an si quos pater offert,
 ut liberentur à morbo? — 133. Dub. II. An liceat vendere infantes
 parentibus paganis? — 134. An et quando possit repeti Baptisma
 sub conditione? Not. I. Quid si adsit unus testis de Baptismo col-
 lato? Not. II. Quid de adultis natis ex Christianis? Not. III. Quid
 si pueri sint arrepti à Barbaris? — 135. De infantibus expositis?
 — 136. De baptizatis ab obstetricibus, et à laicis. — 137. De bap-
 tizatis ab Hæreticis. Vide alia apud *Bus.* — 138. De effectibus
 Baptismi. — 139. De dispositione requisita in adultis baptizandis.

» cum decenti solemnitate Baptismus infanti conferri possit,
 » quanquam dilatio non nisi ex gravi causa fieri debet. *Salman-*
ticenses autem c. 5. n. 12. censent non esse mortale minus
 differre quam ultra 15 vel 20 dies, etiam sine urgenti ratione.
Jueninus contra, iuxta morem suum arctandi conscientias usque
 ad extremum, dicit ultra unum vel alterum diem Baptisma
 differri non debere. *Tournely* autem t. 4. p. 338. putat dilatio-
 nem non extendendam ultra quinque vel sex dies. *Petrocorensis*
 t. 3. pag. 212. *quæst.* 13. censet gravem dilationem excedentem
 octo dies. Sed communius et probabilius *Sotus*, *Leander* et
Ledes. apud *Conc.* t. 8. p. 167. n. 19. ac *Ronc.* q. 3. R. 2. dicunt
 non esse gravem dilationem, nisi 10 vel 11 dies excedantur.

Notandum III. quod prohibentur infantes baptizari domi,
 exceptis *Liberis Regum*, vel *Principum*, ut habetur ex *Clem.*
unica de Bapt. Et cum hic agatur de re gravi, transgressio erit
 equidem mortalis, ut rectè dicunt *Conc.* c. 3. q. 3. *Tamb.* c. 2.
 §. 3. n. 5. et *Sylo.* ap. *Croix* n. 337. Nomine autem *Liberorum*
 veniunt non solum filii, sed etiam nepotes, et alii descendentes,
 ut notat *Glossa* in d. *Clem.* v. *Liberi*, ex leg. *Liberorum*, ff. de
Verb. signific. Et in eo casu dicunt *Palavius*, *Concina.* *Tol.*
Sol. etc. cum *Croix* n. 438. contra alios solemniter conferendum
 esse Baptisma, quia omissionem cæremoniarum solus casus
 necessitatis excusat. Nomine verò *Principum*, opinantur *Jor-*
danus, *Riccus*, *Quintanad.* *Croix* l. c. probabiliter venire omnes
 barones obtinentes temporalem jurisdictionem. Sed probabilius
 videtur cum *Glossa* ibid. v. *Regum.* *Ronc.* l. c. *Suar.* D. 31. sect. 2.
Tamb. n. 7. *Tournely* t. 4. pag. 335. q. 3. *Elbel*, t. 2. p. 45. n. 84. et
 aliis pluribus, intelligi tantum filios *Principum* absolutam potes-
 tatem habentium. Item *Laym.* c. 6. n. 9. cum *Arnil.* censet gra-
 viter peccare *Magnates*, qui extra necessitatem faciunt filios
 baptizare domi (vel etiam in Ecclesia privatim, ut *Syloius*
 qu. 71. art. 4. cum *Nav.* et *Led.*), ut deinde cum pompa cære-
 moniæ perficiantur in Ecclesia, postquam advenerint *Patrini*;
 qui equidem, collato jam antea Baptismo, nec *Patrini* effi-
 ciuntur. His tamen non obstantibus, puto quòd ubi introducta
 est consuetudo domi baptizandi filios *Magnatum*, ipsa non est
 facile improbanda, ut ait *Croix* l. c.

ARTICULUS II.

An duo possint simul unum baptizare.

119. — « RESP. Si alter applicet materiam, alter formam,
 » nullus erit Baptismus: quia dicens se abluere, cum non abluat,
 » formam habet falsam, etiamsi usurpet *Græcorum*, *Baptizatur*
 » *serous Christi*, vel quæ putatur illi æquivalere, *Baptizat te*
 » *Christus*: subintelligitur enim *per me*; alioqui, si excludatur
 » persona ministri, ut sensus sit, baptizet te *Christus*, et non ego,
 » sive non per me, forma nulla est. (Ita *S. Th.* 3. p. q. 67.
 » ar. 6. et alii communiter cum *Salm.* cap. 4. n. 31. et *Conc.*

DE SUBJECTO BAPT. ART. II. DUB. IV.

» p. 156. n. 10.) * In casu tamen necessitatis, posse sub condi-
 » tione ita Baptisma conferri, v. g. mutus formam nesciens
 » ablueret, cæcus autem formam pronuntiaret, docet *Hurt.* a. 2.
 » diff. 6. additque debere talem, clapo periculo, iterum sub con-
 » ditione baptizari. Vid. *Fill.* c. 4. *Dian.* p. 5. t. 3. R. 26. ex
 » *Chapevail.* *Marsil.* etc. *Bon.* d. 2. qu. 2. p. 4. n. 23. *Laym.*
 » cap. 7. * (ita etiam *Suar.* cum *Cajet.* *Marsil.* *Leand.* etc. apud
 » *Salm.* c. 4. n. 31.) *

120. — « Resp. 2. Si plures Ministri singuli abluant, et for-
 » mam pronuntiant, graviter peccant contra ritum Ecclesiæ. De
 » valore sic solet distingui: 1. Si quilibet intendit baptizare, de-
 » penderet ab alio, ut causa particularis; invalidè baptizant,
 » sive singuli dicant, *Ego te baptizo*, sive *Nos te baptizamus*:
 » quia forma, cujus sensus censetur esse absolutè, et independen-
 » denter baptizare, non cobaptizare, est falsa * (*Idem docet*
 » *S. Th.* 3. p. q. 67. ar. 6. cum *Suar.* *Vasq.* et *Salm.* n. 23. com-
 » muniter) * 2. Si quisque per se intendat baptizare, independen-
 » denter ab alio, validè baptizat, quia omnia requisita ponit; ut
 » patet à simili in Missa ordinationis, qua *Sacerdotes* noviter or-
 » dinati simul consecrant cum *Episcopo*, dummodo simul eodem
 » instanti formam absolvant: si autem non simul absolvant, is
 » tantum consecrat, vel baptizat, qui prius absolvit. Vide *Fill.*
 » t. 2. c. 4. n. 72. et *Bon.* l. c. n. 25. *Laym.* c. 7. * (Ita *S. Th.*
 » l. c. ad 3. *S. Bonav.* cum *Salm.* n. 28. communiter contra *Caj.* et
 » *Marsil.*) * »

DUBIUM IV.

Quis sit subjectum Baptismi?

121. Quis sit capax Baptismi? An pueri, et amentes? — 122. De
 pœnis rebaptizantium. An rebaptizantes sub conditione fiant irre-
 gulares? — 123. De infante nondum nato. *Remissive* ad n. 107.
 — 124. An rebaptizandi sint fœtus abortivi? An plures eodem tem-
 pore? — 125. An conferendus sit Baptismus monstris? — 126. An
 sint baptizandi filii infidelium, et quæ in hoc puncto sint certa? Cer-
 tum est I. talem Baptisma semper esse validum. — 127. II. Bap-
 tizandos esse filios, si parentes defecerint a fide. Quid si mansuri sint
 apud parentes hæreticos? — 128. III. Si ipsi filii infidelium petant.
 Quid in dubio an careant ratione? — 129. IV. Si sint in periculo
 mortis. — 130. V. Si sint positi extra curam parentum. VI. Si capti sint
 in bello. VII. Si parentes sint servi. — 131. VIII. Si unus parentum
 consentiat. — 132. Dub. I. An baptizari possint filii infidelium usu
 rationis carentes, invitis parentibus? Et an si quos pater offert,
 ut liberentur à morbo? — 133. Dub. II. An liceat vendere infantes
 parentibus paganis? — 134. An et quando possit repeti Baptisma
 sub conditione? Not. I. Quid si adsit unus testis de Baptismo col-
 lato? Not. II. Quid de adultis natis ex Christianis? Not. III. Quid
 si pueri sint arrepti à Barbaris? — 135. De infantibus expositis?
 — 136. De baptizatis ab obstetricibus, et à laicis. — 137. De bap-
 tizatis ab Hæreticis. Vide alia apud *Bus.* — 138. De effectibus
 Baptismi. — 139. De dispositione requisita in adultis baptizandis.

121. — « RESP. 1. Subjectum capax Baptismi est solus homo vivus ab Adamo descendens, nondum baptizatus.

« Resp. 2. Valide baptizantur infantes, item perpetuò amentes qui nunquam usi sunt ratione, quia censentur ejusdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando sint usi ratione, non valet Baptismus, nisi ante amentiam petiverint. V. *Bon. d. 2. q. 2. p. 6. c. 6. Laym. c. 6.* »

Unde resolves :

« 1. Si puer inter baptizandum nondum finita forma moriatur, Baptismus est nullus.

122. — « 2. Non valet Baptismus iteratus, ideoque uterque tum rebaptizans, tum rebaptizatus peccant mortaliter, fiuntque irregulares, et jure civili subjacent pœnæ mortis. * (*Est certum cum Salm. de Bapt. c. 6. n. 4.*) * Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui, etsi sine justa causa, rebaptizat sub conditione : quia intelliguntur de Baptismo absolutè dato, quando moraliter constat priorem Baptismum fuisse validum. Vide *Laym. c. 5. Bon. p. 5.* »

Certum est quòd cum Baptismus repetitur sine justa causa, tam rebaptizans, quam rebaptizatus fiunt irregulares, ex *c. 2. de Apostat. et c. 4. dist. 50.*

Sed magna quæstio est inter DD. an rebaptizantes sub conditione, et sine justa causa, irregularitatem incurrant. Prima sententia, quam tenent *Suar. 3. p. dip. 31. sect. 6. d. 5. Navarr. Man. c. 27. n. 246. Bon. de Irreg. q. 3. p. 3. n. 4. Laym. eod. tit. cap. 2. n. 1. v. 4. Pal. t. 6. d. 6. pag. 16. n. 6. Anacl. pag. 513. n. 11. Holzm. t. 1. p. 416. n. 343. Salm. c. 8. de irreg. n. 61. Croix l. 6. n. 485. Pontas. v. Irregulariter, casu 131. cui dissentit Tourn. t. 4. p. 103. in fin.* dicit quòd talis rebaptizans, licet non excusetur à gravi sacrilegio, tamen non incurrit irregularitatem. Ratio, quia leges pœnales strictè intelligi debent, et cum effectu ; qui autem baptizat baptizatum sub conditione dicens : *Si non es baptizatus, etc.*, is revera non rebaptizat, quia conditio appositæ acium invalidat : qui enim dicit, *Ego te baptizo, si non es baptizatus* ; idem est ac si diceret : *Ego te non baptizo*. Et ob eandem rationem censent *Anacl. l. c. et Salm. n. 61. cum Bonac. Corneio, et Aoila*, non incurrere irregularitatem, qui ob metum baptizaret baptizatum animo simulato. Secunda verò sententia affirmat tales rebaptizantes irregularitatem non effugere, et hanc tenent *Natal. Alex. de Bapt. prop. 7. R. 5. Conc. t. 8. pag. 186. n. 13. Fill. tract. 20. n. 181. Renzi de Bapt. c. 3. q. 10. cum Led. Sot. Victoria, etc.* Item noster SS. P. Bened. XIV in suis *Notif. (t. 2. Not. 84.) n. 18. cum Sayr. Barb. Ugolino, Megala, etc.* Probatur ex *Catech. Rom. part. 2. n. 57.* qui reprehendens eos, qui in Ecclesia cum conditione rebaptizant pueros, quamvis exploratum habeant domi verè esse baptizatos, dicit : « Quòd quidem sine sacrilegio id facere non possunt,

» et eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum Scripto- res irregularitatem vocant. » Idemque refert N. Pontifex fuisse sancitum in 3. *Synodo Mediol.* Insuper probatur ratione, quia cum quis certò scit puerum esse baptizatum, et rebaptizat sub conditione, conditio apponitur in fraudem legis, et ideo habetur pro non apposita. Prima sententia, spectata ratione, non caret gravi fundamento ; sed secunda, spectata auctoritate, videtur probabilior. »

125. — « 3. Nondum perfectè natus est baptizandus, si sit periculum, dummodo pars aliqua possit ablui : quia est homo vivus, nec certò constat esse incapacem. * (*Vide dicta n. 107. ubi diximus probabilem esse sententiam, quòd possit infans sub conditione baptizari in utero Matris, si per instrumentum aqua tingi valeat.*) * »

124. — « 4. Si dubium sit, an infans vivat, baptizandus est sub conditione.

Dicit *Natalis Alex. de Bapt. prop. 3. R. 3.* quòd nisi appareat evidens signum vitæ in fœtu abortivo, non est dandus Baptismus, etiamsi adsit aliquod æquivocum signum. Si loquimur de Baptismo absolutè ministrando, rectè sentit *Natalis* ; sed loquendo de Baptismo sub conditione conferendo, omnino dicendum cum *Busenb. ut supra, et Salm. c. 6. n. 3.* illum sine dubio ministrandum, quodcumque aliquod appareat dubium de vita prolis. Hinc optimè censet *Cardenas in Crisi 1. D. 14. c. 3. Ronc. c. 4. q. 4. R. 3. Mazzotta t. 3. pag. 85. et Croix l. 6. p. 1. n. 294.* cum aliis AA. gravissimis, omnes fœtus abortivos, si per aliquem motum dent signum vitæ, et non constet eos esse animâ destitutos, semper esse baptizandos sub conditione, si vivant ; maximè cum hodie vigeat opinio, non sine plausu à peritis recepta, quòd fœtus ab initio conceptionis, vel saltem post aliquos dies anima informetur. Cæterùm bene advertit *Tourn. tom. 4. p. 363.* non debere baptizari carnem massam, quæ nullam habeat organorum dispositionem, cum ubique receptum sit, non priùs infundi animam corpori, quam istud formatum fuerit ; et tunc, ut baptizetur, requiritur ut *indiceat aliquem motum vitalem*, prout præscribit *Rituale Romanum de Bapt. paroul.*

« 5. Valide baptizatur, is quem Minister putat esse alium ; aut licet sit puella, quam putat esse puerum ; quia intendit baptizare præsentem. Aliud est in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat. *Bon. p. 4. n. 26.*

« 6. Valide, etsi extra necessitatem illicitè, plures simul baptizantur hac forma, *Ego vos baptizo, etc.* *Bon. p. 4. (ita S. Thom. 3. p. q. 67. art. 6. ad 2. et Rituale Rom. ubi dicitur.)* Quam formam (*Ego vos baptizo etc.*) solum in mortis periculis ad plures simul baptizandos, et ubi tempus non patitur, ut singuli separatim baptizentur, aliàs nunquam licet adhibere.

125. — « 7. Monstrum, quòd capite et pectore formam hominis refert, est baptizandum ; secus si bestialem refert. Quòd

» si verò caput tantùmsit ferinum, putat esse baptizandum *Comi-*
 » *tolus. Nào.* tamen, et alii volunt differendum, donec certius
 » cognoscatur, nisi periculum mortis immineret: tum sub con-
 » ditione baptizandum esse. * (Quando dubitatur, an monstrum
 » sit homo, baptizandum absolute, si caput sit humanum, licet
 » membra sint ferina; sub conditione verò, si caput sit ferinum,
 » et membra humana; hoc verò si prodierit ex congressu viri
 » cum femina: nam si prodierit ex viro cum bestia (quod in-
 » credibile puto), tunc baptizari semper deberet sub conditione;
 » secus si ex femina et bruto, tunc enim nullo modo baptizan-
 » dum, quia non descenderet ex Adam, utpole non conceptum
 » ex semine virili. Ita *Bon. p. 6. n. 3. et Tourn. t. 4. p. 362*
 » *concl. 2. cum S. Th. Henr. Possev. etc.*) * Quod si habeat
 » membra hominis geminata, et dubitetur, num sit unus homo,
 » an duo, duplex baptismus conferendus est, unus absolute, alter
 » sub conditione, in ea parte qua membra apparent imperfec-
 » tiora. Vide *Laym. l. 5. tr. 2. c. 3. n. 12. Bon. p. 6. et Rituale*
 » *Romanum, tit. de Baptismo.* * (Seruandum hic id quod ha-
 » betur in *Rituale Rom. ubi sic dicitur: Illud verò de quo dubium*
 » *est, una ne an plures sint personæ, non baptizetur, donec id*
 » *discernatur. Discerni autem potest, si habeat unum vel plura*
 » *capita... unum vel plura pectora: tunc enim totidem erunt corda*
 » *et animæ... hominesque distincti, et eo casu singuli seorsum sunt*
 » *baptizandi. Quando verò non est certum in monstro esse duas*
 » *personas, ut quia duo capita et duo pectora non habet bene*
 » *distincta, tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea*
 » *alter sub conditione, si non es baptizatus, etc.*) *

» 126. — Resp. 3. Extra mortis periculum valide, non tamen
 » licite, baptizantur Ethnicorum infantes, inuitis parentibus.
 » Ratio est, quia vel auferuntur parentibus, et fit illis injuria;
 » vel relinquuntur, et fit injuria Sacramento, quod exponitur
 » irreverentiæ. Quod si tamen possint christiane educari (ad quod
 » tunc obligaberis) licebit in his casibus. I. Si parentes sint tua
 » mancipia; tunc enim tui potius sunt, quam illorum. II. Si pa-
 » rentes aliquando fuerint baptizati, vel uterque, vel saltem alter
 » uter; quia tunc Ecclesia jus in eos habet. III. Si alter parentum
 » petat, tunc enim justa ejus voluntas injustæ alterius præferenda
 » est, in favorem prolis et fidei. IV. Si infans sit in periculo
 » mortis. V. Si rationis jam compos puer petat, quia in negotio
 » religionis est sui juris. In dubio autem de usu rationis, sufficit
 » esse 7 annorum. Vide *Laym. l. c. Fill. tom. 2. c. 6. Bon. p. 6.*
 » *n. 12.* »

Quæritur, an filii Infidelium valide et licite possint baptizari
 inuitis parentibus? Ante omnia hic notanda plura, quæ in hoc
 puncto sunt certa, Certum est I. tale Baptisma validum esse, et
 communiter dicunt *Cont. Tourn. t. 4. p. 364. Lugo Resp. Mor.*
l. 1. dub. 3. Salm. c. 6. n. 10. cum S. Anton. Suar. Vasq. Laym.
Conc. Bonac. et aliis passim (contra Catarinum et Durandum.
 Idemque docet N. SS. P. Bened. XIV in sua instruct. ad Vi-

cesger. quæ incipit Postremo mense, n. 33. (Vide in Bullario t. 2.)
 Idemque prius docuit D. Aug. Ep. 98. alias 23. ubi de hoc rati-
 onem dedit, dicens: « Non enim scriptum est, nisi quis renatus
 » fuerit ex parentum voluntate, sed nisi quis renatus fuerit ex
 » aqua, et Spiritu sancto. »

127. — Certum est II. quòd si parentes deficerent à fide ad
 Infideles, bene possunt eorum proles, ipsis inuitis, baptizari,
 quia sicut Ecclesia habet potestatem coercendi parentes ad finem
 observandum, ita potest filios ab ipsis auferre. Ita communiter
Suar. D. 25. sect. 3. Laym. l. 5. c. 6. n. 11. Natal. Alex. prop.
3. reg. 1. Pal. p. 6. n. 9. Tourn. t. 4. p. 374. Sporer. t. 3. p. 192.
num. 52. Antoine de Bapt. q. 13. Roncag. eod. tit. qu. 2. Holzm.
t. 2. n. 141. Salm. c. 6. n. 15. et alii passim. Et idem dicendum,
 si unus tantum parentum fuerit prius fidelis, ut communiter
 dicunt *Croix l. 6. p. 1. n. 299. Antoine, Roncag. ll. cc. Salm.*
n. 9. et 10. Suar. Laym. etc. Quid verò si proles sit mansura apud
 parentes hæreticos? Negant tunc posse baptizari *Suar. D. 25.*
sect. 5. et Salm. n. 16. cum Conc. etc. quia (ut dicunt) tunc
 obstat periculum proximum, quòd proles pervertatur. Sed proba-
 bilius affirmant *Laym. c. 6. n. 12. q. 5. in fin. et Croix num. 307. cum*
Aversa, Gob. Arsd. et probabile putat Palaus n. 10. Ratio, tum
 quia non est certa perversio talis prolis, cum plures pueri in infantia
 decedant; tum quia idem periculum urget, si proles non baptizetur,
 baptizatur enim ab hæreticis, à quibus verum quidem baptisma
 confertur. Secus verò dicendum, si Baptismus à quibusdam Hæ-
 reticis invalide conferatur, ut accidit apud Lutheranos, Anabap-
 tistas et Calvinianos, quia tunc horum proles habentur tanquam
 filii Infidelium, prout ait *Croix n. 303. cum Dic. Cæterum filii*
 Hæreticorum verè baptizatorum licite baptizantur, parentibus
 inuitis, quando obstringi possunt, ut filios instruant in fide cat-
 holica; quos alias licite possunt Superiores Ecclesiastici ab eis
 avellere, ut catholicè educentur. Ita *Laym. num. 11. et Croix*
num. 303. cum Aversa, Dic. etc.

128. — Certum est III. quòd, si filii Infidelium habeant
 usum rationis, et Baptismum petant, possunt et debent bap-
 tizari, adhuc reluctantibus parentibus. Ita *Juen. t. 7. p. 174.*
Tourn. l. c. Lugo Resp. Mor. l. 1. dub. 4. Natal. Alex. prop. 3.
reg. 6. Laym. nu. 10. Pal. nu. 5. Ronc. qu. 2. et S. P. Bened.
l. c. ex D. Th. 3. p. qu. 68. art. 10. ubi idem docet, inquires:
 » Quantum ad ea quæ sunt juris divini vel naturalis, incipiunt
 » (filii) suæ potestatis esse; et ideo propria voluntate, inuitis
 » parentibus, possunt Baptismum suscipere, sicut et Matrimo-
 » nium contrahere. » Et postquam filius inuitis parentibus est
 baptizatus, potest, et debet Ecclesia ipsum ab eis segregare, ut
 à periculo perversionis avertatur: ita *Laym. c. 6. q. 5. Pal.*
p. 6. n. 8. Salm. p. 6. n. 14. ex Conc. Tol. 4. relato in c. d.
Judæis D. 45. et confirmat S. P. Bened. XIV. n. 29. Sed quid
 agendum, si dubium sit an puer habeat vel ne plenum usum
 rationis? *Tourn. p. 364. Ronc. c. 4. q. 2. R. 1. cum Pas. et*

P. Bened. n. 40. dicunt posse baptizari puerum, si septennium compleverit, quia tunc præsumptio stat pro usu rationis. Alii vero, ut *Suar. Vasq. Conc. ap. Lugo. l. c. Sotus in 4. D. 5. art. 10. dub. 2. Laym. l. c. Croix n. 306. Ronc. ib. cum Candido, et Pasq. item Conc. Cabrerra, Ochag. ap. Lugo dub. 4. n. 2.* dicunt posse puerum baptizari, adhuc non completo septennio, quia in dubio decidendum est in favorem fidei; idem sentit *Suar. D. 25. sect. 3.* quamvis hic moneat expectandum usque ad perfectum usum rationis. Melius tamen *S. P. Bened. n. 3. cum Lugo l. c. n. 2.* docet in dubio rationis ante septennium puero petenti, baptizari omnino differendum Baptismum, donec constet de perfecto ipsius rationis usu: sed sapienter addit illum tunc omnino avocandum à parentibus, et in loco tuto custodiendum. Nec obstat eo casu regula, quòd in dubio melior est conditio parentum possidentium potestatem supra filium; nam rectè respondet d. pontifex cum *Lugo* hanc regulam procedere in pari causa: sed in nostro casu potior est causa filii, cum hic agatur de levi detrimento parentum, nempe quòd ad modicum tempus sua potestate priventur; contra verò agitur de maximo damno filii, nempe de sua morte æterna: unde hic potius alia urget regula, nimirum quòd in dubio magis innocenti, quam nocenti savendum est.

129. — Certum est IV. posse et debere baptizari prolem, si ipsa sit in periculo mortis. Ita communiter omnes DD. citati cum *S. P. Bened. XIV. n. 7.* qui de hoc affert duo decreta *S. C.* Dicunt autem *Salm. c. 6. n. 33.* quòd ad hanc prolem baptizandam requiritur, ut moraliter de ipsius vita desperetur; sed melius loquantur *Busemb. ut supra, Laym. n. 10. Ronc. q. 2. Antoine q. 13. et Croix n. 305. Pal. n. 14. Sporer n. 53.* dicentes prolem esse baptizandam, quandocumque imminet periculum certum sive proximum de sua morte.

130. — Certum est V. quòd, si filius infidelium justè vel injustè sit positus extra curam parentum, nec sit timor quòd ad eos sit reversurus, tunc bene potest baptizari. Ita communiter *Juenin. tom. 7. p. 174. Tourn. p. 374. Conc. t. 8. p. 176. n. 10. Natal. Alex. prop. 3. reg. 5. Pal. n. 7. Sporer num. 63. Holzm. n. 141. Elbel t. 3. n. 51. Salm. c. 6. n. 32. et 34. Laym. c. 6. n. 10. cum Soto, Vasq. Azor. et aliis passim.* Idemque docent *Conc. l. c. et N. SS. P. Bened. n. 9. cum Azor. Cleric. Sessa, etc.* de filiis ab infidelibus expositis, vel derelictis, etiamsi parentes eos deinde repetant; et hoc ex *cap. 1. de Infant. et Languid. expos.* ubi dicitur: « Si à patre vel ab alio, sciente ipso, aut » ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus » extitit, hoc ipso a potestate fuit patria liberatus. » Idem dicendum de filiis infidelium perpetuò amentibus, ut docent *Laym. c. 6. n. 10. Salm. p. 5. n. 15. Anasl. pag. 546. n. 10. Salm. n. 37. Sporer n. 55. Ronc. q. 2. Holzm. n. 141.* Ratio, quia tunc cessat periculum perversionis, neque tunc filii extraherentur à potestate parentum, qui super amentes nullam potestatem habent, cum ipsi sint directionis incapaces.

Certum est VI. filios infidelium in bello captos bene posse baptizari, parentibus invitis; ita *Gonet Man. t. 6. p. 103. Juenin. p. 174. Viva quest. 2. art. 6. num. 3. et N. Bened. XIV. n. 7. cum Suar. et Corn. A. Lap.* quia lege belli captivi non amplius ad parentes, sed ad Dominos pertinent.

Certum est VII. etiam licitè baptizari proles infidelium, qui sunt mancipia Christianorum, ut *Bus. supra, Gonet p. 105. Juen. p. 172. Conc. p. 172. Antoine q. 13. Nat. Alex. prop. 3. Ronc. qu. 2. Pal. p. 6. nu. 18. Wigandt Ex. 5. n. 62. Laym. n. 10. Sporer n. 53. Holzm. n. 141. Elbel n. 52. Pal. n. 53. Croix n. 300.* Ratio, quia Domini, cum habeant dominium in parentes, habent etiam in ipsorum filios.

131. — Certum est VIII. quòd si unus parentum consentiat altero reluctantante, bene infans baptizatur, ut *Bus. supra, Petrocor. tom. 4. pag. 191. Juenin. loc. cit. Nat. Alex. Tournely. l. cc. Salm. n. 17. cum Pal. Azor. Suar. et communi, Laym. n. 10. Anasl. n. 10. Pal. n. 11. Sporer. n. 53. Holzm. n. 141. Elbel n. 52. et N. Bened. XIV. n. 15. ex Conc. Tol. IV. Can. 62. in c. Judæi 28. qu. 1. et cap. Ex litteris 3. Extrao. de Conversione Infid. Et idem dicendum, si mortuo Patre, Avus paternus consentiat in Baptismum pueri, Matre reluctantante, ut *Tournely l. c. cum Syllo, Salm. n. 19. cum Nav. Laym. et Val. ac P. Bened. XIV. n. 17. ex auctoritate Gregor. XIII.**

132. — Dubitatur autem I. An utroque parente infideli reluctantante, possint baptizari eorum filii usu rationis carentes? Resp. Si filii sint mansuri in potestate parentum, nullo modo licet eos baptizare, ut decrevit *S. C. S. Offic. die 3 Martii 1703* apud præfatam Instruct. *N. P. Bened. XIV. n. 23.* quia tunc certum imminet periculum perversionis. Dabium igitur vertit, si tale periculum non adsit, nempe si filii subtrahantur à potestate parentum. Prima sententia communior negat, et hanc tenent *D. Thom. 2. 2. qu. 10. art. 12. quem sequuntur Gonet tom. 6. pag. 102. Concina p. 172. n. 2. Wigandt n. 62. Nat. Alex. et alii Thomistæ communiter; item Tournely in prælect. Theol. tom. 7. p. 154. Salm. c. 6. n. 20. Juen. tom. 7. p. 173. Petroc. tom. 3. p. 191. Antoine qu. 13. R. 4. Croix lib. 6. p. 1. n. 298. Laym. c. 6. n. 10. Roncaglia qu. 2. Ratio quia subtractio filiorum à potestate parentum cederet in eorum injuriam, cum ipsi naturale jus habeant super filios. Secunda verò sententia, quam tenet *Scotus in 4. dist. 4. q. 9. n. 2.* quem sequuntur *Frasen. t. 10. p. 299. Holzm. tom. 2. p. 30. cum Mastroio, Bosco, Henricq., et aliis Scotistis communiter; item Pichler. tit. 6. n. 14. et Cont. Tourn. tom. 4. pag. 260. concl. 3.* ac probabilem putat *Estius lib. 4. Dub. 6. §. 2.* censet licitum esse hujusmodi filios baptizare, saltem auctoritate publica, et ex consensu Principis. Hæc sententia per se loquendo non videtur sua probabilitate carere, interveniente enim periculo salutis æternæ filiorum, parentes non habent jus in eos; et sicut potest eripi filius à parentibus, ne ipsi inferant ei mortem corporis, tantò magis eripi*

valet, ut à morte animæ liberetur. Dixi *per se loquendo*; nam spectatis circumstantiis, hæc sententia vix videtur posse in praxim deduci, ob graviora mala, quæ comitarentur hujusmodi Baptismos. Et ideo Ecclesia, ut testatur *D. Th.* nunquam morem habuit baptizandi filios infidelium ipsis invitis. Insuper advertendum, quod pro filiis Hebræorum adest Constitutio Julii III (relata à *Pignatello t. 4. consult. 192. et N. P. Bened. XIV n. 27.*) qui imposuit suspensionem, et pœnam mille ducatorum baptizantibus filios Hebræorum, reluctantibus parentibus. Idque confirmavit S. C. Concilii die 16 Julii 1639. (apud eundem *Bened. n. 32.*) statuens nullo modo baptizandos filios Hebræorum sine ipsorum consensu, donec perveniant ad legitimam ætatem.

An autem baptizandus sit filius, quem pater Judæus offerat ad Baptismum, ut liberetur à morbo? *N. Bened. n. 18.* affert Decretum C. S. Offic. editum die 24 Septemb. 1699, quo statutum fuit illum esse baptizandum. Sed, ut diximus supra, postquam talis puer est baptizatus, avelli debet à parentibus, ut christianè educetur.

153. — Dubitatur II. An liceat vendere filios non baptizatos parentibus infidelibus? Negat *Hurtad. de Bap. d. 3. diff. 5.* quia id videtur esse contra christianam caritatem; sed communius, et satis probabiliter affirmant *Suar. dis. 15. sect. 6. Laym. c. 6. n. 10. in fin. v. Porro. Pal. nu. 6 et 20. Tamb. de Bap. c. 3. ex n. 17. et Bon. q. 2. p. 6. num. 14. cum Vasq. Con. Fill. Henr. et aliis.* Ratio, quia per se non est intrinsecè malum restituere filios parentibus; et contra videtur non esse obligationem alendi, et educandi tales pueros, sine ulla utilitate, cum caritas ad tantum onus non obliget, quando filii non sunt in extrema necessitate. Sed huic rationi non omnino acquiesco; melior videtur ratio communis pacis servandæ, quia, si prorsus negarentur filii infidelibus expetentibus, damnum oriretur, quod nec etiam ipsi redderent Christianos captivos, cum magno discrimine perversionis; magis autem incumbit Ecclesiæ curare, ut sui fideles servent fidem, quam ut infideles ad fidem ducantur. Hinc testantur *Pal. et Laym. l. c. cum Henriq. Vasq. et Con.* jam consuetudine introductum esse, ut filii captivi, nullo eis collato Baptismo, Saracenis et Hæreticis restituantur.

154. — Quæres. An baptismus aliquando repeti possit, et qua forma?

« Resp. Cum temerè rebaptizare sit mortale ex objecto, quia est in genere sacrilegii, dum conaris ministrare Sacramentum incapaci; hinc ad hoc, ut non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptismo, sed sufficit, si pro eo sint conjecturæ, ut v. g. quod quis natus, et educatus sit inter fideles; nec pro contraria parte rationes alicujus momenti occurrant; leve enim, vel metaphysicum dubium non sufficit, sed requiritur grave et morale, vel saltem rationabile. In quo inclinandum esse in favorem baptizandi, rectè monet *Laym. c. 5. n. et 4. ex Suar. et aliis.* »

In hujusmodi dubiis attendenda est regula communiter à DD. recepta, quod ad iterum conferendum Baptismum baptizato sub conditione, non sufficit leve, sed requiritur prudens sive rationabile dubium, an Sacramentum fuerit vel nereceptum: ita *Suar. D. 22. sect. 2. v. Sed quæres. Laym. c. 5. n. 4. Salm. c. 6. n. 55. Bonac. D. 1. qu. 2. p. 1. n. 36. Pal. pag. 13. n. 3. Cum Con. Val. et communi.* Dubium autem vel potest esse juris, vel facti. Quando dubium est juris, nempe quando aliquis est baptizatus cum materia, forma aut intentione dubia, tunc certè Baptismus est iterandus sub conditione, prout communiter docent *Suar. l. c. et Salm. n. 56. cum D. Thom. qu. 66. art. 9. ad 4.* (vide dicta *n. 27.*) Dubium facti est, quando dubitatur an datus sit vel ne Baptismus; et tunc si dubium est negativum, eò quod nulla habeantur indicia hominem esse baptizatum, sine hæsitatione hic est sub conditione baptizandus, ut rectè ait *Suar. l. c. ex cap. Itaque 92. de Consecr. Dist. 4.* ubi S. Leo id docet dicens: « Non potest in iterationis crimen devenire, quod factum esse omnino nescitur. » Et in *cap. seq. 93.* Idem S. Pontifex de hoc rationem affert: « Quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis. » Quando verò dubium facti est positivum, etiam Baptismus est iterandus, quando utrinque adsunt apparentes non leves conjecturæ, quæ rem dubiam efficiunt, unde in Concil. Carthag. V. relato in *c. Placuit 91. dict. D. 4.* sic dicitur: « Quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur... absque ullo scrupulo esse baptizandos. »

Hic tamen notandum I. cum *Suar. l. c. Holzm. p. 30. n. 144. Salm. c. 6. n. 62. cum Laym. Pal. Bon. et N. SS. P. Ben. XIV in suis Notific. (Not. 8. n. 8.)* cum *Glossa in d. c. Cum itaque*; in *c. Nuper. de Testib.* ac communi, ad id sufficere unum testem ocularem fide dignum. Et hoc etiamsi testis sit fœmina, ut *Bus. infra n. 4. cum Laym.* Secus verò si adsunt testes positive oppositum deponentes, vide *Croix n. 284.* Notandum II. quod baptizandi non sunt, neque sub conditione, adulti qui nati sunt ex parentibus christianis, et inter fideles educati, quamvis nullum testimonium habeatur accepti Baptismi, ut expressum extat in *c. Veniens 3. de Presb. non. baptiz.* ubi sic dicitur: « Et certè de illo qui natus de christianis parentibus, et inter Christianos est fidehiter conversatus, tam violenter præsumitur quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probetur. » Hoc tamen intelligendum, modò pro contraria parte graves non occurrant rationes, ut bene advertunt *Bus. ut supra, et Laym. c. 5. n. 4.* qui sic ait: « Nihilominus existimo interdum etiam adulto inter fideles educato conferendum esse Baptismum sub conditione, si tales conjecturæ adsint (putà quia v. g. à veneficis parentibus natus est, à Diabolo valde infestatur, nec sciri potest ullo indicio, ubi vel à quo baptizatus fuerit), quæ præsumptionem accepti Baptismi tollant et contrarium verisimile

efficiant. » Refert autem *P. Zacharia in Adnot. ad Croix l. 6. p. 1. n. 310.* censuisse S. C. baptizandam esse sub conditione quamdam mulierem, eò quòd nullum potuerit reperiri vestigium Baptismi, nec Matrimonii parentum assertorum. Notandum III, quòd si infans aliquis arreptus sit à Barbaris, et dubitetur, an captus fuerit ante vel post Baptismum, tunc omninò baptizandus est sub conditione, ut cum communi dicunt *Pal. p. 13. n. 8. Salm. n. 58. et alii, ex c. Paroulos. D. 4. de Consecr. ubi Gregor. VIII id expressè definivit.*

155. — « 1. Sub conditione baptizandi sunt 1. qui cum materia » et forma, aut intentione dubia (secundùm supradicta) sint » baptizati. 2. Infantes expositi, et reperti sine scheda testante de » Baptismo; secus si cum ea. Ita communiter. *Quintan.* tamen » 1. 1. sect. 13. et 14. contendit etiam hos esse baptizandos. 3. Bap- » tizati ab obstetricibus veneficis; præsertim si fassæ, vel con- » victæ fuerint, aliquando non rectè baptizasse. *Laym. c. 5. n. 3.* » Quæritur an infantes expositi sint baptizandi? Si isti expo- » nantur sine schedula, sine dubio sunt baptizandi, nisi alias con- » staret fuisse ritè baptizatos, ut rectè dicunt *Busem. et Salm. c. 6. n. 57. cum Suar. Soto, Laym.* et aliis communiter. Quæstio est, » an baptizari debeant pueri expositi cum scheda? *Prima* sententia » negat, quam tenent *Busem. ut supra, et Pal. p. 13. num. 5.* lau- » dans, *Sot. Vasq. Laym. et Bon.* quia testimonium illud moralem » inducit certitudinem, cum nequeat rationabiliter credi parentes » qui Catholici esse præsumuntur, velle suam prolem tanto Sacra- » mentorum docet omnes hos esse baptizandos sub conditione, quoties » non habetur moralis certitudo de Baptismo collato, et ritè col- » lato, alias semper remanet prudens dubium de suo valore. Ita » *Petrocor. to. 3. p. 211. q. 11. Holzm. p. 31. n. 147. Ronc. c. 4. q. 5. R. 2. Nat. Alex. prop. 7. reg. 6. Conc. p. 185. n. 10. Elbel to. 3. p. 45. n. 64. Croix n. 318 cum Quintanad. Gob. etc. Tourn. tom. 4. p. 412. cum Syloest. et Henno, ac Sporer q. 106. n. 72. cum Marchant. et Synodis Camaracensi, Narbonensi, Aquensi, et Tolosana, idemque sentit Noster Bened. XIV dict. Notif. 8. n. 8. qui affert Concilium Mediolanense sic statuens: « Infans » expositus, licet appensum collo scriptum habeat, quo ille bap- » tizatus significetur, si tamen, re diligenter perquisita, queni- » admodum Catechismo Romano expressum est, adhuc dubium sit » eum baptizatum esse, sub conditione baptizetur. » Item affert Declarationem S. C. Concilii die 15. Januarii 1724, ubi dictum fuit huiusmodi infantes expositos, etiam cum scheda de Baptismo collato, esse sub conditione baptizandos, quamvis sint in ætate unius anni cum dimidio. Et hoc videtur esse quidem juxta mentem Ritualis Rom. ubi dicitur: « Infantes expositi et inventi, » si re diligenter investigata de eorum Baptismo non constat, sub » conditione baptizentur. » Excepit tamen S. C. in præfata Declaratione à Baptismo sub conditione schedulas quæ haberent certitudinem, juxta instructionem alias datam.*

156. — « 2. Infantes ab obstetricibus, vel parentibus, vel » cognatis, etc. ob necessitatem baptizatos, promiscuè omnes » sub conditione rebaptizare (quando obstetrices bonæ et bene » instructæ censentur) non licet, quia de valore Baptismi pru- » denter et rationabiliter dubitari non potest. *Suar. Laym. l. 5. t. 2. c. 5.* qui tamen contrariam consuetudinem quorundam » Parochorum damnare non audent, eò quòd experientia didi- » cerint, obstetrices non rarò fuisse deceptas à diabolo, ideoque » revera periculum aliquod sit animæ, ob quod irreverentia » cesset: additque eam consuetudinem approbatam fuisse à Pas- » torali Romano edito Antuerpiæ 1607, eamque sententiam tenet » *Sylo.* apud *Dian. p. 5. t. 13. R. 86.* et ipse *Dian. p. 9. t. 6. R. 35.* cum aliis 2. censet eam probabilem, habereque locum » in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet sint adulti; quod *C. de Lug. R. mor. l. 1. d. 2.* rectè limitat ad illas circumstantias, in » quibus prudenter dubitari possit de defectu materiæ, formæ » vel intentionis. Denique etiam *Quintan. t. 1. sect. 6.* docet, » infantes supradictos ferè omnes rebaptizari posse sub condi- » tione. »

Quæritur. I. An sint rebaptizandi infantes ab obstetricibus sive laicis baptizati? Alii affirmant, ut *Sylo. 3. p. q. 66. art. 9. et Farvacquesius*, ac Synodi Mechliniensis et Iprensis apud *Coucinum. p. 184. n. 9.* Alii verò, ut *Tournely tom. 4. p. 413.* cum Synodis Ebroicensi, Rothomagensi, etc. sentiunt hos semper esse rebaptizandos sub conditione, quoties tamen desunt ad minus duo testes fide digni de Baptismo ritè collato. Sed communissima et vera sententia docet, tunc tantùm tales pueros esse rebaptizandos, quando adest probabilis suspicio erroris in dato Baptismo; ita *Bus. ut supra et Suar. D. 31. sect. 6. Conc. l. c. Nat. Alex. prop. 7. reg. 5. Laym. c. 5. n. .... Holz. p. 131. n. 145. Pal. p. 13. n. 7. cum Con. Croix n. 321. cum Gob. et Quint. Salm. c. 6. n. 60. cum Bon.* Et ita censuit S. C. (ut refert *P. Zacharia ap. Croix l. 6. p. 1. n. 323.*) dicens pueros domi baptizatos non esse rebaptizandos, nisi adsit probabile dubium invaliditatis. Secus verò dicendum, si in examine Parochus constanter deprehendat obstetricem illam, sive laicum ritè baptizasse, ut dicunt AA. præfati, quibus consentit *Estius in 4. Dist. 4. § 15. cum Soto, Petro de Palude, et Sylo.* ubi dicit non esse baptizandos, cum obstetrici interrogata testetur se ritè totum mysterium peregrisse. Id confirmat S. Carolus Borrom. (in *instruct. de Bapt.*) dicens: « Si, re accuratè investigata, (Parochus) exploratum habuerit » puerum forma servata baptizatum esse, caveat omnino ne » hanc sub conditione baptizandi formam adibeat. » Idemque dicitur in *Catech. Rom. de Bapt. n. 57.* ubi: « Ea Baptismi forma » (scilicet conditionata) ex *Alexand. Papæ* auctoritate, in illis » tantùm permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, du- » bium relinquatur, an Baptismum ritè susceperint; aliter verò » nunquam fas est, etiam cum adjunctione, Baptismum alicui » iterum administrare. Notandum autem 1. quòd, postquam ali-

quis privatim baptizatus est, consueta cæremonia et ritus in Ecclesia suppleri debent, ut dicunt *Salm. c. 6. n. 60.* cum communi ex Rituali. Rom. Notandum 2. quod, cum Baptismus reiterandus est, puto cum *Croix l. 6. p. 1. n. 325. etc.* omnino servandum ordinem descriptum *nu. 117.* quidquid aliqui dicant. Potest tamen dari in quocumque loco, si peractæ jam sint solemnitates in Ecclesia, ut dicunt aliqui apud *Croix l. c.* Notandum 3. cum *Croix n. 323.* quod in collatione talis Baptismi non est præmittenda Confessio, sed sufficit præmitti dolor de peccatis.

157. — Quæritur II. An debeant rebaptizari pueri ab Hæreticis baptizati? Certum est de fide ex *Trid. sess. 7. Can. 4.* validum esse Baptismum collatum ab Hæreticis, quando omnia requisita ad Sacramentum adhibentur. Sed merito putant *Gob. Dic. et Quintan. ap. Croix. l. 6. p. 1. n. 322.* pueros baptizatos à Prædicantibus (et idem ait *Sylvius* præcisè de baptizatis ab Anglis, ac *Tourn. p. 414.* de cunctis baptizatis à Lutheranis et Calvianis) omnes esse rebaptizandos, saltem sub conditione, quia facile dubitari debet de materia, forma, et intentione talium ministrorum, cum ipsi hoc Sacramentum non judicent absolutè necessarium; propter quod parum curant de necessariis requisitis; aliis adhibentibus aquam rosaceam: aliis dividitibus materiam a forma, ita ut alter verba proferat, alter aquam infundat, aliis aquam tantum super vestes infundentibus. Et ideo, cum tot urgeant motiva dubitandi de valore talium Baptismatum, merito dicimus, ordinariè loquendo, illa sub conditione repetenda. Cæterum censuit *S. C.* (ut refert *P. Zacharia apud Croix l. 6. p. 1. n. 322.*) non esse rebaptizandos pueros baptizatos ab Hæreticis, nisi in eo loco Prædicantes non observarent requisita ab Ecclesia Catholica ad valorem Sacramenti.

3. Peccat graviter Minister, 1. qui non rebaptizat eum, de quo rationale dubium juris, vel facti manet, num validè sit baptizatus; quia tenetur proximum liberare à probabili periculo gravis mali, cum facile potest. *Laym. l. c. Quint. l. c. 2.* Si non diligenter inquirat in talis Baptismi valorem, nisi de hoc aliunde constet. *Quintan. t. 1. sect. 6 et 7.*

4. Non est rebaptizandus, de cujus Baptismo habetur testimonium unius oculati testis, licet fœminæ: dummodo non sit suspecta, nec aliud obstet. *Laym. l. c.*

5. Qui verè, et rationabiliter dubitat de suo Baptismo, tenetur petere Baptismum, et Parochus ei conferre. *Quintan. l. c. sect. 13 et 19.* et interea abstinere ab usu aliorum Sacramentorum.

Resp. 2. Baptismus sub conditione hac forma conferendus est: Si baptizatus es, non te baptizo; si nondum es baptizatus, ego te baptizo, in nomine, etc. Ac licet sufficiat sola mente conditionem apponere, si ex omissione non timeatur scandalum: tutius tamen est exprimere verba saltem ista: Si non es baptizatus, etc. Vide *Tol. l. 2. c. 19. Laym. l. c. Suar. d. 31.*

Fill. l. 2. c. 4. q. 9. Patrinus autem in hoc Baptismo necessarius non est, nec adhibendus. *Quint. l. c. sect. 18.*

158. — Pro complemento hujus puncti quæritur I. Quinam sint effectus Sacramenti Baptismi? Resp. I. Effectus est remissio omnis peccati originalis et actualis ante Baptismum commissi, ut habetur in *Catech. Rom. n. 42. et Trid. sess. 5. §. 5. In renatis nihil odit Deus.* Remanet tamen in iis peccati fomes, qui non est peccatum, et si ei resistitur gratia Jesu Christi, proderit ad coronam. II. Effectus est condonatio omnium pœnarum pro peccatis debitarum. Ita in *Catech. n. 45. ex Trident. dict. §. 5.* ubi: *Ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur.* Vide *Salm. c. 5. n. 23.* III. Est largitio divinæ gratiæ, qua filii Dei et hæredes efficiuntur, ut ex *Trid. sess. 6. c. 7.* IV. Characteris impressio. V. Ut baptizatus fiat Ecclesiæ membrum, et illius auctoritati subijciatur.

159. — Quæritur II. Quæ dispositio requiritur in suscipiente Baptismum? Respond. in infantibus eorum voluntatem supplet Christus et Ecclesia. Est certum ex *Trid. sess. 7. c. 13.* ubi dicuntur parvuli baptizari *in sola fide Ecclesiæ,* quamvis actu proprio non credant. In adultis autem requiritur intentio saltem habitualis, id est habita, et non retractata. *Salm. de Bapt. c. 6. n. 40.* cum *Con. Pal. Bon. et Commun. v. Certum.*

Hinc inferitur I. Baptismum validè conferri, etsi recipiatur per metum gravem; secus autem, si recipitur per meram vim, animo omnino renuente; *Suar. Bon. Pal. cum Salm. c. 6. n. 42. ex Tolet. 4. c. 56.* Inferitur II. Validum etiam esse Baptismum collatum dormienti, vel amenti, qui suis compos antea petierit. *Pal. Henr. etc. cum Salm. n. 43.* Bene tamen *ibid.* advertit *Suar.* quod ad licitè ministrandum tunc Baptismum, requiritur aliqua necessitas, nempe si amentia censeatur perpetua, vel si homo sit in probabili periculo mortis; et tunc satis est, si sufficientia indicia volendi Baptismum antea ille præstiterit, quæ indicia sufficiunt etiam ad præsumendam debitam pœnitentiam habitam de peccatis, nisi constet suscipientem post mortale in amentiam incidisse. In dubio autem de petitione, Baptismus est conferendus sub conditione. *Salm. c. 6. n. 45.* cum *Bon. Henr. etc.* Vide dicta *n. 81. v. Utrum.*

Requiritur etiam in adulto, ad licitè recipiendum Baptismum, fides, et pœnitentia. Quoad fidem requiritur, ut sciat Sacramenta (saltem baptismum, eucharistiam, et pœnitentiam), Præcepta decalogi, saltem crasso modo, et Orationem Dominicalem: ultra quatuor illa scitu necessaria, id est Dei existentiam, Deum remuneratorem esse, Trinitatem, et Incarnationem Passionemque D. N. Jesu Christi. In urgente autem periculo mortis, sufficit scire hæc quatuor ultima, ut bene dicunt *Sanch. et Sot. cum Salm. c. 6. n. 50.* Quoad pœnitentiam autem requisitam, requiri contritionem tenent *Nav. et alii.* Sed verius *Gonet. Man. tom. 6. pag. 103. Suar. D. 28. Sess. 2. concl. 2. Canus Relect. de pœnit. p. 5. et Salm. n. 53. cum Val. Soto, Henr. Gran. et aliis plu-*

ribus, tenent sufficere attritionem, quin sit caritate formata, idque expressè docuit *D. Th. 3. p. qu. 79. art. 3. ad 2.* ubi docet quòd « non inconvenienter (homo) accedit ad Baptismum, qui » habet conscientiam peccati mortalis. » Utiq; si requireretur contritio, iste non posset accedere cum conscientia peccati mortalis, ipse enim S. Doctor docuit alibi (*supplem. quæst. 3. art. 3.*) quòd, « quantumcumque parvus sit dolor, dummodo ad contritionem sufficiat, omnem culpam delet. » Ergo si accederet cum quacumque parva contritione, profectò sine peccato accederet. Sed clariùs id expressit in *4. D. 6. qu. 1. a. 3. ad 5.* ubi dicit: « Ad hoc, ut homo se præparet ad gratiam in Baptismo percipiendam, præexigitur fides, sed non caritas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio. » Nescio hîc quid respondere possint Adversarii, si dicere vellent S. Thomam aliam quàm nostram tenuisse sententiam. An verò in suscipiente Baptismum requiratur aliqualis caritas inchoata? vide dicenda de *pœnit. n. 437.*

DUBIUM V.

DE CÆREMONIIS BAPTISMI.

ARTICULUS I.

Quæ servanda circa cæremonias baptizandi.

140. Quæ servanda quoad cæremonias in Baptismo? — 141. An sit mortale baptizare sine unctione chrismatis, et aqua consecrata? — 142. An sit illicitum baptizare extra Ecclesiam? Et quando permittatur? — 143. An omittendæ cæremonie in Baptismo privato? et an Patrinus? — 144. An collato Baptismo privato, cæremonie sint supplendæ? Quid si Baptismus fuerit invalidus? — 145. Quid notandum circa nomen in Baptismo imponendum, et librum Baptismatum?

140. — « RESP. Cæremonie Baptismi petendæ sunt ex Agendis cujusque Ecclesiæ. Universim tamen circa eas servanda sequentia. I. Baptismum extra necessitatem absque peccato non posse conferri, nisi in aqua consecrata. Quæ cum deest, habetur formula brevis in quibusdam Agendis ex tempore aliam consecrandi, pro casu necessitatis. Quòd si etiam hac formula careas, adhiberi potest aqua communis benedicta. II. Baptismum solemnem non conferendum, nisi in templo, et in loco ad id deputato, nisi filiis Regum et Principum, quibus adde filios catholicorum in locis hæreticis: interim quoad hoc in magnatibus et nobilibus connivetur in multis locis. *Laym. c. 8. n. 8.* » (*Vide dicta n. 118. Not. III.*) * III. Infantes ex consuetudine deferendos ad Baptismum circa diem octavum, nisi prius sit necesse, vel nisi sit gravis causa dilationis, v. g. quia patrinus sunt expectandi, in qua tamen non licet communiter extra ne-

cessitatem privatim baptizare, et postea adhibere solemnitates, » sed præstat expectare aliquandiu. *Laym. c. 6. n. 8.* » (*Vide dicta num. 118. Not. II.*) *

141. — Mortale est negligere cæremonias Baptismi aut aliquam ex eis notabilem, ut omnes communiter cum *Holz. p. 33. n. 164. Croix l. 6. p. 1. n. 339.* Hinc notandum I. Seclusa necessitate, est mortale baptizare sine unctione Chrismatis, ut *Elbel p. 44. n. 80. Holz. ac Croix ib. cum Gob. etc.* Ita pariter est mortale baptizare in aqua non consecrata, vel in Chrismate alterius anni, ut docent communiter *Nav. c. 22. n. 74. Sa v. Baptismus n. 15. Vioa q. 1. art. 7. n. 1. et Bon. punct. 7. n. 20. cum Con. et Nunno, ex cap. Si quis de alio. D. 4. ubi damnatur de mortali: « Si quis de alio chrismate quàm de illo (scilicet novo) » baptizare, nisi præoccupante morte, tentaverit: » Idque confirmat Rituale Rom. (*de Sacram. Bapt.*) dicens: « Veteribus » oleis, nisi necessitas cogat, ultra annum non utatur; ac si deficere videantur, et Chrisma, aut oleum benedictum haberi non » possit, aliud oleum de olivis non benedictum adiciatur, sed in » minori quantitate. » Quid, si annus sit completus, et Pastor non accepit novum Oleum? Apud *Croix l. 6. p. 1. num. 342. Marchantius* suadet, ut baptizet, præmissis aliis, et postea suppleat unctiones. *Gobatus* verò dicit Baptismum posse differri, nisi adsit mortis periculum; inò addit, quòd si in aliqua Diœcesi adsit usus, poterit Pastor veteribus oleis uti. *Sporer* autem in *Supplem. de Bapt. n. 95.* censet infantes posse semper baptizari in veteri chrismate, quia ipsi jugiter sunt in periculo mortis; dicit enim *Catech. Rom. (p. 2. n. 34.)* pueris non esse differendum Baptismum, cum « præsertim propter ætatis imbecillitatem infinita pene vitæ pericula illis impendeant. » Ego sentio distinguendum: si oleum novum expectandum esset per notabile tempus, putà per decem vel undecim dies (juxta dicta *n. 118. Not. 2.*) tunc licitè poterit conferri baptismus sine unctionibus, et postea unctiones suppleri; quia talis dilatio sat justa est causa, ut possit Baptismus sine illis ministrari. Secus, si oleum intra prædictos dies faciliè haberi possit: tunc enim puto non posse sine necessitate, vel saltem sine causa gravi Baptismum separari ab unctionibus, quæ ex gravi quidem præcepto concomitanter cum Baptismo debent adhiberi, nisi fortè prius jam adhibitæ sint, ut plures opinantur. Vide dicta *num. 144. v. Sed hæc.**

142. — Notandum II. Mortale etiam est sine necessitate baptizare extra Ecclesiam: ut *Suar. D. 31. sect. 2. Pal. p. 12. num. 16. et Croix num. 334. cum Gob.* Excipe tamen 1. Si dubium adsit de morte infantis, putà, si infans nascatur sine fletu si mulier difficulter sit enixa, si infans prosiliat ante 7 mensem, tunc enim baptizare licet domi privatim, ut ait *Croix n. 335. cum Gob. et Quintan.* qui idem dicunt, si proles prodeat in 8 mense. Excipe 2. Si infans nequit in Ecclesiam deferri sine periculo infamiæ parentum, aut alius gravis damni; quo casu putat *Croix n. 336. cum Gob. et Jordan.* posse domi Baptismum solem-

ribus, tenent sufficere attritionem, quin sit caritate formata, idque expressè docuit *D. Th. 3. p. qu. 79. art. 3. ad 2.* ubi docet quòd « non inconvenienter (homo) accedit ad Baptismum, qui » habet conscientiam peccati mortalis. » Utiq;e, si requireretur contritio, iste non posset accedere cum conscientia peccati mortalis, ipse enim S. Doctor docuit alibi (*supplem. quæst. 3. art. 3.*) quòd, « quantumcumque parvus sit dolor, dummodo ad contritionem sufficiat, omnem culpam delet. » Ergo si accederet cum quacumque parva contritione, profectò sine peccato accederet. Sed clariùs id expressit in *4. D. 6. qu. 1. a. 3. ad 5.* ubi dicit: « Ad hoc, ut homo se præparet ad gratiam in Baptismo percipiendam, præexigitur fides, sed non caritas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio. » Nescio hîc quid respondere possint Adversarii, si dicere vellent S. Thomam aliam quàm nostram tenuisse sententiam. An verò in suscipiente Baptismum requiratur aliqualis caritas inchoata? vide dicenda de *pœnit. n. 437.*

DUBIUM V.

DE CÆREMONIIS BAPTISMI.

ARTICULUS I.

Quæ servanda circa cæremonias baptizandi.

140. Quæ servanda quoad cæremonias in Baptismo? — 141. An sit mortale baptizare sine unctione chris-matis, et aqua consecrata? — 142. An sit illicitum baptizare extra Ecclesiam? Et quando permittatur? — 143. An omittendæ cæremonie in Baptismo privato? et an Patrinus? — 144. An collato Baptismo privato, cæremonie sint supplendæ? Quid si Baptismus fuerit invalidus? — 145. Quid notandum circa nomen in Baptismo imponendum, et librum Baptismatum?

140. — « RESP. Cæremonie Baptismi petendæ sunt ex Agendis cujusque Ecclesie. Universim tamen circa eas servanda sequentia. I. Baptismum extra necessitatem absque peccato non posse conferri, nisi in aqua consecrata. Quæ cum deest, habetur formula brevis in quibusdam Agendis ex tempore aliam consecrandi, pro casu necessitatis. Quòd si etiam hac formula careas, adhiberi potest aqua communis benedicta. II. Baptismum solemnem non conferendum, nisi in templo, et in loco ad id deputato, nisi filiis Regum et Principum, quibus adde filios catholicorum in locis hæreticis: interim quoad hoc in magnatibus et nobilibus connivetur in multis locis. *Laym. c. 8. n. 8.* » (*Vide dicta n. 118. Not. III.*) * III. Infantes ex consuetudine deferendos ad Baptismum circa diem octavum, nisi priùs sit necesse, vel nisi sit gravis causa dilationis, v. g. quia patrini sunt expectandi, in qua tamen non licet communiter extra ne-

cessitatem privatim baptizare, et postea adhibere solemnitates, » sed præstat expectare aliquandiu. *Laym. c. 6. n. 8.* » (*Vide dicta num. 118. Not. II.*) *

141. — Mortale est negligere cæremonias Baptismi aut aliquam ex eis notabilem, ut omnes communiter cum *Holz. p. 33. n. 164. Croix l. 6. p. 1. n. 339.* Hinc notandum I. Seclusa necessitate, est mortale baptizare sine unctione Chris-matis, ut *Elbel p. 44. n. 80. Holz. ac Croix ib. cum Gob. etc.* Ita pariter est mortale baptizare in aqua non consecrata, vel in Chris-mate alterius anni, ut docent communiter *Nav. c. 22. n. 74. Sa v. Baptismus n. 15. Vioa q. 1. art. 7. n. 1. et Bon. punct. 7. n. 20. cum Con. et Nunno, ex cap. Si quis de alio. D. 4. ubi damnatur de mortali: « Si quis de alio chris-mate quàm de illo (scilicet novo) » baptizare, nisi præoccupante morte, tentaverit: » Idque confirmat Rituale Rom. (*de Sacram. Bapt.*) dicens: « Veteribus » oleis, nisi necessitas cogat, ultra annum non utatur; ac si deficere videantur, et Chris-ma, aut oleum benedictum haberi non » possit, aliud oleum de olivis non benedictum adiciatur, sed in » minori quantitate. » Quid, si annus sit completus, et Pastor non accepit novum Oleum? Apud *Croix l. 6. p. 1. num. 342. Marchantius* suadet, ut baptizet, præmissis aliis, et postea suppleat unctiones. *Gobatus* verò dicit Baptismum posse differri, nisi adsit mortis periculum; inò addit, quòd si in aliqua Diœcesi adsit usus, poterit Pastor veteribus oleis uti. *Sporer* autem in *Supplem. de Bapt. n. 95.* censet infantes posse semper baptizari in veteri chris-mate, quia ipsi jugiter sunt in periculo mortis; dicit enim *Catech. Rom. (p. 2. n. 34.)* pueris non esse differendum Baptismum, cum « præsertim propter ætatis imbecillitatem infinita pene vitæ pericula illis impendeant. » Ego sentio distinguendum: si oleum novum expectandum esset per notabile tempus, putà per decem vel undecim dies (juxta dicta *n. 118. Not. 2.*) tunc licitè poterit conferri baptismus sine unctionibus, et postea unctiones suppleri; quia talis dilatio sat justa est causa, ut possit Baptismus sine illis ministrari. Secus, si oleum intra prædictos dies faciliè haberi possit: tunc enim puto non posse sine necessitate, vel saltem sine causa gravi Baptismum separari ab unctionibus, quæ ex gravi quidem præcepto concomitanter cum Baptismo debent adhiberi, nisi fortè priùs jam adhibitæ sint, ut plures opinantur. Vide dicta *num. 144. v. Sed hæc.**

142. — Notandum II. Mortale etiam est sine necessitate baptizare extra Ecclesiam: ut *Suar. D. 31. sect. 2. Pal. p. 12. num. 16. et Croix num. 334. cum Gob.* Excipe tamen 1. Si dubium adsit de morte infantis, putà, si infans nascatur sine fletu si mulier difficulter sit enixa, si infans prosiliat ante 7 mensem, tunc enim baptizare licet domi privatim, ut ait *Croix n. 335. cum Gob. et Quintan.* qui idem dicunt, si proles prodeat in 8 mense. Excipe 2. Si infans nequit in Ecclesiam deferri sine periculo infamie parentum, aut alius gravis damni; quo casu putat *Croix n. 336. cum Gob. et Jordan.* posse domi Baptismum solem-

niter conferri. Excipe 3. Si infans sit filius Regis, aut Principis. Sed de hoc vide dicta n. 118. Not. III.

143. — « 4. Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas, » omissis aliis; quia vel fiet in Baptismo solemnî, quod prohibet » *Trid. sess. 6. cap. 3.* vel privato; sed in hoc prohibet *Cle-* » *mentina unica* illas adhibere, nisi sit filius Regis, aut Prin- » cipis. * (*Ut mox supra dictum est.*) * De patrino tamen usus » habet, ut et tunc adhiberi possit, etsi non sit necesse. Et » multi putant, adhibitum non contrahere cognationem spiri- » tualem, nec verè patrinum effici, ut *Sanch. Rodrig.* contra » *Laym. et Suar.* quorum tamen sententia videtur probabilior.

144. — « 5. Cùm in necessitate, vel aliam ob causam (nam ob » gravem causam, v. g. justum timorem infamiae, aliquando » licitè fit) Baptismus sine cæremoniis est collatus, ea cessante, » illæ solemniter in templis sunt supplendæ, * (*Ut S. Th. 3.* » *p. q. 71. art. 3. ad 3. cum Salm. c. 6. n. 18. et communi,* » *ex c. 1. de Sacr. non iter. Et hæc cæremonia sunt supplendæ* » *sub mortali, ut Croix lib. 6. p. 1. n. 340. cum Avers. et* » *Pign.)* * Quod tamen non est moris in hæreticis conversis, ne » plebs patet, nos eorum Baptismum improbare. *Laym. c. 8.* » *n. 10.* Imò in aliis omittere, secluso contemptu, esse tantùm » veniale docet *Posseo. de Offic. Cur. c. 6. n. 33.* qui autem » tenet more patrini infantem, dum cæremonia supplentur, » non contrahere cum eo cognationem spiritualem, *Dian. p. 3.* » *t. 4. R. 260. ex Pontio* dicit esse probabile.

« Si Baptismus collatus deprehendatur fuisse invalidus, non » ideo repetendæ sunt cæremonia. »

Sed hæc quæstio est, alii ut *Palau punct. 12. n. 24. et Salm.* » *c. 7. n. 21. cum S. Anton. et Reg.* dicunt repetendas esse cære- » monias, secluso scandalo, vel infamia baptizantis, vel baptizati. » Ratio, quia cæremonia sunt accessorie ad Baptismum, cùm » pertineant ad ejus ornatum; unde semper ac Baptismus con- » fertur, debent illum concomitare. Alii verò communiùs cum » *Busemb. ut Suar. D. 31. sect. 6. v. Septimo. Bon. punct. 7. n. 32.* » *Holz. n. 267. cum Aversa, item Coninc. ap. Pal. n. 23, ac* » *probabile putat Croix n. 341, negant esse repetendas, tum quia* » *in cap. 1. de Sacr. iterand. dicitur in Sacramentis characterem* » *imprimentibus « nihil esse iterandum, sed cautè supplendum* » *id quod incautè fuerit omissum. « Unde, cùm in Baptismo* » *invalido jam fuerint adhibite cæremonia, non est obligatio eas* » *iterandi, tum quia ad debitum cultum Sacramenti servandum* » *sufficit ut cæremonia vel subsequantur, ut habetur in Rituali* » *Romano, vel antecedant Sacramentum. Quapropter cæremonia* » *tam antecedentes, quàm subsequentes Baptismum moraliter cum* » *ipso conjunguntur. Utraque sententia videtur probabilis, sed* » *prima ut tutior consulenda.*

145. — Circa nomen, quod in Baptismo imponitur, I. notat » *Croix lib. 6. p. 1. num. 329.* non peccare, qui nomen Sancti non » imponit; qua imponere Sancti nomen non est præceptum, sed

tantùm monitum S. Pii V. et Pauli V. Idem dicit *Croix* contra » *Vasq.* si imponatur nomen Veteris Testamenti, v. g. Adami, » *Tobia,* etc. Hoc autem in nostris partibus passim usitatur. Ad- » vertit tamen *Croix* cum *Catech. Rom. c. 14. n. 3.* non facile ac- » quiescendum volenti imponere nomen Ethnicum. Notat II. » *Croix n. 330.* quòd, si dubitetur, an infans sit vir, aut mulier, et » urgeat periculum mortis, potest baptizari, sine nomine. In Rit. » *Rom. de Sacr. Oleis etc. de hoc ita habetur: « Curet (Paro-* » *chus) ne obscœna, fabulosa, aut ridicula, vel inanium Deorum,* » *vel impiorum Ethnicorum hominum imponantur, sed potius,* » *quatenus fieri potest Sanctorum, etc. »* Notat III. *Croix* » *num. 331. cum Abb. Bon. et Dic. contra Sotum et Sa,* nomen in » Baptismo impositum licitè posse privata auctoritate mutari, » cùm hoc nullo jure prohibeatur: procul dubio autem mutari » potest in Confirmatione.

Circa autem librum Baptizatorum, notandum, hunc fidem » facere in quovis Tribunali, ut advertit *Croix l. c. p. 1. n. 345.* » Parochus autem diligenter tenetur in libro adnotare diem et » horam nativitatis, Parentes et Patrinos. Item si Baptismus sit » collatus sub conditione, vel sine cæremoniis; item ubi infans » repertus sit expositus. Ita in Rituali *Rom. in fin. tit. Formulæ* » *scribendi, etc.*

ARTICULUS II.

Qui patrini, et quod eorum officium.

146. Ad quid teneantur patrini? Et quæ requirantur, ut quis validè » sit patrinus? — 147. Quando patrinus teneatur instruere suscep- » tum? Et an possit omitti patrinus in Baptismo privato? — 148. » Qualis actus requiratur in patrinis, ut contrahant cognationem? » — 149. An cognationem contrahat suscipiens, vel baptizans in » Baptismo privato? — 150. An parentes suscipientes, vel bapti- » zantes filios contrahant impedimentum petendi debitum? — 151. An » contrahat cognationem suscipiens infantem in Baptismo collato sub » conditione? — 152. An qui ex errore suscipit unum pro alio? » — 153. Quis contrahat cognationem, si quis suscipiat nomine alter- » rius? — 154. An patrini ad contrahendam cognationem debeant » esse designati? — 155. An possint esse patrini ejusdem duo mares, » vel duæ feminae? Dub. 1. An patrinus masculi debeat esse mascu- » ms, etc. Dub. 2. An peccent designantes duos mares, vel duas fe- » minas? — 156. Quid requiratur, ut quis licitè sit patrinus? Re- » pelluntur ab hoc officio 1. Religiosi. 2. Conjuges et parentes. » 3. Infames. 4. Apostatae et Hæretici. An autem Catholici possint » suscipere infantes Hæreticorum Hæretico baptizante? 5. Plures » quàm duo. — 157. An duo conjuges possint esse patrini alienæ » prolis? — 158. Vide quæ habentur ap. *Busemb.* — 159. Quando » graviter peccet Parochus circa hanc materiam? — 160. Quæ de- » beat monere Parochus post datum Baptismum? Et signanter ne » Matres decumbant cum infantibus.

146. — « RESP. I. Patrini sunt quasi patres spirituales, qui » baptizatum de fonte suscipiunt in suam curam. Unde eorum » officium est baptizatum de rebus fidei instruere, Orationem » Dominicam et Symbolum docere, ad quod obligantur, si id » ab aliis non fiat. *Laym. l. 5. t. 2. c. 9.* * (Vide n. seq.) »
 « Resp. 2. Ut quis validè sit patrinus, non certa ætas, * (Ut » *Salm. de Bapt. c. 7. num. 29. cum Sanch. Laym. Nav. etc. con- » tra Abbat. qui requirit ætatem 18 annorum. Croix autem l. 6 » p. 1. n. 356. requirit saltem septennium.*) » sed requiritur I. » Usus rationis. II. Ut ipse sit baptizatus (quia non potest esse » pater, qui ipse nondum sit natus): et quidem, ut ejus Baptis- » mus fuerit validus, quia accessorium sequitur principale. » III. Ut à parentibus, vel Parocho ad hoc designatus sit: ad » quod videtur sufficere, si etiam ultro se ingerens sit ad- » missus, designatos autem ritè à parentibus Parochus non va- » lidè mutat. * (Sed *Tamb. §. 2. n. 12. dicit quòd Parochus valide » mutaret, et adhæret Croix num. 362. quia ex Trid. sufficit de- » signatio parentum vel Parochi; Parochus autem mutans patri- » num graoiter peccaret, ut ait Beda ap. Croix ibid.*) » *Dian. » p. 9. l. 7. R. 50.* IV. Ut in ipso Baptismo (quia non sufficit, » ut in solis cæremoniis) per se, vel procuratorem tangat, teneat, » aut de manu baptizantis suscipiat. * (Illud suscipere, intelli- » gendum esse dicunt *Salm. n. 31. si Baptismus sit per immersio- » nem: sed Croix n. 363. dicit cum Avers et comm. sufficere ad » contrahendam cognationem, quòd patrinus suscipiat baptizatum » è manu baptizantis, etiamsi Baptismus sit per infusionem.* ») » V. Ut id non materialiter tantum, sed animo susceptoris, sive » cum intentione id munus gerendi faciat. *Laym. c. 9. num. 2. » * (Ita etiam Tamb. et Avers. apud Croix n. 363. Quòd si quis sus- » cipiat filium unius, putans esse filium alterius, dicunt Sanch » Tamb. Gob. et Croix n. 363. eum cognationem non contrahere » Sed vide infra n. 152.)* »

147. — Hic prænotandum, ut certum I. id quod docet *D. Tho- » mas* circa obligationem patrini; nam *3. p. q. 67. art. 8.* sic ait: » « Ille, qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium » Pædagogum; et ideo obligatur ad habendam curam de ipso. » Id » est, ut dicunt *Holzm. tom. 2. pag. 32. n. 158. Tourn. tom. 4. » pag. 341. q. 2. Salm. de Bapt. cap. 7. n. 26* et alii passim, tene- » tur instruere baptizatum circa fidem et mores. Attamen hæc » obligatio tunc tantum urget, « si necessitas immineret, sicut eo » tempore et loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur, » ut dicit idem *D. Thomas l. c.* addens: « Sed ubi nutriuntur inter » Catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari, » præsumendo quòd à suis parentibus diligenter instruantur; » si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur » secundum suum modum salutis spiritualium filiorum curam » impendere. » Et idem dicunt communiter *Salm. n. 26. cum » Suar. Laym. Pal. Con. Val. etc.* Prænotandum II. Quòd in » Baptismo privato nulla culpa est, si patrinus omittatur, ut alunt

Tourn. p. 340. Holzm. pag. 32. n. 153. et Salm. cap. 7. n. 24. cum » Soto, Suar. Sanch. et aliis communiter. Dicunt tamen *Sanch. de » Matr. l. 9. D. 26. n. 3. et Laym. l. 5. tract. 2. c. 9. cum Suar. Conc. » etc.* quòd licet non necessariò sit adhibendus patrinus in Baptismo » privato, tamen bene adhiberi potest, et præstantius adhibetur.

148. — Sed quæritur I. Qualis actus requiratur in patrini » ut contrahant cognationem? Textus qui hæc cognationem sta- » tuunt (relati à *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 56. n. 1.*) his utuntur » vocabulis, *suscepit, tenet, accipit, leuat, tangit.* Unde DD. » conveniunt apud *Sanch. l. c. et n. 2 et 3.* requiri ad contrahen- » dam cognationem, ut patrinus vel teneat aut tangat infantem » dum baptizatur; vel statim levet aut suscipiat de sacro fonte, vel » de manibus baptizantis. An autem requiratur tactus physicus ad » contrahendam cognationem? Loquendo de infantibus, commu- » niter affirmant DD. apud *Sanch. n. 4.* Loquendo verò de adultis » negant *ibid. Sotus, Lopez, et Sa,* qui dicunt sufficere tactum » moralem, sive assistentiam, quia cum adulti possunt ex se sus- » tentare, sufficit assistentia qua denotent patrini se suscipere » eos in suam curam, cæremonia tentionis non adhibita. Sed com- » munissimè et merito huic contradicunt *Palauus, p. 11. §. 2. n. 3. » Salm. de Bapt. c. 7. n. 31. Bonac. q. 3. p. 5. §. 2. n. 14. cum » Carden. Reg. Fill. etc. ac Sanch. l. c. cum Manuel. et Henr.* qui » de hoc assert Declarationem Cardinalium. Ratio, tum quia talis » tentio expressè requiritur à sacris Canonibus, tum quia (ut dicit » *D. Thom. 3. p. q. 72. art. 10.*) hæc cæremonia non est jam in- » ducta ad supplendam imbecillitatem corporis, sed ad significan- » dam imbecillitatem animæ, unde *S. Doctor ibid. ad 1. ait:* » « Licet ille qui confirmatur (idem dicendum de baptizato) sit » adultus corporaliter, nondum tamen est adultus spiritualiter. »

149. — Quær. II. An baptizans, et patrinus adhibitus in Bap- » tismo privato, contrahant cognationem spirituales. Nulli dubium » quin baptizans contrahat, ut communiter dicant *Pal. p. 11. §. 2. » n. 13. Tourn. p. 146. coll. 4. Viva de Matr. q. 5. ar. 6. n. 4. » et alii.* Dubium est, an contrahat patrinus? Prima sententia » affirmat, et hæc tenent *Suar. 3. p. q. 67. art. 8. in fin. Laym. » rap. 9. n. 5. cum Arm. et Nav. ac Viva l. c. cum Sa et Con.* » Ratio, quia patrinus non propter solam solemnitatem in Bap- » tismo adhibetur, sed etiam propter obligationem instruendi Bap- » tizatum. Et quamvis Ecclesia in *Trid. sess. 24. cap. 2. de Ref.* » non præceperit adhiberi patrinum in Baptismo privato, illum » tamen non prohibuit, nec (ut ait *Suarez*) juri antiquo dero- » gavit. Secunda verò sententia communior et probabilior negat, » eamque tenent *Palauus l. c. n. 12. cum communi ut asserit, Sanch. » de Matr. l. 7. D. 62. n. 14. Bon. eod. tit. qu. 3. p. 5. §. 2. n. 11. » Holz. p. 382. n. 544. Sporer p. 4. n. 89. Tournely tom. 2. p. 144. » cum Soto. et Salm. de Matr. c. 12. n. 32. cum Hurt. Rodrig. » Dic. Corneio et Diana.* Probatur ex *Trident. dict. cap. 2.* ubi » sic statuitur: « Unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacro- » rum Canonum instituta, vel ad summum unus et una baptiza-

» tum de Baptismo suscipiant; inter quos ac baptizatum ipsum,
 » et illius patrem, et matrem, necnon inter baptizantem et bap-
 » tizatum baptizatique patrem et matrem tantum spiritualis
 » cognatio contrahatur. Parochus antequam ad Baptismum con-
 » ferendum accedat, diligenter ab iis ad quos spectabit sciscitetur
 » quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant,
 » et eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, et in
 » libro eorum nomina describat, doceatque eos quam cognatio-
 » nem contraxerint. » Ex quibus verbis AA. præfati rectè con-
 » cludunt, impedimentum ex Concilio contrahi solum à suscipien-
 » tibus de sacro fonte, qui solus institutus est ad conferendum
 » Baptismum solemne, non autem privatam. Nec obstat dicere
 » cum Suarez, quòd Tridentinum hic non derogavit juri antiquo,
 » quo (ut asserit) omnes suscipientes cognationem contrahant.
 » Nam primò non ostendit Suarez, ut opus erat, quòd jure antiquitas
 » in baptismo privato contrahebatur cognatio; deinde, etiamsi hoc
 » primitus statutum fuisset, Tridentinum tamen ad evitanda in-
 » commoda, derogavit omnibus aliis prohibitionibus ineundi Ma-
 » trimonia, præter illas quas hic statuit dicens: « Docet experientia,
 » propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus pro-
 » hibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine
 » magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo
 » dirimuntur. Volens itaque S. Synodus huic incommodo provi-
 » dere, et à cognationis spiritualis impedimento incipiendis, statuit
 » ut unus tantum, sive vir, etc. » et prosequitur ut supra. Ergo
 » ad vitanda incommoda Concilium præscribere voluit, ut præfata
 » cognatio in posterum non contrahatur nisi à suscipientibus de
 » sacro fonte, id est, in Baptismo solemnè, ut diximus.

130. — Quær. III. An parentes baptizantes vel suscipientes
 » de Baptismo filios contrahant impedimentum petendi debitum?
 » Certum est 1. non contrahere, si baptizent in necessitate, ut
 » docent D. Thom. suppl. q. 56. art. 1. Sanchez de Matr. lib. 9.
 » D. 23. Salm. de Bapt. c. 2. n. 49. et alii communiter ex cap. Ad
 » limina 7. Causa 30. q. 1. ubi dicitur: *Inculpabile judicandum*,
 » quod necessitas intulit. Certum est 2. graviter peccare parentes,
 » qui ex industria, et sine necessitate filios baptizant, ut patet ex
 » c. De his 7. dict. q. 1. vide Viva. l. c. Certum est 3. non contra-
 » here cognationem, si parentes ex ignorantia baptizent, ut habetur
 » in c. Si vir 2. de Cognat. Spir. ubi sic dicitur: « Si vir vel mulier
 » scienter vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit...
 » quamvis generaliter sit institutum, ut debeant separari, qui-
 » dam tamen humanius sentientes aliter statuerant; ideoque nobis
 » videtur quòd sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint,
 » non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet
 » subtrahere... quia si ex ignorantia (nota) id factum est, eos
 » ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non
 » debet patrocinari vel dolus. »

Quæstio igitur est, an parentes contrahant impedimentum,
 » si filium baptizent ex industria præter necessitatem? Prima sen-

tentia communior affirmat, et hanc tenent D. Thom. Suppl.
 » qu. 56. a. 1. Petrocor. t. 3. p. 217. Conc. t. 8. p. 159. n. 14. item
 » S. Bonav. Palud. Rich. et alii plures cum Sanch. de Matr. l. 9.
 » D. 26. n. 7. Ratio, quia eadem lex, quæ decernit cognationem
 » spirituales contrahi inter baptizantem, et parentes baptizati,
 » ipsa impedimentum inducit inter parentes suam prolem bap-
 » tizantes. Secunda verò sententia satis probabilis negat, eamque
 » tenent plures et graves DD. ut Suar. 3. p. qu. 67. art. 8. Pontius
 » de Matr. l. 10. c. 6. nu. 4. Viva eod. tit. qu. 7. art. 3. n. 7.
 » Coninck D. 34. dub. 8. num. 69. Salm. de Matrim. c. 15.
 » n. 25. cum Perez, Dic. etc. Idem tenet Glossa in cit. c. Si vir
 » v. Debitum, ubi dicit: « Non invenimus in hoc casu quòd non
 » exigat; ergo nec nos prohibemus. » Ratio est, quia revera
 » nullo jure (ut ipse Sanch. fatetur, et ideo hanc sententiam
 » probabilem, et tutam vocat) expressum invenitur, suppositam
 » cognationem contrahi; et si aliqui antiqui textus adfuerint separa-
 » tionem inter tales conjuges injungentes, tamen omnes hi
 » Canones (ut ait Sanch.) correcti fuerunt à cit. c. Si vir, ubi
 » dicitur, quòd hujusmodi conjuges non sunt separandi, et additur,
 » nec alter alteri debitum debet subtrahere; ex quibus verbis rectè
 » inferunt Salm. nullum impedimentum contrahi ad debitum pe-
 » tendum: textus enim non dicit, quòd tantum nocens teneatur
 » innocenti debitum non negare, sed utitur terminis correlativis,
 » qui mutuam obligationem indicant. Si igitur utraque pars (ut
 » bene arguit Pontius n. 4. in fin.) tenetur debitum reddere, ergo
 » utraque potest petere; nam si nocens petere non posset, neque
 » pars innocens posset reddere, quia ex una parte non teneretur
 » reddere, cum nocens jam amiserit jus petendi; ex altera neque
 » etiam posset reddere, si posset negare sine gravi incommodo,
 » quia cooperaretur peccato alterius, juxta dicta lib. 2. num. 47. et
 » ut dicemus in hoc casu tract. de Matr. lib. 6. n. 945. Nec verum
 » est, quòd quidquid dirimit Matrimonium contrahendum, im-
 » pedit etiam jam contractum; nulla enim pœna incurritur, ut
 » compertum est apud omnes, nisi in jure sit expressa; in nostro
 » autem casu hæc pœna non petendi debitum nullibi invenitur
 » expressa, sicut alias habetur de incestuoso ex c. 1. De eo qui cogn.
 » consanguin.

131. — Quær. IV. An suscipiens infantem in Baptismo collato
 » sub conditione, contrahat cognationem? Resp. si de primo Bap-
 » tismo adsit dubium duntaxat negativum, omnino affirmandum
 » eum communi, quia nulla tunc urget ratio pro valore anterioris
 » Baptismi, et præsumptio stat tantum pro valore secundi. Ita
 » Sanch. de Matr. lib. 7. D. 26. n. 6. Mazzotta l. 4. p. 45. Salm.
 » de Matr. cap. 12. nu. 29. cum Bonac et Renzius de Bapt. cap. 5.
 » qu. 4. cum Dicast et Diana. Secus tamen dicunt Sanch. n. 7.
 » Renzius n. 4. cum Diana, si dubium sit positivum. Et hoc est satis
 » probabile juxta dicenda de Matr. n. 905. ubi dicemus cum com-
 » muni DD. bene posse contrahi Matrimonium, quando post adhi-
 » bitam diligentiam nullum impedimentum certò adesse probatur.

152. — Quær. V. An contrahat cognationem qui ex errore suscipit unum infantem pro alio? Negant *Contin. Tournel. l. 4. p. 146. et Sanch. de Matr. l. 7. d. 58. n. 7. cum Abbat. etc.* Quia in *dict. cap. 2. de Cognat. Spir.* dicitur conjux, quæ ignoranter levavit filium mariti, non arceri à petitione debiti. Affirmant verò *Pontius de Matr. l. 7. cap. 19. n. 19. et Pal. de Bap. p. 11. §. 2. n. 5. cum aliis*; quia suscipiens videtur habere intentionem suscipiendi infantem, quicumque sit; textum autem allatum dicunt non probare conjugem non gessisse verum officium susceptoris, sed solum ex dispositione juris sublaturum esse impedimentum petendi debitum, quod impedimentum non decebat quidem contrahi sine conjugis culpa; sed hanc rationem aiunt non procedere in nostro casu. Et hæc sententia mihi probabilior videtur; nisi (ut rectè excipit *Renzius c. 5. q. 15. cum Tamb. et Januar.*) ille habeat expressam intentionem non tenendi alium, nisi quem intendit suscipere.

153. — Quæritur VI. Quisnam contrahat cognationem, si quis suscipit infantem nomine alterius? Tres adsunt sententiæ. Prima communior dicit contrahere solum principalem, et ita sentiunt *Sanch. de Matr. l. 7. d. 59. n. 12. Pontius l. c. Renzius c. 5. q. 26. Pal. l. c. num. 14. cum Coninc. Barb. et Hurt. Croix l. 6. v. 1. num. 364. cum Aversa, et Gob. Tournely tom. 4. p. 145. coll. 3. cum Navo. et Fagnano. Secunda sententia dicit contrahere solum procuratorem, quia hic solus infantem suscipit; ita *Concina tom. 8. p. 190. n. 16. cum Soto, et Tolet. Tertia sententia, quam tenent Leand. et Diana cum Sa, Reg. ac Fill. apud Conc. l. c.* dicit neutrum contrahere, non principalem, quia non suscipit; non procuratorem, quia hic non intendit contrahere. His non obstantibus, prima sententia, quæ communior est, absolute verior mihi videtur. Ratio, quia ex Trid. is contrahit cognationem, qui est à parentibus ad suscipiendum designatus. Nec obstat, quòd principalis de facto non suscipiat, quia juxta regulam juris, qui per alium facit per se facere videtur. Sicque decisum refert *Pontius à S. C.* quæ dicit in hoc casu: « Procurator non » contrahit cognationem spiritualement sibi, sed mandanti. »*

154. — Quær. VII. An patrini ad contrahendam cognationem debeant esse designati? Ante omnia hic advertendum id quod habetur in Tridentino *cit. sess. 24. c. 2. de Ref.* ubi sic sancitum fuit: « Si alii ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualement nullo pacto contrahent, Constitutionibus in » contrarium non obstantibus. » Sed dubium 1. occurrit, si nullus sit designatus, et plures tangant, an omnes contrahant? Tenet *Diana cum aliis apud Busemb.* ut supra, neminem eorum cognationem contrahere; et hanc sententiam probabilem putant *Sanch. l. 7. d. 57. n. 12. ac Suar. Gutt. etc. apud Salm. c. 7. n. 56.* et probabilior vocat *Croix n. 359. cum Gob. et Aversa*, quia Tridentinum expresse requirit designationem, et proinde (ea deficiente) cognatio non contrahitur. Sed oppositam, cui me subscribo, communem vocat *Vioz de Matr. q. 5. a. 6. n. 6. cum*

Bon. et Con. et hanc tenendam dicunt *Salm. de Bap. c. 7. n. 57. cum Navo. Laym. Pal. Cont. etc.* ex Declar. S. C. hi dicunt omnes contrahere. Ratio, quia, licet Concilium præscribat, ut Parochus sciscitetur à parentibus quem designarit, et ut puniatur si aliter fecerit; non tamen dicit susceptionem esse nullam, neque irritat jus antiquum, ut habetur in *c. fin. de Cogn. spir. in 6.* ex quo omnes tangentes cognationem contrahunt: hæc sunt verba hujus textus: « Quamvis non plures quàm unus » vir vel una mulier accedere debeant ad suscipiendum de Bap- » tismo infantem, si tamen plures accesserint, spiritualis co- » gnatio inde contrahitur. » Et ob eandem rationem idem rectè dicunt *Auctor Addit. ad Wigandt de Bap. cas. 8. v. Oppositum, et Salm. n. 35. cum Pal. Corn. et aliis* (contra *Croix etc. l. c.*), etiamsi adsint patrini designati, sed alius præter eos tantum tangit; hic solus enim tunc contrahit, quia Concilium dicit eos non contrahere qui ultra designatos tangunt, non verò qui præter; nam ultra importat quòd tangant designati, et non designati; præter autem importat, quòd tangant tantum non designati, quia à Concilio non eximuntur à contrahendo cognationem, saltem non expresse, uti opus erat exprimi; alioquin in dubio possidet jus antiquum. E converso seorsum omnino dicendum, si tangat unus designatus, alter non designatus, quia hic nullo modo contrahit, ut patet ex verbis Tridentini supra allatis.

Dubium occurrit 2. Si plures quàm duo designentur, et omnes tangant, an omnes cognationem contrahant? Censet *Suar. 3. p. q. 67. a. 8. in fin.* quòd, si successive tangant puerum, primi duo tantum cognationem contrahunt, et idem sentiunt rectè *Sanch. de Matr. lib. 7. d. 57. n. 14. et Croix l. 6. p. 1. n. 360.* Si autem simul omnes tangant, *Suar.* censet nullam contrahere. Sed *Sanch. Croix, et Salm. n. 45. cum Pont. Con. Pal. ac Reb. communiis*, et probabilius dicunt tunc omnes designatos contrahere; quia Tridentinum licet vetet adhiberi plures quàm duos, tamen non irritat jus antiquum, nisi cum tangunt plures ultra duos designatos, non verò, si tangant plures designati ultra duos. Et hoc tantò magis currit, si ex iis pluribus designatis ignoretur quis prius tetigerit ex *Decr. S. C. ap. Salm.*

Sed notandum hic 1. cum *Tourn. tom. 2. De Disp. p. 146.* quòd si Parochus injustè repellat paternos à parentibus electos, et ii infantem teneant, hi veram cognationem contrahunt. Notandum 2. cum eodem *Tourn. et Bon.* quòd si Parochus admitteret plures paternos quàm duos, mortaliter peccaret, quia læderet præceptum Ecclesiæ in re gravi, impositum ne multiplicentur cognationes. Si verò plures patrini accedant à parentibus designati, bene poterit permittere (prout ait *Croix n. 350.*), ut omnes tangant; modo externè designet unum et unam, quibus tantum tradat infantem, et illos solos adnotet ut paternos, moneatque tantum eos cognationem contraxisse.

155. — Quær. VIII. An patrini possint esse duo mares, au-

duz fœminæ? Negatur, sed probabile est cum *Sanch. et Croix* n. 350. esse tantum veniale, contra *Bon. et alii* qui volunt esse mortale.

Dub. 1. An patrinus masculi (si unicus sit) debeat esse masculus, et fœminæ fœmina? Affirmant *Laym. ex Conc. Nic.* Sed probabilius negant *Suar. Fill. Avers. Gob. ap. Croix* n. 351. cum ex *Trid.* dicatur, *sive vir, sive muller.*

Dub. 2. An peccent designantes ut patrilinos duos mares, vel duas fœminas? Certum est peccare tam parentes, quam Parochum tales patrilinos admittentes, cum sit contra præscriptum Ecclesiæ. Id autem *Croix* n. 350. cum *Sanch.* putat esse tantum veniale. *Bon.* verò et alii dicunt esse mortale; et hoc mihi verius videtur, si patrini essent diversi sexus ac infans: quia sic multiplicarentur cognationes, quod prohibere voluit Tridentinum, ut vidimus: secus si essent ejusdem sexus.

156. — " Resp. 3. Valide quidem, sed illicite sunt Patrini: " I. Abbas, et Monachus. Quo nomine non veniunt Mendicantes. " (*An c. Non licet* 103. *de Consecr. D. 4. sic habetur: Non licet* " Abbat, vel Monacho de Baptismo suscipere filios, nec Com- " matres habere. *Licetum est verò Monachis Compatres fieri* " *baptizando, ut Petroc. t. 3. p. 217. cum Gloss. in c. Peruenit* " *dict. Dub. 4. An autem nomine Monachorum veniant etiam* " *Mendicantes? Negant Palavius tr. 19. part. 11. §. 5. n. 4. et* " *Salm. cap. 7. n. 47. cum Coninch. Sed melius affirmant Conc.* " *tom. 8. pag. 189. cum Laym. Ang. Sanch. Fill. Bon. Diana etc.* " *ac Ronc. c. 6. q. 1. R. 3. Ratio, quia, licet nomine Monacho-* " *rum in odiosis non veniant Mendicantes, tamen Rituale Rom.* " *tit. de patrino id vetat in omnibus Regularibus dicens: Ad hoc* " *etiam admitti non debent Monachi, vel Sanctimonialia, neque* " *alii cujusvis Ordinis Regulares à sæculo segregati. Regulares* " *autem facti Episcopi non prohibentur suscipere, ut ait Palavius* " *l. c. cum Laym. Sanch. etc., ac Holzm. n. 163. cum com-* " *mun.)* " Etsi *Laym.* omnes claustrales comprehensos velit, " et quoad Abbates, in multis locis consuetudo sit contraria. " II. Conjuges respectu conjugum, et parentes respectu filiorum, nisi sit necessitas. III. Moribus infames. IV. Apostatæ, et hæretici, qui nullo casu videntur advocandi, quia ea advocatio esset protestatio quasi falsæ religionis, cum non nisi de falsa fide sint sponsuri: etsi *Laym. hic cap. 9. n. 7.* probabiliter dicat posse subinde ob gravem causam admitti. Catholici verò ob rationabilem causam infantem hæretici, baptizante, predicante suscipere possunt, saltem in Germania, *Laym. c. 9. num. 6.* " (*Et Croix* n. 370. consentit cum *Gob. et Tamb. si per hoc nullo* " *modo approbetur ritus hæreticorum contrarius fidei, contra Nau.* " *Less. etc. An autem ex gravi causa adhiberi possit patrinus* " *hæreticus? affirmat Laym. et consentit Pal. si aliter oriretur* " *gravis offensio: sed communius negant Tann. et alii apud Croix* " *n. 373.)* " V. Plures, quam duo, quia *Trident.* non nisi unum, " aut ad summum unum et unam permittit, propter cognatio-

nom spiritualem inde oriri solitam: Ideoque mandat Parochus, sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut si plures se offerant, petant ab his, ad quos spectat, patrilinos designari. " ut unum, vel duos nominent, eosque tantum admittant, qui " cognationem contrahant, eorumque nomina in librum referant, " eosque de contracta spiritali cognatione instruunt: scilicet, " quòd ea impediatur, dirimatque Matrimonium non quidem inter se " sed inter ipsos, et baptizatum, ejusque patrem, et matrem, sicut " etiam inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem et " matrem. Exciipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem suscipiunt in necessitate. Vide *Laym.* locis supra citatis.

157. — Quæritur hinc, an duo conjuges possint licite suscipere alienam prolem? Negat *Suar. 3. p. qu. 67. art. 8.* ex constitutione Urbani II relata in *cap. fin. 50. qu. 4.* ubi dicitur: " Sed " ut puritas spiritalis paternitatis ab omni labe et infamia con- " servetur immunis, dignum esse decernimus, ut utrique (con- " juges) simul ad hoc aspirare minime præsumant. " Censet tamen *Suarez* id non esse plus quam veniale, quando verbis illis, *dignum esse decernimus*, quæ videntur solam decentiam inducere. Sed nullum esse peccatum probabilius, et cum communissima docent *Nau. Man. c. 22. n. 39. Sanch. de Matrim. l. 7. dis. 57. n. 5. Bonac. eodem tit. qu. 3. p. 5. §. 2. n. 5. et Salm. de Bapt. cap. 7. num. 51. cum Coninch.* Ratio, quia jam consuetudine introductum est hoc esse licitum; idque expressè docet *D. Th. in 4. dist. 42. qu. 1. art. 3. qu. 2. ad 4.* ubi ait: " Nihil prohibet, quin vir et uxor simul aliquem de sacro fonte levant. "

158. — " 1. In privato Baptismo, ob necessitatem dato, pater non debet suscipere, aut tenere tanquam patrinus infantem; " cum in hoc casu nulla sit patrini necessitas, ideoque si id vel tunc, vel etiam in Baptismo publico temerè faciat (idem est, " si prolem suam ipse baptizat,) graviter peccat, et insuper contrahit in posteriore casu cognationem cum conjugè; atque ut docet *Sanch. de Matrim. dist. 26.* et alii communiter, privatur jure petendi debitum; quod tamen negant *Conc. et Diana. dub. 4. de Sacram. R. 3. V. Bon. de Matrim. qu. 3. part. 5. §. 2. Escob. t. 7. E. 2.* ubi citat *Suar. negantem.* " (*Et quidem probabiliter; vide dicta n. 150.*)

" 2. Si inter multos patrilinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu à Parocho designentur, qui aliis seclusis cognationem contrahant, et sic multi ex ignorantia, vel parochi negligentia levant, probabile est, omnes contrahere cognationem " (nisi tamen assistant tantum, et non tangent.) *V. Laym. l. 5. r. 10. p. 4. c. 8. et tr. 2. c. 9. n. 4. Diana tamen p. 9. t. 7. R. 5. ex Suar. Merat. et Perez, dicit eo casu nullum contrahere cognationem.* " (*Vide dicta n. 154.*)

159. — " 3. Parochus graviter peccat. I. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum; tum " ob legem *Trid.* in gravi et sub pœna gravi; tum ob incommoda, et damna inde sequentia. *Quintan. t. 2. s. II. Si ejus*

» culpa Patris plures adhibeantur. *Quint. l. 6. At licet Perez et Serra apud Dian. p. 9. t. 7. R. 5. dicant esse probabile, quod tantum peccet venialiter, alii tamen mortalis eum damnant.* Peccat etiam graviter Parochus baptizans solemniter sine Patris, cum hæc sit de præcipuis ceremoniis. *Croix l. 6. p. 1. n. 348 et 349. cum Gob. Gorm. Bon. et Quintanadoennas.* Sic etiam graviter peccabit, si admittet ad Baptismum patrinum non designatum, ut dicunt præfatus Auctor. *Ad lition. in Wig. l. c. et Tourn. t. 4. p. 347. q. 4. cum Bon. Hurt. Barb. Vega, et aliis;* et hoc ex præcepto Tridentini *l. c.* ubi dicitur: « Parochus, anquam ad baptismum conferendum accedat, diligenter sciscitetur quem vel quos elegerint, etc. »

160. — Hic autem ultimo notandum ex Rituali Rom. Parochum post datum Baptismum debere 1. adnotare in Libro nomina Baptizati, ejusque parentum, ac susceptorum. 2. Monere Patris de cognatione contracta, eorumque obligatione. 3. Inculcare matribus, et nutricibus, ne decumbant cum infantibus, ob periculum suffocationis. Notat verò *Tourn. t. 4. p. 344. cum Barb. Anacl. Pirhing. etc.* communiter, quod si talis cubatio omni culpa caret, ut contingere potest, si n. g. lectus est latus, puer implacabilis, qui aliter à frigore defendi non possit, et mulier in somno suum retinere, soleat situm ac locum, omnis pœna cessabit. Ita *Tourn.*

CAPUT II.

DE CONFIRMATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit, et quæ ejus materia, et forma.

161. Qua ratione confirmatio est Sacramentum? — 162. Quæ sit materia remota hujus Sacramenti? Et an sit materia necessaria oleum olivarum, et Balsamum. — 163. An sit necessaria benedictio Chrismatis? Et an hæc possit committi simplici Sacerdoti? An sit obligatio uti Chrismate novo? — 164. Quæ materia proxima? Et an ultra Chrismationem requiratur altera manuum impositio? — 165. An unctio possit fieri alio digito, quam pollice manus dexteræ? — 166. An mediante instrumento? — 167. De forma in Ecclesia Latina. — 168. Quæ mutationes circa formam invalident Sacramentum? De forma Græcorum. — 169. De effectibus confirmationis.

161. — « RESP. 1. Confirmatio est unctio Chrismatis, sub præscripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Episcopo, quia is ex Christi institutione gratiæ augmentum, et robur accipit. » (Ita ex *Trid. sess. 7. can. 1. ac Decr. Eugen. IV in Instruct. ad Armenos, atque ex aliis Conciliis apud Bellarm. Habetur autem in Epist. 2. Dominus. Fabiani Papæ, hoc Sacramentum fuisse institutum in nocte Cæn. qua Christus D. de ipso Apos-*

» tolos edocuit. *Vide Salm. de Confirm. c. 1. nu. 2 et 11. item Petrocoren. t. 3. p. 226. q. 2. Contin. Tournely t. 5. ex pag. 5. qui id probant ex Traditione.* »
162. — 2. « RESP. 2. Materia ejus remota essentialis est Chrisma confectum ex balsamo et oleo olivarum, benedictum ab Episcopo. Ita *comm. Doct.* »

Unde resolves:

« 2. Non sufficit solum balsamum, ut voluit *Canus*; nec solum oleum, ut voluerunt *Caj. Sot. Nao.* »

Certum est Oleum esse de necessitate Sacramenti, ex *cap. ultim. De Sacram. Unct. et ex Decr. Eugen. IV, ut Salm. c. 12. n. 3. cum comm. et Croix l. 6. part. 1. n. 375.* Et debet esse oleum olivarum, ut docet *S. Thom. 3. part. qu. 72. art. 2.* Per dictum oleum enim, quod natura sua pingue est et diffusum, significatur gratia Spiritus sancti, quæ à Christo capite in nos effunditur. Balsamum autem certum est esse de necessitate præcepti; an autem sit etiam de necessitate Sacramenti? *Prima sententia* negat, et hanc tenent *Juenin t. 1. pag. 208. Sot. Val. etc. apud Salm. de Confirm. c. 2. n. 5.* et merito probabilem putat *Croix cum Coarr. Dicast. Aversa, etc.* Probat ex *cap. Pastoralis de Sacram. non iterand. Ubi Innoc. III interrogatus de Subdiacono ordinato sine impositione manuum, et de alio confirmato in solo Oleo benedicto, sic respondit: « In talibus nihil esse iterandum, sed cautè supplendum quod incautè fuerit prætermisum. »* Unde (ut dicunt) balsamum non est de necessitate Sacramenti, nam alias totum Sacramentum iterari debuisset. *Secunda* verò sententia communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *D. Th. cit. art. 2. Bellarm. de Confirm. c. 8. prop. 2. Gonet D. 6. art. 6. Suar. qu. 72. Dist. 33. sect. 1. Petroc. tom. 3. pag. 261. Concina t. 8. pag. 204. n. 12. Holm. pag. 40. n. 194. et Salmant. n. 7. cum Pal. Laym. Bon. et idem docet *Catech. Rom. n. 7.* ubi dicitur, *Dux res corporæ permixtæ (scilicet Oleum, et Balsamum) Confirmationis materiam præbent. Probatur 1. ex Decreto Eugenii IV, approbato à Concilio Florentino, ubi dictum fuit materiam Confirmationis esse Chrisma confectum ex Oleo et Balsamo.* Opponunt contra hoc Decretum *Tournely, et Habert,* quod cum illud formatum fuit, Concilium jam erat solutum; ab eo enim jam discesserant Episcopi Græci cum suo Imperatore, finito negotio unionis suæ Ecclesiæ cum Latina. Sed respondet *Petrocor. t. 3. pag. 269.* non ideo desiisse Concilium, cum Græci consenserint in continuationem Concilii, in quo fieri debebat altera unio Armenorum. Unde in hoc Decreto Eugenius eundem morem tenuit loquendi solum in generalibus Conciliis, *Sacro hoc approbante Concilio Florentino.* Et in fine sic dictum fuit: « Datum Florentiæ in publica Sessione Synodali solemniter in Ecclesia Majori celebrata anno Domini 1431. » Præterquam quod testatur *Petrocor* hoc Decretum*

in omnibus Catholice Religionis partibus receptum fuisse Probatur 2. ex cap. *Cum venisset unio. de Sacra Unct.* ubi Innoc. III. postquam distinxit tria genera Olei, nempe Catechumenorum, infirmorum, et Chrisma, « quod (ut ait) ex Oleo fit » et Balsamo, mystica ratione; per Oleum enim nitor conscientie designatur... per Balsamum odor fame exprimitur. » Deinde in § *Per frontis eod. cap.* Sacramentum Confirmationis vocat *Chrismationem*, non propter aliud quidem, nisi propter Chrisma, quod ibi adhibetur. Confirmatur id ex antiqua praxi Ecclesie, nec verum esse dicit *Bellarmin.* nullum Patrum ante *D. Gregorium Magnum* meminisse hujus Balsami mixtionis: nam *D. Cyprianus* longius ante (ut refert *Bellarminus*) jam scripserat: « Hodie in Ecclesia sacrum Chrisma conficitur, in quo mixtum Oleo Balsamum sacerdotalis et regie glorie exprimit unitatem. » Item refert, *S. Clementem* mentionem fecisse *fragrantie odoris Chrismatis*. Ad textum autem prefatum in cap. *Pastoralis*, respondetur cum *Petroc. et Holm.* quod Pontifex dicendo *supplendum prætermissum*, non voluit quidem suppleri simplicem Balsami, sed totam Chrismatis unctionem, et ideo dixit non iterandam, quia, ut ait *Glossa ibid.*, non dicitur iteratum, quod prius actum non fuit. Certum est autem neutram sententiam esse de fide, neque certam; hinc omnino Sacramentum conferendum est cum Oleo et Balsamo, et alias saltem dubium esset, ut recte dicunt *Habert t. 5. pag. 289. Bellarm. loc. cit. et Natal. Alex. art. 2. prop. 2.* Et ideo datum cum solo Oleo, saltem sub conditione esset iterandum. E converso, quia prima sententia sat est probabilis, recte dicit *Croix n. 376. cum Gobat.* quod in articulo mortis bene poterit conferri Confirmatio sub conditione ex solo Oleo, si nequeat haberi Chrisma ex Balsamo quoque confectum: magna enim utilitas hujus Sacramenti iusta esset causa illud sub conditione ministrandi, juxta dicta *n. 28.*

Sufficit autem Balsamum cujuscumque regionis, ut dicunt *Gonet. Man. t. 6. pag. 163. Pal. part. 4. num. 3. Croix n. 377. cum Cominch. et Viva q. 3. art. 1. num. 1. Bon. etc. Gobat.* Modo sit in ea quantitate, ut det sui odorem, quamvis non misceatur cum singulis olei partibus.

163. — 2. « Etiam benedictio Episcopalis est de essentia, ut » habet communis contra *Caj.* ideoque nulla delegatione sive » Episcopi sive Papæ simplex Sacerdos potest conficere Chrisma » *Con. d. 72. art. 3. d. 1. »*

Quæritur, an Chrisma debeat esse ab Episcopo benedictum? Certum est apud omnes, quod necessitate præcepti Chrisma omnino debet esse benedictum ab Episcopo. Sed dubitatur 1. an de necessitate Sacramenti debeat benedici Chrisma saltem à Sacerdote? Negant *Palud. apud Salm. cap. 2. n. 15. et alii apud Petroc. t. 3. pag. 262. qu. 3.* At omnino id affirmandum cum aliis, et probatur ex Decreto *Clement. VIII.* apud nostrum *Bened. XIV. de Synodo l. 7. c. 14. n. 4.* ubi *Clemens* loquens de Oleo benedicto adhibendo in Extrema unctione, decrevit Extremam Unc-

tionem ministratam cum Oleo benedicto à Sacerdote sine concessione Papæ invalidam esse; hæc verba Decreti: « Sacram » Extremam unctionem Latinis collatam à Sacerdotibus Græcis » Oleo ab ipsis benedicto esse validam. »

Dubitatur 2. An Chrisma necessario debeat esse benedictum ab Episcopo? Prima sententia communior affirmat, et hanc tenent *D. Thom. 3. part. qu. 73. art. 3. Petroc. t. 3. p. 262. qu. 3. Concina tom. 8. p. 205. n. 16. et Salm. cap. 1. n. 15.* idque putant probari ex Conciliis Nicæno I. Romano II, et ex *c. 119. Dub. 4. de Consecrat.* ubi *Innocent. I.* sic dicit, et « Presbyteris (qui extra Episcopum, seu præsentem Episcopo baptizant) » Chrismate baptizatos ungere licet, quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem Oleo signare, quod » solis debetur Episcopis; cum tradant Spiritum Paracletum. » Idem præscribitur in Decret. *Eugenii IV.* ubi dicitur materia Confirmationis esse *Chrisma ab Episcopo benedictum.* Secunda verò sententia, quam tenent *Tourn. in Pral. Theol. t. 7. p. 237. et Caj. Val. Barb. et Vict. apud Salm. c. 2. n. 16. item Card. Gotti, Juen. et Druin. apud Conc. l. c.* id negat, et merito (speculative loquendo) hanc sententiam probabilem putat *Suar. Dist. 33. sect. 2. Croix l. 6. p. 1. n. 378.* Ratio, quia sicut Papa potest facultatem confirmandi, concedere simplici Sacerdoti prout videbimus in *D. seq. n. 170.* sic etiam poterit benedictionem Chrismatis ei committere. Nec ullum ex allatis documentis satis evincit, quod Chrisma non solum de necessitate præcepti, sed etiam Sacramenti debeat necessario esse ab Episcopo benedictum. Dixi *speculative loquendo*; nam in praxi, cum res sit valde dubia, prima sententia ut tutior omnino est tenenda.

« 3. Perinde est ad substantiam Sacramenti, sive Chrisma sit » novum, sive vetus, licet graviter peccet qui utitur alio quam » novo, id est, illo anno consecrato: in quem finem quotannis in » die Cœnæ consecratur veteri combusto. » (*Idem communiter » Salm. cap. 2. nu. 21. ex cap. Si quis, de Confurm. dist. 4. »*)

164. — « Resp. 3. Materia proxima est unctio in fronte, per » manum Episcopi (unde etiam hoc Sacramentum manus hujus » positio dicitur à *S. Luca Actor. 8.*) in formam Crucis facta » Quæ omnia sunt de necessitate Sacramenti, ut habet com- » munis. »

Hic cadit agere de illa magna, ac tam disceptata quæstione pro qua Auctores plures libros integros ediderunt, nempe quænam sit Materia adæquata, et quænam Forma sacramenti Confirmationis? Hic ideo aliquando diutius mihi immorari oportet. Olim de hac quæstione in antecedentibus editionibus hujus Operis jam pertractavi, sed nuper volui eam rursus ad trutinam revocare, et fateor quod, cum per quindecim fere dies desudassem perlegendo Canones, et scriptores, nequibam iudicium ferre quid pro certo tenendum. Denique vis rationum, quas in fine quæstionis adducam, omnem à mente mea dubitationem sustulit, atque de mea sententia certum iudicium efformavi. Plures adsunt

de hac re sententiæ, sed tres principaliores sunt. Prima sententia tenet Materiam essentialem hujus sacramenti esse manuum Impositionem illam, quæ habetur in Pontificali Romano in principio Ritus, ubi Episcopus antequam ad chrismatism unctionem accedat, extendit manus versus confirmandos, proferens Orationem: *Omnipotens sempiterne Deus*, etc. Uctionem autem, quæ postea ab Episcopo adhibetur, dicit esse Materiam accidentalem, non à Christo, sed ab Ecclesia institutam. Ita sentiunt *Cardinalis Aureolus in 4. Dist. 7. qu. 1. Sirmondus in suis Antirrheticis, cum Sambocio*, et aliis paucis. Ducuntur hi Auctores ex illo textu in *Act. 8.* ubi S. Lucas enarrans missionem Petri et Joannis in Samariam, scribit: « Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum. » Hinc arguunt, solam manuum Impositionem pro Materia adhibuisse Apostolos in hoc sacramento, et ideo nunc etiam hanc esse Materiam essentialem tuerentur. Hæc autem opinio quam improbabilis sit infra videbimus.

Secunda sententia dicit Materiam essentialem componi tam ab Impositione manuum, quæ fit in principio, quam in Uctione, quæ deinde ab Episcopo adhibetur. Hanc tenent *Merbes. Disc. 1. qu. 4. Juenin. Theol. 1. 7. de Confirm. Concl. 1. Tourn. Prælect. Theol. eod. tit. art. 3.* qui saltem probabilem hanc sententiam censet. *Hab. de Confirm. q. 5. Genett. 1. 3. eod. tit. p. 115. Concina 1. 8. eod. tit. cap. 2. Card. Gotti Theol. tr. de Confir. Duhamel 1. 2. D. 2. c. 1. Concl. 1. et Continuator Witasse 1. 7. de Confirm.* qui tamen non aperte hanc sententiam tueretur. Auctores hi autem Impositionem manuum probari ex Scriptura *Act. 8.* ut supra, Uctionem autem chrismatism probari ex SS. Patribus, quorum auctoritates infra referemus.

Tertia denique sententia communis, vel fere communis, quam tuemur, et certissimam cum Bellarmino existimamus, tenet Materiam adæquatam et totalem Confirmationis esse Chrismatism Uctionem, quæ Confirmandis per Impositionem manus Episcopi adhibetur. Hanc docet *S. Thom. 3. part. q. 72. art. 2.* ubi tradit quod *Chrisma est conveniens Materia hujus Sacramenti.* Alibi verò (*Lect. 1. in c. 6. ad Hebr.*) non negat impositionem manus esse quoque Materiam Confirmationis, sed impositionem illam, quæ Uctionem comitatur. *S. Bon. in 4. Dist. 7. art. 1. q. 2. Estius 1. 4. D. 7. §. 7. Thom. Waldensis de Sacrament. c. 113. Isambert in 3. part. q. 12. disp. 1. art. 4. Caouass. in Notitia Ecclesiast. ad 2. Can. Concil. Araus. Bellarm. de Confirm. c. 2 et 9. Hugo de S. Vict. 1. 2. de Sac. part. 7. 2. Petrus Aurelius in Orthodoxo part. 1. c. 7. S. Antonin. 3. part. tit. 14. n. 2. Suarez in 3. part. q. 72. art. 2. Dub. 33. Sect. 4. Sylo. ead. q. 72. art. 2. ubi ait esse de Fide, quod Materia sit solum Chrisma, Gregor. à Valent. in 4. part. 3. Dub. 5. q. 1. punct. 2. Joann. Laurentius Berti de Theol. Disc*

1. de Confirm. c. 4. P. Collet. Continuator Tournely tom 4. de Confirm. c. 3. art. 1. Salm. Coninch. q. 72. de eod. tit. art. 3. dub. 1. Filluc. tr. 3. c. 1. n. 9. Tanner. 1. 4. d. 4. q. 4. Soto in 4. D. 7. q. 2. art. 2. Syloest. v. Confirmatio, Nav. c. 22. n. 8. Tol. 1. 2. c. 24. n. 1. Ronc. Theol. Mor. de Confirm. Alensis part. 4. D. 4. Scotus in 4. Dist. 4. q. 1. Gonet Manual. t. 6. pag. 167. Laym. 1. 5. tr. 3. c. 1. n. 5. Holz. de Confirm. n. 198. Antoine eod. tit. n. 11. Frassen. t. 11. p. 395. v. Quod autem, Petroc. t. 3. eod. tit. q. 3. p. 256. La Croix l. 6. part. 1. n. 380. cum aliis plurimis, item *Guillelmus Parisiensis, Maldonatus, et Petrus de Marca apud Contin. Witasse* (vide l. c.) qui asserit hanc sententiam sequi omnes Thomistas, et Scotistas. Accedit Catechismus Rom. de Sacram. Conf. §. 7. ubi docet, Chrisma confectum ex oleo et balsamo esse solam materiam hujus Sacramenti. Et sedulo subdit: « Quod autem ea sit hujus Sacramenti Materia, tum sancta Ecclesia, et Concilia perpetuo docuerunt, tam à S. Dionysio, et complurimis aliis gravissimis Patribus traditum est: in primis à Fabiano Pontifice, qui (in Ep. 2. ad Episc. Orient. quæ citatur can. Litteris vestris, de Consecr. Dist. 3.) Apostolos Chrismatism confectio nem à Domino accepisse, nobisque reliquisse testatus est. »

Nulli dubium ad Materiam Confirmationem constituendam requiri Impositionem manuum, ut ex Scriptura desumitur, et ex Patribus, prout à Tertulliano de Resur. c. 8. à S. Cypriano Epist. 73. ad Jubaian. à S. Hier. in Dialogo advers. Lucifer. S. August. 1. 15. de Trin. c. 26. et aliis. Sed neque dubitandum, quod Uctio Chrismatism, æquæ ac Impositio à Patribus pro Materia designetur: ita S. Dionysius, S. Cyrillus Hierosol. Tertullianus, S. Ambrosius, S. Cyprianus, S. Augustinus, et alii quorum auctoritates infra transcribemus. Fatemur itaque ad Materiam Confirmationis requiri tam Uctionem, quam impositionem, sed illam tantum impositionem, quæ ab unctione est indistincta. Idque *Bellarminus de Confirm. c. 9.* ex ipsis Patribus optime probat, cum enim (ait) Patres indifferenter dixerint gratiam Spiritus Sancti in hoc Sacramento conferri nunc per Uctionem, nunc per Impositionem, et tunc per utrumque, infertur Uctionem considerari semper cum Impositione conjunctam. Pergit *Bellarminus*: Cum Patres tradunt solos Episcopos per Chrisma dedisse Spiritum S., id probant ex illo Actuum 8. ubi legitur: « Tunc imponebant manus, et accipiebant Spiritum S. » Ita enim loquitur S. Dionysius: « Consummans Uctio, quæ Divini Spiritus illapsus effargitur. » De Eccl. Hier. vide c. 4. Tertullianus: « Uctio qua caro ungitur, ut Anima consecratur. » Lib. 2. de Bapt. cap. 78. S. Cyprianus: « Ungi quoque necesse est, ut accepto Chrismate, habere in se gratiam Christi possit. » Epist. ad Numidas. Ita etiam Innocentius 1. Epist. 1. Damasus Epist. 4. Leo Epist. 88. et S. Augustinus 1. 15. de Trin. c. 26. Hinc arguit *Bellarminus*, quod hujusmodi probatio Patrum nullam vim haberet, si impositio manuum non fuisset cum Uctio

tionem conjuncta. Ergo Patres, docendo per Chrisma Sacramentum conferri, idque probando ex impositione manuum in *Actis* descripta necessario intellexerunt Apostolos non aliter quam unguendo manus imposuisse, Divinumque Spiritum dedisse.

Quod autem illa unica Materia Chrismatis, qua nunc utitur Ecclesia, sit eadem ac illa qua utebantur Apostoli, patet ex *cap. unio. Innocentii III de sacra Unct.* §. *Per frontis*, ubi sic: habetur: « Per frontis chrismationem, manus Impositio designatur: quæ » alio nomine dicitur Confirmatio: quia per eam Spiritus Sanctus » ad augmentam datur, et robur. » Illud *designatur*, non accipiendum tanquam adumbratur, vel figuratur, seu significatur, sed pro signatur, assignatur, adest, sive habetur: hoc enim eruitur clare ex verbis immediate sequentibus: « Unde cum cæteras » unctiones simplex Sacerdos, vel Presbyter exhibere, hanc » non nisi summus Sacerdos, id est Episcopus debet conferre: » quia de solis Apostolis legitur (quorum Vicarii sunt Episcopi) » quod per manus impositionem Spiritum Sanctum dabant, quem » admodum Actuum Apostolorum lectio manifestat: » Cum audissent (*inquit*) Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia accepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem: qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu: tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum: » cuius adventus per unctionis ministerium designatur. » Certum est, quod Materie Sacramentorum, cum a Christo tantum sint instituta, mutari non possunt: ait enim Bellarminus *c. 9. adversus quosdam Recentiores*: « Apostolos autem mutasse » materiam, nescio an ullo modo probari possit. » Dicendo itaque Innocentius, quod ideo soli Episcopi valeant ungere, quia soli Apostoli manus imponebant, igitur Impositio illa erat eadem per unctionem, quæ nunc est Unctio per impositionem: Sic appositè scribit P. Suarez: « Sentit ergo (Pontifex) illam manus » Impositionem fuisse eandem, quæ nunc est, quæque nomine » Chrismationis significatur... quam esse sufficientem probat » satis præsens Ecclesiæ usus etc., solum hoc faciunt Episcopi » nunc confirmando, quod Apostoli faciebant manus imponendo.

Idque confirmatur ab alio Canone ejusdem Innocentii III in *c. 4. Quanto, de Consuet.*, ubi Pontifex ad consuetudinem reprobendam quorundam Sacerdotum, qui conferebant Sacramenta solis Episcopis reservata, dicit: « Ut est Sacramentum Confir- » mationis, quod Chrismando renatos soli debent Episcopi per » manus Impositionem conferre. Nota, Chrismando, per manus » impositionem, » ergo idem est manuum imponere, quam chris- » mare. Idemque habetur in Epistola Michaelis Palæologi missa ad Gregorium X et relata in Concilio Lugdunensi II. In ea Epistola Imperator professionem fidei emittebat, illaque à Gregorio bene accepta fuit: sic ibi dicebatur: « Aliud est Sacramen- » tum Confirmationis, quod per manuum Impositionem Epis-

» copi conferunt, chrismando renatos. » Idem confirmatur ab Innocentio IV, *Epist. 10. c. 4. apud Lab. tom. 11. pag. 676.* ubi « Soli Apostoli, quorum vices gerunt Episcopi, per manus Im- » positionem, quam Confirmatio, vel frontis Chrismatio repræ- » sentat, Spiritum Sanctum tribuisse leguntur: » Verbum *re- » presentat* idem est ac præsentem facere.

Supersunt hic tria alia magni ponderis momenta, quorum unumquodque sufficit ad nostram sententiam tanquam certam probandam. Primum est auctoritas Eugenii IV in Decreto edito in Concilio Florentino, ipso Concilio approbante, ad Instructionem Armenorum, ubi sic definitum fuit: « Secundum Sacra- » mentum est Confirmatio, cujus Materia est Chrisma confec- » tum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, et balsamo, » quod odorem significat bonæ famæ per Episcopum benedicto. » Forma autem est: Signo te signo Crucis, et confirmo te Chris- » mate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » Ordinarius Minister est Episcopus, et cum cæteras unctiones » simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet » conferre, quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent » Episcopi, quod per manus impositionem Spiritum sanctum » dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifes- » tat: » Cum enim audissent (*inquit*) Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro eis, ut acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu: tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum. » Loco autem illius manus impositionis datur in » Ecclesia Confirmatio. » Juxta hanc Definitionem Eugenii, et Concilii, plures Auctores dicunt esse de fide, quod sola Unctio Chrismatis sit Materia Confirmationis. Sed huic decreto tria objiciunt Adversarii.

Opponunt I. quod cum Eugenius hoc decretum edidit, jam solutum esset Concilium. Sed respondetur hoc non esse verum: sicut enim Græci discesserint à Concilio, remanserunt tamen Patres Latini, et ipsimet Græci consensam ante discessum præbuere, quod Concilium persisteret. Præterquam quod dicimus cum P. Berti, et communi esse omnino certè tenendam ab omnibus sententiam, quod Pontifex in suis definitionibus circa fidem sit per se infallibilis, ut probavimus in *disser. posita in Tract. de Legib. c. 1. dub. 2. in fine ex n. 110.* Cæterum nequit dici, concilium ex discessu Græcorum solutum fuisse, prout loquuntur Adversarii ex Spondano, et Card. Pallavicino: nam Spondanus anno 1439 expressè contrarium refert dicens: « Non » una cum Græcorum discessu dissipata esse Synodus Floren- » tinam, sed continuatam cum Patribus Latinis annis tribus » sequentibus. » Et idem testatur Pallavicinus.

Opponunt 2. quod Eugenius assignando unctionem pro Materia, non assignavit illam pro Materia essentiali, sed tantum pro

accidentali, prout egit assignando porrectionem instrumentorum (nulla facta mentione impositionis manuum) pro Materia ordinis, in quo probabilior est Auctorum sententia impositionem manuum, esse Materiam essentialem, et instrumentorum porrectionem esse tantum accidentalem, vel integram, vel ad summum partialem. Alii respondent cum Menardo, quod ideo Pontifex loquens de Sacramento Ordinis non fecit mentionem impositionis manuum, quia illa jam erat in usu apud Armenos, quibus peculiarem Ecclesiae Romanae Riturum tradere volebat. Alii respondent, ut *Gammachæus*, quod impositio jam constabat ex Scriptura, et ideo omissum fuit de ea mentionem fieri. Alii respondent Eugenium fecisse mentionem tantum de instrumentis, quia pro ceteris se remisit ad Pontificale, dicens, *Prout in Pontificali Romano late continetur*. Sed melius respondet P. Berti, quod Eugenius in Ordine designavit instrumenta tantum ut symbola munerum ab Initiandis exercendorum, in Confirmatione vero designat Chrisma ut symbolum gratiae, quae per Sacramentum confertur: gratia autem non confertur, nisi totalis Materia essentialis applicetur. Subdo aliud responsum, quod mihi fortius videtur: De Sacramento Ordinis Eugenius loquens, nullum ibi verbum facit de Impositione manuum, unde videtur illam tacuisse, sed non exclusisse; loquens vero de Sacramento Confirmationis, expressam facit mentionem tam de Chrismate, quam de Impositione, quae ab Apostolis in hoc Sacramento adhibebatur. Idecirco, si Pontifex putasset Impositionem esse Materiam ab Unctione distinctam, omnino debuisset, non tantum Unctionem, sed etiam Impositionem designare pro Materia, et utriusque Materiae Formas describere; alias non recta, quia non integra, sed mutilata esset ejus doctrina; ac proinde, cum Eugenius reticuit Impositionem distinctam ab Unctione, omnino dicendum quod eam excluserit.

Opponunt 3. quod Eugenius in Decreto dixit: «Loco illius manus impositionis dari in Ecclesia Confirmationem.» Ergo juxta sensum Eugenii, Impositio, quam Apostoli adhibebant, nunc mutata est in Confirmationem, nempe (ut addunt) in chrismationem. Sed bene respondet *Tourn.* l. c. art. 3. afferens verba Bellarmini, qui de *Confirm.* c. 9. sic ait: «Sensus non est, Chrisma esse loco Impositionis manuum, quasi Apostoli non usi fuerint Chrismate, et nos non utamur Impositione manuum. Sed sensus est, id ipsum, quod Apostoli faciebant, cum dicebantur imponere manus, facere nunc Episcopos, cum dicuntur confirmare, vel chrismare: Distinguitur enim his in locis, non ritus à ritu, sed modus loquendi à modo loquendi: hoc est nomen à nomine: quod enim dicebatur olim Impositio manus, nunc dicitur Confirmatio. Idque apertè Innocentius III in cap. *Cum venisset* §. *per frontis* expressit dicens: «Per frontis chrismationem manus impositio designatur, quae alio nomine dicitur Confirmatio.» Idemque tradidit Synodus Senonensis anno 1528. (tom. 14. Conc. p. 452.) proferens: «Tunc (Apostolorum

tempore) Impositionis manuum, nunc confirmationis appellatum est Sacramentum.»

Idem ante Bellarminum scripsit Hugo de S. Victore: «Manus Impositio, quae usitato nomine Confirmatio vocatur, qua Christianus unctione Chrismatis per Impositionem manus in fronte signatur, solis Episcopis debetur, sicut in primitiva Ecclesia soli Apostoli per Impositionem manuum Spiritum sanctum dabant.» *Libro 2. de Sacrament. part. 3. c. 2.* Idem scripsit Thomas Waldensis, qui amplius addit, non esse fidelem, qui vellet credere quod Apostoli hoc Sacramentum conferrebant per manus Impositionem sine Unctione; en ejus verba: «non recte ergo colligant dicentes, in Confirmatione non fuisse oleam unctionis, vel Chrismatis in primitiva Ecclesia, sed ad acceptationem Spiritus sancti fuisse tantum manus impositas.» Deinde subdit: «Nemo igitur dicat, qui vult esse fidelis, quod Sacramentum Confirmationis fiebat sine Unctione per solam manus impositionem ab Apostolis: non enim minus manus imponit, qui unguendo imponit.» *Tom. 2. de Sacrament. c. 113.* Accedit Petrus Aurelius in suo Orthodoxo, edito expensis Cleri Gallicani, ubi Auctor (*part. 1. c. 7.*) loquens de sensu SS. Patrum circa Materiam Confirmationis, inquit: «Non enim (Patres) manus Impositionem et Chrismationem in Confirmationis Sacramento tantum conjunctas esse voluerunt, sed in unam singularemque actionem conclusas. Quare non dicunt præberi Unctionem, et manus impositionem, sed Unctionem impositione manus.» Et citat *Bedam* aliosque Patres; deinde addit: «Atque hinc factum est, ut decretum sit, Chrismationem ab Episcopo pollice faciendam; id est imponendo manum. Atque hæc consuetudo jam omnibus deinceps sæculis accepta, et perpetuo Ecclesiae usu ad nos perducta est, à quo nec primis sæculis aliena fuisse videntur Orientis Ecclesiae.» Unde in fine ibi ait: «Impositionem, quae sit in principio, ceremoniam esse Sacramento Confirmationis præviam, qua Neophyti præparentur ad suscipiendam Spiritus sancti gratiam.» Sed quid significat illud Elevatio manuum? Respondet P. Berti cap. 6. quod per illam ceremoniam Episcopus se commonstrat orantem invocare Spiritum sanctum super Confirmandos.

Alterum momentum est illa celebris Regula ab omnibus accepta S. Augustini (*in lib. 4. de Baptis. c. 24.*) ubi dicitur: «Quod universa tenet Ecclesia, nec Concilium institutum, sed semper retentum est, non nisi Apostolica auctoritate traditum, rectissime creditur.» Id prius docuit S. Basilius (*Libro de Spiritu Sancto c. 27.*) ubi dixit omnino credenda esse «dogmata et instituta, quae in Ecclesia prædicantur et quae non ex doctrina scripto prodita accepimus, sed ex Apostolorum traditione in mysterio, id est in occulto tradita nobis fuerint.» Hinc bene arguit *Tourn. de Conf. art. 3.* quod cum ab ipsis primis sæculis, Unctio in Confirmationis Sacramento usurpata sit, et deinceps semper retenta, licet Scriptura nullam de Unctione mentionem

fecisset, tenendum est ex traditione Apostolorum et consequenter ex institutione Christi, quod hoc Sacramentum ab initio ipsius temporibus Apostolorum ceperit conferri per impositionem manuum conjunctam cum Chrismatis Unctione.

Quod autem semper Unctio ab initio usque nunc abhibita fuerit in Ecclesia tam Latina quam Græca, constat ex traditione Patrum. De hoc primum non leve fundamentum habetur ex Apostolo in 2. Cor. 1. vers. 21. et 22 ubi dicitur: « Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, qui et signavit nos, et dedit pignus in cordibus nostris. » Hæc verba interpretantur de Sacramento Confirmationis Joannes Chrysostomus, Hilarius, et Theodoretus in hunc locum, ac Ambrosius *lib. de his qui initiantur c. 7.* Præterea illud: « Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. » *Ephes. 4. 30.* explicat de Sacramento Confirmationis S. Augustinus *l. 15. de SS. Trin. c. 26.* Præterea illud S. Joannis: « Unctionem quam accepistis ab eo maneat in vobis. » *1. Epist. 2. 27.* sic explicatur à S. Cyrillo Hierosol. in *Cath. 3. Myst.* « Sanctum hoc unguentum non amplius est unguentum nudum, neque commune, postquam jam consecratum est, sed est Chrisma quod Christi et Spiritus sancti, id est divinitatis ejus præsentiam efficit, quo frons, et alii sensus (loquitur de Ritu Græco) corporis tui Symbolicè inunguntur; et corpus equidem perungitur, Anima vero sancto vivifico Spiritu sanctificatur. »

S. Justinus in *Respons. ad Orthod. 9. 137.* ait: « Deinde in sacro lavacro, quæ dicta sunt symbolis peractis, post illa unguento consignamur. » Theophylus, qui vixit anno 170, scripsit: « Certè nulla alia ex re Christianorum nomen traximus, quam quod Divino Oleo perfundimur. » *Libro ad Autolycum versus finem, S. Irenæus:* « Tum autem eum, qui initiatus est opobalsamo inungunt, hoc enim unguentum fragrantia illius, quæ omnia exsuperat, typum esse aiunt. » *Libro 1. cap. 18. Tertullianus:* « Exinde egressi de lavacro, perungimur benedicta Unctione de pristina disciplina. In nobis carnaliter currit Unctio, sed spiritualiter proficit. » *Libro 2. de Baptis. c. 7. Nota, de pristina disciplina. Cornelius Papa apud Eusebium (Libro 6. Hist. Eccles.):* « Novatus jacens in lecto pro necessitate perfusus sit, nec reliqua in eo quæ Baptismum subsequi solent solemniter adimpleta sint, nec Signaculo Chrismatis consummatus sit, unde nec Spiritum sanctum unquam potuerit promereri. » S. Cyprianus: « Ungi quoque necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, id est unctione, esset unctus Dei, et habere in se gratiam Christi possit. » *Epistol. ad Numidas. Concilium Constantinopolitanum I. in Can. 7. loquens de Hæreticis venientibus ad Ecclesiam Catholicam, si docet:* « Dantes quidem libellos, et omnem hæresim anathematizantes, quæ sentit ut sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia; et signatos, sive unctos primum sancto Chrismate et frontem, et oculos, et nares, et os, et aures, et eos signantes

dicimus signaculum domi Spiritus sancti. » S. Basilius: « conseramus aquam Baptismatis, et oleum Unctionis, ex quibus scriptis? nonne à tacita secretaque Traditione? ipsam porro olei inunctionem quis sermo scripto proditus docuit? » *Libro de Spiritu sancto c. 17. S. Ambr.:* « Post hæc, id est post Baptisma susceptum, utique ascendisti ad Sacerdotem; omnes enim in regnum Dei, et in Sacerdotium unguimur gratia spirituali. » *Libro de Initian. c. 6. Innocentius I. Epistola ad Decentium scripsit:* « Solos Episcopos in fronte ex oleo signare, cum tradunt Spiritum Paracletum. » S. Augustinus: « Unctio spiritualis ipse Spiritus sanctus est, cujus Sacramentum est in Unctione visibili. » *Tract. III. in Epistolam Joannis n. 5. Et alibi:* « Ungimur enim modo in Sacramento, et sacramento ipso præfiguratur quiddam, quod futuri sumus. » *In Psalm. 26. Enarr. 2. n. 2. S. Leo Epist. 88. ait ad Episcopos spectare, Chrismate Baptizatorum frontem signare. S. Gregorius M. in suo Sacramentario scribit:* « Neophytos confirmari, dum Episcopus tincto pollice in Chrismate facit crucem in fronte. »

Omitto autem alios innumerabiles Scriptores, qui post seculum V de Unctione Chrismatis loquuntur: nam Du-Hamel *c. 2. n. 5 et 6. testatur, quod ipse Sirmondus fatetur, in primis seculis Unctionem junctam fuisse cum Impositione manus, et sic etiam usu receptum est post ætatem Innocentii I in posterum; additque Du-Hamel in hoc omnes cum Sirmondo consentire theologos.*

Attenta igitur ex una parte Regula laudata S. Augustini, quod omnia quæ universa tenent Ecclesia, nec ab aliquo concilio instituta esse novimus, sed semper usu recepta in Ecclesia fuerunt, ex traditione Apostolorum derivasse credendum est. Et posito ex alia parte, quod Ecclesia semper et ubique usum Chrismatis servaverit, prout supra ostensum est, omnino tenere debemus, hujusmodi usum descendisse ab Apostolis, à Christo edoctis, utpote in re ad Sacramenti Materiam pertinente: nam etiam Apostoli (ut bene advertit Suarez *sect. 4.*) « habebant alligatam potestatem in Sacramentis institutis à Christo. » Propterea omnino tenendum est, Apostolos in collatione hujus Sacramenti Chrismatis unctione usos fuisse, sicut jam olim expressè docuit Fabianus Papa in *Epist. 2. ad Orient. (Vide Can. 8. Litteris Dist. 2. de consecr.)* ubi loquens de Chrismate, deque obligatione illud quotannis renovandi, ait: « Ista à SS. Apostolis, et successoribus eorum accepimus, et vobis tenenda mandamus. »

Cum ergo legitur *Actor. 8.* quod Apostoli dabant Spiritum sanctum imponendo manus, et una tantum ibi, non duplex Impositio nominatur: siquidem si ipsi Sacramentum Confirmationis ministrabant, ea Impositio erat ab Unctione indistincta. Nec fert, quod in Scriptura expressa non facta fuerit mentio Unctionis; sicut enim in Actis non fit expressa mentio Baptismi conferendi in nomine trium Divinarum Personarum, sed tantum in nomine Christi (*baptizati sunt in nomine D. J., Actor. 19. a. 5.*) nec proinde arguitur Apostolos baptizasse in solo nomine

Jesu; ita quamvis in *Actis* non fiat expressa mentio Unctionis, ex traditione tamen probatur Confirmatio collata fuisse per Unctionem cum Impositione conjuncta. « Multa alia (scribit S. Hieronymus) quæ per traditionem observantur, auctoritatem sibi scripturæ legis usurpaverunt. »

Idque conforme est doctrinæ S. Thomæ, 3. p. q. 72. art. 1. ad 1. sic docentis : « Ubi sensibilia signa miraculose exhibebantur divinitus, non erat necessaria sensibilis materia sacramenti talis. Ulebantur tamen Apostoli communiter Chrismate in exhibitione sacramenti, quando hujusmodi signa non exhibebantur; dicit enim Dionysius (de Ecclesiast. Hierar. c. 4.) « Est quedam perfecta operatio, quam Duces nostri (id est Apostoli) Chrismatis hostiam nominant. » Atque ex his omnibus patet, quam improbabilis sit opinio Sirmondi, qui dicit Unctionem Chrismatis esse tantum Materiam accidentalem hujus sacramenti. Hanc opinionem Gregorius à Valentia qu. 1. censet erroneam; Sotus autem (apud ipsum) putat hæreticam; P. Berti scribit, quod ipsa à temeritatis nota nequit excusari. Consequenter falsa pariter est opinio Du-Hamel, qui ait probabile esse, quod Unctio in Confirmatione sit tantum necessaria necessitate præcepti, non autem Sacramenti.

Tertium momentum, quo magis firmatur nostræ sententiæ certitudo, habetur ex declaratione Benedicti XIV, qui in Epistola encyclica, quæ incipit, *Ex quo primum*, ad Archiepiscopos, et Episcopos ritus Græci, etc. n. in ordine 53. (in Bullar. tom. 4.) data 1 Martii anno 1756, ubi Pontifex in §. 51. memorata controversia, quæ agitur in Ecclesia Latina inter Theologos, an Impositio manuum, et Unctio chrismatis sint materia distincta, vel indistincta hujus Sacramenti, dicit : « Unicuique licet eam sequi partem, quæ magis ipsi placuerit. » His verbis significat contrariam primam sententiam prout tutiorem utique posse teneri, sed etiam amplecti posse nostram sententiam ut tutam, et moraliter certam, alioquin cum agatur hic de Materia Sacramenti, docere nequisset, quod liceat sequi partem, quæ unicuique placuerit. Præterea in fine prædicti §. 51. addit : « Nemini fas est asserere in Ecclesia Græca non adesse Sacramentum Confirmationis. Si quis enim hanc opinionem tueretur, huic manifestè obstatet vetus Orientalis Disciplina, quam Apostolica Sedes optimè perspectam habuit, nec unquam damnavit, aut improbavit, juxta quam in Græcorum Ritualibus libris nulla fit mentio de manuum Impositione, tanquam Materia adæquata, aut inadæquata Sacramenti Confirmationis. » Sed id quod magis urget, et omnino tutam nostram sententiam reddit, est illud quod mox deinde subdit Benedictus in sequenti §. 52. ubi tradens quid tuto sentiendum sit de Materia et forma Sacramenti Confirmationis in Ecclesia Latina, prout ibi summarium breviter, sic docet. « Quod itaque extra controversiam est, hoc dicatur : nimirum in Ecclesia Latina Confirmationis Sacramentum conferri adhibito sacro Chrismate, sive Oleo

oliviarum, balsamo commixto, et ab Episcopo benedicto, ductoque signo Crucis per Sacramenti Ministrum in fronte suscipientis, dum idem Minister formæ verba pronuntiat. » Ibi igitur extra controversiam esse docet validè Sacramentum conferri cum sola Chrismatis Unctione adhibita per manum Episcopi, et unicam esse formam eam, quæ unctionem comitatur.

Qui autem huic Declarationi dogmaticæ Pontificis in hac Constitutione totam Ecclesiam docentis in re quæ ad fidem pertinet, acquiescere nollet, aliud obijcere non posset, quam Pontificem, etiam ubi Ecclesiam docet, non esse infallibilem. Sed huic ita loquenti P. Suarez, et P. Bannez responderunt, quod ejusmodi oppositio, nequeat à temeritate excusari; imò Bellarminus lib. 4. de Pontif. c. 2. vers. *Ex his*, scribit *videri omnino erroneum, et hæresi proximam.*

Juxta autem nostram sententiam, quod Materia totalis adæquata confirmationis est Unctio Chrismatis manu Episcopi peracta, advertendum est de essentia Sacramenti esse I. Ut Unctio fiat in fronte, prout habetur ex cap. unic. de Sac. Unction. et ex Decreto Eugenii IV, juxta communem sententiam, quam tenent Suarez, Coninch. Layman, et alii cum Salm. c. 2. n. 24. II. Ut Unctio fiat in forma Crucis, juxta S. Thom. 3. p. q. 72. a. 4. ad 3. quem communiter etiam Doctores sequuntur apud Salm. ibid. n. 25. III. Ut Unctio fiat per manum ipsius Episcopi ministrantis, prout docent Suarez, Castrop. La Croix, et alii cum Salm. ibid. Hæc de Materia hujus Sacramenti; sed observa dicenda de ejus forma, quæ ad confirmanda hic dicta valde conferunt.

165. — « 1. Etsi ex necessitate præcepti unctio fieri debeat pollice manus dexteræ: valida tamen esset, si fieret digito etiam sinistrae manus; quia verè fieret per impositionem manus Episcopalis. Ita Præp. et alii (cum Viva de Confirm. Qu. 3. Art. 1. n. 3. Laym. c. 2. in fin. Pal. p. 3. nu. 4. Suar. D. 33. sect. 3. Renzius c. 2. q. 6. cum Conc. et Hurt.) contra Suar. Peccabit tamen Episcopus graviter contra universalis Ecclesiæ morem. Vid. Laym. hinc 2. et Escob. tom. 7. Exem. 3. ubi docet probabile esse, non peccare mortaliter. »

Communiùs cum Busemb. sentiunt Laym. c. 2. n. 5. Renzius de Confirm. c. 1. q. 6. cum Coninch. item Suar. et Reg. apud Escob. eod. tit. n. 112. peccare graviter Episcopum, qui alio digito quam pollice dexteræ manus ungeret, tum quia ageret contra Rubricam, et usum Ecclesiæ in re gravi: tum quia ad hunc effectum ungitur in consecratione Episcopi ejus pollex, ut ait Renzius. Sed Escob. l. c. cum Trull. Nugn. et Diana p. 3. tr. 3. Rest. 22. cum Dic. Aversa, et Tamb. §. 2. n. 7. dicunt esse probabile id non excedere culpam venialem; et revera non patet omissionem prædictæ cæremonie pertingere ad peccatum mortale. Unde dicunt, quod si Episcopus prædictum pollicem infirmum haberet, licite posset alio digito ungere. Minime autem constat, quod pollex Episcopi ad hunc finem ungitur: nam in Pontificali habetur, quod post unctiones pollicis, et indicis Episcopi

utriusque manus, deinde ambæ ejus manus totæ unguuntur: ut pariter fit in unctione manuum initiandorum ad Presbyteratum.

166. — « 2. Probabile est, requiri ad valorem Sacramenti, ut unctio fiat ab Episcopo immediate, nullo instrumento mediante. Ita *Filliuc. et Laym.* contra quosdam; quia debet fieri per impositionem manus. *Escob. t. 7. Ex. 7.* »

Dicunt *Henr. Vioald. etc. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 380.* posse fieri Confirmationem pennicillo, sive alio medio instrumento. Sed merito hanc opinionem rejiciunt *Laym. tract. 3. cap. 2. Holm. pag. 42. n. 198. loc. cit. et Viva de Confirm. qu. 3. art. 1. n. 4. cum Suarez, Con. et aliis communiter.* Ratio, quia tunc deficeret immediate impositio manus Ministri, quæ omnino requiritur: illa autem mediata impositio improprie impositio dicitur. Nec obstat dicere, quod Extrema Unctio valide ministratur medio instrumento, ut dicemus n. 710. Nam bene respondet *Holm.* quod ibi non requiritur ad valorem Sacramenti impositio manus sicut requiritur in Confirmatione. Circa autem quantitatem Chrismatis, ea sufficit et requiritur, quæ satis sit ad unguendam frontem confirmandi in figuram crucis, ut *Suar. D. 38. et Salm. c. 2. n. 29. cum Pal. et Bonac.*

167. — « Resp. 4. Forma vera, et necessaria, in Ecclesia latina est, *Signo* (ut habet *Trid. vel*) *Consigno* (ut habet *S. Thom.*) *te signo Crucis, et confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, etc.* In qua utrum de essentia sit ut utraque actio signandi et unguendi expressè significetur? Disputant Scholastici. *Laym. et Fill. t. 3. d. 10. Con. l. c. art. 4. Dian. R. 27.* »

Quatuor adsunt sententiæ circa formam Confirmationis. I. est eorum qui tenent solam impositionem manuum esse adequatam materiam hujus Sacramenti, ideo dicunt formam esse solam Orationem, quæ præcedit unctionem; sed hæc sententia est omnino falsa, prout probavimus supra n. 164.

II. Sententia est eorum qui tenent tum impositionem manuum, quæ unctionem præcedit, tum unctionem ipsam, esse materiam partiales: unde dicunt formam coalescere ex dicta Oratione præcedenti, et ex verbis unctionem comitantibus, et sic sentiunt *Juenin. Natal. Alexand. Gotti, et Tournely.*

III. Sententia singularis est *Contin. Tourn.*, nempe *P. Colet. t. 5. de Sac. Confirm. c. 4.* ubi difficulter percipi potest, qua firma ratione hic alias doctus Auctor pro unica Materia, quam ipse tuetur adesse in hoc Sacramento, deinde velit eam duplici Forma indigere.

IV. Est Sententia nostra, et communis, quam defendant omnes Auctores citati supra n. 164. v. *Hic cadit*, eisque se associat *P. Concina*, qui licet tenuerit *t. 7. de Confirm. cap. 2.* duplicem esse Materiam hujus Sacramenti, attamen *cap. 3. n. 5.* sentit unam esse Formam. Dicimus igitur, quod sicut totalis Materia adæquata Confirmationis est unctio Chrismatis adhibita per manum Episcopi, sic totalis Forma sunt verba, quæ Episcopus unguendo proterit: « Signo te signo Crucis, et confirmo te Chrismate salutis,

» in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » Sic docuit *S. Thomas 3. p. qu. 72. art. 4.* Et sic definit *Eugenius IV* cum Concilio Florentino in decreto ad Armenos dicens: « Forma autem est: Signo te signo Crucis, et confirmo te Chrismate salutis, cum aliis verbis quæ retulimus supra citato n. 164. quibus licet Pontifex mentionem faciat expressè de Oratione Apostolorum *Actor. 8.* nullam tamen aliam docet esse formam, quam hanc mox supra descriptam. Hinc infertur, quod *Eugenius* non solum tacuit, sed omnino exclusit omnem aliam formam præter hanc; aliter non rectè, quia non integrè Ecclesiam docuisset. In hac autem Forma, ut docet *S. Thomas*, adæquatè omnia explicantur, quæ in hoc Sacramento continentur, nempe *Signum* militiæ Christi, cui adscribuntur Confirmati per illa verba, *signo te signo Crucis: Effectus* sacramenti, id est gratia roborans per illa verba, *Confirmo te Chrismate salutis: et causa* gratiæ, nempe *SS. Trinitas* per illa verba, *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Accedit auctoritas *Catechismi Romani*, qui instruens de hoc Sacramento §. 12. dicit « Hanc esse perfectam et absolutam hujus Sacramenti Formam. » Additque quod « Auctoritas Ecclesiæ Catholice non patitur nos ea de re quidquam dubitare. » Accedit et Concilium Bituricense sub anno 584. et anno sequenti approbatum; *tit. 20. de Confirm. can. 3.* ac demum a *Sixto V.* probatum; ibi dictum fuit: « Nullam in administratione hujus Sacramenti Formam debitam, et qua ut consuevit Ecclesia, esse, quam: *Consigno te Chrismate salutis.* » His momentis utpote communi non esse recedendum, nempe Formam adæquatam esse tantum verba quæ unctionem comitantur.

Obijciunt Adversarii illud (*Actorum 8.*): « Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum... tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum. » Unde dicunt, si Oratio esset Forma, quam Apostoli adhibebant, et nunc in unctione Chrismatis nulla habetur Oratio, ergo Forma saltem partialis est oratio, quæ in principio dicitur ab Episcopo, dum manus elevat. Respondet *Bellarminus de Confirm. c. 10. Object. 1.* quod neque aliorum Sacramentorum Formæ habentur expressæ in Scripturis, nusquam enim (ait) scriptum est, in Baptismo dicendum esse, *Ego te baptizo*; quapropter inquit, quod verbum Dei traditum satis testatur morem universæ Ecclesiæ. Idem sentit *S. Thomas (loc. cit. art. 4. ad 1.)* dicens: « Multa enim servabant Apostoli in Sacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propositis non sunt tradita. » Unde *Dionysius (cap. 7. Eccl. Hier.)* dicit: « Consummativas invocationes (id est verba quibus perficiuntur Sacramenta) non est justum Scripturas interpretantibus, neque mysticum earum aut in ipsis operatas ex Deo virtutes ex occulto ad communem adducere, sed nostra sacra traditio sine pompa (id est occultè) eas edocet. » Quapropter *P. Suarez (loc. cit. in S. Thomam disp. 33. Sect. 5.)* Angelici Doctoris vestigia sequens, scribit per

verba illa, *Oraverunt, ut acciperent Spiritum sanctum*, vel non significari Formam, sed tantum præambulam orationem quam præmittit Apostoli, ut Baptizati Spiritum sanctum reciperent, prout etiam modo fit in Ecclesia: vel dicendum esse, Formam unctionis, *Signo te etc.* Orationis nomine significari, « quia » virtutem deprecationem ipsa continet, quatenus divinæ virtuti » et promissioni innititur. »

Nec censendum hoc gratis Suarium asseruisse, nam in Ordine Rom. citato ab Alcuino, et Amalario, qui fuerunt ante ann. 800 in *Offic. Sabbati Sancti* dicitur, quod Episcopus per modum orantis pronuntiat verba: *Signa eos, Domine, signo Crucis.* Ac deinde dum ungit, dicit: *Ego te confirmo in nomine Patris etc.* Unde ait Bellarminus *cit. cap. 10.* quod cum dicimas, « Signo te etc. semper significamus Deum esse qui signat principaliter, et hominem qui signat ministerialiter. » Idque confirmat Bellarm. *cod. c. 10. Obj. 1. scribens:* « Formæ Sacramentorum passim à Patribus dicuntur preces mysticæ, licet interdum proferantur per verbum indicantis: nam semper à Deo expectatur et petitur principalis operatio. »

Tanto magis hoc dici valet, dum constat Formam hujus Sacramenti olim in unctione Chrismatis fuisse expressè deprecatoriam, ut legitur apud S. Ambrosium *lib. 2. d. Sacr. c. ult.* ubi hæc erat Forma: « Deus qui te regeneravit omnipotens, concede sitque tibi peccata, ipse te ungit in vitam æternam. » Addit *Continuator Witasæ in q. 3.* de forma Confirmationis art. 3. ex Menardo, et Morino, Formam usque ad nonum sæculum fuisse deprecatoriam, unde subdit: « Nihil impedire quominus hæc Forma (signo te etc.) licet indicativa invocatio sit Spiritus sancti etc. » Huic porro congruit id quod scripsit S. Leo (*Ep. ad Nicætam cap. 7.*): « Qui Baptismum ab Hæreticis receperunt, sola sancti spiritus invocatione per impositionem manuum confirmandi sunt. Observa, sola sancti Spiritus invocatione, quæ jam in hodierna Forma habetur per illa verba, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. »

Cæterum quicquid de priscis Ritibus sit circa hujus Sacramenti administrationem, in qua plures mutationes acciderunt, dicimus, quod si certum sit unam esse Materiam totalem Confirmationis, nempe Chrismationem per manum Episcopi adhibendam, ut probavimus supra n. 164, consequenter dicendum, non duplicem, sed unam esse Formam. Obijciunt contrarii: sed in confirmatione adsunt Impositio manuum, et unctio Chrismatis, ideoque Oratio quæ præcedit Chrismationem, est Forma respondens impositioni: verba autem quæ postea profert Episcopus chrismando, est Forma respondens unctioni. Sed hæc jacet nodus questionis, quæ inter nos et Adversarios agitur: hunc autem nodum solvere opus est. Libet Adversariis supponere in hoc Sacramento duplicem Materiam concurrere, vel ut supponit P. Coiet, ut supra *Contin. Tourn.*, adesse duplicem actionem in ipsamet Materia, nempe Impositionem, et unctionem;

sed jam supra demonstratum est, ubi egimus de Materia, quod Impositio et unctio nec sunt duæ Materiæ disjunctæ, nec duæ actiones unius Materiæ, sed unica, singularis, et individua actio, nimirum Unctio adhibita per manum Episcopi, ita ut tunc unctio est actio, tunc autem per manum Episcopi non est actio distincta, sive disjuncta, sed est tantum modus unctionis institutus à Christo, quatenus unctio à solo Episcopo, et non ab alio est peragenda.

Hoc est illud quod scripsit Bellarminus *de Confir. c. 9.* ubi sapienter animadvertit, quod SS. Patres, dicendo dari Spiritum sanctum in uno loco per Impositionem, in altero dari per unctionem, apparet intellexisse, quod utraque res, nempe unctio et Impositio, eadem est, scilicet unctio imponendo manum, sive Impositio manuum unctio. Sic etiam scripsit Thomas Waldensis: « Nemo dicat, quod olim Sacramentum fiebat sine unctione: non enim minus manus imponit, qui unctio imponit, » *De Sacram. c. 113.* Idem expressius scripsit Petrus Aurelius: « Non enim manus Impositionem, et Chrismationem (Patres) tantum conjunctas esse voluerunt, sed in unam singularemque actionem conclusas, quare non dicunt præberi unctionem, et manus Impositionem, sed unctionem Impositionem manuum. » Et revera Innocentius III in *cap. unic. de Sacram. Unctio.* id tradidit dicendo: « Per frontis Chrismationem, manuum impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio. » Et alibi in *c. Quanto 4. de Consuet.* scripsit: « Ut est Sacramentum Confirmationis, quod chrismando renatos soli debent Episcopi per manus impositionem conferre. » Dicendo igitur Pontifex, *chrismando per impositionem manuum*, patenter docet, eandem actionem esse chrismare, et imponere manus, dum in ipsa Chrismatione Impositio manuum necessario continetur. « Ipsa enim Unctio, et Signatio (ait Bellarm. c. 2.) manus impositio rectissime dicitur. Unde Marci 7. cum postulassent quidam, ut Dominus manus imponeret Lunatico, ille id fecit, nam digito tetigit linguam et aures ejus. » Si autem Materia proxima Confirmationis una est actio, nempe unctio per manuum Impositionem, sive Impositio manuum unctio, ideo unice actioni seu unice Materiæ unica pertinet Forma. Præterea certum est, per plura sæcula à tempore S. Thomæ usque ad ætatem Recentiorum nostram sententiam oppugnantium, omnes Scriptores unanimiter tenuisse, quod hujus Sacramenti unctio Chrismatis est unica Materia, et unica Forma sunt verba Episcopi unctionem committantia. Atque hinc est quod Episcopi communiter non sategunt, ut omnes confirmandi sint præsentibus in principio Ritûs, cum Minister elevans manus profert Orationem, nec dubitant ipsi confirmare eos, qui postquam primus ille Ritus jam est completus, accedunt.

His omnibus accedit Declaratio allata supra Bened. XIV in Constitutione, *Ex quo primum*, ad Episcopos Græcos an. 1746, die 1 Martii, cujus verba licet expedire repetere: « Quod itaque extra controversiam est, hoc dicatur: Nimirum in Ecclesia

» Latina Confirmationis Sacramentum conferri, adhibito sacro
» Chrismate etc. dum idem Minister Formæ verba pronuntiat. »
Ibi igitur non fit mentio de alia Materia quàm unctione Chris-
matis per manum Episcopi, nec de alia Forma quàm de verba
prolatis ab Episcopo, dum ungit; et sic docet Pontifex extra
controversiam esse, quòd in Ecclesia Latina Sacramentum Con-
firmationis conferitur. Si alicui hæc Declaratio non sufficit,
bene sufficit mihi et aliis, qui constanter tenemus Summum
Pontificem, ubi loquitur docens Ecclesiam in re ad fidem perti-
nente, nunquam errare posse.

168. — Hinc notandum cum *Salm. cap. 2. ex n. 33. et com-
mun. DD.* quoad formam, substantiales esse, et Sacramentum
invalidare omnes mutationes sequentes, scilicet 1. Si omittatur
verbum *signo*, vel *confirmo*. 2. Si omittatur expressio *SS. Trin-
tatis*. 3. Si omittatur verbum *te*. 4. Si omittantur verba *signo
Crucis*, vel *Chrismate salutis*. Dicere autem *corroboro* pro *con-
firmo*, esset mutatio accidentalis, ut *Salm. n. 44. cum Sol. Gran.
et aliis*; sicut etiam dicere *sanctificationis*, pro *salutis*, ut
S. Thom. d. art. 4. ad 1. Valent. et Salm. ib. cum aliis communiter.

169. — Quæritur hic, an sit valida forma, quam adhibent
Græci in hoc Sacramento, dicendo: *Signaculum doni Spiritus
sancti*, significantem signo illo donari Spiritus sancti munera?
Affirmant communiter DD. cum *Arcudio*, et sic refert *Illung.
apud Croix n. 333.* declarasse Urbanum VIII. Unde improba-
biliter *Viva de Confirm. q. 3. art. 1. n. 6.* dubitat de validitate
Sacramenti cum hac forma collati, eò quòd in ea deest invocatio
SS. Trinitatis; nimis enim durum est dicere, quòd tota Ecclesia
Græca hoc careat Sacramento. Præterquam quòd verosimiliter
dicunt *Tournely Præl. Theol. t. 7. pag. 240. suus Cont. tom. 5.
p. 61. in fin. et Juenin. t. 7. pag. 205.* quòd apud Græcos, non
minus quam apud Latinos, bene invocantur in hoc Sacramento
Personæ SS. Trinitatis, cum tali tamen differentia, quòd in
Ecclesia Latina SS. Trinitas invocatur post unctionem, in Græca
verò invocatur antea in Oratione præcedenti.

Tres autem sunt effectus hujus Sacramenti. I. *Character* ut
ex *Trident. sess. 7. can. 9.* et ex *Decr. Eugen. IV. Vid. Salm.
cap. 3. n. 2.* et *Croix n. 333.* II. *Gratia*, id est robur speciale ad
prælianda prælia Domini: Imò ex *cap. Novissimè. de Consecrat.
Dist. V.* declaratur in Confirmatione conferri Gratia Spiritus
sancti plenitudinem, similem illi quam acceperunt Apostoli in
die Pentecostes, ut docet *Cat. Rom. de Sac. Confir. n. 21.* Et
etiam aliquando per hoc Sacramentum prima Gratia confertur,
ut docent *S. Th. art. 7. ad 2. et Salm. n. 4. cum Suarez, Pal.
Laym. Bon. etc. juxta dicta n. 84.* III. Effectus est cognatio spiri-
tualis eodem modo, quo dictum est de *Bapt. n. 156 in fin.* Ita ex
*2. Veniens. De cogn. spir. Viva q. 3. art. ultim. n. 1. Salm. c. 4.
43. Croix num. 402.*

DUBIUM II.

Quis sit Minister, et quod subjectum.

170. An soli Episcopi sint Ministri Confirmationis? — 171. An peccet
graviter Episcopus confirmans non suos? — 172. Et quam penam
incurrat? — 173. An autem possit præsumere consensum aliorum
Episcoporum? — 174. Quær. 1. An Confirmans et Confirmandus de-
beant esse jejuni? Quær. 2. An Confirmatio ministranda sit in Ec-
clesia? Et an conferri possit in die feriali, et vespere? — 175. Quando
teneatur Episcopus confirmare? — 176. Quinam valide confirman-
tur? — 177. An infantes? — 178. An sit illicitum pueros confir-
mare sine causa? — 179. Quæ dispositio ad Confirmationem re-
quiratur? — 180. An licite confirmentur amentes?

170. — « RESP. I. Minister ordinarius validæ Confirmationis
» est solus et omnis Episcopus, etiam excommunicatus, vel
» hæreticus: ex commissione autem, vel delegatione Pontificis,
» etiam simplex Sacerdos. Est communis. Vid. *Ferm. Laym.
» l. 5. t. 3. c. 6. Bonac. d. 3. p. 2.* »

Quæritur, an Papa possit committere simplici Sacerdoti facultatem
confirmandi? Certum est solum Episcopum esse Ministrum
ordinarium hujus Sacramenti, ut sancivit Innoc. III in *cap. un.
de Sacra unctione. §. Per frontis*, ubi dixit: « Cum cæteras unc-
» tiones simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc (scilicet Chris-
» mationis) non nisi summus Sacerdos, id est Episcopus, debet
» conferre. » Et idem definitivè Tridenti. *sess. 7. c. 3.* ubi: « Si
» quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium Ministrum non
» esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem,
» anathema sit. » Dubium autem fit, an ex concessione Pontificis
possit simplex Sacerdos confirmare tanquam Minister extraor-
dinarius. Negat *Viva de Conf. qu. 3. art. 2. n. 1. ac Salm. c.
4. n. 18.* cum communi, ut asserunt. Sed vera sententia affirmat
cum *S. Th. 3. part. qu. 72. art. 11. ad 1. Petrocor. Concina,
utroque Tourn. Croix l. 6. p. 1. n. 386. cum Pal. Aversa, et
aliis pluribus.* Idque hodie non amplius dubitandum ex Bulla
N. SS. P. Benedicti XIV. incipiente, *Eo quomodo tempore*, edita 4
Maii 1745. (in *Bullar. t. 1. n. 129. §. 8.*) ubi Pontifex indulget, ut
ut Coptitis Sacerdotes Missionarii pro necessitate possint minis-
trare Confirmationem, additque, hoc non esse novum, sed usita-
tum à S. Gregorio M. et aliis Pontificibus; refertque *P. Za-
charia apud Croix lib. 6. pag. 378.* Eugenium IV concessisse
cuidam Religioso Franciscano Missionario facultatem non solum
confirmandi, sed etiam Chrisma conficiendi.

171. — « I. Etsi Episcopus graviter peccet, si vel in aliena
» Diocesi, vel sibi non subditos confirmet, sine proprii Episcopi
» consensu, saltem tacito, propter defectum jurisdictionis:
» (Episcopus confirmans in aliena Diocesi, etiam subditos suos,
» incurrit suspensionem à Pontificalibus ipso jure ex Trident.

» sess. 6. cap. 5. et Declaratione S. C. ap. Salm. c. 4. n. 26.)
 » valida tamen est Confirmatio, quia ista non requiritur neces-
 » sitate Sacramenti, sed præcepti tantum.

» 2. Excusatur à peccato Episcopus, si ex alia Diocesi accur-
 » rentes confirmet; quia præsumitur tacitus consensus alterius
 » Episcopi, cui id gratum esse censetur: præsertim si consue-
 » tudine ita receptum sit, vel à proprio ægré confirmari possint.
 » Ita contra Bonac. d. 3. de Sacr. docent Tann. in 3. p. d. 4.
 » qu. 4. d. 3. Sao. Consecr. et alii. »

172. — Quæritur an Episcopus possit in sua Diocesi alienos confirmare? Per se loquendo (ut ait Busemb.) certum est non posse, idque vetitum illi esse sub gravi, additque Bonac. p. 2. n. 10. etiam sub suspensione, sed ubi habeatur hæc suspensio, non indicat, nec ego inveni: tantum enim adest suspensio in Episcopum, qui ordinat alienum subditum, ut dicemus de Ordine n. 762. At dispar quidem est ratio inter Episcopum ordinantem, et confirmantem: nam Episcopus ordinans debet probare quos ordinat, sed confirmans confirmat, qui accedunt. Deinde certum etiam est et commune ap. DD. quòd ubi et consuetudine id permittitur, licitè fieri potest, ut dicunt Conc. t. 8. pag. 216. n. 18. Holzm. p. 45. n. 209. Ronc. q. 1. R. 1. Et hæc esse praxim usu receptam rectè aiunt Pal. p. 9. n. 7. et Croix l. 6. p. 1. n. 392.

173. — Cæterum Bonac. loc. cit. cum Ang. Ledes. Vivald. etc. sentit probabilis esse, quòd in hoc non sit præsumenda rati habitio priorum Episcoporum nisi constet. Alii verò, ut Conc. Pal. ll. cc. Laym. c. 6. s. 3. Salm. c. 4. num. 25. cum Tann. Hen. Barb. Sa. etc. ac Croix loc. cit. cum Præp. Aversa, Burgh. et Delb. communius et probabilius censent Episcopis licitum esse confirmare alienos subditos, quia semper præsumitur, nisi aliter constet, tacitus consensus aliorum Episcoporum, qui credendi sunt velle suas oves non privari hoc Sacramento, cum nullam incommodum ex eo ipsis proveniat.

Tanto magis licitè poterit Episcopus confirmare Ordinandum, qui affert dimissoriam sui Ordinarii, quia tunc bene præsumitur consensus etiam de præsentis proprii Episcopi, ut dicunt Vica qu. 3. art. 2. n. 2. Croix d. n. 392. cum Dicast. Henriq. et Salm. n. 24. cum Pal. Laym. Fas. etc.

174. — Quæritur 1. An cum ministratur Sacramentum confirmationis, tam Confirmans, quam Confirmandus debeat esse jejunos? Videtur affirmandum ex c. Jejuni, et c. Episcopi de Consecrat. dist. 5. Sed communiter DD. dicunt hoc non esse de præcepto, sed de consilio; unde sæpe tale Sacramentum confertur post prandium, præcipuè cum numerosus populus sit confirmandus; ita Laym. l. 5. tr. 5. c. ult. n. 2. Pal. de Confirmat. tr. 20. D. un. p. 10. n. 4. Coninck q. 72. art. 12. Bonac. D. 3. de Sacr. qu. un. p. 2. n. 13. cum multis, Granad. tr. 4. D. 2. n. 3. Salm. tr. 3. c. 4. n. 33. et Escob. l. 2. n. 175. cum Led. Hurt. etc. Vel, ut ait Suar. de Confirm. D. 37. sect. 2. v. 4.

dici potest quòd lex de conferendo hoc Sacramento ante prandium non est usu recepta, consuetudo enim fere jam oblituit, ut tale Sacramentum post prandium conferatur.

Quæritur 2. An Confirmatio debeat omnino conferri in Ecclesia? et an die festivo? Putat Nunnus qu. 72. ar. 2. circa fin. esse mortale confirmare extra Ecclesiam, sicut est mortale extra Ecclesiam solemniter baptizare, cum sit (ut ait) contra usum Ecclesiæ. Nihilominus probabiliter docent Suar. dicta D. 38. sect. 1. n. 2. Bonac. dicta p. 2. n. 14. Pal. n. 6. Barb. 2. p. de potest. Episcopi alleg. 30. n. 13. Escob. l. 2. n. 178. cum Hurt. Diana t. 2. tr. 3. Misc. R. 17. et Salm. c. 4. n. 32. cum Henr. et Sa. posse absque peccato gravi ministrari Confirmationem in aliquo loco decenti, etiam extra Ecclesiam. Nec obstat consuetudo in contrarium, nam respondent Bonac. et Barb. loc. cit. non esse credendum talem consuetudinem confirmandi in Ecclesia obligare sub gravi. Unde videtur obligare saltem sub levi, nisi aliqua rationalis causa excuset, quidquid dicant Palaus, et Escob.

Quidquid autem sit de antiqua consuetudine circa tempus ministrandi hoc Sacramentum, dicunt Granad. et Barb. loc. cit. ac Salm. n. 34. jam usum obtinuisse, quòd Confirmatio conferri possit quocumque die, festivo aut feriali: et quocumque tempore, matutino aut vespertino. Additque Coninkius id esse verum etiam in locis Generali Interdicto subjectis, ex c. Responso de Sent. Excomm.

175. — « 3. Peccat graviter Episcopus, si longo tempore non confirmet: quia subditos ingenti bono privat. »

Hoc certum est apud omnes; vide Holz. p. 54. n. 210. Croix n. 388. Conc. pag. 216. n. 18. Pal. p. 9. n. 13. Episcopus tenetur autem suis expensis circumire ad confirmandum, ut Pal. et Croix, qui tamen excipit, cum Gob. nisi sit rationalis consuetudo expensas exigendi. Hinc dicit Croix ibid. cum Dic. peccare graviter Episcopum, qui per 8 vel 10 annos differret circumire saltem per loca præcipua, ut Pal. et Salm. c. 4. n. 31. nisi excuset moralis impossibilitas. Si autem adsit justa causa, non peccat qui differt per tres, aut plures annos, Croix cum Gob. etc. l. c.

An peccet graviter Episcopus non confirmans moribundum petentem? Affirmant Bonac. Quintan. etc. Sed probabiliter Croix n. 390. cum Escob. Lugo etc. dicit nequaquam peccare, quia excusat incommoditas, et communis praxis: Et adhærent Salm. c. 3. n. 25.

176. — « Resp. 2. Valide confirmantur omnes, et soli baptizati nondum confirmati. Ratio est, tum ex illo Act. 2. Replevit totam domum: tum ex usu, et traditione Ecclesiæ: tum quia omnes indigent ejus effectu, et sunt capaces. Licet verò confirmantur iidem, qui validè, dummodo constet non ponere obicem sive Sacramento, sive ejus effectui. Ratio patet ex dictis. »

177. — « 1. Etiam infantes, et rationis impotes validè hoc » Sacramentum suscipiunt.

» 2. Etsi quoad infantes consultius sit differre usque ad ratio-
» nis usum, tum ob irreverentiam Sacramenti, tum ob pericu-
» lum iterationis, tum ob Ecclesiæ usum: nihilominus ob ra-
» tionabilem causam etiam antea iis licitè datur, v. g. si timeatur
» diuturna absentia Episcopi: vel hic ad ista loca rarò veniat:
» item si infans sit in periculo mortis (in quo quidam dicunt de-
» bere dari): denique si sit filius Principis *Laym. h. c. t. 3. c. 6.*
» *Fill. l. 1. tr. 3. c. 2.* (Sicque sancitum fuit in *Conc. V. Me-*
» *diol. ut refert P. Zacharia apud Croix lib. 6. p. 1. ad n. 390.*
» *nempe quod non solum ob periculum mortis, sed etiam ob alias*
» *causas possent chrismari pueri.)* »

178. — Certum est apud omnes, licitè confirmari infantes, si
juxta accedant cause, nempe periculum mortis, absentia Epis-
copi, etc. ut communiter admittunt cum *Bus. Salm. c. 3. n. 16.*
cum *Suar. Pal. Conc. etc. ex D. Th. 3. p. q. 71. art. 8. ad 4.* ubi
ait pueris morituris dandum esse hoc Sacramentum, ut majorem
gloriam consequantur. Item licitè confirmantur pueri, ubi talis
viget usus, ut dicunt *Salm. n. 18. cum Soto, et Laym. c. 5. n. 2.*
ac *Vivaldo*, qui testatur in Hispania confirmari Infantes duorum
vel trium annorum. Præcisè autem his vel similibus causis,
commune est apud omnes expedire, ut expectetur in Confirman-
dis usus rationis, prout dicitur in *Catech. Rom. n. 18.* ubi:
« Omnis quidem post Baptismum Confirmationis Sacramen-
» tum posse administrari, sed minùs tamen expedire hoc fieri
» antequam pueri rationis usum habuerint. Quare si duodecimus
» annus expectandus non videatur, usque ad septimum certè hoc
» Sacramentum differre maximè convenit. »

Utrum autem sit licitum Infantes ante usum rationis confir-
mare? Dicunt plures Auctores, nempe *Bonac. p. 4. n. 5. Escob.*
de Confir. n. 196. Holz. l. 2. p. 45. n. 227. Salm. c. 3. n. 22. cum
Granad. nullam agnoscere culpam in Episcopo, qui infantes
confirmaret, quia hæc erat antiqua consuetudo, et talis est hodie
in Ecclesia Græca; testaturque *Vivaldo* in Hispaniis infantes
communiter confirmari in ætate duorum, vel trium annorum;
tantò magis, ut aiunt, quia nullibi facta videtur de hoc prohibi-
tione. Sed id hodie ampliùs dici nequit, dum Pontifex *Bened.*
XIV. in Const. 129. Eo quomois, §. 6. edita anno 1745. in tom. 1.
sui Bullarii declaravit in præsentiarum non licere alicquem
confirmare ante usum rationis, his verbis: « Nihilominus abro-
» gato prorsus à Romana Ecclesia... ejusmodi more, consulis-
» simis Pontificum Decretis cautum est, ut renatis fonte Bap-
» tismatis conferretur Sacramentum confirmationis in ea solum
» ætate, in qua fideles... intelligerent tantum inter se differre
» Baptismum, et Confirmationem, quantum in naturali vita distat
» generatio ab incremento. » De cætero idem *Benedictus* post
plures annos ab hac Constitutione emanata, in suo celebri Opere
de Synodo l. 7. c. 10. nu. 5. scribit, quòd licet *Catechismus* asserat

non expedire, ut Confirmatio ministraretur pueris ante septennium,
attamen non prohibet, ne ipsis ullo casu conferatur. Additque
quòd hoc animadverso, à *Syloio, Suarez, Sylvestro, Roncaglia,*
Juvenino, Card. Gotti, et aliis, affirmant ipsi, adhuc juxta præ-
sentem disciplinam, licitè posse conferri Confirmationem pueris
etiam ante septennium, aliqua causa urgente, nempe si Epis-
copus deberet per longum tempus à sua Diocesi abesse, aut si
puer esset in periculo mortis, aut ob aliam similem causam.
Loquens autem de Amentibus, ait Benedictus l. c. n. 180. omnino
ipsis ministrandam esse Confirmationem.

Dubitans, an sit confirmatus, potest sub conditione confirmari;
sed requiritur majus dubium, quam pro Baptismo. *Croix n. 393*
cum *Nunn. Gob. etc.*

179. — Confirmandus autem existens in mortali debet se
disponere ad Sacramentum vel contritione, vel attritione una
cum Confessione; secus tamen, si abesset conscientia culpæ gravis,
ut *Viva. qu. 3. ult. n. 1. Salm. c. 3. n. 28. cum Suar. Pal. et com-*
muni. Confessio enim videtur esse de consilio, non de præcepto,
ut communiter dicunt DD. apud *Viva ioc. cit.* et clarè colligitur
ex cap. *Ut jejuni dist. 5. de Consecr.* ubi dicitur: *Ut moneatur*
Confessionem facere prius.

180. — « 3. Etiam perpetuò amentes (præsertim si aliquando
» usum rationis habuerint) licitè confirmantur; etsi per accidens
» nunquam sint spiritualiter pugnaturi. Ita *Suar. Fill. Laym.*
» *l. c. Con. qu. 72. art. 8. nu. 83.* (Est commune cum *Pal. Con.*
» *Bonac. Barb. et Salm. cap. 3. n. 23. contra Sot. Val. etc.*) »

DUBIUM III.

Quæ Confirmationis necessitas, et Cæremoniæ.

181. An adsit per se gravis obligatio suscipiendi Confirmationem?

— 182. An autem per accidens, nempe ratione vitandi I. Periculi.
II. Scandali. III. Contempùs. Et quando contemptùs intervenit?

— 183. An sit gravis obligatio suscipiendi Confirmationem ante

susceptionem primæ Tonsuræ? — 184. Quæ cæremoniæ sint ser-
vandæ in Confirmatione? Et quid notandum I. Quoad vestes Epis-
copi? II. Quoad locum Chrismationis? Et an Confirmandi accedere

debeant jejuni? — 185. Requiritur etiam 1. Patrinus. 2. Ut hic
sit unus. 3. Ut sit confirmatus. — 186. Dub. 1. An peccet graviter

qui tenet non confirmatus? Dub. 2. An patrinus non confirmatus
contrahat cognationem. — 187. Requiritur etiam 4. ut Patrinus sit

diversus à patrino Baptismi. An Monachi possint esse patrimi Con-
firmationis? — 188. An sit obliganda fascia frons Confirmandi?

Et an sit necessaria ultima Benedictio Episcopi?

181. — « RESP. 1. Nec est necessaria ad salutem necessitate

» medi, neque per se præcepti Est communis *S. Thom. et aliorum,*

» contra *Scot. et Sylvest.* Ratio est, tum quia Ecclesia non urget
» ejus susceptionem ullis pœnis; tum quia nec ex Scriptura, nec

» Traditione, neque sine, aut institutione Sacramenti, tale
» præceptum colligitur. Et Canones, qui in contrarium afferun-
» tur, satis explicantur de necessitate ad melius esse.

» Dixi per se: quia per accidens aliquando potest esse necessaria
» ad salutem ex præcepto caritatis sui, vel proximi, vel alio,
» v. g. ad cavendum scandalum, vel ratione conscientiae, qua
» quis valde metuit, ne in tormentis deficiat sine hoc Sacra-
» mento.

» 1. Negligere hoc Sacramentum, secluso scandalo, et con-
» temptu, non est mortale. *Suarez, Laym. l. 5. tom. 3. c. 5. Bon.*
» *d. 3. q. 1. p. 2.* ubi ex aliis multis docet, nullum esse præcep-
» tum illud suscipiendi.

» 2. Etsi omissio ex contemptu, v. g. si quis id nihili faciat,
» aut puerile, aut vile habeat, sit mortalis; talis tamen non
» censetur esse, cum quis ejus oblatam occasionem, quam postea
» non facile habiturus est negligit. Ita *commun. contra Sylo.*
» *v. Confirm. et Tol. l. 2. cap. 4.*

Magna est hæc quæstio inter DD. an adsit gravis obligatio
suscipiendi hoc Sacramentum Confirmationis? Prima sententia
affirmat, quam tenent *Merbes. Contin. Tourn. tom. 5. p. 122.*
Conc. tom. 8. p. 223. ex n. 1. Habert. t. 5. p. 321. c. 9. cum Ang.
et Hugone à S. Vict. item S. Bon. S. Anton. Alens. Sylo. et
Palud. apud Palaum de Confirm. p. 8. 2. 3. Dicunt præfati
AA. obligationem hanc oriri tam ex præcepto naturali, quam
positivo. Ex naturali, quia grave detrimentum sibi infert, qui
in lucta tentationum negligit se munire magno robore hujus Sa-
cramenti, ad hunc finem instituti. Ex positivo, tum Divino, ut
probatur ex *Actor. 1.* ubi Christus Dominus: « Præcepit eis ab
» Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem
» Patris: » nempe Spiritum sanctum, cujus donum tribuitur in
Confirmatione; tum Ecclesiastico, nam Urbanus Papa in *cap.*
Omnes 1. Dist. 5. de Consecr. sic ad Christianos scripsit: « Omnes
» fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum
» post Baptismum accipere debent, ut plenè Christiani inve-
» niantur. » Hoc etiam Melchisedes Papa in *cap. Spiritum sanctum*
ead. Dist. dixit: « Victoribus necessaria sunt Confirmationis
» auxilia. » Confirmatur ex *Catech. Rom. de Conf. §. 6.* ubi de
hoc Sacramento dicitur: « Quanquam verò necessarium non sit,
» à nemine tamen prætermitti debet... Quod enim omnibus com-
» muniter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam
» summo studio expetendum. » Item *S. Cyprianus Epist. 70.*
scripsit: « Ungi quoque necesse est eum, qui baptizatus est, ut
» accepto Chrismate, id est unctione, esse unctus Dei, et habere
» gratiam Christi possit. »

Secunda verò sententia negat, per se loquendo, teneri quemque
fidelem sub gravi Confirmationem suscipere, et hanc tuentur
cum *Bus. gravissimi AA.* prout *Nao. Man. c. 22. n. 9. Suarez*
p. 3. D. 38. sect. 1. §. 1. Quo circa, Scotus D. 7. q. un. art. 8. Laym.
de Confirm. cap. 5. q. 4. cum Cocar. Abb. Panorm. Adrian. Val.

Henr. Vict. et Con. item Frassen. tom. XI. pag. 437. concl. 1.
et 2. Wigandl. tr. 11. Ex 6. n. 89. Pal. p. 8. n. 5. Bon. p. 2. in
Princ. Roncaglia c. 2. qu. 2. R. 2. Anacl. de Sacr. p. 544. n. 68.
cum communi ut asserit, Sporer tom. 3. p. 216. n. 33. Elbel
tom. 3. p. 52. n. 8. Viva de Confirm. qu. 3. a. 2. n. 9. Croix l. 6.
pag. 1. n. 394. Salm. c. 4. n. 62. cum aliis. Et huic sententiæ
apertè adhæret *D. Thom.* nam in *3. part. qu. 62. a. 1. ad 3.* sic
ait: « Quædam (Sacramenta) sunt, sine quibus non est salus:
» quædam verò sunt, quæ cooperantur ad perfectionem salutis:
» et hoc modo Confirmatio est de necessitate salutis, quamvis
» sine ea possit esse salus, dum tamen non prætermittatur ex
» contemptu Sacramenti. » Item in *4. D. 7. qu. 1. a. 1. q. 2.* repetit
quòd Confirmatio est necessaria non ad salutem, sed ad perfec-
tionem salutis, « sicut equus ad ambulandum, et medicina ad sanè
» vivendum. » Additque aliqua Sacramenta esse ita necessaria,
ut sine illis (homo) non possit in spirituali vita vivere, sicut est
Baptismus, et Pœnitentia: « quædam autem sine quibus non
» potest consequi aliquem effectum, qui est ad bene esse spiri-
» tualis vitæ; et hoc modo Confirmatio, et omnia alia sunt ne-
» cessaria. Verumtamen contemptus cujuslibet Sacramenti est
» periculosus. » Clariùs id confirmat in *cit. quæst. 72. art. 8. ad*
4. ubi ait: *Et ideo Hugo à S. V. dicit: Omnino periculosum*
esset, si ex hac vita sine Confirmatione migrare contingeret:
« non quia damnaretur, nisi fortè propter contemptum, sed
» quia detrimentum perfectionis pateretur. » Nec dissentit Scotus
in 4. D. 17. qu. 1. n. 11. ubi ait: « Extrema Unctio est instituta à
» Christo, et Confirmationis Sacramentum, et tamen neutrum
» est simpliciter necessarium, nec est præceptum de isto, vel
» illo recipiendo. »

Dicunt igitur Fautores hujus sententiæ non adesse de hoc
Sacramento suscipiendo ullum præceptum neque naturale, neque
positivum. Non naturale, quia licet Christus Dominus hoc Sa-
cramentum instituerit tanquam peculiare medium ad vincendas
hostium insidias, tamen alia sunt generalia media, prout fre-
quens Eucharistiæ perceptio, oratio, pœnitentia, etc. quibus
robur Animæ etiam obtineri potest. Nec positivum, quia nullibi
tale præceptum reperitur expressum. Illud enim quod est in *Act.*
loc. cit. intelligitur fuisse datum tantum Apostolis, ut ipsi pecu-
liari modo Spiritum S. acciperent, et tanquam Ecclesiæ Fun-
datores ministerium prædicationis aggredierentur non nisi super-
naturali scientia, et donis prophetiæ, linguarum, ac miraculo-
rum præditi. Alia autem quæ habentur in *c. Omnes, et cap.*
Spiritus S. ut supra, intelliguntur non de necessitate præcepti ad
salutem, sed ad perfectionem salutis, ut docet *D. Th.* cujus
perfectionis detrimentum, sive privationem ait non inducere
damnationem: confirmatio enim non reddit hominem perfectum
simpliciter, et quoad substantiam, quòd est solius Baptismi, sed
quoad uberius gratiæ perceptionem, sive ad melius esse spiri-
tuale, ad quod homo non tenetur sub gravi. Sic pariter intelli-

tur Catechismus Rom. : imò id apertè ibi exprimitur in §. 17. seq. ubi dicitur, quòd « illi confirmari debent, qui ad perfectum Christianam Religionis habitum perducendi sunt. » Et deinde additur : « Communis omnium Mater Catholica Ecclesia vehementer » optat, ut in iis, quos per Baptismum regeneraverit, Christiani » hominis forma perfectè absolvatur. » Ubi etià nota, non dici quòd Ecclesiæ præcipit, sed optat, quo utique exprimitur non adesse Ecclesiæ præceptum. Ad textum autem S. Cypriani respondetur, quòd S. Doctor non dicit necesse esse hoc Sacramentum suscipere de necessitate præcepti, sed necesse esse, ut illud suscipiat qui ejus gratiam vult obtinere; vel potest alio modo intelligi, scilicet quòd sine Confirmatione non licebat ministrare Baptismum tunc temporis, quando Baptismus simul cum Confirmatione dari præcipiebatur, ut habetur in cap. De his. 3. Dist. 5. de Consecr.

182. — Dicunt autem AA. secundæ sententiæ, quòd licet per se loquendo omissio susceptionis hujus Sacramenti non sit mortalis, conveniunt tamen communiter posse esse mortalem per accidens in tribus casibus, et I. Si quis omitendo aliàs firmiter crederet periculum sibi imminere amittendi Fidem, vel caritatem ut *Suar. Pal. et Salm. n. 59. cum Con. Gran. etc.* II. Si quis omitteret cum scandalo, nempe si esset suspectus de fide, et reputaretur Confirmationem contemnere, aut non credere esse Sacramentum, *Palau, Laym. Ronc. Suarez, Sporer, Salm. mun. 58* cum aliis communiter. III. Si omittatur ex contemptu, quem alii intervenire intelligunt, quando quis commodè Sacramentum suscipere potest, et negligit; hunc enim, etsi non formalem, virtuale tamen contemptum reputant. Ita sentiunt *Habert, Concina, Nat. Alexand. Tourn. Juenin. item Syloest. Ric. et Gabr. apud Laym. il. cc.* Et huic opinioni favet *Scotus D. 7. quæst. 2.* ubi ait : « Judicaretur enim contemptus, si omnimoda opportunitate » oblata non susciperetur. » Alii verò fortè probabilius dicunt tunc tantum intercedere contemptum, quando quis negligit Confirmationem suscipere, non quia detinetur à quodam rubore, vel incommodo, sed quia illam parvi facit; plura enim bona spiritualia homines sæpe adipisci prætermittunt ex negligentia, sine eo quòd illa reputent contemnere. Ita cum *Bus. mox infra Suar. l. c. v. Quo circa, Laym. q. 4. Pal. p. 8. n. 6. Ronc. l. c. Spor. n. 33. Elbel n. 20. et Salm. n. 57. cum Con. Gran. etc. ex D. Th. 2. 2. q. 186. art. 9. ad 3.* ait : « Dicendum quòd tunc aliquis » transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit sub- » jici ordini legis vel regulæ, et ex hoc procedit ad faciendum » contra legem vel regulam. Quando autem è converso propter » aliquam particularem causam, puta concupiscentiam, vel iram » inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis vel regulæ, » non peccat ex contemptu. » Si ergo non contemnit legem qui eam transgreditur propter concupiscentiam, neque contemnet Confirmationem qui eam suscipere negliget, ut patiat aliquod incommodum, ruborem vel simile. Id apertè confirmat Catech.

Rom. dict. §. 16. ubi loquens de hoc Sacramento distinguit negligentiam à contemptu, dicens : « Sæpe evenit, ut Fideles in » hoc Sacramento suscipiendo, dissoluta quadam negligentia, et » cunctatione utantur; nam de iis, qui ad eum impietatis gradum » venerunt, ut illud contemnere et aspernari audeant, nihil est » quòd dicamus, etc. » Minime autem negandum cum *Suar. Pal. Laym. Salm. Con.* et aliis (contra aliquos) talem negligentiam esse saltem peccatum veniale, cum sit quædam prodigalitas spiritualis.

Verumtamen postquam hæc scripsi, inveno declaratum à Benedicto XIV in Bulla, *Etsi pastoralis* (vide in *Bullar. tom. 1. Bullam 57. §. 3. n. 4.*) quòd omnes Confirmationem suscipientes à Presbyteris Græcis, invalidè confirmentur; hinc Pontifex subjungit, ipsos admonendos esse de obligatione gravi suscipiendi, cum possint, Confirmationem ab Episcopis. En verba Pontificis : « Monendi sunt ab Ordinariis locorum, eos gravis » peccati reatu teneri, si (cum possint) ad Confirmationem » accedere renuant, ac negligunt. » Quapropter secunda opinio supra relata, nimirum non teneri Fideles sub gravi ad Confirmationem suscipiendam, hodie non videtur satis probabilis.

185. — « 3. Præceptum, quòd habetur in *Trident. sess. 23. cap. 4. de reform.* non ligat omnes, cum sit hypotheticum; sed » tantum ordinandos vel initiandos prima tonsura. Cujus omissionem non esse mortalem contra *Tan. docent Henr. Valent. Suar. d. 38. s. 1. et Navar. c. 22.* qui addit, ne quidem Episcopus peccare mortaliter, ordinando non confirmatum, aut si » ipse non confirmatus ordinet. Vide *Reg. l. 28. c. 3.* »

Quæritur an sit obligatio gravis suscipiendi hoc Sacramentum ante susceptionem primæ Tonsuræ? Affirmant *Bonac. de Ordine p. 4. n. 8. Renzi eod. t. q. 3. cum Tolet. Fornar. et Majol. ap. Dian. p. 2. tr. 16. R. 4.* ex præcepto Tridentini *sess. 23. c. 4.* ubi dicitur : « Prima tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint. » Et in hujus præcepti confirmationem refert *Renzius l. c.* quamdam Declarationem S. C. Concilii die 27 Septembris 1621, ap. *Nicolaum*, ubi dictum fuit quòd qui susceperit primam Tonsuram, vel Ordines non confirmatus, tanquam malè promotus non possit ad illos Ordines ascendere, nec recipere Beneficia sine Sedis Apostolicæ Dispensatione. Negant verò alii communissime, quòd prælata verba Tridentini gravem obligationem importent; ita *Nav. Man. c. 22. n. 9. vers. Quinto*, ubi sic ait : « Peccat qui non se facit confirmare ante omnem Ordinationem; nullam tamen censuram incurrit, tum quia ejus omissionis negligentia non est mortalis; » tum quia jure id cavetur. » Idem sentiunt *Sotus D. 24. q. 1. art. 4. Suar. D. 38. sect. 1. v. Quo circa, Pal. de Cons. p. 8. n. 6. Escob. eod. tit. n. 139. Salm. c. 4. n. 63. Tamb. c. 3. §. 4. n. 4. Dian. l. c. cum Azor. Val. Avil. Con. et Molles.* Idem sentit perdoctus *Cabassut. l. 3. c. 3. n. 10.* cum communi, addens *Suarez, Coninck, Nav. Vict. etc.* extendere hanc doctrinam

etiam ad collationes Ordinum. Et idem dicunt *Nao. l. c. Laym. c. 5. n. 4.* de Episcopo ministrante. Ratio, vel quia verba Concilii solam monitionem continent, cum verba imperativi modi per se non inducant præceptum, ut dicunt *Caj. Nao. Sa, et Sayr.* quos retulimus *lib. 4. num. 261. ex Glosa in c. de præscrip. et ex D. Thoma, qui 2. 2. q. 166. ar. 9. ad 2. dicit: «Nec in lege» Ecclesiæ omnes ordinationes obligant ad mortale.»* Vel quia verba Tridentini non continent strictum præceptum, eò quòd hæc non æstimetur materia gravis, aut quòd præceptum ita à consuetudine sit interpretatum. Meritò tamen dicunt præfati Auctores, id non excusari à veniali (contra *Holz. t. 2. p. 45. n. 518. Gran. D. 1. n. 9. et Tamb. loc. cit. n. 5.* qui nullam in hoc culpam agnoscunt) saltem ob quamdam deordinationem, quæ in tali omissione interveniret.

184. — «Resp. 2. Circa cæremonias Confirmationis, scienda sunt sequentiã. I. Etsi servandi sint ritus in Pontificali præscripti, peccetque graviter Episcopus, si confirmet sine pluviali mitra, vel pedo; uti et si ordines sacros conferat cum solis indumentis Missæ: *Dian. p. 7. t. 10. R. 31.* Non tamen semper erit mortalis alicujus ommissio, v. g. alapæ, aut cerei. Potest autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Ecclesiam, et à prandio non jejunis, omni anni tempore.»

Notandum I. quoad vestes Episcopi ministrantis, in Pontificali Rom. præscribi, quòd Episcopus debeat esse indutus amictus supra rochetum, vel superpelliceum si sit Religiosus, ac stola pluviali albi coloris, mitra, et baculo. Dicit autem *Villalob. apud Dian. p. 7. tr. 11. R. 31.* peccare tantum venialiter Episcopum, qui confirmaret sine vestibus sacris, dicens, hanc esse cæremoniam accidentalem. Sed verius ipse *Dian. ibid. et Tamb. de Confr. §. 2. n. 4. Sporer t. 3. p. 217. n. 43. ac Renzi q. 3.* dicunt esse mortale omittere omnia prædicta instrumenta, cum ipsa pertineant ad reverentiam Sacramenti; Secus si aliquòd tantum omittatur, quia id non videtur esse materia gravis: Et sic intelligendus *Busemb.* cum ipse se referat ad doctrinam *Dian.* Advertendum tamen quoad baculum sufficere quòd baculus maneat publicè expositus, vel à Clerico detineatur, ut ex figura in Pontificali depicta signatum ostenditur. Item S. C. de Propag. Fide 7 Decemb. 1716. apud *Pittoni de 5. Ritib. t. 1. n. 532.* declaravit sufficere, quòd Episcopus sine mitra, adhibita tantum stola, confirmet.

Notandum II. quoad cæremonias alapæ, et cerei: omissionem alapæ, secluso scandalo, nunquam esse mortalem, ut rectè dicunt *Suar. D. 37. sect. 1. Bon. p. 4. n. 9. et Barbosa, Gran. Ledesm. et alii apud Salm. c. 4. n. 41.* Omissionem autem cerei *Led. et Sa ibid.* absolute negant unquam posse esse mortalem, cum hæc cæremonia minimè inveniatur præscripta in Pontificali, sed tantum ex solo usu sit introducta.

Notandum III. quoad locum, *Nunnum apud Bon. p. 2. n. 14.* putare quòd sit mortale confirmare extra Ecclesiam, sed hoc est contra communem. Alii verò, ut *Bus. et Dicast. ap. Croix.*

n. 289. dicunt id omni culpa carere, modò Confirmatio ministraretur in loco decenti. Sed communius *Bonac. et Croix ll. cc. ac Salm. c. 4. n. 32. cum Con. et Præpos.* censent hoc esse veniale: Quod puto verius, nisi interveniat aliqua causa excusans, juxta id quòd notatur in Rubrica pontificalis, ubi dicitur: «Hoc Sacramentum potest conferri minus solemniter quocumque die, hora, et loco, ex causa ad arbitrium Episcopi.» Probabiliter autem dicit *Palauus p. 10. n. 6.* licet semper posse Episcopum confirmare in suo Oratorio domestico.

Notandum IV. quoad jejunium, quòd licet *c. Ut jejuni. Dist. 5. de Consecr.* præscribatur, ut Confirmandi accedant jejuni; et in Pontificali Rom. dicatur: *Confirmandi deberent esse jejuni.* Dicunt tamen *Salm. n. 33. et Croix l. c.* id esse tantum consilii; Sed melius dicunt *ibid. Aversa, et Gob. ac Cabassut. l. 3. c. 3. nu. 2. et Renzi quæst. 4.* jam usum invaluisse, quòd hoc Sacramentum conferri possit etiam post prandium. Sic pariter Confirmatio conferri potest quocumque die, ut dicunt *Suar. D. 37. sect. 2. et Salm. n. 34. cum Gran. et Busemb. ubi supra,* sic usum ferre testatur *Croix loc. cit.*

185. — «II. Sub gravi culpa, ut docet *Nao. c. 22. ex communi,* requiritur Patrinus; isque unus tantum (licet *Tol. 2. duos admittat*) qui, si confirmatus non sit, peccat graviter secundum communem. *Escob.* tamen ex *Con.* docet non esse mortale: quod probabile esse docet *Quintan. t. 2. sect. 7.* Imò nullum, si fiat in necessitate, et non contrahit cognitionem, ut docent *Sanch. Suar. contra Sylvest. Sa, et alios.»*

I. Igitur requiritur patrinus, et quidem sub gravi, ut cum *Nao.* et communi dicunt *Busemb. et Holzm. tom. 2. p. 46. n. 222. ex c. 2 et 6. Caus. 30. qu. 1.* Patrinus autem Confirmationis designandus est à parentibus, vel ab Episcopo in eorum defectu, *Croix n. 397. cum Gob.* (hoc intelligendum, si Confirmandus sit puer). Dicit autem *Holzm. cum Gob. et Ullung.* quòd licite posset conferri Confirmatio sine patrinis, casu quo is haberi non posset. II. Requiritur, ut patrinus sit unus, ut tenendum cum *Busemb. et Salm. n. 56. ex Pal. Bon. et Rebell.;* nam sic præcipitur in *cap. fin. de Cogn. Spir. in 6.* ubi dicitur: «Non plures quam unus vel una accedere debent ad suscipiendum de Baptismo... De Confirmatione idem judicium est habendum.» Licet autem Tridentinum in Baptismo duos admittat, cum tamen nihil disponat de Confirmatione, juri antiquo standum est. III. Requiritur, ut hic patrinus sit confirmatus, ex præcepto quòd habetur in *cap. In Baptismate, 102. Dist. 4. de Consecrat.* ubi: «In Baptismate, vel in Chrismate non potest alium suscipere in filium, qui non est ipse baptizatus, vel confirmatus.» Et in Pontificali Rom. habetur: «Nullus qui non sit confirmatus potest esse in Confirmatione patrinus.»

186. — Sed hic dubitatur 1. an peccet graviter, qui non confirmatus teneat? Dicit *Busemb.* quòd *Escobar* negat esse mortale, sed errat; nam hic Auctor (*De Confr. n. 133.*) oppositum

expressè docet, quia talis patrinus violaret præceptum Ecclesiæ in re gravi, et sic tenendum cum *Concin. p. 229. n. 3.* et communi, ut asserit idem *Bus.* Dubitatur 2. an patrinus non confirmatus contrahat cognationem? *Prima* sententiâ affirmat, et hanc tenent *Conc. l. c. Sotus in 4. d. 42. q. 1. a. 3. et Navarr. Tab. Man. Lopez apud Sanch. de Matr. l. 7. D. 60. n. 19.* item *Sa. Palud. etc. apud Salm. de Confirm. c. 4. n. 47.* qui probabilem putant, sicut etiam censet *Croix l. 6. p. 1. n. 400.* Ratio, quia (ut dicunt) *to non potest in cit. cap. 102.* mox supra, per se et propriè non denotat invaliditatem actûs, sed tantum prohibitionem, sive (ut aiunt *Sard. et Bard. ap. Escob. n. 131.*) quia verbum *non potest* interdum sonat idem ac *non decet*, vel *non expedit*, ex leg. *Nepos, ff. de Verb. sign. Secunda* verò sententiâ negat, quam tenent *Glossa in d. cap. 102. Suar. q. 72. art. 10. Tol. l. 2. c. 24. n. 11. Bon. de Matr. q. 3. p. 5. §. 2. n. 20. et Renzi. de Confirm. q. 9.* qui refert Declarationem S. C. Concilii die 13 Junii 1654 apud *Jos. de Jan.* ubi dictum fuit, non confirmatum suscipientem confirmandum non contrahere cognationem spiritualement. Eandem ut probabilior tenet *Sanch. l. c. n. 20. cum Ang. Vict. Hen. Led. Palac. etc.* Ratio, tum quia verbum *non potest* reddit actum omnino nullum ut dicit *Sanch. se probasse lib. 6. D. 38. n. 20.* Tum quia sicut in Baptismo non contrahit patrinus non baptizatus, ita in Confirmatione non confirmatus. Utraque est probabilis, sed secunda probabilior, saltem, quia est majori auctoritate munita ob *Declar. S. C.*

187. — « Debet autem patrinus esse diversus à patrino Baptismi * (ut dicunt *Salm. num. 49. cum Laym. Pal. Bonac. et communi.* Excipit tamen *Croix n. 398. cum Sylo. et Synodo Colontensi, nisi aliqua adsit causa in contrarium. Patrinus autem debet esse ejusdem sexûs, cujus est Confirmandus, juxta usum Ecclesiæ, et ritum Pontificalis Rom. prout dicit *Croix ibid. cum Aversa*) *, licet cum *Bon. et Hurt.* id neget *Quint. l. 2. sect. 7. et 14.* et secus facientem non peccare mortaliter, dicat *Dian. p. 3. t. 4. R. 21.* Et non Monachus (nisi factus Episcopus) : Admitti tamen et illos, et Moniales posse sine culpa, docet idem *Quintan. loc. cit. sect. 18.* nisi in eorum Religione sit prohibitum. Eo autem nomine non excludi Mendicantes notat *Conc. et alii* quinque cum *Dian. p. 9. t. 6. R. 32.* Nec refert, seclusa consuetudine, num vir sit, aut femina. Neque etiam contrahit obligationem instruendi confirmatum * (ut dicunt etiam *Salm. num. 51. cum Laym. Pal. Bon. et Henr.* Excipiunt tamen *Aversa, et Synod. Colon. apud Croix. n. 397. in fine, si confirmatus non sit instructus, et alius desit*) *, sed tantum cognationem spiritualement cum eo, et ejus parentibus : dummodo tamen eum tangat. »*

Quidquid dicat *Quintanad. apud Busemb.*, veriùs id censent veritum *Salm. c. 4. n. 48. Sanch. Bon. Led. et communi apud Sporer l. 3. p. 218. n. 47.* Nam in *c. Monach 104. dist. 4. de Consecr.*

universè dicitur : *Monachi sibi compatres, commatresoe non faciant.* Excipiunt autem 1. *Spor. l. c. et Pal. Barb. Gob. etc. apud Croix n. 397.* si Confirmandus esset pariter Religiosus. Excipiunt 2. *Suar. Dicast. etc. apud Croix ibid.* si Religiosus sit mendicans, sed hanc exceptionem nec admittit *P. Conc. p. 229. n. 3.* Quoad modum autem suscipiendi in Confirmatione, præscribitur in Pontificali Rom. quòd Confirmandus ponat pedem super pedem dexterum patris; sed rectè dicit *Conc. p. 229. n. 3. in fine,* hodie receptam consuetudinem habere, quòd sufficiat, ut patrinus manum dexteram super dexterum humerum Confirmandi ponat : Et hanc consuetudinem testatur *Concina* approbatam fuisse à S. C. Rituum die 20 Septemb. 1749.

188. — « III. Frons confirmati obliganda est fascia linea cruce notata, gestanda uno, tribus, vel septem diebus, pro consuetudine, illota interim fronte. * (Sed hodie ex desuetudine hæc cæremonia non ampliùs in nostris partibus est in usu, cum statim post Uctionem abstergatur frons Confirmati, et sic dimittatur) * : potest etiam, si ratio subsit, statim auferri, et frons ablui; ipsa autem comburi, vel honestè asseruari debet, nec ad profanos usus adhiberi, propter contactum chrismatism, neque solvens illam contrahit cognationem. V. *Præp. in 3. p. q. 2. art. 12. IV. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum, et patrinorum suæ Parochiæ (eamque curam ad Episcopos etiam pertinere), tum propter sciendam cognationem spiritualement, cum propter ordines suscipiendos, docet *Quintanad. t. 2. sect. 11. ex Barb. etc. ac denique licere mutare nomen in Confirmatione. ibid. sect. 10.* »*

Notandum ultimò pro complemento hujus materiæ, quòd Benedictio communis, quæ datur ab Episcopo Confirmatis in line, non est necessaria ad Sacramentum, sed est simplex cæremonia, ut communitè dicunt DD. cum *Croix lib. 6. pag. 1. n. 400.* Hinc probabiliter ait *Tarb. de Confirm. c. 2. §. 2. n. 9.* admonitionem, quæ fit, ne Confirmati ante Benedictionem præfatam discedant; non videri, quòd obliget. Imò dicunt *Laym. l. 5. c. 7. n. 2. Palaus. tr. 20. qu. 10. n. 12. et Tamb. l. c.* quando magnus est concursus, omittendam esse illam admonitionem, ut aliis locus præstetur; et hanc esse praxim testatur *Croix loc. cit.*

NOTÆ.

DE PRÆCEPTIS PARTICULARIBUS.

NOTA I.

(Pag. 52, ad tit. *De alienatione, etc.*)

QUAMVIS hodie nulla sint in Galliis beneficia, bona tamen ecclesiarum, fabricarum et communitatum alienari non possunt nisi propter causas legitimas et cum certis solemnitatibus inter quas præcipue requiritur Episcopi consensus. Is ergo primùm consulendus est, et si consentiet, alia requisita vel indicabit vel ipse faciet.

NOTA II.

(Pag. 56, ad tit. verb. *Prohibeantur.*)

De his quæ Clericis vel præcipiuntur vel prohibentur sedulò legenda sunt statuta uniuscujusque Diœcesis, tum quia leges communes in variis locis strictius vel benignius interpretantur, tum insuper quia plerumque existunt leges particulares quæ juris communis prohibitionibus vel addunt censuras vel alias prohibiciones.

NOTA III.

(Pag. 57, num. 193, lin. 1 ad verb. *Rectus Processus.*)

Leges procedendi quas judex semper sequi tenetur non eadem sunt in Galliis quam in locis ubi viget jus Romanum, nec admittunt exceptiones ab auctore pro crimine publico indicatas.

NOTA IV.

(Pag. 59, lin. 16, ad verb. *Ad expeditionem.*)

Jus hodiernum insuper poenâ plectit judicem qui pecuniam vel dona accipit ut aliquid faciat sui muneris quod gratuito præstare tenetur, proindeque eum qui pecuniam accipit ad causam expediendam. Vid. *Cod. pen. art. 177.*

NOTA V.

(Pag. 59, ad tit. verb. *Inquisitionem.*)

Quæ ab auctore traduntur circa criminis inquisitionem non omnimode conformia sunt juri gallicano. Contra reos quoad poenarum applicationem soli possunt agere officarii publici quibus hoc munus

DE PRÆCEPTIS PARTICULARIBUS.

347

commissum est. Ut autem scias quinam sint illi officarii et quomodo procedere debeant, lege, si lubet, codicem vulgò dictum *d'Instruction criminelle.*

NOTA VI.

(Pag. 62, ad tit. verb. *Torturam.*)

In Galliis quæstio seu tortura reis infligi non potest.

NOTA VII.

(Pag. 65, lin. 8, ad verb. *Inferior.*)

Solus princeps in Galliis poenam relaxare potest; et cum privati contra reum in judicio agere non possint nisi ad obtinendam compensationem damni, ab illis facta remissio non impedit quin poena à judice infligi debeat, si reus crimen vel delictum commiserit.

NOTA VIII.

(Pag. 70, lin. 19, ad verb. *Datum repetendum.*)

De poenis judici pecuniâ corrupto infligendis, vide *Cod. pen. art. 177 et seqq.* ubi eadem fere quàm quæ apud auctorem reperiuntur.

NOTA IX.

(Pag. 76, lin. 42, ad verb. *Prohibetur.*)

Ex jure gallicano non solum illicita est, sed nulla et invalida declaratur rei litigiosæ venditio quæ fieret advocato, si munus exerceat apud tribunalem a quo is pendet. Vide *Cod. civ. art. 1597.*

NOTA X.

(Pag. 82, lin. 44, ad verb. *In scriptis.*)

Accusatio proprie dicta privatis non incumbit in Galliis. Unde quæcumque de illa traduntur ab auctore vel de simplici denuntiatione, vel de officiariis publicis intelligi debent, vel haberi tanquam obsoleta. Vide tamen *cod. d'instr. crimin. art. 30 et seqq.*

NOTA XI.

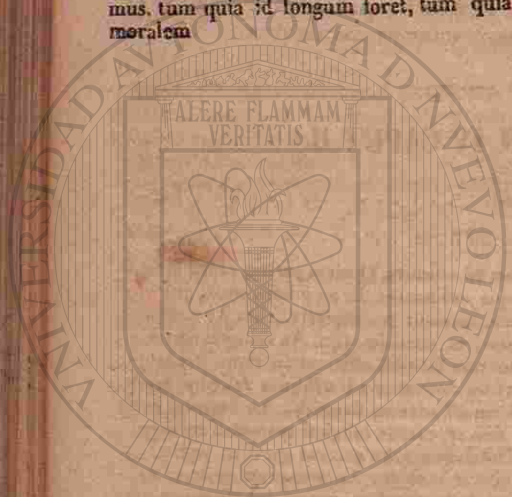
(Pag. 94, lin. 43, ad verb. *Seipsum denuntiare.*)

Si crimen vergat in detrimentum reipublicæ, quisque tenetur ante illius perpetrationem, reos denuntiare, etiamsi socius eorum sit, et in hoc casu denuntiator poena eximitur. Vide *Cod. pen. art. 103 et seqq.*

NOTA XII:

(Pag. 95, ad tit. *De testibus.*)

Plurima quæ ex jure canonico vel Romano de testium conditionibus ab auctore traduntur, juris gallicani dispositionibus conformia non sunt. Has dispositiones qui nosse voluerit, perlegat codices vulgo dictos *de Procédure civile et d'Instruction criminelle*. Ab iis referendis abstinemus, tum quia id longum foret, tum quia nihil attinent ad praxim moralem.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM.

QUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA, QUÆ SINGULIS CAPITIBUS ET DUBIIS APPONUNTUR, UT SIMUL HIC PRÆ OCULIS HABEANTUR CUNCTÆ RES ET QUÆSTIONES, QUÆ IN QUARTO VOLUMINE CONTINENTUR.

LIBRI IV CAPUT II.

DUBIUM II. — *De horis canonicis.* . . . . . Pag. 1.

ARTICULUS I. — *Qui obligentur ad horas.* . . . . . Ibid.

140. Quinam clerici teneantur ad officium. Qualem partem officii teneantur dicere subdiaconi ea die, qua ordinantur. Et an subdiaconus, qui officium recitavit ante ordinationem, teneatur hoc repetere. 141. An teneantur ad horas canonicas omnes religiosi, et moniales. 142. An religiosi non constituti in sacris, et an moniales non dicentes officium in choro, teneantur recitare privatim. Dubitatur 1. an teneantur ad officium religiosi ejecti. Dub. 2. an profugi. Dub. 3. an ad trirèmes damnati. An degentes extra claustra. 143. Notandum 1. an, et quando religiosi teneantur recitare in choro. Quid, si sint occupati. Notandum 2. an peccent graviter prælati, si sua negligentia officium non recitetur in choro. An teneantur episcopi recitare in choro. Notandum 3. an teneantur supplere omnia, qui plura non percipiunt, ut choro inserviant. An ad peccandum graviter in choro sufficiat ommissio minoris partis, quam in officio privato. 144. De obligatione beneficiariorum circa officium. An beneficiarius ordinatus per metum gravem teneatur ad officium. Vide alia apud Bosemb. 145. Quæritur I. quot peccata committat sacerdos beneficiatus officium omittens. Quæritur II. an beneficiarius graviter peccat omittendo officium, si velit fructus restituere.

ARTICULUS II. — *Quanta sit hæc obligatio.* . . . . . 10.

146. Quæ culpa sit omittere officium, vel partem ejus notabilem. 147. Quæ sit parva materia in omissione officii. 148. An ommissio horarum sit unum, vel plura peccata. 149. Quot peccata committit, qui officium in mare propiciens redditur impotens ad recitandum. 150. Utrum dubitans an aliquod omiserit, teneatur id recitare. 151. Quando beneficiarii officium omittentes teneantur restituere fructus. 152. Cui sit applicanda fructuum restitutio. 153. Quando possit beneficiarius à restitutione excusari titulo pecuniæ expensæ.

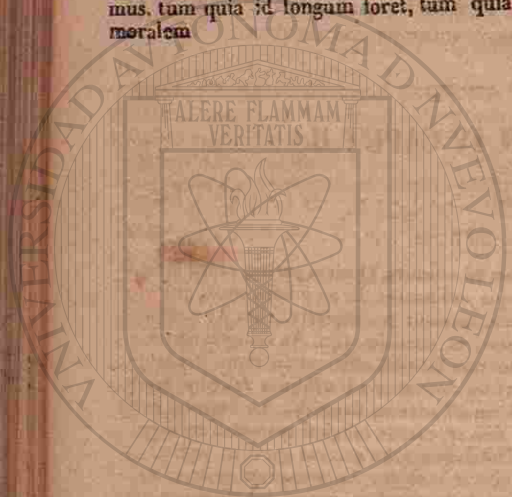
ARTICULUS III. — *Quæ excuset à recitatione horarum.* 15

154. Quomodo excuset *infirmus*. Notandum I. an excuset gravis molestia. Notandum II. an excuset convalescentia. Notandum III. Quid, in dubio an

NOTA XII:

(Pag. 95, ad tit. *De testibus.*)

Plurima quæ ex jure canonico vel Romano de testium conditionibus ab auctore traduntur, juris gallicani dispositionibus conformia non sunt. Has dispositiones qui nosse voluerit, perlegat codices vulgo dictos *de Procédure civile et d'Instruction criminelle*. Ab iis referendis abstinemus, tum quia id longum foret, tum quia nihil attinent ad praxim moralem.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM.

QUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA, QUÆ SINGULIS CAPITIBUS ET DUBIIS APPONUNTUR, UT SIMUL HIC PRÆ OCULIS HABEANTUR CUNCTÆ RES ET QUÆSTIONES, QUÆ IN QUARTO VOLUMINE CONTINENTUR.

LIBRI IV CAPUT II.

DUBIUM II. — *De horis canonicis.* . . . . . Pag. 1.

ARTICULUS I. — *Qui obligentur ad horas.* . . . . . Ibid.

140. Quinam clerici teneantur ad officium. Qualem partem officii teneantur dicere subdiaconi ea die, qua ordinantur. Et an subdiaconus, qui officium recitavit ante ordinationem, teneatur hoc repetere. 141. An teneantur ad horas canonicas omnes religiosi, et moniales. 142. An religiosi non constituti in sacris, et an moniales non dicentes officium in choro, teneantur recitare privatim. Dubitatur 1. an teneantur ad officium religiosi ejecti. Dub. 2. an profugi. Dub. 3. an ad trirèmes damnati. An degentes extra claustra. 143. Notandum 1. an, et quando religiosi teneantur recitare in choro. Quid, si sint occupati. Notandum 2. an peccent graviter prælati, si sua negligentia officium non recitetur in choro. An teneantur episcopi recitare in choro. Notandum 3. an teneantur supplere omnia, qui plura non percipiunt, ut choro inserviant. An ad peccandum graviter in choro sufficiat ommissio minoris partis, quam in officio privato. 144. De obligatione beneficiariorum circa officium. An beneficiarius ordinatus per metum gravem teneatur ad officium. Vide alia apud Busemb. 145. Quæritur I. quot peccata committat sacerdos beneficiatus officium omittens. Quæritur II. an beneficiarius graviter peccet omittendo officium, si velit fructus restituere.

ARTICULUS II. — *Quanta sit hæc obligatio.* . . . . . 10.

146. Quæ culpa sit omittere officium, vel partem ejus notabilem. 147. Quæ sit parva materia in omissione officii. 148. An ommissio horarum sit unum, vel plura peccata. 149. Quot peccata committit, qui officium in mare propiciens redditur impotens ad recitandum. 150. Utrum dubitans an aliquod omiserit, teneatur id recitare. 151. Quando beneficiarii officium omittentes teneantur restituere fructus. 152. Cui sit applicanda fructuum restitutio. 153. Quando possit beneficiarius à restitutione excusari titulo pecuniæ expensæ.

ARTICULUS III. — *Quæ excuset à recitatione horarum.* 15

154. Quomodo excuset *infirmus*. Notandum I. an excuset gravis molestia. Notandum II. an excuset convalescentia. Notandum III. Quid, in dubio an

infirmas sufficiat ad excusandum. Notandum IV. Quid, si dubites an possis recitare partem. 155. An excusentur laborantes febris tertiana, vel quartana. 156. Quomodo excuset *justum impedimentum*. Et an ideo excusentur conationatores, confessarii, peragentes necessaria in choro. (Vide de hoc dicta n. 143, v. Not. 3.) 157. Quomodo excuset *cæcitas, et carentia Breviarii*. 158. An impotens ad recitandum totum officium teneatur ad partem. Quid, si non habeas officium proprium. An tenearis recitare cum socio, si nequeas solus. An beneficiarius teneatur conducere socium, si non possit solus recitare. 159. Quomodo excuset *dispensatio*.

ARTICULUS IV. — *Quomodo recitandæ sint horæ*. . . . . Pag. 21

160. Requiritur I. ut recitentur juxta *prescriptum Breviarii Romani*. 161. Quæritur I. an sit obligatio recitandi litanias. Quæritur II. an officium defunctorum. Quæritur III. an liceat officium in brevius permutare. Quæritur IV. an possis te conformare cum clerico privilegiato. Quæritur V. an errans in officio teneatur repetere. 162. Requiritur II. *pronuntiatio vocalis*. 163. Quæritur I. an satisfaciatur legens, si se non audiat. An autem satisfaciatur submisso recitans in choro. (*Remissive* ad l. 3 n. 675. v. Dub. 4.) Quæritur II. an, si recites officium in choro, vel cum socio, tenearis repetere quæ non percipis. Quæritur III. an satisfaciatur surdus, vel surdaster recitans in choro. 164. Requiritur III. *pronuntiatio integra*. 165. Quomodo peccet mutilans verba. Quid, si recites cum socio mutilante. 166. Requiritur IV. *pronuntiatio continuata*. 167. An matutinum possit separari à laudibus, et an tunc sit obligatio terminandi horas, aut matutinum per *Pater*, et orationem officii currentis, et an nocturni possint ab invicem separari. 168. An sit repetenda hora, si magna intercedat interruptio. Quæ sint causæ justæ interruptendi. 169. Requiritur V. ne invertatur *ordo*. 170. Causæ invertendi ordinem. 171. An in choro sit gravis obligatio recitandi horas ordine debito, et statis horis. 172. Requiritur VI. ut dicatur *horæ tempore suo*. 173. Quæ sint causæ justæ anticipandi vel postponendi. Quo tempore dicendæ sint horæ. 174. Quæritur I. quando possit dici matutinum. Quæritur II. an matutinum defunctorum possit pridie recitari. Quæritur III. an vespere diei antecedentis possint recitari litanie. 175. Requiritur VII. ut horæ recitentur *attente et devote*. 176. Quænam *intentio* requiratur, et quænam *attentio*. Et I. de attentione *externa*. An dormitans in officio, vel recitans dum alii fabulantur, vel in platea, etc., satisfaciatur. II. De attentione *interna*. 177. An attentio interna sit necessaria ad satisfaciendum, et an beneficiarius recitans sine attentione interna teneatur ad restitutionem. (*Remissive* ad l. 3. n. 669.) Regula ad scrupulos abiciendos. 178. An, et quomodo peccet recitans officium, existendo in peccato mortali. 179. An liceat officium dicere in loco indecenti. An extra chorum situs recitandi sit de præcepto.

DUBIUM III. — *Quid clerici possint circa dispositionem fructuum suorum beneficiorum*. 49

180. An beneficiarii sint domini fructuum quoad necessaria sustentationi. 181. An, quoad non necessaria. (Vide etiam l. 3. n. 49 et num. sequens ad 185.) 182. Quid notandum circa congruam sustentationem clerici. 183. Quænam quantitas in variis expensis censetur gravis. 184. Quæ teneatur clerici erogare in usus pios. 185. Quid intelligatur nomine usus pii. 186. Vide resolutiones. 187. An clerici possint testari de fructibus beneficii. De ALIENATIONE bonorum ecclesiasticorum. Not. I. De pœnis in alienantes bona Ecclesie. Not. II. An possint alienari, si talis facultas data sit à donante. Notandum III. Quid veniat nomine bonorum ecclesiasticorum. Notandum IV.

Quid, si alienatio velita sit à donante, et quæ sint causæ justæ alienandi. Notandum V. Quæ solemnitates requirantur; et quid, si deficiat causa. Notandum VI. Quæ bona possint alienari sine solemnitatibus, et in quibus casibus. Notandum VII. Quid de locatione bonorum ecclesiasticorum.

DUBIUM IV. — *Qui sit habitus clericorum; quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur*. . . . . Pag. 56

188. Quinam clerici teneantur ad habitum, et tonsuram. (Vide etiam de Sacram. Ord. l. 6. n. 825.) 189. Quæ artes prohibeantur clericis. (Vide etiam lib. 7. n. 384.) 190. Quæ officia. (Quoad officium factoris, vide l. 3. n. 838. v. *Valde*.) 191. Quæ actiones. (Vide etiam l. 3. n. 606. de *venatione* et n. 895. de *lusu*.)

CAPUT III. — De statu, et officio personarum secularium quarumdam, et præsertim judicialium. 57

DUBIUM I. — *Quæ requirantur ad legitimum iudicium*. . . . . Ibid.

DUBIUM II. — *De potestate, et officio iudicis*. 58

ARTICULUS I. — *Quid requiratur in iudice*. . . . . Ibid.

ARTICULUS II. — *Quid iudici servandum circa inquisitionem*. 59

197. Quibus modis possit procedi contra reos. 198. In quibus iudex possit instituere inquisitionem generalem. Et in hac ad quid teneantur subditi. 199. Quando iudex possit procedere sine accusatore. 200. Quando possit iudex inquirere in particulari. 201. Plura notanda de iudice procedente per inquisitionem.

ARTICULUS III. — *Quid liceat iudici circa questiones, sive torturam*. 62

202. Quæ requirantur, ut possit procedi ad torquendum reum. 203. Usquequo possit reus torqueri. 204. An semel tortus possit iterum torqueri.

ARTICULUS IV. — *Quid servandum iudici circa sententiam, et pœnam*. 64

205. Quandonam iudex inferior possit pœnam relaxare, vel minuere. Quid, si iudex sit supremus. 206. An possit iudex iudicare in causa, ubi fuit advocatus. 207. An possit damnare nocentem, qui iudice est innocens. 208. Quid, si sciat innocentem, et probatus sit nocens. 209. Quid facere debeat iudex, si utrimque sententiæ sint probabiles. 210. Plura notanda super hac materia. 211. An peccent munera dantes iudici, vel ejus ministris. 213. Quibus pœnis puniendus iudex ob munera iniquam ferens sententiam. 214. Ad quid teneatur iudex ferens injustam sententiam. 215. An sententia injusta obliget in conscientia. 216. Ad quid teneatur iudex, qui munera accepit. 217. Quid possint accipere commissarii, sive executores.

DUBIUM III. — *Quid sit officium advocati*. 73

218. Quæ requirantur in advocato. 219. Quibus prohibeatur officium advocati exercere. 220. Quid licitum sit advocato. 221. Quos pauperes teneatur advocatus tueri. 222. An possit advocatus tueri causam minus probabilem. 223. Quando advocatus teneatur ad restitutionem. 224. An liceat advocato convenire de pretio, incepta lite. An de quota litis. 225. Plura notanda circa advocati salarium. 226. Quando peccet advocatus contra suum officium.

DUBIUM IV. — *Quæ sit obligatio referentis, secretarii, notarii, et procuratoris.* . . . . . Pag. 78

227. Ad quid teneantur referentes. etc. 228. Quando peccent referentes, 229. Quando secretarii. 230. Quando tabelliones, sive notarii. 231. Plura notanda circa notarios, et tabelliones. 232. Quando peccent procuratores. 233. Plura notanda de stipendio procuratoris.

DUBIUM V. — *Quid sit officium accusatoris.* 81

234. Quæ sint cavenda ad servandam justitiam accusatori. 235. Quæ requirantur ad legitimam accusationem. 236. An, et quis teneatur alterum accusare, vel denunciare. 237. An teneantur ad restitutionem pœnæ obstricti ex officio ad denunciandum, prout custodes gabellarum, si non denuntiant. 238. Qui prohibeantur accusare. 239. Quando illicitum sit crimen denunciare. 240. An correctio fraterna debeat præcedere accusationem. 241. Quando vero liceat accusare sine prævia monitione. 242. Quid notandum circa denuntiationem evangelicam. 243. Quæritur I. an liceat deferre prælato ut patri crimen occultum, omitta correctione. 244. Quæritur II. an crimen possit prælato denunciari, si reus sit emendatus. 245. Quæritur III. quid, in dubio an correctio melius fieret per prælatum. Quæritur IV. an liceat renuntiare juri fraternæ correctionis. 246. Quid notandum circa denuntiationem judiciale. 247. An possint cogi à prælato denunciatores evangelici ad faciendam denuntiationem judiciale. 248. Quid notandum de monitoriis. 249. An sit obligatio denunciandi hæreticos cum periculo gravis damni. 250. An teneantur denunciare hæreticos nobis conjunctos. 251. Quæ crimina denunciandi tanquam de hæresi suspecta. 252. An, et quando denunciandi blasphemii. 253. An denunciandi superstitiosi. 254. An denunciandi sint negligentes denunciare.

DUBIUM VI. — *De testibus.* 95

255. Quomodo debeant esse, et testificari testes ad probandum. 256. Qui rejiciantur. 1. Servi; 2. mulieres; 3. minores; 4. inimici; 5. conjuncti, et domestici; 6. infames; 7. perjuri; 8. socii criminis; 9. personæ inopes et viles. 257. In quibus casibus sufficiat dictum unius testis. 258. Quid, si unus testis deponat de una propositione hæretica, et alius de altera. 259. An semper sufficiant duo testes ad probandum. 260. Quales debeant esse testes, ut plene probent. 261. An laici repellantur à testificando contra clericos. Quid è converso. 262. An testes inepti, ut supra, faciant indicium. 263. An religiosi probent in causa sui monasterii. 264. An et quando quis testari teneatur. 265. An testis teneatur fateri veritatem judicii non legitime interroganti. 266. Quando judex legitime interroget. 267. An testis teneatur manifestare crimen, si accusator unicum testem asserat. 268. Non teneris manifestare judicii etiam legitime interroganti: I. si scias rem ex confessione; II. sub secreto; III. si tibi imminet damnum; IV. si acceperis à parum fide dignis; V. si rem acceperis per injuriam; VI. si alter probabiliter non peccarit. 269. Ad quid teneatur falsum testatus. 270. Quando peccent testes. Dubitatur 1. an peccent contra justitiam, si se abscondant, ne citentur. Dubitatur 2. an si fugiant post citationem. Dubitatur 3. an, si interrogati veritatem occultent. 271. Quomodo facienda est depositio testium.

DUBIUM VII. — *De reo.* 104

ARTICULUS I. — *An, et quando reus teneatur fateri veritatem.* . . Ibid.

272. Quid respondere potest reus non legitime interrogatus. 273. Quando

reus non tenebitur crimen fateri. 274. An teneatur reus crimen fateri cum timore magnæ pœnæ. 275. An peccet graviter reus qui ad vitanda tormenta falsum crimen sibi imponit. 276. Quando autem tenetur reus suam confessionem revocare. 277. An reus ad se tuendum possit revelare crimina occulta testium, aut accusatoris. Et, an peccet graviter, si crimina falsa eis imponat. 278. An reus teneatur revelare complices.

ARTICULUS II. — *Quid liceat reo circa fugam pœnæ.* . . . . . Pag. 109

279. An liceat reo injuste damnato vim vi repellere, aut positive resistere. 280. An reus, qui vere deliquit, possit fugere è carcere. 281. An damnatus ad mortem teneatur fugere, si possit. 282. An reo ad fugiendum liceat decipere custodes, et effringere carcerem. Et an tunc teneatur ad damnum carceris fracti. 283. An liceat aliis reum adjuvare ad fugiendum, aut ad carcerem effringendum. 284. An damnatus, ut fame pereat, teneatur sumere cibum oblatum. 285. An, et quando liceat reo appellare.

DUBIUM VIII. — *Quomodo confessario agendum cum reo.* 114

DUBIUM IX. — *Quæ obligatio medicorum, et pharmacopœorum, et chirurgorum.* 116

DUBIUM X. — *Quæ obligationes mercatorum, opificum, et ceterorum secularium.* 117

LIBER QUINTUS.

TRACTATUS PRÆAMBULUS.

DE ACTIBUS HUMANIS IN GENERE. 119

Art. I. Actus hominis, et actus humani. Art. II. De voluntario et ejus conditionibus. Quotuplex sit voluntarium. Art. III. De libero, et quotuplex sit. Impedimenta ne actus humanus sit voluntarius, aut plene voluntarius. De ignorantia. De violentia. De concupiscentiis. De timore, et quotuplex sit. Art. IV. A quo actus humani bonitatem aut malitiam sumant. An actus exterior malitiam addat interiori. An dentur actus indifferentes. Art. ultimum.

TRACTATUS

DE PECCATIS.

CAPUT I. — *De peccato in genere.* 137

DUBIUM I. — *Quid sit peccatum.* . . . . . Ibid.

1. Quid sit peccatum. 2. Quæ condiciones requirantur ad peccatum. 3. Quid notandum circa advertentiam requisitam ad peccatum. 4. An ad peccatum mortale requiratur formalis advertentia, vel sufficiat virtualis. 5. Quid notandum circa consensum requisitum ad peccandum. 6. An peccet graviter, qui negative se habet quoad motus inordinatos. 7. Quid, si sint motus carnales. 8. Quæ remedia quoad ipsos. 9. An teneamur iis resistere, si adsit causa non resistendi. 10. Quomodo, et à quo tempore imputentur peccata omissionis. 11. An peccatum veniale sit contra legem divinam.

DUBIUM II. — *An, et quomodo desideria, et delectationes sint peccata.* 149

ARTICULUS I. — *Quale peccatum sit desiderium malum.* . . . . Pag. 149

12. An desiderium sumat speciem ab actu exteriori. 13. An sit peccatum desiderio objecti mali cum consensu conditionali. 14. An delectatio de objecto malo sit illicita, quamvis consensus sit conditionatus.

ARTICULUS II. — *An delectatio morosa sit semper peccatum.* 152

15. In quo differant desiderium, gaudium, et delectatio. Quid, si quis delectetur de nupta, sed non quia nupta. 16. Quando delectatio sit peccatum. 17. In quo differat delectatio de re mala, et delectatio de cogitatione rei malæ. 18. An sit peccatum delectatio circa modum male operandi. 19. An liceat gaudere de effectu bono secuto ex opere malo. 20. Quid, si opus fuerit formaliter malum, scilicet patratum cum peccato. 21. An liceat delectari de malo proximi ob bonum finem. Et idem dicitur de desiderio. 22. An liceat optare mortem filii, si non possit nubere ob inopiam, etc. Et an liceat optare sibi mortem ad vitandam vitam nimis duram. 23. An liceat conjugibus, sponsis, et viduis delectari de actu conjugii. 24. Quid præsertim de sponsis, et viduis. 25. An liceat conjugibus delectari de copula, si conjux sit absens. 26. Quot peccata committat jactans se de peccato patrato. 27. An liceat delectatio de re solo jure positivo prohibita. 28. Quid explicandum in delectatione. 29. An peccet exercens actionem, ex qua intelligit delectationem carnalem orituram.

DUBIUM III. — *De distinctione peccatorum.* 159

ARTICULUS I. — *Quæ peccata distinguantur specie.* . . . . . Ibid.

30. Quomodo peccata differant specie quoad materiale, et quomodo quoad formale peccati. 31. Ex quotuplici radice desumatur diversitas specierum. 32. An peccata specie distinguantur ex oppositione ad virtutes, vel ex diversitate objectorum. 33. An ex præceptis diversis peccata specie distinguantur. 34. An peccatum ex objectu levius possit excedere gravitatem peccati superioris speciei.

ARTICULUS II. — *Quæ peccata distinguantur numero.* 162

35. Vide omnia, quæ super hoc puncto dicuntur à Busemb. 36. Ex quibus radicibus desumatur distinctio numerica. De prima radice, quæ est *multiplicitas actu moraliter interruptorum*. 37. Et I. quomodo interruptantur *actus interni* circa peccata cordis. 38. Quomodo circa peccata *oris et operis*. 39. An malum propositum interruptatur per diurnum tempus. 40. Quid, si tamen voluntas permaneat in aliquo effectu. 41. II. Quomodo interruptantur, aut uniantur *actus externi*. 42. An explicanda omnia media appositæ ad peccandum. 43. Quid, si quis ab initio voluerit tangere, sed postea fornicetur. 44. Quid, si quis centenis vicibus interpolatim furetur aureum ex intentione ab initio furandi centum. Et quot sacrilegia committat celebrans tres missas in mortali die natalitatis Domini. 45. De secunda radice, quæ est *diversitas objectorum totalium*. 46. Illationes hujus radicis. 47. Quæritur 1. quot peccata is committat, qui eodem actu blasphemat 12. apostolos. 48. Quæritur 2. quot, si quis detrahat alicui vel conviciatur diversis contumeliis. 49. Quæritur 3. quot, si quis detrahat alicui coram pluribus. 50. Quæritur 4. quot, si quis neget plures articulos fidei. Quæritur 5. quot, si quis optet diversa mala inimico. Quæritur 6. quot, si confessarius in mortali plures absolvat. Et quid, si sacerdos pluribus eucharistiam ministret. Quæritur 7. quid, si sacerdos projiciat Breviarium in mare, prævidens se reddendum impotentem ad recitandum. (De hoc vide dicta l. 4. n. 149.)

CAPUT II. — *De peccatis in specie, mortali, et veniali.* . . . . Pag. 171

DUBIUM I. — *Quid sit peccatum mortale et veniale.* . . . . . Ibid.

51. Quid mortale, et quid veniale. 52. Quotuplici modo peccatum potest esse mortale. Notabile advertendum pro iis, qui de facili damnant de mortali.

DUBIUM II. — *Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale fiat per accidens veniale.* 173

53. Quæ requirantur ad peccatum mortale. 54. Ex quibus causis mortale possit fieri veniale. Et I. ex imperfecta advertentia. 55. II. Ex imperfecto consensu. 56. III. Ex parvitate materiæ. 57. Vide resolutiones. 58. Quid, si quis vovisset se daturum ter mille aureos, et tres non solveret.

DUBIUM III. — *Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actu indifferens, transeat per accidens in mortale.* 174

59. Quomodo peccatum veniale fit mortale. I. Ob finem adjunctum. 60. II. Ob ultimum finem constitutum. 61. III. Ob contemptum. 62. IV. Ob scandalum. 63. V. Ob periculum incidendi in mortale. 64. An is sit in statu peccati mortalis, qui proponit committere omnia venialia.

CAPUT III. — *De peccatis capitalibus in specie.* 177

DUBIUM I. — *Quid sit superbia, et quale peccatum.* . . . . . Ibid.

DUBIUM II. — *Quid sit avaritia.* 179

68. Quid sit avaritia. 69. Quæ sint filii avaritiæ. 70. Quando, et quomodo peccent aperientes, et legentes litteras alienas.

DUBIUM III. — *Quid sit luxuria.* 182

DUBIUM IV. — *Quid sit invidia.* 183

DUBIUM V. — *De gula.* 185

ARTICULUS I. — *Quid sit gula.* . . . . . Ibid.

ARTICULUS II. — *Quid sit ebrietas.* 186

75. In quo consistit peccatum ebrietatis. Et quando est mortale. 76. An sit peccatum se inebriare ex præscripto medici, vel ex metu mortis. 77. An sit semper mortale alium inebriare. 78. Quando ebrietas excusetur à mortali. An sint peccata omnia mala commissa in ebrietate.

DUBIUM VI. — *Quid sit ira.* 191

79. Quando ira sit peccatum. 80. De peccatis quæ oriuntur ab ira. 81. An contumelia aliquando culpa vacet. 82. Quotuplex sit contumelia. 83. Quæ requirantur, ut maledictio sive imprecatio contra homines sit mortale.

DUBIUM VII. — *Quid sit acedia.* 193

LIBER SEXTUS.

DE SACRAMENTIS.

TRACTATUS I.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I. — De natura sacramenti novæ legis. . . . . Pag. 195

DUBIUM I. — *Quid sit sacramentum.* . . . . . Ibid.

1. Quomodo definiatur sacramentum. Et quæ requirantur ad essentiam sacramenti. 2. Alia communior definitio sacramenti. 3. An fuerint vera sacramenta sacrificia, figuræ, et sacramenta veteris legis. 4. Quid notandum de circumcissione. 5. Quæ alia excludantur à ratione sacramenti. 6. Plura notanda circa sacramenta. Quotupliciter sacramenta distinguantur. 7. An sacramenta causent gratiam physicæ, vel moraliter.

DUBIUM II. — *Quid circa materiam, et formam sacramentorum servandum.* 199

8. Quotupliciter sumatur sacramentum. 9. Quæ conjunctio requiratur inter formam, et materiam. 10. Vide resolutiones. 11. Quæ mutatio invalidet sacramentum. Vide resolutiones apud Busemb. 12. An materię, et formæ omnium sacramentorum sint à Christo in specie determinatæ.

CAPUT II. — De ministro sacramentorum. 204

DUBIUM I. — *Quid requiratur ut minister det valide sacramentum.* . . . . Ibid.

13. Ad valorem sacramenti requiritur potestas, et intentio ministri. 14. Utrum in ministro requiratur etiam attentio. 15. Quotupliciter potest esse intentio. 16. Non sufficit in ministro intentio *habitualis*, vel *interpretativa*. 17. Non requiritur *actualis*. 18. Sufficit *virtualis*. 19. An sufficiat intentio coacta, vel cum errore circa personam suscipientis. 20. An ad validitatem sacramentorum requiratur intentio interna ministri. Et I. an sufficiat sola intentio faciendæ actionem externam. 21. II. An requiratur intentio faciendæ, quod facit Ecclesia Romana. 22. III. An requiratur intentio explicita conficiendæ sacramentum, aut producendæ effectum sacramenti. Et an celebrandi ritum externum uti sacrum. 23. An minister debeat habere intentionem faciendæ ritum sacrum, quem intendit Ecclesia. 24. Si minister habeat duas intentiones contrarias, quænam debeat prævalere. 25. Vide resolutiones Busemb. 26. An sit validum sacramentum collatum sub conditione. 27. An sit licitum conferre sub conditione sacramenta characterem imprimientia. 28. An etiam alia sacramenta. 29. An in extrema necessitate proximi minister possit, et teneatur ministrare sacramentum, quando materia est dubia.

DUBIUM II. — *Quid requiratur in ministro, ut licite ministret.* 214

30. Vide quæ habentur de hoc apud Busemb. 31. *Primo*, de statu gratiæ requisito in ministris sacramentorum ad ea ordinatis. 32. Quæritur I. quid de aliis ministris ad ea non ordinatis. An sacerdos baptizans non solemniter graviter peccet: vide Inferitur I. An contrahens matrimonium in mortali duplex sacrilegium committat: vide Inferitur 2. 33. An excusentur ministrantes in mortali, si urgeat necessitas. Quid de ministrantibus in no-

sociis, de obstetricibus, et maxime de parochis, etc. ministrantibus in necessitate. 34. Quæritur 2. an conferens sacramenta teneatur præmittere confessionem, si sit in mortali. 35. Quæritur 3. an peccet graviter sacerdos, sive diaconus ministrans eucharistiam in mortali. Quot peccata committat sacerdos celebrans in mortali. Ibid. v. Hinc. An ministrans eucharistiam pluribus successive, committat plura peccata. Ibid. An peccet graviter tangens ex officio eucharistiam in mortali. Ibid. v. Valde. 36. Quæritur 4. an peccet graviter confessarius tantum audiens confessionem in mortali. Quæritur 5. an confessarius plures successive absolvens plura sacrilegia committat. 37. *Secundo*, de statu gratiæ requisito in exercentibus alias functiones sacras. 38. De diacono, et subdiacono ministrante altari in mortali. 39. De episcopo conferente in mortali chrisma, vel oleum sanctum. 40. De episcopo consecrante in mortali templa, vel benedicente vestes, etc. Et de sacerdote assistente matrimonio, vel benedicente aquam, et cineres, etc. 41. An prædicator, concionans in mortali, peccet mortaliter. 42. Vide apud Busembaum de ministro utente materia vel forma dubia, vel corruptam proferente formam, vel omittente ceremonias. 43. An sacramenta sint indignis deneganda. Dicendum I. Generaliter loquendo, sacrilegium est ministrare sacramenta indignis. 44. Dicendum II. Peccatori publico negandum est sacramentum, sive occulte, sive publice petat. 45. Dubitatur 1. quid, si peccatum sit notum tantum aliquibus adstantium. 46. Dubitatur 2. quid, si crimen sit publicum in alio loco. 47. Dubitatur 3. an peccatori publico possit unquam ministrari eucharistia. 48. Dubitatur 4. quid agendum in dubio de crimine, et de penitentia. 49. Dubitatur 5. an minister ob metum mortis possit dare sacramentum indigno. 50. Dicendum III. peccatori occulto publice petenti non esse negandum sacramentum; secus, si petat occulte. 51. Quæritur 1. an confessarius possit negare sacramentum ob crimen auditum in confessione. 52. Quæritur 2. an episcopus possit negare sacramentum ordinis peccatori occulto publice petenti. 53. Quæritur 3. an possit absolvi ordinandus habitatus in vitio turpi, qui vult ascendere ad ordines sacros. (*Remissive* ad num. 63.) 54. Quæritur 4. an parochus possit assistere matrimonio publici peccatoris. Et ad quid teneatur circa impedimenta. 55. Quæritur 5. an unus sponsorum possit licite matrimonium inire cum altero excommunicato, vel publico peccatore. 56. Et an liceat conjugia contrahere cum hæreticis. (Vide etiam n. 1044.) 57. Quæritur 6. an in sacramentis conferendis liceat uti opinione probabili. 58. Quæritur 7. an, et quando ministri teneantur ministrare sacramenta. 59. Quæritur 8. an liceat simulare administrationem sacramenti. 60. An liceat simulare susceptionem sacramenti. Sed quid, si quis simulet se confiteri. 61. Quid, si quis simulet se communicare. 62. Quid, si quis simulet se contrahere matrimonium. 63. DISSERTATIO de clerico habituato in vitio turpi cupienti statim initiari sacris; usque ad num. 77.

CAPUT III. — De suscipiente sacramentum. 250

DUBIUM I. — *Quæ dispositio requiratur ad valorem sacramenti in suscipiente.* . . . . . Ibid.

78. Vide quæ habentur apud Busemb. 79. An solus homo viator sit capax sacramentorum. An soli baptizati valide suscipiant alia sacramenta. 80. Nulla requiritur intentio in pueris, et perpetuo amentibus quoad baptismum, confirmationem, et ordinem. 81. Quæ intentio requiratur in adultis. An sufficiat intentio neutralis. An habitualis. Quid de dormientibus, ebriis, et lapsis in amentiam. 82. An sufficiat intentio interpretativa.

DUBIUM II. — *Quid requiratur ut licite, et cum fructu suscipiatur.* Pag. 254

83. Quæ requirantur in suscipiente sacramenta *mortuorum*: et quæ in *vivorum*. 84. An omnia sacramenta primam gratiam conferre possint. 85. An magis dispositi majorem fructum recipiant. An sumant cum fructu hostiam ii qui nesciunt esse consecratam. 86. Plura notanda de suscipiente sacramentum cum mortali, aut veniali. 87. An omnia sacramenta causent gratiam, remoto peccato. 88. An liceat petere sacramentum à ministro excommunicato vitando. An sacramentum penitentiae. 89. An à ministro peccatore.

CAPUT IV. — *Quid sint sacramentalia, et quid efficiant.* 260

90. Quid, et quæ sint sacramentalia. 91. An sacramentalia vim habeant ex opere operato. 92. Quomodo per sacramentalia remittantur peccata. 93. Plura notanda. 94. De usu agnorum Dei, aquæ benedictæ, et similibus.

TRACTATUS II.

DE BAPTISMO ET CONFIRMATIONE.

CAPUT I. — De baptismo. 262

95. Quomodo distinguatur baptismus. 96. De baptismo fluminis. 97. De baptismo sanguinis. 98. An ut martyrium remittat culpam, requiratur in peccatore contritio. 99. Quando martyrium gratiam conferat. 100. An sint martyres, qui moriuntur in obsequio peste infectorum. 101. An liceat se offerre ad martyrium, vel se prodere catholicum per abstinentiam à carnisibus.

DUBIUM I. — *Quid sit materia baptismi.* 264

102. Quæ sit materia *remota* baptismi. Vide resolutiones apud Busembaum. 103. I. Quæ sit materia certe valida. II. Quæ certe invalida. III. Quæ dubia. An in necessitate liceat uti opinione etiam tenuiter probabili. 104. Dubitatur 1. an sit materia apta aqua per artem chymicam educta. Dubitatur 2. an saliva, sudor, aut lacrymæ. Dubitatur 3. an aqua fluens ex vite. Dubitatur 4. an nix non soluta. 105. Quæ sit materia *proxima* baptismi. Vide resolutiones apud Bus. 106. Queritur I. an valeat baptismus, si quis projiciat puerum in flumen. Quid, si baptizes cum aqua defluente ex tecto. An liceat in necessitate projicere puerum in flumen, ut baptizetur. 107. Queritur II. an infans in necessitate possit baptizari in utero matris. Quid, si baptizetur puer tantum in capite egresso ex utero. Queritur III. an valeat baptismus, si aqua attingat tantum vestes, aut capillos. Queritur IV. an valeat baptismus collatus in scapulis, vel pectore. Queritur V. an requiratur trina ablutio. Queritur VI. an sufficiat ad baptismum una vel altera aquæ gutta.

DUBIUM II. — *Quæ sit forma baptismi.* 274

108. Vide apud Busembaum quæ sint formæ validæ. Quæ invalidæ. Quæ dubiæ. 109. Quot modis possit forma variari. I. Per *mutationem*. 110. II. Per *corruptionem*. III. Per *transpositionem*. III. IV. Per *additionem*. 112. V. Per *diminutionem*. Hinc dubitatur 1. an invalidet baptismum omissio vocum *in vel et*. Dubitatur 3. an valeat baptismus collatus tantum in nomine Christi.

DUBIUM III. — *De ministro baptismi.* . . . . . Pag. 281

ARTICULUS I. — *Quis sit minister baptismi.* . . . . . Ibid.

113. Quis sit minister validi baptismi, et quis liciti. 114. Nemo sine commissione potest baptizare extra suam diocesim. 115. A quo baptizandi peregrini, vel casu nati. Et an sufficiat quasi domicilium ad constituendum aliquem parochianum illius loci. 116. Quando diaconus possit baptizare. Dubitatur 1. an in necessitate possit baptizare solemniter. Dubitatur 2. an clericus, aut diaconus solemniter baptizans sine commissione, fiat irregularis. Dubitatur 3. an fiat irregularis laicus baptizans solemniter. 117. Ordo servandus inter ministros baptismi in necessitate conferendi. Dubitatur 1. an graviter peccet laicus, qui baptizat præsentem sacerdote. Dubitatur 2. an qui præsentem sacerdote excommunicato. Dubitatur 3. an qui præsentem diacono. Dubitatur 4. an qui præsentem clerico inferiori. Dubitatur 5. an peccent graviter parentes, qui faciunt baptizari prolem à prædicante. 118. Notandum I. an possit quis baptizare seipsum. Notandum II. Quæ dilatio in ministrando baptismo sit mortalis. Notandum III. Quinam infantes prohibeantur domi baptizari.

ARTICULUS II. — *An duo possint simul unum baptizare.* 288

DUBIUM IV. — *Quod sit subjectum baptismi.* 289

121. Quis sit capax baptismi. An pueri, et amentes. 122. De poenis rebaptizantium. An rebaptizantes sub conditione fiant irregulares. 123. De infante nondum orto. (*Remissive* ad num. 107.) 124. An baptizandi sint fetus abortivi. An plures eodem tempore. 125. An conferendus sit baptismus monstris. 126. An sint baptizandi filii infidelium, et quæ in hoc puncto sint certa. Certum est I. talem baptismum semper esse validum. 127. II. Baptizandos esse filios, si parentes defecerint à fide. Quid, si mansuri sint apud parentes hæreticos. 128. III. Si ipsi filii infidelium petant. Quid, in dubio an careant ratione. 129. IV. Si sint in periculo mortis. 130. V. Si sint positi extra curam parentum. VI. Si capti sint in bello. VII. Si parentes sint servi. 131. VIII. Si unus parentum consentiat. 132. Dubitatur 1. an baptizari possint filii infidelium usu rationis carentes, invitis parentibus. Et an ii quos pater offert, ut liberentur à morbo. 133. Dubitatur 2. an liceat vendere infantes parentibus paganis. 134. An et quando possit repeti baptismus sub conditione. Notandum I. Quid, si adsit unus testis de baptismo collato. Notandum II. Quid de adultis natis ex christianis. Notandum III. Quid, si pueri sint abrepti à barbaris. 135. De infantibus expositis. 136. De baptizatis ab obstetricibus, et à laicis. 137. De baptizatis ab hæreticis. Vide alia apud Busemb. 138. De effectibus baptismi. 139. De dispositione requisita in adultis baptizandis.

DUBIUM V. — *De cæremoniis baptismi.* 302

ARTICULUS I. — *Quæ servanda circa cæremonias baptismi.* . . . . . Ibid.

140. Quæ servanda quoad cæremonias in baptismo. 141. An sit mortale baptizare sine unctione chrismatis, et aqua consecrata. 142. An sit illicitum baptizare extra ecclesiam. Et quando permittatur. 143. An omittendæ cæremoniae in baptismo privato, et an patrinus. 144. An, collato baptismo privato, cæremoniae sint supplendæ. Quid, si baptismus fuerit invalidus. 145. Quid notandum circa nomen in baptismo imponendum, et circa librum baptismatum.

ARTICULUS II. — *Qui patrini, et quod eorum officium.* . . . . Pag. 305

146. Ad quid teneantur patrini. Et quæ requirantur, ut quis valide sit patrinus. 147. Quando patrinus teneatur instruere susceptum. Et an possit omitti patrinus in baptismo privato. 148. Qualis actus requiratur in patrinis, ut contrahant cognationem. 149. An cognationem contrahat suscipiens, vel baptizans in baptismo privato. 150. An parentes suscipientes, vel baptizantes filios contrahant impedimentum petendi debitum. 151. An contrahat cognationem suscipiens infantem in baptismo collato sub conditione. 152. An, qui ex errore suscipit unum pro alio. 153. Quis contrahat cognationem, si quis suscipiat nomine alterius. 154. An patrini ad contrahendam cognationem debeant esse designati. 155. An possint esse patrini ejusdem duo mares, vel duæ feminæ. Dubitatur 1. an patrinus masculi debeat esse masculus, etc. Dubitatur 2. an peccent designantes duos mares, vel duas feminas. 156. Quid requiratur ut quis licite sit patrinus. Repelluntur ab hoc officio: 1. religiosi; 2. conjuges, et parentes; 3. infames; 4. apostatæ, et hæretici. An autem catholici possint suscipere infantes pæreticorum, pæretico baptizante; 5. plures quàm duo. 157. An duo conjuges possint esse patrini alienæ prolis. 158. Vide quæ habentur apud Busemb. 159. Quando graviter peccet parochus circa hanc materiam. 160. Quæ debeat monere parochus post datum baptismum. Et signanter, ne matres decumbant cum infantibus.

CAPUT II. — *De Confirmatione.* 314

DUBIUM I. — *Quid sit, et quæ ejus materia, et forma.* . . . . . Ibid.

161. Qua ratione confirmatio sit sacramentum. 162. Quæ sit materia remota hujus sacramenti. Et an sint necessaria oleum olivarum, et balsamum. 163. An sit necessaria benedictio chrisomatis. Et an hæc possit committi simplici sacerdoti. An sit obligatio uti chrismate novo. 164. Quæ materia proxima. Et an ultra chrisimationem requiratur altera manuum impositio. 165. An unctio possit fieri alio digito, quàm pollice manûs dexteræ. 166. An mediante instrumento. 167. De forma in Ecclesia Latina. 168. Quæ mutationes circa formam invalident sacramentum. De forma Græcorum. 169. De effectibus confirmationis.

DUBIUM II. — *Quis sit minister, et quod subjectum.* 333

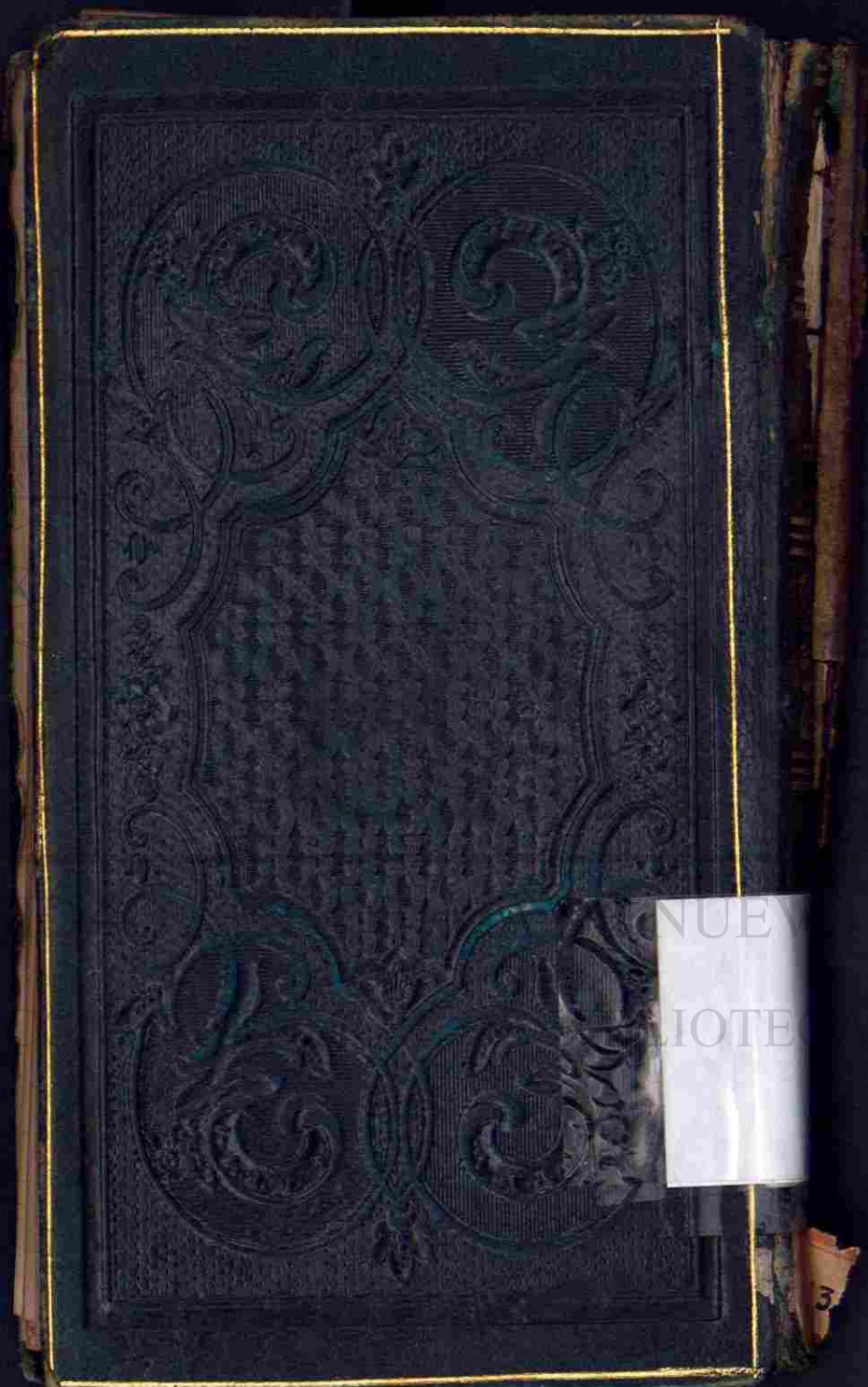
170. An soli episcopi sint ministri confirmationis. 171. An peccet graviter episcopus confirmans non suos. 172. Et quam pœnam incurrat. 173. An autem possit præsumere consensum aliorum episcoporum. 174. Quæritur 1. an confirmans et confirmandus debeant esse jejuni. Quæritur 2. an confirmatio ministranda sit in ecclesia. Et an conferri possit die feriali, et vespere. 175. Quando teneatur episcopus confirmare. 176. Quinam valide confirmantur. 177. An infantes. 178. An sit illicitum pueros confirmare sine causa. 179. Quæ dispositio ad confirmationem requiratur. 180. An licite confirmantur amentes.

DUBIUM III. — *Quæ confirmationis necessitas, et cæremoniæ.* 337

181. An adsit per se gravis obligatio suscipiendi confirmationem. 182. An autem per accidens, nempe ratione vitandi I. periculi, II. scandali, III. contemptûs. Et quando contemptus intervenit. 183. An sit gravis obligatio suscipiendi confirmationem ante susceptionem primæ tonsuræ. 184. Quæ cæremoniæ sint servandæ in confirmatione. Et quid notandum I. quoad vestes episcopi; II. quoad locum chrisimationis. Et an confirmandi accedere debeant jejuni. 185. Requiritur etiam 1. patrinus; 2. ut hic sit unus; 3. ut

sit confirmatus. 186. Dubitatur 1. an peccet graviter qui tenet non confirmatus. Dubitatur 2. an patrinus non confirmatus contrahat cognationem. 187. Requiritur etiam 4. ut patrinus sit diversus à patrino baptismi. An monachi possint esse patrini confirmationis. 188. An sit obliganda fascia frons confirmati. Et an sit necessaria ultima benedictio episcopi.

FINIS INDICIS TOMI QUARTI.

NUEN
LIOTE

3